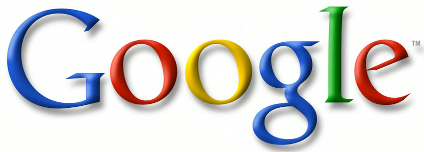
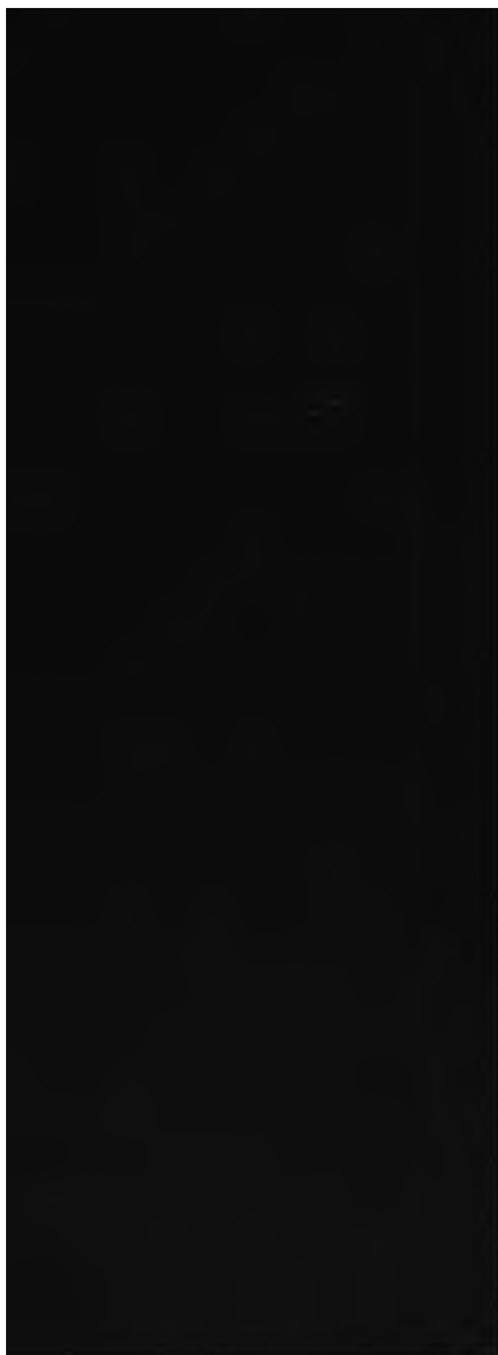

1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

DEN NORSKE * * * * * * * * * *
TURISTFORENINGS
* * * * * AARBOG FOR 1904

FRA BÆRUM

UDGIVET AF
EDVARD AANESEN

MED 49 BILLEDER

KRISTIANIA
GRØNDAHL & SØNS BOGTRYKKERI
1904

Færdig fra trykkeriet den 31. mai 1904.

DEN NORSKE * * * * * * * * * * *
TURISTFORENINGS
* * * * * AARBOG FOR 1904

UDGIVET AF

EDVARD AANESEN

KRISTIANIA

1904

Telefoner:
110, 753, 2142, 6100.

Telegramadresse:
«PAL».

Vine & Spirituosa

INDHOLD

ÆLDRE ENGELSKE REISER I NORGE

AF DIDRIK GRØNVOLD

Indledning.

OMTRENT som Bosnien og Herzogowina, som Montenegro eller Korsika former sig for vor tanke, forestiller jeg mig, at Norge, det vilde land hinsides Nordsjoen, maa have staaet for den engelske almenhed i det attende aarhundrede. I ethvert fald i den første del af aarhundredet.

Til enkelte havnestæder kom der vel norske skibe med trælast, og landet vidstes at være beboet af flinke sjømænd. At det havde en nogenlunde civiliseret forretningsstand i sine byer, var vel ogsaa en kjendsgjerning. Men landets indre dele var omtrent ukjendte, og om beboernes primitive sæder, naturens vildhed, dyrelivets eiendommeligheder og kysternes utilgjængelige barskhed kom de sparsomme beretninger frem i skikkelser, der havde faaet fantasiens udsmykninger og forvanskninger i tillæg.

I 1755 udkom der i London en oversættelse af Erik Pontoppidans Norgesbeskrivelse under titelen »*Natural History of Norway*« i 2 bind.

Dette blev nu et kildeverk, der citeredes og benyttedes, antagelig ogsaa for de engelske lærebøger i geografi.

Fra Pontoppidan fik englænderne nye forvirrede forestillinger om vort land. Blandt disse kan nævnes den i mange aartiere fastgroede tro paa krakens eller sjøormens tilværelse. Hvad berettede nemlig ikke den lærde herre? »I 1734 hævede der sig et skrækkeligt uhyre ud af vandet, indtil dets hoved var 30 eller 40 fod over overfladen. Det havde en lang snude, øine af blaa farve og saa store som en tintallerken, og sprøitede vand ligesom en hval«. Om en sjøorm, der blev seet ved Molde i 1751, fortæller P., »at den var af graa farve med en stor, sort mund, sorte øine og en lang, hvid man.« Den længste sjøorm, der er bleven seet, opgiver P. til at have havt en længde af 600 fod!

Om kulden paa østlandet beretter Pontoppidan, »at naar det er paa det allerkoldeste, bliver spyttet forvandlet til hagl, før det naar jorden«.

Om jerven fortæller han, »at hvis den finder et aadsel, seks gange større end den selv, vil den ikke slutte med at æde, saalænge der er en mundfuld tilbage — — og naar den er lænket til en mur, vil den ikke forsmaa stenene og kalken, men æde sig ind i muren, saa den ei er noget net kreatur, men æder alt, hvad den kan faa fat i«.

Om bjørnen heder det, »at naar den har revet et gevær, som er ladet, fra sin modstander, affyrer den det.« Endvidere: »Hvis en svømmende bjørn bliver træt af at svømme og støder paa en baad, vil den gaa op i baaden og blive siddende der rolig, indtil den sættes i land«.

Men det var ikke Pontoppidan alene, som udbredte falske forestillinger om Norge.

I sit verk om Island beretter den engelske forfatter Henderson i en note om rævene paa Nordkap, at de har en ganske eiendommelig fangstmaade, naar de vil bemægtige sig sjøfuglene, der hækker paa styrtningerne under klippen. De bider hinanden i halerne og danner en lang

kjæde med de svageste yderst. Saa slipper de sig udfor; men den største og sterkeste ræv staar tilbage oppe paa klippekanten og holder igjen. Den nederste ræv benytter nu leiligheden til at forsyne sig med fugl, og naar den har snappet en fed steg, giver den et kort varselsskrig, og saa hales hele mikkelkjæden af den sterkeste op paa toppen igjen.

Ogsaa af tidligere engelske reisende, der citeres, men ikke navngives, er der bleven fortalt ganske besynderlige ting.

Om vandets gjennemsigtighed gik der saaledes overdrevne beretninger. Det paastodes, at bunden tydelig kunde sees paa en dybde af indtil 500 fod. »Undersøiske fjelde og skove var saa tydelige«, siger en reisende, »at han gjøs tilbage med rædsel, da han seilede over toppen af de undersøiske fjelde eller fik øie paa skovenes tætte krat nede i vandet«.

Om veienes tilstand fortælles der ogsaa ligt og uligt.

Løitnant Breton meddeler saaledes i sin reiseskildring fra 1835, at en engelsk skribent har paastaaet, »at paa en landreise i Norge maa man styre efter solen«, hvoraf man maatte slutte, at der slet ingen veie fandtes i landet.

Men man faar undskylde de fremmede, naar Pontoppidan om Kvamsklevens farlighed forlystede sine engelske læsere med en beskrivelse, der gaar ud paa, at »om to kjørende mødes der, er der ingen anden udvei end at styrte den ene hest og karjol i dybet, derpaa for eieren at trykke sig ind til fjeldsiden, saa den anden kan slippe forbi. Thi at vende er ugjørligt.«

I de engelske geografier fra begyndelsen af det 19de aarhundrede karakteriseres Norge »ved talrige smaa bugter langs kystlinjen. Disse kaldes fjorde«.

Med rette gjør løitnant Breton i sin førnævnte reiseskildring opmerksom paa de norske fjordes længde, deres dybde og fjeldenes høide, der gjør dem totalt forskjellige fra de skotske, hvormed de er sammenstillet. I det hele taget er det først i slutningen af tyveaarene og begyndel-

sen af trediveaarene, at vestlandet og dets fjorde opdages som noget eiendommeligt og enestaaende ved den norske natur.

At Snehætten til denne tid gjaldt som Norges høieste fjeld, er jo ikke at undres over, al den stund vi ikke selv vidste bedre, indtil ved Keilhaus og andres maalinger først Store Skagastølstind og senere Galdhøpiggen fik ærespladsen blandt vor tinder. Men det fortjener at bemerkes, at de engelske turister paa reiserne fra Trondhjem til Kristiania med en iver, der langt overgik, hvad landets egne børn vovede sig til dengang, pligtskyldigst besteg Snehætten, og vi har flere stemningsfulde Snehættebestigninger i reiseskildringer af engelske turister fra det nittende aarhundredes første del.

Det var min hensigt i en række artikler for Turisforeningens aarbog at give en saavidt mulig sammenhængende fremstilling af de vigstigste reiseskildringer, der efterhaanden ledede til Norges opdagelse som turistland for det engelske publikum.

Fuldstændig kan denne fremstilling ikke blive allerede af den grund, at jeg her i landet ikke har kunnet komme over flere hovedverker for emnet. Kun ved et besøg i engelske bibliotheker vilde dette kunne realiseres, ligesom muligens opdagelser af nye arbeider kunde kaste nyt lys over det vundne.

Men paa grundlag af det stof, der forligger, vil der, haaber jeg, allerede kunne gives en saavidt samlet oversigt, at læserne vil følge fremstillingen med udbytte.

Thi gjennem reiselitteraturen, saavelsom gjennem memoirelitteraturen, faar vi et glimt ikke blot ind i gamle tiders ydre fysionomi, men ogsaa ind i fortidens hjem. Vi kommer med den reisende ofte helt ind i dagligstuen. Det hele bliver saa lyslevende, saa underlig nært.

Den engelske reisende kunde tage storlig feil. Men det er ikke saa vanskeligt at berigtige. Til gjengjæld ser han ofte mange træk og eiendommeligheder, som landets egne børn ikke opdagede og opbevarede for eftertiden,

fordi de havde dem daglig for øie og ikke fæstede sig ved dem.

I universitetsbibliothekar Hjalmar Pettersens fortjenstfulde katalog over verker af udlændinger, der behandler reiser i vort land, vil man finde de fleste ogsaa for Englands vedkommende opførte.

Dog savner jeg her et par forfattere, hvis navne jeg har stødt paa, saaledes dr. Granville og en baron de Holborg, hvis arbeide benævnes: *The Wanderer in Norway.*

Det attende aarhundrede.

Ingen af de tre reisende, der hører til den sidste del af det attende aarhundrede, kommer til at gjeste det vestlige Norge. De to første, Mr. Coxe og Mary Wollstonecraft, tangerer kun den sydlige del, og den tredje, dr. Clarke, foretager sin reise fra Trondhjem til Kristiania.

William Coxe, født 7de marts 1747 i London, en prest, ledsagede den unge jarl af Pembroke 1775–79 paa en reise gjennem den største del af Europa, tiltraadte 1784 som fører for den senere parlamentstaler Whitbread en anden reise gjennem Europa, blev senere archdeacon i Wiltshire og døde 8de juli 1828.

Blandt hans talrige reiseverker og historiske arbeider nævnes *Travels into Poland, Russia, Sweden and Denmark 1784–1790.* Jeg har ikke fundet tag i denne bog. Formodentlig har han kun saavidt berørt det sydlige Norge, særlig da Kristiania. Thi fra hans skildring skriver sig beretningen om de med evig sne bedækkede fjelde, der omgiver Kristiania. Disse snefjelde var de følgende reisende [illegible] til [illegible], [illegible] at [illegible] Coxe havde [illegible] sin [illegible].

[illegible]

[illegible]

ingen offentliggjort sine reiser. Disse to er Mr. Wraxal og Mr. Coxe. Sir Nathaniel Wraxal, engelsk historiker, reiste rundt den Botniske bugt og er saaledes Norge uvedkommende. Om Mr. Coxe bemerker Swinton, at hans reiseskildringer væsentlig kun dvæler ved fabrikdriften, handel, befolkning, statsindtægterne og krigsvæsenet i de nordiske stater. Selv passerte Mr. Swinton kun saavidt nær land, at han fik se fyrlysene paa Lindesnes. Det er fornemmelig forholdene i Sverige, Danmark og Rusland, han skildrer.

Langt mere interesse for os knytter der sig til den følgende reisende, den bekjendte Miss Mary Wollstonecraft.

Mary Wollstonecraft foretog sin reise til Skandinavien i 1795.

Hun var da en anseet engelsk forfatterinde i sit 36te aar. Hun havde udgivet en række skrifter om sociale spørgsmaal og var den første skribentinde, der indledede striden om kvindens rettigheder i England.

Under et ophold i Paris under revolutionen var hun bleven kjendt med en amerikaner, Mr. Imlay, med hvem hun sluttede et intimt forhold. Frugten af dette forhold var datteren Frances, der kun et par aar gammel fulgte hende paa hendes skandinaviske reise. Reisen skede i forretningsøiemed for Mr. Imlay, der under dette hendes fravær benyttede leiligheden til at gifte sig med en anden og lod Miss Wollstonecraft i stikken.

Følelsen af, at forholdet allerede er paa veien til opløsning, lægger alt sin melankoli, sin bitre og sygelige stemning over bogen, der er i brevform og har titelen »*Letters written during a short residence in Sweden, Norway and Denmark*« og udkom i London 1796.

Det vilde være en særegen opgave at behandle den rent subjektive side af bogens indhold i forbindelse med Miss Wollstonecrafts livsskjæbne og forfatterskab i det hele. Thi hendes betydning for den engelske litteraturhistorie er allerede tilstrækkelig betegnet derved, at hun hjemkommen fra sin Norgesreise blev gift med forfatteren William God-

win i 1797 og med sit livs tab samme aar fødte datteren Mary Wollstonecraft Godwin, der i 1816 blev den berømte engelske digter Shelleys anden hustru. Baade William Godwin og Mary Wollstonecraft tilhørte kredsen af de radikale aander, der danner fermentet i den udvikling af den engelske naturalisme, som repræsenteres af Shelley og Byron.

Men dette hører ikke ind under den foreliggende opgave. Heller ikke hendes skildringer af de kulturelle tilstande, saaledes som hun opfattede dem, i de skandinaviske byer, hun besøgte, fortrinsvis Kjøbenhavn, Gøteborg og Kristiania, foruden i endel norske smaabyer paa kyststrækningen fra Kristiania til og med Østerrisør.

Det er tilstrækkeligt at henvise til Øverlands Norges historie, 5te bd., 2den del, pag. 1789 flg., hvor der gjort en række uddrag af brevene, forsaavidt Norge betræffer.

Her skal kun gives en kort oversigt over selve reisen i Norge og de træk af reiselivet i vort land dengang, den yder os.

Mary Wollstonecraft drog afsted i begyndelsen af juli maaned 1795 med et seilskib fra Hull. Naar man ikke vilde foretage den lange og besværlige landreise gjennem Tyskland og Danmark, var sjøreiserne over Nordsjøen dengang som nu den eneste adkomst til Norden. Men vi skal senere se, hvorledes turister dengang brugte ikke én, men endog flere uger, før de kom i land paa den norske kyst for at begynde sin reise, eller før de velbeholdne kom tilbage til sit hjemland.

Mary Wollstonecraft og hendes lille datter befandt sig først efter 11 dages reise udenfor den svenske skjærgaard i Kattegat. Modvind havde gjort det umuligt for hende at komme i land i Arendal eller Gøteborg, saaledes som skipperen paa det, saavidt skjønnes, engelske skib havde lovet hende. Men saa blev det vindstille lidt søndenfor Gøteborg. Hun lod sig da resolut ro i land fra skibet udenfor et fyrhus i yderste leden, antagelig øgruppen Tistarne udenfor Särö lodsstation, og efter forskjellige vider-

værdigheder dukkede hun som en frue fra havet med sit barn og sin kammerpige pludselig op i en lodstilsynsmands hus paa kysten indenfor. Her fik hun bistand til at komme videre og kjørte til Gøteborg. Fra Gøteborg drog hun til Strømstad. Fra Strømstad foretog hun en kort foreløbig afstikker op til Fredrikshald. Herfra vendte hun saa tilbage til Strømstad. Kjøreturen gjennem Bohuslãn i den lyse, nordiske sommernat synes at have gjort et uudsletteligt indtryk paa hende og giver hendes prosa poetisk flugt. Hendes beskrivelse af romantisk natur paa den nordiske kyst, siger endog en engelsk forfatter, er blandt de skjønneste prøver paa beskrivende litteratur i det engelske sprog. Forfatterinden har for første gang aabnet det britiske publikums øine for sommerens vældige lysmagt i norden, selv om hun ikke har naaet saa langt som til *The Land of the Midnight Sun* i hele dets eventyrglans.

Afreisen fra Strømstad til Larvik fandt sted kl. 9 om morgenen den 17de juli 1795.

Her laa en lodsbaad færdig for at føre hende over til Norge. Betalingen var 15 rigsdaler. Saa satte baaden tilsjøs. Hun hyllede sig ind i sin store reisekaabe og lagde sig til at sove paa nogle seil i baadens bund. Sjøgangen vækkede hende snart op af den søde slummer. Men vinden var gunstig, og om eftermiddagen kl. 3 kom hun velbeholden til Larvik.

I et gjestgiveri blev hun vel modtaget og fik kaffe og æg. Den ensomt reisende udenlandske dame vakte dengang ligesaa megen opsigt i smaabyen, som naar nutildags en turistinde dumper op i en ode og afsides liggende fjelddal. Hun har ellers godt at berette: Folkene var høflige og bekvemmelighederne tiltalende.

Fra Larvik skulde hun nu videre foreløbig til Tønsberg.

Da hun, som reisende dengang pleiede og i regelen ogsaa var nødt til, ikke havde nogen vogn med sig, blev hun opholdt i gjestgiveriet ved, at man maatte sende bud rundt efter kjøretøi. Hun fik et saadant, som hun benæv-

ner et slags »*cabriole*«. Formodentlig en almindelig stolkjærre. Kjøreren var halvdrukken, og reisefølget bestod af en dansk kaptein og styrmand. Af disse skulde kapteinen ride. Det var ikke frit for, at den fine dame følte sig generet af situationen, da denne kavalkade brød op fra gjestgiveriet. Men hendes humør reddede situationen, og det hjalp, at »veiene fra Larvik til Tønsberg var meget gode«, og at hestene ogsaa var det.

»Jeg har«, siger hun, »aldrig stødt paa saa gode skydsheste som i Norge. De er af et sterkere stof end de engelske, synes at være vel nærede og bliver ikke let trætte«.

Tre uger opholdt Miss Wollstonecraft sig i Tønsberg, hvor hun deltog i selskabeligheden paa stedet, besaa Jarlsberg hovedgaard og Vallø saltverk. Forretningerne førte hende derpaa syd i landet saa langt som til Østerrisør.

Over Larvik drog hun »ad en sandet og bakket vei« ned til Helgeraaen paa sydsiden af Fredriksværnshalvøen.

Der gik ingen postdampskibe indtil to gange daglig mellem Kristiania—Larvik og kystbyerne vestenfor dengang saaledes som nu. En reise havde noget af eventyrets præg over sig. Man betroede sig til elementerne i en fragteeller lodsbaad, og det var et tilfælde eller i ethvert fald uberegneligt paa forhaand at vide, om man skulde havne til natten mellem dannede mennesker eller i en skidden hytte.

I Helgeraaen er imidlertid Miss Wollstonecraft overrasket over at finde en liden klynge af huse hyggeligt beliggende og et ypperligt vertshus. Det sidste tyder paa, at herover gik en færdselsvei før i tiden for vestlandsreisende.

Der leies saa en lodsbaad, bemandet med en lods, der for 4 daler skal befordre den engelske dame og en norsk herre til Risør. Havde hun ikke havt en nordmand med sig, vilde hun, siger hun, have maattet betale det dobbelte.

De drog ud fra Helgeraaen ved solnedgang den ene aften. I løbet af natten passeredes Jomfruland, som Miss

W. rigtig oversætter med *Virgin Land,* idet hun beretter, »at en af øerne, ved navn Jomfruland, danner en slette med nogen dybde af jordsmon, og udstrækkende sig omtrent en halv norsk mil, med tre gaarde, der er taalelig vel dyrkede.«

De reisende havde haabet at naa Risør næste dags aften (en reise, der nu tager 3 à 4 timer med dampbaaden); men usigtbart veir tvang dem om aftenen til at søge ind i en havn, der kaldes Portør, antagelig den samme, der paa karterne heder Porter.

Her var der en hyggelig gammel vertinde, som hurtig gjorde istand en seng, — kun en smule for blød. »Det er en afkrog af verden«, skriver hun. »Men De vilde blive overrasket ved at se husets renslighed og hyggelighed. Hylderne skinner ikke alene af tin og stentøi, men ogsaa af nogle sølvsager, der er mere vegtige end elegante. Alle lagener er gode og hvide. Alle kvinderne spinder, og der er en vævstol i kjøkkenet. — — De lever meget billigt her, da de faar penge af de skibe, som for haardt veir eller af andre grunde kommer ind paa deres havn. Efter møblementet at dømme har jeg en mistanke om, at de smugler lidt«.

Alle de, som har færdedes lidt i den søndre led, vil gjenkjende det næsten traditionelle lods- og fiskerleie, de hyggelige smaahuse med den komfort, som udenlandsreiserne har medført, og saa — en liden pikant tilsætning af smugling. Paa samme tid kunde man paa de fleste af indlandsbygdernes skydsstationer knapt vente at faa andet end utøi og fladbrød.

I Portør betalte deres skydsmand dem redelig en daler tilbage, idet en ny lods, mere lokalkjendt førte dem ind til Risør.

»Vi saa«, siger Miss Wollstonecraft, »omtrent 200 huse liggende i en klynge under en høi klippe. Kastet ind imellem hinanden, havde ikke stort mere end en fjerdedel af boligerne udsigt til havet. Nogle planker dannede

passager fra hus til hus, hvortil en ofte maa stige op ad trin, ligesom paa en stige«.

»En sti, som er næsten ufremkommelig for en hest, fortsætter til Arendal og endnu længere vestover«.

I Risør blev den fremmede buden i selskab hos den engelske vicekonsul, og vi faar et par ret interessante oplysninger om aandslivet og kulturstandpunktet paa stedet i den sidste aartier af det 18de aarhundrede. Paafaldende er de sterke sympatier for den franske revolution der som andetsteds. Men Miss W. kjedede sig grundig og var glad ved igjen at kunne forlade en by, hvor kirkegaarden var det eneste sted med grønsvær, og over Helgeraaen og Larvik atter at vende tilbage til Tønsberg, hvor hun ankom den 21de august.

Fra Tønsberg drog hun den 22de august over Moss til Kristiania.

I Kristiania blev hun optaget i de bedste familier og priser høit den fine tone i de ledende kredse. Den høieste lov faar stiftamtmandinde Moltke, hvis mand grev Moltke i sin tid havde været digteren Ewalds beskytter.

Om Kristianias bebyggelse siger hun, »at det er en ren og net by; men den har ingen af de arkitektoniske ynder, der burde holde skridt med et folks voksende forfinelse. Ellers vil husets ydre vansire dets indre. Der var store, firkantede træhuse, der stødte øiet mere end gothisk barbari«.

Fra Kristiania drog forfatterinden over Moss, Fredrikstad og Fredrikshald, uden at noget særlig hændte, i slutningen af august tilbage til Gøteborg for at møde sin lille Frances og hendes franske kammerpige Marguerite, der ikke havde været med paa Norgesreisen.

En ganske anden karakter viser den reisende, der fire aar efter Miss Wollstonecraft gjestede Norge, nemlig Edward Daniel Clarke. Han var mineralog og rimeligvis blandt de første fremragende engelske reisende i nyere tid. Det var videnskaben, som nu begyndte at drive aan-

derne ud i verden, og dr. Clarke fik ogsaa efterfølgere i Norge.

Dr. Clarke var født 5te juni 1769 i Willington i Essex, studerte i Cambridge og bereiste fra 1791 af en

Dr. E. D. Clarke.

stor del af Europa. Hans »*Travels*« udkom i London fra 1819—24, de sidste dele efter hans død 1822.

Men da Norgesreisen fandt sted i 1799, hører den del det 18de aarhundrede til, saameget mere som Englands krige mod Napoleon stansede alle venskabelige reiser til norden, særlig til Norge, i over fjorten aar. Portrættet af dr.

Clarke, der pryder det første bind af hans samlede verker og indtages her, viser os en mand med et ualmindelig tiltalende ydre, og den gunstige modtagelse, han fik i vort land i de bedste kredse saavel i Trondhjem som Kristiania, tyder paa, at hans væsen har været ligesaa sympatetisk som hans ydre.

Paa sin reise til Norge var han i følge med tre studerende fra Cambridge, Mr. Otter, Mr. Spriggs og den senere saa bekjendte nationaløkonom dr. Malthus. Dr. Malthus, hvis »*Essay on the principles of population*« var udkommet anonym i London 1798, vilde i Norge særlig studere befolkningsspørgsmaalet for at finde bekræftelse paa den grundsætning, han havde opstillet, nemlig at befolkningen har tendens til at formere sig raskere end de næringsmidler, der tiltrænges til dens ophold.

De fire Cambridge-venner, af hvilke dr. Clarke dengang var 30 aar, dr. Malthus 33 aar gammel, fulgtes ad ind i Sverige indtil Vänern. Dr. Malthus og Mr. Otter drog med en gang til Norge, medens dr. Clarke og Mr. Cripple bereiste hele Nordsverige langs den Botniske bugt indtil Haparanda. Derfra fortsatte de paa østsiden i Finland indtil Uleåborg. Fra Uleåborg satte de i aaben baad over Kvärken (saaledes kaldes det snevreste stykke af den Botniske bugt her nord) til Umeå paa den svenske side. Saa fortsattes reisen sydover igjen ind til Helsingeland*). Fra Helsingeland gik turen gjennem Delsbo opover hele Härjedalen langs Ljusneelven indtil Luongosby. Her stansede landeveien. I Luongosby leiede de 12 heste til

*) Paa denne reise stødte de midt i en øde skov paa det lemlæstede lig af en finsk forbryder, hvis hoved, legeme og høire haand var anbragt hver paa sit hjul.

at transportere vognen og bagagen over Kjølen (de norske Alper kaldet) ind i Norge. Den sidste rast, før de drog over rigsgrænsen, var i Malmagen, hvor de overnattede, englænderne, hestekarene og tjenerne i en hytte med halvaabent tag og sammen med en finnekone og to norske omstreifere.

Fra Malmagen over Skotgaarden og Jensvold til Røros gaar der nu den slagne landevei i en længde af 47 kilometer.

De reisende i 1799 maatte vove sig ud i vildmarken og havde med sig som førere nogle mænd fra Funäsdalen i Härjedalen.

Paa fjeldene mellem Røros og Härjedalen var der lappeleire, og udsigten til at faa studere denne ethnografiske sjeldenhed maatte ikke forsømmes. Medens folkene med vognen og bagagen søgte at komme frem over et pas i det nordligere beliggende »Ruthefjäll« eller Ruten, som det kaldes paa rektangelkartet over Aursunden sjø og omgivelser, red de engelske herrer op paa et sydligere høit liggende fjeld, som jeg formoder maa have været Vigelfjeld. Underveis besøgte de en lappeleir.

Dr. Clarke fortæller om lapperne, at de gjæter midt oppe paa fjeldet sine og andres rener. De sælger tobak til de svenske bønder. Tobakken kjøber de i Norge. Til de norske bønder sælger de rensdyrkjød og gjæret renmelk. Meget drastisk skildres de gamle koners hæslighed. »Det er umuligt«, siger dr. Clarke, »for menneskelige væsener at have et mere hæsligt udseende end nogle af deres gamle kvinder, og heraf kommer det, at de lettroende frygter dem og tror, at de er i besiddelse af trolddom. En person, der er uvant til deres ydre, og som mødte en af disse skabninger pludselig midt i en skov, vilde fare tilbage for det opskakende syn: den diminutive vekst, stemmens usedvanlige klang, den usedvanlige dragt, de skottende, neppe synlige øine, den vidtaabne mund, det hæslige haar og den gule, rynkede hud«.

Var reisen over Ruten besværlig for vognene, saa havde englænderne det ikke mindre besværligt. Der var uhyre myrer, hvori hestene ofte sank tre fod ned. De fandt multer paa fjeldet, og en liden hund, der havde fulgt

dem paa den hele tur, jog ofte op ryper (*sno ripas*), der holdt paa at skifte sommerdragten. Reisen fandt nemlig sted i den sidste halvdel af september.

Ved overgangen til den norske side fik de udsynet over den trondhjemske høislette med Storskarven. Dr. Clarke syntes, Storskarven lignede »*the Paps in Caithness*« seet fra Murrayfjorden, og paa grund af keglens afstumpede ydre tænkte han sig, den kunde have vulkansk oprindelse.

Storskarven.

Saa kom de ned til Bolagen sjø, hvorfra en bæk, som de kaldte »Borgen« (øvre Borga), rinder ned i »Oresund« sjø (Aursunden). Den første gaard, de kom til, var »Bracken« (Brekken), vakkert beliggende midt iblandt enge, hvorpaa der græssede over femti kjør foruden faar og gjeder.

De reisende blev behagelig overrasket ved at iagttage en forandring til det bedre med hensyn til bekvemmeligheder paa den norske side.

»Alt, vi saa, mindede om »de gode gamle dage i England: Pudsede tinfade og stentøi, sat op i lange rader langs væggene; rækker af brune mugger til øl, pudsede kjedler og pander, rene træbænke, sengesteder, stole og borde, blegede af hyppig skuring, bøtter og øser ligesaa

hvide som den melk, de skulde modtage, og desuden en stor forbedring i de indfødtes stilling«. De har ogsaa saadanne livets overdaadigheder som brændevin og tobak.

Ogsaa befolkningen er forskjellig: Nordmændene er en mindre race. Man ser ikke længer de nordlige svenskers atletiske og gigantiske skikkelser. Der er ogsaa forskjel i dragt og sæder. Istedenfor hat eller kalot har nordmændene en rød eller blaa toplue, istedenfor skolidser uhyre messingspænder, der dækker næsten hele den øvre del af foden, istedenfor aabne arner ovne, istedenfor uldsenge tepper kantede med faare- eller rensdyrskind og sække fuldstoppede med ederdun.

Fra Brekken, hvor de i sandet ved sjøen saa friske bjørnespor, reiste de paa baad udover Aursunden og rundt et nes ind til gaarden »Beckaas« (Bækos) paa vandets sydside. Her spiste de middag og blev der hele eftermiddagen, da de ikke kunde faa heste med det samme. Først om aftenen kom hestene. Disse trak nu vognen med den yderste besvær antagelig under Bækosvolas fjeldside over til Storwartz eller Storvolagruben, hvorfra der førte kjørevei til Røros. Underveis væltede vognen seks gange. Paa turen saa de nu grænsefjeldene, de havde overskredet, ligge i øst badet i nysne. Der havde om morgenen kun været et par graders varme paa fjeldet. Nu var det blevet koldere.

Maanen skinnede i sin fulde glans, da de om natten i skarpt trav kjørte de ni kilometer fra Storwartz til Røros, og baade vognen og klæderne var dækkede af rimfrost, da de holdt sit indtog i bergstaden.

»Vi blev forbausede over dette steds udseende, da vi ikke havde nogen ide om, at en by af denne betydning eksisterede saa langt nord. Gaderne og husene er af en betydelig størrelse, og var det ikke for torven paa hustagene, vilde den mere lignet en by i Holland end i denne del af Norge. Vi blev modtaget af en gammel og intelligent apotheker, der havde naaet sit 84de aar, en meget ærværdig mand med en ung kone, hvis hus længe havde

skaffet logis af den bedste art til de reisende. Vi havde ikke været i et hyggeligere hus, siden vi forlod England. I fremmedbogen fandt vi til vor store glæde vore to venner Malthus og Otters navne og modtog af vor vert den eneste efterretning, vi siden vor skilsmisse fra dem ved Vänern havde modtaget om deres befindende«.

Endvidere fortæller dr. Clarke, at paa hver side af husdøren ud mod gaden stod der en negerfigur i naturlig størrelse »i ægte hollandsk smag«. De fandt ogsaa i apotheket et fuldstændigt bibliothek, fordømt til at tjene som makulatur for de mediciner og kolonialvarer, der blev solgt af den gamle apotheker. Bibliotheket havde tilhørt en engelsk herre ved navn Hammond. Han syntes at have været en lærd mand, der havde været optaget af de mest indgaaende theologiske undersøgelser. I en af bøgerne stod hans navn: V. F. W. Hammond 1751. Der var verker af Lightfood, Ainsworth (om Pentateuchen), Vorstius og en stor dynge verker om det arabiske og æthiopiske sprog.

De kjøbte mange af disse bøger, der var i udmerket stand.

Som mineralog havde dr. Clarke naturligvis stor interesse af at besøge kobberminerne. Han beretter ogsaa om minearbeidernes liv og deres lønningssatser.

Heraf skal kun fremdrages den snurrige skildring af deres dansemoro, hvorved dr. Clarke kom til at gjøre en kostelig feilslutning.

»Da vi naaede det værelse, i hvilket minearbeiderne med deres jenter var samlede, begyndte de netop paa Polsk. I denne dans dannes der en cirkel, og to begynder, idet de dreier hinanden rundt omtrent som ved en vals. Straks efter kaster den mandlige danser sine fødder næsten saa høit som op til hovedet, hviner og falder paa knæ, og i denne stilling læner han sig tilbage, til hans hoved berører gulvet, hvorpaa han slaar i det med knogerne. Saa reiser han sig op uden hjælp af hænderne, bevæger hovedet snart til den ene, snart til den anden side, griber atter sin dame, og dansen afsluttes derpaa med en vals.

Ved Hallingen omtaler forfatteren kastet, »hvorved danseren sparker omkring i luften med hælene saavelsom med hænderne. Hallingen ansees som den ældste af de to danse. Den udføres hyppig af mænd alene. Undertiden dannes baade Polsk og Halling efter samme melodi«.

Dr. Clarke tror nu, at begge danse er oprindelig to gamle græske danse, Polsken særlig den dans, athenienseren Hippoclides dansede, dengang han friede til Klisthenes

Halling og Polsk.

datter Agariste, og hvorved han forspildte Klisthenes gunst, idet denne fandt dansen altfor kaad.

Man skulde tro, at en Rudbecks aand var faren i den engelske doktor ved denne anledning.

Befolkningen paa Røros i 1799 anslaar dr. Clarke til mellem 1750 og 1800 sjæle.

Efter tre dages ophold hos den gjestevenlige apotheker forlod de reisende Røros den 23de september. En let sne faldt. De blev underveis plagede af tiggeri, særlig i Aalen

eller »Sibirien«, som denne bygd kaldes for spøg nu i Nidaros.

Saa gik turen gjennem Drøilierne videre ned Guldalen.

De passerte Singsaas, hele tiden beundrende den storartede natur. Landeveien gik snart ned i daldybet, snart over høie fjeldaaser.

Paa skydsskiftet Soknes, nu Støren, som baade dengang og senere faar høre ilde for sin skiddenhed, støder de paa en ung bondemaler. Den fattige skydsskaffers søn malte slæder, kister og væggene i sin faders hus.

Veien nede i bygden omtales som »bred og udmerket«. Men op til Røros havde den et daarligt ry, saa det var almindeligt i Trondhjem at ønske en frugtsommelig kvinde »en god reise til Røros«, hvorved man udtrykte ønsket om, at hun maatte komme vel over den forestaaende begivenhed.

Da de nærmede sig Trondhjem, passerte de mange elegante »herregaarde«. De var malet røde udvendig med grønne vindusrammer og havde skyvevinduer. Det var vel større bonde- eller proprietærgaarde. Hos bønderne blev de vel modtaget. Hele familien, fra den høieste til den laveste, sad sammen tilbords. Særlig opmerksomhed vakte smørstykkerne, der alle var formet i de nydeligste former, som kathedraler med gothiske spir og i andre mønstre, »saa det syntes formelig synd at skjære i dem«.

Men paa skydsstationerne var alt dyrt.

Paa Melhus skifte fik de for første gang se norsk militær. Indtrykket var mindre gunstigt. Det var en afdeling dragoner, der sad rundt et bord og spillede kort, drukne, støiende og i slagsmaal med hverandre.

Den sidste station for Trondhjem var Ust. De passerte nu landsteder, hvis haver var i den hollandske smag med klippede hækker, tulipansenge, Merkurstatuer af bly, træ-cheruber og vandsprøitende svaner.

Det første syn af Trondhjem fra høiderne over byen bringer dr. Clarke i vild begeistring. Han sammenligner beliggenheden med selve Neapels! En senere reisende,

Mr. Elliot, hvis domme over Norge og nordmændene var snobbede og uretfærdige, kan ikke tilgive dr. Clarke hans hyperboler. I dette tilfælde maa man dog give Mr. Elliot ret.

I Trondhjem opholdt de reisende sig fra 25de september til 3die oktober.

Dr. Clarke opholdt sig længe nok til at bemerke, hvorledes nordmændene udtaler byens navn, og kalder den med engelsk retskrivning bestandig Tronyem. Denne form holdt sig endnu nogle aartier i engelske reiseskildringer. Nu er den tyske form Drontheim den almindelige, men burde ubetinget afløses af dr. Clarkes Tronyem.

Han ofrer Trondhjem et helt afsnit og giver nøiagtige oplysninger om byens forholde, institutioner og offentlige bygninger. Hvad værd disse besidder, vil alene en lokalkjendt historiker kunne bedømme, og de er altfor vidtløftige til at kunne passe ind i denne kortfattede fremstilling.

Af almindeligere interesse er, hvad dr. Clarke udtaler om Trondhjems domkirke og det sociale liv i byen i 1799.

Om domkirken heder det:

»Dette er et gammel-gothisk bygverk af stor fordums skjønhed, skjønt nu saa molesteret af moderne reparationer, hyppige ildebrandes herjinger og tidens tand, at lidet af dets oprindelige fuldkommenhed staar tilbage. At dømme efter de dele, som endnu er fuldstændig bevarede, maa det have været en af de pragtfuldeste kirkelige bygninger i Europa. De, som har seet de pragtfulde levninger af katedralen i Elgin i Skotland, vil kunne forestille sig noget lignende; men der er maaske ingen anden gjenstaaende bygning, der viser den samme lethed og luftige elegance i sin stil. Skulpturen, der pryder buerne, søilerne og dørene, er i høi grad udsøgt. Over den vestlige indgang, som bestod af tre portaler, udførte i den gothiske stils fuldkomneste skjønhed, var der statuer i levende størrelser, rigelig forgyldte. Nogle af disse staar endnu igjen og af en fuldkommenhed, navnlig med hensyn til draperiets udførelse,

der ikke vilde gjøre det gamle Grækenlands skulptur tilskamme«.

Ligesaa tilfreds som dr. Clarke var med domkirken i Trondhjem, var han med Trondhjems indbyggere. Med sin ven optoges han i de bedste familier og nævner ved afskeden blandt sine trønderske venner særlig Mr. Mingay (Mencke?), Nelson, Knudson, Due, Williamson, Friedlieb og Hornemann. Bekvemmelighederne er af bedste sort, og en reisende finder sig, lige fra sin ankomst, saa vel betjent som i Danmarks hovedstad.

Det synes i det hele taget, at den store økonomiske fremgang, der herskede i vort land ved slutningen af det 18de aarhundrede, især i hovedbyerne, har givet det sociale liv en langt større glans og elegance end i de første aartiere efter 1814, da alle forholde var trykket af den nedgangsperiode, landet finansielt befandt sig i efter krigsaarene og under arbeidet for at give vort land det selvstændige riges udstyr paa alle de omraader, hvor et saadant havde manglet.

»Man venter«, beretter han saaledes, »at en fremmed ved sin ankomst afleverer sit kort hos generalen og de fornemste folk. Hvis han bringer med sig anbefalingsbreve, fører de personer, til hvem de er rettet, ham om paa visitter til andre familier. Efter denne ceremoni strømmer indbydelser ind fra alle kanter og i langt større antal, end han kan modtage. Indbyggerne er ikke mindre udmerket ved sin høflighed end sin gjestfrihed. Deres huse aabnes for fremmede paa den ædleste maade, og naar man kommer ind, viser der sig en elegance baade i møblement og i formen og anordningen af deres værelser, der ikke sees i nogen andre byer, Stockholm undtagen.

Det er deres sædvane at staa op med solen, da de indtager en liden frokost. Klokken 9 har de en slags lunch, som de kalder duel (?), klokken 12 eller 1 spiser de middag. Middagen efterfølges af kaffe, og om aftenen drikker de the og spiller kort, da der altid serveres punsch.

Omkring kl. 10 spiser de i almindelighed til aftens, men gaar ikke tidlig tilsengs.

De unge mænd af de bedste familier i Tronyem har stor interesse for literatur og er ligesaa begjærlige efter et universitet som deres landsmænd i Bergen og Christiania. Men dette er bleven dem negtet ved den danske regjerings politik, da det er hoffets ønske, at nordmændene skal ty til Kjøbenhavn for sin opdragelses skyld og for at bruge sine penge i hovedstaden, hvor deres moral bliver bedærvet og deres sæder mildnet og fordærvet ved overdaadighed.

De to lande, Danmark og Norge, blev, skjønt forenede, ikke sammenholdt ved noget fælles baand, idet der bestaar næsten ligesaa meget had mellem en danske og en nordmand som mellem en nordmand og en svenske. Deres nationalsang (For Norge, kjæmpers fødeland), der i saa høi grad udtrykker deres patriotiske følelser og den længsel, som alle nordmænd nærer om en politisk frigjørelse, hørtes med henrykkelse og gjenlød fra den ene ende af landet til den anden og blev saameget oftere sunget, som den var bleven forbudt af kongen af Danmark. I værelset under den leilighed, hvori vi boede, holdtes der regelmæssig en aftenklub. Naar et stort selskab var forsamlet, hørte vi altid denne nationalsang sunget med en begeistring, et eftertryk og en lidenskab, som var større, end vi nogensinde havde hørt ved de nationale sange i noget land, naar vi undtager vor egen »God save the King«.

En stor mængde af indbyggerne taler engelsk. Klubber er almindelige her. De første folk paa stedet har en stor bygning, hvor de samles hver aften. Den indeholder værelser til kort, billiard og aftensbord. Ethvert medlem blir indvoteret, før han faar adgang. Kommer en fremmed til byen, bliver hans navn tilligemed navnet paa den person, af hvem han bringes i forslag, anbragt paa et papir i klubværelset, eftersom han ikke kan faa adgang, før en ballotering har fundet sted, og da bliver han medlem. De spil, der almindelig spilles i disse klubber, er whist, l'ombre, piquet, schak og billiard. Indsatsen er altid lav

og der er ikke den ringeste tendens til hazardspil i nogen af dem. Det var paa grund af disse klubber, keiser Paul af Rusland forbød al handel med Tronyem, da han havde den falske overbevisning, at de var af politisk natur og hvilede paa de franske demokratiske principer. Han vilde ikke taale, at et norsk skib løb ind i nogen af hans riges havne. Han var derfor næsten ligesaa meget afskyet af dette lands undersaatter som af sine egne, og hans navn blev aldrig omtalt uden i udtryk af harme og spot«.

Bro mellem Melhus og Ler.

Vi er forlængst kommet over det stadium, at vi kjender til noget slags nationalhad mod de danske; men det er betegnende for stemningen i Trondhjem 1799, naar dr. Clarke anfører følgende gjængse talemaaler: Et ægte dansk kneb. — Ingen uden en danske vilde have gjort dette. — Hvis en danske reiser til Wien og tilbage til Kjøbenhavn, anser han sig for den viseste mand af verden.

Den 3die oktober drog de engelske reisende afsted sydover for over Dovre at naa Kristiania. Istedenfor en naben vogn havde de kjøbt en liden »Phaeton with a head

Omkring kl. 10 spiser de i almindelighed til aftens, men gaar ikke tidlig tilsengs.

De unge mænd af de bedste familier i Tronyem har stor interesse for literatur og er ligesaa begjærlige efter et universitet som deres landsmænd i Bergen og Christiania. Men dette er bleven dem negtet ved den danske regjerings politik, da det er hoffets ønske, at nordmændene skal ty til Kjøbenhavn for sin opdragelses skyld og for at bruge sine penge i hovedstaden, hvor deres moral bliver bedærvet og deres sæder mildnet og fordærvet ved overdaadighed.

De to lande, Danmark og Norge, blev, skjønt forenede, ikke sammenholdt ved noget fælles baand, idet der bestaar næsten ligesaa meget had mellem en danske og en nordmand som mellem en nordmand og en svenske. Deres nationalsang (For Norge, kjæmpers fødeland), der i saa høi grad udtrykker deres patriotiske følelser og den længsel, som alle nordmænd nærer om en politisk frigjørelse, hørtes med henrykkelse og gjenlød fra den ene ende af landet til den anden og blev saameget oftere sunget, som den var bleven forbudt af kongen af Danmark. I værelset under den leilighed, hvori vi boede, holdtes der regelmæssig en aftenklub. Naar et stort selskab var forsamlet, hørte vi altid denne nationalsang sunget med en begeistring, et eftertryk og en lidenskab, som var større, end vi nogensinde havde hørt ved de nationale sange i noget land, naar vi undtager vor egen »God save the King«.

En stor mængde af indbyggerne taler engelsk. Klubber er almindelige her. De første folk paa stedet har en stor bygning, hvor de samles hver aften. Den indeholder værelser til kort, billiard og aftensbord. Ethvert medlem blir indvoteret, før han faar adgang. Kommer en fremmed til byen, bliver hans navn tilligemed navnet paa den person, af hvem han bringes i forslag, anbragt paa et papir i klubværelset, eftersom han ikke kan faa adgang, før en ballotering har fundet sted, og da bliver han medlem. De spil, der almindelig spilles i disse klubber, er whist, l'ombre, piquet, schak og billiard. Indsatsen er altid lav

og der er ikke den ringeste tendens til hazardspil i nogen af dem. Det var paa grund af disse klubber, keiser Paul af Rusland forbød al handel med Tronyem, da han havde den falske overbevisning, at de var af politisk natur og hvilede paa de franske demokratiske principer. Han vilde ikke taale, at et norsk skib løb ind i nogen af hans riges havne. Han var derfor næsten ligesaa meget afskyet af dette lands undersaatter som af sine egne, og hans navn blev aldrig omtalt uden i udtryk af harme og spot«.

Bro mellem Melhus og Ler.

Vi er forlængst kommet over det stadium, at vi kjender til noget slags nationalhad mod de danske; men det er betegnende for stemningen i Trondhjem 1799, naar dr. Clarke anfører følgende gjængse talemaaler: Et ægte dansk kneb. — Ingen uden en danske vilde have gjort dette. — Hvis en danske reiser til Wien og tilbage til Kjøbenhavn, anser han sig for den viseste mand af verden.

Den 3die oktober drog de engelske reisende afsted sydover for over Dovre at naa Kristiania. Istedenfor en aaben vogn havde de kjøbt en liden »Phaeton with a head

to it« af frygt for høstregnet. Mellem Melhus og Ler passerede de en af den tids primitive broer. Den dannede en formelig bue og blev skitseret. Temperaturen i Støren var 11° Celcius. I Hof spiste de for første gang gammelost, som de kaldte »Gammel ore or norske«. Gammelost fik i de følgende reiseberetninger stadig titulaturen »Gamla norske« eller »Gammelen norske!« Fra Hof i Soknedalen drog de til Birkaaker i Rennebu, hvor de kom ind paa veien gjennem Orkledalen.

Op til Sundsæt eller Austbjørg, som skydsstationen nu kaldes, var veien stenet og stigende som alle indlandsveie dengang, der i de frygteligste bakker var førte fra bygd til bygd. Skydsstuen i Sundsæt, der ligger 1570 fod over havet efter dagjældende maaling, skildres som meget malet. Endog bjælkerne i loftet var dækket med inskriptioner. Nogle af versene sigtede til en englænder, der i 1769 red flere heste paa én gang i Kjøbenhavn til de indfødtes store forbauselse. I Rise, lidt nedenfor Drivdalen, kjøbte de ryper og aarfugl, hele sække fulde, for 4 pence stykket. Paa Drivstuen var temperaturen 5° Celcius. Over Vaarstigen brugte de 4 heste for »phaetonen« foruden sadelheste. Paa Kongsvold kjøbte de ræveskind for 2 daler stykket. De omtaler her nationaldragten: Den var af graat vadmel. Knaphullerne var grønne. Den var i form af snipkjole med langt liv og korte skjøder med store lommelapper. Mellem Kongsvold og Hjerkinn gik dengang den gamle vei over Hjerkinnshø op til en høide af 4563 fod over havet. Den beregnes nu til 1300 m. Herfra pragtfuld udsigt til Snehætten. Professor Esmarch, som de senere traf paa Kongsberg, havde maalt høiden af Snehætten og beregnet den til 8115 fod (nu 2300 m.) Hjerkinn var det eneste sted paa reisen, hvor der blev forsøgt optrækkeri. Der blev forlangt 2 daler for noget sort kaffe og ophold i skydsstuen. De 2 daler reduceredes saa til en daler.

Fra Hjerkinnn drog de 7de oktober til Fokstuen. Fra Fokstuen maatte de have 3 heste for vognen. Veien gik

dengang over Harbakhø til Tofte op til en høide, der opgives til 4575 fod. Paa høiden var det 3 graders kulde. Paa sydsiden steg temperaturen straks. Efter tre kvarter var det allerede 2 graders varme.

Med synlig beundring skildrer dr. Clarke den stadselige Tofte gaard. Den fik ogsaa lovord af mange følgende reisende. En af husets døtre skulde netop giftes. »Hun havde en temmelig mørk teint med de mest regelmæssige, buede øienbryn og mørkt haar, ørnenæse og den friskeste rosenfarve i sine kinder. Hendes mor havde ogsaa været meget smuk«.

I Gudbrandsdalen træffer de »de høieste folk, de smukkeste heste og kreature«. Ligesaa høit berømmes turen ned igjennem Gudbrandsdalen for sin store naturskjønhed. Først efter opdagelsen af vestlandets fjorde og fjeldpartier tredive aar senere mister turen over Dovre og gjemnem Gudbrandsdalen i det hele taget den pris, den havde vundet i den engelske turists øine.

Da dr. Clarke og Mr. Cripple var kjørt afsted fra Tofte, hændte der dem et reiseeventyr i anledning af skydshestene, som antagelig er enestaaende i vort reiselivs historie. En del bønder kom farende efter dem i fuldt raseri. De syntes nemlig, de fremmede kjørte for fort. Englænderne, der troede, at man vilde plyndre dem, satte sig til modværge, og det lykkedes dem sammen med sin tjener at rive staurerne fra de truende bønder. Bønderne flygtede da op paa en haug, hvor de forsynte sig med kampesten. Fienderne stod saaledes rustede ligeover hinanden, parat til at begynde den anden træfning mellem briter og nordmænd i Gudbrandsdalen efter Sinclairstoget, da det kom til forklaring og en udsoning. Det viste sig nu, at bønderne havde været ligesaa rædde for englænderne som disse for bønderne, da det rigtig truede med at bryde løs.

Videre gik turen ned over dalen over Rostenbakkerne mellem Brennhaugen og Laargaard. Rostenbakken er forlængst nedlagt. I Kvam laa dengang skydsstationen paa

Viig (Vik), der i en del aar havde et ligesaa daarligt ord for skiddenhed som Soknes i Støren. Dr. Clarke betegner dets skiddenhed som en sjeldenhed i Gudbrandsdalen. En anden reisende beretter senere om samme skifte: »Hele familien boede sammen paa et værelse, og der var ingen skillevæg af nogen art mellem dette rum og stalden, saa grisene løb omkap mellem sengene«.

Elstad kirke.

Over den gamle bratte vei, Elstadklevene, kom de ned til Elstad i Ringebu, hvor Ringebukirken vakte deres opmerksomhed ved sin eiendommelige konstruktion. Men den skisse, de leverede af den, synes mere tegnet efter en svag hukommelse end efter virkeligheden, saa mangelfuld er den.

Lidt søndenfor Ringebu kommer Tromsa ned i Ljosnavandene. Over Tromsa var der en ældgammel bro, restaureret i 1751. Den var 45 alen over klippespalten. En lang inskription paa et bræt fortalte bl. a., at hertug Skule havde redet over den paa sin flugt fra Oslo til Nidaros.

I Trondhjem havde man anbefalet dem at reise paa Laagens østside fra Sunde af, antagelig ved den nuværende Tretten station. Men dette var et daarligt raad; thi veien var over al beskrivelse slet.

Det eneste lyspunkt paa reisen langs Laagens og Mjøsens ostside var deres ophold paa Svennes gaard i Biri. »Her blev vi«, fortæller doktoren, »først ind til et udmerket hus, prægtig udstyret med engelske sager og en luksus, der var sjelden paa denne del af vor reise. Gjesteværelserne havde gulvtepper og var prydede med engelske stik. Da vi blev ført ned i storstuen, traf vi en smuk, ung dame, elegant klædt, der sad ved et bord og broderede tambour«.

Dette var en broderingskunst, som var paa moden i slutningen af det 18de aarhundrede.

»Efter en udmerket middag, hvor vi blev trakteret med madeira og burgunder«, sagde vor vert, »at han intet onskede at modtage som betaling«.

Det private hus, de var dumpet op i, tilhorte en bekjendt mand i denne del af vort land, nemlig brugseier Lysgaard. Det store glasverk, der tilhorte eiendommen, gik med denne senere over i familien Ankers hænder. Gaarden eies nu af grosserer Lunde i Kristiania, og hovedbygningen staar den dag idag.

De skiltes med løfte om at sende familien engelsk ost mod til gjengjæld at faa tilsendt sig »Gammel orske or norska«.

Over Hurdalen fortsattes nu reisen uden uheld, men ad rædselsfulde veie, til Kristiania, hvor de ankom 13de oktober.

Her kom Bernt Anker og to engelskmænd straks og hilste paa dem, og de deltog i de følgende dage i et storartet selskabsliv i det ankerske hus paa Bogstad og hos andre dengang anseede Kristianiafamilier.

Fra Kristiania gjorde de en afstikker til Kongsberg solvverk og drog derpaa tilbage over Kristiania for over Kongsvinger at begive sig ind i Sverige.

Vestlandet og Bergen fik de ikke se. Hvor fjernt denne del af landet dengang laa endog for indbyggerne østerpaa, derom vidner følgende udtalelse af Bernt Anker: »Bergen er mindre kjendt for dette steds indbyggere end London og Paris. I virkeligheden betragter vi den neppe som udgjørende en del af vort land eller som beboet af nordmænd. Bergens indbyggere er, for det meste, udlæn-

Folketyper fra Akershus amt.

dinger, hovedsagelig fra Holland; personer, der har slaaet sig ned der i forretningsøiemed for at kjøbe og sælge fisk, fanget af de indfødte i de nordre dele af Norge«.

Dette viser, hvor mangelfulde forbindelserne var dengang mellem østland og vestland.

Thi fra Bergen kom mænd som Nordahl Brun, Rein, Meltzer og Christie, hvis nationale sindelag har faaet mindets glans i vor historie.

Fra 1800—1814 rasede krigene mellem England og Napoleon, og ved den stilling, Norge kom til at indtage

som Danmarks lydrige paa Napoleons side, var englænderne ingen velseede gjester i vort land. Først da Norge var skilt fra Danmark, da opmerksomheden var bleven henledet paa landet ved den beskyttelse af dets frihed, som det fik af ædelttænkende mænd i det engelske parlament, vendte engelske reisende igjen sine veie til Norge over Nordsjøen, og et nyt afsnit i de engelske reiser til vort land tager sin begyndelse.

UR TURISTLIFVET I NORGE

AF HASSAN

Till vänner af turistfärder uti Norges natursköna fjällland egnas dessa anspråkslösa reseminnen.

Indledning.

Norges fjällbygd och det moderna turistlifvet.

LAND vårt västra grannrikes svårtillgängliga fjälltrakter finnes ej längre något terra incognita för den öfriga världen. Till och med den vilda Jotunheimen, där Norges fjäll med Galdhöpiggen och Glittertind nå sin största höjd af mer än 2500 meter öfver hafvet, har måst uppenbara sina hemligheter för den oförvägne moderne turisten. Fram genom dalarne, upp efter branterna, längs med de svindlande stupen, leta sig turisvägerne in i hjärtat af den underbara fjällvärlden. Längst ned i dalen lemna dessa vägar åtminstone i regel tillfälle till en jämförelsevis bekväm färd på kärra eller karriol. Efter hand öfvergå de dock till smala, ofta alldeles osynliga gångstigar, där endast uppförda stenrösen eller vardar utvisa riktningen. Här kunna inga fordon föras fram, utan den resandes bagage måste klöfjas på ryggen af den lilla starka och pålitliga norska hästen. Slutligen kommer en punkt, där äfven denne

trogne följeslagare måste stanna; men turisten låter sig ej afskräckas ens af de svårigheter som nu möta. Till fots eller på skidor sträfvar han oförfäradt framåt och uppåt, för att taga äfven de ogästvänligaste isfälten, de otillgängligaste bergstinnarne i besittning.

Där förr den gamle härdade renskytten Jo Gjende eller hans gelikar regerade så godt som enväldigt, och där flockar paa tusentals vildrenar ströfvade omkring i fjällen, där genomkorsas nu vidderna af turister från alla världens kanter, och i den förr så ödsliga fjälltrakten, ligga nu, utom en mängd smärre hyddor för fiskare och renskyttar, större och mindre hotell, för hvilka man har att tacka den Norska Turistföreningens osparda nit och intresse för saken.

Dessa hotell blifva naturligtvis samlingspunkter för turister af vidt skiljda slag och skaplynnen af olika nationaliteter; men för de jägare, fiskare och fjellvandrare, som icke älska detta lif, finnes också i Norges storartade fjellbygd till räckligt många platser og trakter fjärran från det kanske stundom något oharmoniska hotell- och turistlifvet.

Detta senare kan dock ibland äfven erbjuda många komiska pointer, af hvilka jag velat uppteckna en del i sammanhang med följande små reseminnen.

Ett turistmöte och en natt vid Gjendeboden.

En något kylig afton i medlet af augusti sammanträffade för några år sedan ett antal turister från skiljda kanter i det lilla anspråkslösa hotellet vid Gjendeboden midt uppe i Jotunheimens vida fjälltrakter. Platsen står obebodd största delen af året, och endast under sommaren råder här verksamhet och rörelse genom säter- och turistlif. Gjendeboden, liksom öfriga mera bemärkta platser inom Jotunheimen, är nämligen på en gång säter och hotell, det senare inrymdt uti två särskilda byggnader, med utsigt öfver den storartadt ödsliga mer än 1000 meter öfver hafvet liggande

sjön Gjende med dess i grönt egendomligt skiftande vatten. (Denna sjö är dock ej den högst belägna inom Jotunheimen. Helt nära Gjende träffas nemligen det 480 meter högre Bessvandet, som således ligger nära 1500 meter öfver hafvet.)

Vid mitt inträde i matsalen på hotellet sutto där två yngre norrmän och tre unga, käcka norska damer, stillande

Bessvand, Besseggen och Gjende.

sin hunger efter en fotvandring i Jotunheimen, och med dem slog jag mig snart i samspråk. De hade naturligtvis äfven bestigit Galdhöpiggen, som numera hvarje sommar besökes af en mängd turister af snart sagt alla åldrar af båda könen. Till och med en häst har bestigit Galdhöpiggens topp, som skedde sommaren 1899.

Men, hvem kan det vara, som midt under vårt prat och skratt alltjämt sitter där borta i stolen och sofver, sade en af de norska flickorna. Den gamle mannen ser trött ut. — Jo, inföll en af de andra, det lär vara en

mycket lärd doktor från Wien. Han förstår ej ett ord norska, så att det gör ingenting att tala högt om honom. Hans förare sade, att han hvarken kan tala eller vet, hvarthän han vill resa, och att han nätt och jämt orkat komma hit. Den gamle uttröttade mannen, som till och med var ur stånd att meddela sig med någon förare, väckte vårt medlidande, hvarför det ock på kvällen allmänt diskuterades om lämpligaste sättet att få honom ut ur Jotunheimen. Saken behandlades, som om han sjelf ej hade det minsta at säga. Det ena förslaget framkastades efter det andra, och jag vet ej hvilka öden den gamle doktorn från Donaustaden slutligen upplefde i Jotunheimen; men så mycket vet jag, att under den följande natten spelade han för en del af sina medresande, om också ofrivilligt, en allt annat än behaglig roll.

Under det vi sutto och pratade, inträdde fyra högljudda turister från »Das grosse Vaterland«, — två medelålders herrar med sina fruar — hvilka, innan de hälsade eller yttrade något annat, genast rekvirerade några flaskor bier, och derefter genom sin högljudda pratsamhet snart sagt hindrade alla andra att tala, ty efter deras ankomst måste man skrika, om man ej kunde passa på under de ögonblick de voro så ädelmodiga att öfverlemna till sina medresandes disposition. En förare — den hygglige Ole nedifrån Lom — hade fört dem omkring i Jotunheimen, och hvad han berättade om dem bekräftades fullständigt under de tvenne dagar omständigheterna tvingade mig att se dem på nära håll. Hvad alla deras måltider böra kallas vet jag ej; ty emallan frukost och lunch åto de ett ordentligt mål, mellan lunch och middag äfven ett, och emellan middag och supé åto eller drucko de vanligen också något. Huruvida de åto om nätterna, vet jag ej, men jag håller det långt ifrån otroligt.

En eftermiddag beslöto tyskarne, efter nyss intagen måltid, att på egen hand företaga en liten roddtur på sjön Gjende. Ett par förare, som väl kände till platsen, afrådde dem dock på det bestämdaste att utan lots begifva sig ut

i det grund- och stenuppfylda farvattnet närmast Gjendeboden. Dessa välvilliga råd förkastades emellertid med stolt självsäkerhet af tyskarne, och så bar det af med alla fyra i hotellets lilla roddbåt, under det öfriga resande jämte förarne och folket på platsen stodo och bekikade tyskarnes navigation. Det blef också ett skådespel af första rang för denna stillsamma och ödsliga plats.

Nu sitta tyskarne snart fast, ropade en af förarne, och så skedde också. Det blef ett pratande och gestikulerande på båten, som hos åskådarne uppväckte den största munterhet, isynnerhet sedan en af tyskarne måst kläda af sig om fötterna, kafla upp byxorna och klifva ut i det iskalla vattnet för att få båten loss. När så detta efter mycket besvär lyckats, råkade ej bättre till, än att tysken släppte sitt tag i båten, som också gick ifrån honom, drifvande i den starka blåsten utåt sjön. När han då försökte gå efter båten, märkte han dock snart att detta, liksom att komma i land, var alldeles omöjligt, enär djupt vatten mötte på alla sidor. Ingen af de öfriga tyskarne, som voro i båten, hade en aning om, huru en roddbåt manövreras under stark blåst, hvarför båten med de tre andra tyskarne dref i väg utåt sjön. Att simma i land, hade varit för riskabelt i det iskalla vattnet, äfven om tysken kunnat simma, och hvarför situationen började blifva så allvarlig, att tvenne karlar skickades ut att rädda tysken — som dock dessförinnan fotograferades — och föra de andra tillbaka.

Inom kort anlände ännu ett par turister, tvenne juriskandidater, af hvilka den ene föreföll mycket excentrisk i hela sitt uppträdande och den andra sällan yttrade ett ord. En hygglig svensk köpman, två norska dito, den ene en af de styrande i Norges turistförening, samt tvenne glada och frispråkiga svenska fruar från vitsarnes stad fullständigade samlingen uti den tämligen rymliga matsalen vid Gjendeboden, där det språkades och skämtades tilldess det var tid att gå till hvila.

Att få hvar sitt sofrum, var här otänkbart, utan nödgades jag dela rum med den gamle österrikaren och de båda

juriskandidaterna. Inunder oss lågo grosshandlaren, de båda norrmännen samt tyskarne med sina fruar, och i rummet bredvid oss de båda svenska fruarne. Inom kort voro såväl de båda juriskandidaterna som jag på väg att somna; den gamle trötte österrikaren hade lagt sig långt förut och sof redan.

Emellertid hade vi icke väl somnat i våra smala och rangliga jernsängar, förrän vi väcktes af den gamle doktorns egendomliga snarkningar. Vi andra funno snart att dessa måste stäfjas, hvarför min venstra granne började kraftigt skaka ett bord med karaffin och glas samt andra skramlande föremål. På så sätt fingo vi gubben vaken; men uppretad däraf, låg han och småpratade för sig själf, hvarvid en mängd donnervetter och andra kraftord halkade öfver hans läppar.

Slutligen blef det tyst, och jag somnade. Men inom kort rusade jag såväl som alla andra resande på hotellet upp, undrande hvad som stod på. Ett förfärligt nödrop upphäfdes nämligen af min venstra granne, som under de ohyggligaste skrik ropade på hjälp, som om han höll på att mördas. Våra medresande i undre våningen såväl som fruarne från vitsarnes stad hade redan rusat upp i sina lätta kostymer; förfärade sporde alla, hvad som var å färde, men de fingo endast ett gapskratt till svar från den excentriske juriskandidaten, som förklarade, att hans vän och reskamrat emellanåt reds af maran, och då upphäfde dylika tjut. Den gamle doktorn från Wien, som ej förstod ett ord af det hela, låg ännu och darrade af skrämsel, hvilket man kunde höra genom sängens skakningar.

Trött som jag var, lyckades jag åter somna. Men snart började jag oroas af hemska drömmar. Jag drömde att jag ibland for i luftballong och ibland kastades ned utför svindlande bråddjup; och så slog jag hufvudet mot sängkanten och vaknade. Då fann jag att min rangliga säng var stadd uti en stark gungande rörelse. För att emellertid undersöka orsaken till denna företeelse, tände jag mitt

ljus. Alla syntes sofva, och det var tyst. Jag tänkte då, att rörelsen förorsakats af mig själf under den oroliga dröm jag haft, och försökte åter somna; men innan detta lyckades mig, begynte den gamle österrikarens snarkningar å nyo, och strax därpå märkte jag, att min säng åter utan mitt förvållande kom uti samma starkt gungande rörelse och att detta åstadkom ett egendomligt gnisslande ljud.

Nu var det jag, som anade oråd och hastigt tände ljuset; men alla syntes sofva, och min närmaste granne såg ut att ligga försänkt i djup sömn, att döma af kroppsställningen och den öfver hufvudet uppdragna filten. Här måste således vara någon maskopi med i spelet. Och så ropar jag med hög röst: Dö och salte pine, hvem er det som vover ryste min bed!

När den tyste juriskandidaten vid detta utrop reser sig i sin säng, råkar han för mig blotta en sängkamrat i form af en spenslig käpp med krycka, hvarvid jag med ett kraftuttryck fattar min karaffin, färdig att ge honom en kall dusch. Ursäktande sig för sitt tilltag, sade han sig ej hafva kunnat hitta på något verksammare medel att tysta snarkaren, och han såg på samma gång så ångerfull ut, att jag lät vreden fara. Med denna käpp hade han nämligen satt min säng i rörelse, för att hålla österrikaren vaken, hvarvid jag fick den allt annat än behagliga lotten att tjänstgöra som »medium«, och för att icke röja sin list, hade han sjelf hastigt och lustigt krupit under filten och låtit käppen följa med.

Klockan var nu 7 på morgonen, och det var tid för mig att lemna Gjendeboden efter en af de mera oroliga nätter jag upplefvat. Att bedja den nattlige orostiftaren förskona sin medresande från nödrop i sömnen liksom från användandet af käppen hade helt säkert varit spilld möda; men till dig läsare riktar jag nog icke förgäfves dessa varningens ord: Akta dig för de stora turisstråkvägarna, och ligg icke i samma rum med obekanta personer. Ges ej annat val, vidtag då dina försigtighetsmått!

En bestigning af fjället Slogjen.

Min följeslagare.

Nere vid en af Norges vackraste fjordar, omgifvet af Söndmöres vildaste fjäll-landskap, ligger det lilla Öje med sina små hotell (det fanns blott ett när jag var där); och ej långt derifrån reser sig det imponerande Slogjen, en af Norges stoltaste fjälltinnar, med en höjd af öfver 5000 fot, stupande nära nog lodrätt ned i den för sin skönhet beryktade Hjörundfjord, eller rättare uti en mindre vik däraf, som bär namnet Norangsfjord. — — — — — — — —

Under en omväxlande resa från Geiranger till Aalesund råkade jag en gång komma till Öie, och då jag där till den unga hotellföreståndarinnan yttrade: »Här ser tyst och stilla ut. Inga resande?«; svarade hon med en något impertinent, om också lågmäld röst: »Jo, det bor en mycket förnäm engelsman och hans fru på hotellet. Det är en lord. Var god och tala tyst, så att han ej störes.«

»Men«, svarade jag, »klockan är ju tolf midt på dagen. Hvad vill det säga?«

»Jo«, svarade hon, han stiger ej upp förr än klockan 1—2 e. m., och då ror han långt ut i fjorden och badar, innan han äter sin lunch. Och han har särskildt sagt till, att det skall vara tyst på hotellet.

»Hur dags äter han sin lunch? Det skall blifva mig ett nöje att få se den ovanliga lorden«, sade jag, tilläggande: »Var god och duka samtidigt för mig vid lunchbordet. Matsalen och hotellet stå väl icke endast till hans disposition«. Derpå svarade hon näsvist: »Jag tror ej, att han tycker om att äta tillsammans med någon obekant«.

Då beslöt jag gifva henne en liten lektion och svarade: »Jag skall icke endast äta min lunch med lorden, utan jag skall äfven få honom att stiga upp klockan 8 i morgon och därpå följa med mig upp på toppen af Slogjen, utan att någonsin ha sett honom förut«. »Kan Ni det, så kan Ni trolla«, menade hotellfröken och gick sin

väg, sedan hon anvisat mig ett rum, och slängt igen dörren efter sig.

Straxt derpå gjorde jag en promenad nedåt fjorden, och så fotograferade jag. Under det jag håller på härmed, möter jag den ovanliga lorden, en kraftigt byggd, medelålders man med ett utseende, som visade icke endast att han hade energi och var van att befalla, utan också att han kunde drifva igenom en sak, som han beslutat.

Hvad som genast förvånade mig var hans mörka, sydländska ögon och kolsvarta hår jämte en sällsam blandning af engelsk flegma och sydländsk liflighet. Den senare gjorde honom mera tillgänglig, så att vi snart kommo i samspåk, och efter en stund hade flere gemensamma intressen närmat oss till hvarandra.

Lorden var en gammal gymnast, roddare, jägare och sportsman och hade i ungdomen som student i Oxford varit en af det världsbekanta, segrande båtlagets utvalde. Skicklig simmare och älskare af bad i öppna sjön, rodde han här vid Öie dagligen ensam långt ut på fjorden och hoppade i. Och så frågade han mig om jag ville följa med och bada och om jag ensam kunde taga mig upp i en smal och vickig båt, tilläggande: »Kan Ni det ej, skall jag lära Er det«.

Derpå bar det af utåt fjorden ett godt stycke från land, och så hoppade lorden i, så att den smala båten höll på att fyllas af vatten, som strömmade in öfver relingen. Sedan jag öst ur detta för att bevara våra kläder torra, hoppade äfven jag i.

Lorden såg ut, som han riktigt njöt af vattnets temperatur och ämnade stanna en god stund i badet, under det min första tanke genast blef, huru jag fortast möjligt skulle kunna komma upp igen. Vattnet var nämligen isande kallt, troligen endast 7 à 9 grader, en afkylning, som min lekamen ej länge tålde vid att utsättas för. (Temperaturen i fjorden tycktes vexla betydligt, i det följande dag en ström af riktigt ljumt vatten fördes in i fjorden från hafvet).

Under det lorden gjorde en lång simtur utåt fjorden, fullkomligt ogenerad af vattnets temperatur, öfverlemnade han emellertid åt mig själf att taga mig upp i båten eller att afvakta hans återkomst. Som detta senare blef mig omöjligt, måste jag således stiga upp i båten för att ej riskera att få kramp och drunkna.

Men det finnes båtar, som äro högst fatala att komma upp i, och till dem hörde den båt vi begagnade. Jag tror det var en lätt transportabel båt, som lorden medtagit på sina resor i Norge.

När man är två personer, som hjälpa hvarandra, erhålles motvigt, båten blir stadig och det är lätt att stiga upp i den. Men forsök att ensam komma upp ur vattnet i en båt, som är rank! Långt innan kroppstyngden hvilar på kanten, t. o. m. längst ut i stäfvarne, går relingen under vatten och båten kantrar eller fylles. Den, som ej känner till rätta sättet, skall dërfor inom kort under sådana omständigheter befinna sig uti en så förtviflad belägenhet, att han riskerar omkomma. Som jag emellertid är väl förfaren med båtar och under segling lärt mig detta sätt att taga mig upp i båt, vill jag i sammanhang härmed omnämna det för de läsare, hvilka möjligen ej känna till det. Det snart sagt enda sättet att komma upp i en sådan båt utan kantring är att lägga sig på ryggen eller något på sidan utmed båten och med ena handen fatta båtens reling invid en af stäfvarne. Därpå kastas det ena benet öfver relingen, så långt som möjligt åt motsatta sidan, så att man med ett hastigt ryck kan kränga sig upp. Detta är dock i en del båtar icke så lätt att verkställa som att beskrifva; men är dock det nära nog enda möjliga, åtminstone för vanligt folk.

På så sätt lyckades jag komma upp i båten, om också ett par skopor vatten rann in öfver relingen, och först efter det jag var fullt färdigklädd, återkom lorden, som till följd af att jag lutade öfver åt andra sidan lätt kunde komma upp med användande af samma metod, utan att en

piggens, vid hvars fot man redan befinner sig flere tusen fot öfver hafvet och hvars sluttningar icke på långt när äro så branta som Slogjens.

När bestigningen sker från Öie, eller den lättaste sidan att verkställa uppstigningen ifrån, har man till en början att arbeta sig upp för branta, långsträckta, mer eller mindre ojämna björklider med delvis besvärlig terräng. Alltmera sterilt blir landskapet, ju högre man kommer, under det att stigningen blir allt brantare, omväxlande med mera platåartade höjningar. En och annan liten fjällblomma eller fjällört synes här och där. Slutligen endast sten, fjäll och snö.

Panoramat rundt omkring blir alltmera storslaget vildt. Väldiga snöfjäll upptorna sig till gigantiska massor af de mest imponerande former man kan få se i södra Norge. Närmast synas de ståtliga fjällen Smörskredtind, Jagta, Skruven och Gjeithorn. Långt söderut (50 km.) ser man mäktiga snöbräer bland fjällen vid Nordfjord, under det i nordost Romsdalsfjällen och i sydost Jotunheimens högsta tinnar sticka upp bland en mängd fjälltoppar af olika former.

Efter flera timmars mödosam marsch i solgasset, nalkas vi själfva spetsen, som liknar en hög pelare, ställd öfverst på fjället. Det blir ännu brantare och, hvad värre är, slipprigare. Här och där glida fötterna på de små lösa stenarne, medan hotande djup öppna sig tätt invid. Förbi klipputsprång och uppför stupande branter klättra vi slutligen upp på Slogjens allra högsta, spetsiga topp.

Nedifrån ser detta fjäll från nästan alla sidor alldeles otillgängligt ut; men i förhållande till dess gigantiskt spetsiga resning måste man dock säga, att det är jämförelsevis lätt att bestiga, betydligt lättare än många andra, t. ex. Skagastølstinderne och Styggedalstinden i Sogn m. fl.

På toppen af Slogjen.

Uppifrån ser Slogjen ut som en smal spets med svindlande, afgrunder på alla sidor. Själfva toppen bildar en

och riskabelt att bestiga Slogjens topp. Hon hade tydligen beslutit att söka hindra vårt uppstigande, och trodde, att dessa afskräckande ord skulle förmå lorden att afstå därifrån. Men sedan jag berättadt, att till och med ett par ladies vågat sig upp på Slogjen, blef lorden ännu mera bestämd för att gå dit, och så erbjöd jag mig genast att i trakten söka få tag uti ett par lämpliga förare. Detta gick fortare, än jag först vågade hoppas, i det att en liten okonstlad och rödkindad norsk flicka uppenbarade sig och helt uppriktigt försäkrade: »Det kan vi skaffa här på hotellet«. Då den lilla norska tösen var en ärlig själ, och tillika en söt flicka, sade jag några vänliga ord till henne, och hon lofvade att säkert skaffa oss ett par pålitliga karlar för fjällturen. Och så gjordes det upp, att förarne skulle komma direkt till oss, så att vi först sjelfva fingo tala med dem. Allt detta skedde bakom hotellfrökens rygg; men när det sedan kom till hennes kännedom, for hon ut som en furie mot den stackars tösen.

Slutligen voro förberedelserna för fjällturen, efter mycket parlamenterande, afslutade och allt klart.

Uppstigningen på fjället Slogjen.

Kort efter frukosten följande morgon sade lorden och jag farväl till mylady, och när vi, åtföljda af tvenne hyggliga och pålitliga norska fjällkarlar, som buro vår matsäck och en kamera, lemnade Öie, stod hotellfröken och gapade af förvåning. Och så begynte en fjällbestigning, som säkerligen ingen af deltagarne däri kan glömma.

Från tvenne dalfören kan detta, efter våra skandinaviska förhållanden tämligen höga fjäll bestigas; men endast från en sida är det möjligt att nå själfva spetsen, liksom äfven de ojämförligt största delarne af fjällets öfriga sidor äro absolut obestigliga, stupande nästan lodrätt, med svindlande afgrunder.

Till följd af att Slogjens fot går ända ned till hafvets nivå, blir dess bestigande mere ansträngande än Galdhö-

piggens, vid hvars fot man redan befinner sig flere tusen fot öfver hafvet och hvars sluttningar icke på långt när äro så branta som Slogjens.

När bestigningen sker från Öie, eller den lättaste sidan att verkställa uppstigningen ifrån, har man till en början att arbeta sig upp för branta, långsträckta, mer eller mindre ojämna björklider med delvis besvärlig terräng. Alltmera sterilt blir landskapet, ju högre man kommer, under det att stigningen blir allt brantare, omväxlande med mera platåartade höjningar. En och annan liten fjällblomma eller fjällört synes här och där. Slutligen endast sten, fjäll och snö.

Panoramat rundt omkring blir alltmera storslaget vildt. Väldiga snöfjäll upptorna sig till gigantiska massor af de mest imponerande former man kan få se i södra Norge. Närmast synas de ståtliga fjällen Smörskredtind, Jagta, Skruven och Gjeithorn. Långt söderut (50 km.) ser man mäktiga snöbräer bland fjällen vid Nordfjord, under det i nordost Romsdalsfjällen och i sydost Jotunheimens högsta tinnar sticka upp bland en mängd fjälltoppar af olika former.

Efter flera timmars mödosam marsch i solgasset, nalkas vi själfva spetsen, som liknar en hög pelare, ställd öfverst på fjället. Det blir ännu brantare och, hvad värre är, slipprigare. Här och där glida fötterna på de små lösa stenarne, medan hotande djup öppna sig tätt invid. Förbi klipputsprång och uppför stupande branter klättra vi slutligen upp på Slogjens allra högsta, spetsiga topp.

Nedifrån ser detta fjäll från nästan alla sidor alldeles otillgängligt ut; men i förhållande till dess gigantiskt spetsiga resning måste man dock säga, att det är jämförelsevis lätt att bestiga, betydligt lättare än många andra, t. ex. Skagastølstinderne och Styggedalstinden i Sogn m. fl.

På toppen af Slogjen.

Uppifrån ser Slogjen ut som en smal spets med svindlande afgrunder på alla sidor. Själfva toppen bildar en

liten platå af endast 2 à 3 meters genomskärning. Norr- och nordostut förlorar sig blicken i nära nog bottenlösa rymder, och västerut stupar fjället härifrån spetsen så godt som lodrätt 5348 sv. fot ned i fjordens blågröna vatten. Och på det håll hvorifrån vi kommit, stupa så tvärbranta sluttningar, att man undrar, huru man kunnat komma hit upp.

Genom fjällstalpens ofantliga höjd och menniskans litenhet försvinner här det relativa i förnimmelserna. Man blickar därför utför häpnadsväckande afgrunder utan att lida af svindel, så mycket som man skulle gjort det på taket af en hög byggnad, ett torn eller dylikt. Och dock står man här alldeles som på en gigantisk tornspets af mer än fem gånger Eiffeltornets höjd. De, som från Eiffeltornets spets sett menniskorna te sig som myror i storlek, kunna göra sig en föreställning om dessa ofantliga bråddjup. För de flesta är det dock ej rådligt att länge stanna och se ned i afgrunderna, och man bör vara i god kondition, när man går upp på Slogjen.

Rundt omkring torna sig majestätiska snöfjäll, och af Norges högsta tinnar synas härifrån Galdhöpiggen og Romsdalshorn m. fl. Västerut framskymtar hafvet bortom Norges kanska ståtligaste och vackraste fjord, Hjörundfjord, omgifven af mäktiga fjällpartier.

Första gången bestegs detta fjäll på 1870-tallet af en man nedifrån Urke. Sedan har hufudsakligen en och annan engelsman bestigit dess topp, och bland dem Slingsby, som beskrifvit utsigten härifrån som enastående och som en af de stoltaste i Europa.

När vi så bröto upp och jag såg ned utför de stupande branterna, där jag visste, att stenarne glidit under fötterna, måste jag bekänna, att det föreföll mig hart när omöjligt att komma ned från Slogjens topp samma väg vi kommit; så svindlande brant ser sluttningen ut. Och dock finnes ingen annan väg. Säkert är, att nedstigandet på de brantaste ställena är långt besvärligare, tröttsammare och äfven farligare än uppstigandet, isynnerhet på fjällets nordöstra sida. Emellertid kände lorden och jag oss stolta

öfver att vara bland de på den tiden icke så särdeles många, som bestigit Slogjen, och lifligt medvetna om, att hitupp komma inga veklingar af det slag man så ofta får se på de stora turiststråkvägarna.

En äfventyrlig nedfärd från Slogjens fjällspets.

Hade vi emellertid haft föregångare, om än få, på den väg vi följde vid uppstigandet, så blef i stället nedfärden från fjället så mycket ovanligare, i det vi valde en väg som ingen före oss pröfvat. Åtminstone hade våre förare aldrig gått den vägen eller hört talas om att någon annan gjort det.

Från den smala, spetsiga toppen måste dock alla, till att börja med, följa samma väg. Den största försiktighed måste iakttagas. Ett enda slintande med fötterna eller en halkning kunde här hafva till följd ett ödesdigert fall utför de fruktansvärda branterna.

När man skådar ned från Slogjens högsta topp åt den enda sida, där man kan komma ned med lifvet, är det så brant, att man nästan tviflar på möjligheten att kunna taga sig utför fjället. Med iakttagande af den största försiktighet kommo vi dock lyckligt och väl ned utför de första branterna; men då nedstigandet samma väg vi kommit, föreföll oss motbjudande, föreslog jag en annan väg, som våra förara icke voro obenägna för, oaktadt de, som nämnts, aldrig förut gått den eller hört, att någon annan gjort det.

Några hundra fot under Slogjens spets vidtager nämligen på östra sidan af fjället en brant sluttande, mäktig snöbrä, eller s. k. snöfond af flera tusen fots längd, helt och hållet betäckande denna side af fjällets sluttning. På denna föreslog jag att vi skulle gå eller rättare åka utför. Det var en rutschbana, som hette duga.

Men när vi skådade ned utför den mäktiga snöfonden, såg det för våra ögon ut, som om den stupade nära nog rakt ned i en liten fjällsjö, i hvilken stora blå ismassor dels flöto omkring, dels lågo kvar utefter stränderna.

Howard Priestman fot.

Slogjen—Smørskredtind.

Det var en solvarm augustidag, och den här mäktiga glaciärens blåis, hade börjat lossna från sina landfästen och sam omkring i det klara, grönblå snövattnet; men att komma ned i detta, kanske med en alltför hastig fart, hade vi ej lust till; ty då hade vi nog ej kommit upp igen.

Ehuru det uppifrån fjället såg ut, som om snöbräen gick rakt och tvärbrant ner i sjön, kunde man dock ej se, hur det var, där snöfältet slutade vid vattnet, till följd af en liten upphöjning paa sluttningen, som skymde bort dess allra nedersta del. Efter rådplägning härom ansågs emellertid sannolikast, att snöfältet icke gick rakt ned i skjön, utan längst ner bildade en sakta sluttande afsats mot den lilla fjällsjön. På detta ovissa antagande beslöts, att nedfärden skulle ske utefter snöfondens branta, flere tusen fot höga sluttning; men för säkerhets skull toge vi vägen ett stycke på sidan om sjön, något som vi dock icke gjort, om vi förut kännt förhållandena. Vår nedfärd var sålunda högst riskabel, enär det äfven gällde att profva en obekant snöfond för första gången. Om någon af oss fallit ned i en osynlig spricka på snöbräen, hade han säkerligen varit ohjelpligt förlorad, då snön ofta ligger som ett tak öfver djupa klyftor. Äfven om vi medfört en längre lina, så hade den troligen här varit till föga nytta, då sannolikt den ene blott ännu hastigare dragit den andre med sig utför branterna.

Dessa snöbräer äro oräkneliga. Vid ett tillfälle kan en snöbrä ligga fast och säker at gå på öfverallt, under det att samma snöbrä en annan gång visar sig ytterst förrädisk med stora öppna sprickor, eller hvad som är ännu farligare, med ett tunnt snötäcke öfver osynliga öppningar i snö- eller ismassan.

Länge hade vi ej tid att betänka oss, hvarför vi snart fattade ett raskt beslut och begåfvo oss af utför snöbranterna. Där märkte jag snart att jag hade nytta af min lilla kunskap i skidåkning eller snarare skridskoåkning och den balans i kroppen jag dermed förvärvat; ty snön var så hård, att om man blott med stafvens hjelp kunde hålla

sig upprätt på fötterna, så gick det af sig själf utför branterna. På samma gång märkte jag, att lika överlägsen som lorden var mig i det våta element, lika öfverlägsen var jag honom här. Tillika märktes, att han nog ansåg företaget både halsbrytande och ytterst farligt. Men då han såg oss andra åka på, ville han ej förråda sin fruktan eller låta sin stolthet komma på skam, utan följde med, så godt han kunde. Han beskref de löjligaste saltomortaler. Ibland for han framstupa på magen eller åkte några hundra fot på sina onämnbara, så att jag trodde, att corpus delicti snart skulle fullständig blottas. Än stapplade han och höll på att rulla utför branterna, om ej en af förarne hjälpt honom.

Där och hvar blef dock branten så hal och stupande, att hvar och en hade fullt upp att göra med att tänka på sig själf, och huru det gick för lorden, hade jag ej tid att se efter. I stället var det jag, som långa stycken äkte på mina onämbara, så jag trodde, att både de och allt mjukt som fanns innanför, skulle försvinna enligt fysikens lagar om nötning vid stark friktion.

Ibland kunde jag stå på fötterna och åka flere hundra fot; men hastigheten blef till slut så stor, att jag måste kasta mig omkull för att sedan med stafvens tillhjelp, söka hindra mig från att likt en sten rulla utför brantarna. Helt plötsligt fastna mina fötter i en stor spricka eller lösare fördjupning i snön, och jag känner att jag sjunker; men på samma gång kastas jag utaf farten framåt och framstupa och innan jag vet ordet af, så åker och rullar jag vidare. Lyckligtvis hållar jag säkert tag i min staf, och när jag, upprifven och genomvåt af snö och is som trängt in bland kläderna, tack vare en afsats på snöbräen kan stanna och se mig tillbaka, ser jag lorden och de andra under alla möjliga kullerbyttor och slingringar komma efter. Att närmare beskrifva, på hvad sätt vi kommo ned är omöjligt; men gick gjorde det. Hade icke nattfrosterna redan börjat, hade färden varit mycket lättare.

När vi omsider, ganska illa medfarna och sönderbråkade af färden, stannade på afsatsen i snön vid fjällets fot

och kastade blicken uppför Slogjens mägtiga branter, föreföll den väg vi kommit rent af otänkbar och Slogjens spets absolut omöjlig att bestiga. Dess form och utseende skiftar nämligen betydligt alltefter de olika sidor man ser den ifrån. Från den nordöstra sidan ser hela fjället mest otillgängligt ut och själfva spetsen ter sig därifrån som en smal pelare eller stång, upprest på toppen. Detta är också ett af Norges spetsigaste fjäll, med den på en gång vackraste och djärvaste fjälltindsform man kan få se. Det storslagna intrycket af fjället från denna sida har också fått sitt poetiska uttryck uti Kristoffer Randers beskrifning af Söndmöre, där Slogjen skildras sålunda:

Slanke
söilebygde kathedral
dristig som giganters tanke,
da de stormed himlens hal.

Ehuru höjden icke är mer än 1588 meter eller 5348 sv. fot, ser dock detta fjäll imponerande ut som mången långt högre bergsjätte, hvilket kommer däraf, att man här ser hela höjden som ett enda mäktigt stalp. För jämförelses skull må nämnas, at Mont Blanc är ung. f. 2,7 gånger Slogjens höjd, och jordens högsta berg på Himalajakedjan nära 6 gånger Slogjen.

Så vore vi lyckligt och väl utför de svåraste fjällbranterna och detta på ett hastigt, om också icke så bekvämt sätt, och när vi kommit längre fram på den svagt sluttande afsatsen på snöbräen, funno vi att snöfonden icke stupade rakt ned i sjön, utan bildade ett långsluttande och vid sjön nästan horisontellt snöfält. Derigenom upptäckte vi också, att långt bättre vägar kunnat tagas än en del af den väg vi nedkommit; men så var det ju första gången som vi och våra förare här färdades fram.

Nu voro vi nedkomna i ett med Urkedalen sammanhängande dalföre kallat Langsätersdalen, hvarifrån det öfver hufvud taget är ganska äfventyrligt att bestiga Slogjen; och för hvarje person som det allra minsta lider af svindel, torde det vara ytterst farligt, för att icke säga omöjligt.

Nere i Langsätersdalen, med dess fullständiga högfjällsnatur, skrämde vi upp en stor kull fjällripor, hvilka föga skygga fåglar slogo sig ned på de stora stenblocken alldeles intill vår väg. Detta satte lif i våra förare, som begynte jaga dessa ripor på ett sätt, som jag ej förut sett, eller m. a. o. på våra förfäders allra primitivaste jaktsätt: att söka kasta stenar på vildbrådet, hvilket här ofta lär användas just mot denna fågel. Träffade icke stenen, flyttade sig vanligen ripan endast ett litet stycke, och snart begynte våra förare springa som galningar efter hvar sin fågel; men oaktadt de visade mycken uppdrifven vana vid detta jaktsätt, lyckades det dem ej att få något byte.

Till Langsätrarne och Urke.

Efter passerandet af den lilla fjällsjön med dess flytande blåis och ljust grönblåa vatten, kommo vi in uti en besvärlig, af klippblock jämte stora och små stenar alldeles uppfylld terräng, där man fick vara mycket försiktig för att ej bryta benen. Denna af snöbräens och isens mäktiga inverkan bildade moränartade terräng sträcker sig långt nedåt dalen, visande hvilka väldiga naturkrafter som här verkat.

Slutligen kommo vi ned till de små låga och smutsiga Langsätrarne, där de just icke så snygga jäntorna bjödo oss på nysilad mjölk och tunnbröd, som smakade väl efter den äfventyrliga färden utför fjället. Men det begynte mörkna, och vi måste skynda på, för att hinna ned till fjorden. Hade vi nedstigit samma väg vi kommit, skulle vi på uppgifven tid åter befunnit oss i Öie; men i stället sutto vi nu vid samma tid vid en säter nere i en dal långt på andra sidan fjället. Hvad skulle nu mylady säga om lordens uteblifvande, och hvilka historier om supponerade olyckshändelser skulle icke hotellfröken uppbygga henne med!

Enda sättet för att på kvällen eller rättare natten kunna framkomma til Öie var att fortsätta genom Langsätersdalen och vidare genom Urkedalen ned till fjorden och der taga båt till Öie.

Först långt efter solnedgången kommo vi i mörkningen fram till det ovanligt pittoreskt belägna Urke, der trenne dalfören, begränsade af mäktiga snöfjäll, öppnade sig för våra blickar, och snart lyste snötopparne, liksom delar af den nedenför liggande fjorden, i det härligaste månsken, under det de mörka, obelysta fjällväggarna af flere tusen fots höje stodo kolsvarta.

Hela det storslagna fjäll-landskapet med den spegelblanka fjorden glittrande i månskenet gjorde på oss i den nattliga belysningen ett mäktigt och ovanligt intryck. Lorden som rest världen rundt, sade t. o. m., att han ytterst få gånger sett något motsvarande; men det skall också vara en sådan afton i månsken. Man har här framför sig ett af de mest storartade såväl fjäll- som fjordscenerier i Norge, och om detta Söndmöres Schweiz, har samme norske författare, som egnat Slogjen sin poetiska hyllning, skrifvit följande stämningsfulla vers:

Altid var der nye stier,
nye tinder, nye lier,
gjemte bag dens huldreslør.
Altid hvad jeg forhen priste,
sig i ny belysning viste —
større, skjønnere end før.

En roddtur i månsken och afresa från Öje.

Nedkomna till stranden af Hjörundfjord vid Urke, sutto vi snart i en präktig större fjordbåt, i hvilken fyra kraftiga roddare med raska årtag förde oss ut på den lugna fjorden och upp till Öie, en sträcka af endast 5 km. Under hela denna väg upprullades ett sällsynt storslaget natursceneri, med de gigantiska fjälljättarna speglande sig uti den nu dunkla, nästan svarta fjorden. Den ljumma augustiaftonen var alldeles ovanligt stämningsfull. Ute på fjorden syntes glittrande månskinsstrimmor blanda sig med underliga reflexer af de hvita snöfjällen och de kolsvarta fjällväggarne, och för hvarje årtag lyste vattnet som guld med långa glänsande strimmor af s. k. mareld bakom båten.

Under det vår farkost sköt fram öfver den lugna vattenytan stämde lorden upp en italiensk barcarolle och derefter några spanska sånger, som lifvade upp våra roddare, och ekot däraf fördes utefter de lodrätta fjällväggarne långt, långt utåt fjorden.

Att den ovanliga lorden äfven kunde sjunga, fastän engelsman, fick jag förklaring öfver såväl som hans sydländska drag, då jag fick höra att hans mor var italienska eller spanska, jag minnes ej hvilketdera.

Det var först efter midnatt vi framkommo till Öie, och sedan lorden underrättat mylady om vår lyckliga återkomst och vi fått oss en välsmakande måltid, sutto vi en stund och rökte och pratade, innan vi gingo till hvila. Men snart togo dock tröttheten och sömnan ut sin rätt, och när vi följande dag — min sista vid Öie — vaknade, stod solen redan högt på himlen.

Inom kort syntes långt ute på fjorden röken af den ångare, som skulle föra mig vidare. Och så sade jag farväl till mina angenämna vänner och till våra käkka förare och till den lilla rödkindade norska tösen. Men när jag tackade hotellfröken med det bleka ansiktet för tvenne mycket angenämna dagar, slog hon igen dörren och gick sin väg.

Kort derefter stod jag på ångarens däck. Och snart blef Slogjens mer och mer försvinnande, mäktiga fjällspets ett minne blott — men ett minne, som jag velat uppteckna.

MANDEN OG KJÆRRINGA PAA MARADALSRYGGEN

AF KRISTIAN TANDBERG

MARADALSRYGGEN, der hæver sig mellem Midtmaradalen og Maradalsbræen, er vistnok det terræn i Horunggruppen, der er mindst kjendt. Fra et saa flittig besøgt sted som Skagastølshytten har man udmerket udsigt til dette rygparti, der vistnok ikke naar sine omgivelsers høide og af den grund kanske ikke paa afstand virker særlig imponerende, men som alligevel tiltrækker sig saavidt opmerksomhed, at ingen turist, der første gang er paa Bandet, undlader at forhøre sig om, hvilke topper ligger tilvenstre for dalen.

Af disse er de to sydligste, der forøvrig fra hytten ser ud som kun én top, de mest iøinefaldende og karakteristiske. I nordvestlig retning herfra hæver saa ryggen sig høiere og høiere, til den naar Centraltinden, hele veien afbrudt af mere og mindre dybe skar.

Hvor utrolig det end lyder, har ingen, saavidt jeg ved, noget godt kjendskab til Maradalsryggen i sin helhed. Sydtoppene, »Manden« og »Kjærringa«, har været besteget en eller

to gange enkeltvis, og Hall har traverseret et stykke af ryggen længer nord, men videre detaljer har man aldrig faaet høre fra de forskjellige topper og endnu mindre fra de skar, der skiller mellem dem. Hvorvidt de faa bestigere, der har været paa ryggen, har havt anledning til grundig at undersøge forholdene i disse skar og saaledes har kunnet danne sig en mening om muligheden af overgange for en sammenhængende rygtraverse, ved jeg ikke. Jeg skulde dog tvile herpaa, da jeg ikke har seet noget derom nærmere omtalt i beretninger eller notiser, og i særdeleshed da heller ingen af de nu almindelig brugte førere har kunnet komme med oplysninger, der skrev sig fra nogen rekognoscering. De havde kun paa afstand forstaaet, at der paa mange steder maatte ligge store vanskeligheder, kanske umuligheder, og kunde desuden fortælle, at Hall engang havde sagt, at naar Horungtindernes sværeste traverser skulde paa programet, saa kunde Maradalsryggen bruges.

Efter dette kan nok læseren forstaa, det havde sin interesse at se lidt nærmere paa disse ubekjendte størrelser; man behøvede jo ikke tage større løft paa engang, end man klarede, og frk. Bertheau, student Ullén og jeg besluttede, at vi aftenen den 25de juli med Ole Berge og Knud Fortun skulde tage op til hytten paa Bandet for at tørne tidlig ud næste morgen.

Til at begynde med var turen alt andet end begunstiget, for veiret slog sig pludselig vrangt den eftermiddag, vi skulde afsted. Skodden trak over, og regndraaber stak. Men hverken dette eller en ubændig vind formaaede at holde os hjemme, da nisten var færdig og Knud ankommen. Det kunde jo endda klarne; vi vilde ialfald gaa til hytten for der at afvente morgendagen, og ved 10-tiden kom vi afgaarde med tunge sække og meget taugverk. For oven saa det lige slemt ud, skyerne drev uhyggelig lavt gjennem Skagastølsdalen, og da vi omsider kom paa bræen, blev de for alvor ubehagelige og paatrængende. Den

ene svarte bunke efter den anden væltede gjennem skaret og fyldte op mellem Dyrhaugstinder og Skagastølstinder, hvor stormen ulte og sang paa alle kanter. Vi laa formelig flade for at avancere, og øverst oppe holdt det haardt at holde sig paa benene. Alligevel var udsigterne paa Bandet betydelig bedre end tidligere; det begyndte at lysne i syd og sydøst, og vi fik atter en smule haab, der foruden at berolige gjorde os end mere forventningsfulde. Tanken paa skodde og mulig vendereise uden at have udrettet noget maa vist have gjort os temmelig ivrige, for jeg synes at erindre, vi ikke bestilte andet end stadig at fortælle hverandre, at veiret godt kunde blive fint. Merkelig nok gik dette lidt efter lidt i opfyldelse.

Kl. $12^1/_2$ var »Storen« klar, og da vi noget senere kom ud efter at have drukket chokolade, var situationen fuldstændig forandret. Enkelte skydotter heftede endda ved en og anden eg, ellers renfeiet og blankt med syvstjernens gløt i den østlige synskreds, medens melkeveiens blege sølvdrys lagde sin selsomme glans over fjeldet. Rundt omkring tyst og stille — overalt den livløse ro, der ved nat, naar bækker og vasrender har dæmpet sin sus, og bræernes dybe døn er forstummet, lægger sit øde over topper og skar og slumrer i bottner og dalsøk. Men høit deroppe, høit over de gabende revner og isfald, høit over Styggedalstindernes nysne og Maradalstindernes trods, over Midtmaradalens lysskjær og Stølsmaradalens skygger og sparsomme straa løfter Skagastølstinden sit mørke anlet og skuer ud i dunkelheden, ud over svimlende tinder og stup, ud over drivhvide skavler og fonner, hvis skinnende renhed ligger som en vigsel over alt det haarde og strie, der eftersom øiet naar, mygnes og mildnes for tilslut som et fjernt drømmeland at vugge sig unda i horisontens feagtige, natblaa dis.

De har noget overvældende og magtstjælende ved sig saadanne pludselig opdukkende fjernsyn fra store høider i en sildig nattetime. Det er som noget ukjendt og utroligt

stiger frem for bevidstheden og gjør en saa forunderlig liden og laak, sætter sine merker der inderst inde og lægger en tung stilhed over sindet. Kan hænde at en længe, altfor længe har stirret ud i den vidunderlige skjønhed uden at merke nattekulden, men saa har en kanske ogsaa faaet en anelse om afstanden mellem den beboede verdens festskrud og det, fjeldensomheden bærer i sine høitidsstunder — en staar jo ansigt til ansigt med en verden, hvor der altid maa være helg, og over hvis inderste terskel menneskenes børn er for smaa til at komme.

Kl. 5 var vi oppe næste dag og travede i glimrende morgensol nedover den haardfrosne Midtmaradalsbræ; gangarten blev nærmest dilt, da det gjaldt at faa varmen i kroppen. Det straalende veir forjog dog snart mindet om nattens kuldegysninger og langtrukkenhed, alle var i udmerket humør, og jeg tror meget godt disponeret. Ja, skulde en ikke her blive disponeret, eller skulde ikke her ens tyngsler træde i baggrunden, saa ved jeg ikke, hvor man skulde faa dem lettet, for der gives vel intet i verden saa forfriskende og opkvikkende som at slænge over en haardfrossen bræ en slig morgenstund, naar alt ligger i sol, og det er klarnet og stilnet, efter at storm og stygveir har holdt opvask og luftet ud.

Vi er imidlertid snart nede paa fladen og tager østover gjennem nogle smaaskar i fjeldrabberne, senere ned paa en brat fonn, saa atter over et par rabber til en næste fonn, der førte pent ned i dalen. Herfra skraanedes i sydøstlig retning lige paa foden af sydligste top. Sneen var fremdeles behagelig, og opstigningen paa ryggen gik hurtigere, end jeg havde tænkt. Over endel svaberg og mose naaedes høiden søndenfor tinden, hvorfra vi tog over nogle store fonner, af hvilke den sidste gik et stykke op i fjeldet langs styrtningen mod Maradalsbræen. Da denne var slut, fortsattes med let klatring over høie, men gode afsatser helt til toppen, hvor frk. Bertheau, Ullén og Fortun foreløbig slog sig ned, medens Ole og jeg saa smaat gik igang med at undersøge terrænet.

E. Ullén fot.

Manden.

E. Damsgaard fot.

Turtegrø.

Jeg har tidligere nævnt, at det fra Skagastølsbandet ser ud, som om Sydlige Maradalstinder kun er en top; dette forholder sig imidlertid ikke saa, thi et skar deler fjeldet i to, »Manden« og »Kjærringa«. Kløften mellem dem er saa trang, at den ikke kan sees, før man er lige indpaa, men er man først paa randen, gjør den et mægtigt indtryk, da den har voldsomt bratte vægge og er over 300 fod dyb. Respekten blir heller ikke mindre, ved at det band, der langt nede forbinder væggene, er smalt som en eg med mere end 1000 fods fald til begge sider.

Fjeldet begyndte straks med store sva, der frembød faa haandtag, men var besat med skarp mose, som i høi grad øgede friktionen. Det var noget øst for varden, vi begyndte at klatre nedover i en bred rende paa ca. 50 fod. Her var ingen vanskeligheder, dog merkede vi, at haandtagene var temmelig raadne, hvorfor vi maatte gaa yderst forsigtig og prøvende tilverks. Efter at jeg paa et passende sted et stykke nede havde sat mig fast, gik Ole i taug videre, til 60 fod var gaaet ud, hvorpaa jeg lidt senere fik ordre til at hale ind, og han kom op igjen med den besked, at klatringen var meget vanskelig, men at det var bedst, vi begge saa paa det, inden vi bestemte os for noget. Jeg gik nu ned, medens Ole sad forankret. Først bar det udover en rund hammer med yderlig smaa haandtag og fodfæster. Det nederste stykke af denne var absolut

lodret, men heldigvis ikke langt, da tagene var for smaa til at holde det gaaende længe under en saadan vinkel. Nedenfor laa en skraa hylde ca. 45 fod under Oles ankerplads. Fra denne kunde man gaa omkring et fremspring og over paa nogle bratte sva lidt vestligere i skaret. De 60 fod var atter ude, og da vi ikke havde skjødt taugene sammen, iagttog jeg fjeldsiden nedover, saa godt det lod sig gjøre. Noget bestemt kunde foreløbig ikke afgjøres med hensyn til muligheden for at komme ned, men jeg mente dog, vi fik forsøge, og klatrede saa op igjen.

Efter en kort raadslagning blev vi enige om, at Knud skulde gaa i tauget med økserne, undersøge forholdene saa langt vort taugverk rak og herefter udtale sin mening. Tre tauge skjødtes sammen, saa det hele havde en længde af 220 fod, og Knud, som er en glimrende klatrer, ruslede derpaa udover kanten og blev borte med sine økser. Mere og mere taug gik ud, og mere og mere spændende blev situationen. Han havde det nok ikke for godt nedigjennem, da væggen tiltrods for sørgelig faa tag og ujevnheder dog var istand til at faa økserne til at sætte sig fast gang paa gang og forvolde store vanskeligheder. Fjeldet var ogsaa længer nede noksaa raaddent, hvorfor Knud saa sig nødsaget til at sætte en hel del sten udover for ikke at risikere for meget, naar næste mand kom. Med vældige brag tørnede blokke og mindre stene ned i bunden af kløften eller ned paa Maradalsbræen 1500 fod under os, alt andet end hyggeligt at høre paa, da vi ikke med sikkerhed kunde vide, hvordan Knud havde det, og hvad der foraarsagede disse stensprang. End mere øredøvende blev bragene derved, at ekkoet slang frem og tilbage mellem de to stupbratte fjeldvægge. Det samme gjorde sig desværre ogsaa gjældende, hver gang vi skulde konferere med hverandre, refleksen gjorde al samtale næsten uforstaaelig.

Da 220 fod var slut, havnede Knud tilfældigvis paa en nogenlunde sikker hylde. Selv om vi gik ud paa kanten, var det umulig at opdage ham, men vi forstod omsider forskjellige ting af, hvad der blev sagt, blandt andet

at der endnu laa et stykke mellem ham og bunden af skaret, men at han kunde se, nedgangen var sikker. Vanskeligheder var der nok af, dog troede han, den øverste hammer var værst. Efter disse oplysninger maatte væggen forsøges for alvor, Knud løste sig af tauget, der heisedes op, hvorefter frk. Bertheau og senere Ullén gik samme vei som førstemand. For begge gik der nye stensprang, dog ikke paa langt nær som første gang.

Tiden gik, og omsider var ogsaa de nede, og turen kom til os. Vi klatrede forfærdelig langsomt, jeg forudsætter desto sikrere, thi sikker var man absolut nødt til at være, da en udglidning hurtig kunde have placeret os begge paa Maradalsbræen. Forankring foretoges naturligvis her og der paa et slags vis, men mere blev det heller ikke, da der paa hele afstanden til hylden, hvor de andre stod, kun fandtes en eneste paalidelig og stor nab, der laa lige under den øverste hammer, følgelig altfor høit til at kunde bruges helt ned. Fra denne nab var vi virkelig ogsaa i tvil om, hvilken vei de andre var gaaet; det viste sig nemlig, at Ole og jeg havde rekognosceret paa forskjellige steder. Vi søgte forgjæves at faa dette opklaret og tog tilslut om det tidligere nævnte fremspring, hvorfra vi arbeidede os nedover svaene. Her maatte gaaes frem med den største varsomhed, da flere tag, som maatte bruges, var usikre og forankringen mildest talt slet. Videre nedigjennem varieredes med smaarender, af og til ogsaa et minimum af en hylde, men skikkelig ankerplads fandtes ikke. Alt gik dog godt, og endelig nærmede vi os atter vore venner, først Knud, der var gaaet et stykke op fra hylden for at retlede os, og lidt senere frk. Bertheau og Ullén. Ingen ødslede med ord, men de smil, vi mødte, fortalte bedre end nogen forsikring, hvordan de sidste timer paa hylden havde været.

Saa var vi da naaet saa langt. For mig kjendtes det, som om vi havde klatret aller høiest tyve minutter; Ullén, som havde set paa klokken, da vi kundgjorde, at vi satte os i bevægelse, kunde imidlertid oplyse, at der var medgaaet over fem kvarter. Under spændende klatring løber altid

tiden, uden at det merkes, men det staar stedse klarere for mig, hvad flere timers uvirksom venten paa den vesle hylden vilde sige, timer, hvor man kanske intet ved uden muligheden, og hvor man ikke kan foretage sig det allerringeste, bare vente rolig og kold, medens alene en og anden sten afbryder stilheden med sin hvislen mod dybet.

Nedstigningen havde hele tiden foregaaet i den fjeldside, der staar mellem Maradalsbræen og bandet i skaret, ca. 40 meter øst for dette. Fra vort nuværende opholdssted maatte vi endnu et kort stykke ned paa en skraa afsats, her udenom en stor blok og saa paa en horisontal hylde vestover. Ved slutten af denne maatte stiges ubetydelig op i væggen og tilsidst let nedstigning til bunden.

Jeg tror, samtlige følte sig temmelig lettet ved at være ankommen hid og atter føle fast grund under fødderne, for slig var det omtrent. Her skulde vi imidlertid faa det godt, her kunde vi hvile, spise og sove. Det var $9^1/_2$ time siden vort sidste maaltid, men alligevel varede det noget, inden vi kom ilag med nisteskræppen, da alle var for optaget af nedstigningens detaljer. Omsider tog dog interessen en anden retning, frk. Bertheau gjorde et par energiske greb i posen, og smørrebrød, corned beef og sne fik snart velværet til at lade høre fra sig, ikke mindst da vi efter middagen strakte os paa nogle flade heller, medens snadderøgen myg og varlig listede sig ud i solskinnet. Vi havde det deiligt i skaret, og det er en ubeskrivelig følelse netop at have undafgjort en slig klatring, men endda deiligere havde det nok været, om ikke »Kjærringa« havde lutet over os med sin mørke trassige facade og bragt Ole til at ryste paa hovedet med en stille bemerkning om den kløft, der var mellem »Abraham og den rige mand«.

Væggen paa den anden side var stupende brat, men ikke fuldt saa høi som Mandens fjeldside. Den var ogsaa mere forreven og havde adskillige hylder opover, dog var det umuligt at udtale sig med sikkerhed om, hvorvidt den lod sig bestige eller ikke, da overgangen mellem de forskjellige hylder, saavidt vi kunde se, paa mange steder var

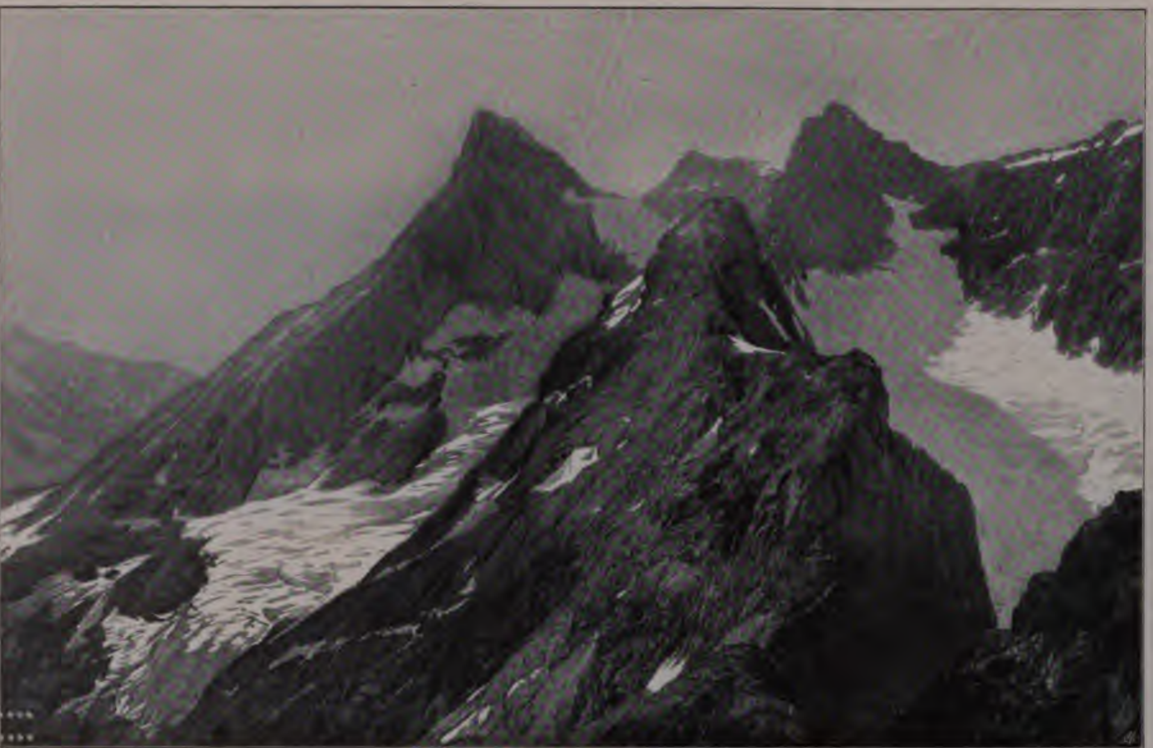
afbrudt af omtrent slet fjeld. Her fra bunden af skaret saa den i ethvert fald noksaa tvilsom ud og vilde sikkert, om den viste sig at være passabel, kræve mange timer til vanskelige forsøg. Lidt rekognoscering var fristende, men tiden var altfor langt fremskreden efter den tørn, vi idag allerede havde havt, saa vi maatte rive os løs og se efter en anden vei hjemover. Ole havde mest lyst paa nedstigningen gjennem snerenden til Maradalsbræen, hvilket vistnok ikke vilde faldt særlig vanskelig, men vi maatte isaafald have gaaet over Gjertvasnaasi og Keiseren og var paa den maade ikke kommen tilbage til hytten, hvor vi havde vore sække. Enten maatte vi se fra skaret at komme ned i Midtmaradalen eller foretage en ny bestigning af Manden ad det nordvestlige hjørne. Da der, lige før vi drog afsted, for et isskred gjennem renden, som var fuld af løs sten og uhyre brat, i det hele lidet tiltalende, valgte vi opstigningen. Over en temmelig skraa fjeldside med moselænde naaedes ryggen mod nordvest, hvorfra bestigningen, naar bortsees fra et par høie afsatser, faldt forholdsvis let og meget interessant. Kl. 6 naaedes toppen, hvor vi fremdeles havde et velsignet solskin og aldeles stille. Turen havde været noksaa anstrengende, saa enkelte havde atter faaet lyst paa en liden lur, og Ole var knapt kommen til varden, før han slængte fra sig øks og taug; samme vei, sagde han, skulde hans sorger og bekymringer faa gaa, og kort efter sov han, frk. Bertheau og Ullén den dybeste søvn, medens Knud Fortun og jeg fraadsede i en vandpyt lidt nedenfor. Solen sank, men det var lunt og varmt, saa hvilen blev længere end oprindelig tænkt. Vi prøvede ogsaa en blund, men det gik ikke, følgelig gjorde vi vore iagttagelser isteden.

Maradalsryggen staar nok høit over alle andre rygpartier i Horungtinderne med hensyn til vanskelighed. Den har mange topper og dybe skar; muligens ogsaa opstigningen til Centraltinden turde stille store fordringer, om man engang kom saa langt, kan hænde, men sligt kan ikke afgjøres paa afstand. Hall har nok havt sin egen formening, den gang han sagde, at naar alt andet er gjort, saa tænk paa Maradalsryggen. Den har i det hele taget, saavidt jeg

kan skjønne, en væsentlig og forbausende forskjel fra de øvrige rygge, der, hvor smale de end kan være, som regel har en eg dannet af blokke, medens denne omtrent bare er svaberg.

Der er imidlertid gaaet henved et par timer. Kveldsolens dæmpede glans er strøget af fjeldet og har efterladt skumringens skygger og alvorlige drag, der gjør alt saa høitidelig ensomt, at selv den mest fjeldvante kan blive underlig stemt. Saavel frk. Bertheau som Ullén er begyndt at rusle paa sig, og Ole har lempet hatten fra ansigtet, for det er nok ogsaa hans agt snart at komme paa benene og igjen tage fat paa sine bekymringer. Taugene redes ud, og nedstigningen mod Midtmaradalen begynder. Svaberg og mose — mose og svaberg og tilslut et stykke med kvannerod langt nede. Oles kjærlighed til denne urt er desværre noksaa stor, og han er ikke let at faa videre, hvis en saadan frugtbar flæk forekommer paa hans vei. Under paaskud af at ville traktere sin buksebag med et koldt bad, brød han alligevel denne gang snart op og agede pludselig paa en snefonn helt ned i dalen. Vi fulgte hans eksempel et stykke og skraaede derpaa langs fjeldsiden med retning under Slingsbybræens isfald, hvor vi ved opstigningen til Midtmaradalsbræen traf Ole igjen. Selskabet begyndte nu aabenbart at føle følgerne af de 17 timer, der var hengaaede, siden vi forlod hytten, for det gik temmelig langsomt. Alle var dog i udmerket humør og rigtig fornøiet med turen. Af Maradalsryggen havde vi ganske vist ikke lagt bag os andet end begyndelsen, men vi havde faaet et grundigt kjendskab til »Manden«s mere og mindre gode egenskaber og var ogsaa forestillet for hans nabo »Kjærringa«. Om vi end, trods vor bedste vilje, langtfra tør sige noget godt om hendes forrevne kantede ydre, saa mente alligevel Ole, der i sin almindelighed ikke har noget imod at rakke ned paa kjærringer, at manden til en afveksling her var den værste.

Hytten paa Bandet er en perle trods sit mørke og sin kjælderluft, især efter en 17—18 timers marsch. Frk. Bertheau kogte ertesuppe, vi andre skar mad og spiste, saa det

Howard Priestman fot.

Maradalsryggen.

havde skik. Saa en liden blund i hver vor krog, hvorefter opbrud. Under solopgang og rødmende tinder drev vi nedover Skagastølsbræen. Nordenvinden luftede os frisk som en dusch i ansigtet, medens den løste de sidste rester af nattetaagen, der som et let slør hang over vandsig og myrputter i dalen, bjerkeris og grønsvær glinsede i morgenduggen, og Skagadøla nynnede sin sang gjennem strygene, livsglad og kvik — altid fornøiet. Eftersom vi kom længer ned, blev det mere dag. Skagastølen laa deroppe med sin fred og sit solskjær, Turtegrø vilde ogsaa snart faa sit streif, men inden det kom, havde vi taget de tunge sko af og ladet verdens bekymringer seile sin egen sø.

HØIFJELDSSYGEN

AF OBERST J. N. HERTZBERG

DER har i løbet af sidst afvigte sommer i to af hovedstadens blade været indtaget to ganske korte notiser angaaende den af mig med overskriften betegnede eiendommelige sygdom. Disse notiser har været af interesse for mig at gjennemlæse, fordi jeg som gammel høifjeldsmaaler kan tale af egen erfaring i denne sag. Tindebestigere og fjeldmænd er, hvad symptomerne og ytringsmaaden angaar, vel de mest selvskrevne sagkyndige i saa henseende.

Jeg skal, forinden jeg fremkommer med egne erfaringer, give et kort uddrag af, hvad der i det verdenskjendte franske videnskabelige tidsskrift »*La nature*« (1894) skrives angaaende: »*Le mal de montagne*« af dr. A. Cartaz. Den franske benævnelse — ligesom den tyske: »*Bergkrankheit*« har jeg fundet det korrektest at gjengive med ovenstaaende overskrift.

Le mal de montagne, siger Cartaz, er et ildebefindende, der er vel kjendt af de fleste bestigere af store høider; han betoner særligt: flesteparten; thi et vist antal tindebestigere har af grunde, som han senere forklarer, aldrig følt denne syge. Det er i høider af ca. 3500 m. i Alperne, at man i almindelighed føler denne ubehagelighed (*trouble*),

som giver sig alt tydeligere og tydeligere tilkjende, efterhaanden som man overskrider denne høide og naar op til 4200 m., 4500 m. og 4800 m., som ved bestigningen af *Mt. Blanc.* Kommen op til denne høide bliver tindebestigeren greben af en overordentlig træthed (mathed), — af en trang til at aande hyppigt; der mangler ham luft. Neppe har han gjort nogle skridt, førend han er nødt til at stanse for igjen at hente aande, ligesom udtømt ved den korte anstrængelse, han har gjort.

Hos enkelte forener sig hermed en kvalmende fornemmelse, en tendens til sterk besvimelse.

En videnskabsmand, de Saussure, har noteret sig alle disse symptomer under en af sine første tindebestigninger. Selv hans førere, som i almindelighed ellers kun i yderst svag grad følte disse symptomer paa grund af sin fjeldvanthed og hærdethed mod anstrængelser, var denne gang rent udtømte. Ved »*Grand Plateau*« 3900 m., maatte de for natten grave sig en hule i sneen. »Men«, fortæller de Saussure, »neppe havde disse robuste karer, for hvem en opstigningsmarsch paa 7 à 8 timer ellers var absolut intet at regne, gravet ud 5 eller 6 skuffer sne, før de befandt sig i en tilstand, der umuliggjorde enhver fortsættelse af arbeidet. De maatte hvile sig hvert øieblik«.

Under instrumentobservationerne samt efterhaanden under opstigningen følte de Saussure de største besværligheder ved at trække aande. Paa toppen var opstillingen af instrumenterne i særlig grad vanskelig. Hvert øieblik saa han sig nødt til at afbryde arbeidet for ene og alene at beskjæftige sig med bestræbelsern[illegible]

En anden fransk lærd, dr. Lo[illegible] en meget udtømmende studie over dis[illegible]r, og han har noteret de samme fænom[illegible] som hans ledsagere Martin og [illegible] appetit.

Senere har Mr. Egli-S[illegible] og derom givet en videnskab[illegible] interesse. Med to kamerat[illegible]

vanlig god kondition med hensigt den første nat at sove i »*Grands Mulets*« og derefter at bestige toppen i morgentimerne mellem kl. 3—9 formiddag. De gik paa god sne med langsomme og magelige skridt og naaede Mt. Blancs top uden skjælving i lemmerne, uden at svede og uden anpustethed; de havde tilbagelagt afstanden mellem *Grands Mulets* til *Dôme* uden at føle tindebestigernes vanlige ulemper. Det var kun en gang, medens de befandt sig i den hytte, som Mr. Vallot har ladet bygge paa den høie alpetop, at de følte de første anfald af høifjeldssygen, idet aandedrættet blev vanskeligt og musklerne ømfindtlige, en hovedpine forbunden med en let kvalme fuldstændiggjorde deres ildebefindende.

Alle disse samstemmende beretninger beviser paa det fuldstændigste, at høifjeldssygen virkelig eksisterer. En hr. Chauveau bemerker dog, at den ikke er et nødvendigt eller uundgaaeligt onde, det vil sige, at den ikke ytrer sig paa en aldeles konstant maade, og at enkelte »alpinister« kan bestige de høieste tinder uden at faa anfald deraf, — de er uimodtagelige for denne sygdom. Hvad er nu denne sygdoms natur? Den skyldes *Anoxhemi*, det vil sige: en temporær mangel paa tilstrækkelig, af blodet absorberet *Oxygén*.

Til slutning behandles i dr. Cartaz's opsats det spørgsmaal, om turister: mænd i alle aldre, kvinder og børn, vil kunne taale den sterke formindskelse af lufttrykket, som opfarten efter fuldendelsen af bergbanen fra Lauterbrunnen med tunnelen op til toppen af *Die Jungfrau* i mindre end 1 time vil medføre. Efter flere af M. Regnard anstillede og nærmere beskrevne forsøg konkluderer forfatteren Cartaz, overensstemmende med Regnard, med, at dersom høifjeldssygen er en *Asphyxi* foranlediget ved *Anoxhemi*, saa er den vigtigste aarsag: musklernes anstrengelse ved opstigningen. Ved optransporten paa jernbanen vil bestigere af Die Jungfrau intet have at befrygte.

* * *

Idet jeg i det forangaaende har givet et resumé af hr. Cartaz's afhandling, skal jeg nu gaa over til i korthed at omtale mine egne erfaringer angaaende høifjeldssygen.

Da jeg i Schweiz kun 3 gange og kun ganske flygtigt har været oppe i ca. 7000 fod, kan jeg nemlig ikke personlig give nogen beskrivelse af Alpernes »Bergkrankheit« — saameget mindre, som jeg dernede ikke følte endog det svageste symptom deraf. Men, saa meget bestemtere kan jeg fastslaa dette ildebefindendes forekomst i alle fald hos mig selv her hjemme i vore bøieste fjeldregioner, idet jeg til forskjellige tider har været 17 — sytten — gange oppe i høider af 7000 fod og derover.

Den omstændighed, at dette ildebefindende her nord hos os kan indfinde sig i et forholdsvis saa meget lavere høideniveau end i Alperne, turde, jeg vover her at fremsætte dette problem til nærmere overveielse af sagkyndige, maaske være at tilskrive muligheden eller rettere sandsynligheden af, at niveaulinien for modtageligheden sænker sig, jo mere man nærmer sig nord- eller sydpolen. Mine egne erfaringer synes i alle fald at tyde hen herpaa, hvilket jeg i det efterfølgende skal paavise.

En af vore digtere, der synger til høifjeldets pris, siger, at det der foruden at være »vent« ogsaa er »lett« uppaa fjellet!« Men det sidste passede ikke altid saa ganske paa mig, naar jeg paa de høiere og høieste tinder i Jotunheimen maatte staa time efter time ved instrumenterne beskjæftiget med haarfine og anstrengende observationer af forskjellig art. Næsten stadig følte jeg, naar 6500 fods høiden vel var passeret, en mig ganske uvant mathed med tilbøielighed til under fortsat opstigning at tage hyppige, umotiverede smaahvil. En mig i de lavere regioner aldeles ukjendt stakaandethed var næsten altid denne pludselige matheds forløber. Ofte, dog ikke altid, ledsagedes disse symptomer af en mig ellers fuldstændig fremmed hjerteklap, der vel ikke nogensinde var synderlig sterk.

Selv om sommersolen skinnede aldrig saa intenst over

alle tinder og bræer og over hele det herlige panorama fjernt og nær, laa der dog for mine øine i disse høider ligesom et blegt, affarvet skjær, saavel over den blaa himmel som over alle gjenstande ellers uden undtagelse. Var himlen overskyet, viste dette afblegede skjær sig — om ikke fremtrædende — saa dog altid bemerkbart, graat eller næsten farveløst. Det bemerkes, at mine øine var, særlig den tid, i fortrinlig stand; jeg kunde under almindelige omstændigheder i klarsynethed næsten konkurrere med min medhjælper Trond Eklestugun, som jeg for mig selv altid kaldte: »Falkeøie«.

Denne matte tone maatte altsaa ene og alene være at tilskrive mit høie standpunkts fortyndede luftlag.

Uden undtagelse følte jeg efter nedstigningerne altid en sterk, undertiden temmelig generende susen for ørerne. Den kunde vare i kortere eller længere tid — lige indtil 2 dage — og var som regel sterkest, jo lavere mit telt eller mit standkvarter laa i forhold til den bestegne tinde.

Men den af »alpinisterne« foran omtalte kvalme og mangel paa appetit følte jeg aldrig. Tvertimod erindrer jeg endnu klart, at Brit Røisheims fortræffelige niste aldrig smagte mig bedre, end paa tinderne, og at, da denne paa Galdhøpiggen efter endte observationer blev kompletteret med en halv flaske ekstra fin sherry, som Ole Røisheim mig uafvidende paa egen regning havde luret med sig i sin trøielomme, holdt vi to ved den netop byggede varde deroppe et festmaaltid, i dobbelt forstand af høieste rang.

En »Schweizerlæges« erfaringer angaaende hjertevirksomheden etc., »naar man drager høit tilfjelds«, er ogsaa hos os værd at bemerke; jeg vil paa det alvorligste lægge alle tindebestigere, yngre, som kanske især ældre, disse erfaringer paa hjerte. Jeg vil slutte dette afsnit af min opsats med hans formaninger om at foretage alle opstigninger langsomt, foran og under disse at afholde sig fra nydelsen af sterk kaffe, spirituosa og tobak.

Men saa lover jeg paa den anden side dobbelt udbytte: glæde og helsebod i vort norske høifjeld!

* * *

Saavel den tyske som den franske betegnelse vil, ordret oversat, meget vel kunne gjengives med: »Bjergsygen« saaledes som skeet i bladnotiserne i sommer. Men særligt i dette ord, synes mig, kan og bør ogsaa indbefattes et andet ildebefindende, som aldeles ikke er afhængigt af høideniveauet i sin almindelighed. Mange — kanske de allerfleste er udsatte for dette ligesaa sterkt nede ved havets bred — som overalt, hvor man umiddelbart under eller ved siden af sig har et braadyb af hvilkensomhelst art saasom: under udsigten fra et bjergstup, et taarn, en høi bygning eller lignende.

Jeg skal her nærmere omtale et af mig specielt iagttaget, næsten momentant optraadt og overordentlig heftigt tilfælde af den for mange saa særdeles plagsomme svimmel- eller svindelhed, der kan indfinde sig ved ovennævnte anledninger. Forklaringen maa jeg overlade til lægerne som sagkyndige.

Under min opmaaling af den kvadratmil, som omfatter den verdenskjendte Nærødal mellem Aurland og Vossestranden, nødvendiggjordes blandt flere vanskelige opstigninger ogsaa en saadan fra gaarden Skjærpe op paa Solbjørgenipa ca. 5000 fod over havet. Skjærpe ligger en god fjerding ovenfor Gudvangen. Den berømte dal er, som bekjendt, en gigantisk revne i de uhyre fjeldmasser; den er udskaaren som med en jættekniv i disse med indtil et par tusind fods omtrent lodrette fald ned i den trange, mangesteds evigt solløse dal. Mine to staute medhjælpere Kolbein og Eivind, hvilke begge jeg i mine skildringer: »Høifjeldsliv og Fjeldfolk« har viet flere blade, var ogsaa paa denne ekspedition mine selvsagte ledsagere. Vor opstigning maatte uundgaaeligt ske næsten ret op i det omgivende vældige, bratte stup og følge en liden, gammel fodsti, der paa et sted høit oppe i berget førte videre frem

tvert over et aldeles lodret fald paa nogle i dette fæstede, horisontale, korte bjerkestubber, hvorover der dengang endnu fandtes lagt 2 à 3 næsten halvraadne, afkvistede bjerkestammer. Nogen anden fortsættelse af stien fandtes ikke; — enten frem over denne mere end skrøbelige bro med et lodret fald af mange hundrede fod under sig eller vendereise med uforrettet sag!

Eivind »Mjukkar« passerede stokkene med instrumenterne paa ryggen og med ansigtet vendt indad mod fjeldvæggen; jeg selv stod netop færdig til at gjøre ligesaa, da Kolbein, som mod sædvane denne dag var den sidste i rækken, med ét stansede, satte sig ned og, vendende sig mod mig, sagde, at han pludselig følte sig svært syg. Han maatte være bleven »solnigo« (svimmel), tilføiede han lavmælt.

Den kjæmpesterke, i Vossefjeldet fødte og baarne skytter og bjørnejæger sad eller rettere laa der straks ved siden af mig som næsten besvimet. Dødbleg, halvt lammet, skjælvende som i krampeagtige kuldegysninger, medens sveden haglede af ham som i et dampbad. For mig saa det ud, som om Kolbeins sidste time var kommen. Dette anfald kom saa meget mere overraskende, som han tidligere, vist mange gange, havde gaaet »Stegen«, som den kaldtes, medens han gik paa frierfødder til sin hustru Kari, der var »garajenta« til den nu vel forlængst nedlagte, eventyrligt høitliggende fjeldgaard Solbjørgo. Hverken før eller siden under vort lange samvær følte Kolbein endog den svageste antydning til svimmelhed.

Jeg erindrer nu ikke længere, om det var med koldt vand alene eller med kognak eller med begge dele, at jeg efter en stunds forløb fik anfaldet til at fortage sig. Et er dog sikkert, selv den sterkeste, mest haardføre og fjeldvante kar kan være udsat for svimmelhed, der under visse, særligt kritiske omstændigheder som de ovenfor beskrevne, kan indtræde ligesaa momentant som voldsomt.

Det synes mig ganske nærliggende at kunne tilskrive forholdsvis mange tilfælde af de, særligt i Alperne under

bestigninger saa sørgelig hyppigt forefaldende, aarvisse nedstyrtninger af turister, til denne pludseligt optrædende, magtstjælende fjeldsvimmelhed. Selv har jeg aldrig følt endog den ringeste antydning til denne svaghed; men, som af det foranskrevne fremgaar: ingen bør paa forhaand være aldeles sikker paa sig selv i saa henseende, alle bør stille foden stødigt, især i brat ulænde. Dette er en god, gammel regel, som stedse bør iagttages!

PAA KONGSVOLD

AF AFDØDE SOGNEPREST TIL OPDAL, CHR. KAURIN'S EFTERLADTE PAPIRER

DET var en sommeraften paa Kongsvold. Det var i det store kjøkken, som i grunden er det koseligste af alle værelser i denne vakre fjeldstue, perlen af alle fjeldstuer paa Dovre. Der flammede og knitrede et prægtigt baal paa peisen. Rundt omkring ved væggene sad professoren med sin frue og den svenske lektor med sin, frøkenen fra Kristiania, den svenske domprovst, en engelsk miss, en hamburgerkjøbmand med sin hustru og datter, et par studenter og flere. Paa gulvet svingede sig netop mor Anne med en engelskmand, som valsede stivt rundt med sin dame uden at fortrække en mine. Denne engelskmand var en passioneret danser. Han m a a t t e danse hver eneste aften ude i kjøkkenet. Fik han ingen at danse med, dansede han alene; det var ham det samme, om hans meddansende var mand eller kvinde, ung eller gammel. Han dansede for dansens egen skyld. Gjætergutten paa Kongsvold, en rask dovregut, var den, som oftest var hans »dame«. Men, som sagt, han dansede ofte alene. Han var vidt bereist, havde været i Indien og Kina, paa Nyzeeland og i Nord- og Sydamerika, var ingeniør og havde fortjent sig en liden formue, boede i London, var gift og havde børn;

nu var han kommen til Norge, ganske alene, ikke for at fiske, ikke for at skyde, men for at d a n s e!

Efter ham optraadte den svenske lektor med sin hustru — han en tynd, halvgammel mand med briller, hun en blomstrende, statelig dame, der førte sig som en liden dronning —, saa domprovsten og den engelske miss, saa studenterne, en med den hamburgske kjøbmands datter og en med Kristianiafrøkenen — det var et belivet bal.

Da det lod til, at alle havde faaet nok af dansen, undtagen engelskmanden, som fremdeles øvede den ædle kunst alene, siger den svenske lektors frue:

»Heder ikke dansens gudinde Terpsichore?« »Jo, det heder hun!« svarede selskabet i kor. »Men historiens muse heder jo Klio!« — »Ja, ja!« »Nu, saa lad Klio raade en stund. Kom, lad os sætte os her rundt om peisen, saa fortæller enhver af os en fortælling, medens de andre hører paa. Og De, professor! skal begynde.« Dette var henvendt til den smukke, noget aldrende professor fra Finland, som laa her med sin hustru for sin helbreds skyld. »Ja, ja«, udbrød hele selskabet, »professoren skal begynde.« »Ja, ja, jeg faar vel til, naar jeg er dømt dertil ved et saadant plebiscit.« Saa tændte man cigarer og piber, damerne tog sit strikketøi, og professoren begyndte:

Da vi i sommer reiste med jernbanen fra Kristiania, kom vi, min hustru og jeg, til en station, jeg tror, det var nær Røken. Der stod en liden pige, barbenet og fattig klædt, men vakker, især med vakre brune øine. Hun stod der saa undselig med en stor buket med vandliljer, som hun bød frem. Jeg bliver altid rørt, naar jeg ser vandliljer; de minder mig om en stor begivenhed i mit liv. Var jeg adelsmand, vilde jeg sætte en vandlilje i mit vaaben. Jeg har virkelig ladet indgrave billedet af denne blomst i mit signet. En vandlilje har frelst mit liv! Naar jeg ser en vandlilje, er det ligesom et levende væsen stod for mig, et slags frelsens engel. De hvide blade er ligesom rene englevinger, og blomstens gule midte er som et straalende ansigt, som ser paa mig med milde blikke, og

den tykke stengel, hvortil blomsten er fæstet, forekommer mig som et redningstaug, engelen kaster ud imod mig. Jeg kjøbte alle vandliljerne og havde min belønning i den glade rødme, som udbredte sig paa den lille piges kinder, idet hun med taknemlige blikke strakte sig paa tæerne for at række mig buketten med den ene haand og med den anden tog pengene, som jeg gav hende. Hvor rappe de smaa fødder var til at bære hende afsted. Hun sprang visselig hjem til sin mor og smaasøskende og bragte jubel ind i den fattige hytte. — Men nu til min fortælling! Det var i Finland, i Lojo, ikke langt fra Helsingfors; jeg var nylig bleven forlovet og opholdt mig ude paa landet hos mine tilkommende svigerforældre. Baade jeg selv og min forlovedes to brødre var ivrige jægere. Det var netop i begyndelsen af august, da andejagten er paa det bedste. Mine to svogre og jeg besluttede da at drage ud om natten, ro opover en elv til et vand, hvor der skulde være mange ænder, og prøve vor lykke. Efter meget besvær kom vi endelig til vort bestemmelsessted, et vand eller tjern, bevokset med siv, gode skjulesteder for ænderne med sine unger. Vi trak baaden paa land og skiltes, idet vi satte stevne paa det sted, hvor baaden laa. Ænder var der nok af, og snart var tasken næsten fuld. Jeg havde ikke hund, men fik fat i ænderne ved hjælp af en lang stang eller ved at vade ud i vandet efter dem, naar de faldt. Bunden i tjernet var blød, og undertiden havde jeg møie med at naa land; men alt gik godt. Saa skjød jeg paa langt hold en stor græsand i flugten. Den faldt langt ude paa den grønne, af mose og andre sumpplanter dannede hængemyr, som dækkede vandets overflade sikkert 50 alen fra land. Jeg begyndte at gaa udover efter den, men betænkte mig lidt, da jeg saa, at mose- og græstæppet gyngede under mig, efterhvert som jeg gik; men det syntes fast at træde paa. Vistnok sank det under min vegt nogle tommer, men det saa ikke farligt ud. Længere og længere bar det udover med mig. Anden laa der saa lokkende med sin metalfarvede hals og sit grønne

vingespeil. Endelig var jeg kun nogle skridt fra den. Men da vadede jeg i vand til knæs, og det var meget besværligt at gaa. Saa kom jeg til det sted, hvor anden laa, greb den og skulde indover igjen; men da var moseteppet blevet svagere. Benene ligesom sugede sig fast i mudderet, og tilslut stod jeg fast, kunde ikke faa benene op, ikke flytte en fod. Da begyndte jeg at forstaa, at der var fare. Jo mere jeg arbeidede, des dybere sank jeg — tomme for tomme. Vandet steg mig til brystet, til armene, til halsen. Da griber jeg instinktsmæssig med hænderne efter noget at støtte mig til og finder ved et ryk i mudderet noget, som ligner en tyk rod; det var fast, derved faar jeg anledning til at støtte mig og kraft til at hæve benene, kommer saaledes i en horisontal stilling. Roden var den lange armtykke rod af nøkkerosen; jeg beholdt stykket i haanden og arbeider mig, støttende mig til den halv krybende og halv svømmende indover mod land. Da jeg endelig naaede land, kastede jeg mig udmattet ned og faldt i søvn og sov uafbrudt i 10 timer. Der blev jeg funden af mine svogre, bedækket med mudder og søle — men livet var frelst ved en nøkkerose.

»Nei, hvor vakkert!« raabte damerne; »men nu skal De fortælle, lektor!« »Ja«, sagde lektoren, »professoren frelste livet ved en nøkkerose, men jeg havde engang nær mistet livet ved en mistelten; det vilde jo have været smigrende nok, da jo Balder mistede livet ved denne spæde plante; men den ære vil jeg gjerne give slip paa. Den blinde Høder skjød jo Balder ihjel med misteltenen; det var en anden blind person, som var skyld i, at jeg kom i livsfare; men jeg skal ikke foregribe fortællingen.

Mellem Horten og Moss midt i Kristianiafjorden ligger den lille ø Mølen. Den er ganske lav, kanske 1000 skridt lang og halv saa bred. Den bestaar af kalkberg og skjælsand og har vel netop derfor en forbausende rig vegetation. Store almetrær kneiser høit mod himlen; eg, lind kappes med disse i høide og frodighed. Langt saftigt græs

vokser overalt og indbyder paa en lummerhed sommerdag til hvile under de store trærs skygge.

Vi var et selskab af herrer og damer, som fra Holmestrand drog ud mod dette forjættede land. Vi havde niste med os i velpakkede kurve, vin og øl, kaffekjedel og alt tilbehør for at kunne nyde en yndig, straalende sommeraften i juli. Selv en spildaase manglede ikke for at forhøie aftnens poetiske stemning og akkompagnerede vore unge bens glade bevægelser i dansen paa det bløde græs.

En af herrerne havde taget med sig Pickwickklubben og forelæste scener af denne. Blandt andet læste han den fornøielige scene fra julekvælden i Wardles kjøkken, hvor gamle Wardle med egen haand ophænger midt under taget i kjøkkenet en stor misteltengren, hvorefter Pickwick høitidelig fører husets gamle bedstemoder hen under grenen og giver hende et høvisk kys, hvorpaa der bliver en almindelig kyssen mellem de unge, og endelig kysser alle de unge piger gamle Pickwick paa hagen, paa næsen, paa brillerne under almindelig moro og latter. En af damerne i baaden spurgte da: »Hvad er mistelten for noget? Jeg skulde have slig lyst til at se en.« Nu var jeg et stykke af en botaniker og havde hørt, at der paa Mølen høit oppe i almetrærne vokser mistelten. Jeg forklarede derfor, at det var en plante, som er berømt fra oldtiden ved historien om Balder og Høder, at den sandsynligvis voksede paa Mølen, hvor vi vel vilde faa se den, og jeg lovede at prøve paa at skaffe damen en kvist af denne interessante plante.

Saa lagde vi tillands paa Mølen og leirede os under et af de høie almetrær, damerne dækkede bordet paa det grønne græs, og vi nød rigtig livet. De sidste solstraaler glitrede i det grønne løvtag, bølgerne skvulpede sagte mod stranden. Spildaasen blev trukket op og spillede Fausterwalzen, og snart svingede vi os paa det grønne græs. Efter at have danset en god stund, lagde jeg mig lidt udenfor græsset for at at hvile ud og svale min pande i den kjølige aftenbris. Da randt mit løfte mig ihu, — mi-

steltenen, som jeg skulde skaffe den brunøiede dame. Jeg begyndte at se mig om. Pludselig blev jeg var, at høit oppe mod toppen af det almetræ, hvorunder vi havde dækket, var der store klynger af noget, som lignede kraakereder, men det havde dog ikke kraakeredernes kompakte form. Det maatte være mistelten. Jeg var ung og spræk. Det vilde ikke være vanskeligt at hente den ned. En-to-tre var jeg langt oppe i træet til den høieste forbauselse for det forsamlede selskab, som troede, jeg var bleven gal. Høiere og høiere bar det opover med mig. Tanken paa, at der nedenfor stod damer som tilskuere af min bedrift ansporede mig til det yderste. Endelig var jeg naaet til toppen. Her skar jeg med min tollekniv af et par dygtige grene af misteltenen, som voksede lige ud af almens bark, og begav mig paa nedveien. Men bedst som det var, mistede jeg fodfæstet og tumlede nedover. Det ene ben blev hængende fast i en kløft i en gren, og der hang jeg hjælpeløs med hovedet og armene nedover. Misteltenen holdt jeg krampagtig fast. Der blev et angstskrig dernede. Jeg selv var halv bedøvet. Jeg hørte som i drømme et: »Vogt dig, Anna! vogt dig!« Kort efter følte jeg en blød arm om min hals; jeg blev halet op og sad opreist og kunde igjen bruge mine hænder, og mit ben var udaf klemmen. Et par brune øine smilede mig imøde. Det var Anna, som var kommen mig til undsætning. Nedover gik det godt. Vi kom begge helskindet til jorden. Hvordan det siden gik, behøver jeg ikke at fortælle; thi min hustru, som sidder her ved siden, ved fortsættelsen.

»Nei, hvor yndigt!« udbrød damerne. «Men hvad mon den betyder, denne mythe om Balder, som dræbes af Høder med misteltenen? Kanske det er den gamle historie om Eros eller Amor?« »Ja, meget muligt, min frøken. Vist er det, at for mig blev misteltenen en farlig pil, den gjennemborede mit hjerte i forening med de brune øine.«

»The mistletoe very common in England, very much used in Christmas time«, bemerkede engelskmanden — dansemesteren.

»Ja, men nu skal De fortælle, hr. . . . .«, raabte damerne. »De kan jo norsk! fortæl, fortæl!«

»Ja, jeg kunde nok fortælle, med damernes tilladelse, om en dans blandt Sioux-indianerne, hvor jeg dansede uden *shirt*, men det var en desperat dans — men damerne maa ikke tage det ilde op. Jeg var tagen til fange og var dømt til døden; men saa blev jeg sluppet løs en stund, da jeg forklarede dem, at jeg kunde danse krigsdans. Jeg var ganske nøgen; thi de havde klædt alt af mig og malet mig med rød farve; saa dansede jeg en galop og saa en vals og saa en reel; men da de havde seet denne, sagde de: »Hvid mand meget god danser; han skal være fri og blive dansemester hos os«, og saa slap de mig fri. Saa røgte vi fredspibe — jeg blev meget syg af den tobak; men livet beholdt jeg.«

»Bravo! Bravo!« lød det fra herrerne.

»Nu maa en af studenterne komme med en historie! De, hr. H., er jo et stykke af en digter. Jeg har jo seet Dem sidde med blyant og papir og skrive nede ved Driva idag.« »Glæd os med et digt!« lød det fra mange munde.

Student H. maatte da frem og reciterede følgende rimfrie digt Dovres pris:

Du gamle Dovre med din brede bringe!
Dit hoved hviler du mod Ronders faste gjærde
og strækker benene mod nord,
til Romsdals kyst, til Hornet, Vengetind det ene,
det andet ned mod Sundalskalken, Hordens tinde;
med ene arm du peger ned mod Orkedal,
den anden strækker du mod Gudbrands fagre dal.
Dit hjerte banker som i oldtids dage,
og altid friske væld i aarerne dig strømmer;
det sprudler brusende mod havet ned
i fire store aarer: Folla, Laagen, Rauma, Driva,
som alle fødes af dit gamle hjertes slag.

Snehættas hvide hat saa Sverres birkebeiner,
og Kongsvolds gjestfri' dør i 1000 aar sig aabned
for hver veifarend' mand, som stævned over vidden;
naar fokket rasede i vinternattens mulm,
da vinked arnens ild, forjætted ly og varme.

Her purpurklædte drot, her laset fillefant
fik husly, seng og mad og kraft for trætte lemmer.
O Øistein, fredens drot, du ikke drog til Jorsal,
i hjemmet reiste du et mere varigt minde!
Du bygged stuer her paa vilde Dovrefjeld.
Dig Fokstu, Jerkind, Kongsvold, Drivstuen skal prise,
saalænge nordmænd bor i Norge, mindes skal dit navn.

Og naar saa sommerluft og varme kom tilbage,
naar hundred sætres buskap brød sit fængsel,
fra dalen strømmed op til friske fjeld,
da drog vi ogsaa hid for helsebod at finde,
et pust af rene luft med fulde bryst at drage.
Fra England, Finland, Sverig hid vi stevner,
og Dovres gubbe graa sin røde lue letter.
Om barske mund et velkomstsmil nu svæver,
»Velkommen at til gamle Norges fjeld!
Tag for jer udaf alt, som huset byder
af melk og smør og ost, af ryper, ren og flesk.
Gid sundheds roser alt det graa forjage,
som Londons, Stockholms, Åbos støv har samlet.
Gid pusten maa bli' let og sindet glad!
Hver nerve blive staal, hver muskel fyldt med kraft!
Væk lærdom, klassisk tant! Væk Cicero og Plato!
Væk snørliv, høihælt sko, væk skolepug og gloser!
Væk blegsot, hjerteklap, væk doktor, medicin!
Nei, mandom, kraft og mod, de skal regjere verden,
og pigens røde kind, blaaøiet sundheds kraft
er bedste medgift, hun kan manden bringe.
Held Norges ungersvend, held norske mø saa fager!
Held hver en mand og viv! Held over hvert et hjem!
Gid lykke, ære blomstre paa fjeld, i dal, ved strand,
det ønsker Dovregubben for kvinde og for mand.

I VEST OG I ØST FOR RØROS

AF AKSEL ARSTAL

OM daghurtigtoget, tog nr. 61, mellem Kristiania og Trondhjem hed det i togtabellen for sommeren 1903, at det gik tirsdag, torsdag og lørdag $^{30}/_{6}$—$^{11}/_{7}$ og $^{19}/_{8}$ – $^{29}/_{8}$, »forøvrig efter behov«. Nu »behøvede« jeg i høi grad tog nr. 61. Stationen Os, hvor Dalsbygden aabner sig, og hvor landhandler Bakke holder et meget godt kvarter, men som af jernveisstyret alligevel kun er indrømmet ét anløb daglig, vilde, fra Kristiania, ved hjælp af tog nr. 61 kunne naaes kl. 6 samme dags eftermiddag. Denne ankomsttid er unegtelig behageligere end nattogets kl. 4—5 om morgenen, paa hvilke tidspunkter man forøvrig ikke ankommer til Os, men enten til Tønset eller til Røros. Den, som endelig vil til Os, faar enten indskrænke sit friske morgenophold paa Tønset til et par timer og springe paa et nyt tog kl. 6 morgen, eller udstrække sit ophold paa Røros 12 timer og passe godt paa toget derfra sydover om eftermiddagen. Det lader sig altsaa gjøre, som man ser, at komme med jernbanen til stationen Os. Men tager min erindring feil, og har jeg ikke læst klager over sløifningen af de midtsommerlige togs hurtigtog gjennem Østerdalen? Det forekommer mig, at ogsaa turittrafiken »behøver« dem; der

er mange turister, som besøger Norge for at se andet end Nordnorge ved midnatstid. Og Østerdalen fortjener at sees. Dette langstrakte, ensformige, det er nu engang Norge det med, og de, som vil se landet, sætter pris ogsaa paa disse enkle langtrukne harmonier. Toget »behøves« altsaa, ogsaa bortseet fra hensynet til Os jernbanestation og dennes askepotlige behandling. Jernbanestyrelsens udtryk »forørig efter behov« er ikke tydeligere, end at det vækker haab hos en sangvinsk reisende om, at toget kanske gaar en gang imellem ogsaa udenfor de opførte datumer, hvilket det altsaa ikke gjør. Men skal Østerdalsbanens turisttrafik være udelukkende henvist til nattogene, saa maa forholdene paa stationer og hoteller indrettes med større hensyn til turisterne. Nu er ikke alene de store stationer Koppang og Tønset hermetisk lukket under nattogenes stans, saa det ikke er muligt at faa f. eks. en draabe varmt af nogensomhelst beskaffenhed, og det er ikke mange nattereisende, selv midtsommers, særlig blandt os fodgjængere med vor sparsomme bagage, som ikke har stiftet et mindre behageligt bekjendtskab med en kuldenat paa Rørosbanen. Men paa selve Røros, hvor der i almindelighed gaar endel reisende af, og hvor nordgaaende tog kommer kl. 5 om morgenen, modtages man paa stedets største hotel med den søvnige besked, at der ikke serveres noget før kl. 7! Vi stod 7—8 personer, hvoraf enkelte endog havde meldt sin ankomst telegrafisk iforveien, og forsøgte forgjæves at gjøre urette vedkommende i det forseglede sovende hotel, nemlig en forvaaget opvartningspige, indlysende — til videre forsendelse —, at dette arrangement stred mod alle hotelkunstens og det moderne reiselivs enkleste former. En af turisterne, en cyclist, for hvem det svale straalende gry, det var en af de gode julidage ifjor sommer, var et rent ønskeveir, og som kun trængte noget i livet for at kunne sætte afsted, skumlede om, at hotellet lagde an paa at tvinge de reisende til at gaa tilkøis og dermed betale for nattelogis! Det vilde være anstændigere

at holde om det saa skulde være dobbelte priser for servering i tiden 12 nat til 6 morgen.

Røros burde stelle sin vakkert beliggende kirkegaard bedre. Selv i godveir gjør dens graa sand og skjævtliggende gravheller et tristere indtryk end en jødisk begravelsesplads, for ikke at sige et fallitbo. Dens terrasser, den ærværdige kirkebygning i midten, murene og Per

Røros.

Hjorths »mausoleum« er maleriske enkeltheder, og der maatte kunne gjøres noget helt indbydende ud af omgivelserne, uden at noget af det gammeldags primitive forstyrredes. Det primitive fortjener imidlertid neppe nogen veneration, naar det kun vidner om vanstel.

Dalsbygden—Forbygden.

Ligesaalidt som paa Røros var der paa Os nogen person i alderen fra 15—65 aar — de rimelige aldersgrænser —, som vilde for gode ord og god betaling og

Distriktslæge Müller paa Røros, af denne aarbogs læsere kjendt som sjælen i Røros turistforening, havde, telefonisk, lagt sit gode ord ind for mig hos herren til Vangsgjelten, hvem det havde lykkedes at opspore en følgesvend for mig i bygdens skomager.

Fra Dalsbygden til Guldalen er det kortest og greiest at tage Hesjedalen (her udtalt Hes(t)dalen)*). Mit program var imidlertid at gaa gjennem Forbygden.

Aksel Arstal fot.

Vangsgjelten.
I baggrunden Tverfjeldet.

I stegende middagssol drog jeg og skomageren fra Vangsgjelten opigjennem Hangaadalen, saa kaldes dalen søndenfor Hanksjøerne. Veien løber ovenfor Vangsgjelten. Oppe paa vidden sees tilbage, i syd Tron og Sølenkletten. Vaarsæteren til Vangsgjelten har før været gaard; den tidligere eier var — naturligvis — udvandret til Amerika. I dette aar (1903) var der dog merkelig nok ingen ud-

*) Se Schulz, Reisehaandbog. Denne bogs 2den udgave er det ikke muligt at opdrive i boghandelen. Den findes udlagt paa skydsstationer o. a. i det trondhjemske.

Dalsbygden er egentlig den høiere liggende li i nord og øst for Vanggrøftdalen (se Aarbogen 1901, s. 84), dette sidste navn betegner i bygdens brug kun den øverste del af Vanggrøftas dal, sætergrænden. Den korteste vei fra Os til Dalsbygden tager af, før en naar kirken (kort østenfor denne) opover tilhøire. Der kan vel være $1^1/_2$ times rask gang fra Os til Vangsgjelten, største gaard i Dalsbygden. I denne høitliggende li, hvor vinterveiret kan tage haardt, slutter gaardsbygningerne tæt ring om tunet. Dette gjør naturligvis risikoen stor, skulde ild bryde løs. Saa har dalsbygdingerne organiseret et grænd-assurancevæsen og -slukningskorps; hver gaard har sine sprøiter, og sammen har de en stor en. Den fælles brandkasse staar sig særdeles godt, og apparaterne prøves bl. a. ved at bruges i husligt arbeide, ligesom der har været holdt ordentlig mandskabsekse rcis. Ogsaa i forskjellige andre øiemed har bygden dannet sammenslutninger; den udmerker sig bl. a. ved sit gode smør. Her venter og venter man nu paa den endelige afslutning af en sæterudskiftning, som har strukket sig gjennem flere aar; imens ligger al reparation, alle veiforbedringer hen. Somme gaarde har nu op til 4 sætere, vaar-, sommer-, høstsætere, et stel, som kræver et uforholdsmæssigt husehold og flyttekjaak. En af sætrene kan saaledes ligge i Vanggrøftdalen, en anden i Kjurudalen. Nu skal Kjurudalen lægges ud til slaatteland, og sæterdriften skal koncentreres i Vanggrøftdalen — naar bare udskiftningen kan blive færdig!

Der ligger det velstelte Vangsgjelten med vidt skue opover den nette sætergrænd, Vanggrøftdalen, og nedover mod det svære Hommelfjeld, der tegner sig som en vældig port for dalen. Du vil finde hyggeligt gjesterum under de lave tage, hvor du — som forøvrigt overalt paa vandring, i overensstemmelse med Bädeckers motto, bør færdes stille; thi den gamle gaard og de gamle folk bærer sorg, og for dem er stuen fuld af minder om arvingen, den ældste, lovende søn.

Distriktslæge Müller paa Røros, af denne aarbogs læsere kjendt som sjælen i Røros turistforening, havde, telefonisk, lagt sit gode ord ind for mig hos herren til Vangsgjelten, hvem det havde lykkedes at opspore en følgesvend for mig i bygdens skomager.

Fra Dalsbygden til Guldalen er det kortest og greiest at tage Hesjedalen (her udtalt Hes(t)dalen)*). Mit program var imidlertid at gaa gjennem Forbygden.

Aksel Arstal fot.

Vangsgjelten.
I baggrunden Tverfjeldet.

I stegende middagssol drog jeg og skomageren fra Vangsgjelten opigjennem Hangaadalen, saa kaldes dalen søndenfor Hanksjøerne. Veien løber ovenfor Vangsgjelten. Oppe paa vidden sees tilbage, i syd Tron og Sølenkletten. Vaarsæteren til Vangsgjelten har før været gaard; den tidligere eier var — naturligvis — udvandret til Amerika. I dette aar (1903) var der dog merkelig nok ingen ud-

*) Se Schulz, Reisehaandbog. Denne bogs 2den udgave er det ikke muligt at opdrive i boghandelen. Den findes udlagt paa skydsstationer o. a. i det trondhjemske.

kunde sæteren byde paa en overraskende kombination af gammeldags sæterhjertelighed fra husfolkets side og tidsmæssig rummelighed. — Der er, synes det mig, kommet noget nyt ogsaa over landsfolkets kvinder i løbet af det sidste kvartsekel — indenfor dette falder mit eget turistliv. Det er vel dønningen af »kvindebevægelsen« i de ledende lag. I den dæmpede form, dette nye drag giver sig — som alt indre liv — hos vor landbefolkning virker det vakkert.

Den rette benvei mellem Flatvold og Morkvold maa lægges langs vestsiden af Grubehøgda, mellem denne og Harsjøfjeld.

Hvor en rute maa ledes op fra et rektangel over paa et andet — i det foreliggende tilfælde 42 A Røros og 43 C Holtaalen — bør man ikke forsømme at lægge kartene omhyggelig tæt sammen, ombrettende de hvide kanter. Endnu hændigere vil det være at have den ene del af ruten tegnet over paa det andet kart, dettes hvide kant. Det var undladelsen af dette, som voldte vor irrgang. Jeg stolte paa min »mand«, der skulde være kjendt, om ikke helt over til Øiungen, saa ialfald i hovedtrækkene, hvad gjenveien angik. Naar man ikke har gjennemgaaet karterne, idet de lægges sammen, er det ugjørligt med nøiagtighed at fastsætte kursen og i erindringen at fastholde orienteringen; om tungvintheden ved at skulle manøvrere ude, under marschen, med to, kanske flere blade samtidig, er det overflødigt at tale. For en uøvet tegner sker en overføring som antydet fra det ene blad til det andet let ved kalkering, det er jo kun visse hovedtræk nærmest af »situationen« om at gjøre.

Øiungen sjø, som er adskillig større end Forelsjø, ligger 200 meter lavere end den sidstnævnte. Der er flere end én »øiunge« i det vakre ørretrige fjeldvand. Øiungen løber af til Hesja, som hvis kildesjø regnes det uanselige Kjølitjern. Forelsjøen er Foras kildesjø; dennes dalføre begiver vi os nu over i, efter en stille søndag paa Mork-

vold i det herlige fjeldveir, som udmerkede den sidste uge af juli ifjor.

Ved Garbækken, et kvarters gang fra Morkvold, tager vi tidlig mandag morgen den 27de juli nedover tilhøire, fremdeles i det samme solblanke veir; udover dagen blev vi rent gjennembagt, og kun en kort stund overskyggedes den nedre del af Forbygden af et forbidragende nordenveir, som rigtignok signaliserede afslutningen af den forløbne uges stø klarveir. Nedenfor Stenslivold ligger bro over Garaaen. Det bærer opover langs vestkanten af Kaashøgda, hvor omsider Fora (udtalt Fol̦a) *) sees, 2 timers gang fra Morkvold, i en ramme af tresnudede aaser. Om at sæteren er nær, varsles vi ved saueflokken i veien. Saueflokken kjender kun én vei: frem og tilbage; følgelig tog flokken efter den sedvanlige dybsindige øieblikshetragtning af situationen heltom-tralten og foranstaltede et høitideligt tog frem paa Meaavoldene (i udtalen: Meiaavold) **), hvor vi naar Foras dal. (Rektanglerne 43 A Røros, 43 C Holtaalen og 42 D Rennebu). Denne aabner sig her med en vid myrlændt flade med en klase smaavande i midten. I Turistf. aarbog for 1901, s. 82, mødte vi Foras kildesjø, Forelsjøen (1009 m.), som ligger indrammet af nogle af disse trakters høieste hogn og høgder: Forelhogna, Buhogna m. fl.; først ved Dalbusjøen, som ogsaa ligger i stiftsgrænsen, vælger Fora definitivt det trønderske skraaplan til løbebane***).

Meaavoldene er (merkelig nok) Hesjedals- (ɔ: Aalen-) sætere, og der fører neppe nogen sti mellem dem og Øia-

*) Denne udtale umuliggjør formentlig skrivemaaden »Forra«.

**) Det rette er, som det heder hos Helland, Søndre Trondhjems amt, at denne trønderske »i« høres helt sammen med l (og n), altsaa paa lignende maade som sammensmeltningen af l og r i »den tykke l«; i-lyden er, ihvertfald efter mit øre, ikke foran, men snarere efter l.

***) Sommetider lader paa rektangelkarterne vandskjellene sig ikke udfinde — som f. eks. her mellem Fora og Vanggrøfta over Fjeldsjøen og ovenfor mellem Harsjøen og Hanksjøerne i Kjuru-Hangaadalen.

vandret fra Dalsbygden. En kjørevei løber bortover en jevn flade gjennem lavt bjerkeholt. Efter en times vandring — vi er naaet nedenfor Undliaasen — skimtes grubehusene (Hanksjø eller Kjurudals forlængst nedlagte kobbergrube) ret i nord oppe i Grubehøgda og snart sees Nordvangsvoldsæter ovenfor nordenden af Hanksjøen. Vi følger den sterkeste vei — paa rektangelen Røros (Top. kart 43 A) ender kjøreveien her — nedover til Aasenvold ved søndre Hanksjø. Vi agter nemlig at tage den bent nord-

Aksel Arstal fot.

Flatvoldsæter.

over gaaende retning langs Øvstubækken og henover Harsjøfjeld istedenfor den egentlige »vei«, som gaar gjennem Kjurudalen og videre nedover frem til Harsjøen*). Vi

*) Efter de oplysninger, jeg har indhentet, kommer Kjurua, Hanksjøens tilløb, fra Melitjern, som ikke findes aflagt paa Rørosrektangelen. Det skal ligge i stiftsdelet. Og herfra sydover heder dalføret Kjurudalen. Rektangelkartet kjender intet vandskjel mellem Kjurua og Harsjø-elven, det har navnet Kjurudalen paa den sidstes dalføre (fra Kjølitjern nordover), og det er Kjølitjern, som ligger i stiftsdelet. Men Kjølitjern har intet tilløb sydfra, saaledes som rektangelen givet det udseende af.

springer let, dog ikke tørføttes, aaen mellem Hanksjøerne nedenfor Smedaasvold og gaar langs vestsiden af nordre Hanksjø. Efter 2—3 timers dilt naar vi Flatvoldsæter ved enden af vandet.

Gjenveien vor fører opad volden, over Flatbæk- og saa Øvstubækkloppen. Øvstubækken danner ved Vangsgravvold en liden fos. En kommer bedst op paa aasen langs bækken ved at gjøre en liden sving udenom den bratte li. Ruten er givet ved Øvstubækkens løb, saalænge dette er meridionalt. Idet den saaledes ikke overskrides, forlades den opunder Harsjøfjeldet, ved amts- og stiftsdelet. Den korteste vei til Forbygden vilde holdt retningen mod Øiungens vestlige ende, hvor der er kvarter at faa baade paa Stenslivold og Nesvoldvold. Denne linje fulgte vi ved en — feiltagelse ɔ: det hører selvfølgelig med til en fjeldtur at gaa vilse! Endog om man ikke er systematiker af doktor Arentz' rang (se Turistf. aarbog 1901)!

Lige saa let og jevnt terrænet var til at begynde med, tildels tørre myrer, hvor haglskure havde slaaet moltеblomsterne af, ligesaa kuperet og vidjeseigt blev det, da vi ret var kommet paa afveie. Fjeldloen peb og lemænet ropte sit iltre »Unda!« Vor marsch førte os efter 4—5 timers forløb ned til El(g)sjøvold (ved Garaaen, udtales Gaḷaaen), endepunktet for den sterke sætervei fra Hesjedalen langs Øiungens sydbred. Paa hin side af Elsjøen ligger finner.

Efterat vi havde faaet de oplysninger, som den tykke sæterjente paa Elsjøvold kunde give os i den halvt sovende tilstand, i hvilken hun blev kaldt ud — det var nu, ved 11-tiden, for mørkt til at have synderlig nytte af kartet, og vor vilsegaaen havde desorienteret os — var det for os nu kun at følge sæterveien østover, som snart løber ind paa veien langs Øiungens sydlige bred. Vi havde en halv mils vei til Morkvold, men det var nu saa skummert, at vi ikke kunde paa synderlig afstand skjelne sæter fra kampesten. Heldigvis for den, som leder efter det midt paa natten, ligger Morkvold lige ved veien. Og heldigvis

kunde sæteren byde paa en overraskende kombination af gammeldags sæterhjertelighed fra husfolkets side og tidsmæssig rummelighed. — Der er, synes det mig, kommet noget nyt ogsaa over landsfolkets kvinder i løbet af det sidste kvartsekel — indenfor dette falder mit eget turistliv. Det er vel dønningen af »kvindebevægelsen« i de ledende lag. I den dæmpede form, dette nye drag giver sig — som alt indre liv — hos vor landbefolkning virker det vakkert.

Den rette benvei mellem Flatvold og Morkvold maa lægges langs vestsiden af Grubehøgda, mellem denne og Harsjøfjeld.

Hvor en rute maa ledes op fra et rektangel over paa et andet — i det foreliggende tilfælde 42 A Røros og 43 C Holtaalen — bør man ikke forsømme at lægge kartene omhyggelig tæt sammen, ombrettende de hvide kanter. Endnu hændigere vil det være at have den ene del af ruten tegnet over paa det andet kart, dettes hvide kant. Det var undladelsen af dette, som voldte vor irrgang. Jeg stolte paa min »mand«, der skulde være kjendt, om ikke helt over til Øiungen, saa ialfald i hovedtrækkene, hvad gjenveien angik. Naar man ikke har gjennemgaaet karterne, idet de lægges sammen, er det ugjørligt med nøiagtighed at fastsætte kursen og i erindringen at fastholde orienteringen; om tungvintheden ved at skulle manøvrere ude, under marschen, med to, kanske flere blade samtidig, er det overflødigt at tale. For en uøvet tegner sker en overføring som antydet fra det ene blad til det andet let ved kalkering, det er jo kun visse hovedtræk nærmest af »situationen« om at gjøre.

Øiungen sjø, som er adskillig større end Forelsjø, ligger 200 meter lavere end den sidstnævnte. Der er flere end én »øiunge« i det vakre ørretrige fjeldvand. Øiungen løber af til Hesja, som hvis kildesjø regnes det uanselige Kjølitjern. Forelsjøen er Foras kildesjø; dennes dalføre begiver vi os nu over i, efter en stille søndag paa Mork-

vold i det herlige fjeldveir, som udmerkede den sidste uge af juli ifjor.

Ved Garbækken, et kvarters gang fra Morkvold, tager vi tidlig mandag morgen den 27de juli nedover tilhøire, fremdeles i det samme solblanke veir; udover dagen blev vi rent gjennembagt, og kun en kort stund overskyggedes den nedre del af Forbygden af et forbidragende nordenveir, som rigtignok signaliserede afslutningen af den forløbne uges stø klarveir. Nedenfor Stenslivold ligger bro over Garaaen. Det bærer opover langs vestkanten af Kaashøgda, hvor omsider Fora (udtalt Fo̩la) *) sees, 2 timers gang fra Morkvold, i en ramme af tresnudede aaser. Om at sæteren er nær, varsles vi ved saueflokken i veien. Saueflokken kjender kun én vei: frem og tilbage; følgelig tog flokken efter den sedvanlige dybsindige øieblikstbetragtning af situationen heltom-tralten og foranstaltede et høitideligt tog frem paa Meaavoldene (i udtalen: Meiaavold) **), hvor vi naar F o r a s dal. (Rektanglerne 43 A Røros, 43 C Holtaalen og 42 D Rennebu). Denne aabner sig her med en vid myrlændt flade med en klase smaavande i midten. I Turistf. aarbog for 1901, s. 82, mødte vi Foras kildesjø, Forelsjøen (1009 m.), som ligger indrammet af nogle af disse trakters høieste hogn og høgder: Forelhogna, Buhogna m. fl.; først ved Dalbusjøen, som ogsaa ligger i stiftsgrænsen, vælger Fora definitivt det trønderske skraaplan til løbebane***).

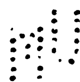
Meaavoldene er (merkelig nok) Hesjedals- (ɔ: Aalen-) sætere, og der fører neppe nogen sti mellem dem og Øia-

---

*) Denne udtale umuliggjør formentlig skrivemaaden »Forra«.

**) Det rette er, som det heder hos Helland, Søndre Trondhjems amt, at denne trønderske »i« høres helt sammen med l (og n), altsaa paa lignende maade som sammensmeltningen af l og r i »den tykke l«; i-lyden er, ihvertfald efter mit øre, ikke foran, men snarere efter l.

***) Sommetider lader paa rektangelkarterne vandskjellene sig ikke udfinde — som f. eks. her mellem Fora og Vanggrøfta over Fjeldsjøen og ovenfor mellem Harsjøen og Hanksjøerne i Kjuru-Hangaadalen.

Disse tværdale (Budalen—Vanggrøftdalen, Forbygden—Dalsbygden o. s. v.) fra nord til syd burde være den trønderske ungdoms alfarveie til og fra hovedstaden (universitet, handelsgymnasium o. a.) og den østlandske ungdoms vei til Trondhjem (den tekniske høiskole f. eks.). Hvor helt anderledes udviklende at vandre mellem folket og i dalene end at sidde indespærret i jernbanens nattog. Fik endda teknikerne lov til at betjene lokomotivet eller prøvehamre vognhjulene! Det lader sig uden vanskelighed gjøre at tilbagelægge veien fra Bjørgen jernbanestation i Guldalen til Os jernbanestation i Glommendalen paa 2 dage med en af Øiungsætrene som nattekvarter. Endnu gildere faar den det, som kan »dvæle« lidt underveis, f. eks. paa Nordre Osøien ved Bjørgen, Fløttun i Forbygden, Morkvoldsæter, Vangsgjelten eller hos Bakke paa Os. Jeg mindes engelskmandens ord. Vi sad vis à vis hverandre alene ved det til 30 personer dækkede bord i et af de umotiverede »hoteller« det vrimler af paa vestlandet, og indledede efter en behørig taushed en konversation over det tema, om det igrunden var mening i at tage ind i dette hotel, midt imellem to fjordbunde. »Jeg reiser aldrig mere end en halv dag ad gangen«, sagde engelskmanden. »*I can't remember more*«. Og saa er det: *multum, sed non multa,* det bør ogsaa være turistens motto.

F o r d a l e n har det med udvidninger og indsnevringer, af hvilke især de sidste kan gjælde som typiske. Udvidningerne kommer især østsiden tilgode, hvor storveien gaar, i den midterste udvidning paa en flade helt nede ved elven gjennem gran- og bjerkeskog. Vestsiden stiger i almindesighed brat op. Storskjønt blir det nedenfor Løvrød, hvor elven kantes af bratte rige vanger og lier. Engene danner vinkler paa 20—30 ⁰ mod horisontalen — en lige stor vinkel dannede desværre under vor korte gjennemmarsch indbyggernes form for modtagelsen af fremmede mod elskværdigheden. Veien ovenfor Løvrød er paa sine steder noksaa styg — som sætervei, om ikke netop som gangvei —, hvor den her og der hænger ude paa den bratte

.aas, hullet og medtaget. En gaar i timevis uden at se hverken folk eller fæ eller hus.

Hvor Forbygden mødes med Guldalen, ligner den denne i mindre stil, og her har Fora Gulas let og art. Her er der paa begge Osøien-gaardene, særlig nordre, hvor presten har sit annekskvarter, anledning til ophold. Jeg regner, at det er gode 4 mil at gaa fra Morkvold hid. Klokken var halv elleve, da vi naaede den allerede sovende Guldal lidt ovenfor Bjørgen jernbanestation. Her fik vi først efter noget besvær gamlekona paa Nordre Osøien i tale, men hun havde hverken melk eller øl — angav hun som grund til, at vi heller burde gaa bort til Søndre Osøien. Paa S. Osøien, nabogaarden, havde netop en aannekarl faaet den ledige seng o. s. v. Saa kom imidlertid gamlefar fra N. Osøien tøflende i samvittighedsskrupler, og det endte med, at jeg med et spand øl fra kona paa Søndre, med Nordre i spidsen og min skomager i hælene, gjorde mit indtog paa Nordre Osøien, hvor vi fik spege- og andet flesk til sirupsøllet, og dagen efter fik se de gamle fra en rigtig rørende elskværdig side.

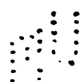
I Guldalen.

Der savnes i reisehaandbogen over Trondhjem og omegn oplysninger om, hvor man kan tage ind ved jernbanestationerne. Og det vil jo ofte være tilfældet, at en rute enten udgaar fra eller udmunder ved en saadan. Jeg vil regne til Trøndelagens turistherligheder foruden anledning til et ophold som det, Morkvold ved Øiungen kan byde, ogsaa den sunde blanding af landliv og civilisation, som f. eks. Singsaas yder den, som slaar sig ned nogle dage paa den komfortable gaard Kirkvold og hver dag »lægger under« en »bedre« togmiddag paa jernbanestationen i det fornøielig blandede og opkavede reiseselskab af kjendinger og ukjendinger, som hurtigtogene hver middag slipper ud i de reglementerede 25 minuter. Nogle dages saaledes krydrede og dog friske vellevnet danner en hygienisk uforlignelig pause »mellem slagene«.

O. Kosberg fot.

Fra Forbygden.

Men turisten har meget andet at gjøre end at spise og drikke. Ledighedens øieblikke er snart talte. En nyttig opgave kan jeg give ham anvisning paa: at han gjør sit til at fremlokke bygdeproduktionen af hjemmevirke, til at give den luft under vingen, hvor der findes noget af den. Spørg efter overalt, hvor du færdes om i bygderne, hvad det er bygden byder paa af egen tilvirkning, lad det dig forevise, tal med tilvirkeren, spendér din beundring, ialfald din opmuntring, hvis du, som ventelig er, ikke har noget andet at spendere. Men hvor finder man i vore dage synderligt af hjemligt arbeide? Paa landhandleriet ved Singsaas jernbanestation — glædeligvis det eneste i vid omkreds, saavidt jeg kunde opdage — fik jeg, efter vidtløftige forklaringer om, hvad jeg mente og tilsigtede, fremtrukket et — et eneste — par digre blodrøde mandsvotter, en — en eneste — strikket baandstrimmel (strømpebaand eller baand til at bære kurve i?), intet snedker-, intet smedearbeide, intet kjendskab overhovedet til nogen saadan tilvirkning i bygden. Og ligedan i mange andre bygder. Der er naturligvis liden — ingen — efterspørgsel efter saadanne sager, men Trondhjem eller Røros er dog ikke saa langt borte. At det trænges at oparbeide interesse og evne indenfor den nationale hjemmevirksomhed, ved enkelte af denne aarbogs læsere langt bedre end jeg. Jeg nævner det, fordi jeg vil pege paa en opgave, der vedrører reiselivet, ja kanske selve turistforeningerne. Sørg for, at der er hjemlige sager tilsalgs i bygderne, averter paa jernbanestationerne, i Norges kommunikationer, ja nævn, hvad der findes, i reisehaandbogen! Det bedste middel til at udvikle de naturlige færdigheder i den nationale produktion, er at denne gjøres frugtbringende, gjøres til en indtægtskilde. Denne maa holdes indenfor det vederheftiges grænser, og afsætningen af husflidens produkter faar ikke udarte til handel med »kuriositeter« eller med uægte »antikviteter«.

I en avis — det hører forøvrigt til det gode gammeldagse turistlivs styrkende momenter, at der saa sjelden

frembyder sig fristelsen til at falde for avisnysgjerrighed, ligesaalidt som for telefonmagelighed — det var formodentlig i et efterliggende kupéeksemplar, læste jeg, at professor Yngvar Nielsen netop i en af disse julidage passerede sin 60-aarige fødselsdag. Det kan ikke være upassende, at jeg indfletter i disse linjer i denne aarbog den hyldest, som jeg i mit stille sind ydede denne vor turistchampion. Det vil ikke være mange af aarbogens læsere, som ikke har »Yngvar Nielsens Reisehaandbog« at takke for et eller andet. Uanseet hvad der kan være at udsætte paa den, er den et sjeldent arbeide, udsprunget som den er af en enkelt mands omfattende vandringer, og disse vandringer er ikke udslag af en forretningsmands lønsomme bestræbelse for at komplettere sit lager, men ansporede af kjærlighed til land og folk. Yngvar Nielsens vandringer gjennem Norge paa kryds og tvers danner et hele, som, naar der veies efter betydningen for landets udvikling, fuldt vel holder maal med baade den ene og den anden mere glansfulde bedrift, som de norske farmandsannaler har optegnet. Norske turister skal ikke gaa mange skridt her i landet uden at merke sporene af denne mands vandringsliv.

Kun Hydda.

Den skandinaviske halvøs, Kjølenhalvøens, vigtigste vandskjel er det fjeld, som paa en og samme vidde bærer Aursunden og Fæmunden, kildesjøer for halvøens to største elve, og hvor Gulhaaen og Stuesjø repræsenterer nordheldets øverste reservoirer. I min skoletid fulgte vi ikke Glommen, rigets største elv, længere op end til Aursunden. Det var i 60-aarene, da der endnu var mange meget større elve, hvis kilder laa i det ukjendtes tomme rum. I 70—80-aarene kom Glommen fra »Vigelniptjernet«, og nu, c. 1900, er de lærde 300 meter uenige angaaende dens udspring, nemlig enten »Busjoelven er Glommens øverste parti, kommende fra Busjøen« (Yngvar Nielsen, Reisehaandbog 1903, s. 393) eller den udspringer der, hvor den »under navn af Botnbækken løber sydover fra Grønvola«

(Amund Helland, Søndre Trondhjems amt, 1898, II, 256). For ikke ved nærværende anledning at lægge mig ud med nogen, indtager jeg et alle meninger omfattende standpunkt, og siger, at Glommen har sine kilder mellem Grønvola og Haftorstøten. Men det er kun Hydda (den sydøstlige grundlinje i det ligebenede triangel: Brekkefjord—Haftorstøt—Grønvola, der betegner grænserne for det glommenske kildedistrikt), som min lille vandring ifjor sommer har ført mig til.

A. Ødegaard fot.

Busjøen.

Da der blandt mine mange turistprinciper — jeg betragter dem naturligvis selv alle som efterfølgelsesværdige — ogsaa er det, at man ikke skal lade sig trække op uden i yderste nød, og da der paa Reitan forlangtes for skyds til Riasten — bærer var ikke at opdrive — 50 øre pr. km.*, efter at man først havde at præstere taalmodighed nok til en ubestemmelig ventetid, valgte jeg at [illegible]

* [illegible]

ind i den glommenske kildeverden fra den anden, den østlige side.

Turisttrafiken var ifjor paa disse kanter saa liden, at jeg i begyndelsen af august paa Jensvold station med sit pene soverum var »den første fremmede reisende«. Jensvold ligger lige ved det karakteristiske Glommenknæ, hvor Glommen efter under adskillig ubeslutsomhed med hensyn til løbebane at have samlet sine vande, bestemmer sig for sydheldet, og dermed tager den kurs, som gjør den til

Aksel Arstal fot.

Glommens udløb af Aursunden.

elvekonge i landet. Ved sit udløb af Aursunden er Glommen tilsyneladende mindre end ved sit iløb. Den skummende elv, af almindelig gadebredde, er paa begge sider kantet af lave bræmmer, hvor mellemrummene mellem rullestenene er dyttet med græs og vidje, og som indrammes af spinkel bjerkeskog. Helt anderledes vældige vande har i fjerne tider dækket disse vidder, og afløbene har svaret til vandene. Aursunden er stemningsfuld, men ensformig, særlig langs bredden i vest. Den gamle bygdevei langs nordsiden af sjøen er nu omlagt til en fin kjørevei. Bor-

tenfor Evavold er reist en mindeplade over H. M. Carlsen (en fremmed reisende stotrede med meget besvær: Hans Majestæt Carl . . .!), som har skjænket 2000 kroner til vei-anlægget, en vistnok ikke almindelig generøsitet af en norsk storbonde. Vi kjørte forbi udskiftningsformandens pene hus, bygget i Tolgen. Fra de store brinkeflader ved Glommens ilob sees Sylene.

Ovenover den bratte sandbakke, som løber ned til broen ved Glommen kort for dens udløb i Aursunden, tager den vandringsmand af, som agter sig langs Hyllingen. Paa den gode vei, som fører videre mod nord til Rien, passerer vi Hydhamen, Hyddals og Glommens samløb, og tager over Glommen paa den skrøbelige bro nedenfor Torsvold. Herfra gaar der nu en kjærrevei, som ikke staar aflagt paa kartet, over til Hyllingen. Det undrede mig bagefter, at folket paa Torsvold ikke fraraadede os, gamle Evavold og mig, at tage karjolen med paa den «vei», som nu gjenstod langs Hyllingen og opover og nedover Klumpelien. Torsvold, hvor der pleier at ligge fiskende englændere, er den ytterste gaard paa denne kant; det er den tredje eier af gaarden, som nu sidder med den, efter at nr. 2 havde maattet lade den gaa under hammeren. Der er rydningspræg over gaarden og kraftigt nybyggerpræg over folket.

Fra Torsvold skulde man kunne gaa til Hydkroken paa 3 timer. Vi brugte med vor karjol (!) henimod 3 timer til Klumpen – klokken var da blevet 9 aften, og tusmørket forsterkedes ved optrækkende regnveir –, kjørte os paa den halve times vei mellem Klumpen og Hydkroken saa fast i myr, bjerkesnar og rax, at vi, efter at have holdt rast, mens det var paa det mørkeste (11—3), først kom frem til Hydkroken kl. 4 om morgenen. Evavold vilde ikke forlade hest og karjol, og jeg kunde ikke gaa fra min 72-aarige ledsager i dette fremmedlande.

Den ovenomtalte nye «vei» fra Torsvold, som fører op igjennem bjerkelien, naar ned til sjøen, Hyllingen, efter 1/2 times gang. Allerede paa brinkekanten vestenfor Glom

ind i den glommenske kildeverden fra den anden, den østlige side.

Turisttrafiken var ifjor paa disse kanter saa liden, at jeg i begyndelsen af august paa Jensvold station med sit pene soverum var »den første fremmede reisende«. Jensvold ligger lige ved det karakteristiske Glommenknæ, hvor Glommen efter under adskillig ubeslutsomhed med hensyn til løbebane at have samlet sine vande, bestemmer sig for sydheldet, og dermed tager den kurs, som gjør den til

Aksel Arstal fot.

Glommens udløb af Aursunden.

elvekonge i landet. Ved sit udløb af Aursunden er Glommen tilsyneladende mindre end ved sit iløb. Den skummende elv, af almindelig gadebredde, er paa begge sider kantet af lave bræmmer, hvor mellemrummene mellem rullestenene er dyttet med græs og vidje, og som indrammes af spinkel bjerkeskog. Helt anderledes vældige vande har i fjerne tider dækket disse vidder, og afløbene har svaret til vandene. Aursunden er stemningsfuld, men ensformig, særlig langs bredden i vest. Den gamle bygdevei langs nordsiden af sjøen er nu omlagt til en fin kjørevei. Bor-

tenfor Evavold er reist en mindeplade over H. M. Carlsen (en fremmed reisende stotrede med meget besvær: Hans Majestæt Carl ...!), som har skjænket 2000 kroner til veianlægget, en vistnok ikke almindelig generøsitet af en norsk storbonde. Vi kjørte forbi udskiftningsformandens pene hus, bygget i Tolgen. Fra de store briskeflader ved Glommens iløb sees Sylene.

Ovenover den bratte sandbakke, som løber ned til broen ved Glommen kort før dens udløb i Aursunden, tager den vandringsmand af, som agter sig langs Hyllingen. Paa den gode vei, som fører videre mod nord til Rien, passerer vi Hydhaaen, Hyddas og Glommens aamot, og tager over Glommen paa den skrøbelige bro nedenfor Torsvold. Herfra gaar der nu en kjærrevei, som ikke staar aflagt paa kartet, over til Hyllingen. Det undrede mig bagefter, at folket paa Torsvold ikke fraraadede os, gamle Evavold og mig, at tage karjolen med paa den »vei«, som nu gjenstod langs Hyllingen og opover og nedover Klumpelien. Torsvold, hvor der pleier at ligge fiskende englændere, er den ytterste gaard paa denne kant; det er den tredje eier af gaarden, som nu sidder med den, efter at nr. 2 havde maattet lade den gaa under hammeren. Der er rydningspræg over gaarden og kraftigt nybyggerpræg over folket.

Fra Torsvold skulde man kunne gaa til Hydkroken paa 3 timer. Vi brugte med vor karjol (!) henimod 3 timer til Klumpen — klokken var da blevet 9 aften, og tusmørket forsterkedes ved optrækkende regnveir —, kjørte os paa den halve times vei mellem Klumpen og Hydkroken saa fast i myr, bjerkesnar og ras, at vi, efter at have holdt rast, mens det var paa det mørkeste (11—3), først fandt frem til Hydkroken kl. 4 om morgenen. Evavold vilde ikke forlade hest og karjol, og jeg kunde ikke gaa fra min 72-aarige ledsager — i dette fremmedlænde.

Den ovenomtalte nye »vei« fra Torsvold, som fører op igjennem bjerkelien, naar ned til sjøen, Hyllingen, efter ½ times gang. Allerede paa briskeheden vestenfor Glom-

men saa vi Sylene og Skardørsfjeldene i nord til nordost bag nærmere liggende fjeldvolde. Fra Hyllingen sees i syd Vigelen. Hold nede ved Hyllingen hele tiden, tag intetsteds af tilvenstre, et par steder gaar sæterveien endog helt nede i vandet. Den sjelden yndige vei har kun to feil: Den ene, at den helst ikke bør kjøres — hvis det er en feil da for en vei at være »naturlig« — den anden, at den minder om det slags vei, som det arabiske ordsprog advarer venner mod at lægge mellem hverandre: græsset gror af hjertens lyst i den! Ved Hyllingsvoldene er det noksaa myrlændt. At tage op til Nedre Hyllingsvold er en omvei. Over aaen mellem voldene ligger klop lidt ovenfor vadestedet. Øvre Hyllingsvold var ifjor ubeboet. Her fjerner den som oftest tydelige sti sig lidt fra vandet og dets tanger og holder sig straks søndenom et ubenævnt tjern, som vi kalder Evatjernet (efter Evavold). Gammel bjørk ligger væltet rundt om i skogen. Vigla, Vigeltjernets afløb, vades let, dens lille fos ovenfor vadestedet har vi hørt bruse en længere tid. Pas nu godt paa veien — som mangler. Ret øst ovenom Hyllingstjernet. Pas fremdeles paa: Op ad den forholdsvis jevne Klumpeli. Og naar du saa har mistet veien to gange, er det vistnok overflødigt at komme med noget nyt »givagt!« Naar man gaar spændt og leder efter sti i skogen, da er det man erfarer sandheden af ordet: 4 øine ser bedre end 2. En ser tilslut ikke stien for bare stier. Man maa gaa lidt tull paa fjeldet, og saa, naar tusmørket falder, maatte anspænde sine sanser, for at føle omstreiferlivets charme. Fra Klumpen har du, bag dig, mod vest, et helt Nordmarksskue af vande. I klart veir — jeg gik derop søndagen efterpaa — sees ikke alene Hydda i sin store bue, »Hydkroken«, men ogsaa selve Hydkrokshusene, dit maal. Gaar du nede i lien, ser du ikke Hydda, men hører den kun fra alle kanter.

Stien, vi skulde fulgt, holder — som ogsaa rektangelen viser, men som det var for mørkt til at skimte, sommesteder var det ogsaa rent ugjørligt at faa hest og karjol frem ad den — efter ved

»Karjoltjernet« at have bøiet retvinklet af mod syd, tæt indunder Klumpen, mellem denne puddingformede top og »Kasperpytten«. (Rektangelen har sløifet en flerhed af alle pyttene og tjernene og har ikke havt navn til de faa, som staar. Her faar de navn efter herskabet paa Hydkroken). Saa kommer man frem paa en flade, en myr, med et lidet tjern, »Gjertrudtjern«, midt i og en anden klumppudding bagenfor. Lad tjernet være paa venstre haand (i øst). Nu kommer et lidt uredigt parti, som ødelagde natten for gamle Evavold og mig. Nedefter holdtes først tilhøire for myrene, langs afløbet fra Gjertrudsmyren, altsaa ikke bortom den store »Lørdagssten« tilvenstre. Men saa gjælder det noget længere nede 1. at komme over myren etsteds og 2. at finde stien igjen i lien paa den anden side. Den gaar, hinsides myren, først ovenom en berghammer, nedenfor hvilken ligger det øverste af de (mindste) 2 »Rasmustjern« (kun dette staar paa rektangelen); her paa hammeren findes ihvertfald stien igjen, som nu fører nedad hammeren ned paa fladen, gjennem et thermopylerpas (hammer tilvenstre, Rasmustjern nr. 2 tilhøire) og lige lukt paa Hydkrokens rødmalte vinterhus.

Hvad Evavold og mig angaar, saa prøvede vi os med samt vor karjol 3 gange nedigjennem myrdalene, 3 gange op igjen rundt lierne, endelig ned igjennem selve lien. Tilslut gik karjolen — som selvfølgelig helt fra Torsvold af kun tjente til transport af min rypesæk og til besvær — overende udfor en afsats, hesten, som fik skaaken over ryggen, vilde springe ud, men faldt heldigvis. Gamlingen og min sæk var ogsaa kommet halvt under karjolen, saa det tog tid, inden vi fik det hele røre greiet ud. Saa besluttede jeg at afvente graalysningen for at kunne rekognoscere terrænet — jeg antog, at de par timers omflakken havde ført os for langt bort fra den rette kurs, til at vi kunde haabe at rekonstruere vor rute i mørket. Vi holdt et upaaklageligt midnatsmaaltid under en dryppende bjerk, vi fastholdt den svindende kropsvarme ved at stelle med hest og karjol og med lidt hoppromenade paa blautmyrene foran os. Saa snart det lysnede af dag, var det at tage nedover mod Hydda langs myr og udfor stup for at komme paa nogetslags sti. Og stien var der nok, men hest og karjol var ogsaa der de var. Hesten var blevet saa

skræmt ved at plumpe i myr om natten, at den ikke lod sig drive udpaa igjen; et ras i lien kunde vi ikke klare paa anden maade end ved at fragte hest og karjol hver for sig, den sidste ikke uden behørige forsigtighedsforanstaltninger, for at den ikke, ved at glide ud, skulde skamfere enten os eller sig selv. Omsider kom vi ned paa elvefladen, paa stien til Hydkroken, 700 m. fra rigsgrænsen.

Der er grænsenatur i slige myrlandskaber! Hydkroken, som for 30—40 aar siden var sæter, blev da taget til fast bolig af Rasmus fra Brekke og senere af en opsidder til, hvem det imidlertid er gaaet ud med for nogle aar siden, efter hustruens død, saa nu er Rasmusfamilien ene paa denne udpost.

Hvor jeg elsker Eder, godlidelige landsmænd af ringe, knappe kaar! En saadan afveistur, alene med folket, bringer os nær hverandre og bringer kjærligheden til det atlue. Vore »politikere« -- den her skildrede lille vandring foregik, mens valgkampen førtes som hedest sommeren 1903 — skulde gaa fra bondestue til bondestue, ikke for at samle stemmer, men for at sanke erfaringer, først og fremst sanke indsigt i de virkelige tilstande her i landet; mangt og meget kunde da have seet anderledes ud, og i mange henseender maa det nu snart begynde at se anderledes ud!

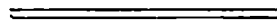
Desværre tyknede den i flere dage truende himmel nu helt til, og det satte ind med blaast og regn. Rasmus merkede paa gigten, at det ikke vilde give sig, før der kom sne. Efter nogle dages venten paa Hydkroken, mens det kolde ruskeveir bryggede sig sterkere og sterkere ihop, maatte jeg opgive den fortsatte indtrængen i det store vanddistrikt for denne gang; myrene og bækkene paa vildveien langs Vigelen var i dette veir ikke hyggelige at traversere; udsigt vilde der jo ikke gives, en fik være glad ved at slippe skikkelig ud af skodden.

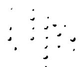
Fra Hydkroken holder Rasmus paa at oparbeide vei ned i Vauldalen (Brekkebygden) med pengehjælp af herre-

det, Røros samlag m. fl. Den er kanske færdig, naar disse linjer læses. Det er en mils vei over fjeldvidden her*). Der ligger Dalvolskaftrøs (grænseros nr. 150) noget medtaget; paa svenskesiden**) ser vi, idet veiret letner en smule Glensjøerne og Malmagen, i vest Rien- og Vigelsjøerne.

*) Initialfiguren viser forf.s, ledsager, Rasmus Hydkroken, med skræppen under oljekappen og ørretkasse under armen.

**) Desværre er der endnu ikke publiceret noget detaljkart over det tilstødende omraade af Sverige.

NYE BESTIGNINGER I SØNDMØRE

AF HAROLD RAEBURN

SOMMEREN 1902 presenterede Mr. Howard Priestman indsenderen for Norges lokkende tindeverden. Vi tilbragte et par meget behagelige uger paa Turtegrø i Ole Berges hyggelige hotel, og skjønt veiret var temmelig ustadigt, fik vi adskillig god klatring i Horunggruppen.

I 1903 haabede jeg at kunne udføre et par førstebestigninger paa Søndmøre, og efter planen skulde dette aars kampagne indbefatte først en 10—12 dages ophold i nævnte distrikt, dernæst en marsch over Hornindalsrokken og Jostedalsbræen og saa tilsidst en uges klatring blandt Horungtindernes forrevne toppe.

Takket være det straalende veir, vi havde de første 14 dage, lod dette program sig i alt væsentligt udføre. Vort selskab bestod af Mr. Howard Priestman, Mr. W. Norman Ling og indsenderen, af hvilke førstnævnte allerede for nogle aar siden havde foretaget endel nye bestigninger baade paa den vestlige og østlige halvø af Søndmøre.

Mr. W. N. Ling og jeg forlod Newcastle den 16de juli i koldt, vaadt og taaget veir. Da vi kom til Bergen, laa landet badet i solskin.

Mr. W. C. Slingsby, som havde været venlig nok til at anvise os nogle nye bestigninger, karakteriserede Sønd-

møre som et »storartet klatredistrikt, men næsten saa vaadt som Skye« *). Da forfatteren har et temmelig indgaaende kjendskab til de klimatiske forhold paa denne »taagernes ø«, syntes udsigterne til længere tids godveir ikke lovende; men vore bange anelser viste sig ugrundede. Morgen efter morgen, naar vi vaagnede, fandt vi til vor fryd, at Kristian Tandbergs gode ønsker i et brev til mig om »straalende solskin og taagefri tinder« gik i den herligste opfyldelse.

I Bergen traf vi Mr. Howard Priestman, som var ankommen samme dag fra Hull, og samme aften reiste vi alle tre til Ørstenvik i det sydlige Søndmøre med fjorddamperen »Storfjord«. Det var en af disse deilige lyse nætter, som man kun træffer under saa høie breddegrader, og først ved midnat tyede vi til vore behagelige køier.

Jeg var tidlig vaagen næste morgen og kunde gjennem mit lugarvindu se solen hæve sig i skyfri glans bag mørke forrevne fjeldkamme. Den hele dag gled der forbi vort øie et skjønhedens panorama, der vekslede hvert øieblik, eftersom vi gled ud og ind gjennem den labyrinth af sund, der snor sig mellem kystens myriader af øer.

Vi passerede Hornelen og morede os med at udfinde mulige ruter opad dens uhyre facade og med at spekulere paa, hvilken vei Olaf Tryggvason havde taget, da han foretog sin historiske bestigning. Henimod aften stak vi rundt Stadthalvøen, hvor der er en afbrydelse i skjærgaarden, og hvor en sterk nordvestvind derfor satte ordentlig sjø og fik skibet til at rulle voldsomt; men snart var vi atter indenskjærs og i smult vand. Hele natten igjennem anløb vi den ene lille havn efter den anden, og kl. 7.30 mandag morgen landede vi i Ørstenvik, inderst i Ørstenfjord, hvor vi skulde opslaa vort første hovedkvarter paa Søndmøre.

Vor første maal var den tind, som paa oversigts-panoramaet i 2den udgave af Randers's »Søndmøre« kaldes Standalshorn. Denne laa et godt stykke nordøst for Ørstenvik, over mod Hjørundfjord. Det var derfor nød-

*) Den største ø i Hebridernes gruppe.

vendigt at vælge et nærmere udgangspunkt for vore operationer. Følgelig drog Ling og jeg efter middag opover Follestaddalen til Kolaas, den høieste gaard i dalen. Priestman kom senere kjørende op med bagagen.

Kolaas gaard er malerisk beliggende paa en liden grøn fjeldknaus lige under de forrevne snestribede toppe paa Kolaastind, der hvor den dybe, romantiske Romedal skyder frem i Follestaddalen fra nord.

Vi blev gjestfrit modtaget af hr. Kolaas og hans snilde kone og havde det i alle dele udmerket under vort to dages ophold paa Kolaas. Da Ling og jeg drog op gjennem Follestaddalen, var vi bleven meget imponeret af en prægtig klippeɪyg, som faldt af mod Standalseidet lige bortenfor den takkede ryg paa Kolaastind. Paa amtskartet er denne ryg navnløs, men ved at studere Randers's karter kunde vi se, at der var et fjeld eller en gruppe af tinder, som havde navn af Sætretinder, og hvoraf denne ryg øiensynlig udgjorde den østligste del. Standalshorn var det navn, der stod angivet for ryggen længer mod nordøst og lige over Hjørundfjord. Hverken Nils Kolaas eller hans søn Ingebret Kolaas havde hørt, at nogen nogensinde havde besteget Sætretinderne, men Standalshorn var ganske let og forholdsvis lavt, og de troede, det maatte være besteget, da faar ofte færdedes der, og der ingen bræer var. Vi vidste ikke, hvad vi skulde tro; men i hvert tilfælde fandt vi at burde forsøge Sætretinderne.

Vort første forsøg var totalt mislykket. Vi forlod Kolaas kl. 7.10 den 21de juli og naaede Standalseidet kl. 8.20. Det var allerede stegende varmt, varmere end jeg tror, jeg nogensinde har følt det i Schweiz eller Tyrol. Kl. 8.45 naaede vi indgangen til Kvandalen, den trange lille dal mellem Kolaas og Sætretinderne. Herfra ser de sidstnævntes sydlige væg temmelig vanskelig ud, idet den falder af mod passet i meget bratte rygge, adskilt ved uhyre kløfter, der er altfor bratte til, at nogen større mængde sne kan blive liggende.

Howard Priestman fot.

Sætretind

som den ser ud ikke langt fra Kolaas.

Vi valgte den midterste og største ryg og gik over Kvandalselven, hvor den styrter frem over bratte sva. Kl. 10.30 taugede vi paa og begyndte at stige opad det bratte, men græsklædte fjeld. Kl. 12 naaede vi i omtrent 2 640 fods høide en grøn flek; ovenfor denne blev fjeldet meget brattere og syntes længere oppe at hænge udover. Vi besluttede derfor at opgive det. Vi blev næsten stegt i den glohede fjeldside og følte os temmelig slappe. Priestman, som havde fjernet alle sine klædningsstykker og forskanset sig under en kjølende fos, lod sig bevæge til at forlade sin behagelige plads, og vi begyndte tilbagetoget. Vi gjorde holdt paa Standalssæter, en usedvanlig stor samling sæl; jeg tror, der var 12. Her udsogte vi os en skyggefuld plads, hvor vi strakte os saa lange vi var, med benene i en bæk. Endelig, da det blev lidt kjøligere, gik vi tilbage til Kolaas, hvor vi ankom kl. 6.30.

Første bestigning af de tretoppede Sætretinder.

Juli 22de. Vi forlod Kolaas kl. 7.30. Det var skodde, og af fjeldene saa man kun de nederste 2 000 fod. Denne gang gik vi rundt den sydlige ende af Sætretinderne og et stykke ind i Standal, saa over til venstre, hvor faldene af Fladdalselven kommer ned fra bræbotnen i nord, og langs elvens høire bred ad en noksaa optraakket »kuraak« ind i botnen. Kl. 10.30 naaede vi Fladdalsvand, 2 400 fod, som endnu var næsten fuldstændig dækket med is og sne. Taagen lettede nu lidt, og da vi ønskede at finde et punkt, hvorfra vi havde god oversigt baade over Standalshorn og Sætretinderne, besteg vi ad en delvis snedækket væg en ryg (3 100 fod), der tiltog i høide til begge sider i retning øst—vest og i nord faldt brat af mod Lille Standals taagefyldte svælg. Da taagen viste tydelige tegn til at lette, gik vi længer østover paa ryggen omtrent til det punkt, som dækkes af bogstavet d i »Standalshorn« paa Randers's kart. Høide omtrent 3 400 fod. Her ventede vi, medens det klarnede. Den følgende halve time var en af de interessanteste, jeg nogensinde har tilbragt tilfjelds. Langsomt

løstes de lette taagegevandter, og lidt efter lidt steg den hele herlighed frem — forrevne tinder, glitrende snemarker og bræer og lange takkede rygge, indtil tilsidst baade den østlige og vestlige halvø af Søndmøre laa for os i næsten hele sin udstrækning, skilt fra hverandre ved Hjørundfjordens dyb.

I nord strakte Jønshorns vilde kam med sin prægtige sydlige ryg sig mod himlen; i nordvest ragede Romedalshorns graciøse kegle op; i øst, paa den anden side af Hjørundfjord, stak det fladtoppede Raana frem med de øvrige Ringedalstinder, og mod syd sendte Slogjen sin sylskarpe spids slankt i veiret.

Fra det punkt, hvor vi stod, hævede ryggen sig mod øst, til den omtrent en kilometer borte endte i en skarp, men græsbevokset og sneløs top, som øiensynlig var Standalshorn, og hvor en stor varde var synlig.

Men om udsigten skuffede os her, var det syn, der mødte os i vest, saa meget interessantere. Her steg ryggen svagt et stykke, men sænkede sig saa igjen og tabte sig i en bræs bølger. Denne bræ dækker den hele østlige facade af Sætretinderne og synes at være ligesaa stor eller ialfald lidet mindre end bræen paa Kolaastind.

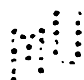
Over dens øverste rand hævede sig tre smukke sneløse toppe, adskilt fra hverandre ved snefyldte skar, mod hvilke mangetaarnede skarpe rygge skjød ned.

Der var ingen tvil om, hvor vor vei laa. Vi steg hurtig ned til bræen, dels ved glissader og dels over brat fjeld og ur. Derpaa angreb vi den nordlige top af Sætretinderne. Først opad en klipperyg og saa langs den øverste kam og over god sne frem til den nordlige ryg af tinden. Her tog vi tauget paa kl. 3, og efter 15 minuters let klatring stod vi paa vor første top, hvor barometret viste 4 170 fod. Der var intet spor af varde eller tidligere besøg. Her tilbragte vi over en time med at indtage lunch, fotografere og bygge varde. Solen varmede deilig, og vi havde den prægtigste udsigt. Horungtinderne er af en mer alpin karakter og mer storslagne, men fjord og sjø

Howard Priestman fot.

Anden Sætretind,
seet fra den første og høieste top.

giver Søndmøre en egen charme. Vor nærmeste udsigt vestover var meget smuk; Sætretindernes klipperyg falder brat af mod Kvandals trange kløft, og paa den anden side skyder bræen sig med sine vakre isfald op mod Kolaastinds takkede kam.

Kl. 4.20 brød vi op og fulgte ryggen til den midterste top og herfra videre over endel klippetaarne til det snefyldte skar paa den nordlige side af den sydlige top. Her viste selve ryggen sig at være altfor vanskelig; derfor gik vi ned bræen flere hundrede fod og angreb den sydlige top ad en meget brat sne- og isfyldt rende i dens østlige væg. Vi kom let over en bergschrund ved at passere nogle svære blokke af haard sne, som var faldt ned ovenfra; men den udoverhængende snekam høiere op voldte os endel besvær og kunde kun klares, ved at førstemand steg op paa de andres skuldre og hug trin i den haarde sneskraaning ovenfor kammen. Sidstemand maatte naturligvis trækkes op i tauget. Efter at have avanceret et stykke paa overordentlig brat sne kom vi til en skraa klippehylde, hvorefter der fulgte en ubehagelig passage over raaddent, mosdækket, sleipt fjeld, til vi naaede ryggen, der frembød prægtig klatring. Efter at have passeret en vanskelig liden rende stod vi snart paa tindens skarpe, forrevne top. Her spiste vi aftens kl. 6.5, hvorefter der atter fulgte vardebygning, fotografering og solbad. Jeg undersøgte ogsaa endel af de store klipperygge paa den sydlige væg. Disse saa høist afskrækkende ud. En lettere, omend brat ryg saa ud til at føre ned mod mundingen af Fladdal. Vi steg imidlertid ned til bræen igjen ad samme rute, vi havde benyttet paa opveien. Bræen selv passeredes væsentlig ved staaende glissader, hvorfor den kun tog os 20 minuter; kun paa et par steder maatte vi foretage en traverse for at undgaa isfald. Vi kom tilbage til Kolaas kl. 10.10, fremdeles i det herligste veir.

*

Torsdag 23de. Med beklagelse forlod vi Kolaas og begav os til Rise ved Hjørundfjord. Vi havde en lang dei-

lig kjøretur og passerede en hel del grantrær, hvad der er et sjeldent syn paa Søndmøre. Det truede med torden, og der stak nogle regndraaber; men straks efter havde vi det samme straalende veir.

Fredag 24de. Priestman ønskede at tage nogle fotografier nede i dalen, medens Ling og jeg drog afsted for at bestige Grøtdalstinderne, der i nordvest hæver sig over Rise. Vi havde en herlig dag med prægtig klatring og glimrende udsigt. Der er tre toppe paa Grøtdalstinderne; den sydlige top er let fra vest og er forsynet med en høi opmaalervarde. Vi angreb den fra den østlige botn, hvor der er en liden bræ og en hel del sne. Vi naaede toppen ad et langt, smalt og steilt klippefremspring, der strækker sig nedover bræen henimod østsiden. Klatringen var interessant og paa sine steder temmelig vanskelig.

Under traversen af centraltoppen og den nordlige top, der er omtrent 4 200 fod høie, og som intet spor viste til tidligere besøg, havde vi endel udmerket klatring. Vi havde den mest fortryllende udsigt til næsten alle Søndmøres fjeldrækker, og i syd laa Jostedalsbræens milevide snesletter og glitrede i solen, medens Lodalskaapa, som vi senere haabede at bestige, mørk og truende ragede op af isen.

Paa vor nordlige top var vi ikke langt fra de to smaa skarpe tinder paa Kalvedalseggen, som blev bestegne af Mr. Patchell sammen med hr. Ingebret Kolaas for nogle aar siden, og lige bortenfor laa vore gode bekjendte, Sætretinderne, paa hvis brede væg vi tydelig kunde se de mindste detaljer. Vi forlod toppen ad den nordøstlige ryg, naaede ned paa sneen kl. 4.20, og en time og fem minuter senere var vi paa Rise. Naar vi tiltrods for varmen og de store mængder fristende blaabær nede i lavlandet skjød saadan fart, skyldtes det de prægtige staaende glissader paa bræen og nede i botnen, idet 2 000 fod tilbagelagdes paa denne maade. Samme aften forlod det hele selskab Rise og begav sig til hotel Union, Øie.

Edward Priestman fot.

Standal og Hjørundfjord fra Sætretind.

Jagta.

Lørdag 25de. Kl. 6.20 forlod hele selskabet hotellet og besteg Jagta, væsentlig med fotografiske og topografiske hensigter for øie. Under traversen nordover paa vei til den østlige ryg havde vi god udsigt til den bratte side af toppen, og under den øverste del af bestigningen havde vi endel virkelig klatring. Den nordlige side af fjeldet er en af de merkeligste klippefacader, indsenderen nogensinde har seet, og stikker man hovedet ud over kanten lige i nord for varden, faar man indtryk af, at hele den øvre del, naar det skal være, kan styrte ned i fjordens blaa dyb, 5 000 fod umiddelbart nedenunder. Udsigten var overordentlig vakker, skjønt det var lidt disigt i horisonten, sandsynligvis paa grund af den sterke hede. Det var saa varmt paa toppen, at medens Priestman fotograferede, strakte Ling og jeg os i skyggen af varden, paa nordsiden, hvor vore fødder hang udover styrtningen. Vi steg ned ad den østlige ryg, hvor vi som sedvanlig øgede farten ved prægtige staaende glissader, der bragte os til Øie kl. 5.50.

*

Søndag 26de var vor første virkelige hviledag. Om aftenen besøgte et talrigt selskab »Lille Slogjen«, en uhyre sten i nærheden af dampskibsbryggen. Alle de almindelige ruter blev prøvet, og en »ny vei« blev opdaget.

Traverse af Brekketind og Gjeithorn.

Mandag 27de. Selskabet, der bestod af fire, havde dels fotografiske, dels topografiske og dels montanistiske hensigter. Priestman, Corder, Ling og Raeburn forlod Øie kl. 6.15 i stegende hede, gik op Norangsdalen et par kilometer og saa tilvenstre op Skylstadbrekkene mellem Slogjen og Smørskredtinderne. I en høide af 2 000 fod fandt vi mængder af liljekonvaller i blomst. Vi steg et stykke ned i Habbostaddalen, skar saa tversover nedenfor de smaa bræer (hvorfra Gjeithorn og Brekketind ikke kan sees) og steg op i Brunstadskaret, der fører over til Velledalen. Her gik vi vestover og besteg den første top paa Brekketindsryggen

ad en let klipperyg, omtrent 1 200 fod høi. Paa toppen, 4 180 fod, var en liden varde. Ovenfra viser denne top sig bare at være en lang klippekam, der stiger op af isen paa Brekketindbræen og ikke er mer end 100 fod over dennes øverste kant. Efterat lunch var indtaget, og Corders udmerkede te var sat tilbørlig pris paa, delte selskabet sig, idet Corder og Priestman over passet mellem Brekketind og Vellesæterhorn satte kursen for Langesæterdal og Urke, medens Ling og Raeburn vilde forsøge den hele traverse af Brekketind og Gjeithorn. Kl. 1.55 forlod Ling og Raeburn den første top og gik op bræen til dens vestlige kant. Her skyder en klippetop sig op af isen. Skjønt den kun er omkring 60 fod høi i vest, falder den flere hundrede fod brat af mod Langesæterdal. Herfra fører en lang, skarp ryg, der først er snedækt og siden forsynet med smaatoppe, sydover til Brekketind. Paa en god snebro kom vi let over en bergschrund og naaede saa ad en tandet ryg kl. 3.45 toppen af Brekketind, hvor barometret viste 5 010 fod. Under bestigningen af det sidste taarn blev vi tvunget ud i vestsiden og maatte fra toppen stige ned samme vei. Dybt nedenunder os saa vi vore venner som sorte prikker kravle nedover bræen. Det tog os to timer at traversere den smaatoppede og høist fantastisk udseende ryg mellem Brekketind og Gjeithorn, der frembød overordentlig interessant klatring. Paa Gjeithorn kl. 5.40, høide 4 970 fod. Efterat have steget ned flere hundrede fod langs Gjeithorns østlige ryg kom vi paa bræen, hvor vi igjen paa en god snebro slap over en bergschrund, kl. 6.8; bræen tilbagelagde vi dels i løb og dels ved staaende glissader, saa at vi 22 minuter senere befandt os i Skylstadbrekkene, 3 000 fod lavere ned. Paa Øie kl. 8. Vi havde havt en herlig dag: prægtig klatring, straalende veir og henrivende udsigt.

Slogjen ret op fra fjorden.

Tirsdag 28de. Det var bleven sagt os, at det umulig kunde gaa an at have været paa Øie uden at aflægge et besøg paa

Howard Priestman fot.

Rise ved Hjørundfjord.

Slogjen, samt at denne tind, som fra alle sider undtagen en ser saa imponerende og umulig ud, selv fra denne ene side ikke kunde bestiges, uden at det vilde blive, hvad Mr. Mantalini i Nicholas Nickleby vilde kaldt »et forbasket slid« *). Hvis vi derfor af konventionelle hensyn skulde bestige tinden, var vi paa det rene med, at det maatte foregaa ad en ny og saa lidet konventionel vei som muligt. Vi læste derfor med interesse i tindestiger-bogen paa Øie om de herrer Armstrongs og Vigdals 11 timers kamp i den store rende, som lige under tindens frygtelige sydvestlige væg løber opad i skraa retning. Mr. Slingsby's livlige beretning om hans og hans ledsageres triumf paa den interessante nordryg studerede vi ogsaa. Søndag tilbragte vi nogle ledige timer paa Norangsfjordens blanke flade, hvor »baaden syntes let ophængt at svæve ind i et lufthav, hvor der ei var bund«, og hvorfra vi kunde studere Slogjens vestlige væg. Vore erfaringer i Tyrol og andensteds paa mange temmelig umulig udseende toppe havde lært os, hvad der kan udrettes selv paa de bratteste klippetinder, naar fjeldet er tørt, og selskabet er godt rustet og ikke for stort. Fjeldet kunde umulig være i bedre kondition end nu. Ti dages stegende sol, næsten 20 timer daglig, havde fjernet hvert spor af is, og fjeldsiden var altfor brat til, at nogen nævneværdig mængde sne kunde blive liggende. Ling og jeg var begge godt disponeret efter en uges tinderangel, vi var bare to, hvad der kunde have betydning ved et foretagende som dette, vi var forberedt paa, om nødvendigt, at tilbringe en nat i tinden, veiret kunde ikke være bedre, og hvad der ikke var mindst vigtigt, jeg havde med et par Tyroler Kletterschuhe med klædessaaler, af den sort, som benyttes i Dolomiterne.

Hvis fjordsiden af Slogjen kunde klares, vilde det blive den største klippe-klyving, nogen af os nogensinde havde været med paa, endog i Tyrol. Vi bestemte os til at forsøge.

---

*) »One demd horrid grind«.

Kl. 7 forlod vi hotel Union, gik ned til dampskibsbryggen og derfra ret op til foden af de bratte sva, der her som et belte omgiver tinden. Her, 900 fod oppe, tog vi taug paa; men ved 1 200 fods høide ophørte det sparsomme grønsvær, der hidtil havde ydet de eneste haand- og fodfæster paa de forøvrigt aldeles glatte sva. At fortsætte her vilde have været uforsvarligt, og vi vendte om og gik ned til uren igjen. Vort første maal var at naa op til foden af den ryg, som paa østsiden begrænser den Armstrong—Vigdalske rende. Fra denne rende strømmer vand udover de lavereliggende sva i en række bække og smaafosse. Vi tog derfor vestover og angreb fjeldet paa denne side af renden. Tauget toges igjen paa mellem kl. 9 og 10, i en høide af 950 fod. Vi sled os møisommelig opover græs- og trækIædte hylder, til vi kom til nogle sva, som traverseredes, og gik saa ind i renden lige over fossene. Fra kl. 11—11.30 (høide omkring 1 900 fod) hvilte vi her og indtog lunch. Hidtil havde vi formodentlig i det væsentlige fulgt Vigdals og Armstrongs rute. Kl. 11.30 gik vi tversover renden og naaede op paa den store ryg ad en temmelig ubekvem, udoverhængende rende. Skjønt de næste 2 000 fod ikke var exceptionelt vanskelige, var klatringen yderst interessant og rig paa variationer. To gange maatte vi forlade ryggen og ty til en rende paa østsiden, og nu og da traf vi haard sne, som hjalp os til at omgaa flere hammere. Uhyre mængder af løs sten fordrede her lempelig behandling fra førstemands side og gjorde os det indlysende, hvilken fordel det under saadanne omstændigheder er at være bare to i tauget. I en høide af 2 650 fod gjorde vi en interessant opdagelse. Et par bjergfinker (*Fringilla montana*) kom flyvende ud af en klipperevne, og ved at se efter fandt vi et rede med fem eg. Da vi steg ned i renden, traf vi paa temmelig leie sva, hvor Kletterschuhe kom vel med. De var naturligvis ikke til nogen nytte under klatringen i renden paa grund af væden fra den smeltende sne ovenover.

Omkring kl. 4.40 naaede vi en spids liden top i høide med skaret paa den nordlige ryg, til hvilket vi havde udsigt tversover fjeldsiden. Høide 4 000 fod. Her ophørte saa at sige vor ryg, idet den tabte sig i den svære fjeldhammer paa Slogjens bratteste side, og fra vort standpunkt saa vi lodret ned 1 000 fod til sneen i renden.

Et uhyre fjeldstykke er her nylig faldt ud og har efterladt et gult merke i den mørke fjeldside, 80—100 fod høit og omtrent 50 fod bredt. Klatringen blev nu for alvor vanskelig, og fra dette punkt og til toppen var de interessante situationer saa mangfoldige, at det er umuligt at erindre dem alle. Dog var der kun et sted, hvor Ling, efter hvad han senere fortalte mig, var stygt bange for, at vi maatte give os. Dette var ogsaa min private mening, skjønt ingen af os tænkte paa at betro den anden sin tvil. Etsteds sad Ling overskrævs paa en klippenaal, der stak ud fra den lodrette væg, medens jeg forgjæves forsøgte at klænge mig op ad en liden udoverludende rift lidt til den ene side; men selv klatresko vilde her ikke hænge fast. Tilslut omgik vi vanskeligheden rundt et raaddent hjørne, hvor massevis af sten, sikkert hundredvis af kilo, maatte lempes ud, før paalidelige haandtag kunde findes, og vi avancerede yderst langsomt, da fjeldets upaalidelighed gjorde det nødvendigt omhyggelig at prøve alle haand- og fodfæster, før vi stolede paa dem.

Tilslut, omkring kl. 8, naaede vi en sprukken hylde, saavidt stor, at lidt sne var bleven liggende, og her begyndte det at se lidt mer haabefuldt ud. Rigtignok saa det resterende fjeld over os ganske lodret ud, ja ludede heller udover, men vi fandt en interessant rende, som endte i en spræk, der havde skilt en svær blok fra væggen. Da denne var klaret, var seieren os omtrent vis. Atter op en lodret rende, og kl. 8.30 var vi paa toppen, 50 fod lavere og 100 meter længer øst end varden. Og nu »romantisk klang om fjeldet drog paa klare vinger som i Tyrols dale«. I en fart var tauget tullet sammen og støvlerne paa, og vi sprang op til varden. Her nød vi i en halv time den

storslagne udsigt og vort omhyggelig opsparede niste-forraad.

Saa glimrende var veiret, at først kl. 9 merkede vi en svag kjølighed. Vi vidste, at vore venner paa hotellet nu vilde begynde at ængste sig, og vi besluttede derfor ikke at være længe om veien ned. Det var vi heller ikke. 80 minuter, efterat vi forlod toppen, stod vi paa landeveien i Norangsdalen, takket være den gode sne paa bræen. Kun et par gange havde vi gjort en liden stans for at beundre en glimrende solnedgang bag de nordvestlige tinder. Kl. 10.35 holdt vi vort indtog paa hotel Union sammen med Mr. og Mrs. Corder, der var gaaet opover veien for at se efter »urostifterne«.

Det er ikke sandsynligt, at denne rute bliver populær. Den tager for lang tid og er for anstrengende, ja endog uforsvarlig, undtagen under rent exceptionelt gunstige omstændigheder — ikke fordi vanskelighederne paa noget sted er exceptionelt store, men fordi der i saa lang tid og saa uafladelig kræves den største paapasselighed og agtpaagivenhed for at finde de rette haand- og fodfæster. I daarligt veir vilde denne rute være overordentlig farlig, om ikke umulig — og er man engang begyndt paa den, er det langt vanskeligere at slaa ind paa en anden rute end at gaa ret op eller ned.

Denne side af Slogjen fordrer mer virkelig klatring end nogen af de Dolomit-toppe vi kjender, og langt mer end der kræves paa den italienske eller schweiziske side af Matterhorn.

*

Onsdag 29de skiltes Ling og jeg fra Priestman og andre venner, idet vi sagde farvel til det fortryllende Øie og tog baad til Bjerke for derfra at sætte kursen for Turtegrø via Hornindalsrokken og Jostedalsbræen, medens de andre, hvis maal ogsaa var Turtegrø, skulde lægge veien om Grjotli og Skiaaker. Om aftenen, da vi var paa vei op til Bjerkefossen, som tog sig vakkert ud efter den sterke snesmeltning, brød der et voldsomt tordenveir løs.

Torsdag 30te. Til denne morgen havde vi engageret en bærer, som over passet skulde transportere endel af vor bagage til Kjelstadli; men han udeblev, »fordi det var mørkt i veiret og saa ud til regn«; saa maatte vi selv søge ham op og mistede derved en time, hvad vi fik anledning til at beklage senere paa dagen. Der er en ny udmerket »turistvei« paa venstre side af Bjerkefos; men vor bærer valgte en temmelig utydelig gjedesti paa høire side af elven, idet han forklarede os, at broen ovenfor var skyllet bort, saa at turistveien ikke var til nogen nytte. Ved 9-tiden havde vi passeret en underlig klippekløft med glatskurede sider, øiensynlig et tidligere afløb for en gammel indsjø, og havde betraadt selve sjøens bækken, en bred fladbundet botn opfyldt af dynd og sten. Tilhøire ragede Bjerkehorn og Storhorn mod himlen, og nedenfor laa bratte bræer, fra hvilke en mængde smaafosse brusede nedover sorte sva. Og lige foran os taarnede sig vor tind som en spids kegle, der tog sig imponerende ud med sin næsten lodrette vestlige styrtning. Her dreiede vi lidt tilvenstre og kom ind i en anden botn med snefyldt bund. Øverst i denne aabnede der sig pludselig den herligste udsigt til Tussevand. Veiret havde om morgenen været dystert; men nu klarnede det hurtig op. De sidste taagerester trak bort fra de sorte hammere paa Rokken og fra Storhorns glitrende bræer, og sjøen, der langs bredden tildels endnu var isdækt, laa i den vidunderligste belysning, hvis virkning endnu forhøiedes ved de smaa isbjerge, der svømmede om paa den mørke flade. Vi fulgte den østlige bred til det sted, hvor Kvitelven kommer skummende ned fra Kviteggens dystre kløfter. Jeg saa straks, at elven ikke lod sig passere nær ved sjøen, hvorfor Ling og jeg tog lidt høiere op for at finde et rimeligere sted, medens vor bærer med lemænagtigt instinkt traskede videre til det sted, hvor sandsynligvis det almindelige overfartssted var, og det var ligefrem rørende at iagttage hans frugtesløse anstrengelser for at finde et sted, hvor der kunde være nogen mulighed for at komme over uden at rives overende af strømmen.

Vi maatte temmelig høit op, før vi tilsidst fandt en snebro, hvor vi slap over, og maatte derefter passere endel isede klipper, før vi naaede foden af »Rokken«. Her, i en høide af 2 750 fod, tog vi kl. 11.50 afsked med Jens, idet vi ønskede hverandre »lykkelig reise« og haabede at sees igjen kl. 6 paa Kjelstadli. Vi gik op ryggen fra nord, og kl. 2 naaede vi toppen, 5 200 fod, efter en ganske afvekslende, omend ikke interessant klatring. Vi havde taug paa bare en halv time, men det havde neppe været nødvendigt. Udsigten fra toppen lader sig vanskelig beskrive. Belysningen var vidunderlig. Stupbrat ned i Tussevands violette dyb styrtede Rokken sin mægtige vestlige væg. Midt i sjøen laa en liden smaragdgrøn ø, og saa klart var vandet, at fra den uhyre høide, hvori vi befandt os, kunde vort blik trænge flere favne ned og vise os, at den lille ø kun var toppen af en uhyre klippe, hvis sider strakte sig næsten lodret ned i det uudgrundelige dyb, paa hvis blanke flade der svømmede masser af is fra bræerne paa Storhorn. Farverne vekslede fra øbreddens gule til vandfladens grønne, der dybere ned gik over i blaat og tilsidst i sterkt indigoviolet. De mægtige omgivelser speilede sig fantastisk i sjøen. Fra alle sider hørtes dur af utallige fosse, og nu og da forkyndte et dumpt drøn, at blokke af is og sten styrtede ned fra de omliggende tinder. Men ikke alene de nærmeste omgivelser tog sig storartet ud. I nord opdagede vi mangen gammel kjending blandt Søndmørtinderne, og mod øst hævede sig Kviteggens skinnende hvide bue (5 430 fod), medens i syd Lodalskaapa ragede sort og truende op over Jostedalsbræens mægtige snevidder. Og over det hele tindrende sol — kun over de fjernere bræer fantastisk formede skyer.

Kl. 2.25 steg vi ned fra toppen ad den sydlige ryg og var, takket være den udmerkede sne, efter en halv times forløb kommet 3 000 fod ned. Kl. 5.30 var vi paa Kjelstadli efter at have taget et bad paa veien. Her traf vi vor bærer, som netop var ankommen. Da vi gjerne vilde naa Faleide samme aften for at tage med dampbaaden

næste morgen, forlod vi igjen Kjelstadli kl. 6.20 i karjol. Klokken blev 11.20, inden vi kjørte op foran hotellet paa Faleide, hvor vi havde endel vanskelighed med at komme ind. Efter et nøkternt maaltid, bestaaende af hermetisk sild og øl, begav vi os til vore senge og sov snart de uskyldiges søvn.

Fredag 31te juli. Gik om morgenen ombord paa dampbaaden og havde en herlig tur til Visnes; saa til Mindre Sunde og med dampskibet »Fridtjof Nansen« over Opstrynsvandet til Hjelle, hvor vi spiste middag og tilbragte de varmeste timer paa dagen. Her leiede vi en mand til at ro os til Erdal og bære endel af vor bagage til Greidung, hvor vi ankom kl. 6.35, netop som det begyndte at regne.

Over Jostedalsbræen.

Lørdag 1ste august. Vi gik ud fra Greidung i mørkt, taaget veir. Høiere op blev det saa tykt, at vi opgav tanken paa at bestige eller traversere Lodalskaapa, især da det hele strøg var ganske ukjendt for os begge, og vore karter ikke var aldeles paalidelige. Da vi ikke vilde risikere at miste veien, holdt vi ret op efter midten af Erdalsbræen og maatte springe eller omgaa utallige sprækker. Øverst i passet befandt vi os pludselig i klart solskin og fik smuk udsigt sydover. Lodalskaapa hyllede sig imidlertid fremdeles haardnakket i taage, og vi fik ikke øie paa høieste top. Vi gik ned Lodalsbræen paa den høire side, over sten og dynd — frygteligt terræn — til Faaberg sæter. Her begik vi den første og eneste feil paa hele turen. Ivrige efter at komme til Faaberg saa hurtig som muligt for allerede samme aften at kunne kjøre nedover Jostedalen stansede vi ikke ved sæteren og saa ikke paa kartet, men fortsatte paa høire bred af elven istedenfor at gaa over den. Da vi kom længer ned, fandt vi os følgelig afskaaret fra Faaberg ved en rivende elv uden bro og maatte trave helt ned til Nygaard. Her kunde vi ingen hest faa. Men de medlidende mennesker gav os kaffe og eg, og jeg

skulde tro, det smagte. Saa maatte vi meget mod vor vilje gaa op dalen igjen til Faaberg. Dette var den haardeste dag, vi havde. Jeg havde ikke havt nogen god nat paa Greidung, havde ikke sovet, kunde intet spise før langt ud paa eftermiddagen, og vi havde begge tunge sække. Da Ling saa, hvor udisponeret jeg var, vilde han absolut bære mer, end der med billighed faldt paa hans part, og hertil kom, at heden var yderst generende, efterat vi havde forladt Lodalsbræen.

Søndag 2den august forlod vi Faaberg — madfattige Faaberg — kl. 9 om morgenen og havde en lang karjoltur nedover hele Jostedalen, i deiligt veir og vakker natur, til Marifjæren, hvor vi spiste middag, solid middag, med pandekager. Jeg skammer mig ved at sige, hvor mange vi spiste. Kl. 3.30 fik vi en gammel mand og en gut til at ro os til Lyster, og de maatte hænge ordentlig i; thi der var formelig sjøgang paa den ellers saa rolige Lysterfjord. Kl. 6 var vi i Lyster og naaede kl. 7.55 Fortun, hvor vi desværre fik høre, at endel Turtegrøvenner, som var kommet ned til Fortun gjennem det berømte Skagagjel, netop var gaaet op igjen. Næste morgen slentrede vi saa op til Turtegrø, hvor vi i Ole Berges hyggelige hotel havde den fornøielse at hilse paa vore venner fra Øie og jeg for min part ogsaa paa de norske venner, jeg mødte paa Turtegrø forrige sommer. »Farvel; maaske vi sees igjen«.

HUSDYRENE TILFJELLS*)

AF PÁL KARS

DA jeg i 1886 maatte afbryde mine studier, reiste jeg op til Helgøen, hvor jeg rekreerte mig godt og vel et aar. Jeg kom da til at gjøre et par fjellturer, og under opryddning af gamle papirer har jeg fundet manuskriptet til en beskrivelse af den i 1886.

Den første del af turen er temmelig extraordinær og nogen lignende tur har jeg ikke før set beskrevet. Anden del omhandler forskjellige sæterforhold; sæterlivet er vistnok tit og ofte omtalt i aarbogen, men jeg tar ogsaa denne del med, fordi den omhandler forskjellige forhold, jeg ikke tidligere kan erindre at ha set nævnt paa prent, og det gjelder desuden et distrikt, som siden jeg i 1886 gjorde denne tur, er komplet forandret hvad angaar reiselivet, idet her er kommet op flere turisthytter og sætrene udvidet eller udbedret med hensyn paa at modta turister.

Skildringen er nedskrevet i juli 1886, umiddelbart efter turens afslutning, saa jeg garanterer for dens rigtighed. Jeg har rettet noget paa sproget og strøget enkelte smaating.

---

*) Retskrivningen er forfatterens egen. Udg.

Det er gjerne et særkjende for gamle manuskripter, at de er defekte. Det er mit ogsaa, idet der mangler en fjerdepart af første afsnit.

I.

Tilfjells med skjutfølge*).

Naar sommeren kommer, slipper bønderne gjerne sine hester tilfjells paa havn.

Nu traf det sig slig, at jeg raakte paa en mand fra Nes, som skulde gjæte hester i fjellet i sommer, og jeg tingede for moro skyld paa at faa være med tilfjells. Jeg akkorderte om at faa mad hos ham, saa jeg selv skulde slippe at dra paa nogen. Jeg rustede iøvrigt min ransel som almindelig naar jeg reiser tilfjells og tog desuden med en regnkappe, da jeg skulde kjøre en del. Og saa drog jeg i vei fra Hol paa Nes mandags morgen 21 juni. Hestegjæteren Ole skulde møde paa Jevne kl. 7 og ta imod de hester, som skulde være med fra Nes. Selv havde jeg med en, der endnu gik med føl, hun hed Bella, og jeg satte mig op paa sadlen og red opover bakkerne, skjønt hun var jo noget ubekvem, især for en kar som mig, der i de sidste 10—12 aar kun har siddet én gang paa hesterygg, og det bare ½ time, ud for en brat sætervei. Jeg havde faat laant mig en sadel og sad noksaa bra paa; men saasnart en, der red foran, begyndte at ride paa, huskede det formeget; jeg sprat regelmæssig op og dat ligesaa regelmæssig ned igjen i sadlen med et klask. Og enda maatte jeg holde mig fast med hænderne. Opover de tunge Askebakker steg jeg af til en forandring, men kom atter ridende til Jevne.

Jevne er en gaard paa Nes, oppe i bygden, ¾ mil fra Nes klokkergaard, hvor Mjøsdampskibene stopper. Her paa Jevne var da kommet nogen hester og folk, og folkene drev med at surre lasset. Folk som reiser tilfjells

---

*) »Skjut, n., en hoppe (= merr). Helg. og Namd., dog mindre brugt. Egentlig en svensk form«. — Saa siger Ivar Aasen. — Ordet bruges paa Hedemarken. *P. K.*

maa jo altid ha et las med sengklær og mad o. s. f. med sig. En bikkje blev sat øvst paa lasset, men hun jamret sig syndig opover veien over den uvante skyds hun fik. Ole vilde ikke ha hende løs paa landeveiene. Vi tog os et glas øl paa skydsskiftet til afsked og gjorde os saa færdige.

En mand, hed Gudbrand, aabnede toget; han kjørte lasset. Ved hans side red jeg, og jeg skulde hjelpe ham at passe paa, at ingen hest slap fremom. Dette hverv saa jeg mig desværre ikke istand til at røgte forsvarlig, da det specielt var en, som for al pris vilde fremom, og min pisk var ikke lang nok til at naa helt hen i skigaren, naar jeg ikke red i grøften. Og Gudbrand skulde passe lasset — det var næsten mands arbeide, for kjerren sang paa det sidste vers, og jeg skulde passe mig selv, og derved blev min opmerksomhed delvis trukket fra hestene.

Disse kom da bagefter lasset, som det kunde falde for dem, ikke i nogensomhelst orden; somme var viltre, andre var stø; alle gik de med grime. Somme vilde fremom, dem skulde altsaa Gudbrand og jeg passe; andre vilde lure sig atom og hjem igjen, dem skydset Ole med sin 12 aars gamle søn Johan og tjener Kal; disse gik og red stundimellem.

Saaledes drog vi, i jevnt regnveir, ad den sølede, fæle, bakkede vei nordover Ringsaker. Her og der stod en vaad gut i veigrøften med en hest, som skulde være med, og alle ny dyr blev modtagne med glæde. De var nok indmeldt før forresten, saa de ventedes.

I regnveir kom vi til kommunelokalet ved Ringsaker gamle kirke. Her var rigtig mange folk og dyr forsamlet; her skulde holdes møde i skolekommissionen, og mange hester skulde være med os.

12 hester og 5 personer bestod følget af paa Jevne; det var 36 hester, der drog fra Ringsaker.

Vi fulgte nu veien nordover Ring og Brøttum til Frengstugun; jeg red først foran, men siden i bagtroppen

og skydset paa. Jeg var nu*) — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — —
strømper, da jeg var blet modig vaad og saa hæs, at det mest ikke var maal igjen i mig, og siden holdt jeg hestene tilbage, da jeg ikke kunde ta noget i**). Min ridesadel maatte jeg her sende tilbage, og saa ledte jeg mig op en snil hoppe at ride paa opover de tunge brekker. Ja, det gik bra med mig. Jeg red bagerst, Ole ligesaa — en general rider altid bagerst — for vi maatte passe paa, at ingen slap unna; her var de rigtig leie til at flyge bort, og Ole blev træt og sint af den uafladelige jaging og hekting frem igjen. Jeg havde nok med at passe mig selv, at jeg ikke dat af, og blev det altfor brat, tog jeg forsvarlig tag i manen og holdt mig saaledes godt fast. Men jeg blev da træt af det og steg af, da vi var over det bratteste, og gik siden og jaget med. Fælt blødt var det at gaa og springe her; tælen var ikke helt af jorden enda, og saa havde det regnet saa bra om dagen. Vi fulgte Krokbekken opover og gik over den flere ganger. Saa kom vi op paa fjellet; det var nu holdt op at regne og blæste friskt, temmelig koldt, for koldt for os, som var saa vaade. Kl. 12—1 om natten kom vi til Grytlien, en Gausdalssæter, $2^1/_2$ time fra Leirvollen; her fik vi kløvene af og slap hestene løs, fik drikke og mad og la os, 3 i budeiens seng (budeien var kar), de andre paa bænker og gulv. Jeg laa paa sengkanten mere end opi, og min haand verkede temmelig**), saa jeg sov slet; om morgenen var jeg ikke engang kar om at faa klærne paa alene.

Da vi 3dje dags morgen var kommet over Gryta og skulde over Rævaaen, saa brugte vi folk og de

---

*) Her er lakunen i det gamle manuskript. Vi drog almenveien nordover Faaberg, overnattede ved »Uroa«, et bekjendt hvilested lige ved Disserud; videre gjennem Follebu og Vestre Gausdal til Leirvollen. Her begynder igjen manuskriptet.

**) Det fremgaar tydeligt af disse 2 steder, at jeg i manuskriptets lakune er faldt af og har forstuvet en haand.

P. K. 20. 12. 03.

fleste hester broen. Men nogle vilde nu sin egen vei og drog ud i den stride elv ovenfor. Hestene kom sig over; nogle folunger drog efter — ja det gik vel en stund, men saa blev elven dem for strid, og de strøg med strømmen ned og under broen et stykke, til elven blev bredere og grundere, saa de fik fast grund under fødderne. De gik da paa land og pent over broen undtagen en, som ikke havde lært nok men maatte udi en gang til, dog uden at det gik bedre nu. Saa drog vi videre over Suluhøgda og kom til Liumsæteren (amtskartet har Lid S^r^), 2¼ time fra Grytlien. Her holdt vi hvil, og jeg blev liggende over her til næste dag, dels for at faa ordentlig hvil, dels for at faa sat en bot i buksen, som var godt klar allerede første dag; de andre drog imidlertid videre.

Paa Liumsæteren er 2 sæl, størhus; i det øvre ligger 2 fækarer fra Gausdal; i det nedre budeien fra Taalaa i Gausdal. Fækarene havde det meget pent hos sig; de havde større og bekvemmere hus end Tonette, og Tonette havde ogsaa mere arbeide og mindre hjelp. Ifjor sommer havde hun besøg et par dager af 5 »svenskor«, som tog sig en tur over Gausdalssætrene; de har beskrevet sin tur i en liden bog »Utan anförare«. De var ilde ude, baade med kost og sengerum, og de har nok ikke altid forstaat, hvor vel budeien har villet dem. Mig smager sæterkosten fortrinlig; og naar en kommer træt til en sæter, ja saa byr den haardeste bænk en hvile bedre end de blødeste dyner. Her paa sæteren havde forresten disse damer levet udmerket, for til middags havde de faat fisk og elgkjød; det var 2 elgkalver, som havde brukket sine ben, som de fik af. Jeg maatte nøie mig med ostsold, smør, brød og melk.

Nu — mig smagte baade fladbrødet (som damerne havde gjort et vers om: »du sköra, du smakfria kost, du gråhvita, papperstunna kaka«) og sengen godt, og jeg sov i mange timer. For 2—3 maaltider samt et par kopper kaffe og spenevarm melk, sengerum og i skrædderløn fik jeg ikke betale mere end ½ krone.

Ud paa formiddagen kom 2 karer ridende og dem slog jeg da følge med videre, da de havde hvilt. Det bar op efter lierne mod et skar; karene red og jeg gik efter. Det gik meget rat; paa 1½ time kom vi til Fosbekken, en bekk der flyger op og falder i en fart, næsten lige hurtig som regnskurene kommer — nu var den naturligvis stor; her satte vi over elven. Saa bar det op over en meget lang slette kaldt »Enga«, op imod »Fatkvælven«, en kjedel paa fjellet, og saa tvert af mod syd eller sydvest. Den store krok for at undgaa en del myrer.

Haldorbuen ligger nord for Fjelddokka, 1 mils vei østenfor Skaget, hvorfra man skal ha et ypperligt rundskue. Ogsaa fra Haldorbuen ser vi Skaget og en række snefjell vestenfor der, Skridalsfjellene nærmest og siden Grindadn. Forøvrigt ligger Haldorbuen lunt, et stykke ind i en li, saa udsigten er meget begrænset, ti rundtom hæver sig smaa aaser af større høide end fælægeret.

Haldorbuen er et par aar gammel, opsat ved siden af en gammel halvt nedrotnet en. Den er meget liden, 5—6 alen i firkant, med 2 sengesteder efter den ene langvegg, stampet jordgulv og peis. Indboet bestod af 1 gryte, 1 kaffekjedel, 3 par kopper og en benk og muligens lidt til. Dette var bekvemmeligheder til 7 personer!

Hestkarene og Kal skulde tilbage straks, og jeg skulde nedover til Etnedalen; saa blev vi forligt om at slaa følge til Fulsend for derefter at drage hver sin vei og at gaa til Fulsend straks, for der var bedre plads. Jeg takkede saa for mig, da jeg ikke fik leilighed til at betale Ole for kosten paa turen. Da Kal fik kosten og 1 krone dagen, mente vel Ole kanske, at jeg havde gjort gagn for kosten, og det er vel ogsaa sikkert, at jeg saalænge vi holdt os paa landeveien ialfald, gjorde ham tjeneste ved at passe grinder og skydse paa og kjøre. Men jeg har endnu, 14 dage efter, ondt i haanden efter faldet ved Holsstugun*). Det gik galt, men ikke værst; hjulet var lige ved at gaa over fingrene mine, og det kunde blet værre.

*) i Follebu, mellem Toft og Aulestad; her var det altsaa jeg er faldt.

II.

Over Etnedalssætrene.

Ved 8-tiden om kvelden 24 juni drog vi da fire mand sterk fra Haldorbuen over Fjelldokka og en række svære myrer til Kvitfeten (amtskartet har Kvitflet S^r^) og videre sydover til Fulsend. Veien var drygere end vi havde trodd — saa at gaa saa sent paa kvelden. Anton og Kal ærgret sig syndig over at ha gaat denne krok om Fulsend istedenfor at gaa beneste veien om Vaageskaret til Veisten i Gausdal; men paa $2^3/_4$ time kom vi da magelig til det første størhus ved Fulsend. For at komme frem til indgangsdøren maatte vi spasere i djup søle; sætereierne her har ikke den forstand at sætte størhuset indom skigaren, men foretrækker at la kreaturerne gaa og traakke lige til dørs, saa hver person drar med sig en haug med søle ind i stuen. Og dermed følger, at hvor vel budeien pynter, blir det straks upyntet igjen.

Sætrene her over fjellet tilhører Valdriser men leies for det meste bort til Hedemarkinger; saaledes laa de her fra Rør paa Ringsaker. Vi havde truffet en af »heimankarene« herfra, Matias, paa fjellet før, og han havde bedt at faa følge med Kal hjemover, saa vi var ventet. Vi fik melk at drikke og blev derefter forligt om delingen af de 3 senger. Om morgenen mødte vi nede ved Fulsenfjorden, ved Mælumslægeret, 3 kvindfolk; vi hilste: Godmorgen jenter. — Godmorgen, svarte de; vi er nu heller ikke jenter alle. — Aa jo da, mente vi, i fjellet er de jenter allesammen. — Ja, svarte kvindfolkene, i fjellet er de vel guter allesammen ogsaa? — Ja det var vi da.

Dette er naturligvis bare behagelig spøg. Men saa prater man des mere. I Mælumslægeret var der nogen unge Valdriser paa arbeide; de havde stelt paa fjøs og naust. De var morsk saa uvorne i kjeften med budeierne, men disse blev sint over slig prat — saa ialfald naar jeg hørte paa — og svarte ganske durabelt. Der blev ført en konversation, som jeg ikke vil gjengi, for den vil ikke ta

sig ud paa trykk. — Om saadan konversation er almindelig mellem gutter og jenter i sæteren, vil jeg forresten erklære mig uvidende om, da jeg ikke har hørt saa meget deraf, skjønt altid noget.

Disse budeier fra Mælumslægeret var forresten svært snille. De var Brøtninger. De holdt paa at yste, og jeg fik baade ost og fed melk hos dem. Det kostet intet. Og da disse Valdriser skulde reise (de var færdig med sit arbeide), skjænket budeierne dem en dram godt brændevin.

2—3 karer blev igjen for at fiske i Fulsend, men 2 karer skulde i vei straks, og med dem fik jeg da skyds over fjorden. Det blés dygtig fra syd, altsaa bent imod; men det var en noksaa god baad, lang og smal, noget fladbundet; ikke saa bred som de traug de gjerne bruger i fjellvandene ellers og endog i Mjøsen. Baaden var gammel og trak meget vand, men karene paastod, at denne baad var rent bra, for almindelig maatte det være 2 karer paa en baad, saa en kunde øse, mens den andre rodde. Paa fjorden fik vi et par reale regnskurer, men ellers kom vi vel over til osen; her takket jeg for skydsen og gik sydover langs Susstølelven, mens de andre drog ret vestover. Jeg drog forbi Susstølen (amtsk. Stuesjø), Svarthammaren og Rødsjøsæteren til Stuvelie, hvor jeg skulde treffe en kamerat fra Helgøen, som skulde følge op med buskapen; vi skulde slaa følge tilbage til øen.

Paa Stuvelie er der 2 lykker, 2 størhus. Det ene tilhører Søndre-Lunde i Blaaflatbygden, det nedre Ole Lineikro i østre Slidre. Paa begge steder er der da størhus, fjøs og langt nede paa lykken laave. — Det øvre størhus var aldeles omvølt for 2 aar siden, saa indvendig, men gammelt; der var dog gamle daarlige gulv, og i melkeboden var der bare jordgulv. Det nedre var opbygt ifjor; det er i mindste laget men tæt og varmt. Men det ligger midt ned i en bakke, saa de nærte frykt for, at det vilde drive til om vinteren og dermed snart rotne ned. Her gik kua og sauen og traakket lige op paa dørhellen, men det øvre laa paa lykken, indom skigaren. — Fjøsene var gamle,

utætte bygninger, men altid bedre end intet — saa koldt som det var paa denne tid. »D'e gale baade for sau og kvind og øykjo, at d'e so kalt; for det dei fær paa se*), frys taa dei«, sa gamle »Tuppen«. Fjøsene var nemlig bare for melkekyr; de øvrige kreaturer maatte være ude dag og nat. (Kvind = kviger og okser).

Sæterstellet drives her paa en rar maade. Folk ligger ikke selv paa sæteren og steller men leier kreaturerne bort. Paa den øvre sæter havde saaledes budeien at stelle for 3 forskjellige eiere, nemlig for sætereieren, der havde 16 naut, og 2 gaarde paa Helgøen med 22 og 29 naut — deraf dog en hel del kvind. Budeierne skulde nu passe, at enhver eier fik sin melk, sin mad. Naar det er bare 3 forskjellige eiere, saa gaar vel det let an, især naar der er 3 kvindfolk om arbeidet.

Paa nedre lykken havde budeien (en kar) leiet kreaturer af hele 15 forskjellige mænd paa Hedemarken, og at holde greie paa saa mange forskjellige lotter maa være næsten raadløst. Ogsaa havde denne karen saa daarlig hjelp; han havde med sig bare en 16—17 aars gammel gut fra Nedre Sund paa Helgøen (Toftes Gave), en fantegut, som ialfald jeg blev fortærende sint paa engang, enda han gav mig en hel suppetallerken mæt med sød rømme, da jeg kom, for de havde ikke faat kjerne enda. Gutten la sig syg hver dag og tog ikke noget i; da han en dag skulde lede efter en ku, som havde været borte et par nætter, gik han ikke til nabostulen Etnesend, hvor vi havde hørt der var en fremmed indkommet med buskapen, men han bare drev nede i lien og traf en anden gut, som han vel holdt mere med selskap end han ledte efter kua. Han gik paa Sund for at være en flink fjøsgut, men paa Stuvelie melket han 2 kyr medens andre melket 5. Men det kan jo være at han straks var gaat træt af for meget arbeide, skjønt de havde hverken ystet eller kjernet. Og disse 15 eiere havde tilsammen 56 naut, stort og smaat;

*) nemlig af huld.

saa om budeien er aldrig saa flink, saa maa nu $^{1}/_{2}$ gut være rent for lidet hjelp.

Yste havde de altsaa ikke faat enda. Det havde sig saa, at heroppe yster de bare surt, for det er ingen pris paa sødt ost, siger de, og saa var det endnu saa koldt i veiret, at melken ikke vilde bli sur. Paa øvre lykken ystet de forresten et par ganger lidt sødt, og vi passet da leiligheden til at faa lidt ostsold.

Samme kveld som jeg om eftermiddagen var kommet til Stuvelie, kom ogsaa heimankarene med kreaturene fra den ene gaard paa Helgøen, og med dem fulgte manden paa Lunde og budeierne, 3 Valdres-jenter; kvelden efter kom de fra den anden gaard paa øen, saa nu blev det rigtig folksomt paa sæteren. I hele 5 dager opholdt jeg mig her, drev imellem øvre og nedre lykken og lidt om i marken samt spiste, drakk og pratet. En dag fulgte jeg Lundemanden over Etnesendfjorden til en sæter, heter Kælvan, hvor de ligger fra Aabol i Skrautvaal, og en anden dag gik jeg med Vilhelm, en af heimankarene fra Helgøen, til Hafsingstulen for at hilse paa en jente vi kjendte, saa vi var lidt omkring ogsaa.

Sætrene heromkring, der tilhører dels Etnedalen, dels Skrautvaal og østre Slidre, er omtrent alle bygget lige-ens, med størhus og fjøs som paa Stuvelie. Men de andre sætre, jeg saa, var ikke holdt saa pent. Størhuset paa Mælumslægeret paa Fulsend var nu at kalde faldefærdigt, men det blev jo rigtignok sagt, at et nyt skulde sættes op til høsten. Ogsaa ellers var veggerne lidt utætte, saa det stod saa koldt gjennem dem, naar det blés lidt, og især var gulvene at kalde elendige. Heller ikke var der alle steder ordentlig pyntet; det skal ikke være saa i sæteren, sa en gammel kjerring. Størhusets indredning er: Midti gang og kammers; paa den ene side bod til melk og mad, den anden side stue eller kjøkken, hvad man nu vil kalde det, med peis og pande — det egentlige størhus; panden er indmuret. I stuen staar i regelen 2 dobbeltsenger og i kammerset 1, saa her er sengerum til 6 personer, og naar

man vil finde sig i at ligge lidt trangt, til 9. En nat laa i en seng 4 jenter; den som laa ydst satte en bænk indved sengen for sikkerheds skyld, men værst havde de det som laa imellem. Naar der er saa mange heimankarer, blir et altid lidt trangt paa sæteren; men det er da bare end overgang.

Her op over sætrene har visse folk det med at gaa og tigge paa den maade, at de byr tilsalgs strømpebaand, limer, visper og sligt, som de ikke har videre leilighed for at skaffe sig i sæterèn; saa vil de ikke ha penger men siger, at budeien kan gi dem noget, smør eller ost eller noget sligt. Og det faar de da, og paa den maade lever de i fjellet. Strengt tat har ikke budeierne lov til dette, da de jo tar af husbondens mad til at betale hvad de selv kjøber for sin egen del, og den budeien, som var paa Stuvelie ifjor og før, lærte ogsaa disse tiggere af med den uskikk; vilde hun ha noget, betalte hun med penger, ikke med mad. Saaledes kom en kveld en gammel kjerring og bød frem strømpebaand, som hun forlangte 10 skilling*) parret for; hun blev ogsaa kvit dem, skjønt for noget lavere pris.

Her er mange elver og mange vand paa dette fjell. Først har vi Fjelldokka, som renner mellem Haldorbuen og Kvitfeten ned i en sjø, som ogsaa heter Fjelldokka, og videre ned igjennem Torpen. Saa Fulsendfjorden, der nedenfor kaldes Følda og renner til Etne. Saa Heisendfjorden og Rødsjøen med Rotvølla, der gaar til Aafeta, og Aafeta gaar igjen ud i Etne nede i dalen. Saa har vi Etne selv, der renner gjennem Etnesendfjorden og gaar til Land. Vestenfor ligger Dalsfjorden ovenfor Tonsbygden med afløb til Etne ved Flatøigaren. Og saa alle de smaavand, der gjennem bækker har afløb til disse vasdrag. I alle disse vasdrag er meget fisk — mesterlig god fjellørret, og bønderne driver ogsaa meget med at fiske. For jægere

---

*) skilling i 1886. Det kan man kalde konservatisme!
Senere anm.

skal det være bra her, rype og hare; en hare spaserte i god ro og mag over sæterlykken søndags natten kl. 12.

Overhodet lever man udmerket godt her paa sætrene — saa den der døier sæterkosten. Vilhelm kom en dag ind paa nedre lykken (hvor jeg laa om nætterne) efter at ha spist godt til dugurds. Her skulde jeg netop til med flødevafler og rømme — og Vilhelm satte sig til paanyt. Saa var det vi gik sammen til Hafsingstølen, en tur paa 7 kvarter. Der blev vi da meget godt bevertet, først med kaffe, smørebrød og smøre-goro (goro med smør paa altsaa); en liden stund derefter igjen gjedostsold og egg. Paa tilbageturen vilde vi indom Purkestad, hvor det skulde være 2 pene jenter, og hilse paa dem. Men kommer man ind saa er det ikke raad for andet end at spise og drikke, ialfald drikke kaffe, og vi saa os ikke istand til at faa ned en draabe mere. Under de omstændigheder maatte vi opsætte besøget til en gang, vi var noget bekvemmere, og vi maatte nøie os med at se paa fjøset og saa paa kreaturene, som vi fik se ude i marken; og hvis jenterne paa sin vis var lige pene som kua paa sin, saa kunde det næsten blet farligt.

Dette var Purkestad. Folk heroppe er nok ikke saa nøie med de navne de sætter paa sætrene sine. Flere sætre heder Purkeskind; en heder Slaveriet, en anden Tugthuset. Ellers heder de almindeligt efter elven eller fjorden eller lien, f. ex. Etnesend, Fulsend, Rødsjøen, Berset, Stuvelie. Undertiden heder omvendt elven efter sæteren, f. ex. Rotvølla, Aafeta.

Stuvelie ligger ganske høit oppe i lien, næsten øvst oppe, saa man sér ganske vidt herfra. Men aasen søndenfor ved Purkestad ligger enda høiere og saameget længere unna snefjellene, at man faar sé dem alle under ét. Da ser man først, tilvenstre, Grindadn; saa kommer Melladn, de 2 svarte kamper øst for Heggebygden i Slidre, og saa kommer Jotunheimen. Af jøtnerne ser vi en hel række, fjell og tinder, saa vidt jeg skjønner fjellrækken nord for Bygdin, og foran den stikker Bitihødn op, men saa lavt, at

man maa lede efter det. Længere tilhøire Skridalsfjellene og Skaget, og enda længere øst og noksaa langt tilbage nok et snefjell. I øst for disse sætervanger ligger i et par mils afstand mellem Etnes og Dokkas dalfører Synfjellet med Spaatinden; fra denne skal man ha en særdeles vid udsigt hele horizonten rundt; skarpe øine skal saaledes kunne se helt til Mjøsen*).

Valdrisen fik her paa fjellet ord paa sig for at ville være lei til at lyge sig unna, naar han har gjort noget galt. — Da en ku saaledes havde været borte 2—3 dager og efter beregning skulde ha 5—6 maal melk i sig, saa forsikret de, i hvis buskap kua havde været, at de ikke havde melket den. Det havde været rent galt, om det havde været sandt, for da havde det været rent forbi med melkningen denne sommer. Men løgn var det; kua havde bare høist 2 maal i sig, da hun kom hjem igjen, og det var almindelig god melk.

Jeg blev da her i fjellet fra fredag til onsdags eftermiddag; da drog Lundemanden og Vilhelm og jeg nedover til dalen; vi havde opsat reisen til nu for at faa kjøre nedover Etnedalen. Vi kom paa kjøreveien mellem Langedal og Klopp; kløvveien did kan vel være 1 mils vei, og det er god, tør vei, tildels skogsvei. Saa satte vi os paa en 4-hjulet vogn — stort skal det være, men vognen havde ikke fjerer, og det var leit, for den ristet saa umanerlig. Værst var det paa de stykker, hvor vi kjørte den ny vei — veien omlægges nemlig nu for tiden oppe i dalen; her var saa meget stein, at vognen hoppet ietvæk. Uvant som jeg var med den slags skyds befandt jeg mig rent ilde; jeg holdt paa at riste min mave itu, og stundom havde jeg virkelig vanskelig for at trække pusten. Det

*) Visselig; jeg var der i 1887. Man ser Skreia og toppen af Helgøen, Morskogen og under denne en liden smal stripe af Mjøsen. Men især har man et sjeldent panorama fra Veslehorn i Hemsedal i VSV til Rondeknippet i nord.
Senere anmerkning.

var en ren lise at komme paa den gamle vei igjen, og dobbelt lise at faa gaa en stub — de tunge Espeset-bakker. Men jeg kom da vel i behold til Lunde, som ligger 2 mil nedenfor Klopp eller saa omtrent, og blev der om natten hos den gjestfri bonde.

* * *

Resten af det gamle manuskript har ingen interesse; det skildrer turen efter landeveien til Gjøvik med nogle smaa hændelser, som er for dagligdags til at sætte i aarbogen.

OVERGANGE FRA INDRE HARDANGER TIL BERGENSBANEN

AF O. OLAFSEN

Altsom den nye jernbanelinje fra østlandet til Bergen nærmer sig sin fuldendelse, bliver ogsaa spørgsmaalet om forbindelse med de indre egne af Hardanger mere levende.

Den naturligste forbindelseslinje mellem Indre Hardanger og jernbanelinjen er veien fra Eide til Voss. Den er bekjendt nok, og jeg skal ikke nærmere dvæle ved den. Kun det vil jeg ved denne leilighed udtale, at der maa jernbane ned til Eide snarest mulig; før vil ikke Bergensbanen blive til fuld nytte for Hardanger, navnlig for varetransporten. I sommer er ogsaa linjen blevet udstukket, og sidst jeg reiste denne vei, kunde man hyppig se merkestikkerne for den paatænkte jernbaneforbindelse. Terrænet er gunstigt undtagen i Skjervet, hvor der efter sigende er paatænkt en stigning af 1 paa 20. Spørgsmaalet synes da at være, om man ikke gjorde rettere i at lægge banen i tunnel et stykke for at opnaa gunstigere stigningsforhold; men herom tør jeg som ikke sagkyndig vanskelig have nogen mening.

Men der trænges naturligvis flere forbindelser, især for turister og lignende reisende. En vei, som vistnok vil blive meget benyttet i fremtiden, er veien fra Syssendalen og over til Hallingdal.

Veien fra Sæbø og til Høl vil antagelig om ikke ret lang tid være færdig, og formodentlig er det saa kun et tidsspørgsmaal, naar der skal bygges vei over fjeldet.

Det var heller ikke min hensigt med disse linjer at behandle denne vei; ruten er vel bekjendt, og jeg har intet nyt at meddele.

Men der er nogle andre forbindelseslinjer mellem Indre Hardanger og Bergensbanen, som er mindre bekjendte, og som jeg vilde omtale lidt nærmere. Fra Ulvik er der 3 eller om man vil 4 saadanne, som kan komme i betragtning, naar der er spørgsmaal om hurtig og let at naa jernbanelinjen. Ingen af dem vil faa nogen synderlig betydning i det store taget; men for turister og tildels ogsaa andre kan de nok have nogen og kanske ikke saa liden betydning eller rettere, de kan faa det. De har nemlig enkelte betingelser, som turister vil vide at sætte pris paa. Dersom man kommer østenfra, vil man, naar man vælger en af disse veie til fjordens bund, med engang befinde sig oppe i en fjeldmark af aldeles imponerende storhed og pragt.

Jeg vælger Ulvik til udgangspunkt. Herfra fører en fjeldvei gjennem Tyssedalen langs elven til almenningen i Runddalen. Denne vei skal være temmelig let og benyttes ofte. Det er paa tale at anlægge en lettere kjørevei her; en saadan vilde faa adskillig betydning baade for turister og stølsbrugere.

Den anden linie fører over Solsisæteren. Man gaar veien op til Ljone, den øverste gaard, man ser. Prægtig udsigt. Derfra videre ad temmelig god sætervei op lien og ind gjennem skoven. Paa veien stanser man paa Garhaugen, som har en overordentlig pragtfuld udsigt nedover mod Ose og Ulvik og indover. Vassfjæren reiser sig majestætisk ligeoverfor os. Flere navne er indhugget med runer i klippen. Derfra videre til Solsisæteren, som ligger idyllisk

ved det stille Solsivand. Vi overnattede her, og det kan vel trænges; thi marschen over fjeldet bliver temmelig lang og tung, naar man ikke er tilstrækkelig trænet.

Næste morgen var det straalende veir, og vi var oppe i god tid, spiste og drak og ventede paa vort følge, som skulde komme efter om morgenen. Herfra er der to veie at tage. Man kan tage tilvenstre op Skaaraafjeld, en meget tung opstigning. Siden gjennem Slondalen, forbi Slondalssætren og ned til Kleivene eller længere op, om man vil. Vi valgte imidlertid en anden vei. Efter at have fulgt veien fra Solsisæteren nogle minutter, bøiede vi mod høire forbi Sveigsæteren og op mod Skrulsvandet. Her var det endnu fuld vinter, skjønt det var langt ude i juli. Isen laa over hele vandet. Videre paa fonner og snauberg ind i den trange fjeldbotn, der synes aldeles stængt. En liden fos styrter over den lodrette fjeldvæg. Naturen er storslagen. Endelig kommer vi til en ur med et lidet skar oppe i fjeldeggen, og her skulde vi op. Det var næsten lodret, og det syntes ved første blik at være umuligt at klatre op her. Men det viste sig, at det nok lod sig gjøre. Tungt var det, og stygt saa det ud enkelte steder, men nogen fare var der egentlig ikke, naar man ikke var altfor nervøs. Vi kom endelig op, og deiligt var det at sætte sig og hvile ud samt faa lidt mad. Senere var veien temmelig jevn; fonner og snauberg mest. Endelig kom vi forbi flere vand ud paa høiden, hvorfra vi kunde se Runddalen og Opset ret under os. Det gik her nedover en meget brat fonn; havde den været haard, vilde det været ude med os, men den var ganske blød. Her tilraades at være forsigtig, om man skulde gaa ned denne vei. Der har hændt ulykker for ikke saa lang tid siden — en mand slog sig ihjel — og det kunde let hænde igjen. Istedetfor at tage op, hvor vi tog op, skal det ogsaa lade sig gjøre at komme op inderst inde i den omtalte fjeldbotn. Om der er vundet noget derved, ved jeg ikke. Det maa fraraades folk, som ikke er en liden smule øvet i fjeldvandringer, at tage denne linje; men for lidt øvede vandrere er den ualmindelig

pragtfuld. Ved Opset tog vi gjennem tunnelen og fik derved et sterkt indtryk af, hvilket vældigt arbeide her er gjort. Men hyggeligt var det ikke, og vore hoveder bar stygge merker efter Norges grundfjeld. Da vi kom ud, saa vi ud som de værste veislusker, som kan tænkes, oventil og nedentil. Jeg skulde ikke ønske at gjøre den tur opigjen. Opset vil visselig engang blive et sted, hvor mange kommer til at opholde sig om sommeren.

Næste morgen gik vi fra Vatnahalsen til Hallingskeiet. Det var en herlig tur i deiligt sommerveir og i en storartet natur. Man faar her en klar forestilling om, hvilket kjæmpeverk den nye bane er. Det vil antagelig være vanskeligt, ialfald i vor verdensdel, at finde noget tilsvarende, og jeg er forvisset om, at den, som ikke har seet den, ikke gjør sig nogen forestilling om, hvad den kommer til at byde paa. Man betænke blot den omstændighed, at banen fører op mod den evige sne. Da vi kom til Hallingskeiet, var der fuld vinter og is paa alle vande. Veien var dog bar. Der er vel kanske ikke alle, som ved, at nu er der ny vei — og det en prægtig vei — lagt over fjeldet fra Hallingdal til Voss. For turister byder denne vei mange seværdigheder, og jeg tillader mig at henlede opmerksomheden paa den. Hos jernbanens funktionærer fik vi overalt god modtagelse, og det fattedes os hverken mad eller drikke, som er en hovedbetingelse for en fjeldvandring. Men frygteligt maa det være her om vinteren. Man fortalte os, at husene paa Hallingskeiet var aldeles nedsneede, og at man maatte grave en tunnel for at komme ind og ud.

Fra Hallingskeiet tog vi veien over Oseskavlen til Ose, og dette er den sidste linje, som jeg kortelig vil omtale. En herligere fjeldtur end overgangen fra Hallingskeiet til Ose kan jeg vanskelig tænke mig. Veien byder ingen vanskeligheder, og er man lidt øvet fjeldvandrer og faar lidt retledning paa det første stykke, kan man greie sig uden fører. Man følger veien over broen, tager saa tilhøire forbi sæteren ved enden af vandet, over en bro, som var temmelig skrøbelig, og saa op skaret, som ligger foran en.

Stigningen er jevn. Snart møder man sneen, og saa er det en lang vandring over denne, især dersom man som vi vil op paa selve Oseskavlen. Sneen var bløđ og vandringen derfor trættende. Men endelig stod vi paa toppen af snehavet, og den udsigt, som her aabnede sig, var overvældende. En uendelighed af toppe og tinder: Hallingskarvet, Hardangerjøkelen, Haarteigen, Folgefonnen, Vassfjæren kappedes med hverandre. Havde det været klart, havde vi antagelig seet toppen af Gausta. Saa gik det i strygende fart nedover fonnen, og snart stod vi ude paa styrtningen og saa Osefjorden under os — et vidunderligt syn. Osedalen er noget af det mest storslagne, man kan se, trang og vild. Vi var ikke længe om veien ned, især det første stykke, da vi havde fonnerne; vi beklagede bare, at vi ikke havde kjælker. Klokken lidt over 10 var vi atter i Ulvik.

Af de her opnævnte linjer er Oselinjen den, som for turisterne vil være den mest interessante, og kommer man østenfra, skulde jeg raade alle, som er lidt øvede i at gaa i fjeldet, at tage af ved Hallingskeiet til Ose og Ulvik. Turen til Ose tager omkring en 4 til 6 timer, alt eftersom man gaar hurtig til. Det er antagelig den korteste vei fra banen fra høifjeldet og ned til fjorden.

TORBJØRG UTNE

1812—1903

VED O. OLAFSEN

DEN 22de juni d. a. døde paa Utne i Hardanger den i vide kredse kjendte Torbjørg Utne, mere bekjendt under navnet »Mor Utne«, som oprindelig var givet hende af hendes gjester, men som efterhaanden var blevet det almindelige ogsaa blandt bygdens folk.

De fleste og kanske alle aviser i landet indeholdt en kortere eller længere nekrolog over hende, da budskabet om hendes død spredtes udover. Forsaavidt kunde det synes at være liden grund til nu igjen at skrive en saadan. Naar jeg dog har troet, at den var paa sin plads i »Turistforeningens aarbog«, da er det, fordi Torbjørg Utne ikke blot var en ganske merkelig kvinde, en af de faa, man støder paa i livet, men især var en saa merkelig hotelvertinde, at jeg tror, man nu for tiden ikke vil finde nogen saadan i vort land. Hotelvertinde

havde hun været i omkring 70 aar, om man da vil kalde det beskedne gjestgiversted, hvor hun i sine første aar førte styrelsen, med det mere moderne navn af hotel. Hun vedblev at være det til sin sidste stund; her var hendes tanker og sind, her var hun hjemme, her levede og aandede hun. Det var ikke vanskeligt at forstaa, at denne stilling var det, hun ønskede at blive tro til det sidste.

Der er vel faa verter eller vertinder ved vore hoteller, som har havt saa mange gjester som »Mor Utne« i sit hus. Det er en stor skare i indland og udland, som har boet kortere eller længere tid under hendes tag; men mere er det, at alle disse eller dog den store mængde af dem tænker tilbage paa sit ophold paa Utne med andre følelser, andre minder, end de tænker tilbage paa sit ophold paa andre hoteller. Torbjørg Utne var nemlig ikke blot og kanske ikke først og fremst en hotelvertinde, der saa gjester gaa ud og ind hos sig og indkasserede penge af dem. Hun var særlig en moder, en veninde for de mange, som gik ind og ud hos hende. Hun levede med andre ord i en tid, som nu ligger langt bag os, da man paa gjestgiverstederne fandt en gjestevenlig modtagelse og betragtedes mere som gjester og venner end som fremmede reisende. I denne aand levede og virkede »Mor Utne« alle sine dage; hun vedblev at følge de gamle traditioner i huset. Det var vel netop derfor, at alle følte sig saa tilfredse hos hende; det var den hjemlige og fortrolige omgang, den omhu og venlighed, hvoraf man mødtes fra første stund, og som for de fleste reisende er noget fremmed og ukjendt.

Faa hoteller kan glæde sig ved en saa enstemmig ros og berømmelse som det lille hotel paa Utne. Blader man igjennem hotellets dagbøger, hvor man finder mange landskjendte navne, ja navne som er kjendt langt ud over vort lands grænser, vil man støde paa en mængde af udtalelser i de forskjellige europæiske kultursprog, paa prosa og i vers, ofte i svulmende rytmer af bekjendte digtere, hvor hotellets og vertindens ros forkyndes. Og altid det samme: Gjestevenlig modtagelse, tilfredshed, godt stel og

lignende. Der er aldrig nogen skurrende mislyd her; altid den samme ros og berømmelse.

Den gamle mor selv vandrede om blandt de reisende, som hun i et par slægtled havde gjort; altid den samme rolige, værdige, venlige, som ingen krus gjorde for nogen, men behandlede alle som sine gjester. Ved vinduet i den gamle armstol, hvor hun havde siddet saa mange aar, sad den gamle med strikketøiet ihænde. Sit hardangermaal talte hun rent og klingende som i ungdommens dage. Norsk og dansk, svensk og tysk, engelsk og fransk kunde lyde om hende; alle forsøgte at gjøre sig forstaaelig for den gamle, som de agtede og elskede saa høit, og hun forstod dem og de hende i det, som var hovedsagen. Og saadan rørende omhu og omsorg, som hun havde for sine gjester, om der var noget, som feilede dem, eller om de skulde ud paa tur; det kunde ikke være anderledes, om det havde været hendes egne!

Derfor kjendte hun ogsaa sine gjester som ingen anden. Det er overhovedet meget sjelden at træffe nogen, som har et saadant personalkjendskab, som den gamle, vi her taler om, havde. Alle mennesker snartsagt saa kjendte hun dem. De havde været hos hende den eller den gang; de var komne fra dette eller hint sted; hun kjendte deres familie og deres forhold m. m. Hun kunde sidde og fortælle time efter time. Hendes hukommelse var aldeles mageløs og vedblev at være det til det sidste. Ved hendes begravelse fortaltes der af en tilstedeværende kunstner et træk, som viser dette. Det var for flere aar siden, at den her nævnte kunstner i Tyskland havde truffet sammen med en tysk maler. Denne kom da til at fortælle, at han for mange, mange aar siden, jeg tror det var for en 25 eller 30 aar siden, havde været paa Utne sammen med professor Gude; de havde havt det saa ualmindelig godt der, og at han huskede saa levende vertinden, Torbjørg Utne. Kom nordmanden til Utne, maatte han hilse hende fra tyskeren. Ja, kunstneren kom til Utne og erindrede, hvad han havde lovet. Han spurgte, om hun erindrede, at

en tysk maler sammen med professor Gude havde ligget her en tid. Jo, det erindrede hun godt. Maleren hed saa og saa; der var ogsaa en tredje mand i følge med dem, og det var saa og saa længe siden. Ja, hun erindrede, at de en dag havde reist over fjorden til Kinservik, og hun fortalte, hvad hun havde sendt med dem til niste.

Mangen gang hændte det, at der kom en fremmed herre eller dame ind til hende, hilsede og spurgte, om hun kunde kjende dem igjen. Det var ret interessant at se paa den gamle i et saadant øieblik; da reiste hun sig op af sin armstol, gik nogle skridt frem mod den hilsende, skjød brillerne op i panden og saa vedkommende i ansigtet. Jeg tror ikke, at det hændte ofte, at hun ikke straks sagde vedkommendes navn, naar han tidligere havde været her.

Et vakkert træk hos »Mor Utne« var hendes ligefremhed og hendes afsky for al smiger. Hun taalte ikke noget saadant. Retlinjet i hele sin karakter, var hun ogsaa saa aaben, ærlig og ligefrem i hele sit væsen, og saaledes ønskede hun ogsaa, at de andre vilde møde hende. Paa den anden side var det et merkeligt træk hos hende, at hun ikke tillod nogen mere fortrolig henvendelse af dem, hun ikke kjendte nøiere. Hun havde i saa henseende en megen fin takt.

I forbindelse med denne hendes ligefremhed og aabenhed stod den maade, hvorpaa hun omgikkes sine gjester, og som ogsaa syntes mig saa vakker. Hun gjorde aldrig nogen forskjel; alle, rige og fattige, høie og lave behandlede hun paa samme maade: venlig, omsorgsfuld, værdig. Hun erindrede alle og satte ingen tilside. Om det saa var en fattig forkommen stakkar, som kom bagveien ind i kjøkkenet, saa snakkede hun med ham, kjærlig og alvorlig, og mad og drikke fik han, enten han havde penge i lommen eller ikke. Jeg tror ikke, at der nogensinde gik nogen hungrig ud af hendes hus; i hvert fald er jeg forvisset om, at det skede ikke med hendes vilje.

En anden egenskab, som gjorde hendes hus saa behageligt og tiltrækkende, var den strenge orden, renlighed og properhed, som udmerkede hele hendes stel. Nu var

hun jo selv gammel og havde vanskelig for at komme omkring og se til alt; men hun var saa godt inde i alle forhold, kjendte alle smaating saa nøie, at fra sin stol ved vinduet ledede hun det hele stel, og maskineriet gik saa stille og fint, at man aldrig merkede, at det knirkede.

Man vil efter alt dette let forstaa, at de reisende fandt sig vel i det lille, beskedne hotel paa Utne. Alle, som har været her, har sikkerlig kun behagelige minder om sit ophold hos »Mor Utne«. Jeg føler mig forvisset om, at mange, mange i indland som i udland sendte en kjærlig tanke til Utne, en tak for lyse, glade dage, da de læste budskabet om, at den gamle Torbjørg Utne, deres vertinde engang, var vandret bort, og jeg nærer det haab, at der er mange, som ofrer hendes minde en kjærlig tanke, naar de læser disse linjer.

Det kunde være af interesse at nævne enkelte af de mænd og kvinder, som har opholdt sig paa Utne. Det vilde imidlertid føre mig for langt. Jeg maa indskrænke mig til at nævne Tiedemand og Gude samt en række andre kunstnere. Den bekjendte videnskabsmand, islænderen Gudbrand Vigfussøn, reiste her i sin ungdom og omtaler sin da unge vertinde med berømmelse. Digteren Jon Klæbo levede i længere tid her og døde her i 1874. Torbjørg Utne omtalte ofte Klæbo, og altid var det med saadan inderlig kjærlighed. En af de mest bekjendte kanske af hendes gjester i de sidste aar er polarfareren, baron Toll, som jeg en høstaften præsenterede for hende. Ja, hun tog godt imod ham, men intet forraadte, at hun gjorde mere for ham end for en anden.

Nogle biografiske oplysninger om Torbjørg Utne vil kanske kunne paaregne at læses med interesse.

Torbjørg var af gammel hardangerslægt; hender fader var fra gaarden Lutro i Kinservik og moderen fra Helland i Ullensvang. De kom til at bosætte sig paa Utne, og her blev deres datter Torbjørg født i 1812. I en alder af 20 aar blev hun gift med »gjestgiveren« paa Utne, Johan Brandt, som var en dattersøn af klokkeren i Vikør, Johan

Brandt, der skal være udvandret fra Holsten. Gjestgiveren havde været gift 2 gange før, men begge hans hustruer var døde efter et kort ægteskab, og han var endnu en mand i sin kraftigste alder, da den unge jente fra nabohuset rakte ham sin haand. At dømme efter et billede, man har af hende, medens hun endnu var i sine kraftige aar, maa hun have været en ungdomsfrisk, vakker og kjæk hardangerjente, og det viste sig snart, at hun var noget mere: en kvinde ikke alene med hjertet paa rette sted, men med en udmerket forstand og en ganske sjelden evne til at styre og lede. Det varede derfor heller ikke saa længe, førend tømmen gled over i den unge kones hænder, og hun førte den baade med mildhed og med kraft.

Gjestgiverens hus paa Utne var temmelig tarveligt og langt fra, hvad vi vil kalde noget hotel i almindelig betydning. Der begyndte dog efterhaanden at komme fremmede, som lagde beslag paa husets faa rum. Det var naturligvis først og fremst egnens embedsmænd, som reiste om paa sine forretningsreiser. Paa Utne holdtes saaledes ting vaar og høst og til andre tider; her var forhør og andre offentlige møder. Embedsmændene kom i store vængebaader, roede af en 7—8 mand som oftest, og der stod glans af disse reisende. Den unge gjestgiverkone forstod at gjøre det hyggeligt og hjemligt for dem og blev snart baade agtet og skattet. Der fulgte ogsaa mange andre med paa saadanne turer, og et muntert selskab var gjerne samlet i de hyggelige, om end ofte trange rum. Udenfor var der fuldt af folk fra omegnen, som havde mangehaande forretninger, ikke mindst den at drikke øl og have sig en lystig aften. Men alt gik i almindelighed fredelig og rolig til.

Lidt efter lidt begyndte der ogsaa at komme enkelte andre reisende. Handelsreisende kjendte man ikke og de almindelige turister heller ikke; det var kun enkelte udvalgte, som vovede sig ind i den lange, trange fjord.

I 1821 gjorde professor Hansteen sin berømte opdagelsesreise over vidden og »fandt« Vøringfossen. Det er

næsten, som man læser Stanleys berettelser fra det mørke Afrika. Beretningen blev naturligvis læst af mange, og nu begyndte der at komme flere og flere. Der begyndte ogsaa at komme engelske lystreisende paa sine yachter. De reisende pleiede at stanse paa Utne, og derfra drog de gjerne ind til presten eller sorenskriveren. Det var omtrent en selvfølge, at man maatte indom dem og hilse paa dem. Snart begyndte ogsaa digtere og kunstnere at komme hid om sommeren, Gude og Tiedemand foruden mange andre.

Snart maatte huset udvides. Den gamle gjestgiverstue blev nedrevet og flyttet og et nyt hus opført — aaret kjender jeg ikke. I mange aar hjalp man sig nu med dette; men saa blev ogsaa dette forlidet, og der blev foretaget en større udvidelse, hvorved det nuværende hotel opstod, der dog ogsaa senere blev udvidet og forandret noget.

Johan Brandt Utne døde i 1882, og enken fortsatte derefter i 21 aar forretningen indtil sin død.

BRÆFORANDRINGER I JOTUNHEIMEN 1902—1903.

AF P. A. ØYEN.

JOTUNHEIMENS bræverden er rig paa billeder af stor interesse ikke blot i montanistisk henseende, men ogsaa i rent videnskabelig. Og her staar vi netop ved et mødepunkt, hvor ogsaa »turisten« kan yde den videnskabelige forskning en væsentlig hjelp, naar kun let iøinefaldende fænomener følges med interesse, idet bidrag til besvarelsen af spørgsmaalet om vore bræers fremadskriden eller tilbagerykning og bidrag til at udvide kjendskabet til vore fjeldegnes klimatiske forhold paa forskjellig maade vil kunne gives uden at virke forstyrrende hverken paa reiseplan eller reiselivets behageligheder; tvertimod vil derved ellers ledige stunder ofte kunne udfyldes paa en samtidig nyttig og adspredende maade. I »Aarbogen for 1902« har jeg henledet opmerksomheden paa enkelte iagttagelser, der vilde være af særlig interesse.

Det første billede viser tilvenstre en snip af Steinbuvandet og tilhøire den nedre del af Glitterbræen. Det er et vildt landskab, som egentlig maa sees fra opgangen til Glittertind for at komme helt til sin ret. Sommeren 1901 var Glitterbræen meget optøet; ved opgangen fra

Glitterheim til Glittertind var brækanten fra 1901 til 1902 omtrent stationær, dog med den forskjel, at den 1901 var snebar, men 1902 dækket af 70 cm. sne. Fra 1902 til 1903 havde brækanten skudt frem halvanden meter og dækkedes af henimod en halv meter sne.

Af nærliggende bræer synes Blaatjernholsbræen fra 1902 til 1903 at have været stationær, dog var brækanten aftaget lidt i mægtighed. Veobræen havde derimod i denne tid skudt frem ikke mindre end 93,8 m. Østre Memurubræ havde derimod rykket 8,4 m. tilbage. Vestre Memurubræ havde 1902—1903 paa den nordøstlige side, mod østre Memurubræ, rykket 5,5 m. tilbage.

For bræerne i Visdalen er, idet fremadskriden betegnes med + og tilbagerykning med ÷, fundet følgende:

	1901—1902.	1902—1903.
Styggebræen	+ 20,0 m.	0,0 m.
Sveljenaasbræen	÷ 15,0 m.	÷ 4,8 m.
Tveraabræen	0,0 m.	+ 8,6 m.
Heilstugubræen	0,0 m.	÷ 12,7 m.
Storgjuvbræen*)	0,0 m.	+ 2,6 m.

De saakaldte remanierede bræer kommer istand derved, at en isbræ ved at naa en steil skrænt fuldstændig opløses i faldet, en bræfos, for saa under skrænten igjen at sammensmelte til en nydannet bræ. Suphellebræen i Fjærland, som vil være kjendt fra et tidligere billede i »aarbogen«, er en smuk type paa en saadan bræ. I Jotunheimen er ikke fundet nogen udpræget forekomst af denne type, endskjønt Sveljenaasbræen staar den ganske nær. Men der findes i Jotunheimen eksempler paa begge grænsetyper; et par saadanne gjengives i de to følgende billeder.

Det første af disse viser et parti fra Midtmaradalsbræens nedre del, fra stupet mod Midtmaradalen. Man ser i bræens struktur og de talrige sprækker en

*) Storgjuvbræen tilføies her for sammenligningens skyld.

O. Large fot.

Ved Steinbuvandet.

Howard Priestman fot.

Skagastølsbræen.

virkelig kamp mellem sammenhængskraft og itubryden, et fænomen, der kan sammenlignes med et elvestryk; her holder imidlertid endnu bræmassen sammen, uden at det kommer til fuldstændig opspaltning. Ovenfor stupet afmærkedes 1901 østsiden af denne bræ og eftermaaltes 1903, hvorved det viste sig, at brækanten i dette tidsrum havde skredet frem 5,6 m.

Det andet af de nysnævnte billeder viser en liden bræ paa Midtmaradalens østre side under Skagastølstind. Sommeren 1903 sendte den med omtrent et kvarters mellemrum smaa iskaskader ud over stupet; men ismasserne er i dette tilfælde for smaa til at danne en remanieret bræ i ordets egentlige forstand. Der foreligger saaledes her et interessant grænsebillede til den anden side.

Det næste billede fremstiller Riingsbræen*), der udmerker sig ved sine betydelige moræmemasser. Denne bræ afmærkedes 1899 og eftermaaltes 1901 og 1903, men nogen usikkerhed gjør sig dog gjældende, idet merket i de to første tilfælde angives som et kors, i sidste tilfælde som en streg. Fra 1899—1901 var forandringen ÷ 18,5 m. og fra 1901—1903 + 6,7 m.

Endelig har vi det sidste billede, der viser forholdene ved Skagastølsbræen. I »Aarbogen for 1885« angiver Emanuel Mohn tjernets høide til 1375 m. o. h. og giver følgende beskrivelse: »Ved den øvre ende af dette tjern er der først en brat sneskraaning og dernæst et bart og lodret stup, over hvis øvre rand Skagastølsbræen skyder ned og danner en udoverhængende krans af is, medens den til høire, under Dyrhaugtindernes ryg, vælter sig ned lige til tjernet, i hvilket man undertiden kan se smaa isbjerge svømme omkring. Opstigningen til høiden af bræen ovenover stupet 1572 m. foregaar til venstre for tjernet og stupet og er temmelig brat«. Skagastølsbræen afmerkedes 1901 og eftermaaltes 1903; forandringen var + 2,6 m.

---

*) Billedet af Riingsbræen udelades som tidligere benyttet, se aarbogen for 1896, pag. 73. Udgiveren.

Styggedalsbræen afmerkedes 1901 og eftermaaltes 1903, og forandringen var + 5,4 m.

Gjertvasbræen afmerkedes 1901 og eftermaaltes de to følgende aar. Forandringen var:

1901—1902:	1902—1903:
+ 4,8 m.	+ 1,0 m.

O. Large fot.

Fra Midtmaradalen. Slingsbybræ.

O. Large fot.

Midtmaradalsbræen.

NOTISER

Foreningens medlemmer og andre, der i sommerens løb har befaret hidtil ukjendte eller lidet omskrevne ruter, har fundet nye fjeldovergange eller besteget nye tinder, anmodes om at indsende korte notiser herom — saavidt mulig indeholdende oplysninger om afstande, førere, kvarterer, baadskyds og lign. — til aarbogens udgiver, helst inden udgangen af december maaned. Specielt navne bør skrives saa tydeligt som mulig. Indsenderens adresse bedes opgivet.

Members of the »Turistforening« and others who during the summer months have used routes hitherto unknown or little frequented, and have found new mountain-paths or ascended new peaks are requested to send short accounts of them — if possible stating particulars with regard to distances, guides, quarters, boats, &c. — to the editor of the »Aarbog« before the end of december. Names especially should be written as legibly as possible, and the name of the correspondent is requested.

Om indmeldning af fundne unøiagtigheder ved de udgivne karter.

Da det er af stor betydning for den geografiske opmaaling under den stadig paagaaende revision af de ældre karter at erholde alle til dette øiemed tjenlige oplysninger, henstilles til turister, der under sine reiser maatte finde unøiagtigheder ved de udgivne karter, at indmelde det fornødne til Norges geografiske opmaaling, Kristiania.

Turistforeningens direktion.

MER ORDKILDER

»Skineggen« viste sig ved besøg i sommer ikke at skinne sterkere end andre egger, derimod hæver den sig som et bestemt skille mellem de to »sjøin« Bygdin og Tyin (se forr. aarbog). Det var da bedre at skrive Sjineggen eller hvorfor ikke helt ud Sjøineggen? Dette »sjøin« gaar vel ogsaa igjen nede i Vangsmjøsen = Mjaasjøin, mjaa = slank, smal. Hedemarksmjøsen er trods sine 100 km.s længde kun 16 km. paa det bredeste, for størstedelen sine 2 à 3 km. Telemarksmjøsen ligner en havareret blæksprut med 3—4 fangarme til rest; den er blit til »Mjosvand«, altsaa Mjaasjøinvand; det blir vel meget vand, som i enkelte pensionaters thevandsvand.

Paa vei til Gjende sees tilvenstre »Sjugurstind«, idet man ved stavningen muligens har tænkt paa en Sigurd eller Sjugur. Imidlertid heder paa det gamle amtskart sænkningen i vest »Snehullet«, det blir efter stedlig udtale Sjogholet, og fjeldet faar kaldes Sjoghulstind.

Forklaringen af Memuru vil folk ikke gaa med paa, — skal likevel være lydlignende; der gis ogsaa andensteds Muruelver, og »mellem« eller »midt« forkortes altid til »me«, ikke til »me'm«.

Over bræerne kommer vi til Visdalen med Visa fra Visbræen opunder Semmelholstind. Landsmaalet har et »vise« = spids, top, om end især for korn og græs, »øverstebræen« (i dalen) eller »topbræen« passer. Spiterstulen ligger ved Spitra fra Skauthø, spitre = sprøite; efter regn med rigelig vandtilførsel silrer den ikke jevnt udover fjeldkanten, men farer stødvis ud i luften (Valdres har sin »Spitrefos«). Herfra gaaes til Galdhøpiggen over »Sveljenaasi«, som det staar paa rektangelkartet. Der er store nok botn = svælg til siden, men j'en bør dog flyttes foran l'en, da det mer almindelige »svull« (holke) hedder »sveill« paa lomværsk; der skal være større isflak oppaa ryggen, altsaa: Sveillnaasi og Sveillnaasbræ.

I Leirdalen er der en Stetind. Byfolk ved kanske ikke, at »ste« i landsmaalet er, hvad vi kalder ambolt;

toppen er her ret afskaaret ligesom ved Stetinden i Geiranger. I nærheden af denne sidste ser vi en mindre: »Ikkjenebba«, idet lille eller litle er blit til litkje, til itkje, til ikkje.

Her kan ligeledes tages med, hvad prof. Helland oplyser i »Nordre Bergenhus«, at man maa forlade Wergelands »Fannarauktind«, da landsmaalet ikke kjender noget »rauki« = røg, men vel et »raak« = smal sti, ogsaa skarp fjeldrand, — hvad der passer godt for dette af bræer rundt om behængte fjeld; det faar da hede Fannaraaki.

Sv. I.

Hr. docent Bengt Hesselman, Upsala, har henledet udgiverens opmerksomhed paa, at professor Rygh i sine »Norske Gaardsnavne«, Kristians amt I, pag. 82, anfører, at den oprindelige form for muru muligens er mara af marr = hest. Memurudalen skulde saaledes betyde det samme som Midtmaradalen i Horungerne. Hr. Hesselman, der i et par somre har studeret Gudbrandsdalens dialekter, antyder ogsaa, at ordet muru maaske kunde skrive sig fra verbet mara = flyde sent eller vanskeligt; oppe i den bredere del af dalen er den nok ogsaa stilfærdig af sig ligesom Muru til Sjoa forbi Hedalsmuen. Dette muen eller rettere muin er fronsmaal eller søndre gudbrandsdalsk, oplyser han, i modsætning til nordre Gudbrandsdalens mujin = mugin af muge eller muga, ifølge Ivar Aasen en stor dynge, hob, f. eks. af sammenskrabet hø. At betydningen passer, forstaar enhver, som har seet det eiendommelige fjeld. En anden muge er Venebygdsmuin paa overgangen mellem Fron og Atnedalen.

Hr. Hesselman tror ikke, at Glittertind er »den glitrende tind«, hvor poetisk (og sandt) det end kan lyde, men tinden ved »Glitra«, et almindeligt elvenavn.

Endelig mener han, at Veoelven og -dalen har sit navn fra et »vida« = den øverste skogvekst, skoggrænse. Denne gaar netop over elvens nedre løb.

Udgiveren.

TINDEBESTIGNINGER I SOMMEREN 1903

Følgende bestigninger i *Horungtinderne* er komne til inds.s kundskab:

St. Skagastølstind: 1) Pierre Henriot, Guy Roullet, Erik Ullén, Kristoffer Yttri og Kristian Tandberg med Ole Berge; 2) Frk. Therese Bertheau, Erik Ullén og Kr. Tandberg (med opstigning ad ny rute tilhøire for »Heftyes rende«); 3) Direktør O. Wikborg og Thord Wikborg (11½ aar) med Ole Berge og Knud Forthun; 4) Alf Schmidt og Kr. Tandberg; 5) Walter Corder og John C. Procter med Ole Berge.

Nordlige Maradalstind (»Kjærringa«): Frk. Th. Bertheau, Harold Raeburn, W. N. Ling og Erik Ullén.

Sydlige Maradalstind (opstigning fra Midtmaradalen, nedstigning direkte til skaret mod »Kjærringa«, herfra atter opstigning til toppen ad det nordvestlige hjørne): Frk. Th. Bertheau, Erik Ullén, Kr. Tandberg med Ole Berge og Knud Forthun.

Dyrhaugstindernes ryg: 1) med nedstigning paa Riingsbræen: Frk. Rye, ingeniør Rye og cand. Theodor Hee; 2) til høieste Dyrhaugstind: Frøknerne Agnes Nielsen, Ingeborg Olsen, Margaret Law, fru og hr. Kohnstamm, Howard Priestman og Erik Ullén.

St. Midtmaradalstind: Frk. Th. Bertheau, Pierre Henriot, Guy Roullet, Erik Ullén, Th. Hee og Kr. Tandberg med Ole Berge.

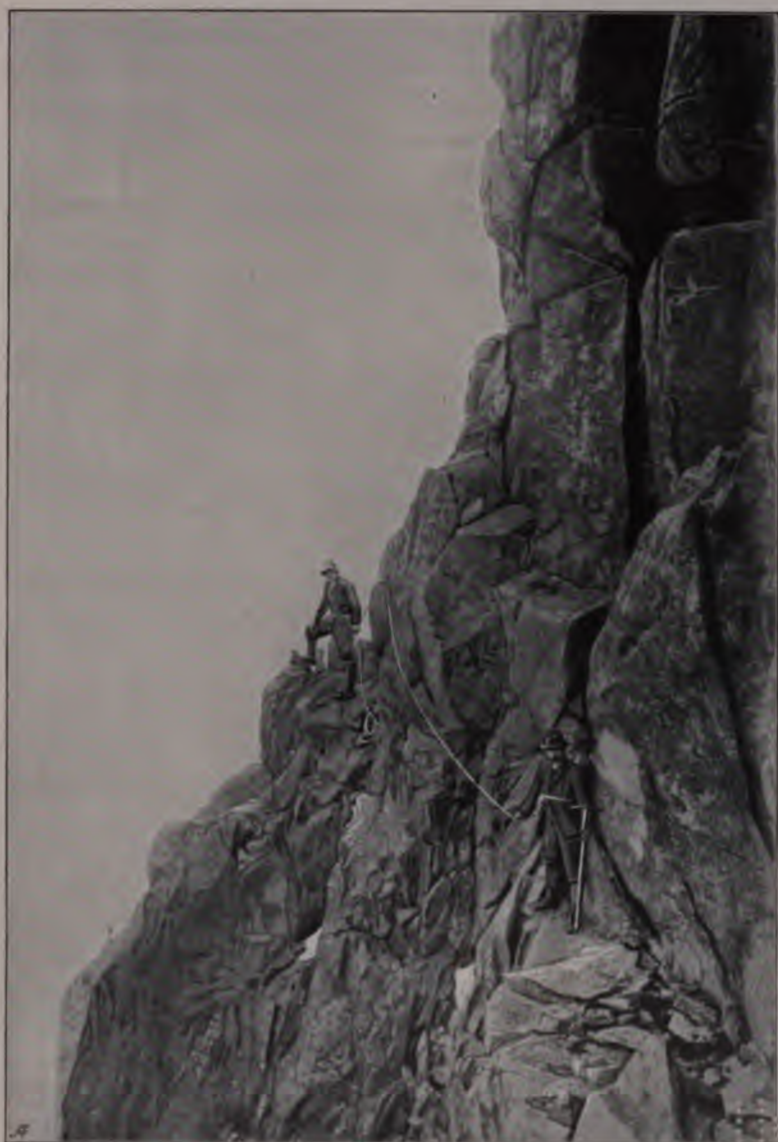
Traverse af Soleitindernes ryg: 1) Frk. Bertheau, Erik Ullén, Th. Hee og Kr. Tandberg; 2) frøknerne Ragna Reiersen, Inga Sjøberg og Ragna Angell, Erik Ullén med Ole Berge; 3) Margaret Law, Kr. Roll og Erik Ullén.

St. & Midtre Riingstind: Frk. Th. Bertheau, Erik Ullén og Kr. Tandberg.

Riingstind fra Soleitindernes ryg: Harold Raeburn, W. N. Ling og Erik Ullén.

St. Austabottind: 1) Erik Ullén med Ole Berge; 2) Georg Pauss og Erik Ullén.

C. Hall.

Howard Priestman fot.

Passage paa St. Skagastølstind.

STORE SKAGASTØLSTIND

Den 24de juli besteg frk. Bertheau, Ullén og undertegnede Skagastølstind ad ny vei det øverste stykke. Fra afsatsen under Heftyes rende gik vi tilhøire ud paa nogle svaberg, hvorfra en kort brat rende førte op til lettere terræn.

Selve renden er for trang til at kunne benyttes, men lige tilvenstre danner fjeldet en liden forreven kam, over hvilken opstigningen falder nogenlunde bekvem. I begyndelsen er den omtrent lodret, og passagen ser muligens ikke indbydende ud, da den er blottet for afsatser, og man af den grund kommer til at klatre fuldstændig udenpaa fjeldsiden, hvor revner og knudrer afgiver daarlige fodfæster, men saa gode haandtag, at man nemt kommer op. Kun et enkelt skridt paa det bratteste er noget besværlig, da brugbart fodfæste maa søges i fjeldet paa den anden side renden og saaledes ikke er let at naa, men dette medfører dog ikke særlige vanskeligheder eller risiko, naar man bare er omhyggelig med at holde godt i haandtagene. Med hensyn til brugen af tauget, bør kanske bemerkes, at de, som staar paa afsatsen, maa være godt forankret og paa en saadan maade, at de absolut momentant kan hale ind, hvis første mand skulde glide ud. Det er nemlig, som forholdene arter sig, umuligt for ham at forankre sig selv, før han er helt ovenfor renden. Naar han er kommen saa langt, er hans omhyggelighed med tauget for de øvrige i høi grad paakrævet. Den forankring, der af os blev brugt, laa langt nede og var temmelig liden, men ganske god og jeg tror den eneste paa lang vei, der kunde benyttes, da alle nabber høiere op skraanede nedover. Ovenfor fører lempelig klatring gjennem den sænkning, der under høieste top danner det skar, man overstiger ad den ordinære rute. Forinden vi naaede saa langt, tog vi imidlertid tilhøire over nogle svaberg, der førte lige paa varden.

Den nye adkomst er under gode føreforholde ingen lettelse fremfor Heftyes eller Vigdals, men jo flere veie, jo større er sandsynligheden for, at en af dem kan benyttes, naar der ligger sne og is i tinden.

Kristian Tandberg.

AN INTERESTING DAY'S WALK FROM TURTEGRÖ

In August 1903 Ole Berge described to Prof. Procter and the writer a new route from Turtegrö to Fortunsdal, via Grandfastdal and as it proved to be a very interesting expedition a brief notice of the route may not be out of place in the Aarbog.

It is easiest to begin by going half a kilometer down the road from Turtegrö, where the route turns to the right past Gjessingsæter and leads up steep slopes, by a well defined goat track, which continues on the right of the stream to the head of Gjessingdal, about 1$^1/_2$ hours from Turtegrö. There is a little »kolle« on the watershed, with skars on both sides of it, that on the right, which is marked by several varder, being the most direct. We saw no further signs of a track beyond this point, but we continued to steer nearly due north, descending about 900 ft., until we reached the lonely Skaalebotnsæter, which lies at the head of a steep and rugged ghyll to the south of the Grandfastelv and perhaps 300 ft. above the river.

There are now two possible routes across the valley to Stölsdalssæter, which is the highest of the two sæters marked Ormelisæter on the Amtskart. The usual route goes a long way round, to a bridge over the river close to Skaalevand, but in dry weather it is possible to cross the river by a natural stone bridge about half a kilometer north of Skaalebotnsæter. Although we had the stone pointed out to us, we probably failed to find the easiest route, for it took us nearly an hour to scramble down the rocky ghyll and to climb round and over the huge boulders which cover the bottom of the valley, from the foot of the cliffs to the river.

The whole valley shows a very extraordinary geological formation. The strata are all inclined at an angle of nearly 30° and they »crop out« in such a way that they form steps of gigantic size on both sides of the valley. At the foot of the lowest step the river runs, and at a place

J. Procter fot.

The stone bridge over the Grandfastelv from the north side.

J. Procter fot.

The stone bridge over the Grandfastelv from above, looking towards Skaalebotnsæter.

where it is very narrow a huge mass of rock has fallen from the cliff above and formed a barrier under which the water is forced.

In dry weather all the water in the river can easily get under the stone, and it is perfectly easy to cross, but when the river is full the channel is too small and the water rises behind the stone until it flows over the smooth rocks at the northern side. When we were there, the water was running in a shallow stream 2 or 3 feet wide and we had no difficulty in jumping over without getting wet. Our greatest difficulty was to find the way down to the south end of the stone bridge or barrier.

After reaching the river from Skaalebotnsæter, it is impossible to keep along the waterside all the way to the stone bridge, for the river runs at the foot of a vertical cliff about 60 ft. high, and the only possible way is along the top of it. There is even then no direct route down to the natural bridge, and it is necessary to go about 30 meters beyond it until the edge of the cliff is broken into narrow terraces one of which runs diagonally downwards, back towards the stone. It is narrow enough to require some care, for there is nothing below but the treacherous river, apparently moving slowly, but swirling in deep eddies ever faster and faster until it is sucked in under the barrier. It is one of those places which are more dangerous than they look and one where a rope would be a safeguard to a party not composed of climbers.

It is impossible to see Stølsdalssæter from this point and as the uneven nature of the rocky ground makes many deviations necessary, both to right and left, some care is necessary in steering.

The reader will understand that it is quite impossible to follow the course of the river downwards, for the Grandfastdal ends as a narrow cleft high up on the cliffs of Fortunsdal, and from this spoutlike opening the whole river leaps in a thundering cataract into the valley below. To avoid these wonderful cliffs, the path to the valley from

the sæter has to make a wide detour, and it continues to rise in a northwesterly direction until it reaches the top of Ormeli Aksel (about 3750 ft.) from which there is a superb view over the wildest part of Fortunsdal. As far as the lower Ormelisæter (2500 ft.) the path is easy to see, but through the birch woods below it is easy to make a mistake. The ground is very steep to the west of the sæter and the path avoids this difficulty by keeping to the left (east) down the slopes facing the great fos which falls from Grandfastdal. Ormeli itself stands about 1400 feet above the sea and from it there is no difficulty in reaching the valley at about 6 kilometer from Fortun.

We took about 8 hours from Turtegrö to Fortun and in fine weather most people could make the tour in the same time. In bad weather, the way is very difficult to find in some places, and it is not advisable for any one to attempt it under such circumstances, unless they are expert in the use of map and compass.

Howard Priestman.

JOSTEDALSBRÆEN

Langedalsbræ. Den 6te august 1903 passeredes denne bræ for første gang fra Tungesæter*) til Nordfjord af H. C. Bowen og C. W. Patchell med Joh. Vigdal. Veiret var tykt hele dagen. Opbrud fra Tungesæter kl. 5. En

*) Kristofer Næs har udvidet den gamle sæter, idet han har bygget til et nyt rum, hvad der er en stor forbedring; men hvis turistforeningen kunde yde ham endel hjælp til anskaffelse af inventar, vilde det blive betydelig lettere for reisende at besøge baade Austerdalsbræ og Langedalsbræ, to af de smukkeste bræer i Sogn. Der taltes om, at der muligens skulde komme en liden dampbaad paa Veitestrandsvandet, hvad der i høi grad vilde lette adkomsten fra Solvorn. Ruten er storartet og vel værd, at turistforeningen har sin opmerksomhed henvendt paa den, og distriktet selv har faa hjælpekilder.

tarvelig sti paa venstre elvebred førte opad den flade dal til bræens fod, som naaedes kl. 6.45. Herfra god adkomst over moræner, sva og gammel sne til østsiden af bræen. Den øverste del var steil. Isformationerne øverst i dalen er storartede. Kl. 12 forlod vi de sidste klipper paa Langedalssiden. Der var en hel del nysne paa bræen. Kl. 12.30 sprang en af remmene paa Vigdals rypesæk med den følge, at sækken og med den størstedelen af vor proviant forsvandt i en spræk. Efter kompasset sattes kursen saa nøiagtig som mulig for toppen af Melkevoldsbræen; men taagen var saa tæt, at vi passerede tæt forbi væggen paa Kattenakken uden at være istand til at finde den. En lang tørn østover mellem uhyre sprækker bragte os atter til fast fjeld kl. 5. Her steg vi ned, indtil vi stansedes af utilgjængelige, isskurede styrtninger. Et forsøg paa at komme ned endnu længer øst mislykkedes ligeledes, og tilslut var der intet andet for end at tilbringe en regnfuld nat under en fremspringende klippe lige over bunden af en dyb dal, som gaar i retning øst—vest. Ved daggry havde veiret bedret sig saavidt, at vi kunde se, vi var paa sydsiden af Briksdal. Efter en let frokost kl. 3.30 gik vi samme vei tilbage rundt det øverste af den lille udoverhængende bræ i Briksdal og ned Kattenakken til det lille hotel, hvor vi ankom kl. 9 morgen uden nogensomhelst men efter vort natteophold i fri luft. I smukt veir frembyder ruten til Briksdal via Langedal ingen vanskeligheder og kan sterkt anbefales brævandrere, der allerede har gjort bekjendtskab med Austerdalsbræ. Veien burde ikke tage mer end 13 à 14 timer.

SØNDMØRE

Romedalshorn. Den rette vei til toppen af denne tind blev funden af H. C. Bowen og C. W. Patchell den 15de august 1903. Fra Romedalsskaret over god sne til bandet ved foden af den vestlige ryg, som saa fulgtes lige til varden. Ad denne rute undgaar man alle de vanskeligheder, som forekom ved første bestigning. Fra Kolaas til

toppen 5 timer. Nedstigningen tog $3^1/_2$ time. En liden strimmel af et lommetørklæde, som var bleven efterladt i varden, da tinden første gang blev bestegen af J. Simpson og C. W. Patchell for 8 aar siden, blev bragt ned igjen til Kolaas.

Kjærringa. Denne kreds af tinder, som hæver sig fra bunden af den første sidedal paa venstre haand, naar man gaar op Romedal fra Kolaas, traverseredes for første gang af H. C. Bowen, C. W. Patchell og W. P. Haskett Smith den 17de august 1903. Ryggen er hele veien smal, men for det meste let, med et par interessante passager. Udsigten er meget vakker. Traversen foretoges fra nord til syd. Tid 9 timer.

Blaatind. Denne tinds tvillingtoppe traverseredes for første gang af samme selskab den 21de august. Nedstigningen foretoges ad den sydøstlige ryg. Den sydlige ryg, som er overmaade vanskelig, blev forsøgt fra skaret, men uden held. Tid fra Kolaas og tilbage omtrent 8 timer.

Sverdalstind. Dette er det navn, som paa amtskartet staar opført for den smukke krans af fjelde, som i syd afsluttes med en skarp tind, og som vender lige mod Steinstøl sæter inderst i Romedal. Denne fjeldrække traverseredes for første gang af H. C. Bowen og C. W. Patchell den 24de august 1903. Klatringen lignede i karakter den paa Kjærringa, men var lettere. Tid fra Kolaas og tilbage igjen omtrent 8 timer, iberegnet hvil.

Brunstadhorn. I nord og vest falder denne top brat af mod Brunstaddal som en forreven og takket eg, men paa sydøstsiden sender den en lang, svagtskraanende skulder ned i Habbostaddalen ved Engeset sæter. Den blev besteget den 27de august 1903 fra Øie af W. P. Haskett Smith, H. C. Bowen og C. W. Patchell. Først over græsskraaninger til bandet mellem sydlige Brunstadhorn og Bolten øverst i Brunstadskaret, derpaa rundt skulderen af førstnævnte top frem til den vilde dalaabning mellem sydlige og nordlige Brunstadhorn. Den [illegible] vanskelighed var at traversere en trang, men mege[illegible] ende hvor

der krævedes en halv times trinhugning. Fra bandet naaedes toppen ad bratte, men lette græsskraaninger. $6^1/_2$ time fra Øie. Derpaa langs skulderen til Engeset sæter og videre over Habbostaddal og Skylstadbrækkene til Øie. $4^1/_2$ time. Udsigten er vakker, men fra en tindestigers synspunkt er ruten besværlig og lidet interessant.

ROMSDAL

Gjuratind. Den nordvestlige ryg, som er saa imponerende, naar man ser den fra passet mellem Grøvdal og Holm, besteges for første gang den 8de september 1903 af H. C. Bowen og C. W. Patchell. Der er flere smukke taarne paa ryggen, og alle disse passeredes. Fjeldet er overalt godt og fast, og ruten kan anbefales som langt interessantere end den almindelige vei ad nordøst-ryggen. Tid fra Morstøl til toppen $5^1/_2$ time, fraregnet hvil. Ryggen selv tog akkurat 2 timer.

Troldtind. Den bergschrund, som ligger ved foden af den store rende, der har gaaet for at være den eneste adkomst til denne top fra Nes, er næsten altid ufremkommelig undtagen tidlig paa sommeren. I august og september er i almindelighed renden selv fuld af haard is. Et lidet stykke længer vest løber en meget trangere rende fra bræen op til eggen. Dens øverste del kan godt sees fra Nes. Den passeredes for første gang den 9de september 1903 af H. C. Bowen og C. W. Patchell. Først ind i renden ved dens fod, men snart efter ud i brat, men godt fjeld paa den østlige side. Høiere op er fjeldet paa mange steder løst og kræver stor forsigtighed. Siden ind i renden igjen over det andet bratte fald, og opover paa meget brat sne, omtrent 100 fod. Paa vestsiden af renden førte saa brat fjeld ud paa toppens flade skulder. Saa tvers over renden igjen ved dens øverste ende og frem paa skulderen efter en lang let traverse mod øst. Nedstigningen til den øverste del af den store rende foretoges saa paa nordsiden, og herfra fulgtes den sedvanlige rute til toppen. Det har saaledes vist sig, at Troldtind kan bestiges til alle aars-

tider, naar fjeldet er frit for is og sne, og den nye rute er sandsynligvis altid at foretrække for den lange og besværlige bestigning ad den store rende. Tid fra Nora til toppen 6 timer og 45 minutter. Nedstigningen til bræen tog 2 timer og 40 minutter, til Nora 2 timer mer. Den hele tid fra Nora og tilbage, fraregnet hvil, var saaledes 11 timer og 25 minutter.

H. C. Bowen. C. W. Patchell.

Der optages aarlig af mange turister — saavel indlændinger som udlændinger — **fotografier** af forskjellige vakre partier af vort land, hvorhen fagfotografer ikke naar, og hvorfra det reisende publikum i sin almindelighed derfor sjelden har anledning til at se gjengivelser. Udgiveren vilde være taknemlig for — til mulig brug for aarbogen — at blive tilsendt et eksemplar af saadanne fotografier tilligemed nøiagtig angivelse af, hvad det forestiller.

REGLER FOR HYTTERNES BENYTTELSE

1. Medlemmer af Den norske turistforening har ret til — mod erlæggelse af kr. 0,50 i logisafgift pr. nat — i sommertiden at benytte følgende foreningen tilhørende hytter: Gjendeboden, Glitterheim, Skogadalsbøen, Skagastølshytten, Krækjahytten, Sandhaug, hytten i Steinbergdalen samt Gjendesheim.

Ikke-medlemmer betaler i logisafgift kr. 1,25 pr. nat.

2. Foreningens medlemmer er i alle tilfælde fortrinsberettigede til logis fremfor ikke-medlemmer.

3. Dersom alle soverum ved medlemmers ankomst skulde være optagne, maa i tilfælde først ikke-medlemmer vige pladsen, saa de af tidligere ankomne medlemmer, som har opholdt sig paa stationen i mindst 3 nætter, idet for saavel ikke-medlemmer som medlemmer da gjælder, at den,

der har boet længst paa stedet, viger først. Dog er ingen forpligtet til at vige plads, hvis besked derom ei gives inden kl. 10 aften.

Indmeldelse i Den norske turistforening kan — foruden hos *kassereren*, *arkivar E. A. Thomle*, rigsarkivet, storthingsbygningen, kl. 10—2 fmd., og Rosenborggaden no. 18 kl. 5—6 eftm. — finde sted paa turiststationerne Gjendeboden, Gjendesheim, Glitterheim og Skogadalsbøen, samtlige i Jotunheimen, paa hytten i Steinbergdalen i Aurland og paa Krækjahytten og Sandhaug paa Hardangervidden. Endvidere kan nye medlemmer indtegnes hos:

Ths. Bennett & Sons — Kristiania, Karl Johansg. 35.
— — Bergen.
— — Stavanger.
— — Trondhjem.
Beyers turistbureau — Kristiania, Karl Johansg. 33.
— — Bergen.
— — Stavanger.
Alb. Cammermeyers bogh. — Kristiania, Karl Johansgade 41/43.
Boghandler Grøndahl & Søn — Kristiania, Toldbodgaden 27.
William Schmidt — Kristiania, Karl Johansg. 41.
Hofjuveler J. Tostrup — Kristiania, Karl Johansg. 25.
Boghandler A. Brun — Trondhjem.
Boghandler Axel Magnussen — Hamar.
Ole Berge — Turtegrø, Fortun, Lyster.
Thorgeir Sulheim — Eide, Skjolden, Lyster og
Jorgen Vetti — Vetti i Aardal, Sogn.

Paa samtlige disse steder findes indmeldelsesprotokoller udlagte, hvori fuldt navn og nøiagtig og tydelig adresse bedes indført.

Kontingenten er kr. 4.00 aarlig for almindelige og mindst kr. 50.00 en gang for alle for livsvarige medlemmer. Herfor erholder hvert medlem et eksemplar af foreningens aarbog, ligesom medlemmerne er fortrinsberettigede til at benytte foreningens hytter.

Udmeldelser af foreningen maa ske *skriftlig* til *kassereren* og være *indkommen til ham inden udgangen af december maaned det aar, i hvilket man har været medlem.* Udmeldelser, der indkommer *senere,* vil *først blive at regne fra udgangen af det aar, i hvilken udmeldelsen indkommer til kassereren.*

The subscription is 5 sh. a year for an annual subscriber, or at least £ 3. 0. 0, for a life subscriber. Every member is entitled to receive a copy of the Society's yearly publication, which contains interesting articles, routes and maps. Members have a precedence to accommodation in the huts.

If a member wishes to withdraw his name, at letter to that effect must be sent to *»Den norske turistforenings kasserer«*, (the Treasurer), *Kristiania.*

One is considered a member until a written withdrawal has been received.

Aarbogen vil i regelen blive vedkommende medlem tilstillet mod postopkrav, forsaavidt kontingenten ikke er betalt kassereren forinden aarbogens afsendelse.

Det henstilles til turistforeningens medlemmer altid at holde kassereren *à jour* med deres borgerlige stilling og adresse. Derved vil opnaaes en større paalidelighed og hurtighed ved aarbogens ekspedition samt lettelse for kassereren ved medlemskontingentens indkrævning.

Postgangen i Jotunheimen og paa Hardangervidden.

1) Landpostbudrute Tessanden—Gjendesheim om Randsverk, Hindsæter og Bessheim udgaar i turisttiden (juli og august) fra Tessanden mandag og

torsdag morgen med tilbagekomst onsdag og lørdag aften. Breve og aviser til disse steder bør paategnes: pr. Tessanden, Vaage.

2) Landpostbudrute Øie—Gjendeboden om Framnes, Tyinholmen og Eidsbugaren underholdes i maanederne juli og august 3 gange ugentlig med hest paa strækningen Øie—Framnes og gaaende paa strækningen Framnes—Gjendeboden. Til disse stationer paategnes al post: pr. Øie, Valdres.

3) I ruten Skammestein—Beito—Fagerstrand ved Bygdin sendes post fra Skammestein søndag, onsdag og fredag middag med tilbagekomst de paafølgende dage. Breve til Fagerstrand bør paategnes: pr. Skammesteins postaabneri.

4) I landposbudtruten Øvre Eidfjord—Fossli underholdes 2 ugentlige turer i juni, jull og august.

Hvorvidt der vil blive underholdt nogen postforbindelse mellem Fossli—Bjoreidalen—Tinhølen—Sandhaug er endnu ikke bestemt.

Alle **skrivelser vedk. foreningen** bedes adresserede til Den norske turistforening, Kristiania — ikke til nogen af direktionens medlemmer personlig.

AARSBERETNING FOR 1903

(Afgiven af turistforeningens direktion i generalforsamling 5te mai 1904).

I aaret 1903 har turistforeningens indtægter ifølge regnskabsekstrakten (kfr. bilag 1) udgjort kr. 12 751,52; deraf er som kontingent for 4 livsvarige medlemmer kr. 200,00 afsat til det faste fond, der ved aarets udgang udgjorde kr. 13 816,01, hvoraf kr. 6 000,00 i hypothekbankobligationer, medens kr. 1 000,00 har været udlaant til foreningen for at dække løbende udgifter, og resten kr. 6 816,01 indestaar i Kristiania bank- & kreditkasse.

Af medlemskontingent er i 1903 indkommet kr. 8 495,00 mod kr. 8 223,00, kr. 8 122,00, kr. 8 058,00, kr. 11 694,00 og kr. 10 070,00 henholdsvis i 1902, 1901, 1900, 1899 og 1898.

Til ovenstaaende kommer statsbidraget 1ste januar—30te marts og 1ste april—31te decbr. 1902 med kr. 5 000,00, saaledes at man ialt har havt til disposition kr. 23 751,52.

Udgifterne har i aaret udgjort kr. 12 294,13, statsbidraget fraregnet.

Foreningens tilgodehavende hos aktieselskabet Gjendesheim er fra kr. 2 333,77 minket til kr. 1 979,47.

Direktionens medlem, dr. Elling Holst var ihøst forhindret fra at deltage i møderne, hvorfor 1ste suppleant, doktor F. Arentz, i hans sted har været indkaldt.

Med hensyn til foreningens virksomhed skal anføres:

1. Gjendeboden var i afvigte sommer besøgt af 490 reisende mod 439 i 1902 og bestyredes af Rønnaug Hoft.

2. Tvindehaugen og Nybod. Tvindehaugens gamle bygning er nu flyttet til Nybod, hvor plads er udtaget af sekretæren i forening med Gudbrand Rep. Arkitekt Welhaven har velvillig leveret rids til den nye hytte, der muligens vil kunne være færdig sommeren 1905. Den er foreslaaet at skulle bestaa af 2 rum med mellemliggende kjøkken samt forstue, og anbud er modtaget fra Gudbrand Rep paa opførelsen. Han forlanger for huset med privet og vedskur, nye materialier og transport iberegnet, kr. 1 285.00. Af hensyn til foreningens fortiden ringe disponible midler tror direktionen det rigtigst, at det ene rum sløifes, ialfald foreløbig. Skulde senere udvidelse vise sig nødvendig, kan den finde sted efter tegningen.

3. Skogadalsbøen var i 1903 besøgt af 275 reisende mod 278 aaret forud.

Gaardbruger Thorgeir Sulheim er fremdeles hyttens bestyrer, medens Gudbrand Rep som tidligere fungerer som opsynsmand.

Ifjor udbedredes madraserne, uldtepper og lidt inventar opsendtes, og taget paa melkeboden repareredes.

4. Skagastølshytten. Fremmedbogen udviser et antal af 129 reisende mod 94 i 1902.

5. Krækjahytten bestyredes som før af gaardbruger Ole Aker og besøgtes af 44 turister og 49 færdingsfolk, tilsammen 93 mod 61 aaret forud.

Her er nu indlagt nye senge med springfjærs madraser og opsendt endel nye uldtepper m. v.

6. Sandhaug var besøgt af 27 turister foruden 20 færdingsfolk, tilsammen 47 mod 44 i 1902. Som bestyrer fungerer fremdeles Lars S. Sæbø.

Her blev anskaffet endel tepper til sengene i saavel den egentlige turisthytte som stenboden. For den sidstes vedkommende er truffet den foranstaltning, at den af hen-

syn til veifarende udenom turistsæsonen staar aaben og til afbenyttelse.

7. Hytten i Steinbergdalen bestyredes som tidligere af Anders Løne. Her indtegnedes 19 reisende mod 27 aaret forud.

Gjærdet meddeles at have bidraget meget til stedets forskjønnelse, idet kreaturerne nu er forhindrede fra at tilsøle gaardstunet. Bestyreren har paa egen haand yderligere udplantet indenfor gjærdet ca. 300 ungtrær af forskjellig sort og er for dette interesserede arbeide sendt foreningens tak.

Det viste sig, at der ifjor vinter var forøvet endel hærverk paa stedet. Imidlertid var skaden forholdsvis ubetydelig. Førerboden vil her som paa Sandhaug fremtidig blive tilgjængelig for veifarende udenfor turisttiden.

8. Glitterheim bestyredes som før af Knud Storstensrusten og var besøgt af 257 reisende mod 266 i 1902.

Der blev ifjor opsendt en hel del inventar af forskjellig slags, som enten manglede eller var indkjøbt forlidet af, da hytten oprindelig udstyredes.

Som i forrige aarsberetning meddelt, viste der sig ved hyttens aabning sommeren 1902 mugdannelser i kjælderen og peisestuen, især i den første. Bygmesteren Iver Lillesæter maatte derfor efter specielt paalæg sent paa høsten reise didop og foretage flere foranstaltninger til fjernelse af fugtighed m. v., og direktionen bestemte sig for at se tiden og forholdene nærmere an, før den udbetalte det gjenstaaende restbeløb af den omakkorderede sum for bygningens opførelse. Sekretæren har ifjor inspiceret bygningen og indberetter, at muggen vistnok ogsaa da forefandtes paa enkelte steder, men i ringe grad. Baade han og hyttens bestyrer tror, at muggen lidt efter lidt vil helt forsvinde. Direktionen har imidlertid fundet endnu at burde afvente sommeren og indberetning om, hvorvidt muggen fremdeles er i aftagende eller ei, før der endelig opgjøres med bygmesteren.

Der er fra forskjellige hold fremholdt det uhensigtsmæssige ved hyttens indredning med dobbeltsenge og deres

anordning i flere etager. Direktionen kan være delvis enig i, hvad der i saa henseende er anført, men finder af budgetmæssige hensyn fortiden ikke at kunne foreslaa de for en forandring nødvendige arbeider igangsatte.

9. Dæmmevandshytten blev besøgt af 15 reisende mod 16 aaret forud. Opsynet føres af Endre Lisæth, Fossli hotel, hos hvem nøglerne beror. Som før meddelt, vil dog altid i tiden 1ste juli—30te august ialfald 1 rum blive staaende aabent, saa enhver i denne tid kan komme ind.

Taget vil antagelig til sommeren i nogen grad blive udbedret.

10. Leirvasshytten. Som det vil være bekjendt, er denne stenbod kun nødtørftig vedligeholdt, paa samme tid som foreningens fæste paa tomten dog stadig er fornyet. Her er et krydsningspunkt af flere ruter, og det har altid været direktionens mening, at en ordentlig turiststation paa dette sted i en nær fremtid vilde vise sig nødvendig. Efterat Slethavn ifjor vinter var bortrevet af sneskred, blev spørgsmaalet aktuelt, og Slethavns eier, R. Elvesæter, henvendte sig til direktionen med andragende om dens bistand til at opføre en turisthytte ved Leirvandet. Efter en hel del korrespondance og personlige konferencer med ansøgeren har direktionen besluttet at støtte foretagendet samt at yde ham et bidrag af kr. 1000,00 til stationens opførelse, alt paa specielle betingelser, hvoraf særlig fremhæves, at Den norske turistforening, naar saa maatte ønskes, har ret til at indløse det samlede etablissement efter takst med fradrag af det ydede bidrag, hvorfor haves pant i eiendommen; takster for logis, bevertning og føring maa approberes af turistforeningens direktion. Hytten skal kunne tages i brug den 15de august 1905 og etablissementet i alt væsentligt være færdigt 1ste juli aaret efter.

11. Krokan afhændedes i henhold til generalforsamlingens beslutning ifjor til hotel »Rjukans« eiere for en sum af kr. 8000,00, hvoraf kr. 6000,00 kontant, medens der for det resterende beløb kr. 2000,00 gaves pantobligation i eiendommen. Krokanfondet beløb sig pr. $^{31}/_{12}$ 03 til kr. 8 505,59.

Kjøberne har imidlertid senere ønsket at udfri nævnte obligation, hvad direktionen har indgaaet paa, og den hele kjøbesum er derfor nu betalt.

12. Baade, baadskyds m. v.

En i indkjobet af Dæmmevandshytten indgaaet baad er anbragt i Skykjedalsvandet til afbenyttelse for de reisende.

Det lykkedes ikke ifjor at faa ordnet med roskydsen i Ustevandets østlige ende, men til kommende sommer vil der ogsaa fra denne kant være anledning til at faa skyds over vandet, idet Ole Vindeg nu har vedtaget — paa samme betingelser som Paal K. Kaupang ved vandets vestlige ende — at skydse de reisende efter en pris af kr. 3,00 for 1 person med tillæg af kr. 1,00 for hver ny passager.

13. Broer og klopper.

Over Bessvassosen blev udlagt hoppestene, og til sommeren vil Smyttebroen mellem Fossli og Krækjahytten samt broen over Krækjastubben, som begge var bortrevne, blive udlagt paany.

Til bro over Maaneelven paa vei mod Gausta er bevilget et bidrag af indtil kr. 100,00.

14. Veiudbedring og opvarding. Der blev ifjor opvardet mellem Myklebust i Olden og Aamot i Jølster samt mellem Holvik over Giboen til Rauland i Telemarken. Nogen udbedring af turistveien i Simadalen fandt ogsaa sted. Ogsaa veiarbeidet i Veodalen er fortsat.

Hvis muligt, vil til sommeren blive udbedret og opvardet veien fra Vetti over Brændteigen paa ruten gjennem Midtmaradalen til Turtegro, maaske ogsaa udbedret de værste steder paa vei fra Utigard i Eikisdalen til Ormheim i Romsdalen.

15. Ogsaa i 1903 er der bevilget amanuensis P. A. Oyen i anledning af hans undersogelser af vore isbræers forandringer et bidrag, tilsammen kr. 110,00. Turistforeningen har derved kunnet yde sin medvirkning til fremme af de høist interessante og vigtige internationale undersøgelser af de glaciale forhold, som for tiden drives i mange lande, og hvori Norge ikke bør savnes.

16. Aardals dampskibsselskab har paa ansøgning erholdt et bidrag for 1904 af kr. 40,00 til drift af den selskabet tilhørende baad paa Aardalsvandet paa betingelse af, at den stadig korresponderer med Nordre Bergenhus amts dampskibe i tiden 15de juni—15de september m. m. Baadskydsen fra Farnes vil dog blive vedligeholdt.

17. Postgangen i Jotunheimen. Som tidligere blev ogsaa ifjor befordret post 2 gange ugentlig mellem Øie postaabneri og Tvindehaugen, Eidsbugaren og Gjendeboden. Der ekspederedes ialt foruden aviser 681 breve, brevkort og pakker op og 1881 ned ruten mod resp. 619 og 1512 aaret forud.

I postruten fra Tessanden postaabneri over Randsverk, Hindsæter og Bessheim til Gjendesheim er befordret ialt — frem og tilbage — ca. 3000 postsager.

Ogsaa iaar vil der blive underholdt en ugentlig landpostrute fra Fossli i øvre Eidfjord om Bjoreidalen og Tinhølen til Sandhaug fra midten af juli til udgangen af august*).

18. Turistforeningen har nu følgende bytteforbindelser:

a. Indenlandske:

Norges geografiske opmaaling.
Norges jæger- og fiskerforening.

b. Udenlandske:

The Alpine Club — 23 Savile Row, London W.,
St. George's Club — Hanover Square, London W,
Sociédad geografica de Madrid — Madrid,
Oesterreichischer Touristen Club — Bäckerstrasse 3, Wien,
Deutscher und Oesterreichischer Alpenverein — Løwengrube 6/I, München,
Club Alpino Italiano — Via Alfieri 9, Torino,
Appalachian Mountain Club — 9 Park Str., Boston, Mass., U. S. A.,
Club Alpin Français — Rue de Bac 30, Paris,

*) Er efter senere modtagen besked uvist. Se notiser.
Udg.

Siebenbürgischer Karpatenverein — Hermannstadt,
Società degli Alpinisti Tridentini — Rovereto, Italia,
Società Alpina delle Giulie — Trieste,
Ungarischer Karpatenverein — Iglø, Ungarn,
Smithsonian Institution — Washington, D. C., U. S. A.,
United States Geological Survey — Washington,
Finlands turistförening — Helsingfors,
Svenska turistföreningen — Stockholm,
Section Budapest du Club Hongrois des Karpates — Budapest.
Section de Haute Bourgogne du Club Alpin Français — Beaune, Côte d'Or,
Club Alpin de Crimée — Odessa,
Sezione di Belluno af Club Alpino Italiano — Belluno,
Dansk touristforening — Kjøbenhavn,
Section Lyonnaise du Club Alpin Français — 3 Rue Pléney, Lyon,
Dirección General de Estadistica de la Provincia de Buenos Ayres,
»Der Tourist«, Officielles Organ des Verbandes Deutscher Touristen Vereine — Zeil 63, Frankfurt a/Main,
Club Alpino Sardo — Cagliari, Sardinien.
Società Alpina Meridionale — Via Roma 413, Napoli,
Upsala Universitets geologiske institut — adr.: Universitetsbiblioteket, Upsala,
The Sierra Club — Academy of Sciences Building, San Francisco, California, U. S. A.,
The Geographical Society of Philadelphia — 1520 Chesnut Str., Philadelphia, Pennsylvania, U. S. A.,
The Scottish Mountaineering Club — 10 Castle Str., Edinburgh,
Club Alpino Siciliano — Corso V. E. 468, Palermo,
Geografiska föreningen i Finland — Helsingfors.
Oesterreichischer Alpen Club — Wien,
Section Oberhessen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins — Giessen,
Societé des Karpates de Transylvanie — Kolozsvoir ,Ungarn,

Göteborgs turistförening — Göteborg,
Società Geografica Italiana — Roma, Italia,
Touring Club Ciclistico Italiano — Via Giulini 2, Milano, Italia.
Dansk geologisk forening — Østervoldgade 7, Kjøbenhavn K.

19. Foruden aarbøger m. v. fra ovennævnte bytteforbindelser er foreningen velvilligen bleven sendt forskjellige reisehaandbøger og lign., udgivne af de norske lokale turistforeninger.

Redaktionerne af »Aftenposten«, »Dagbladet«, »Morgenbladet«, »Norske Intelligenssedler«, »Verdens Gang« og »Ørebladet« har efter anmodning velvilligen sendt de respektive blade til foreningens hytter i Jotunheimen og til Sandhaug fra 1ste juli til 15de september.

Fotografier er sendt foreningen fra d'hrr. kontorchef Damsgaard, hovedbogholder T. Kielland-Torkildsen (Kristiania), premierløitnant O. Midelfart (Kristiania), Howard Priestman (nr. Leeds), bankkasserer Axel Reinius (Stockholm), arkivar E. A. Thomle (Kristiania), cand. Erik Ullén (Upsala), professor dr. Walther (Rostock).

20. Saavidt direktionen bekjendt, eksisterer der nu følgende 23 lokale turistforeninger: Kristianssand og oplands, Stavangers, Indherreds, Skien—Telemarkens, Jotunheimen—Valdresrutens, Trondhjems, Kristiansund og omegns, Drammen og oplands, Namdalens, Kongsberg og omegns, Aalesund—Søndmør, Røros og omegns, Molde og Romsdals, Bodø og omegns, Fronsbygdernes, Bergens by og stifts, Levanger og omegns, Sogns, Hønefos', Flekkefjord og omegns, Lofotens og Vesteraalens, Helgelands samt Gudbrandsdalens.

Foreningen afholdt den 27de Oktober ifjor en høstfest i »Grand hotels« rococosal. Festen indlededes med et foredrag af sanitetsoberst, dr. L. Faye, over den græsk-romerske gymnastik. Siden indtoges seksa, hvorpaa fulgte punchebord, taler og dans. Festen var vellykket i enhver hen-

seende, og det var den almindelige mening, at det vilde være heldigt, om man herefter kunde afholde lignende sammenkomster hver høst, hvor man kan komme sammen for at udveksle sommerens erindringer.

Tyinbaaden. I turistforeningens generalforsamling 25de april 1893 vedtoges følgende:

a. at direktionen bemyndiges til paa turistforeningens vegne enten alene eller i forbindelse med andre interesserede at udstede en indbydelse til dannelse af et aktieselskab til anskaffelse og drift af en dampbaad paa Tyin,

b. at direktionen endvidere bemyndiges til gjennem tegning af aktier at støtte foretagendet med et beløb af indtil kr. 6000,00 af foreningens faste fond,

c. og at derhos direktionen for det tilfælde, at intet statsbidrag af driften erholdes, bemyndiges til for et tidsrum af indtil 10 aar at frafalde ethvert udbytte af disse aktier, indtil de øvrige aktieeiere har erholdt 4 %.

Siden den tid har det dannede interessentskab arbeidet for at faa baaden indkjøbt og paa vandet, men har af økonomiske hensyn og paa grund af store betænkeligheder med hensyn til drivkraften udsat med indkjøbet.

Under 7de marts 1904 indbød det imidlertid til generalforsamling, paa hvilken foresloges baadens anskaffelse, der saa besluttedes. Baaden vil, ifølge interessentskabets opgivende, blive leveret færdig her i Kristiania omkring 1ste juli, blive opbragt til Tyin og paabegynde farten der ca. 15de juli førstkommende.

Turistforeningens direktion har, paa grund af den siden generalforsamlingens beslutning hengaaede lange tid, ønsket paany i denne sag at høre generalforsamlingens afgjørelse og har gjort interessentskabet bekjendt hermed. Under henvisning til, hvad forøvrigt angaaende denne sag er anført i aarsberetningen for 1892, kfr. aarbogen for 1893, pag. 119, tillader direktionen sig at foreslaa, at beslutningen af 25de april 1893, punkt b og c, vedblivende gjøres gjældende.

Da man i 1898 fattede beslutning om *logisafgiftens ophævelse* for foreningens medlemmer, var forudsætningen den, at bestemmelsen vilde tilføre saa mange nye medlemmer, at forandringen vilde lønne sig ogsaa for turistforeningen. Desværre har resultatet ikke svaret til forventningerne, og det er et spørgsmaal, hvorvidt man ikke atter skulde optage logisafgiften i vore hytter.

Det er vistnok ogsaa nødvendigt at søge foreningens indtægter øgede, og direktionen vil derfor foreslaa for generalforsamlingen, at *medlemskontingenten* for nye medlemmer fremtidig sættes til kr. 5,00 pr. aar.

Endelig skal nævnes; at *Gjendesheim* i afvigte sommer var besøgt af 705 reisende mod 619 i 1902 og bestyredes som før af *Kari Rusnæs*.

Kjælderen blev ifjor cementeret.

Da det viste sig meget ønskeligt at erholde en egen havnegang for heste og kreaturer, har man andraget om og erholdt fæste paa endnu 3 maal jord, som vil blive indgjærdet til sommeren og benyttet som nævnt.

Der er her paa stationen i nogen grad ved bestyrerindens og turisters hjelp ryddet, og det er meningen efterhaanden at faa det hele tun ryddiggjort, kfr. sekretærens indberetning i aarbogen for 1901, pag. 182, og terrasser anbragt. En elskværdig turist gav i dette øiemed ifjor kr. 5,00.

Statsbidraget.

Som meddelt i forrige aarsberetning, erholdt turistforeningen for budgetterminen $^{1}/_{4}$ 1902—$^{31}/_{3}$ 1903 et bidrag af det offentlige, stort kr. 5000,00 og for budgetterminen $^{1}/_{4}$ 1903—$^{31}/_{3}$ 1904 et bidrag af samme størrelse.

Der blev tillige gjort rede for, hvorledes statsbidraget for 1ste april 1902—31te marts 1903 foreløbig var disponeret. I denne foreløbige disponering er ingen forandring skeet.

Den endelige anvendelse af **statsbidraget** $^{1902}/_{1903}$ har saaledes været:

1. Administration.

Sekretær og kasserer . . . . . kr. 300,00		
Undersøgelsesreise . . . . » 100,00		
	kr.	400,00
2. Til udbedring af veien mellem Glitterheim og Fuglsæter	»	300,00
3. Flekkefjords turistforening, bidrag til ophjælp af logisforholdene paa Kviplads i Siredalen	»	600,00
4. Trondhjems turistforening, bidrag til opførelse af en turiststation i Nedalen .	»	700,00
5. Turistforeningen for Bergens by og stift, til udbedring af rideveien mellem Hodnaberg og Fiksesund	»	200,00
6. Til fortsat oparbeidelse af en ridevei fra Tyssedalen til Skjeggedalsfossen (se statsb. 96/97, 98/99 og 99/00)	»	1 000,00
7. Drammen og oplands turistforening, til opvarding paa ruterne Bøle—Rustaden og Nerdalsgrænden—Rollag. .	»	150,00
8. Gaardbruger Øistein Hovde, bidrag til oparbeidelse af en gangsti mellem Hovde i Hedalen og et sted paa sæterveien nær Riddersprangct.	»	400,00
9. Guri Nygaard, bidrag til inventar paa Nygaard, Hol i Hallingdal	»	500,00
10. Vedkommende eiere til opretholdelse af turisthytten paa Kvithovd	»	50,00
11. R. Elvesæter til logishold paa Slethavn i 1902.	»	100,00
12. Fredrikke Jerkind, til logishold paa Reinheim under Snehætten	»	120,00
13. Østen Rudi, ø. Slidre, til logishold paa Haugsæter for 1902	»	80,00
14. Gaardbruger Guttorm Flataker, til logishold paa Tuve sæter i syd for Ustedalen	»	50,00
Overføres	kr.	4 650,00

Overført kr. 4 650,00

17. Gaardbruger Asle E. Skaro, til logishold paa Skaro, Hol i Hallingdal . . » 45,00

16. Gaardbruger O. I. Jeilo, Hol i Hallingdal, til logishold paa Jeilo i Ustedalen . . . . » 80,00

17. Gaardbruger Herleik Trettestølen, til logishold m. v. paa Sveingaardsbotten, Hol i Hallingdal . . . . » 30,00

18. Gaardbruger Knud Østerbø, Aurland, til logishold paa Østerbø . . . . . » 30,00

19. Gaardbruger Kristoffer Mogen, øvre Telemarken, som eier af turiststationen Mogen ved Møsvand . . . . » 50,00

20. Til førervæsenet . . . . » 115,00

Sum kr. 5 000,00

De under 2. 4. 5. 7. 8. nævnte arbeider er helt eller delvis færdige.

Statsbidraget $19^{03}/_{04}$ er i henhold til den direktionen givne bemyndigelse foreløbig disponeret saaledes:

1. Administration.

Sekretær og kasserer . . . . . kr. 300,00

Undersøgelsesreise . . . . » 100,00

kr. 400,00

2. Til fortsat udbedring af veien mellem Glitterheim og Fuglsæter . . . . . » 200,00

3. Stavanger turistforening, yderligere bidrag til opførelse af turiststationen i Lyseheimen . . . . » 900,00

4. Trondhjems turistforening, yderligere bidrag til opførelse af turiststationen i Nedalen . . . . » 500,00

Overføres kr. 2 000,00

Overført kr. 2 000,00

5. Turistforeningen for Bergens by og stift, til oparbeidelse af en ridevei op mod Skaala i Loen . . . . » 400,00

6. Drammen og oplands turistforening, til opvarding paa ruten Høgevarde—Flentensæter—Buvassbrænna . . . . » 100,00

7. Helgelands turistforening, til en turisthytte ved Kjensvandet paa nordsiden af Okstinderne . . . . » 300,00

8. Til fortsat oparbeidelse af en ridevei fra Tyssedalen til Skjeggedalsfossen (se forr. statsbidrag) . . . . » 1 000,00

9. R. Elvesæter, bidrag til opførelse af en turiststation ved Leirvandet . . . » 500,00

10. Skien—Telemarkens turistforening, bidrag til bro over Maaneelven under Gausta » 100,00

11. Tobias Utigard, Eikisdalen, til udbedring af veien mellem Utigard og Ormheim i Romsdalen . . . . » 100,00

12. Fredrikke Jerkind, til logishold paa Reinheim under Snehætten . . . . » 120,00

13. Gaardbruger Guttorm Flataker, til logishold paa Tuve sæter i syd for Ustedalen . . . . » 50,00

14. Gaardbruger Asle E. Skaro, til logishold paa Skaro, Hol i Hallingdal . . » 45,00

15. Gaardbruger O. I. Jeilo, Hol i Hallingdal, til logishold paa Jeilo i Ustedalen . . . . » 80,00

16. Gaardbruger Herleik Trettestølen, til logishold m. v. paa Sveingaardsbotten, Hol i Hallingdal . . . . » 30.00

17. Gaardbruger Knud Østerbø, Aurland, til logishold paa Østerbø . . . . . » 30,00

Overføres kr. 4 855.00

	Overført kr.	4 855,00
18. Gaardbruger Kristoffer Mogen, øvre Telemarken, som eier af turiststationen Mogen ved Møsvand	»	50.00
19. Til førervæsenet	»	95,00
	Sum kr.	5 000,00

Under 11te juli f. a. indgik direktionen til arbeidsdepartementet med andragende om et tilskud af det offentlige for budgetterminen $^1/_4$ 1904—$^{31}/_3$ 1905, stort kr. 5 000,00. Ved kgl. proposition anbefaledes den ansøgte sum bevilget i turistøiemed, at fordele efter vedk. departements nærmere bestemmelse mellem Den norske turistforening og Forening for reiselivet i Norge. Under sagens behandling i storthinget fremsattes imidlertid forslag om beløbets reduktion til kr. 3 000,00, der i sin helhed skulde stilles til turistforeningens disposition. Dette forslag vedtoges.

Direktionen anholder generalforsamlingen om den samme bemyndigelse, som det tidligere har været regel at give, til at disponere over dette statsbidrag.

Med hensyn til anvendelsen af statsbidraget $^{1903}/_{1904}$, har direktionen befulgt de samme principer som de foregaaende aar. Den har fremdeles anseet det hensigtmæssigt at holde statsbidraget og foreningens egne midler ud fra hinanden.

I 1903 var ialt ansat 27 førere med foreningens førerpatent. Samtlige er udstyrede med kompas og karter samt delvis med isøks og taug.

Bilag I.

EKSTRAKT
AF TURISTFORENINGENS KASSEREGNSKAB FOR 1903

Indtægt:

		Kr.	Øre.	Kr.	Øre
1.	Saldo fra forrige aars regnskab			512	10
2.	Hs. maj. kongens bidrag			100	00
3.	Nye tilkomne livsvarige medlemmer			200	00
4.	Logisafgift af Gjendeboden for 1903	228	75		
5.	— » Glitterheim » »	92	50		
6.	— » Krækjahytten » »	52	00		
7.	— » Sandhaug » 1902	32	25		
8.	— » Skogadalsbøen » 1903	122	50		
9.	— » Steinbergdalen » 1902	17	50		
10.	— » — » 1903	7	50	553	00
11.	Afdrag paa forskud til Gjendesheim			354	30
12.	Indtægt af avertissementer i aarbogen			100	00
13.	Salg af ældre aargange af aarbogen			34	00
14.	Refusioner			78	56
15.	Den kontante del af salgssummen for Krokan			6000	00
16.	Afdrag paa den for resten af salgssummen for Krokan udstedte panteobligation paa kr. 2000.oo			200	00
17.	Laan af det faste fond			1000	00
18.	Renter af foreningens faste fond			499	32
19.	— » Krokanfondet	219	55		
20.	— » pantobligationen i Krokan	48	25	267	80
21.	— » kassefolium i Kristiania bank og kreditkasse			357	44
22.	Indkomne medlemskontingenter for 1903 og foregaaende aar			8495	00
		Summa kr.		18751	52

Udgift:

		Kr.	Øre.	Kr.	Øre.
1. Administrationsudgifter:					
a. Porto, avertissemeuter, trykning, skrivematerialier etc.		846	29		
b. Lønninger til sekretær og kasserer . .		1300	00		
c. Udgift til bud og inkassation		337	10		
d. Reiser		200	00		
				2683	39
2. Aarbogen for 1903 og dens forsendelse .				3856	40
3. Kart og bogsamling				0	80
4. Foreningens bygninger og inventarium:					
a. Gjendebodens bygninger . . .	24.00				
b. — inventarium . .	1.80				
		25	80		
c. Glitterheims bygninger	800.00				
d. — inventarium . . .	119.14				
		919	14		
e. Krækjahyttens bygninger . . .	0.00				
f. — inventarium . .	33.22				
		33	22		
g. Sandhaugs bygninger	0.00				
h. — inventarium . . .	1.80				
		1	80		
i. Skogadalsbøens bygninger . .	70.00				
k. — inventarium . .	212.75				
		282	75		
l. Steinbergdalens bygninger . .	415.84				
m. — inventarium .	2.40				
		418	24		
n. Tvindehaugens bygninger (flytning)	240.00				
o. — inventarium . .	1.80	241	80		
				1922	75
5. Diverse, deriblandt assurance, skatter, afgift af grund til hytterne og for fiskeret i Gjende, samt lys og brænde.				337	95
6. Tilsyn, rorskarle og førere:					
a. Ole Aker — ved Krækjahytten for 1903		80	00		
b. Lars Sæbø — ved Sandhaug » 1902		100	00		
c. Th. Sulheim — ved Skogadalsbøen » 1903		50	00		
d. A. Løne — ved Steinbergdalen:					
1902: a. Løn	80.00				
b. garanteret extrafortjeneste	56.80				
		136	80		
1903: a. Løn	80.00				
b. garanteret extrafortjeneste	60.30				
		140	30		
e. O. P. Hæreid, for skyds paa Aardalsvand		15	00		
f. Elling B. Stene for do. paa Vasbygdvandet		30	00		
Transport		552	10	9001	29

	Kr.	Øre.	Kr.	Øre.
Transport	552	10	9001	29
g. Ole P. Næsset for ud- og oplægning af klopper mellem Atnesjøen og Langglupdalen 1903	14	00		
h. Bjørn Gjuveland for ud- og oplægning af klop over Bjortjønelven 1902 . . .	3	00		
i. Endre Lisæth, Eidfjord, for opsyn med Dæmmevandshytten	20	00		
k. Endre Lisæth, Eidfjord. for oplægning af baad i Rembedalsvand	3	00		
l. Paul Kaupang, Hol, for baadskyds paa Ustevand	30	00		
m. Siver Bøie, for udlægning af Leirungsbroen 1903	4	00		
n. Ivar Rusnæs, for oplægning af Leirungsbroen 1903	4	00		
o. Ivar Rusnæs, for ud- og oplægning af Russabroen 1903	14	00	644	10
7. Baade og baadnøst:				
a. Lars Sæbø for tjære til baaden i Laagen	2	00		
b. Ole Aker for tjære til baadene i Krækjavand	5	25	7	25
8. Opvarding			5	00
9. Broer og klopper			9	00
10. Veie			22	30
11. Kontingent til foreningen for reiselivets fremme 1903			100	00
12. Til reisendes nytte			3	20
13. Pensioner:				
a. Erik Slaalien, Lom, pension for 1902 og 1903	200	00		
b. G. Andersen Skattebo, Østre Slidre, pension for 1903	40	00	240	00
14. Refusioner			20	67
15. Afsat til det faste fond:				
a. Kontingent af nye tilkomne livsvarige medlemmer	200	00		
b. Renter	499	32	699	32
16. Afsat til Krokanfondet:				
a. Den af aktieselskabet Rjukanfos kontant betalte del af kjøbesummen for Krokan	6000	00		
b. Afdrag paa den af samme for den resterende del af kjøbesummen udstedte panteobligation med renter kr. 2000.00	248	25		
c. Renter af fondets kassefolium i Kristiania bank og kreditkasse	219	55	6467	80
Transport			17219	93

	Kr.	Øre.	Kr.	Øre.
Transport			17219	93
17. Tilbagebetaling af laan af det faste fond med renter			1026	00
18. Tilfældige udgifter			48	20
19. Balance indestaaende i Kristiania bank og kreditkasse			457	39
Summa kr.			18751	52

Kristiania 4de januar 1904.

E. A. Thomle,
kasserer.

Beløbenes overensstemmelse med kassebogen bevidnes.

Jens Printz,
revisor.

Bilag 2.

TURISTFORENINGENS AKTIVA.

	Foreningens faste fond udgjorde pr. 31te december 1902	kr. 13090.69	
	hvortil efter ekstrakten, udgift no. 15 litr. a og b samt no. 17, i regnskabsaaret er afsat	» 725.32	
		kr. 13816.01	
	heraf er i regnskabsaaret til løbende udgifter laant kr. 1000.00. Det faste fond udgjør saaledes pr. 31te december 1903		kr. 13816.01
	hvoraf kr 6000.00 i $3^{1}/_{2}$ % hypothekbankobligationer og kr. 6816.01 indestaaende i Kristiania bank og kreditkasse.		
—	Krokanfond udgjorde pr. 31te december 1901	» 2037.79	
	hvortil efter ekstrakten, udgift no. 16 litr. a, b og c, i regnskabsaaret er afsat	» 6467.80	
		kr. 8505.59	
	Derhos har fondet tilgode hos aktieselskabet »Rjukanfos« restbeløbet for Krokan 1800.00, der henstaar med pant i samme . . .	» 1800.00	
	saaledes at fondet pr. 31te december 1903 udgjør		» 10305.59
—	forskud til aktieselskabet Gjendesheim udgjorde pr. 31te decbr. 1902	» 2333.77	
	hvorfra efter ekstrakten, indtægt no. 11 gaar	» 354.30	
	saaledes at forskuddet pr. 31te december 1903 udgjør		» 1979.47
—	eiendele vare i 1903 assurerede saaledes:		
	1. Gjendebodens bygninger . .	» 10300.00	
	2. — inventarium .	» 3500.00	
	Transport	kr. 13800.00	kr. 26101.07

	Transport	kr. 13800.00	kr. 26101.07
3.	Gjendesheims bygninger . .	» 2050.00	
4.	Glitterheims bygninger . .	» 16500.00	
5.	— inventarium . .	» 2000.00	
6.	Krækjahyttens bygninger. .	» 2900.00	
7.	— inventarium .	» 500.00	
8.	Sandhaugs bygninger . . .	» 3500.00	
9.	— inventarium . .	» 1000.00	
10.	Skogadalsbøens bygninger .	» 5000.00	
11.	— inventarium.	» 2300.00	
12.	Steinbergdalens bygninger .	» 11000.00	
13.	— inventarium .	» 2000.00	
14.	Tvindehaugens bygninger .	» 1480.00	
15.	— inventarium.	» 700.00	
16.	Bøger, kontorrekvisita og andet løsøre hos sekretæren og i rigsarkivet	» 500.00	
			» 65230.00
			kr. 91331.07

Aktiestationen Gjendesheim er assureret saaledes.

Bygningerne	kr. 10750.00	
Inventarium.	» 2500.00	
		» 13250.00
		kr. 104581.07

Bilag 3.

EKSTRAKT
AF AKTIESTATIONEN GJENDESHEIMS KASSEREGNSKAB FOR 1903

Indtægt:

Kari Rusnæs indbetalt afgift for 1903	kr.	200.00
Do. — logisafgift for 1903	›	373.75
	kr.	573.75

Udgift:

1.	›Norden‹ for assurance af løsøre . . .	kr. 14.00	
2.	Vaage handelsforening for lys og parafin	› 26.67	
3.	Apotheker Sell for medicinkiste	› 31.20	
4.	Bogbinder Holmstrøm for indbinding af aarbog	› 1.80	
5.	Cement til kjælderen	› 29.78	
6.	For leie af en privat bod	› 30.00	
7.	Ivar Rusnæs for muring af kjælderen . .	› 72.00	
8.	›Norden‹, assurance for løsøre 1904 . .	› 14.00	
			219.45
			kr. 354.30

der bliver at fratrække foreningens forskud til Gjendesheim ifølge forrige aar kr. 2333.77. Forskudet bliver saaledes pr. 31te December 1903 kr. 1979.47.

Kristiania 4de januar 1904.

E. A. Thomle,
kasserer.

Beløbenes overensstemmelse med kasseboge bevidnes.

Jens Printz,
revisor.

Bilag 4.

FORSLAG TIL ANVENDELSE AF FORENINGENS MIDLER I AARET 1904

I aaret 1904 antages at ville tilflyde turistforeningen følgende indtægter:

1.	Logisafgift af foreningens hytter	kr.	900.00
2.	Indtægt ved avertissementer i aarbogen.	»	100.00
3.	Salg af ældre aargange af aarbogen etc.	»	50.00
4.	Hs. maj. kongens bidrag	»	100.00
5.	Renter af foreningens kontante beholdning. . . .	»	400.00
6.	Medlemskontingent for 1904 og tidligere aar . . .	»	9000.00
7.	Rest fra forrige aars regnskab	»	457.39
		kr.	11007.39

Dette beløb foreslaaes anvendt saaledes:

a.	Administration og reiseudgifter	kr.	2400.00
b.	Aarbogens udgivelse	»	2800.00
c.	Vedligeholdelse af foreningens løse og faste eiendele, yderligere anskaffelse af inventar, skatter, afgifter, assurance samt lys og brænde til hytterne .	»	1000.00
d.	Tilsyn med hytter, broer og veie samt udgift til logishold	»	500.00
e.	Baade, baadnøst, broer, klopper, veiforbedringer og opvardinger	»	500.00
f.	Omkostninger vedkommende opførelse af Glitterheim med inventar:		
	a. Tidligere bevilget . . . . . . kr. 12448.48		
	b. Til dato forbrugt . . . . . . » 11319.79		
	Igjen	»	1128.69
g.	Til forening for reiselivet i Norge	»	100.00
h.	Pensioner	»	140.00
i.	Tilbagebetaling af laan med renter til det faste fond.	»	1050.00
k.	Tilfældige udgifter, hvori indgaar de første udgifter til opførelse af Nybod	»	1200.00
l.	Balance.	»	188.70
		kr.	11007.39

Bilag 5.

INDBERETNING OM SEKRETÆRENS INSPEKTIONS- OG UNDERSØGELSES-REISE 1903

Fra Kristiania over Dokka til Bruflat i Etnedalen, over Dalsfjorden og Groslisætrene til Heggenes, Skammestein og Bygdin. — Til Nybod, Eidsbugaren og Tvindehaugen. — Til Gjendeboden, Memuruboden og Gjendesheim. — Gjennem Tjernholet til Glitterheim, Fuglsæter, Randsverk, Ellingsbo, Sjoa og Hamar. — Til Trondhjem, Stenkjær, Snaasen, Grong og Namsos. — Over Sandnessjøen, Svolvær og Lødingen til Narvik.

Fra Trondhjem over Meraker til Gilsaa hytte og Storeriksvold ved Essandsjøen. — Til Nedalen, Stuedalen, Storelvvold, Skotgaarden, Røros og Kristiania.

Fra Kristiania til Dokka, gjennem Etnedalen og over Grjoslisætrene til østre Slidre og Bygdin.

Med jernbanen bar det den 19de juli om morgenen afsted fra Grefsen og nordover. Nordbanen gjennemløber en række storartet vakre trakter og byder under farten paa betagende udsigter. Maridalen, Hakedalen, Einavandet og især Randsfjorden, naar toget endelig sænker sig ned mod denne, glemmes vanskelig. Og er man saa heldig at komme her en straalende solskinsdag, saa vil denne kaste en egen glans over mindet. Netop en slig solskinsdag var den 19de juli. Tidlig paa morgenen vistnok ikke; men «en morgengraaten kjærring gir en frydefuld dag», siges der, og det holdt stik

denne gang. Veiret blev bedre og bedre, man kom i godt reisehumør og nød med stigende velbehag alt det vakre i landskabet. Men etsteds, lige før man naar Lunner station, fik vi pludselig sjøgang, og jeg maatte saamen lægge mig ned paa det værste stykke; slig har jeg aldrig slingret paa jernbane før.

Efter en bra middag paa Dokka hotel, tog jeg over Tomlevoldene opover Etnedalen til **Bruflat,** hvor overnattedes hos landhandler Wold. Her har man det hyggeligt og godt, og folkene er meget elskværdige mod en.

Telefonen er allerede trængt langt ind i vore fjelde. Saaledes kunde jeg ved hjælp af samme den næste morgen før min afreise forudbestille baadskyds til fremmøde ved nedre ende af Dals- eller Stensetfjorden, der ligger vel 20 km. fra Bruflat; da jeg naaede didop, varede det ikke længe, før skydsen saaes komme nordenfra. Fra stuen, man gaar iland ved, øverst i fjorden, leder en sti over lave høider og gjennem tildels skogvoksede strækninger forbi Brænden, Retten og Grosli sætre. Ved disse sidste træffer man paa bygdeveien fra Skrautvaal. Den gik jeg over, tog forbi næste Grosli sæter, op over høiden og ned tilvenstre for Segelvandet, ovenfor hvilket Juviksætrene ligger paa den anden side. Saa tilvenstre ned mod Melsendvandet og langs dette med vandet tilhøire; her paatræffes sæterveien fra Rognebygden, som nu følges, indtil man nu kommer ned paa hovedveien ved Hovi. Hertil medgik fra Dalsvandet 5 timer.

Om man ønsker fjeldveien noget forlænget, kan man, straks Melsendvandet er passeret, tage tilhøire og nordvestover under fjeldryggen op mod Mellene, og man vil da komme ned ved Rogne kirke omtrent.

Paa denne tid af aaret falder det vanskeligt udenfor skydsstationerne at faa hest og kjærre paa disse kanter, og det holdt derfor haardt at naa **Heggenes,** som tilsigtet, den aften. Frem kom jeg dog og forefandt næsten fuldt hus. Stedet ligger jo vakkert til ved Heggefjorden og gav indtryk af et meget godt stel.

Næste dag var jeg indom Skammestein, besaa eierens antikvitetssamling og naaede ud paa dagen Bygdin, hvor middag indtoges i hotel Jotunheim. Det tidligere hotel Raufjordheim, som nu ligger udaf veien, er nedlagt for ca. 3 aar siden.

Veien op gjennem østre Slidre er nu udmerket god helt op. Naar der engang kommer passagerbaade paa Bygdin og paa Tyin, og den sidste kommer vel til sommeren, vil forhaabentlig rundturen, som derved skabes, blive saa lønnende for vedk. distrikter, som man har lovet sig det. Hotellerne ligger og venter paa de reisende, men ved Bygdins østende ialfald har de nok endnu ikke spundet videre silke paa trafiken. Galt er det ogsaa, at man har bygget ikke mindre end 3 hoteller her; paa den maade bliver fortjenesten ikke rar for nogen, og det er vanskeligt at forstaa, hvorledes de alle kan holde sig oven vande.

Til Nybod, Eidsbugaren og Trindehaugen.

Efter middagen tog jeg med skyds til Eidsbugaren, men var paa veien indom

Nybod og udtog tomt til den vordende turisthytte her. Der kan vanskelig være tale om anden plads end den valgte, som ligger paa en tør forhøining nær søen. Stedet blev afmerket med stene, og jeg anmodede Gudbrand Rep om nærmere at udmaale og begrænse det ønskede areal jord samt at indberette, hvorvidt han — naar han kom der senere paa høsten — syntes om tomten, om den ligger høit nok mod oversvømmelse og for anbringelse af kjelder under huset, om denne ønskes. Han udtaler, at han finder den valgte byggetomt at være den heldigste i enhver henseende, og tror den absolut sikret mod oversvømmelse; der viser sig da heller intet tegn til, at nogen saadan har fundet sted. Trindehaugens noget nær ideale byggeplads finder man ikke her.

Fru Klem fot.

Fra Heggefjorden.

Fru Klem fot.

Ved Bygdin.

Paa **Eidsbugaren**, hvor veteranen blandt vore førere i Jotunheimen, Ole Rødsheim, fremdeles residerer med usvækket godt humør, mødte efter tilsigelse Gudbrand Rep, med hvem jeg den paafølgende formiddag inspicerede **Tvindehaugen**. Ivaar havde indbrudsfolk været paafærde her, men havde nu ingen større skade kunnet gjøre; det meste af inventaret var jo bragt væk. De tilbageværende aarbøger lod jeg pakke sammen og medtage til Tyinholmen, hvorfra de senere ihøst er afhentede og bragt til Memuruboden, for til sommeren at transporteres videre til Glitterheim, som jo kun er forsynet med de sidste aargange.

Hvad materialierne i hytten og deres brugbarhed for Nybod angaar, saa undersøgtes de indgaaende af Gudbrand Rep og befandtes for det mestes vedkommende at have holdt sig briljant. Næsten intet tømmer viste sig at være i mindste maade raaddent, takket være den udmerkede og afrindende tomt. Selv gulvene saa bra ud; derimod var taget vistnok daarligere. Den ene ovn er god, den anden og komfuren kan repareres.

Den oprindelige hytte bestod af kjøkken og indenfor værende soverum, senere kom det nordligste rum til. Dette sidste er opført kun af bord, som daarlig egner sig for anvendelse paany, medens resten bestaar af planker. Da der ved Nybod, i ethvert fald foreløbig, ikke haves brug for nogen større turisthytte — det bliver jo nærmest blot et overgangssted — skulde jeg ville foreslaa, at hytten opføres i overensstemmelse med den oprindelige Tvindehaugen med kjøkken og 1 rum. Nogle flere materialier maa naturligvis indkjøbes, hytten paalægges et par hvarv og vinduerne delvis erstattes med nye, men Nybod vil dog blive relativ meget billig for foreningen.

G. Rep vilde nedrive Tvindehaugen og fragte materialierne i september*). Jeg bad ham at medføre ogsaa de

*) Han har senere indberettet, at transporten har fundet sted, og at materialierne nu er oplagte ved Nybod.

træmaterialier, som kan benyttes af saavel førerboden som baadnøstet. Et baadnøst maa man desuden have ogsaa paa Nybod. De 2 baade kan overføres og benyttes, men maa — særlig den ene — udbedres, ligesom der maa anskaffes nye aarer til begge.

G. Rep var villig til i tilfælde at paatage sig opførelsen af hytten ved Nybod og lovede at indsende anbud med overslag over, hvad der tiltrængtes af nye materialier m. v.

Det var med en egen følelse, jeg dennegang forlod Tvindehaugen. Det var som at forlade en kjær ven med bevidstheden om aldrig at gjense ham, og under roningen mod Tvinholmen kastede jeg jevnlig blikket tilbage mod den kjendte plads for endmere at fæste den og hytten i erindringen.

Og mange venner har Tvindehaugen vundet i de 33 aar, den har ydet de reisende ly under sit gjestfri tag. Den var viden kjendt for sin ualmindelig vakre beliggenhed med udsigt mod sø og tinder, for sin lune hygge og sit gode stel. Holger Drachmann har engang i et hoistemt digt prist stedet og dets daværende husholderske Ingeborg Jørstad, eller kanske var det bare den sidste; andre og mindre forfattere har udtalt sin beundring paa prosa og vers, i anmerkningsbog og paa væg, gjerne over den seng, hvori de har ligget. Saaledes var paa væggen bl. a. noteret af »en svensk svenska från Sverige«:

Jag älskar Norges fjäll med snö,
De vilda forsars fall,
Jag älskar denna fagra sjö
Med hyddan invid strand,
Ock sent jag glömma skall
Den stund jag hvilad' här.

Men det tilbyggede rum mod nord vandt ikke bifald. Det var i høi grad utæt, blæsten gik tvers igjennem, og uldtepperne var ofte for faa til at holde en varm.

Dieses luft'ge Zimmerlein
Schloss mich einst im Juli ein,
Doch ich hab' im Bette leider
Frieren müssen wie ein Schneider,
Und ein Sturm aus Nordwesten
Gab dabei Musik zum Besten,
Wobei in den Wänden Ratten
Noch die grosse Güte hatten
Durch ein ganz energisch Nagen
Jeden Schlaf mir zu verjagen.
So zieh ich denn lustig ein
In das schöne Jotunheim

synger »Einer aus Emden (Ostfriesland)«, og havde det ikke været for rotternes skyld — thi dem tror jeg ikke at have hørt der — saa kunde jeg godt have været med paa at underskrive, hvad han siger, det husker jeg klart fra et par nætters ophold i samme rum og samme seng, hvorover ordene stod anført.

Til Gjendeboden, Memuruboden, Gjendesheim.

Om eftermiddagen den 22de juli tog jeg med roskyds til Høistakka, langs denne og den kjendte vei gjennem Vesleaadalen til

Gjendeboden, som altid et hyggeligt sted, der under Rønnaug Hofts bestyrelse fortsætter sin gamle gode traditioner.

De planlagte arbeider var ikke færdige, men maa absolut udføres.

I den gamle bygning bør der drives nede ved gulvene og listes, desuden maa muren paa bygningens nedside delvis omlægges. Det sidste arbeide vil dog neppe koste meget, idet vistnok 2 mand i et par dage vil overkomme at blive færdig dermed.

Piber og peiser i det nyeste hus bør repareres og lerslaaes, væggene tættes — maaske ved kitning — og gulvene oljes.

Bestyrerinden udtalte ønsket om at faa gjærdet udvidet til at omfatte ogsaa den ældste stenbod. Dette tror jeg dog ikke bør ske. Stenboden benyttes jo af skydskarle og fremmede førere, og det indgjærdede tun bør helst reserveres gjesterne. Madboden burde dog maaske ligge indenfor, hvad der i tilfælde vilde nødvendiggjøre kun en mindre udvidelse.

Den 24de juli roede jeg til Memuruboden, hvor jeg imidlertid ikke traf Ole Sveine hjemme. Jeg havde havt forskjellige spørgsmaal at tale med ham om — derom senere — men havde nu intet andet at gjøre end at fortsætte nedover vandet.

Gjendesheim. Her var de til havnegang fæstede 2 maal jord udvist af skogforvalteren og bør til næste aar indgjærdes.

Vaskehuset var bra og iorden, ligeledes førerboden efter sidste forandringer. Cementeringen i kjælderen var paabegyndt og vilde blive færdig i høst.

De udplantede birketrær var desværre for de flestes vedkommende døde, de maa fornyes. En plantning rundt tomten vil i høi grad pryde stedet, og det tør efter de gjenstaaende trær at dømme ansees bevist, at en saadan vil kunne skaffes istand, naar man kun passer paa at omplante i rette tid*) og hegner om ungtræerne under opveksten. Den paabegyndte terrasse op mod gjærdet skulde man fortsætte arbeidet paa i høst. En elskværdig turist ydede dertil under mit nærvær 5 kroner. Maatte andre turister ogsaa hjælpe til, med bidrag eller arbeide!

Kari Rusnæs fortalte, at sæterveien fra Randsverk til Øvre Sjodalsvand nu af interesserede vilde blive fortsat langs vandet og over til Gjendesheim; til næste aar vilde den maaske være færdig. Naar dette sker — nu eller senere — saa vil man kunne kjøre frem lige til døren, større

*) Bør finde sted i juni, sagde skogforvalter Borchgrevink, da jeg talte med ham herom for et par aar siden.

krav paa hus og komfort vil melde sig, og fodturisten har atter tabt noget af sit terræn.

Det er allerede temmelig trangt ofte paa Gjendesheim, og den tid er neppe fjern, da man maa tænke paa en udvidelse her. En af de nætter, jeg opholdt mig paa stationen, maatte en hel del ligge paa gulvet i spisestuen. Dertil kommer spørgsmaalet om større rum for betjeningen; det er ikke sikkert, om man hvert aar faar den lille privatbod leiet. I gamle dage var forholdene enklere og kravene mindre, nu er reisestrømmen vokset og betjeningen nødvendigvis med den. Bare ordningen med den ganske store post, som kommer og gaar her nu, kræver sit eget rum eller ialfald, at bestyreren har sit eget soverum, der saa kunde anvendes ogsaa som postkontor. I vaskehuset kunde kanske et par af pigerne indlogeres.

Føreren, Sivert Bøie, havde i sommerens løb været syg og var det ogsaa, da jeg var der. Paa anmodning fik han derfor min tilladelse til at drage hjem, om han ikke blev bedre. Han talte om i tilfælde at opsige sin post, men har senere meddelt, at han atter er fuldstændig frisk og ønsker at vedblive som fører.

Flere af vore broer paa disse kanter var ødelagte af flom eller sne, saaledes Russa-, Leirungs- og Memurubroen. Den første, Russabroen, var af Iver Rusnæs atter ganske praktisk paalagt med en stige, hvorover var spikret gangbord med rækverk paa siderne; den gav indtryk af at være sikker og god. Leirungsbroen var ogsaa midlertidig udlagt med et par stokker, men saa ikke indbydende ud, da jeg var henne og inspicerede den. Den maa gjøres bredere og atter forsynes med rækverk; elven er noksaa bred. Det er beklageligt, at man ikke kan finde et for ruten mere passende brosted; det nuværende forlænger turen med en drøi omvei. Hvad Memurubroen angaar, saa har jeg min viden om dens ødelæggelse fra andre, der ogsaa vidste at berette, at den knækkedes af sneen, var med andre ord ikke indtaget ifjor, og at der intet var gjort for dens gjenopførelse. Det er Ole Sveine, som har paataget

sig ud- og oplægning samt vedligehold af denne bro mod tilladelse til at benytte turistforeningens gamle, oprindelige Memurubod.

Jeg vil i denne forbindelse ogsaa henlede opmerksomheden paa, at flere førere i de senere aar for mig har klaget over, at Ole Sveine som eier af den nuværende station Memuruboden oftere har været ubehagelig mod dem, naar de med turister kommer til stationen i føring over denne. Han skal sogar have truet med under saadanne omstændigheder at nægte førere nattelogis. Og sligt er dog for galt, om meddelelsen medfører sandhed, hvad jeg efter mit kjendskab til den, som fortalte det, og egne samtaler tidligere med Ole Sveine om føringen ikke har grund til at tvile paa. Ole Sveine har erholdt store bidrag og assistance forøvrigt af Den norske turistforening og pligter at vise denne meget hensyn. Der er ingen, som forbyder ham at føre over foreningens stationer, heller ikke nægter man i tilfælde ham eller hans folk natteleie. Turistforeningen har ellers ret til at ansætte en patentfører paa dette sted, det behøver ikke netop at være Ole Sveine.

Jeg anser det meget uheldigt, at turistforeningen har givet Memuruboden fra sig. Dette sted kunde med sin beliggenhed have store muligheder for sig, men eieren mangler evne til at bringe det op; i turistforeningens hænder vilde stedet være et andet og bedre.

Gjennem Tjørnholet til Glitterheim, Fagsæter, Randsverk, Elldingsdal, Sjoa og Hamar.

Den 27de aug. gik jeg om Russvandet og langs Tjørnholsøen over til Glitterheim. Egentlig havde jeg tænkt mig at gaa over Nautgardstind, men føreren — den tidligere Hans Næsset — var ikke rigtig frisk og turde ikke paatage sig turen.

Det er ofte nok fremholdt, hvilken besparelse af veien det vilde være, om der var baad at faa ved Rusvassboden. Det vilde imidlertid være en uberettiget fordring, at man der paa anmodning skulde staa til tjeneste med færgning; det kunde blive en brydsom affære for folk, der ellers ingen interesse havde af turisttrafiken. Men skulde det ikke gaa an at faa tilladelse til at anbringe en baad noget østenfor boden til brug for de reisende, som vil over til Glitterheim? Jeg tænker mig, at baaden kunde fæstes til en over Russa spændt staalstreng og efter behag hales over til den ene eller anden side; et sligt arrangement saa jeg oppe i Troldheimen engang.

Glitterheim. De første undersøgelser, jeg her anstillede, gjaldt mugdannelserne i kjælder og peisestue. Knud Storstensrusten udtalte, at der, da han kom til stationen i sommer, kun viste sig lidt mug i kjælderens tag og ellers intet. Jeg for min part ledte længe, før jeg fandt noget, den forekom altsaa endda, men i meget ringe grad. Efter dette skulde jeg være tilbøielig til at tro, hvad Iver Lillesæter paastaar, at muggen efterhaanden vil forsvinde. Knud var ogsaa enig med mig heri. Iver Lillesæter var efter anmodning fremmødt og paaviste de af ham udførte arbeider til undgaaelse af den indtrængende fugtighed. Kjældergulvet var omlagt, cementeret og fuget mod murene, ligesom der ellers var cementeret paa forskjellige steder. Taget i kjælderen var strøget med linolje 2 gange. Forhaabentlig vil man finde endnu mindre mug næste aar, men forsigtig bør man jo være til det yderste. Derfor advarede jeg ogsaa betjeningen mod at slaa vand udenfor væggene og bemyndigede Knud Storstensrusten til sommeren at indkjøbe et stort melkekar, som meierierne har dem, for deri at have husholdningsvand staaende. Jeg saa nemlig, at det trækar, som benyttedes hertil i kjøkkenet, var gissent og utæt, saa der randt vand paa gulvet og gjorde dette og vel ogsaa kjældertaget fugtigt.

I stenboden viste der sig mere mug. Om væggene cementeres indvendig, hvad jeg tillader mig at foreslaa, saa

vil den vistnok ogsaa her forsvinde, og boden kan anvendes efter sin egentlige bestemmelse, det ene rum af førere og det andet som melkebod o. l. af vertskabet. Taget bør ogsaa udbedres med never og torv.

Tagene paa hovedbygning og fjøs bør vistnok endnu tjærebredes et par gange. Billigt er det ikke, men de vil holde saa meget længere. Døre og vinduer bør ogsaa males, lemmerne ligesaa; det vilde komme paa 40 à 50 kroner. Enkelte steder burde ogsaa drives med tækningsstry.

Der raader megen misfornøielse med de store soverum og dobbeltsengene. Jeg synes heller ikke om dem, men et spørgsmaal er det vel, om det uden store omkostninger lader sig gjøre at foretage de fornødne forandringer her.

Loftsrummet mod vest gjør fortiden og i sin nuværende stand ingen nytte og bør indrettes med soverum for de reisende. Mit forslag er, at saa sker. Der gulvlægges mellem de ydre loftsbjælker, over disse reises vægge, og taget paneles. Det saaledes fremkomne værelse deles atter efter midten med panelvæg, og hvert af rummene udstyres med 2 enkeltsenge. Der maa indsættes 2 døre og vinduet forstørres, saa det kan oplyse begge rum. Jeg bad Knud Storstensrusten at indkomme med anbud paa dette arbeide, men har endnu intet seet.

Broerne over Veo, Bergennussa og Graasubækken befandtes i god stand.

Den 28de juli tog jeg i regnveir med gjennem Veodalen til Fuglsæter (5½ time) og, efter at have halvtømt en stor rømmekolle her og røret mig lidt, videre til Randsverk (1½ time) ad den under oparbeidelse værende vei. Den manglede meget dengang paa at være færdig, og broen over Rinda var heller ikke lagt.

„Saa rir seg snart regnet", svarede Jens Tronhus mig, da jeg dagen efter spurgte ham, hvad jeg af og til hørte bruse og tordne slig. Stuelven ligger vel ½ mil fra Randsverk; naar den høres der, ansees det for et ubedrageligt tegn paa kommende uveir.

Paa Randsverk overnattede jeg og fortsatte næste dag pr. skyds over Bjølstad til Ellingsbø og videre til Sjoa, hvor jeg ankom ud paa kvelden og tog ind paa Kulloen skydsstation. Den paafølgende middag var jeg i Hamar.

Til Trondhjem, Levanger, Stenkjær, Snaasen, Grong og Namsos. Blomlisæter, Medjaahytten og Elgsjøhytten. Over Sandnessjøen, Svolvær og Lødingen til Narvik.

Det var min agt iaar at gjøre mig bedre kjendt med enkelte dele af det nordenfjeldske

Med aftentoget reiste jeg derfor den 30te juli fra Hamar til **Trondhjem,** hvorfra jeg den 1ste august atter tog til Levanger og pr. dampskib samme eftermiddag den vakre rute til **Stenkjær** med ankomst der kl. 10 om aftenen.

Det blev sent, før jeg kom iseng. Der skulde gjøres en smule toilette, spises og arrangeres med skyds for morgendagen; endelig maatte jeg bese byen og den nærliggende eksercerplads, der med sin store velordnede, hvide teltleir gjør et meget malerisk indtryk i modsætning til vore moderne, omend mere praktiske barakkeetablissementer.

Kl. $4^1/_2$ var jeg atter oppe, om ikke længe i kjærren og kl. $6^1/_2$ ved Nøstvolden, hvor jeg netop kom tidsnok til at følge med »Bonden« opover. Desværre var veiret regntungt, som det havde været, lige siden jeg forlod Jotunheimen. Snaasenvandet med sine mange vakre skogbevoksede smaaøer gjorde derfor paa langt nær det af sig, som det burde og vilde have gjort under gunstigere forholde.

Det var turisthytten **Blomlisæter** under Andorfjeld, som jeg agtede mig til. Men nu fik jeg høre, at denne var af Indherreds turistforening aaret forud solgt til et par privatmænd. Den har derfor ikke længere nogen interesse for de reisende. Under disse omstændigheder valgte jeg at fortsætte nordover over Snaaseheien. De værste stykker af veien her er nu under udbedring.

Paa Formo meddelte man mig, at heller ikke **Medjaahytten**, tilhørende Namdalens turistforening, længere havde nogen betydning. Den var sterkt i forfald og benyttedes ikke; veien didop gjennem uren var heller ikke meget indbydende paa grund af sin brathed, og mange turde nok ikke gaa den. Jeg fik senere fra flere hold meddelelsen bekræftet.

Selvfølgelig maatte jeg indom den af Medjaagaardene — den første af disse —, hvor det bekjendte Medjaabord opbevaredes, og se dette. Det maa ikke forveksles med et bord paa ben; det var nærmest at ligne med en strygefjel, hvori forøvrigt nu manglede ikke faa af de 314 nagler, som skulde angive tallet paa de ifølge sagnet dræbte svenske soldater, der gik udover Medjaafjeldet.

Paa Bergsmoen har man det udmerket.

En turisthytte paa disse kanter, som jeg aldrig har seet omtalt i vore reisehaandbøger, er **Elgsjøhytten**, tilhørende Namdalens turistforening — forøvrigt nævnt af undertegnede i Hjalmar Arlbergs tillæg (Stockholm 1894) til hans turistkalender (af 1893). Den er opført i 1889 og ligger, som det vil fremgaa af navnet, ved Elgsjøen, der atter ligger 10 km. i ret linje N. N. Ø. for Ranem kirke. Veien, man maa benytte, er rigtignok endel længere. Man tager af ved et af veiskillene mellem Bjøra elv og gaarden Hundsmoen og følger kjøreveien til Flasnes, hvorfra roskyds til Viken nordligst i Eidsvandet. Her tager veien op mod Elgsjøen. Her og i det nærliggende store vand Grønningen skal der være briljant anledning til at drive fiske.

Den 3die august gik turen videre den vakre vei til **Namsos**, hvor jeg opholdt mig indtil dampskibets ankomst nat til 5te.

Reisende, som kommer hid og har lidt tid tilovers, maa ikke forsomme at kravle op til »Udsigten«. Denne ligger oppe paa Bjørumshammeren (109 m.) lige bag byen og naaes paa ca. 10 minutter — regnet fra foden af — ad en temmelig tungvindt, men morsom sti, sprængt i fjeldvæggen og

L. Eger fot.

Ved nordsiden af Snaasenvand.

L. Eger fot.

Fra Granaelven i Snaasen.

delvis forsynet med rækverk. Fra paviljonen har man en prægtig og vid udsigt.

Da jeg vilde kombinere en planlagt privattur gjennem svensk Lappmark, Ångermanland og Jämtland med min reise for foreningen, tog jeg med Bergenske og Nordenfjeldske selskabers prægtige dampskibe videre imod nord. Det gik fort. Den 5te august kl. 5 morgen fra Namsos med ankomst til Sandnessjøen næste nat kl. 2, videre med hurtigruten kl. 5½ og over Bodø og Svolvær til Lødingen, hvor kl. 1 nat til 7de. Derfra med nyt dampskib kl. 3½ morgen med ankomst til Narvik kl. 7½ fm. Den hele tur leden opover var begunstiget af det prægtigste veir, Vestfjorden var i det bedste humør af verden og Lofotrækken om muligt ligesaa storslagen vakker, som da jeg saa den første gang.

Det var 3 aar, siden jeg var i **Narvik** sidst, men hvilken forandring. Dens vekst, kan man nok sige, har foregaaet med amerikansk hurtighed og paagaar vel fremdeles.

Med den nyaabnede jernbaneforbindelse gik reisen nu mod vest. Rombaksbotnen laa atter afbrændt dybt dernede ved fjorden og vil vel ikke reise sig i sin tidligere størrelse; den betydning, den havde under baneanlægget, er jo nu borte. Men rundturen Narvik—Hunddalen—Rombaksbotnen kan endnu gjøres og burde indgaa som fast led i alle de af turistbureauer og private planlagte ruter heroppe. Hvad den videre fart op gjennem Norddalen angaar, saa var en kjøretur paa den gamle transportvei langs de bratte styrtninger der langt mere nervepirrende end jernbanebefordringen; veien laa paa sine steder ogsaa høiere. Den ligger vistnok endnu, men er paa sine steder afbrudt af banelegemet og kan vel ikke kjøres ovenfor Hunddalen.

*

Turen gjennem Sverige hører ikke hjemme her. Kun vil jeg som turist faa lov til at udtale, at ligesaa vakker som den sidste del gjennem Ångermanland og Jämtland var, ligesom trist fandt jeg den første del gjennem Lappmarken, träsk og ødemarker det meste, man ser fra jernbanen.

Fra Trondhjem til Meraker, Gilsaa og Storeriksvold ved Essandsjøen.

Saa var det trakterne mellem Meraker og Røros, jeg skulde se paa. Fra Trondhjem tog jeg om morgenen den 14de august til Meraker, spadserede derfra til Nustad og fik saa her skyds over til

Gilsaa hytte ved resterne af det gamle kobberverk. Her residerede gamle madame Iversen, en overmaade elskværdig og tjenstivrig vertinde, men dog for gammel til at holde stellet oppe. Hun sad, alderen tiltrods, inde med en udmerket hukommelse om de mange reisende, der havde gjestet stedet, og fortalte interesseret og gjerne.

Den almindelige rute herfra til Storeviksvold ved Essandsjøen er den om Lillefjeld og Skarpdalsvolden, som staar beskrevet i Yngvar Nielsens reisehaandbog. Jeg fik imidlertid høre om en anden over Rotvold gaard, hvorom det hedte, at hidtil kun yderst faa turister havde gaaet den. Jeg valgte derfor denne, da jeg næste dag gik videre. Fører var ikke at faa nu under slaatten, og forøvrigt var der nok heller ingen paa Gilsaa, som havde gaaet den vei; de havde kun hørt om den. Til Rotvold er der kjørevei og derfra til Aassætrene bra sætervei. Naar disse er passeret, bør man være lidt forsigtig, saa man ikke mister veien og som jeg somler væk en times tid med at finde frem ad gjeterstier. Op gjennem Horraadalen bærer det under svag stigning, og stien er grei her bortefter.

Oppe fra aasen tilhøire øverst i dalen fik et par ungokser og en kvie øie paa den enlige vandrer og satte i gallop ned mod mig. At komme unda og finde dækning var umuligt, hvorfor jeg valgte offensiven og sprang opover mod dem med opslaaet paraply. Dette imponerede dem, og de standsede forbløffede op nogle skridt fra mig; ved nogle stenkast fik jeg dem fjernet, dog ikke langt. Om lidt gjorde de et nyt energisk angreb, og paany maatte jeg forsvare mig. Denne gang havde jeg imidlertid indtaget en høiere liggende position og forsynet mig med kastevaaben saa store som brød,

men det var først, efterat de havde faaet føle flere af dem paa nært hold, at de trægt veg unda; kvien var saamen den værste. Glad var jeg, da jeg efter denne hæderlige fægtning kunde fortsætte min marsch op gjennem skaret mellem Klukskaftet og Horraadalsskaftet.

Paa den anden side af skaret begyndte vanskelighederne. Ifølge rektangelkartet 47 B, Essandsjø, skal herfra lede en sti tilhøire under Falkfangernota og vestenom Blaahammeren i retning mod Sankaakleppen, nedenfor hvilken den forener sig med veien fra Skarpdalsvolden. Jeg var ogsaa først inde paa en sti, som kunde være denne, men fandt snart, at den ikke laa i min rute, som skulde gaa over Klepvolden sæter, vendte derfor om og fortsatte istedet ret frem, hvor sporene lidt efter ledede bent ud i en stor myr; her stod der endog en stage som veiviser. Der maatte vistnok være en slags vintervei til sæteren, da det var ugjørligt at passere over paa denne tid af aaret, og det varede længe, før jeg fandt overgange paa andre kanter og atter kom frem paa en sti. Denne blev efterhaanden sterkere og sterkere, og endelig befandt jeg mig, efter at have omgaaet en mindre høide, lige foran Klepvolden. Her udtalte man ellers sin store forundring over, at jeg havde truffet paa sæteren. Konen, jeg talte med, havde bare seet en turist komme den vei før, og han havde gaaet sig vild i vestlig retning, men ved hujen endelig tiltrukket sig deres opmerksomhed.

Fra Klepvolden mangler ethvert spor af sti. Konen fulgte mig henover heierne mod Ramslihøgda, viste mig det trigonometriske punkt Blaakaakleppen, som jeg skulde styre efter, og ruslede tilbage igjen. Rektangelkartet viser mellem disse to høider myr, og det bestod da ogsaa terrænet for det væsentligste af, skjønt der jo ogsaa forekom enkelte tørre fremkomster. Djupholma maatte vades, og over myrene gik det just ikke i ret linje mod maalet, tvertom i zikzak til omgaaelse af de blødeste steder. Endelig traf jeg under Blaakaakleppen paa en kreaturvei, som ledede ned mod og ind gjennem den vakre birkelund, hvori Storeriksvold ligger noget ovenfor og midt imod Essandsjøen.

Jeg har ingen tider noteret, idet mit ubekjendskab med veien medførte flere feiltagelser og timelange forsinkelser. Dertil kom, at jeg den hele dag gik mod sterk, øgende vind. Jeg ved aldrig at have været paa fjeldet i en slig storm og mindedes uvilkaarlig Armfeldts ulykkelige tilbagetog her om Essandsjøen: en kold vinterdag maatte den fryse alt til is.

For mig medgik der ganske vist mere tid, end der endog ansees nødvendig for veien om Skarpdalsvolden, skjønt man paa Gilsaa opgav min rute at være noget kortere. Havde jeg havt kjendtmand med, eller havde ruten været godt opvardet, specielt over myrene, hvor ellers megen tid gaar tilspilde med at finde de bedste overgange, saa vilde ogsaa flere timer været indvundet. I ethvert tilfælde var veien interessant og, myrene undtagne, let at gaa.

Storeriksvold ligger udmerket pent til, men besøget er ikke saa stort, som stedet efter sin beliggenhed fortjener. Dette er vel ogsaa grunden til, at stationen ikke just var rart forsynet i madveien. Den hermetik, som ifølge opslag skulde kunne erholdes her, eksisterede ikke; den var nok ikke bare nylig sluppet op.

Der burde være anledning til at faa rødskyds herfra og nedover Essandsjøen, men sæterens eier har vel ikke villet paatage sig forpligtelsen til enten selv at være paa stedet hele sommeren eller at holde rorskarl der, hvor kvindfolkene ellers kan greie det hele. Er han imidlertid tilstede, saa skulde man ialfald tro, at han gjerne imødekom de reisendes ønsker og for passende betaling paatog sig at ro dem ned til osen, specielt naar den lange omvei rundt sjøen er opblødt efter længere tids regn, og kloppen over Djupholma mangler. Men det lød ikke til det! Det var først ved at underrette ham om mit forhold til Den norske turistforening og at minde om dennes bidrag til hans station, at han gik ind paa at ro mig det stykke.

Til Nedalen, Stuedalen, Storelvvold, Skotgaarden, Røros og Kristiania.

Det var en lørdag, jeg kom til Storeriksvold; søndag var det for vindens skyld ikke muligt at komme nedover vandet, og jeg opholdt mig derfor der i 2 nætter, før jeg kom afsted.

Naar man træder iland nede ved Essandosen, synes det første stykke vei med sine myrer ikke videre indbydende, og sti ser man ikke, kun dybe søkk hist og her. Siden bliver veien noksaa grei, kun maa man anvende lidt forsigtighed efter enhver elvovergang, hvorfra varder straks burde vise rette sti. Den er let og behagelig at gaa, og naar man nærmer sig Nea og Nedalen, bliver omgivelserne særlig vakre.

Nedalen. Efter at gaarden er overtaget af sin nye eier, ingeniør Lysholm, er det af flere grunde bleven nødvendigt at udvide den derværende turiststation, tilhørende Trondhjems turistforening (se uddrag af foreningens aarsberetning for 1902, N. T. F.s aarbog for 1903, side 226)*).

Den ældre hytte bestaar af 2 rum, hvoraf det ene med peis, og gjør et meget koseligt indtryk, men er jo meget liden for behovet og savner desuden kjøkken og rum for egen betjening, som det vel nu bliver nødvendigt at have; tidligere indehavdes jo vertskabet af vedk. gaardbruger paa stedet.

At komme hid var som at komme til Ægyptens kjødgryder. Jeg bad om lidt melk, straks jeg kom, og fik den deiligste rømme; jeg rekvirerede middag og fik erter og salt kjød, siden udmerket kaffe. Først om eftermiddagen søgte jeg hr. Lysholm, som paaviste mig det sted, der var udtaget af Trondhjems turistforening til byggeplads for den

---

*) Se ogsaa uddrag af dens beretning for 1903 i dette aars aarbog, hvoraf det fremgaar, at den nye turisthytte skal være færdig til 1. juli 1904, antal senge m. v. At vertskabet, ialfald indtil videre, velvillig er overtaget af Nedalens nye eier, giver vished for et udmerket stel paa stedet. Udg.

nye hytte, hvortil det er meningen ogsaa at flytte og tilbygge den nuværende ældre hytte. Den valgte plads laa inde i et hyggeligt birkeholt ikke langt udenfor det gjærde, der omgav gaardstunet, og nærmere Nea.

Naar man reiser alene, er det saavel for selskabs skyld som af hensyn til mulige uheld ønskeligt at have fører eller ialfald en bærer med i fjeldet, selv hvor veien er saa grei som fra Nedalen over til Stuesjøen; men her som overalt ellers var man optaget med indhøstningen, og der var ingen at faa. Det har forresten ogsaa sin charme at færdes alene; man er ikke afhængig af nogensomhelst, kan rusle som man vil, standse og nyde alt det vakre i naturen uden at forstyrres af spørgsmaal og beskrivelser.

Efter færgningen over Nea følger en opstigning. Naar man vel er oppe, maa man vende sig og se tilbage mod Nedalen og Sylerne; man har forøvrigt et vidt skue ogsaa mod nord og nordvest. Veien er sterk hele tiden og som regel fast at gaa, saa turen i godveir ikke nok kan anbefales.

Paa sæteren Spakdalslivold var jeg indom som snarest og fik mig lidt melk; derfra tager det 1 times vei til Stuevolden, hvortil noksaa brat nedstigning. Her fik jeg baadskyds over Stuesjøen til

Stuedalen, hvor jeg overnattede. Stellet er meget bra og folkene tjenstvillige.

Her fik jeg næste dag fører over til Storelvvolden. Vi tog den sydligste og beneste rute, den som gaar om Langen. Den var ikke saa vakker som den, jeg gik dagen forud, men byder paa mange afvekslinger.

Storelvvold er en vakker og velindredet hytte. Her traf jeg formanden i Trondhjems turistforening, overlærer Schulz, med hvem jeg havde en konference om turistforholdene paa disse kanter. Om eftermiddagen fortsatte jeg den tarvelige kjørevei over Nyvold til

Skotgaarden. Her er der et broget liv. Vi var baade turister, jægere, handelsreisende og lapper, og travlheden i huset var stor. Over dette sted fører jo ogsaa en stor gjen-

nemgangstrafik med Sverige, hvad der havde sat sine merker; stationsholderen benyttede saaledes ofte svenske ord og vendinger.

Den følgende morgen — den 19de august — tog jeg skyds over Jensvold til Røros, hvorfra jeg fortsatte med jernbanen til Kristiania med ankomst der samme aften.

Edvard Aanesen.

DEN AARLIGE GENERALFORSAMLING

afholdtes torsdag den 5te mai 1904 i Grand Hotel under ledelse af formanden, professor, dr. Yngvar Nielsen, der oplæste aarsberetningen og i forbindelse dermed direktionens budgetforslag for 1904.

Paa forespørgsel af ingeniør Dahll oplyste sekretæren, at den blandt indtægter hvert aar opførte sum kr. 100,00 for avertissementer i aarbogen var en afgift, sekretæren betalte for retten til at indtage saadanne. Overenskomsten med foreningen havde han overtaget fra sin formand i stillingen. Selvfølgelig bærer sekretæren de med avertissementernes trykning etc. forbundne udgifter.

Advokat Heber vilde, eftersom det af aarsberetningen fremgik, at budgettet havde vanskeligt for at balancere, henstille til direktionens overveielse, hvorvidt ikke aarbogens udgivelse burde finde sted kun hvert andet aar.

Formanden tro'de ikke, at det vilde være heldigt; tvertom burde vi, om vi kunde, anvende flere midler paa aarbogen. Man maatte ogsaa erindre, at mange, som ikke længere var aktive turister, ingen anden valuta havde for kontingenten.

Budgettet vedtoges derefter i sin helhed efter forslaget.

Ligeledes vedtoges det uden bemerkninger og i henhold til direktionens forslag at støtte anskaffelsen af en passagerbaad paa Tyin saaledes som besluttet paa generalforsamlingen i 1893.

Arkivar Thomle udtalte, at foreningen havde lidt store tab hvert aar paa grund af logisafgiftens ophævelse. En

hel del turister spekulerede i denne et enkelt aar og meldte sig saa ud igjen, naar sommeren var forbi. Han fremsatte forslag om en fremtidig logisafgift af kr. 0,50 pr. nat for medlemmer og kr. 1,50 for ikke-medlemmer.

Overretssagfører Bruun og sekretær Printz støttede forslaget, idet den første dog fandt kr. 1,50 for ikke-medlemmer noget høit.

Advokat Klingenberg var enig i dette sidste og mente, at man burde bibeholde kr. 1,25.

Thomles forslag vedtoges derefter, forsaavidt angik gjenindførelse af logisafgiften for medlemmer og dennes ansættelse til kr. 0.50 pr. nat, medens der besluttedes ingen forandring at gjøre i afgiften for ikke-medlemmer, der derfor vedbliver at være kr. 1,25.

I anledning af direktionens forslag om en fremtidig aarskontingent af kr. 5,00 udtalte

postmester Barth, at man vel nu burde have erfaring for, hvorledes den gjenindførte logisafgift vilde virke, forinden man skred til forhøielse af medlemskontingenten. Han vilde derfor foreslaa sagens udsættelse.

Ingeniør Dahll anbefalede, at man istedetfor at forhøie kontingenten fastsatte indtrædelsespenge, og fandt heri støtte af

Printz, som tillige henledede opmerksomheden paa, hvorvidt det ikke kunde være heldigt at nedsætte kontingenten for medlemmer, der tilhørte samme familiestand; tilsammen skulde de da tilstilles kun en aarbog.

Thomle. En beslutning i den retning vilde medføre store vanskeligheder for kassereren ved distributionen af aarbøgerne. Hvorledes skulde han kunne klare at holde greie paa familieforholdet?

Formanden accepterede paa direktionens vegne det fremkomne udsættelsesforslag, skjønt han samtidig vilde fremhæve det mindre heldig ved at bibeholde en medlemskontingent, fastsat for 36 aar siden, medens udgifterne siden den tid var stegne med 25 à 30 %.

Spørgsmaalets udsættelse vedtoges.

Derefter foretoges valg.

Til direktører valgtes:

postmester P. W. Barth (gjenvalg) med 49 stemmer og
sekretær J. Printz med 24 stemmer

— den sidste istedetfor dr. Elling Holst, der havde frabedt sig gjenvalg. Næst de valgte havde doktor Arentz 20 stemmer.

Til suppleanter valgtes

som 1ste: doktor F. Arentz,
» 2den: frøken T. Bertheau

med henholdsvis 44 og 38 stemmer. Efter de valgte havde bureauchef P. I. Paulsen 13 stemmer.

Til revisor valgtes:

sekretær G. Meinich,

og til decisorer gjenvalgtes

stadshauptmand Rich. Andvord og
overretssagfører Johs. I. Bruun.

* * *

Efter indtagen sexa vendte man tilbage til forhandlingslokalet, hvor der i mellemtiden var arrangeret et dessertbord.

Sanitetsoberst, dr. Faye greb ordet og udtalte omtrent følgende:

Det er iaar 25 aar, siden turistforeningens formand, professor dr. Yngvar Nielsen traadte ind i bestyrelsen og begyndte sin frugtbringende gjerning der. I den anledning har de øvrige bestyrelsesmedlemmer uden formandens vidende, men sikre paa alles tilslutniug, tilladt sig at arrangere denne lille tilstelning for herved at faa anledning til at frembære en hjertelig tak til ham for hans lange og trofaste arbeide i foreningens tjeneste. Man har kaldt turistforeningen en alpeklub. Dette er paa en vis maade rigtigt, men den er noget mere. Den er i væsentlig grad en arbeidsforening, og vi tør vel sige, at vi har arbeidet lige meget for almenheden som for foreningens enkelte medlemmer. Vi har aabnet almenheden adgang til landets naturskjønheder. Nye

tider, nye opgaver, og vi hilser med glæde alle gode foranstaltninger i saa henseende, om vi end mener, at det nye ikke passer inden vor ramme. Men endnu er her saa meget at gjøre inden vort omraade, at vi hverken kan eller bør opgive vort arbeide. Dette arbeide er det, Yngvar Nielsen saa længe har ledet, den tredje i rækken af vore formænd. Med sin store energi og dygtighed har han fortsat arbeidet paa det gamle grundlag og efterhaanden bragt turistforeningen til det efter vore forhold noksaa høie standpunkt, hvortil den har naaet. Men han har gjort noget mere. Ingen mand i landet har som han bidraget til at fremme turistlivet i det hele, ved sine reisebøger og ved sit personlige eksempel. For alt dette bringer vi ham vor hjerteligste tak. Til denne tak knytter jeg det ønske, at vi endnu længe maa se ham, ikke alene inden vor midte, men ogsaa fremdeles som vor midte.

Vor formand leve! (Stormende bifald og hurraer).

Professor dr. Yngvar Nielsen takkede i en længere tale, hvori han drog frem minder fra sine fodture, fra den tid, da det regnedes som en bedrift at gaa over Haukeli, ikke at tale om Hardangervidden. Han var af sin fader opdragen til at vandre om og lære at kjende og elske landet, og kunde, da han var 11 aar gammel, sige, at han var ganske godt kjendt mellem Kristiania og Sognesjøen. Hans ungdom faldt i en tid, da ungdommen elskede fodvandringer. I 1859 havde han med L. B. Stenersen og J. Vibe taget sin første store fodtur, med Hardanger som maal. Prestegaardene var i hine dage alle turisters hvilesteder, og mange havde gode minder fra disse, som hos Koren i Ullensvang, hos Aars og Halling i Lom, Holtermann i Opdal o. s. v.

Han ønskede, at fodturene igjen maatte komme til ære i vort land. En velocipedist f. eks. kan aldrig lære sit land slig at kjende, med dets natur og dets folkeliv som en fodgjænger! Den sidste har en leilighed, som andre savner, til at leve sig ind i omgivelserne. Ingen reisemaade giver et saadant udbytte som denne, — og hvilken sundhed giver den ikke! Selv kunde han sige, at nu, da han var 61 aar,

holdt han fodtureie ligesaa godt ud, som da han var 16. Det gjaldt kun om at holde sig i øvelsen. Der er ved minderne det vemodige, at de er knyttet til saa meget gammelt, som er væk; nye ansigter har afløst de gamle vandrere, og den kreds, som engang havde været at se rundt om i fjeld og dal, den var nu tyndet svært ind. Maatte det nye blive ligesaa godt som det gamle!

* * *

Formanden, professor Yngvar Nielsen greb siden atter ordet og udtalte i det væsentligste følgende:

»Der er en sag, som jeg gjerne vilde bringe frem her iaften. Det er et anliggende, som særlig egner sig for Den norske turistforening, og som ligger ind under dens virkefelt. Der er saa meget, som har forandret sig, og landet selv har der fulgt med. Fjeldet har tabt sin magt. Kulturen har rykket indover vidderne, og Fjeldet er tillige rykket os alle mere ind paa livet, er kommet os nærmere. Jernbaner og gode landeveie udretter meget, ogsaa til at forandre vort blik paa den omgivende natur.

Norge ser nu meget anderledes ud end for bare femti aar siden. Forandringerne sker raskt. Det bliver da et spørgsmaal, om ikke noget bør gjøres for at bevare det gamle. Jeg tror, vi kan gjøre det, og at vi bør vove forsøget, og vi vil der være tro mod vore traditioner.

Turistforeningen har gjort endel i denne retning. Vi har gjenoptaget de gamle bræveie og rettet paa de forfaldne varder. Ligeledes har vi taget os af den gamle vei over Fillefjeld, saa at den atter kan befares, og vandreren fra dens høider faa det rette skue af fjeldets pragt. Et af turistforeningens heldigste greb er, hvad jeg vil kalde redningen af Skjæggedalsfossen i Hardanger med bevarelse af dens nærmeste omgivelser i deres oprindelighed. Vi har derved bevaret ialfald en af vore fosse fra at blive gjort om til kun hestekræfter. Hvad skal vi gjøre for paa samme maade brudstykkevis at bevare Norges gamle natur? Thi det er ikke altid glædeligt at se, hvordan en fremstormende kultur

skaanselløst tager paa denne. Vi arbeider for tiden meget med at bevare minder om folkelivet og om historien. Vi har det nye musæum paa Lillehammer med de Sandvigske samlinger; vi har bygningerne paa Frognersæteren og ved Bygdø kongsgaard, og vi har folkemuseet, og ingen faar lov at krænke Trondhjems domkirke eller kongehallen i Bergen. Ingen vilde falde paa at fjerne dem for at give plads for en jernbane. Ja — vi holder jo ellers paa med noget saadant ude i Oslo, skjønt ulykken der endnu ikke er skeet. Men naturen? Ogsaa den skulde trænge værn, men faar det ikke.

Hvordan skulde saa dette ske?

Vi har gode eksempler at følge.

Amerika har her givet et saadant, der nok kunde efterlignes. Der har man oprettet de saakaldte *reservations*. Disse er nærmest for at redde det gamle indianske liv. De er af hovedsagelig ethnografisk interesse. Men dertil kommer de saakaldte *national parks*, der er indredede siden 1872, nærmest med det maal for øie at bevare naturens oprindelighed. Det er da skeet paa den maade, at man har taget store stykker af landet, fredet dem og sagt: Disse skal faa lov til at staa, som naturen har gjort dem! Meningen er, at her er naturen hellig — ingen privat indgriben! — dette skal blive staaende som et monument over naturen. En af disse parker, *Yellowstone national park*, har et areal af 14,500 kvkm. med en gjennemsnitshøide af 2,400 m. over havet. Canada har siden 1885 fulgt eksemplet. Og allerede i 1880 foreslog A. E. Nordenskiøld at indrette en lignende park i Sverige for at bevare i kommende aarhundreder et billede af nutidens vekstliv, dyreliv m. m. Tanken er endnu ikke realiseret. Men den har sikkerlig sympathi, og det kunde vel tænkes, at den en dag blev optaget og fremmet.

Skulde der ikke være grund til at tænke paa noget saadant hos os? At »holde af« en del af Norge? At lade denne bevare sin oprindelige natur til de kommende slægter? Der er flere strøg, som kunde egne sig for saadan anvendelse.

Vi har Jotunheimen. Den byder sig i denne forbindelse uvilkaarlig frem for tanken, og den maatte faa blive, som den er, som et hjem for den ægte natur, et billede af Norge, som det er idag. Men den staar ikke alene. Vi har de vilde høifjeldsstrøg omkring Bergensbanen, hvor navnlig de store bræer sætter sit stempel paa naturen. Om der til dem føiedes en del af Hardangervidden, hvad kunde vi ikke der faa! Maaske kunde der ogsaa reserveres et stykke af det sydlige Norge, der viste den uforfalskede heienatur paa vidderne mellem Telemarken, Sætersdalen, Siredalen og Lysefjorden.

Der er ogsaa lavere liggende strøg, som kunde fortjene at fredes i en saadan form, hvor fornemmelig skoven er det merkelige og interessante.

Jeg bringer iaften blot sagen frem. Det maa, om den, som jeg haaber, vinder forsamlingens tilslutning, blive gjenstand for nærmere overveielse, hvorledes den videre maatte ordnes.

Naturligvis har den sine vanskeligheder, kanske endog meget store vanskeligheder. Men den maa dog kunne gaa i orden. Noget, som vil lette dens gjennemførelse, er det, at man kunde tage stykker, der for det meste er statsalmenninger, og hvor man ikke behøvede at komme i kollision med de allerede hævdede og bestaaende brugsrettigheder. Dyrene maatte fredes, — ja neppe bjørn og ulv — og ligesaa maatte vekstlivet fredes. Hvad vilde ikke en saadan naturreservation byde kommende slegter for tillokkelser! Om man dertil gik saa langt, at man istandsatte gamle dyregrave, rettede paa de sunkne lægere og viste, hvordan Norge har været! Mange kom nok for at se paa det — saa det ogsaa økonomisk vilde give noget.

Jeg har den tro, at vor forening, naar den kun fandt støtte og bistand hos staten, med glæde vilde gjøre meget arbeide for at fremme en saa ideel sag. Den er heller ikke saa rent unyttig. Oppe i høiden er der mange undersøgelser at gjøre, som kunde faa praktisk betydning«.

Professoren havde nærmest havt fjeldet for øie.

Professor Wille fremholdt derefter andre sider ved sagen, navnlig hensynet til skoven og plantelivet.

Naar kulturen gaar frem, sprænges det gamle væk. Ved Trefoldighedskirken var der et meget merkeligt geologisk profil; det sprænges væk. Torvmyrerne ved havet bliver det vel snart sparsomt med, de kultiveres. Skoven hugges ned. Selv oppe i Finmarken med dens tynde bebyggelse forandres naturen raskt. En skov i »naturtilstand« skal man nu her i landet have vanskelig for at finde. I 1902 foreslog dr. Reusch, at man skulde reservere en del af Frognersæterskoven som en nationalpark. Det sted er dog neppe heldig valgt; det ligger for nær Kristiania. Nei, der maa helst vælges en afsides dal, med gran og furu i dalbunden, birk oppe i lierne og alle skovens vekster imellem.

I Danmark har man reddet en hedestrækning, ligeledes en torvmyr.

Ikke alene gjælder det imidlertid at bevare saa at sige hele landskaber, men ogsaa de enkelte planter. I Schweiz faar man ikke lov til at plukke Edelweisen med rod. For nogle dage siden saa man i Norge en avisnotis om, hvor mange læs ved der var blevet af Norges største eg, som nys var hugget. I Tyskland har man de saakaldte Naturdenkmäler. Hos os bevarer forstvæsenet endel, men de private intet. Det gjælder at bevare ikke alene trær, men ogsaa urter og planter. Sjeldne planter udryddes efterhaanden. Med saadanne kunde der endog gjøres forretninger. Udlændinger, »naturaliehandlere«, reiser omkring og samler dem i rent forretningsøiemed. Det burde blive slig, at folk, som vilde botanisere her i landet, skulde erhverve speciel tilladelse og afkræves en erklæring om, at de af sjeldne planter ikke tager mere end et bestemt antal eksemplarer. At bevare saadanne planter og lokaliteterne omkring dem har stor videnskabelig betydning, ikke at tale om det rent æsthetiske eller affektionsværdien. Man vil kunne studere de saakaldte lokalformer, sammenligne disse med formerne i andre lande, finde, ad hvilke veie arterne er indvandret

til vort land osv. Paa denne maade vil man kunne studere vort lands udviklingshistorie i botanisk henseende.

Dette er en sag, som Den norske turistforening vil gjøre sig i høi grad fortjent af videnskaben ved at tage sig af.

* * *

De to foredrag vakte megen interesse og modtoges med sterkt bifald.

Generalforsamlingen bemyndigede direktionen til med bistand af sagkyndige at indgaa til Landbrugsdepartementet med en henstilling om at overveie, hvad der kan gjøres for at bevare dele af norsk natur.

STATUTER

FOR

DEN NORSKE TURISTFORENING

vedtagne i generalforsamling den 21de januar 1868.

(Med de ved generalforsamlingsbeslutninger af 30te november 1868, 29de november 1873, 30te november 1877 og 30te april 1879 vedtagne tillæg og forandringer).

---

§ 1. Foreningens nærmeste øiemed er dels ved medlemmernes kontingent*), dels ved udgivelse af foreningens skrifter at erhverve midler til at lette og udvikle turistlivet her i landet.

§ 2. Disse midler benyttes til at lette adgangen til steder, der i sær grad udmerker sig ved naturskjønhed — som bidrag til forbedring af kvartererne paa de mindre befærdede ruter — til belønning for paalidelige førere — til opførelse af hytter, hvor de reisende kan finde ly paa de større fjeldovergange. Karter og ruter for turister bør meddeles i selskabets skrifter.

§ 3. Foreningens anliggender og midler bestyres og forvaltes af en i Kristiania værende direktion, bestaaende af 5 medlemmer, som igjen i sin midte udvælger en formand. Direktionen antager sekretær og en lønnet kasserer.

§ 4. Inden udgangen af april hvert aar afholdes, til igjennem dagbladene 14 dage forud nærmere betegnet tid og sted, en generalforsamling i Kristiania, ved hvilken direktionen forelægger de til den indkomne forslag, ledsagede med dens betænkning. Om selskabets midlers anvendelse i saadant øiemed fatter generalforsamlingen ved simpel pluralitet beslutning.

§ 5. Generalforsamlingen vælger direktion. Af denne udtræder vekselvis 3 og 2 medlemmer hvert aar, første gang efter lodtrækning. Den suppleres ved valg i generalforsamlingen. Generalforsamlingen vælger hvert aar revisor og to decisorer.

§ 6. Forandring i statuterne bestemmes i generalforsamlingen med $^2/_3$ pluralitet. Forslag, sigtende til saadanne forandringer, skal indleveres inden februar maaneds udgang. De kundgjøres af direktionen i tvende af Kristiania mest læste dagblade mindst 3 gange gjennem et tidsrum af 4 uger før generalforsamlingens afholdelse.

§ 7. Saafremt foreningen engang i tiden bestemmes opløst, bliver dens eiendele og beholdne formue at tilstille „Selskabet for Norges vel" til anvendelse i et med foreningens øiemed beslægtet foretagende.

---

§ 8. Enhver, der erlægger et bidrag af mindst 50 kroner engang for alle, bliver livsvarigt medlem af foreningen.

---

§ 9. Direktionen bemyndiges til at opnævne til medlemmer af foreningen de mænd eller kvinder, der i særlig grad er direktionen behjælpelige til sagens fremme. Om saadan opnævnelse har direktionen hvert aar at afgive indberetning til generalforsamlingen.

---

*) Kontingenten er fastsat til 4 kr. aarlig.

FORTEGNELSE OVER FØRERE

MED DET AF DEN NORSKE TURISTFORENING UDSTEDTE

FØRERPATENT

1. *Knud Olsen Vole* — Gjuvvashytten, for Galdhøpiggen og Jotunheimen.
2. *Eilev Halvorsen Ofigsbø* — Spiterstulen, for Galdhøpiggen m. v.
3. *Erik N. Nyhus* — Gjendeboden, for Jotunheimen.
4. *Sivert Th. Bøie* — Gjendesheim, for Jotunheimen.
5. *Knud Storstensrusten* — Glitterheim, for Glittertind og Jotunheimen.
6. *Jørgen A. Vetti* — Vetti, Aardal, for Jotunheimens vestlige del.
7. *Thomas A. Vetti* — Farnes, Aardal, for Jotunheimens vestlige del.
8. *Amund J. Odden* — Skogadalsbøen, for Jotunheimens vestlige del.
9. *Ole Jensen Berge* — Turtegrø, Skjolden, Horungtinderne og vestlige Jotunheim.
10. *Ole N. Øiene* — Fortun, Skjolden, for Horungtinderne m. v.
11. *Thor Eide* — Eide, Olden, for Jostedalsbræen.
12. *Lars Larsen Lien* — Faaberg, Jostedalen, for Jostedalsbræen.
13. *Thor Antonsen Greidung* — Opstryn, Nordfjord, for Jostedalsbræen.
14. *Rasmus R. Aabrække* — øvre Olden, for omkringliggende bræer.
15. *Mikkel S. Mundal* — Fjærland, for omkringliggende bræer.
16. *Gotskalk A. Gjerde* — pr. Odde, Hardanger, for Folgefonnen.
17. *Samson Olsen Sundal* — Mauranger, for Folgefonnen.
18. *Halsten H. Møglethun* — Sæbø, Eidfjord, for Hardangervidden.
19. *Ole Larsen Aker* — Krækjahytten, for Hardangervidden.

20. *Kristoffer Olsen Mogen* — Mogen,
for Hardangervidden.
21. *Halvor Brynildsen Kaase* — Nyland, Vestfjorddalen,
for Gausta og omliggende ruter.
22. *Kittel Halvorsen Kaase* — Nyland, Vestfjorddalen, for Gausta
og omliggende ruter.
23. *Thore Gundersen Videsjorden* — Opdal i Numedal,
for Hardangervidden.
24. *Ole Pedersen Moen* — Søndre Moen pr. Brænden ved Atnesjøen,
for Rondane m. v.
25. *Edv. O. Mølmen* — Mølmen, Lesjeskogen,
for Lesjefjeldene, overgangene til Skiaaker, Eikisdalen m. v.
26. *Svend P. Kvitingen* — Kvitingen i Skiaaker,
for fjeldene mellem Skiaaker og Sogn.
27. *Hans A. Raftevold* — Indre Haugen,
for Hornindalsfjeldene.

UDDRAG
AF FORSKJELLIGE LOKALE TURISTFORENINGERS AARSBERETNINGER FOR 1903.

Drammens og oplands turistforening.

I aaret 1903 har turistforeningen havt 102 betalende medlemmer, hvoraf 11 damer. Turistforeningens hytte paa Høgevarde har i sommer været besøgt af 217 nattegjester; desforuden har der været adskillige andre besøgende paa hytten, saavel i sommer- som i vinterhalvaaret; i paasken saaledes ca. 40 skiløbere.

Hytterne paa Storstensfjeld, Haukaas og Ovnerudaasen er i nogenlunde god forfatning; de staar aabne for alle og enhver til afbenyttelse, og det er beklageligt, at publikum ikke omgaaes hytterne og deres udstyr paa en mere omhyggelig maade. Dørene og vinduesløemmerne efterlades aabne, hvoraf følgen er, at sneen om vinteren faar frit indpas, og inventariet er ogsaa hyppig gjenstand for molest af forskjellig slags. Det samme er jevnlig tilfældet med de af turistforeningen opsatte afvisere, der ret som det er rives løs, anbringes paa feilagtige steder og beskadiges. Foreningens bestyrelse vilde være meget taknemlig for oplysninger, der kunde lede til afstraffelse af forøverne af denslags hærverk.

Foruden supplering af bortkomne afvisere og ny opmerkning af tidligere opmerkede veie — hvoriblandt specielt kan nævnes diverse arbeider i trakten om Viksæteren samt fra Høgevarde om Flenten til Buvasbrænna — har foreningen i den forløbne sommer ladet opmerke veien fra Bøle i Eggedals vestbygd til Rustan i Numedal; ligeledes er der fra Enger beliggende lidt nordenfor delet mellem Sigdal og Eggedal og fra landeveien lidt søndenfor skydsstationen Kopseng i Eggedal opmerket veie til den saakaldte Nerdalsgrænd, hvor veiene støder sammen ved gaarden Halstenrud og følges vestover til kort østenfor Lokesæteren; her deler

veien sig i to arme, hvoraf den ene fører frem lige nordenfor Rollag kirke og den anden til gaarden Kongsjordet, beliggende omtrent ved delet mellem Rollag og Vægglid i Numedal. Paa veien mellem Enger og Nerdalsgrænden befinder sig en stenstøtte, opreist paa det sted, hvor »Sævligutten« i sin tid myrdede og plyndrede en omreisende kramkar; se Øverlands beretning herom. Af andre arbeider kan nævnes endel nyanskaffelser til Høgevardehytten, hvor man endvidere ogsaa har anbragt himling i forsamlings- og spiseværelset.

Det i forrige aarsberetning omhandlede bidrag af Den norske turistforening blev bevilget med kr. 250,00, som er anvendt til de foran nævnte større opmerkninger.

Ved det i februar f. a. i Kristiania afholdte møde til stiftelse af en fællesforening til turistvæsenets fremme var ogsaa vor forening repræsenteret. Mødet ledede som bekjendt til oprettelse af »Forening for reiselivet i Norge«.

Af paatænkte arbeider i indeværende aar kan nævnes opmerkning af veien fra turiststationen Flentensæter til Skjønne i Numedal, fra Urulas dalføre, nordenom Storrustfjeldet, til Trommaldsæteren i Flaa og fra Hedalen til Næs i Hallingdal.

Skien—Telemarkens turistforening.

Medlemsantallet har været: 1 æresmedlem, 11 livsvarige, 217 aarlig betalende. Der er i aarets løb udgaaet 21 og tilkommet 68 medlemmer.

Bidragsydere. Foreningen har været tilstaaet af Skiens brændevinshandel et bidrag stort kr. 1000.00. — Et af Den norske turistforening i udsigt stillet bidrag stort kr. 1000.00 til oparbeidelse af en vei fra Rjukan gjennem Gausdalen til Gaustahytten har heller ikke iaar kunnet hæves paa grund af manglende thinglæst grundafstaaelse for veien, idet det endnu ikke har lykkedes at bringe saadan grundafstaaelse iorden for samtlige grundeieres vedkommende.

Gaustahytten. Besøget ved hytten har i 1903 været 210 personer mod 120 i 1902. Hytten har i det forløbne aar været bestyret af frk. Lina Olsen.

Sportsstuen paa Kikutkollen har i 1903 været besøgt af ca. 2000 mennesker. Den bestyres nu af fru Thora Larsen fra Skien.

Stedet egner sig udmerket til opholdssted for vinterturister,

da der heromkring i lighed med i Nordmarken ved Kristiania er prægtige skibakker og interessante løiper.

Til sommeren agter foreningen at faa istand en liden reiserute fra badestederne Sandefjord og Larvik op Slemdal til Kikutkollen og tilbage igjen over Skien. Denne rute, der kun vil medtage 1 dag eller 2, og som gaar gjennem de skjønneste trakter i disse 3 byers nærhed, vil antagelig for badegjesterne være en kjærkommen afveksling. Udsigten fra Kikutkollen opover Telemarksfjeldene og udover mod havbrynet er storartet.

Trondhjems turistforening.

Medlemsantallet var 1ste januar 1904 240, hvoraf 2 livsvarige medlemmer. Der er i 1903 udmeldt og strøget 12 og indmeldt 22 medlemmer.

I Troldheimshytten har vertskabet som før til almindelig tilfredshed været besørget af Ole Gundersen og hustru; den første har tillige fungeret som fører. Besøget har været meget bedre end i 1902, nemlig 8 skiløbere og 63 turister; enkelte har besteget Snota og Troldhætta. De fleste besøgende har, som rimeligt er, været fra det Nordenfjeldske; men det ser ud, som det begynder at gaa op ogsaa for turister sydfra, at Troldheimen har meget at byde paa og er vel værd et besøg.

Storli skiftede ifjor eier og eies nu af Kristofer Haugen fra Opdal. Han har gaaet ind paa at modtage turister efter turistforeningens takster og har efter anmodning faaet opsendt endel inventar, der som almindelig i saadanne tilfælde forbliver foreningens eiendom.

De som sidste sommer har besøgt Storli — de har desværre ikke været mange — omtaler stellet hos den nye eier som meget godt. Storli vil saaledes visstnok fremdeles blive den samme koselige station som tidligere.

Paa Nedalen har forholdene i den forløbne turistsæson været uforandrede. Uagtet besøget ikke har været meget stort, har det vist sig, at turisthytten har været for liden. Det er derfor en tilfredsstillelse at kunne meddele, at der allerede fra kommende sæson vil blive meget bedre plads.

Det i forrige aarsberetning omtalte byggearbeide er nemlig nu i fuld gang. Der blev i høst afsluttet kontrakt med

Peder Husvold i Tydalen, gaaende ud paa, at han skulde bygge en ny hytte overensstemmende med en af arkitekt Solberg udarbeidet tegning og flytte den gamle hytte ind til den nye, med en lukket gang imellem. For hele arbeidet — kjælder, privet og indredning indbefattet — skal han have kr. 1950.00.

Ifølge meddelelse fra Peder Husvold tømrer han huset færdigt nede i bygden og fragter det op i februar—marts. Udstyret med ovne, sengklæder, service etc. sendes herfra til Reitan station, hvorfra det bliver kjørt paa vinterføre ind til Nedalen. Alt skal være færdigt til 1. juli førstkommende.

Fra denne tid af vil der altsaa paa Nedalen være sengeplads til 12 personer, foruden at der i nødsfald vil være anledning til at ligge paa bænkene i fællesrummet. Disse bænke har man dog efter nærmere overveielse besluttet ikke at indrette som sengebænke saaledes som antydet i forrige aarsberetning; men en turist kan vel, om det kniber, ligge paa en træbænk.

Husene opføres paa en tomt ved veien fra overfartsstedet over Nea.

Til de store udgifter til nyt hus og udstyr paa Nedalen har Den norske turistforening med stor imødekommenhed, for hvilken bestyrelsen maa aflægge sin erkjendtligste tak, ydet det betydelige bidrag af kr. 1200.00. Resten, som antagelig vil beløbe sig til adskillig mere, og som vil komme til udgift for Trondhjems turistforening, vil tyngde ikke lidet paa dennes budget.

Den i forrige aarsberetning indtagne kontrakt med Nedalens eier er thinglæst.

Vertskabet ved den udvidede hytte vil, ialfald foreløbig, blive overtaget af Nedalens eier, hr. ingeniør Lysholm, som ogsaa vil engagere fører.

Da den gamle baad i Nea er temmelig medtagen, bør der anskaffes en ny.

Baaden i Esnaosen tiltrænger endel reparation, som vil blive besørget af føreren paa Nedalen, før turistsæsonen begynder.

Den samme har i den forløbne sommer udbedret merkerne paa veien fra Esnaosen til Nedalen. Derimod kunde han paa grund af den vedvarende høie vandstand ikke udlægge klopperne over Djupholmen, Fiskaaen og Ramslibækken.

Besøget paa Storerikvold har i 1903 været adskillig bedre end aaret iforveien, men ikke paa langt nær saa godt, som det vakre sted og det gode stel fortjener. Der staar i

antegningsbogen en bemærkning om, at turistforeningen burde holde fører her; men derom kan der fornuftigvis ikke være tale, saalænge der ikke kommer flere turister. Nogle smaareparationer paa huset vil blive foretagne og endel karter opsendte. De karter, som har været der før, er efterhaanden forsvundne!

Kvittyten. Hr. brugseier Birch i Selbu har nylig vist turistforeningen den store velvilje at overdrage den sit hus ved det nedlagte kvernstenbrud Kvittyten, en gave, som foreningen med tak har modtaget. Dette sted, der ligger ved foden af Skarvene i Rotledalen almenning i Selbu, vil afgive en bekvem station for fjeldvandrere, der vil bese sig i fjeldtrakterne mellem Selbu, Meraker og Tydalen.

Hr. Birch har udstedt skjøde paa huset, hvilket skjøde vil blive thinglæst.

Turistforeningen vil foreløbig af mangel paa midler ikke kunne gjøre mere end at foretage de nødvendige reparationer. Huset vil være aabent fra turisttidens begyndelse til 25. august, da det vil blive lukket. Hr. Birch har nemlig ledsaget sin overdragelse med det forbehold, at huset ikke maa benyttes som opholdssted for jægere i jagttiden.

Der maa gjøres opmerksom paa, at der ikke vil blive nogenslags bevertning at faa i Kvittyten. Stedet ligger nemlig ikke saa nær nogen sæter, at der kan faaes mad derfra, og at holde bevertning der som f. eks. i Trondheimshytten er aldeles ugjørligt, da det vilde blive altfor kostbart. Det er vel ogsaa at formode, at der i den første tid ikke vil komme særdeles mange turister.

Da det kan antages, at endel af dem, der vil besøge disse trakter, vil lægge veien over Sendalen, vil man søge at træffe overenskomst med eieren af gaarden Sendalen, om at modtage turister efter turistforeningens takster. Paa gaarden er der et rummeligt hus med gode senge, og stellet er pent og godt. Foreløbig vil der ikke være andet end landskost at faa. Men skulde der blive nogen livligere færdsel, kan der blive sendt did hermetik.

Graakallen. I dette aar har man kun indskrænket sig til vedligeholdelse af de tidligere anlagte stier, idet man mener, at der saaledes foreløbig er gjort, hvad der behøves for fremkomst deroppe.

Stellet i Graakalhytten har været besørget af Skistuens vert, med hvem der blev afsluttet kontrakt, ifølge hvilken han skulde holde aaben [illegible] [illegible] [illegible] og servere til

skistuens priser. Kontrakten blev foreløbig gjort gjældende kun for iaar; men da man ikke har hørt om nogen utilfredshed med dette arrangement, vil den antagelig blive fornyet.

Endel nyt service er opsendt.

Det har desværre ogsaa i det forløbne aar vist sig, at hytten paa Storheia bliver misbrugt af ungdom fra omliggende bygdelag, uagtet turistforeningen har gjort, hvad der staar i dens magt, for at forhindre det. Bestyrelsen vil derfor forelægge generalforsamlingen spørgsmaal om disposition af hytten paa anden maade.

Kristianssand og oplands turistforening.

Aaret 1903 har som 1902 ikke været gunstig for turisttrafiken.

Paa driften af Bjørnevandshytten er der et underskud af kr. 180.00 mod kr. 56.35 f. a.

— — — — — — — — — — — — —

I det slette veir ligger den væsentligste aarsag til det mindre gode turistaar; desuden bærer formentlig de daarlige tider en del af skylden, endvidere er interessen for med skræppen paa ryggen at slaa ud fra de banede veie ikke i tiltagende, og aarsagen til, at turiststrømmen ikke øger, ligger derfor ogsaa i mangelen paa kjørbar forbindelse med naboturiststrøgene, der aar for aar bliver mere følbar.

— — — — — — — — — — — — —

Sekretæren har foretaget en længere reise for at tilse Gaukheihytten, hvor beklædning m. v. var planlagt, samt turiststationerne, og desuden for ianledning af foreslaaet samarbeide med Stavanger turistforening at undersøge, hvorvidt vi burde være med paa at bygge en hytte, der hvor veien deler sig, enten den nordlige rute op Breiaadalen til Brattelid eller den sydligere rute nordostover ned Ljosedalen til Bjørnaraa.

Via Frøysnæs, der nu er nedlagt som turiststation, gik turen over Gaukhei, Haahelleren over Riuven til Lysebod (Stavanger turistforenings nye hytte). Derfra over stedet for den planlagte hytte langs Breianaa til Brattelid, som i 1904 vil indgaa blandt turistforeningens stationer. Landhandler Søren Lund har paataget sig at indrede stedet, eftersom forholdene kræver. — Videre over Botsvand til Byklum og gjennem Dalen til Breive og Bjaaen, hvorfra hjem over Vallar-

heim, Rysstad (nedlagt), Bedsteland (ny turiststation) og Sommerhjem (Byglands turiststation).

Endvidere er særskilt besøgt Svalland, der ogsaa er nedlagt som turiststation; men der som paa Frøysnæs vil fremdeles være anledning til at tage ind.

Frøysnæs anbefales til et længere landophold.

En væsentlig del af indtægten er medgaaet til plantning m. v. paa Odderøen.

Ved disse arbeider er bl. a. indvundet den tidligere myr mellem peisestuen og sjøen, saaledes at pladsen omkring denne er bleven meget rummeligere, ligesom den, eftersom plantningerne vokser til, vil blive særdeles vakker.

Stationerne har lidet benyttet sig af den fordelagtige anledning til at faa meget god og billig hermetik gjennem foreningen (20 % rabat). Dette maa — foruden de to sidste mindre gode somre — tilskrives, dels at stationerne benytter mindre og mindre hermetik, hvilket kun er af det gode, dels at de forsyner sig hos landhandlerne, hvilket man havde haabet at undgaa af hensyn til kontrollen med, hvad der leveres.

Imidlertid [illegible] man kan ikke tvinge hermetik paa dem, og da bogførsel, forsendelse og ikke mindst værdiforringelse er temmelig store ulemper ved den hidtil benyttede fremgangsmaade, har bestyrelsen besluttet at holde op med at være mellemmand.

Trykning af aarbogens 500 eksemplarer kom i 1903 paa kr. [illegible], og hvad der sælges er ganske ubetydelig.

Man har derfor besluttet at standse med at udgive aarbog hvert aar, men haaber, at de hidtil udkomne, takket være [illegible] og billederne m. v., har opfyldt sin hensigt, nemlig at give medlemmerne nogen valuta for kontingentet, at have gjort god reklame for turisttrafiken, og hvad man nemlig har havt for øie, at have samlet data til udgivelse af [illegible] vore vigtigste fjeldovergange, hvilken det er [illegible] straks at gaa igang med, og at [illegible] billig [illegible], saasnart tiden dertil maa være inde.

[illegible] 1903 medgaaet det [illegible] væsentlig falder paa [illegible] »Byens Vel« [illegible] der — [illegible] grundige efter- [illegible] gaaet ud —

endnu ikke er afsluttet. (Til paneling af Gaukhei bevilgede »Byens Vel« kr. 200.00).

— — — — — — — — — — — — — — —

Paa grund af de daarlige tider finder ikke denne forenings bestyrelse tiden inde til at bygge hytter, ligesaalidt som til at udvide Hægestøil*) som mellemstation til Gaukhei.

Man finder, at foreningen bør indskrænke sig til at vedligeholde og videre udvikle, hvad man har, og derved imødekomme de reisendes stigende krav i den udstrækning, forholdene i Dalen tillader.

*) Hægstøil er imidlertid udstyret med tæpper m. m., saa der godt kan overnattes.

TURISTFORENINGENS FUNKTIONÆRER

Direktion:

Professor, dr. Yngvar Nielsen, formand.
Sanitetsoberst, dr. med. Ludv. Faye.
Høiesteretsadvokat H. O. Klingenberg.
Postmester P. W. Barth.
Sekretær Jens Printz.

Suppleanter:

Fhv. distriktslæge Fr. Arentz.
Frøken Therese Bertheau.

Sekretær:

Kaptein Edvard Aanesen.

Kasserer:

Arkivar E. A. Thomle.

Revisor:

Sekretær G. Meinich.

Decisorer:

Stadshauptmand R. Andvord.
Overretssagfører Johs. I. Braun.

FORTEGNELSE

OVER TURISTFORENINGENS MEDLEMMER I JANUAR 1904

Foreningens beskytter:
Hs. maj. kongen.

Hds. maj. dronningen.
H. k. h. kronprinsen.
Hds. k. h. kronprinsessen.
H. k. h. prins Carl.
H. k. h. prins Eugen.
Prins Oscar Bernadotte.

Æresmedlemmer:
Krag, Hans H., veidirektør.

Livsvarige medlemmer.

Alberti, R., dr., Regierungsstrasse 1, Magdeburg.
Alfthan, Anton Edvard, philosofiæ magister, Tölö sockerbruk, Helsingfors, Finland.
Allan, Rob. S., Glasgow.
Ammann, Aug. F., Winterthur, Schweiz (adr. generalkonsul Peter A. Petersen, Kristiania).
Amory, Charles, esq., Boston, U. S. A.
Anderson, Tempest, 17 Stonegate, York, England.
Andresen, N., grosserer, Kristiania.
Angerer, L., St. Remo, Italien.
Angerer, fru L., do. do.
Annerstedt, Claes, universitetsbibliothekar, Upsala.
Arbuthnot, Gerald, 52 Eaton Place, London S. W.
Arentz, Erik, Kristiania.
Armitage, Robert, Fearnley near Leeds, England.
Armitage, W. J., 89 Belsize Park Gardens, London N. W.
Armitage, mrs. W. J., do. do.

Armstrong, Robert B., 6 Randolph Cliff, Edinburgh.

Bailey, George Henry, Woodcroft, Dudley Road, Whalley Range, Manchester, England.

Balcher, esq., Bombay.

Barton, Joseph, 155 Burngreave Road, Sheffield, England.

Beer, Johan, konsul, Kristiania.

Berg, Olaf, læge, Holmenkollen.

Berven, F., grosserer, Kristiania.

Beyer, F., Strandgaden (Thorvald Beyer), Bergen.

Bigler, Hjalmar, boghandler, Kristiania.

Bjertnæs, Erik, kjøbmand, do.

Borchgrevink, Amalie, frue, Kristiania.

Bowman, H. L., 13 Sheffield Gardens, Kensington, London W.

Boyson, Ambrose P., esq., London.

Brassey, mrs., do.

Brassey, Th., esq., M. P., do.

Breder, Ivar H., kand. jur., Kristiania.

Bruun, Eskild, Kjørbo, Sandviken.

Bruun, Joh. I., overretssagfører, Kristiania.

Bulkley, Edmund W., The International Club, Trafalgar Square, London W.

Butenschøn, Chr., stud. jur., Bygdø.

Butenschøn, Hanna Andresen, frue, Kristiania.

Butenschøn, N. A. Andresen, generalkonsul, do.

Børs, konsul, Avenue montaigne, Paris.

Cappelen, D., grosserer, Tinnoset.

Cappelen, D., kammerherre, Holden pr. Skien.

Cappelen, H., ingeniør, bankchef, Skien.

Christophersen, W., generalkonsul, Antwerpen.

de Crepy, Paul, Lille, Frankrige.

Creswick, Ethelwyn S., Miss, Norton Green, nr. Sheffield, England.

Creswick, Francis N., Moorseats Hotherage nr. Sheffield, England.

Crosse, A. P., 1 Arlington Street, London S. W.

Cumming, Lumden, esq., Rugby, England.

Dahl, Rob. H., esq., Morden Lodge, Putney, England.

Dicey, Henry, esq., London.

Diedrichson, Harald, overretssagfører, Kjøbenhavn (adr. høiesteretssagfører Lunn, Kjøbenhavn).

Dobson, Hugh V., Oakwood, Bath, England.

Dobson, Hugh Verner, mrs., do. do.

Dobson, L. C., miss, 71 Cadogan Square, London.

Dobson, W., mrs., do. do.

Duborgh, A. W., Kristiania.

Duborgh, H. A., do.

Ege, C. J., Bergen.

Eger, Ole, stud. teol., Kristiania.

Falchenberg, Chr., jun., Kristiania.

Fison, F. W., esq., M. P., 64 Pont street, London S. W.

Fleischer, Wilhelm, ingeniør, Kristiania.

Francke, Paul, Naumberg a. Saale, Tyskland

Frisak, Henrik, sorenskriver, Aalesund.

Frothingham, Fred., revd., Milton, Massachusetts, U. S. A.

Gade, Fredrik Herman, attorney at law, c/o Pike & Gade, Association Building 155 La Salle street, Chicago, Ill. U. S. A.

Gardie, R. de la, greve, Linkøping.
George, E. H., esq., Scandinavian club, 80 & 81, Strand, London.
Gjestvang, F., gaardbruger Løiten, pr. Hørsand station.
Gjörud, O., grosserer, Björkå pr. Hernösand.
Goddard, F. R., St. Nicholas Chambers, Newcastle uponTyne, England.
Grårud, O.T., politimester, Tromsø.
Gram, Gregers, stiftamtmand, Hamar.
Gray, Robert Kaye, Lissness Park, Abbey Wood, Kent, England.
Grønvold, Chr., Norway P. O., Goodhue Co., Minnesota, U.S.A.

Hall, Carl, kand. polit., Falkonérallé 19, Kjøbenhavn F.
Hallager, Guthorm, ekspeditionschef, Kristiania.
Hammer, M., juveler, Bergen.
Harmens, Georg, major, do.
Harris, J. Gibson, Thornbury, Campden Hill, London W.
Hart, H. G., esq., School House, Sedbergh, York, England.
Hartmann, Thorvald, ingeniør, Trondhjem.
von Heimburg, Marie, frue, født Andresen, Trier, Tyskland.
Hockley, Thomas, 235 South 21 st., St. Philadelphia, U. S. A.
Hodgson, E. W., esq., 17 Alwyne Road, London E. C.
Holmblad, Anna Dorthea, generalkonsulinde, Kjøbenhavn.
Holst, Hans, kand. teol., klasselærer, Holmestrand.
Huber, Lorentz, Frauenhofer Strasse 21, München.

Ihle, Sverre, kand. jur., Kristiania.

Jensen, Kr., Kristiania.
Jürgens, A., agent, Kristiania.

King, Joseph, junior, esq., Liverpool, England.
Kjøsterud, Bull, skibsreder, Drammen.
Knight, Rachel, Far Headingley, Leeds, England.
Knipe, I. F. R. Leigh, revd., Carlisle, England.
Knivsberg, J. C., grosserer, Stavanger.
Knudtzon, J. A., dr. filos, Kristiania.
Konow, Sten, dr. filos., do.
Kopp, C., tandlæge, Weimar, Tyskland.
Koppang, T. N., Storelvedalen.
Kraaz, dr., 9 Glückstrasse, Bonn, Tyskland.
Krohn, E. W., kammerherre, oberst, Kristiania.

Lange, Joh., Bergen.
Larsen, Tobias, kjøbmand, Kristiania.
Lassen, Carl, konsul, Dovenfleth 48, Hamburg.
Lau, Antoinette, frøken, Neuberggaden 3, Kristiania.
Levanger, Otto Herman Brown, stud. jur., Kristiania.
Lind, Andr., grosserer (firma A. Hiorth & Co.), Kristiania.
Lochmann, A., kand. jur., do.
Lowrey, Jos., The Hermitage, Loughton, Essex, England.
Lunde, Eva, frue, født Falchenberg, Lillehammer.
Lunder, H., læge, Kristiania.
Lunn, Michael, høiesteretssagfører, Amagertorv 1, Kjøbenhavn K.
Lyall, L. A., Custom House, Shanghai, China.
Løvenskiold, Carl, fhv. statsminister, Vækkerø pr. Lysaker.
Løvenskiold, Herman, kaptein, Kristiania.

Maclay. James, 169 West George Str., Glasgow, Skotland.
Mac Queen. J. Rainier, esq. of Braxfield, Lanark. Scotland.
Magnus, S.. Stadtrath, 4 Gartenstrasse, Königsberg.
Meinich. J.. brugseier, Kristiania.
Meyer, Hans A.. Mo. Helgeland.
Meyer, Karen, frøken, Aarstad pr. Bergen.
Mijnsen, I. J.. Amsterdam.
Mockler-Ferryman, A. F.. captain, Royal Military College. Camberley. Surrey, England.
Moe, Molkte, professor. Kristiania.
Morewood, R. D.. c o H. S. Liesching, Trinity House, London.
Mowinckel, Hugo, kand. jur.. attaché, Holvik, Gloppen, Nordfjord.
Mundahl, C. M.. esq., 32 Terrace, Newcastle upon Tyne, England.
v. Munthe af Morgenstierne, Otto, student, Kristiania.
von Munthe af Morgenstierne, W., oberstløitnant. Kristiania.
Murton, George, Ashby de la Zouch. Leicestershire, England.
Møystad, Hans, gaardbruger, Elverum.

Napier. W. J., esq., Barrister at Law, Alderley Edge, Cheshire, England.
Nevill, Chas. H., esq., J. P., Bramall Hall, Stockport, England.
Nickelsen, N., res. kapellan, Kristiania.
Nielsen, Julius, kasserer, do.
Nordahl, C. G., Stettin.
Norli, Olaf, boghandler, Kristiania.
Nyquist, Johan M., kaptein, Kristiania.

Okeover, H. C., esq., Derbyshire, England.
Olsen, Jacob R.. Bergen.
Olsen, Josephine, kammerpige, Neuberggaden 3, Kristiania.
Osborne, Robert Ernest, 85 Lower Baggot Street, Dublin. Irland.
Osborne. Robert Ernest, Mrs. do.

Parelius. Gram. konsul, Kristiansund N.
Parker, Frederick Hardymann, M. A.. Middle Temple. London.
Petersen, Peter A.. generalkonsul, Kristiania.
Plathe, Herbert, Høvik.
Plathe. Victor, Hovik.
Pope. George H.. esq.. 60 Banbury Road. Oxford. England.
Porter. William Smith, 269 Glossop Road, Sheffield. England.
Priestman, Alfred Tuke. Welbury Drive. Bradford. England.
Priestman. Howard. Ben Rhydding. nr. Leeds. England.

Ransom. Edwin. esq.. 24 Asburnham Road, Bedford. England.
Ratcliff, Samuel. Riversmelt House. Tousham, S. Devonsh., England.
Ravn. L. M. H., doctor, Skandinavian Wampaca Co., Wisconsin, U. S. A.
Reinhardt, F.. konsul, Kristianssand S.
Richardson, Wm. Ridley, Rawensfell, Bromley, Kent, England.
Ring. Lorentz, læge, Kristiania.
Rode, Leif Sundt (ad. dr. E. Rode), Kristiania.
Roll. Kr.. advokat, Fredrikshald.
Roll-Hansen, Jacob, oberstl., Bergen.
Ross. James, esq., Brightfield, Iver Heath, Uxbridge, England.

Salvesen, Fred., 29 Bernard street, Leith, Skotland.

Salvesen, Niels, Grangemouth, Skotland.

Salvesen, Theodor, 29 Bernard street, Leith, Scotland.

Schmidt, William, kjøbmand, Kristiania.

Schmies, Gustav, Dr., Fabrikdirecteur, Wödensweil, Schweiz.

von Schoeller, Philipp, 1. Bauernmarkt 13, Wien.

Sclater, Francis S., Newick Park, Sussex, England.

Sclater, Elisabeth, mrs., do.

Schube, Theodor, dr. fil., Lehrer am Realgymnasium am Zwingen, Breslau, Tyskland.

Sewell, Th., konsul, Kristiania.

Sharp, Colin Kimber, esq., London.

Slingsby, Wm. Cecil, esq., Skipton, Yorkshire, England.

Smit, Laurits, stud. med., Vaagsalmening 3, Bergen.

Smith, Hubert, esq., Brooklynne, Willes Road, Leamington Spa., Warwickshire, England.

Smith, Johanne, frue, Kristiania.

Smyth. C. C., c. B. colonel, c/o Messrs. Holt & Co., 3 Whitehall Place, London.

Solberg, Carl Nikolay, Drammen.

Solberg, Peter Collett, grosserer, Fredrikstad.

Somerville, D. M. M. Crichton, Kristiania.

Sommier, Stephen, Lung Arno Corcius No. 2, Firenze, Italien.

Spence, Robert, 3 Stratford studio, Stratford Road, Kensington, London W.

Standering, Wm., Selby, Yorks, England.

Stillesen, generalmajor, Kristiania.

Stolz, Henriette, frøken, Bergen.

Stone, Octavius C., esq., Leicester, England.

Stormoen, Marius, adr.: Adams Bureau, Kjøbenhavn V.

Sundt, G., kjøbmand, Bergen.

Suhr, Ida, frøken, Kjøbenhavn.

Suhr, S. M., etatsraadinde, do.

Sætren, Gunnar, kst. kanaldirektør, Kristiania.

Sønsthagen, O. H., do.

Sørensen, Søren, kand. teol., forhv. skolebestyrer, do.

Tagart, Cha. Ougley, esq., London.

Thaulow, Carl, sanitetskaptein, Kristiania.

Thaulow, Christiane, frøken, Modum.

Thaulow, Fritz, læge, Skjærdalen, Ringerike.

Theaker, Edm., Kristiania.

Thomas, Christ. J., Drayton Lodge, Redland, Bristol, England.

Thomle, E. A., arkivar, Kristiania.

Thorndick, J. H., miss, A. M. C., Boston, Mass. U. S. A.

Tietjens, John, 18, Marlborough Road, Chiswick, London W.

Treschow, Fredrikke, Lyngebækgaard pr. Hørsholm, Danmark.

Tuchett, F. F., Frenchay near Bristol, England.

Ugland, Per, ingeniør, Kristiania.

Vernon, William Warren, 47 Courtfield Gardens, London S. W.

Watson, Robert Spence, esq., Bensham Grove, Gateshead on Tyne, England.

Wedel-Jarlsberg, Carl, godseier, Atlungstad, Ottestad jb.st.

Wedel-Jarlsberg, F., ministre plénipotentiaire, godseier, Madrid.

Wedel-Jarlsberg, Herman, godseier, Bogstad.

Welby, Edward M. E., esq., Sheffield, England.
Wicksteed, Philip H., adr. J. Utne, Jondalen.
Wikborg, O., direktør, Drammen.
Wishart, Mary J. C., miss., Thornton, Dalkeith, Scotland.
Wood, Charles W., esq., St. Stephens Club, London S. W.
Workman, Charles, M. D., 10 Newton Place, Glasgow.
Wrey, C., esq., London.

Østrem, Sigurd, stud. jur., Kristiania.

219.

Indbudne medlemmer.

Borch, E., amtsingeniør, Leikanger.
Brun, Einar, agent, Bergen.
Bruun, J. Hadeln, forstmester, Nannestad.
Hole, Hans, amtskasserer, Bergen.
Landmark, Peter, amtsingeniør, Bergen.
Ottesen, P., generalkonsul, Kristiania.
Rogne, K., lensmand, Østre Slidre.
Rødsheim, Ole, gaardbruger, Lom.
Welhaven, Hjalmar, arkitekt, Kristiania.
Wettre, Thorvald, agent, 2 Stormsteeg, Amsterdam.
Østgaard, H. R., kand. jur., lensmand, Lom.

11.

Aarlig betalende medlemmer.

A. Indenlands.

Aalesund.

Aalesunds latinskole.
Aarflot, Johannes, boghandler.
Bull, Jens Lemvig, overretssagf.
Devold, Joak., dampskibsekspeditør.
Greve, Jan, foged.
Hanssen, Fredrik, konsul.
Rønneberg, Anton J., byfoged.
Rønneberg, Joachim, grosserer.
Sæther, I. S.

9.

Arendal.

Andersen, O. S., sorenskriver.
Bonnevie, Sophus, direktør.
Eyde, Chr., skibsreder.
Hein, Arthur.
Kløcher, Chr., kontorchef.
Klocker, Nicolai, trælasthandler.
Pettersen, Hans.

7.

Bergen.

Aarestrup, J., kand. teol.
Alden, dampskib.
Andersen, Frithjof, Smørsalmindingen 2.
Angell, Fredrik, Svaneapotheket.
Angell, Hans Bonnevie, overretssagfører.
Angell, Ragna, frøken, do.
Arnesen, Ivar.
Arnesen, P., frøken, Lungegaardsgade 16.
Balder, dampskib.
Bang, Chr. Keyser, overretssagfører.
Becker, Joh. G.
Bechholm, Joh., læge.
Bendixen, B. E., skolebestyrer.
Bentzon, C., infanterikaptein.
Bentzon, Sigurd, kand. jur., konsulatsekretær (adr. Johan Lyder Bentzon).
Bentzon, Tobias Müller.
Behrens, Halfdan, Arne Fabrikkers kontor.
Bentzon, Jakob, kjøbmand.
The Bergen Tourist Stores.

Beyer, Frantz, overretssagfører, dispachør.
Beyer, Morten, kand. jur.
Bing, K., overretssagfører.
Blaauw, Einar.
Blaauw, Herman, kjøbmand.
Boelstad, Kristian, lærer, Sverresg. 9.
Boelstad, Nora, Sverresg. 9.
Bollmann, Johan, Herm. Fossg. 7.
Borthen, Johan, læge.
Brun, Christen, sogneprest.
Brun, M., kjøbmand, Torvet.
Bruun, N. H., ingeniør.
Brynie, Axel, sagfører.
Brynildsen, Diedrich, A., bager.
Brynildsen, Mathilde, frue.
Bugge, C. B., Torvet.
Bugge, Johan, kjøbmand.
Clausen, frøken, Peter Jebsensg. 15.
Coucheron, Marius, Fosswinckelgaden 13.
Dekke, Fin.
Dethlof, Hans G., læge, Olaf Kyrres gade 4.
Egidius, Peter U., Torvet 17.
Eide, Peter, Ny Sandvigsvei 13 a.
Engelsen, Ludvig W., Strandg. 53.
v. Erpecom, Georg B.
Eyde, Johan, borgermester.
Eyde, Johan, stud. jur., Haakonsgade 1.
Faye, J. B., bankchef.
Fjalir, dampskib.
Fleischer, Knud, stud. med., Kalfarvei 8.
Flood, G. S., oberst.
Framnæs, dampskib.
Freuchen, E., Sydnesplads 1.
Friele, Herman, kjøbmand.
Giertsen, Børre R., kjøbmand.
Giertsen, Georg S.
Giertsen, Johan C.
Giertsen, Sigurd (adr. Børre Giertsen).
Grape, Astrid, frøken.
Grårud, J., drogist.
Graarud, Dina, frue.
Gran, Albert, konsul.
Greve, A. W., konsul.
Grieg, Alf (adr. bogtrykker John Grieg).
Grieg, Frida, frøken (adr. Joachim Grieg).
Grieg, Joachim, konsul.
Grimnes, Helga, tandlæge, Sandvigen.
Grønning, Hartvig.
Gundersen, Odd, Welhavensg. 99.
Hald, Elisabeth, frk., Dræggen 36.
Hald, O. F., bryggeribestyrer.
Hammer, Johan (adr. Gerdt Meyer).
Hansen, Alfred Martens, Strandg. 81.
Hansen, Gerhard Armauer, overlæge.
Hanssen, Claus, overlæge.
Hanssen, Eilif, 22 Torvalm.
Hanssen, Klaus, jr., 22 Torvalm.
Hanssen, Trygve, 22 Torvalm.
Hardangeren, dampskib, ved ekspeditør Ellerhusen & Lund.
Hartwig, Chr., læge.
Helland, Peter, disponent.
Helland-Hansen, Bjørn.
Hilmers, Gudrun, frøken.
Holck, Anna, Herman Fossg. 9.
Holdt, Wilhelm, resid. kapellan.
Holm, D. K., læge.
Holtermann, J., kand. jur., skibsmægler.
Hornelen, dampskib.
Høyer, S. A., konrektor.
Irgens, Agnes, frøken, Fredheim.
Irgens, Aksel.
Irgens, Johan, rebslager.
Irgens, Kirstine, frøken, Fosswinckelgd. 38.

Irgens, Lorens, fabrikeier.
Irgens, Ole, kontorist, Fløigaden 5.
Isdahl, Chr. B.
Isdahl, Joh. Chr., jun., konsul.
Jahnsen, Esther, frøken, Kalfaret.
Jebsen, Kr.
Jebsen, Oskar.
Jensen, P. L., adjunkt.
Johannesen, O.
Johannsen, Gabriel.
Johnsen, Olaf, Engen 17.
Jonasen, Ragnhild, frøken.
Jonasen, Katharine, frue.
Juel, Niels, Fosswinckelg.
Kahrs, Harald Gram, Villavei 5.
Kahrs, Thorvald.
Kielland, K., overretssagfører.
Kieding, J. Nicolay.
Kjelsberg, overlæge.
Knudsen, K., frøken, Schreudersmuget 4.
Knudsen, K., fotograf.
Koch, P.
Kolderup, C. Fred.
Kommandøren, dampskib.
Lampe, Beate, kand. filos.
Lange, Einar, Strandg. 130.
Lehmkuhl, Joachim, kjøbmand.
Lie, ingeniør.
Loss, Frits.
Loss, Astrid, frue.
Lothe, Johan, apoteker.
Lous, Anna, n. Fosswinckelg. 14.
Lude, Thor.
Lund, H., stud. med., Storg. 11.
Lærdal, dampskib.
Løken, M.
Madsen, Siegw. C., læge.
Marstrander, Johan J. M., res. kapellan, Indre Arne pr. Bergen.
Martens, Alfred, sanitetsmajor.
Martens, Didrik B., kjøbmand.
Martens, Einar, doktor.
Martens, Idius.
Martens, P. Broch, læge.
Martens, Søren, overretssagfører.
Mathiesen, R. Krog, provisor.
Meyer, Jakob Christopher.
Meyer, Marius, stud. med., Ladegaarden.
Meyer, R., kjøbmand.
Michelsen, P., konditor.
Mohn, Gust., kand. jur.
Mohr, Conrad, konsul.
Mowinckel, Johan A., grosserer.
Mowinckel, Thorolf, Kalvedalsvei.
Nicolaysen, Nicolay.
Nielsen, D. M., n. Fosswinckelg. 1.
Nielsen, Inga, frøken, N. Fosswinckelg. 1.
Nielsen, Signe, frøken, n. Fosswinckelg. 1.
Nilssen, Leon. (adr. O. Nilssen & Søn).
Norstrand, H. Edv., overretssagfører.
Næs, Ragnvald, fabrikeier, Bugges skofabrik.
Olsen, Andr., disponent.
Olsen, Hroar, amtmand.
Olsen, Joh.
Olsen, O. Bernhard.
Olsen, Olai, borgermester.
Olsen, Rudolf.
Olsen, Wilhelm.
Paaske, J. H., bergenske dampskibsselskab.
Platou, Hilde, frue.
Platou, W.
Prahl, F. C., overretsassessor.
Rogge, C., læge.
Rolfsen, Rasmus, brugseier.
Roll, Kr., overretssagfører.
Sandberg, Jorgen, overlæge.
Sandberg, Sverre.
Sannem, M., frøken, Vaskersmuget 12.
Schnelle, Gerhard, mægler.
Silchenstedt, Julius, bankkasserer.

Sivertsen, Hans, dr., Løveapotheket.
Sogn, dampskib.
Solensteen, C., Welhavensg. 21.
Steffensen, Elias.
Stephansen, Peter, Toldbodalen 5.
Stolz, Emma, frøken.
Stoltz, Gerhard, kand. mag.
Sundt, Fridthjof, Kalfaret.
Sørensen, B., kand. real., Sandvigsvei 23.
Thesen, Annie, frøken, Fosswinckelg. 38.
Tornøe, Ludwig W.
Trumpy, A., ingeniør.
Vedeler, Fr., handelsfuldmægtig.
Vedeler, Kr., assessor.
Vogt, Oscar, læge.
Vøringen, dampskib, ved ekspeditør Ellerhusen & Lund.
Walnum, A. H., overretssagfører.
Wesenberg, Fin (adresse Harald Wesenberg).
Wesenberg, Jac., kjøbmand.
Wesenberg, Joh. Chr., Kalvedalen.
Wiese, Frithjof.

190.

Bodø.

Aanderud, Oscar, retsskriver.
Alexander, Anton, kst. overlærer.
Anfinsen, ingeniør, Sulitelma.
Baumann, G. T., lagmand.
Bodø og omegns turistforening.
Gundersen, B., rektor.
Schjølberg, R. M. B., overretssagfører.

7.

Brevik.

Croft, Frederich, Stathelle pr. Brevik.
Gløersen, F. E., sorenskriver.

2.

Drammen.

Baardsrud, Gina, frøken, nedre Storgade 41.
Backer, Marie, frøken, amtmand Blomsg.
Bang, Hans Fredrik.
Bang, Thomas, jr., overretssagfører.
Blackstad, A. S., overretssagfører.
Bonnevie, C., stadsfysikus.
Børresen, Anders, bankchef.
Christensen, Elisa, telegrafistinde.
Gram, Andreas.
Gram, J.. konsul.
Groth, Otto, toldkontrollør.
Haug, S. Chr.
Hermanstorff, Lyder, adjunkt.
Holst, Ingeborg, frøken (adr. fru dr. Holst).
Høy, Arne.
Kjelsberg, overretssagfører.
Kjøsterud, Erland F. C., ingeniør, Mjøndalen.
Kjøsterud, Fr. J., skibsreder.
Kjøsterud, Linke, frøken (adr. grosserer A. S. Kjøsterud).
Kjøsterud, Ragnhild, frøken (adr. do. do.)
Klingenberg, Th. O., overlærer.
Knap, Jane, frøken (adr. indrulleringschef Knap).
Krog, Johan, stud.
Lammers, A. S., direktør.
Langerud, Oskar.
Larsen, Gunhilda, Hauges gd. 6.
Lied, N., doktor.
Lorentzen, Hilda, frøken, Strømsø.
Myhre, K. brugseier.
Neumann, J. B., kontorchef.
Platou, Th., amtmand.
Reitan, Livy, født Hoff, frue.
Rynning, R., borgermester.
Rømcke, Oluf G., grosserer.
Rømcke, Otto K., jun., grosserer.
Stenersen, Alexandra, frue.
Stenersen, E., advokat.

Stibolt, Ovidia, frøken.
Stibolt, W., kand., brugseier.
Sveaas, A., grosserer.
Thorne, Th., advokat.
Thurmann, E., ingeniør.
Vogt, Adler, overretssagfører.
Wildhagen, Fredrik, stud. jur.
Winsnes, L., banksekretær.
Wriedt, Gustav.
Wulfsberg, Aagot. frøken.
Yttrie, A. T., grosserer.
Yttrie, Marie, frøken.

48.

Drøbak.

Enger, sorenskriver.
Gjæver-Enger, V., tekniker.
Morterud, K., sanitetskaptein.
Møller, Chr., ingeniørkaptein.

4.

Ekersund.

Gloersen, P., sorenskriver.
Holst, J. Blich. adjunkt.

2.

Fredrikshald.

Andersen, Karen, frøken.
Anker, Chr., grosserer.
Bärnholdt, L., postmester.
Harbitz, Georg, kaptein i kystartilleriet.
Haugerud, A., adjunkt.
Jentoft, Harald, kand. jur.
Schultz, K., oberstløitnant.
Sewell, H. F.
Soot-Hansen, Ida, frøken.
Stang, Lauritz, disponent.
Stang, N. A., grosserer.
Vogt, J., sanitetsmajor.

12.

Fredriksstad.

Atlungstad, Aleks.
Bjørneby, Ole, fuldmægtig.
Brønn, Eivind, student, Brønnerød.
Holtermann, Chr., læge.
Jacobsen, Andreas J., Lykkeberg.
Jacobsen, Joh. Fr., grosserer.
Kiær, Hans, grosserer.
Kiær, Pauline, frue.
Koren, Harriet, frøken.
Lorentzen, Emma, frøken.
Lyche, Asta, frue.
Lyche, Harald, læge.
Mulvad, Morten, skibsmægler.
Møller, Z.
Mørch, Bergliot, frøken.
Olsen, Anton (adr. garver Søren Olsen, Brogaden.)
Pay, Blanche, frue.
Pay, Ernst, konsul.
Rolfsen, Chr. L., advokat.
Schultz, Johanne, frøken.
Stop, Frithiof, tandlæge.
Sonnichsen, John, disponent.
Støren, Sigurd, handelsfuldmægtig.
Thoner, Just O., kand. med.
Thorne, Fr., overretssagfører.
Urdahl, Laurentius, redaktør.
Vibe, hofprædikant.

27.

Gjøvik.

Andresen, Thorstein.

1.

Grimstad.

Nielsen, Hans, stud jur.

1.

Hamar.

Berbom, W. T., forstmester.
Blystad, Karl P., læge.
Borchgrevink, bankchef.
Caspari, J., kst. adjunkt.
Dahl, C., ingeniør.
Flagstad, Ingeborg, frk., kand. med.
Flakstad, G., brygger.

Horn, L., rektor.
Magelssen, tandlæge.
Magnussen, Axel, bog- og papirhandler.
Murstad, Hj., stud. phil.
Murstad, Otto.
Murstad, W.
Opsahl, Adolf, tandlæge.
Piro, Anna.
Piro, A. C. J., sorenskriver.
Sandvik, Einar.
Sandvik, Sigurd, premierløitnant.
Steen, Arild.
Sæhlie, Borghild, frøken.
Thormodsæter, Sofus, stiftskapellan.
Østbye, Julie, frøken.

22.

Haugesund.

Eide, konsul.
Eide, Frithjof.
Halleland, A.
Meidell, Chr. J., læge.
Meyer, N. B. S., sorenskriver.
Røhring, C., grosserer.

6.

Holmestrand.

Arnesen, A., kand. mag.
Mørkassel, Emil, overretssagfører.
Paulsen, Fanny, frøken.

3.

Horten.

Augensen, Oscar, kaptein i marinen.
Engelstad, Ole, premierløitn.
Foss, Birger, provisor.
Klem, Asta, frue.
Lorentzen, Asgjerd, frue, født Vogt.
Manthey, Carl, læge.
Woxen, Einar, kand. jur.

7.

Hønefos.

Holst, Anna, frøken.
Hønefos og omegns turistforening.
Lagesen, O. F., kand. real., adjunkt.
Thisted, Hagbart, hoteleier.

4.

Kongsberg.

Christensen, Joh., fabrikeier.
Garathun, Gunnar, disponent.
Münster, Th., myntmester.

3.

Kongsvinger.

Aas, Ole H. Knoff, politiassistent.
Hess, redaktør.
Malling, Johan Cappelen, apotheker.

3.

Kragerø.

Biørn, H. B.
Halvorsen, G., kjøbmand.
Jensen, Oluf M., Vafos brug.
Wiborg, S., grosserer.

4.

Kristiania.

Aagaard, fiskeriassistent, Pilestrædet 66.
Aamodt, S. Chr., stud. jur., Raadhusgd. 5.
Aanesen, Edvard, kaptein.
Aanesen, Elly, frue.
Aanesen, Jens.
Aarnes, Marie, frøken.
Aarnes, Olaf, boghandlerfuldmægtig.
Aarøe, Sølla, frøken, Sofieg. 15.
Aaser, Petter, overlæge.
Adamsen, ingeniør, Hovedbanens verksteder.
Agnæs, O.
Aigeltinger, Fritz.

Allum, Johan, kontorfufdmægtig.
Alstad, Th. O., apotheker.
Amundsen, Andrea, frk., Sofieg. 14.
Amundsen, Axel, ingeniør, Vulkan.
Amundsen, Carithe, frue.
Amundsen, Caroline, frue, Vulkan.
Amundsen, G. G., dampskibs-ekspeditør.
Amundsen, Gunnar, doktor.
Amundsen, S., kjøbmand.
Andersen Aars, Jens L., bankchef.
Andersen Aars. Ludvig.
Andersen, Axel (adr. vekselmægler Carl Kierulf).
Andersen. Axel. adjunkt.
Andersen, Axel. kaptein.
Andersen, B., bureauchef, Camilla Colletsv. 12.
Andersen, C. Wilh., assessor.
Andersen, Johanne, frøken. Hausmannsgd. 39².
Andersen, Mathilde. frue.
Andersen, O. Chr., (adr. Peter Petersen & Co.)
Andersen. Oskar, sekretær.
Andersen. Otto, skolebestyrer.
Andersen. Sigurd S., tandlæge.
Andersen, W., bankchef, Privatbanken.
Andresen, Christian, kandidat, bankier.
Andresen, H. A., kjøbmand, Fridhejm, Bygdø.
Andresen, Harald, Drammensveien 60.
Andvord. Cathinca. frue.
Andvord, Richard, stadshauptmand.
Andvord, Richard, jr.
Andvord, Rolf, disponent.
Arentz. Bolette, frøken.
Arentz, F.. doktor.
Arentz. P. N., bureauchef.
Arentz, Ragna. Daaesg. 16.
Arnesen, H., pastor.
Arnesen, H., sogneprest.
Arntzen, And., overretssagfører, bankdirektør.
Arstal, Aksel, kandidat.
Arthur, Fredrik, overretssagfører.
Astrup, H. E., Drammensveien 79.
Aubert, V. A., redaktør.
Aubert, Wilhelm, advokat.
Baastad, Axel, kgl. fuldmægtig.
Backer, Gustav, pelsvarehandler.
Backer, H. J., Kongensg. 31.
Bade, L., kst. assessor.
Baggerud, Arne, Thereseg. 22.
Bakke, Emma, Industrig. 45.
Balchen. Laurits, generalkonsul, Slemdal.
Bang, H., advokat.
Barlag, Philip, landskabsmaler.
Barth, P. W., bureauchef, kst. postmester.
Barth, fru bureauchef.
Bassøe, T., havnefoged.
Bauck, J., kaptein.
Beer, Anders.
Beichmann, E. M., kaptein.
Bendixen, Alfred, advokat.
Berg. Car., frue (adr. advokat Paal Berg).
Berg, Hans (Torvet 10).
Berg, Jens W., verkseier.
Berg, Johs.
Berg, O. Chr., kand. jur., Huitfeldtsg. 13.
Berg, Olaf, kand. real, skolebestyrer.
Berg. Ove, sekretær, departementet for de offentlige arbeider.
Berg, Paal, advokat, Bygdø allé 64.
Berg-Hansen, Christopher Grøndahl.
Berg-Hansen, O., dampskibsexpeditør.
Bergh. Henrik, stud. jur.
Bergh, Johs., advokat.

Bergh, Sigurd, Schøningsg. 19.
Bergh, Waldemar J.
Bergsland, Chr., Ths. Heftyesg. 6.
Bergsland, H., grosserer.
Bergvall, Arvid.
Bergvall, Aagot, f. Salomonsen, frue.
Bergwitz, A. E., kjøbmand.
Berle, Einar, læge.
Berle, Jak. Keyser, kand. teol., skolebestyrer.
Berner, C., stempletpapirsforvalter.
Berntsen, Bernt, stud. med., Skovveien 9.
Berrum, Hans, postekspeditør.
Bertheau, E., frøken.
Bertheau, Therese, frøken.
de Besche, Arnt Greve, stud. med.
de Besche, Else, frøken.
Binfield, S. A., ingeniør.
Birch-Reichenwald, Chr., stud. jur.
Birkeland, G., kand. mag., Bjerregaardsg. 2 [2].
Bjercke, Lars Th. F., Bygdø Allée 19 [3].
Bjercke, Richard, Bygdø Allé 19.
Bjercke, Trygve.
Bjerke, Carsten, advokat.
Bjerke, Harald, ingeniør (Mandalsgadens høvleri).
Bjerke, Louise, Villa Heimsvang, Slemdal.
Bjerke, Marie, frøken, Prof. Dahlsgade 16.
Bjerke, Ragna, frøken, Thv. Meyersg. 42.
Bjørklund, Ivar, Sommerrog. 17.
Bjørnson, Bjørn, teaterchef.
Bjørnson, Einar.
Bjørnstad, Alb.
Bjørnstad, Johannes, bogtrykker.
Blaauw, Johannes, pastor, østre Aker.
Blehr, F. W., marineintendant.
Blichfeldt, Frantz, grosserer (adr. H. C. Østrem).
Blixrud, Trygg.
Boe, Ole, Underhaugsv. 15 [4].
Boger, Arne, Svolderg. 7.
Boger, Sigurd.
Bomhoff, Halldis, frk., Collettsg. 31.
Bommen, Anton, grosserer.
Bonnevie, J. A., direktør.
Borch, Per I., bankbogholder, industribanken.
Borgen, Carl, ingeniør.
Borgen, Gustav, fotograf, Carl Johansg. 45.
Borgen, W. F., advokat.
Borgersen, Joh. Hilden, Konowsg. 3.
Braaset, kand. mag.
Brandt, Kr., dr. med., overlæge.
Bratlie, J. K. M., generalkrigscommissær.
Bratt, G., overretssagfører.
Breda, Ferd., generalkonsul.
Breen, Olav, kand. jur., Parkveien 25.
Breien, A., skolebestyrer.
Brendel, Johnny, Huitfeldtsg. 2.
Bruenech, Fredrik.
Bruenech, Ludvig.
Brun, Herman, tandlæge.
Brun, Johan, doktor, tandlæge.
Brun, Johan Lyder, professor.
Brun, Yngvar, kand. teol.
Bruun, Hanna, frue.
Bruun, Knud, advokat.
Bryn, direktør.
Bryn, Alfred J., ingeniør.
Bryn, Helmer, expeditionschef.
Brøgger, W. C., professor.
Buchholz, Yngve, dr. filos.
Bugge, Anders G., korrespondent (adr. R. Andvords papirhandel).
Bugge, F. M., advokat.
Bugge, Fredrik, kand. filos.
Bugge, Nicolai L., Industrig. 28 [2].

Bugge, P. M., kontorfuldmægtig, Frydenlundsg. 9.
Bühring. Carl.
Bull, Clara, frøken, Oscarsg. 74.
Bull, Fanny, frue.
Bull, N. R., bureauchef.
Buraas, C. S., kand., Parkv. 62.
Burchardt, J., kgl. fuldmægtig.
Burchard, Thomas, Hægdehaugsveien 33.
Bødtker, Harald, arkitekt.
Carlsen, O., ingeniør
Caspari, C. Th., adjunkt.
Caspersen, G. A., jun., konsul.
Christensen, E. A., Kort Adlersg. 18.
Christensen, Emil, grosserer.
Christensen, Haakon, Wergelandsveien 23.
Christensen, Hans, Elisenbergv. 24.
Christensen, Minnie, frøken, Wergelandsv. 23.
Christensen. Mogens, Wergelandsveien 23.
Christiansen, Mt., kjøbmand.
Christiansen. Bjarne, kand. mag.
Christiansen, J. Fr., kjøbmand.
Christiansen, Otto N. (P. Pettersen).
Christophersen, And., grosserer.
Christophersen, Mads Wiel, generalkonsul.
Chrystie, D., sekretær.
Collett, Alf, ekspeditionschef.
Collett, Arthur, stud. med.
Collett, Kristine, Rosenborgg. 18.
Collett, Robert, professor.
Conradi, Carl, ingeniør, Prinsensgade 2 b.
Conradi, F. Stang, sekretær.
Corneliussen, Peter, disponent.
Daae. L. J.
Dahl, A., kand. jur.
Dahl, A., frue.
Dahl, Cecilia, frøken.
Dahl, N. Chr., sekretær.
Dahl, Olivia, frøken.
Dahl, Ove Chr., kand. mag., konservator.
Dahll, Jørgen, ingeniør.
Damman, Axel, kand.
Dammann, J. Rud.
Damsgaard, Eivind, kontorchef.
Damsgaard, Gunvald, kand. jur., sekretær.
Dannevig, Thorvald, kammerherre, forhv. kommandørkaptein.
Dannevig, Valentine, frøken, Hegdehaugsv. 35.
Dedekam, Hans, kand. mag.
Delgobe. Henrik, kand. med.
Delphin. Henrik, Ullevoldsv. 45 b.
Diesen. A., stud. real., Tostrupsg. 3.
Dietrichson, Dagmar, frøken.
Dietrichson. J. S. W., forhv. overlærer.
Digre. J., adjunkt.
Ditleff, løitnant, Huitfeldtsg. 1.
Ditleff. Trygve, (Oluf Lorentzen) Carl Johansg. 33.
Dobloug, Birger.
Dobloug, Maalfrid, Colletsg.
Dons. Bella, frøken, Bygdø allée 5.
Dorff, Benedikt, bankbogholder.
Dybwad, Bertram.
Dybwad, Elias.
Dybwad, Harald.
Dybwad. Knut, advokat.
Dybwad. Lorentz.
Dybwad, Vilhelm, advokat.
Døderlein, Chr., læge, Keysersg. 9.
Ebbel, Bendix, kand. jur.
Egeberg, Einar W., grosserer.
Egede-Nissen, Karl, tekniker.
Egede-Nissen, P., ingeniør.
Eger, Adolf, cand. jur.
Eger, E., grosserer.
Eger, J. H., kasserer.
Eger, Lorentz Chr.

Eger, N. A., advokat.
Eitrem, Hans, kand. mag.
Eitzen, Harald.
Ekman, Rolf.
Ellingsen, B. G., Toldbodg. 4.
Ellingsen, Halvor, student.
Ellingsen, Mathilde, frøken.
Ellingsen, P. A., stud., Uranienborg terasse 75.
Ellingsen, Thv., grosserer.
Engebretsen, Dagmar Stig, Pilestr. 49 B.
Engelsen, S. G., St. Olafsg. 7.
Engelstad, E. S., forhv. kaptein, driftsassistent.
Erichsen, O., kand. tekn., Industrígaden 31.
Erichsen, O. W., vpl. premierløitnant.
Eriksen, E. A., kaptein.
Eriksen, Einar, kontorist (adr. Olsen, Jahrmann & Co.)
Erlandsen, Hanna, Parkv. 25 [3].
Esmarch, Mia, frøken, Grønnegade 13.
Evindvik, M. A., lærer.
Fabricius, Jonathan Aars.
Fabritius, Gudrun, frøken, Munkedamsveien 39.
Fadum, M. E., garver.
Falch, Hroar, disponent, Behrensgade 7.
Falch, Ingvald, Bogstadveien 5.
Falch, Marie, frøken, Bogstadv. 5.
Falchenberg, Christian.
Falck, Rudolf, overretssagfører.
Faye, Daisy, født Pettersen, frue.
Faye, L., dr. med., oberst.
Faye, Oskar, dampskibsfører.
Faye-Lund, Mathilde, frøken, Johs. Brunsg. 5.
Fearnley, Elisabeth, frue.
Fearnley, Th., grosserer, hofjægermester.
Feragen, Henrik, advokat.
Fermann, Johan, tandlæge, Josephineg. 22.
Figenschou, K. J., reservelæge, Trondhjemsv. 8.
Fischer, Arnold.
Fischer, C. E., kand. mag. (firma C. Blunck).
Fischer, Hj., kaptein.
Fischer, Hugo, Frognerv. 4.
Fischer, Karl, kand. mag., amanuensis.
Fischer, Sverre L., handelsfuldmægtig (adr. Firma C. Blunck).
Fjeldstad, Thorgeir, postfuldmægtig.
Fleischer, B. R., toldinspektør.
Fleischer, Kaja, musiklærerinde, St. Halvardsg. 28.
Fougner, Sigurd, stud. jur.
Frank, Chr.
Frank, Lucie, frøken.
Frank, Marie, frøken.
Frank, Paul Christian.
Frantze, Axel, kjøbmand.
Fredriksen, Fr., skolebestyrer.
Friis, Hjelm, overretssagf., Parkveien 3.
Frogner, C., kjøbmand.
Frøen, E. H., grosserer.
Furu, amtmand.
Fürst, Hans, arkitekt, Henrik Heftyesg. 10.
Fürst, Karen, frøken, Henrik Heftyesgade 10.
Fürst, Signe, frøken, Henrik Heftyesgade 10.
Færden, Anders, kst. assessor.
Gedde, Julius Kleist.
Geelmuyden, H., professor.
Geelmuyden H. C., dr. med, amanuensis.
Geelmuyden, Sofie, frøken, Observatoriet.
Generalstabens bibliotek.

Gjefsen, Niels, ingeniør, N. Juelsgade 30[2].
Gjersøe, Georg, Bygdø.
Gjersøe, J. D., agent.
Gjersøe, Sina, frøken. Gabelsg. 5.
Gjertsen, F., skolebestyrer.
Gjertsen, Fredrik, kand. mag.
Gjertsen, Gjert, kand. filos.
Gjessing, A., ingeniør.
Gjønness, H. A., skolebestyrer.
Glad, Th., Rigshospitalet.
Glad, Sverre, tandlæge, Drammensveien 2.
Gløersen, A. J., kjøbmand.
Gløersen, A. T,, forhv. forstmester.
Goldmund, R., ingeniør.
Gotaas, O.
Graah, Knud, grosserer.
Graarud, Aage, meteorolog, Rosenborgg. 6[4].
Graff, Fredrik, translatør.
Gregersen, J. C.
Groth, Marie, frøken.
Grundt, Wilh., ingeniør, Colletsvei 6.
Grøndahl, Anders, bogtrykker.
Grøndahl, C., bogtrykker.
Grøndahl, Margrethe, frøken.
Grønn, Hans, mægler.
Grøntvedt, R.
Grøterud, N. N., skolebestyrer.
Gude-Smith, Aksel, papirhandler.
Gulbrandsen, Carl (firma Carl Gulbrandsen & Co).
Gulbrandsen, Carl Eugén, telegraffuldmægtig.
Gulliksen, Gunvald, disponent.
Gundersen, Anton (adr. Olaf Norli).
Gundersen, Caroline, frøken, Prof. Dahlsg. 22.
Gutzeit, Hans, konsul.
Haaland, Ingebret, Munkedamsveien 53.
Haanshus, L. F., apotheker.
Haanshus, J. O., assistent.
Haffner. Einar. kand. real.
Haffner. H. J.
Haffner. Vilhelm, storthingets kontor.
Hagen. Jens, jun., garver.
Hagen. Olaf (adr. Peter Petersen & Co.)
Hagen, Per, kand. theol.
Hagerup. Francis, dr. jur., statsminister.
Hald, J. K. direktør.
Hall, Chr., fhv. stiftsprovst.
Hals, Thor, pianofabrikant.
Halvorsen, A., grosserer (firma Halvorsen & Larsen).
Halvorsen, Birger.
Halvorsen, O. A., kjøbmand.
Halvorsen, Otto, sekretær.
Halvorsen, Rolf, silkehuset.
Halvorsen, Trygve Fjeld.
Handagard, Idar, stud. med.
Haneborg, A. O., grosserer.
Haneborg, Axel, student.
Hansen, Arnljot Durban.
Hansen, Aug., kjøbmand.
Hansen, Aug. Walle.
Hansen, C. M., advokat.
Hansen, Dorothea, frue, Dahlsbergstien 20.
Hansen, Dorothea, frøken.
Hansen, Fritz, kand. teol.
Hansen, Gustav, apotheker.
Hansen, Gustav C., grosserer.
Hansen, Hans O., grosserer (firma Brødrene Hansen).
Hansen, Jørgen (af firma Brødrene Hansen).
Hansen, Jørgen Walle.
Hansen, K. Bull, kgl. fuldmægtig.
Hansen, Lars, trafikkontrollør.
Hansen, Mauritz, ingeniør.
Hansen, Mauritz, jr., ingeniør.
Hansen, fru Mauritz.
Hansen, Peter Joh., ingeniørkapt., fæstningen.

Hansen, Sigrid, frøken.
Hansen, Sophie, frøken, Neuberggaden 20.
Hanssen, Sofie, frøken, Skippergaden 44.
Hansson, M. S., direktør.
Hansson, Rasmus, læge.
Harbitz, B., frøken, Slemdal.
Harbitz, Francis Th., telegrafist, Stensbergg 25.
Harbitz, G. P., kand. jur., sekretær.
Harbitz, Georg P., kand. mag.
Hartman, Johan, kand. real., Glückstadsg. 5.
Hasle, S., bankbogholder, Akers sparebank.
Haug, Haakon, ingeniør, Grændsen 7.
Hauge, Harald, advokat, Prindsensgade 12.
Hauge, Ingeborg, frøken, Tidemandsgade 21.
Hauge, Lovise, frøken, Chr. Augustsg. 23.
Havstad, Lars A., kand. jur.
Haxthow, Laurits M., ingeniør.
Haxthow, Victor, kand. jur.
Hazeland, advokat.
Heber, Carl M., kand. jur., Holtegaden 26.
Heber, Gustav, overretssagfører.
Heber, Sigvard, ingeniør.
Heftye, Jacob, bureauchef.
Heftye, Johannes Georg, kand. jur.
Heftye, Louise, frue.
Heiberg, Carl, kand. jur.
Heiberg, Dagny, frøken, Engensgade 14.
Heiberg, Gustav, overretssagfører.
Heiberg, J. B. bureauchef.
Heiberg, T. E. B., advokat.
Heide, O., tandlæge.
Heidenreich, Jacob, læge.
Heidenreich, Johannes, kand. jur. (adr. Fredrikstad.)
Heimbech, J., doktor.
Helliesen, Henrik M., advokat.
Henrichsen, Carl, stud. med., Sofiesgade 70 [3].
Henrichsen, S., overlærer.
Henriksen, Gustav, Underhaugsveien 5.
Henriksen, P. T.
Hermansen, O. C., handelsfuldm.
Hesselberg, Carl O., kontorchef.
Heyerdahl, Anton, stud. jur., Frognerveien 18.
Heyerdahl, H. E., civilingeniør.
Heyerdahl, Thorbjørn, ekspeditionschef.
Hiorth, F., Josephineg. 19.
Hiorth, M., grosserer.
Hoel, Olga, frue.
Hoel, P. A., doktor.
Hoff, Georg.
Hoffmann, Anna, frøken, Leif Eriksensg. 1.
Hoffmann, Emma, frøken, Leif Eriksensg. 1.
Hoffmann, Olga, frøken, Leif Eriksensg. 1.
Hofgaard, Conrad Bluhmer.
Hofgaard, L., advokat.
Hofgaard, Oscar, Kongensg. 9.
Hofgaard, Simon, skolebestyrer.
Holm, Alfred.
Holst, Axel, professor.
Holst, Clara, dr. filos., frøken.
Holst, Elling, dr. filos., overlærer.
Holst, Hans, tandlæge.
Holst, Helge (adr. justitssekretær Holst).
Holst, J. Throne.
Holst, L., justitssekretær.
Holst, Peter F., professor.
Holtan, E., assessor.
Holtedahl, Olaf, stud. fil., Munthesg. 25.
Holter, Adolf.
Holter, O., konsul.

Holter, Sigurd.
Holtermann, Thoralf.
Horn, Anna, frøken, Sorgenfrig. 14.
Horne, Valborg, frøken, Sofieg. 65.
Houm, Johanne, frøken, Karlsborgveien 3[2].
Huitfeldt, Emil, sekretær.
Huitfeldt, Hans, kand. med.
Huitfeldt-Kaas, Hartvig, fiskeristipendiat.
Hvistendahl, W., agent.
Hvoslef, David, sekretær, Kirkedept.
Hvoslef, H., dr., apoteker.
Hvoslef, Stine, Parkveien 4.
Hønen, J. Chr., overbanemester.
Hørbye, L., læge.
Høst, kjøbmand.
Høst, Eivind, Munkedamsveien 7.
Høstad, H. M. A., politifuldm.
Ingstad, H., advokat.
Ingvoldsen, Axel, Odalsg. 13.
Irgens, Kristen, kand. real., meteorol. institut.
Isdahl, Sigurd, Kongensg. 13.
Jacobsen, Sigval N., advokat.
Jacobsen, Jacob, grosserer, farvehandler.
Jarmann, Marie, frue, Frognerv. 13.
Jarmann, Viggo.
Jensen, Adelsten.
Jensen, Arnold, fuldmægtig.
Jensen, Bretteville, inspektør, Uranienborg terrasse.
Jensen, Christian (adr. byretsjustitiarus C. F. Jensen).
Jensen, Harald, stud. fil., Ullevoldsv. 61[2].
Jensen, Johan (adr. grosserer Ingv. Jensen).
Jensen, Johannes, Kirkeg. 2.
Jensen, Karl A.
Jensen, Peter (Jensen & Co.).
Jensen, Sverre, Ullevoldsv. 16.
Jensen, Thv., Torvg. 5.
Jensen, Trygve, Ullevoldsv. 61.
Jensen, Valborg, fru (Karl A. Jensen).
Jervell, Fr. Kr., læge.
Jervell, Eivind.
Jespersen, skolebestyrer.
Jespersen, W., Oscarsg. 46.
Jessen, Robert.
Johannesen, Ole, inspektør.
Johannessen, Axel, professor.
Johannessen, Haakon.
Johannson, Hartvig.
Johannson, Helga, frøken.
Johannson, Joh., generalkonsul.
Johansen, Jacob Lerche, kand. jur., Jørgen Moesg. 1.
Johnson, Joh., disponent.
Jonassen, Even.
Jonassen, O., kand. jur., fuldmægtig.
Jonassen, fru, fuldmægtig.
Jorstad, Thorstein, overretssagfører.
Juel, Julius N., Slemdal.
Juell, H. A., borgermester.
Jørgensen, Alf.
Jørgensen, Helene, Sven Brunsgade 7[4].
Jørgensen, N. (Hermansen & Jørgensen).
Jørgensen, Sigrid, Sven Brunsg. 7[4].
Kallevig, G., Inkognitog. 28.
Kaltenborn, F., grosserer.
Kamstrup, Antoinette, frøken.
Kamstrup-Hegge, bankchef, Realkreditbanken.
Kars, Pål, sagfører.
Kaurin, Hanna, frøken, Camilla Colletsvei 17 c.
Kettner, Ludvig M., fabrikeier.
Keyser, J., læge.
Keyser, J. C., skolebestyrer.
Kielland, F. C. R., skattefoged.
Kielland, Frits, Skovveien 16.

Kielland-Torkildsen, T., bogholder.
Kierulf, Clara, frue, (adr. dr. Kierulf).
Kierulf. Joh., kgl. fuldmægtig.
Kierulf, Kristian, læge.
Kildal, Birger, fhv. statsraad.
Kildal, Haldis, Harbitzg. 22.
Kinck, Haakon, sekretær, kirkedept.
Kinck, ingeniør, Oscarsg. 46 ³.
Kiær, A., direktør.
Kiær, Anders Th., kand. jur.
Kiær, Fritz, advokat.
Kjær, Oluf Hesman, Drammensveien 2.
Kjelsen, Bjarne, Akersg. 63.
Kjelsen, Th., overretssagfører.
Kjerschow, lagmand.
Kjerschow, Harald, Elisenbergveien 32.
Kjølstad, L., kontorchef. (adr. C. Hemsen).
Klaveness, Th., stud. med., Drammensv. 84.
Klaveness, Wilhelm, stud. jur. Drammensveien 84.
Klingenberg, Gudrun, frøken.
Klingenberg, H. O.,.advokat.
Klingenberg, Ingrid, frøken.
Klingenberg, K. S., kaptein.
Klingenberg, Ragna O.
Klingenberg, T. O., kammerherre, generalmajor.
Kloumann, H., arkitekt, Theaterg. 1.
Klæboe, L., sekretær, kirkedept.
Knap, Carl, kand. mag.
Knudsen, Otto (firma Simers & Co).
Kobro, Ernest, kontorchef.
Koht, kand., Neubergg. 1.
Kolstad, Alb., doktor.
Konow, I. H.
Kopp, A., overretssagfører.
Koren, Alfred, toldbetjent.
Koren, Axel, apoteker.
Koren, D., expeditionschef.
Koren, Hans (adr. ingeniør M. Hansen).
Koss, Melchior, kontorchef.
Krag, O., oberst.
Krebs, C., konsul.
Kristiansen, Herman, kasserer, Foss bryggeri.
Kristiansen, Oskar, kand. mag.
Krog, A. Fenger, ingeniør.
Krog, F. A., advokat.
Krogh, Vilhelm.
Krogvik, A.
Krohn, Alfred, kst. fuldm.
Krohn, Ulrik, sekretær i indredepartementet.
Krotø, O., tandlæge, Storg. 1.
Kverum, lærer.
Køltzow, grosserer.
Laache, professor.
Lampe, Abba Friele, frøken.
Lampe, Beate Friele, frøken, Eugenieg. 18.
Langberg, Kjartan, læge.
Large, Oscar, Langesg. 13.
Larsen, Alfred (adr. P. A. Larsen).
Larsen, Anton Thune, kjøbmand.
Larsen, Doris, frk,, Fagerborg. 50.
Larsen, Finn, do.
Larsen, Hildur, frøken, rigstelegrafkontoret.
Larsen, H., overretssagfører, Gabelsg. 9.
Larsen, Mathilde, enkefrue.
Larsen, Mathilde, frøken.
Larsen, O., hotel Cotinental.
Lem, H., juveler.
Lenschow, A. H., arkitekt.
Lenschow, Gustav, student.
Lenschow, Paul.
Lereim, R., Skovveien 13.
Levy, Fin, kand. med.
Lexow, S. M. (adr. Ditlef Lexow & Co.)
Lie, Astrid, frøken, Bygdø allé 53.
Lie, Birger, Bygdø allé 53.

Lie, Herman, advokat.
Lie, Johan, uhrmager, Bækkelaget.
Lie, Laura, frøken, Bjergstien 3.
Lien, Kristine, Aakebergveien 22.
Lind, Ingeborg, frøken (adr. A. Hiorth).
Lind, Ivar, Glückstadg. 6
Lind, Morten (adr. A. Hiorth.)
Lindboe, Christian A., Lian.
Lindboe, Reidun, frøken, stud. med.
Lindboe, Gunlaug, Elisenbergv. 10.
Lindgaard, Chr., dr., apotheker.
Lippe, v. d., kand. jur., St. Olafsgade 17.
Lorange, Gjerthrud, frøken, Mogens Thoresensg. 13 a.
Lorentzen, Chr. B., grosserer.
Lous, Karl, advokat.
Lows, Georg.
Lows, Karl.
Lows, Kristian, kand. real.
Lumholtz, Ludvig, advokat.
Lumholtz, Sofie, frøken.
Lund, Aagot, frk., Gjørstadsg. 2.
Lund, Anton M., kontorchef.
Lund, Axel, læge.
Lund, Eilert, agent, øvre Voldg. 9.
Lund, Fr. Stang, advokat.
Lund, Herman, advokat.
Lund, Marius, boghandler.
Lund, Nils, boghandler.
Lund, O., skoleinspektør.
Lundgren, kand. mag., Elisenbergv. 14.
Lundh, Carl, advokat.
Lundh, S. H., ingeniør.
Luth, C. A., bogbinder, Ø. Slotsg. 25.
Lütken, Carsten, Nils Juelsg. 66.
Lütken, Hans.
Lütken, Harald.
Lyche, K., sanitetskaptein.
Lyche, Henrik, kand. teol.
Lynneberg, Markus, vekselmægler.
Lystad, Harald, læge.
Løchen, Einar, justitiarius.
Løken, Alfred, overretssagfører.
Løken, Per, kaptein.
Løken, Sigv., lærer.
Løvenskiold, oberst, kabinetskammerherre, Lysaker.
Løvold, Stian, Oscarsg. 22 [3].
Løwlie, A., disponent.
Madsen, Olaf, overretssagfører.
Magelssen, kjøbmand.
Magnus, Barbra, frøken, Lyder Sagensg. 14.
Magnus, Chr., kjøbmand.
Magnus, Gerhard, Parkveien 49.
Malm, Erling, stud. jur., Huitfeldtsg. 9.
Malm, Sverre, student.
Mansfeldt, Rolf, Rosenborg 22.
Martinsen, Haavard, dipl. ingeniør.
Mathiesen, Agnes, frøken, Wergelandsv. 23.
Mathiesen, Julie, Linderud, østre Aker.
Meier, E. H., kasserer.
Meinich, Gabriel, sekretær i landbrugsdept.
Meinich, H. Th., overretssagfører, Industrig. 32.
Meinich, L. W., bergmester, Rosenborgg. 3.
Meinich, Solveig, frue, Valkyrieg. 9.
Meisterlin, Gabrielle, frøken.
Melgaard, M., ingeniør, St. Olafsg. 24.
Mellbye, Chr., kand. mag.
Mellbye, Lil, frøken.
Mellbye, Peter Andreas M., læge.
Meyer, Agnes, frøken.
Meyer, Ludvig, advokat.
Meyer, Marie, frøken, Bogstadv. 41.
Meyer, Thv., godseier.
Michelet, Christian, advokat.

Michelet, Emil, fabrikbestyrer.
Michelet, Paul, stud.
Michelsen, Gudrun, frøken, Munkegaden 3.
Michelsen, L. (firma Michelsen & Bjørnstad).
Midelfart, Ingeborg, frue, Riddervoldsg. 9.
Midelfart, Ole, premierløitn., Riddervoldsg. 9.
Moe, Albert, kand. mag.
Moe, Kristine, frøken, Collettsg. 47.
Moe, Marie, frøken.
Moestue, A.
Moestue, Leif, Kort Adlersg. 3 d.
Mohn, H., professor.
Mohr, A. C., kammerherre.
Mohr, kammerherreinde.
Moltke-Hansen, Leif, Cort Adlersg. 2 ².
Mosgaard, M., bryggerimester, Central & Fortuna bryggeri.
von Munthe af Morgenstierne, B., dr. jur., professor.
von Munthe af Morgenstierne, Wilhelm, Eilert Sundtsg. 41.
Mortensen, Harald, advokat.
Motzfeldt, E., assessor.
Motzfeldt, M., fuldmægtig, Schøningsg. 27 ³.
Müller, John L., kontorchef, Niels Juelsg. 35.
Munch, Johan, arkitekt.
Munthe, Chr.
Munthe, Ludvig, kontorchef.
Munthe-Kaas, William (firma Madsen & Co.).
Mustad, Hans.
Mustad, Vilhelm.
Myhre, W., skolebestyrer.
Møller, Halfdan, resid. kapellan.
Møller, Lovise, frøken.
Møller, Martin Sibbern.
Mørch, C. Th., advokat, Grændsen 7.
Mørch, J. A., ingeniør.
Mørck, Rich. (firma A. Krogh Apenes).
Nannestad, løitnant, Harbitsg. 19 B.
Nannestad, Maggi, frøken (adr. assessor Holtan).
Narvesens Kioskkompagni.
Nathansen, C. J. (adr. Brødrene Hansen).
Neslein, H. F., grosserer.
Nickelsen, Alfred, kontorchef.
Nickelsen, Jenny, frøken (adr. res. Kapellan N. Nickelsen).
Nickelsen, Karro, frøken, Nytorvet 1.
Nicolaysen, W. Christie.
Nordlien, A. L. (Molstad & Co.)
Nielsen, Erling, bogtrykkerieier.
Nielsen, Rudolph, kontorist, Arupsg. 2.
Nielsen, Yngvar, dr., professor.
Nilsen, Peder, fhv. statsraad.
Nissen, Fernanda, frue.
Nissen, Guri, Gimlevei 21.
Nissen, Jacob.
Nissen, Oscar, læge.
Nordbye, Lars, bogholder i kreditkassen.
Næser, Joh.
Nøstdal, Vilh., kand. jur.
Ohrner, Victor, Tøieng. 16.
Olafsen, Asbjørn, kand. teol., trælasthandler.
Olsen, Chr., handelsgartner.
Olsen, Gulbrand, kasserer (Winge & Co.)
Olsen, Kr. J., overretssagfører.
Olsen, L. Bernh.
Olsen, Ludvig, sadelmager.
Olsen, Otto, Skipperg. 14.
Olsen, Otto E., bogholder.
Olsen, Sven, sekretær, kirkedepartementet.
Olssøn, Leonora, frøken, Rosenborgg. 9.

Omsted, Georg, kand. farm.
Onsager, Erling, overretssagfører.
Onsager, Ingerid, frue.
Onsum, Einar, læge.
Oppegaard, bryggerieier.
Orning, M. O., kontorfuldmægtig, Frydenlundsg. 14 [2].
Otterbeck, Julie, frøken.
Ottesen, A. Egeberg, advokat, Sommerrog. 15.
Ottesen, Ottine, frøken, Daaesg. 16.
Ottesen, P., høiesteretsassessor.
Parelius, E., sekretær, Indredept.
Paulsen, Margit, Frøken.
Paulsen, P. J., bureauchef, justitsdept.
Paulsen, Thorleif, Eilert Sundtsgade 40.
Paus, Georg.
Paus, Louise, frøken.
Pedersen, Sigurd, boghandler.
Petersen, Ada, frøken, Eilert Sundtsg. 32.
Petersen, Birgit, frue, Storgaden 32—34.
Petersen, Elisabeth, frøken (adr. generalkonsul Petersen).
Petersen, Kristian, firma: Petersen & Waitz.
Petersen, Emil, agent (Rosenberg & Co.
Pettersen, Harald (Gunerius Pettersen).
Pihl, Carl Th., agent.
Piro, Anna, fru.
Piro, Chr.
Platou, Anna, frøken.
Platou, Chr., kontorchef.
Platou, Constance, frøken, Jacob Aalsg. 10.
Platou, Harald, kand. jur.
Platou, Marie, frøken.
Polaczek, Carl, professor.
Pommerenck, Georg, hoteleier.
Poppe, Constance, frøken, Elisenbergveien 12.
Poppe, Augusta, frøken, Elisenbergveien 12.
Printz, Jens, kand. jur., sekretær.
Prizelius, Robert, agent.
Prytz, Jacob, Incognitog. 9.
Prytz, L. R., bogholder, Bygdø allé 60 [3].
Prytz, L. H., expeditionschef.
Rabbe, N. H.
Rachlew, A., frue, Wergelandsv. 19.
Ramm, Johnny, advokat.
Randers, Einar, læge, Hægdehaugsv. 32.
Randers, Kristofer, kgl. fuldmægtig.
Rasch, Markus O., Nylands verksted.
Rasch, Oscar, kand. filos., agent.
Rasmussen, Tollef, bogholder, Centralbanken.
Ree, Dagny, frøken, Thomas Heftyesg. 46.
Reiersen, Ragna, frøken, Bygdø allé 17.
Reimers, H. F., høiesteretsassessor.
Reinhardt, Alix, frøken.
Rekstad, J., kand. real., Kronprinsensgade 10.
Reusch, H. H., dr. filos., geolog.
Reuter, Chr., arkitekt.
Rieber-Mohn, C. K., advokat.
Richard, Carl, tandlæge.
Ridder, Louis, Pilestr. 39 d.
Riecker, Fritz.
Rigsarkivet.
Ringi, Martin, skolebestyrer.
Ringnes, A., bryggerieier.
Ringnes, Andr.
Ringnes, Ellef, bryggerieier.
Ringnes, Joh.
Robsahm, Alvilde, frøken, Eilert Sundtsg. 17.

Rode, Halfdan, operasanger, Observatorieg. 9.
Rode, H. J. Rosenvinge, kand. jur.
Roede, H., pianist, Rosenbergg. 15.
Roede, Johs., læge.
Roede, Nils, læge.
Roede, Wilhelm, Bogstadv. 11.
Rogne, Knud.
Rogne, Thorstein, handelsfuldmægtig.
Rognerud, Chr., Bj. Farmandsg. 6.
Rogstad, Marie, frøken.
Rojahn, Ebba, frøken, Pilestrædet 55.
Rolfsen, Elisabeth, frøken.
Rolsted, H. E. M., advokat.
Rosenberg, Andr., stud. jur., Frognerv. 15.
Rosendahl, Halfdan, sekretær, statsrevisionen.
Bosted, Ingeborg.
Rubenson, C. V.
Rustad, Fr., hofmarskalk.
Rustad, H., oberst.
Ruud, Einar, stud. jur., Ullevoldsv 51.
Ruud, Gudrun, frøken, Eilert Sundtsg. 11.
Rye, Aggi, St. Hanshaugen.
Rye, Math., ingeniør, Løvenskioldsg. 4.
Rye, N. M., stiftamtmand.
Rye, Olaf, ingeniør.
Rye, Pauline, frue, Løvenskioldsgaden 4.
Rygh, Arne.
Rygh, Dagny, frøken.
Rygh, Per, advokat.
Ræder, A., dr., ekspeditionschef.
Røhr, Henry, Lian.
Rømcke, Harald, Advokat.
Salomonsen, C., overretssagfører.
Sand, Petra, frøken.
Sandberg, E., kand. teol.
Sandvik, Knut Ragnvald, lærer, Eilert Sundtsg. 9.
Sandvik, Ole Mørch, kand. theol., Eilert Sundtsg. 9.
Sars, J. E., professor.
Schancke, Hanka, frøken, Møllerg. 9.
Schee, Fred. (firma Schee & Aas).
Scheel, Caroline, frøken.
Schetelig, H. F.
Schetelig, Sverre (adr. H. F. Schetlig.
Schiander, A., advokat.
Schiander, Adolf (adr. advokat Schiander).
Schibbye, L. W., læge.
Schibsted, A., redaktør.
Schibsted, C. O., overretssagfører.
Schibsted, Gudrun.
Schibsted, Hildur.
Schibsted, Thrine, frue.
Schirmer, Herm. M., arkitekt.
Schiørbeck, kand. jur., Louiseg. 20.
Schiørbeck, Trygve, Bogstadv. 1.
Schiøtt, Fredrik, bureauchef.
Schiøtz, August, frøken, Inkognitog. 15 b.
Schiøtz, Marie, frøken, Inkognitogaden 15 b.
Schiøtz, O. E., professor.
Schjeldrup, H., konsulent, Landbrugsdept.
Schjelderup, Th., kand. jur.
Schjoldager, Th., Akersg. 57 [2].
Schjøll, Oscar, direktør.
Schjøth, Fr., tolddirektør.
Schjøth, Hans, kst. overlærer.
Schjøttelvig, Asta, frk., Sofieg. 5.
Schjøttelvig, Ingeborg, frøken, Sofiegade 5 [2].
Schmelck, L., stadskemiker.
Schmelck, Victor, kemiker, kand. farm.
Schmidt, Alf, Carl Johansg. 41.

Schmidt, Ellen, frøken, Høienhal, vestre Aker.
Schmidt, Inger, frøken, Høienhal, vestre Aker.
Schmidt, Jacob, ingeniør, Høienhal, vestre Aker.
Schnitler, Carl, kand. mag., Holbergsg. 21 [4].
Schou, Chr.
Schou, Halvor, Sindsen.
Schram, Jacob.
Schram, Julius, kand. mag.
Schrøder, F., auktionsforvalter.
Schulz, Andr., læge, Slemdal.
Schweigaard, Anton M.
Schønberg, Wilhelmine, frøken.
Schøning, J., statsraad.
Seiersted, direktør for Holmenkolbanen.
Seip, A. M., advokat.
Sell, I., apotheker.
Selmer, M., skogdirektør.
Sinding, B., læge.
Sinding, E. A., direktør.
Sjøberg, Inga, frøken, Hallingsg. 4.
Skappel, Oskar.
Skattebøl, skifteforvalter.
Skattum, Ole Jacob, skolebestyrer.
Skjelderup, Arthur, kand. jur.
Skollerud, M., Sorgenfrig. 19.
Skougaard, J. C., overingeniør.
Skøien, M., landskabsfotograf.
Smeby, N. W., ingeniør.
Smedal, Harald, statsadvokat.
Smedsrud, Halvor.
Smith, Annie M., Marieg. 12.
Smith, Carsten, agent, Skovv. 39.
Smith, Christopher, stud. jur., Wergelandsveien 2.
Smith, Borghild.
Smith, Georg, stud. techn., Munkedamsveien 81.
Smith, Harald.
Smith, Henrik.
Smith, J. Omsted, kand. pharm., Ullevoldsveien 109.
Smitt, Christian, Skillebæk.
Sogn, Rise Ræder, frue.
Solberg, H. A., skomager.
Solem, Hakon, Kongensg. 20.
Sommerfeldt, Thormod (adr. toldkontrollør Sommerfeldt).
Sommerfeldt, Harald, gymnasiast (adr. toldkontrollør Sommerfeldt).
Sommerfeldt, Ruth, frøken, Nils Juelsg. 8.
Sommerville, Ths. T.
Sonerud, H., kand. jur., bogholder, enkekassen.
Sparre, fru, admiralinde.
Sporck, August, obestløitnant.
Spørck, Ingegerd, frøken (adr. oberstløitnant Spørck).
Stang, Adelaide, frøken (adr. assessor Stang).
Stang, E., assessor.
Stang, Emil (adr. assessor Stang).
Stang, F., professor.
Stang, Peder Berg (adr. assessor Stang).
Stang, Regine, frøken, læge, St. Olafsg. 21.
Stang, Thomas, forvalter, Bækkelaget.
Stangebye, P.
Steen, Anton S. (Daniel Steen).
Steen, Chr. (Steen & Strom).
Steen, Johan (Steen & Strøm).
Steinert, Marie, frøken, Sofieg. 70.
Stenberg, G., ingeniør, overlærer.
Stenberg, Jens Otto, Th. Heftyesg. 47.
Stenersen, A., stud. med., Josephineg. 20.
Stenersen, Alexander, disponent Kirkegaden 17.
Stenersen, J., Josephineg. 20.

Stenersen, John R., lærer, Drammensv. 4.
Stenersen, Jonas, byretsassessor.
Stenersen, L., professor.
Stenersen, Th., handelsfuldm.
Stephanson, Robert, Drammensveien 39.
Storm, Helga, frøken, Pilestr. 19.
Storm, Johan, bankdirektør.
Strøm, C. A., stud. jur.
Strøm, Chr. (Steen & Strøm).
Strøm, Finn, Oscarsg. 50 B.
Strøm, Helga, frøken.
Stub, H., ingeniør (Kverner brug).
Størmer, G., apoteker.
Sunde, Anton, stud. med., Wergelandsv. 2.
Sunde Albert, Wergelandsv. 2.
Sundt, Chr., ingeniør.
Sundt, Einar, redaktør.
Sundt, Eilert (adr. M. Mauricio Sundt, Calle Peru 359. Buenos Ayres).
Sundt, Peter, stud. jur.
Sundt, Therese, frue.
Svele, P. O., Huitfeldtsg. 2.
Svendsen, Fredrik K.
Svendsen, S. G., sekretær, Eilert Sundtsg. 43 [3].
Svenningsen, Johanne, frøken Dalsbergstien 8.
Svenningsen, Laura, frøken, do.
Sverdrup, Inger, frøken, Eilert Sundtsg. 20.
Sverdrup, S., Wergelandsveien 3.
Swanstrøm, Lars, boghandler.
Sylow, L., professor.
Synnestvedt, Augusta, frøken, Rosenborgg. 16.
Sønderbye, L., Aakebergv. 8.
Sønniksen, Sønnik.
Søraas, Ingvar, Nordstrand.
Sørensen, Jon, lærer, Bjølsens skole.
Sørenssen, Chr. M., byskriver.
Tandberg, Andreas, amtskasserer, Riddervoldsg. 12.
Tandberg, Kr., bogtrykker.
Tandberg, Chr. A., bogholder, Neubergg. 2.
Tandberg, Hans, trælasthandler.
Tandberg, Harriet, frøken, Neubergg. 16.
Tandberg, Ingeborg, frøken.
Tank, Gunnar, stud. jur. (adr. professor Yngvar Nielsen).
Tannæs, Anna, frk., Skovveien 49.
Thams, Joachim, sekretær, finansdepartementet.
Thisted, Chr.
Thisted, Mathilde, frøken. Chr. Aug. 23 [3].
Thive, Johan C. (adr. Sigyn).
Thomsen, H., agent.
Thomsen, H. B., grosserer.
Thor, T. S. Thorkelson, konservator, skolebestyrer.
Thoresen, I., amtsingeniør, Skovveien 18.
Thoresen, Ole Røed, Uranienborgv. 9.
Thormodsæter, Ingeborg, frue, Raadhusg. 30.
Thormodsæter, S., kjøbmand.
Thrane, Joh., kontorchef.
Thue, statsadvokat, Sommerog. 17.
Thue, H. I., læge.
Thue, Kr., dr. med.
Thune, A. L., verkseier.
Thune, Ingrid, frøken, Skøien station.
Thygeson, H. Sverdrup, overretssagfører(adr.Bjølsen valsemølle).
Thønder, Haldis, frøken, Waldemar Thranesg. 9.
Toftdahl, N.
Torgersen, Halvor.
Torgersen, H., Ris, Vestre Aker.
Torgersen, Ludvig.
Torgersen, T. I.

Tostrup, T. A., premierl., Oscarsg. 35.
Trønnes, Herm., læge.
Tvethe, Maximilian C., overretssagfører.
Tviberg, P., bankrevisor.
Tønsberg, H.
Tøtterman, generalkonsul.
Uchermann, V., professor.
Ursin, Martin, pianist.
Vedeler, G. H., civilingeniør.
Vogt, Fr., sekretær, Industrig. 24.
Vogt, J., advokat.
Vogt, N., redaktør.
Vold, J. Mourly, professor.
Voss, Lucie, frøken, Gustavsg. 2.
Voss, Per, læge.
Voss, Valentin, stud. jur.
Walle-Hansen, Thomas, Frognerv. 51.
Waldrop, Charlotte, frk. Krumgaden 1.
Wedel-Jarlsberg, F., løitnant.
Wenneberg. Sofie, født Olsen, Inkognito terasse 1.
Wennevold. H., bureauchef.
Wennevold, Ole, kontorfuldm.
Wentzel, Gustav, maler.
Wentzel, Kitty, frue.
Wergeland, Clara, frøken, Nordraaksg. 6.
Wergeland, Augusta, frøken, Nordraachsg. 6.
Wetlesen, Anton, stud. med., Oskarsg. 43 a.
Wettergreen, M. R., direktør.
Wettre, Einar, grosserer.
Wexelsen, W., Lyder Sagensg. 2.
Widerberg, N. M., oberst.
Wigeland, stud jur., Josephineg. 2.
Wilhelmsen, Aug. T., bankchef.
Willumsen, A., kand. mag. & jur. (adr. advokat Ludvig Meyer).
Willumsen, H., kjøbmand.
Willumsen, Wilhelm (Willumsen & Jessen).
Wilse, A., handelsbetjent (adr. G. Samson).
Wilse, Helene, frøken, Munkedamsv. 67.
Winge, G. J., kand. med.
Winge, Paul E., læge.
Winsnes, Helga, frøken.
Winsnes, K. dyrlæge.
Wium, Peder E., grosserer.
Woxen, F., ekspeditionschef.
Woxen, Hans, stud. jur., Industrig. 24.
Woxen, Jacob, bureauchef, kst. toldinspektør.
Woxen, Sigurd, overretssagfører.
Woxvold, Johan, Verksmester, Munkedamsv. 68.
Wyller, I.
Wæhre, Johan Th., overingeniør.
Østrem, H. C., grosserer.
Østrem, Thalia, frue.
Øyen, Knud, bureauchef.
Øyen, Petter Annæus, amanuensis (mineralogiske institut).

1049.

Kristianssand.

Arenfeldt, C. D. A., stamhusbesidder.
Berg, Otto, overlærer.
Bratt, M. T., apotheker.
Hansen, Eugénie, kand. filos., Boen.
Hansen, F. R., politimester.
Kristianssands og oplands turistforening.
Moe, Louise, frøken.
Mohn, Th., sanitetsmajor.
Siqueland, T. A.
Usterud, L.

10.

Kristianssund.

Aas, L. G., overretssagfører.
Bødtker, Fredrik, overlærer.
Dall, Robert Allan, konsularagent.

Herlofsen, Herlof A., kjøbmand.
Herlofsen, Oluf.
Røe, J., politiassistent.
Trumpy, bylæge.

7.

Laurvik.

Archer, Mary, miss.
Falch, Sigurd, konsul.
Sommerfelt, Harald Vilh., ingeniør.

3.

Levanger.

Bonnevie, Thomas, kand. jur.

1.

Lillehammer.

Aubert, Frans, forhv. kaptein, amtsingeniør.
Bergseng, Thos.
Braastad, Joh.
Fougner, Simon, overretssagfører.
Friesenberg, K. W.
Grønstad, Thora, frøken.
Lange, N. Hanssen, student.
Larsen, Alfred, pastor, Faaberg pr. Lillehammer.
Lunde, Einar.
Myhre, Harald, bager og konditor.
Schey, J., overretssagfører.
Strand, T. J.

12.

Molde.

Parelius, H., distriktslæge.

1.

Moss.

Bang, Nils Peter.
Hausmann, C. L., sorenskriver.
Iversen, Liv frøken.
Vogt, Anette, frøken.
Vogt, Valborg, frøken.

5.

Namsos.

Blackstad, Finn, kand. jur.

1.

Porsgrund.

Jeremiassen, Christian, ingeniør.
Jeremiassen, H., skibsreder.
Kjølseth, M., frue.
Knudsen, Chr., skibsreder.
Knudsen, Gunnar, statsraad.
Knudsen, G. Cappelen, ingeniør.
Knudsen, Jørgen, skibsreder.
Knudsen, Lilly, frøken.
Krogh, Mens, kand. med.
Møller, Hans, konsul.
Wefring, And. G., fabrikbestyrer.

11.

Røros.

Müller, M., distriktslæge.
Røros og omegns turistforening.

2.

Sandefjord.

Klaveness, Ruth, frøken, Sverstad.
Nordby, J. B., adjunkt.

2.

Sarpsborg.

Hammer, stadsingeniør.
Holter, Kristine, frøken (adr. havnefoged Holter).
Jensen, Bretteville, doktor.
Olsen, Nils Sev., overretssagfører.
Solem, overretssagfører.
Solem, fru, overretssagfører.

6.

Skien.

Grung, L., amtsingeniør.
Høyer, Andreas, sogneprest.
Nannestad, Fr., Oberst.
Skaaden, Johannes, adjunkt.
Skien — Telemarkens turistforening.

5.

Stavanger.

Berentsen, E., kjøbmand.
Caspari, E., kand. filol.
Daa, Jess, overretssagfører.
Falck, Christian, konsularagent.
Falck, Hans Lindahl, konsul.
Finne, Henrik, byfoged.
Haabeth, Svend, grosserer.
Høyer, Vilhelm, sogneprest.
Knoph, H. S., apoteker.
Langberg, M., overlærer.
Nilsen, Gerhard, læge.
Poulsson, P. H., gartner.
Stang, H , oberst.
Wessel, A., oberstløitnant.
Wyller, Th., læge.

15.

Stenkjær.

Løchen, Torvald, amtmand.

1.

Tromsø.

Aagaard, dampskibsekspeditør.
Bernhoft, Carl, adjunkt.
Brodtkorb, Einar.
Collin, Margrethe, frue.
Gjæver, Bergitte, frue.
Gloersen, Joh., byfoged.
Horst, H. J., rektor.
Schønberg, O., toldinspektør.
Strøm, Boye, stiftamtmand.

9.

Trondhjem.

Arentz, Erasma, frøken.
Bachke, Arild.
Bachke, Halvard.
Beichmann, F. B., politimester.
Bergersen, Bernh. K., overretssagfører.
Brun, A., boghandler.
Bull-Simonsen, direktør.
Digre, Einar, kontorchef.
Hanze, Susanna.
Hoff, Jens.
Holst, Einar, bankkasserer.
Jenssen, Sigurd, kaptein.
Klingenberg, Ingvar, konsul.
Klingenberg, Odd, overretssagfører.
Klingenberg, S., overretssagfører.
Klæstad, J., kaptein.
Koren, Kr., stiftsarkivar.
Kvenild, Sigurd, handelsmand.
Lundgreen, Fr.
Løcke, Henrik, overretssagfører.
Matheson, Birger.
Møller, Henrik, cicelør.
Noodt, Nic., kontorchef.
Ouren, Henrik, doktor.
Richter, Olaf, overretssagfører.
Schulerud, Ludvig, overlærer.
Sommerfelt, Axel, adjunkt.
Thams, M.
Trondhjems turistforening.
Øvergaard, generalmajor.

30.

Tønsberg.

Andersen, M., lærerinde.
Christiansen, Mikka, frøken.
Dannevig, Villen M., frøken.
Engelhardt, Dik, frøken.
Engelhardt, Julie, frøken.
Isaachsen, Sigurd.
Jensen, Nils Riddervold, adjunkt.
Johnson, Jonathan, kand. teol.
Large, I. W., kand. jur.
Throndsen, Olga, frøken.
Thue, Henny, frøken.
Wilhelmsen, W., konsul.

12.

Landdistrikterne.

Aasgaard, Ivar, ytre Arne pr. Bergen.
Abrahamsen, Lars, sorenskriver, Voss.

Ameln, Haakon, Fjøsanger pr. Bergen.

Andersen, Marie, frøken, Askim.

Archer, Justus, afdelingsingeniør, Voss.

Backe, Arnold, dr., kemiker (adr. rue des communaux 9, Vevey, Schweitz).

Berg, Nils Chr., verkseier, Jevnaker.

Berge, Ole J., Skjolden, Lyster.

Bie, H., disponent, Gjethus, Modum.

Bischoff, Jules, direktør, Kap, ø. Toten.

Bjørgum, Olav, gaardeier, Voss.

Bjørlykke, K. O„ overlærer, Aas.

Bjørnson, Erling, Aulestad, Gausdal.

Blom, Chr., kand. jur., Vaage.

Blyberg, Joh., Hole, Ringerike.

Boe, Chr., læge, Løvdal pr. Mandal.

Borchgrevink, H. H. C., sogneprest, Elverum.

Brandt, J. C., kand. jur., Fron pr. Aas jernbanestation.

Brandt, Peter M. G., do. do.

Breien, Jacob, grosserer, Ormøen.

Brinch, Sigurd, Bryn station.

Bruun, Chr., rebslager, Hurdalen.

Brøgger, I. W., sorenskriver, Eid Nordfjord.

Brøgger, N. C., provst, Hafslo, Solvorn.

Bugge, T., sogneprest, Aasnes.

Bøe, Paul, sorenskriver, Havnvik, Senjen.

Christie, Niels, stationsmester, Malvik pr. Trondhjem.

Dagestad, Magnus, billedskjærer, Voss.

Dahl, Harald, apotheker, Harstad.

Dahl, P., gaardbruger, Elverum.

Egenæs, Jens Chr., stud. med., Dale, Søndfjord.

Fabricius, K. F., politimester, Lillestrøm.

Fosheim, Lage, landhandler, Herantvaal, Valdres.

Fossum, Malmfried, frøken, Sandviken.

Fossum, N. C., stationsmester, Sandviken.

Fretheim, Thorstein, sogneprest, Vanse, Lister.

Gabrielsen, N. H., kst. sorenskriver, Brandbu.

Galaasen, Johan, lærer, Vestre Gausdal.

Gregersen, J., brugseier, Aamot, Modum.

Grieg, Edvard, Troldhaug, Hop. pr. Bergen.

Grøndahl, Birgit, frøken, Østre Slidre.

Grøndahl, Ingebrigt Christopher, Østre Slidre.

Guttormsen, O. M., afdelingschef, Hallingskeid, Aurland.

Hagen, I., distriktslæge, Opdal.

Hakestad, Erling, kontorbud, Hallingskeid, Aurl nd.

Hammer, F., kommunelæge, Seljord.

Hammer, H. G., afdelingsingeniør, Voss.

Hauge, Olav, kand. teol, folkehøiskolebestyrer, Sogndal.

Hedberg, Dagny, Nitedalen.

Heidenreich, J., distriktslæge, Kviteseid.

Heitman, Chr., distriktslæge, Stord, Søndhordland.

Helgelands turistforening, Mosjøen.

Helland, Rachel, frøken, Fjøsanger pr. Bergen.

Hensvold, A., stationsmester, Øier, Gudbrandsdalen.

Herzog, O., ytre Arne, pr. Bergen.

Holm, O., sogneprest, Aasheim i Hurum.

Holst, Fridthjof, distriktslæge, Sauland, Telemarken.
Holth, Halfdan, veterinær, Nordre Odalen.
Hovland, Erling, Aurland.
Hvinden, Lars, gaardbruger, Røikenviken.
Høifjeldssanatoriet, Gausdal.
Høyer, Einar, sogneprest, Hol.
Ihlen, N. C., ingeniør, fabrikeier, Strømmen.
Irgens, Esther, frøken, Fjøsanger pr. Bergen.
Irgens, Thorvald, Fjøsanger pr. Bergen.
Jansen, L., læge, Vikesund, Modum.
Jebsen, Karl, Trengereid pr. Bergen.
Jerkind, Johan, Jerkind, Domaas.
Jessen, Peter, stud. med., Fagerheim. Solheimsvigen pr. Bergen.
Johan-Olsen, Johan, dr., Kap, Toten.
Kaulum, H., marinemaler, Balholmen.
Kielland, Jacob, provst, Stange.
Kinck, Richard, læge, Strandebarm.
Klingenberg, Jens, landhandler, Aardalstangen, Sogn,
Klykken, P. M., kand. farm., Lillestrom.
Knudsen, Knud, ingeniør, Faleide.
Kobro, Johan, kand., Lysaker.
Krohn, C. H., sogneprest, Hitterdal.
Krohn, Hanne, frue, Hitterdal.
Kulmann, B., stud. art., seminariet, Søndhordland.
Landmark, J. Th., docent, Aas.
Larsen, M., sogneprest, Roverud station.
Leikvam, Th., Gaardbruger, ø. Gausdal.
Lindboe, Hjalmar, læge, Ljan.
Lie, Michael, kaptein, Sandviken.
Lie, Ole, overretssagf., Brandbu.
Lindebrække, H., kirkesanger, Ulvik.
Lindstrøm, J., Lærdalsøren.
Lunde, Ole, agronom, Vaage.
Lyng, Fr., advokat, Voss.
Løne, Anders, bygmester, Aurland.
Magnus, Anna, frøken, Sandvigen.
Mathiesen, Christian, godseier, Linderud, Aker.
Mathiesen, H. L., kammerherre, grosserer, Eidsvolds værk pr. Dahl st.
Michelsen, Einar, Gamlehaugen pr. Fjøsanger.
Mikkelsen, Gustav, Kap, Toten.
Morgenstierne, Oscar, sagfører, Vaage.
Motzfeldt, P., kst. foged, Brækstad, Ørlandet.
Moinichen, E., læge, Aurland, Sogn.
Moystad, Johan, Elverum.
Nicolaysen, Kristoffer, kgl. fuldm., Skogum, Asker.
Nicolaysen, Thea, frue, do. do.
Nielsen, Sigv., sogneprest, Løiten.
Norberg, Carl, fabrikant, Aasenfjorden pr. Trondhjem.
Olafsen, O., sogneprest, Lofthus, Hardanger.
Paaske, distriktslæge, Lyster.
Pedersen, Betsy, frøken, Elverum.
Pedersen, Halfdan, ingeniør, Nordre Aurdal.
Pettersen, Hans H. Th., overretssagfører, Seljord.
Prytz, E., apotheker, Ørkedalsøren.
Rasmussen, Nan, frøken, stud. real., ø. Toten.
Rognstad, O., Skreia, Toten.
Rusten, Johannes, landhandler, Lom.

Rustøen, R. A. G., lærer og bankkasserer, Heggedal.
Sand, Aug. N., Lysaker.
Sandved, Samuel, sogneprest, Aardal, Sogn.
Sandven, Nils, landhandler, Norheimsund, Vikør.
Schaft, Wilh, læge, Kværnæs pr. Kristianssund, N.
Schive, Gerhard, Sandviken.
Segelcke, L., forhv. generaldirektør, Strømmen.
Siewers, A. H., Tonsaasen.
Skaare, Rasmus, Opstryn, Nordfjord.
Skavlan, overingeniør, Voss.
Skulhus, Anton, Biri.
Smith, Lorens, stud. theol., Dale, Søndfjord.
Spangen, Kr., gaardbruger, Løiten.
Steenberg, Joh., kommunelæge, Aasnes.
Storvik, Iver, gaardbruger, Vaage.
Støren, Kr., overlærer, Aas.
Sveaass, A. C., sogneprest, Sørum, Frogner jbst.
Sveinhaug, Mikkel, Tande, Ringsaker.
Sverdrup, Harald, provst, Balestrand.
Sverdrup, stud. fil., Balestrand.
Swensen, Alfred, læge, Værdalen.
Synnestvedt, A. S., distriktslæge, Inderøen.
Sæthren, Thomas, Elverum.
Tenden, O. J., landhandler, Faleide, Nordfjord.
Thaulow, Niels, hyttemester, Skjerdalen.
Thon, Karl, student, Eidsfos.
Thorne, Johan, forh. statsraad, Rygge.
Tostrup, Agnes, Øier station.
Vangen, Ellind, Aurland.
Veffring, Karl, læge, Løiten.
Vetti, Anfind, gaardbruger, Aardal, Sogn.
Vik, J. A., seminarlærer, Notodden.
Vinge, Chr., Tretten.
Vole, Knut, Bøverdalen.
Vonen, Nikka, frøken, Dale, Søndfjord.
Walther, R., Kap, Toten.
Weis, Chr., læge, Rosendal.
Werenskiold, Erik, Lysaker.
Werenskiold, Werner, stud., Lysaker.
Young, Frithjof, godseier, Aas, Nitedalen.
Øiene, Iver, gaardbruger, Fortun.
Øverland, P., gaardbruger, Stabæk, Bærum.

155.

Altsaa i indlandet tilsammen 1615 aarlig betalende medlemmer.

B. *Udenlands.*

Amerika.

Crane, Alexander M., Scarsdale, New York, U. S. A.
Grisewold, E. F., St. Johnsbury, Vermont, U. S. A.
Rossi, L. Melano, The Savay Private Tours, 250 Devonshire street, Boston, U. S. A.
Thams, Fredericka, Fargo, N. Dakota.
Thams, Ingeborg, do.
Todsen, L. Kamp, Ingeniør, 414 Hay Str., Wilkinsburg, P. A.

6.

Argentina.

Hammond, Theodor Poulsen, Sr. Don, Calle Piedad 961, Buenos Aires.

1.

Belgien.

Frellsen, Chr., jun., Antwerpen.

Landmark, Otto, direktør, 119 Boi du Nord, Bruxelles.

2.

Danmark.

van Aller, Th., sekretær, Kjøbenhavn.

Bache, Holger, Smalleg. 56, do.

Bauer, Chr., apoteker, Rudkjøbing.

Becher, Chr. H. B., kand. jur., borgermesterfuldmægtig, Næstved.

Bergsøe, Paul, kand., Bredgade 40, Kjøbenhavn.

Birk, C. L., veiinspektør, Fredriksborg.

Bjørnsbo, Aksel Anton, dr. fil., Villa Bjørnsbo pr. Hirsholm.

Bloch, E. Aug., grosserer, Holbergsgade 16, Kjøbenhavn.

Block, Heymann, grosserer, Kjøbenhavn.

Brun, hofjægermester, Seddingergaard pr. Rødeby.

Crone, Frits, kand. math., Kastanievei 3, Kjøbenhavn.

Dehli, Kr. J., Fredensborg Allée 44, Kjøbenhavn.

Ebling, W., Fredericia.

Fleischer, herredsfuldmægtig, Nakskov.

Fleischer, E., frue, do.

Freuchen, L. B., kjøbmand, Nykjøbing, Falster.

Gamél, V. C., exam. polyt., bankbestyrer, Ceresvei, Kjøbenhavn.

Goldschmidt, M. J., dr. fil., Amagertorv 18, do.

Grünfeld, Fr., overlæge, Nørrevoldgade 25, do.

Guildal, Poul, stud. med. chir., Grundtvigsv. 6, Kjøbenhavn.

Hage, Chr., grosserer, folkethingsmand, Fredriksgade 8, Kjøbenh.

Hall, Oluf, sekretær, Rahbeks allé 24, do.

Hansen, Emil I., kjøbmand, Nykjøbing paa Falster.

Hansen, Emil Victor, maler, Havnegade 43, Kjøbenhavn.

Hansen, Henrik, apoteker, Hobro.

Harhoff, kand. jur., Colbjørnsensgade 28, Kjøbenhavn.

Harhoff, C., bankdirektør, Havnegade 13, do.

Harhoff, G. F., konferentsraadinde, Store Kongensgade 77 K., do.

Harhoff, Louise, frøken, Havnegade 13, do.

Haunstrup, A. C., grosserer, Holbergsgade 4, do.

Hee, Th., Kronprinsensgade 5, do.

Hintze, Vilhelm, museumassistent, Vesterbrogade 136, do.

Hirschsprung, Heinr., Bredgade 45, do.

Holsøe, Paul Fiedler, Helsingør.

Holt, P., proprietær, Sandal pr. Fredericia.

Hoppe, kammerherre, amtmand, Randers.

Hornemann, G., provindsarkivar, Jagtvei 10 L, Kjøbenhavn.

Hostrup, George, læge, Horsens.

Hostrup, Helge, høiskoleforstander, Rye station.

Hude, Karl, dr. fil., Rector, Frederiksborg.

Hygom, Fr., doktor, Nørrebrogade 22, Kjøbenhavn.

Jensen, Chr. Axel, stud. mag., Kjøbmagerg. 3, Kjøbenhavn.

Jørgensen, William, overretssagfører, Nørrefarimagsgade 21, do.

Karsten, A. C., ingeniør, gl. Kalkbrænderivei 5. do.

Kier, overretssagfører, Aarhus.

Koch, J., kriminalretsassessor, Amaliegade, Kjøbenhavn.

Krarup, borgermester, Rudkjøbing.

Larsen, Erik, stud. jur., Slotsholmsg. 16, Kjøbenhavn.

Larsen, H., adjunkt, Nykøbing, Falster.

Larsen, Lars Christian, herredsfuldmægtig, Sæby, Jylland.

Lassen, Otto V., overlæge, Randers.

Lehmann, A. G., dr. fil., Slagelsegade 7, Kjøbenhavn.

Lind, Betty, frue, Graabrødretorv, Kjøbenhavn.

Linnemann, A., overretssagfører, Skindergade 47, do.

Lunn, Adam, løitnant, Rosendals Tvergade 83, do.

Lunn, Ove Chr., Bülowsvei 18 B., Kjøbenhavn.

Maroni, James, grosserer, do.

Metzger, dr., overførster, Bramsterv. 7, Charlottenlund.

Munch, professorinde, Villa Marina, Nysted.

Münster, Lorents G., kand. med. og chir., Upsalag. 26, K:b.havn.

Møhl, Otto, kand., Palludan Müllersv. 6, Kjøbenhavn.

Møller, tandlæge, Slagelse.

Mørch, A., adjunkt, Herlufsholm pr. Nestved.

Nanke, herredsfoged, Korsør.

Neumann, F., revisor i de forenede bryggerier, Taarbæk pr. Kjøbenhavn.

Nyholm, C. V., høiesteretsassessor, Kjøbenhavn.

Petersen, K. Dorph, vinhandler, Nansens gade 53, do.

Pontoppidan, Chr., boghandler, Nykjøbing paa Falster.

Ranum, Ellen M., Krausesv. 3, Kjøbenhavn.

Rostrup, Egil, skuespiller, Niels Juelsg., Kjøbenhavn.

Rubow, H., 19 St. Anna Plads, Kjøbenhavn.

Ræder, W. J. G., Dyrehavegaard, Kolding.

Schimmelmann, V., greve, Kjøbenhavn.

Schulin-Zeuthen, greve, Tolløse.

Schulin-Zeuthen, grevinde, do.

Schou, Ch., Struer, Kjøbenhavn.

Seréne d'Acqueria, Gerhardine, frøken, do.

Seréne d'Acqueria, Henriette, frøken, do.

Siesby, A. H., overretssagfører, 19 Krystalgade, do. K.

Simonsen, Axel, stud. jur., Nørreg. 36, Kjøbenhavn.

Skafte-Rasmussen, frøken, Hovedvagtsgade 2, Kjøbenhavn.

Steinthal, H., overretssagfører, vestre Boulevard 33, Kjøbenhavn.

Steman, Julius, kontorchef i kultusministeriet, Vesterbrogade 116, do.

Sødring, M. F., kand. jur., 17 Vodrofsvei, Kjøbenhavn V.

Sølling, C., kand. med., Holmens Kanal 16, do.

Sølling, N., frue, do. do.

Thaarup, F., adjunkt, Sorø.

Thiele, T. N., professor, observatoriet, Kjøbenhavn.

Thomsen, criminalretsassessor, Platanvei 5, Kjøbenhavn.

Thomsen, V. H., by- og herredsfoged, Hjørring.
Tolderlund, Otto, kand. jur., Vebergsgade 21, Kjøbenhavn.
Trier, V., kand. mag., do.
Ussing, Carl, dr. jur., Ny Stormgade, do.
Valentin, Carl, bogholder, Maribo.
Weis, E. A., Aarhus.
West, Johan, kandidat, St. Knudsvei 23 a, Kjøbenhavn.
Zahle, Natalie, frøken, Nørrevoldsgade 7, do.

97.

England.

Allen, Wm. Edgar, Ranmoor, Sheffield.
Anderson, Yarborough, Farrars Buildings, Temple, London E. C.
Baker, H. B., M. A. F. R. S., Christ Church, Oxford.
Barrows, Geo W., 25 Arboretum Str., Nottingham.
Bathurst, C. P., 35 Colville Terrace, London, W.
Beckenbach, F. W., 8 Bellevue. Bradford.
Behrens, Geo B., The Accorns 4 Oak Drive Followfield, Manchester.
Berry, James, 20 Wimpole Str., Cavendish Sq, London, W.
Bewerley, E. J., mrs., Gatschina, Rusland.
Brooke, L., 3 Rumford Place, Liverpool.
Bythell, W. J. S., Wordcliffe Prestwich, Manchester.
Cameron, M. A., 27 Brunswick Gardens, Kensington, London, W.
Cameron, Mrs. M. A., do.
Campion, H. J., Blendheim Mansions Avenue Amirgat. London S. W.
Chamberlain, V. I., 48 Finsbury Square, London, E. C.
Chick, James R., 5 Newman Str., London, S. W.
Clibborn, Arthur C., 58 Londoun Str., London.
Coles, I. H., Campion, Claremont House, Eastbourne, Sussex.
Congreve, Hubert, Moore, near Warrington.
Congreve, Mary L., mrs., do. do. do.
Corder, Alexander, 1 Carlton Terrace, Sunderland.
Corder. Percy, 3 Collingwood Terrace Jesmond Gardens, Newcastle upon Tyne.
Corder, Walter C., 4 Rosella Place, N. Shields.
Creswick, Nath., colonel, Norton Green, nr. Sheffield.
Creswick, Sarah A., mrs., do. do.
Crichton, Charles, Verona Villa, Northfleet, Kent.
Currie, James, junior, firma James Currie & Co., Leith (F. Reinhardt & co. Kristiansand).
Dalrymple, Geo. Wood, Awoca Villa Wethum, Weymouth, Dorset.
Dawkins, C. G. E., Batthoel College, Oxford.
Dockray, J., Heswall, Chester.
Eckell, Waldemar, kand. jur, norsk-svensk Vice-consul, London (adr. apotheker Eckell, Kr.ania.)
Edis, Robert, 2 Portland Villas East Heath Road, Hampstead, London N. W.
Farran, J. St. C., Ombersley, Cheltenham.
Fison, Walter C., Thetford, Norfolk.

Gibson, James, University College, Bangor, N. Wales.

Gover, Frank, 2 Dr. Johnsons Buildings Inner, Temple, London, E. C.

Gover, W. H., 10 Old Square, Lincolns Inn, London W. C.

Grant, Robert A., 19 Langham Str., Portland Place, London.

Guillemard, Arthur G., esq., Eltham, Kent.

Hall, A. J., Lewes House, Bromley, Kent.

Hall, E. Stanley, New College, Oxford.

Hambro, Everard, esq., London (adr. generalkonsul S. C. Andersen, Kristiania).

Hickens, Helene, miss, 24 Montpelier Place, Brighton.

Hickens, John Oldham, rev., Smithsborough, Northampton.

Hooper, Geoffrey, Stoch Exchange, London, E. C.

Howard, Geoffrey Ardmore, Buckhurst Hill, Essex.

Huckin, Victor, Worcester Park, Surrey.

Hulton, J. Arthur, 29 Dale Str., Manchester.

Humphries, H., 4 Saw Close, Bath.

Jackson, Fred. W., Bleasdall Belfield Road, Didsbury, Manchester.

Johnson, Ebenezer, 87 Broomhall str., Sheffield, Yorkshire.

Kenyen, James, jr., Bury, Lancashire.

Law, Margaret C. D., Hawktworth Hall, Guiseley, Yorkshire.

Lawrence, F. W., Hillcote, Lansdown, Bath.

Lee, William E., 36 Finsbury Pawemet, London, E. S.

Lees, D. H. (adr. Mesrs. H. S. King&Co., 65 Conhill), London.

Leenough, Stanley, Dallington, Northhampshire.

Limmond, C., Mrs., Kensington Gardens Square, London W.

Lister, W. H., 22 Cecil Avenue, Bradford.

Macnamara, Walter H., Railway Commission, Royal Courts of justice, Strand, London.

Madden, W. H., The College Marlborough, Wiltshire.

Maude, Mary, miss., Eldene, Sandhurst Rd., Tunbridge Wells, Kent.

Milsted, George H., White Lodge, Streatham Common, London, S. W.

Morland, H., Cranford, near Hounslow.

Neville, Ralph, jun., New Oxford and Cambridge Club, Pall Mall, London.

Nixon, Sidney Ernest, St. Chad's Hill, Far Headingley, Leeds.

Ouston, T. G., 25 Eldon Square, New Castle on Tyne.

Over, Thomas William, Fearnley, Chingford, Essex.

Pahud, A. A., 58 the Limes Louth, Westgate, Lincolnshire.

Palmer, Henry, The Manor House, Medomsley, R. S. O.

Patterson, Thomas, 35 Surrey Street, Sheffield, Yorkshire.

Pharo. J. C., Esq., 18 Shooters Hill Rd., Blackheath, London, S. E.

Porter, Helen H., Eton College, Windsor.

Porter, T. C., do. do.

Pottinger, Sir Henry, The Pines, Queens Road, Richmond Surrey.

Proctor, Henry R., Rawangarthe, Ben Rhyddinge.

Proctor, John C., Rawangarthe, Ben Rhyddinge.

Proctor, Stephan, 2 Otterburn Villas, Newcastle on Tyne.

Prout, Ebenezer, professor, dr., 246 Richmond Road, Hackney, London, N. E.

Purdue, Charles, Box 126, Port Elisabeth, South Afrika.

Rawlings, Edward, London (adr. generalkonsul S. C. Andersen, Kr.ania).

Reed., F. R. C., The Limes, Oxford Rd., Hnntingdon Rd., Cambridge.

Rice-Oxley, D. G., 4 Courtfield Road, S. Kensington, London.

Robinson, Ethel, Winslot, Merton Park, London. S. W.

Rooke, William, 27 Summer Row, Birmingham.

Rotherham, R. A., Holyhead Road Coventry.

Royds, Allan J., Brizes Baentwood, Essex.

Royds, John J., do. do.

Rüffer, Henry, Lombard Str., London.

Sandeman, Fleetwood, 80 Albert Hall Mansions, Kensington Gore, London S. W. (adr. N. Nielsen, Gula, Surendalen.)

Seward, W. J., New Southgate, London N.

Shann, Frederich, 6 St. Leonards, York.

Skead, C. E., 14 Sutherland Place, London, W.

Smith, William R., professor, Kings College, London

Solheld, C. J., St. Margarets, S. Nowood Hill, London.

Soutter, Ernest, Constitutional Club, Northumberland Avenue, London, W. C.

Stiffe, Arthur William, Capt. retd, R. I. M. E. I. U. S. Club, St. James Square, London.

Temperley, Nicholas, 7 Clavering Place, Newcastle on Tyne.

Terry, Edward, Priory Lodge, Barnes, Surrey.

Trawers, Morris W., dr., University College, Gower Str., London.

Tunshall-Behrens, B., Newfield House, Forrest Hill, London, S. E.

Upton, Charles, Tower House, Strand, Glouchester.

Wade, G. H., Dulwich College, London.

Warman, Henry W., 80 Daleview Road, Stamford Hill, South Tottenham, London N.

Welch, M. Kemp, Kings College, Cambridge.

Weston, Annie T., 36 Sussex Square, Brighton.

Wester, Victor, Esq., c/o Mrs. Berner & Nielsen, Graechurch Str., London, E. C. (Joh. Næsor).

Widdows, H. B., 224 Peckham Rye, London, S. E.

Wilde, E. H. N., Kings College, Cambridge.

Winther, H., 101 Leadenhall Str., London, E. C. (P. Winther, Kristiania).

Williamson, O. K., High Pitfall, Haslemere, R. S. O., Surrey.

Wills, H. Overton, senior, Kelston Knoll, Weston, Bath.

Wilson, Thomas, B., revd., Campbell House, Shooters Hill, Kent.

Wilson, W. G., King William College, Isle of Man.

Winterbottom, A. W., 16 Grosvenor str., Grosvenor Square, London W.

Worsdell, Geoffrey Bradford, Greenesfield House, Gateshead on Tyne.

Worsdell, W., mrs., do. do.

Worsdell, Wilson, do. do.

Zachariasen, L. S., Palace Cham. bers 19, Bridge Street, Westminster, London S. W.

119.

Finland.

Freng, tandlæge, Tammerfors.

Wahl, Walter, mag. fil., Helsingfors.

2.

Frankrige.

Dupin, Henry, 1 Rue d'Echelle, Paris.

Laemmermann, A., 1 Rue de Lille, Rouen.

Martin, René, 3 rue Paris, Joinville le Pont (Seine).

Wleugel, konsul, Bordeaux, (adr. J. Næser, Kristiania).

4.

Irland.

Cooper, J. Bucknall, Bank of Irelands Chambers, Queens Bridge, Belfast.

O'Hara, lieutenant-colonel, West Lodge, Salthille, Galway.

2.

Italien.

Bertholini, Laurent, Milano.

Conradi, Axel, generalconsul, Genua.

v. Ditten, Thor, minister, Rom.

3.

Nederlandene.

Ancher, F. M. Brouwer, Oosterhout.

Friedmann, Herman, dr., chemicher, organisch-chemiches laborat., Leyden.

Goedhart, John O., 13 Maastraat, Rotterdam.

Vader van, s'Gravenpolder, W. J., Wissenkerke.

Havelaar, G., Westplein 16, Rotterdam.

van Hengel, B. I., Amsterdam.

Hudig, J. M., 15 Maasstrat., Rotterdam.

Janszen, Hend.k Veder, Eendrachtsweg, do.

le Jonkheer Rochussen, Hay (adr. det Nederlandske Consulat, Bergen).

Keiser, I. H., dr. jur., Aert van Nesstraat. 143, Rotterdam.

Kristensen, W. Brede, professor, Morsch Singel 7, Leyden.

van Oosterzee, H, A., Rijswijk pres de la Haye.

Overvoorde, J. C., dr., Plantsoen 43, Leyden.

Reynwaan, I. M., Doelenstraat 16, Amsterdam.

Røntgen, Julius, musikdirektør, do.

Tuymelaar, J., Sisse, Villa Solsiden.

Warren, K., 56 Diergaardelaan, Rotterdam.

van Wyck, J. J. van Asch, Utrecht.

18.

Polen.

Helfreich, Alexander 112 Chmulma Strasse, Warschau.

1.

Portugal.

Krohn, Dankert, Oporto.

1.

Rusland.

Anker, Bernt, legationsraad, St. Petersburg.

1.

Schweitz.

Sarasin, Alfred, Basel.

1.

Skotland.

Currie, Georg W., 24 Queens Str., Edinburgh.
Currie, Mr. G. W., do. do.
Fraser, Alister S., 106. Thirlestone Rd., Edinburgh.
Fraser, Mrs. Alister S., do. do.
Ling, Norman, Edinburgh.
Patchell, C. W., Trinity College, Glenalmond, Perth.
Roeburn, Harold, Graigmillar, Edinburgh.

7.

Spanien.

Clausen, Pedro, Bilbao.
Lund y Ugarte, Luis, Bilbao.

2.

Sverige.

Bolander, Asta, frue, Gøteborg.
Erikson, Jean O., junior, grosserer, do.
Erikson, Jean O., grosserer, do.
Erikson, Jean O., frue, do.
Forssel, K. A., kjøpmann, do.
Hartwig, Herman, do.
Hasselblad, Victor, do.
Heyman, Theodor, do.
Keiller, James, do.
Larsson, Erik, do.
Linbeck, E.
Lundberg, A. C., stadsfoged, Gøteborg.
Parelius, grosserer, Säfvenes, Göteborg.
Parelius, Esther, fru, do. do.
Parelius, Gunhild, frøken, do. do.
Parelius, Karin, frøken, do.
Wijk, Hjalmar, do.

17.

Almquist, S., frue, Nybrogatan 11 c, Stockholm.
Andersson, A., Floragatan 21, do.
Bäckstrøm, Helge, dr., Djursholm, Stockholm.
Berencreutz, F. A. G., kammerherre, generalkonsul (Upsalag. 20, Kjøbenhavn).
Bjerknes, Vilhelm, professor, Dalagatan 22 III, Stockholm.
Carlson, Tor, civilingeniør, kgl. techniska Högskolan.
Folcker, Iwar, fabrikör, Handverkaregatan 16 a, do.
Forssner, Gunnar, kand. (adr. kamrer Moll, Hypothekbanken), do.
Forssner, Tom, jur. & fil. kandidat, Garfareg. 1, Stockholm.
Friesen, Gerda von, frøken, do.
Haakonson, G., Floragatan 21, do.
Halstrøm, Elsa, Stadsgården 18, do.
Halldin, Oskar, Fotograf, Torstensensgatan 7, Stockholm.
Hazelius, Arthur, dr., Drottninggatan 79, do.
Heftye, Thomas Thom., oberstløitnant, do.
Heftye, fru, oberstløitnant, do.
Isaksen, A., inspektør i engl. Loyds, 34 Skepsbroen, do.
Lefler, G. Mittag, professor, Djursholm.
Lindhult, Niklas A., kand. jur., amanuens, civildept., do.

Martin, Herbert, ingeniør, Lilljonsplan, do.
Moll, Louise, frue, Hypothekbanken, do.
Moll, Victor, kamrer, do. do.
Nordenfelt, G., hoffrøken, slottet.
Reinius, Axel, Raadmandsg. 10, Stockholm.
Riecker, Louis, sekretær ved statsraadsafdelingen, Stockholm.
Romanus, Anna Clara, frøken, med. stud., medicinska føreningen, do.
Rubenson, L., grosserer, Stora Nygatan 45, do.
Rubenson, Ludvig, jun., grosshandlare, do.
v. Stockenström, B., Carlavägen 43, do.
Söderbaum, Henrik, dr., professor, Experimentalfältet Albano, do.
Thulin, Johan D., stud. jur., Skeppsbroen 30, do.
Waldenstrøm, Henning, stud. med.,
Wolcker, Erik, kammarrättsråd, Kungsg. 8, Stockholm.
Wærn, L. M., Riddargatan 5, do.

34.

Bjørkman, Polly, frk., Kristianstad.
Braathen, G. P., grosserer, Sundswall.
Bursie, H., major, Lannatorp, Grästorp.
de Geer, Carl, baron, Tobo bruk.
af Geijerstam, Olof, fil. & jur. kand., e. o. hofretsnotarie, Ørebro.
Hederström, Konrad, kaptein, Arvika.
Henning, Sture Person, direktör, Helsingborg.
Herlofsen, Chr., Björkå bruk.
Hesselman, B., docent, Upsala.
Klem, Johannes, Malmø.
v. Schneidern, Axel, Upsala.
v. Schneidern, Ellen, frøken, Christinedal, Tösse.
Stenbeck, Einar, jur. fil. kand., Upsala.
Ullen, Erik, fil. stud., Upsala.
Wilke, August, adjunkt, Lund.
Øvergaard, G., disponent, Carlsstad.

16.

Tyskland.

Adelmann, Karl, Dr., amtsrichter, Skelstr. 6/11, München.
Alpenverein, Section Berlin, Berlin.
Alpenverein, Section Zwickau in Zwickau, Sachsen.
Aust, Rudolf, Dr., Mathiasplatz 1, Breslau.
Baedeker, Karl, Leipzig.
Baur, Erwin, Dr. med., Porothecstr. 5, W. N. J., Berlin.
Berthold, Lan Iral, Landrath, Blumenthal a/W bei Bremen.
Brandt, Edmund. Leipzig (adr. Halvor Schou, Kristiania).
Brendel, Martin, Dr., Professor, Schildweg 12, Gøttingen.
Brons, Bernhart, junior, Konsul, Emden, Ostfriesland.
Burchard, Johannes, Dr., Privatdocent, Berlin W. 50, Kurfürstendamm 26.
v. d. Busche, Georg, Ferdinandstr. 36, Hamburg.
Bødtker, Generalkonsul, Hamburg.
Ditejer, Rudolph, Generalsekretær, Königgrätzerstr. 104, Berlin.
Dreyfus, A., Miguelstr. 6, Frankfurth a/M.

Ebeling, Max, Dr., Friedenstrasse 99, Berlin N. O.

Engels, W. Dr. med., Bethovenstr. 31, Bonn.

Freytag, C. O., 54 Sonnenbergerstrasse, Wiesbaden.

Fischer, Otto, Prof., Dr., Monpauptstr. 3, Breslau.

Guldberg, Enock, ingeniør, Uhlanstr. 3 [1], Hannover.

Gutbier, Carl, Firma: Gutbier & Co., Leipzig-Lindenau.

Henriot, M. Pierre, 3 a Wackenitsstr., Lübeck.

Koch, Max, Neue Gronningerstr. 26, Hamburg.

Kohlis, O., Rückerstr. 11, Charlottenburg bei Berlin.

Leskien, Friederich, cand. med., Stephanstr. 10 [3], Leipzig.

Mothes, Hermann, Procurist des Bankhauses Becker & Co., Greiz.

Neumann, Rudolf, dr., privatdocent, Universitetet, Kiel.

Reischke, Richard, lehrer, Blücherstr. 6 [2], Halle a Saale.

Rothmund, Victor, Dr., professor, Taborstr. 20, Prag, Bøhmen.

Schrenk, Wilhelm, Anurfstr. 92 [1], München.

Schwickert, Carl, Rittergut, Westpreussen b. Preussen i/Thüringen.

Sieburg, Herman, Lothringerstr. 65 II, Berlin N.

Soika, Arwed, Proskau pr. Oppelen, preussisk Schlesien.

Steidel, Gustav, Berlin.

Steidel, Theodor, Berlin.

von Tangen, Georges, attache, Berlin.

Tetzner, Aug., Gorkau, Bøhmen.

Solis-Soglio, Hans, Freiherr, Elisabethstr. 47, Graz, Steiermark.

Vorwerg, Oskar, Herischdorf im Riesengebirge.

Wagner, Peter, Bergsteinsweg 10, Hildesheim.

Walther, N., professor, Paulstr. 28, Rostock.

41.

Altsaa i udlandet tilsammen 375 aarlig betalende medlemmer.

Turistforeningen tæller følgelig 1 æresmedlem, 11 indbudne, 219 livsvarige og 1615 aarlig betalende medlemmer, tilsammen 2221.

DEN NORSKE * * * * * * * * *
TURISTFORENINGS
* * * * * AARBOG FOR 1905

UDGIVET AF
EDVARD AANESEN

KRISTIANIA
GRØNDAHL & SØNS BOGTRYKKERI
[illegible]

DEN NORSKE * * * * * * * * *
TURISTFORENINGS
* * * * I * AARBOG FOR 1905

UDGIVET AF
EDVARD AANESEN

MED [illegible] BILLEDER OG 1 KARTSKISSE

KRISTIANIA
GRØNDAHL & SØNS BOGTRYKKERI
1905

Færdig fra trykkeriet den 16. juni 1905.

INDHOLD

ÆLDRE ENGELSKE REISER I NORGE

AF DIDRIK GRØNVOLD

Det nittende aarhundrede.

Indledning.

»UNDER den lange krig, der, begyndende med den franske revolution, først blev bragt til sin endelige afslutning med slaget ved Waterloo, var, som enhver ved, den største del af Europas fastland lukket for engelske reisende. Norge kan ikke ansees for at have dannet en undtagelse herfra. Det var paa den tid et lydrige under Danmark, der var Napoleons allierede og to gange saa sin hovedstad udsat for alvorlige angreb af britiske stridskræfter, paa samme tid som et stort antal norske sømænd tjente i den danske flaade. Norge kan derfor neppe siges at have staaet i fredeligt forhold til Storbritannien, skjønt det, fraregnet en blokade af dets kyster, ikke var udsat for virkelige fiendtlige indfald, og folkets følelse, der altid havde været venligsindet mod engelskmændene, fremdeles vedblev at være gunstig stemt mod dem.«

Disse linjer er taget af en engelsk forfatter, Thomas Forsters historiske forord til hans bog *Norway and its Scenery*.

Hvorvidt stemningen var saa gunstig overfor englænderne i blokadeaarene, tør vi vel faa lov til at sætte et stort spørgsmaalstegn ved. Men at disse aar dannede en kun midlertidig afbrydelse i en aarelang venskabelig forbindelse mellem de to folk, det synes at fremgaa af mange samtidige beretninger.

I *Edinburgh Review* 1806, no. 4 findes en artikel af Catteau, betitlet *Tableau des Etats Danois*. Her heder det (pag. 306): Det er ikke muligt for en engelsk skribent at tale ondt om nordmændene; thi af alle fremmede elsker og beundrer Norges folk briterne mest.

Det var fornemmelig handelsforbindelserne mellem vore udskibningsbyer, der førte nordmændene og engelskmændene sammen i slutningen af det 18de og begyndelsen af det 19de aarhundrede.

Baade fra Trondhjem, Bergen og sydkystens byer søgte nordmændene over til England. De fandt her et rankere folk end i Danmark, de fik indtrykket af, hvad politisk frihed havde at betyde, og de lærte her en høiere kultur, et mere forfinet levesæt at kjende. De førte hjem med sig engelske moder og engelske møbler.

Et karakteristisk vidnesbyrd herom anfører Jens Wolff i sin *Northern Tour*. Under sit kjøbenhavnerophold var han en stadig gjest hos Carsten Anker, der dengang boede paa en villa udenfor Kjøbenhavn, kaldet Rolighed. Da de engelske tropper i 1807 nærmede sig Kjøbenhavn, slog en afdeling af den engelske garde op sit kvarter i nærheden af Rolighed. Da de traadte ind i huset, blev de overrasket ved at blive modtaget og tiltalt paa sit modersmaal af hr. Ankers tjener, der havde fulgt ham under hans ophold i England. Officererne blev indbudt til at indtage forfriskninger og fandt bordet dækket *with beef, ale, porter and Cheshire cheese*. Væggene var prydet med gode portrætter af lord Wellesley, Nelson, Pitt, Fox og andre berømte

personligheder. Engelske karrikaturer mødte deres øine i alle retninger, og enhver gjenstand, de berørte, var engelsk fabrikat. Det var umuligt at vise nationen en større opmerksomhed. De følte sig ikke længer paa fiendtlig jord. Til gjengjæld for deres gjestfri modtagelse blev der givet streng ordre til, at Rolighed skulde blive ukrænket, saalænge de blev i hovedstadens nærhed.

Ogsaa den engelske opdragelse synes efterhaanden at have gjort sin indflydelse gjældende. Saaledes beretter Wolff, der født af norske forældre havde tilbragt et par af sine gutteaar i Kristiania hos en høitstaaende prest, om opdragelsen herhjemme den gang, træk, der fuldstændig sætter os tilbage i det attende aarhundredes opdragelsesmethode. Hans ungdomsaar i Kristiania faldt antagelig i slutningen af det attende aarhundrede, omkring 1790. »Presten,« hvis navn ikke er opgivet, »var,« siger han, »af en altfor aristokratisk natur til ikke at indgyde sine disciple den skyldige underdanighed og rette ærbødighed for alle overordnede. Hvis vi passerede en stor mands hus, maatte vi bukke, hvad enten han lod sig se eller ei. Undladelser heraf var i hans øine forbrydelser svarende til majestætsforbrydelse og blev aldrig overseet. Blandt hans elever var der dengang sønnen til en dansk statsraad, en sygelig, taabelig ungdom. Det var dengang skik at klæde børnene som de voksne. Smaapiger bare stive brokadeskjoler, gutterne hofdragter med haaret fuldt opsat, kniplingsmansjetter, fløielssko med pragtfulde spænder. Min enkle dragt og flagrende lokker stod i sterkeste modsætning til den unge danske herres udstyr. Naturen og kunsten kappedes med hinanden, og de indfødte vidste neppe, hvilken af de to de skulde give fortrinnet. Jeg misundte ham ikke hans »*Toupé à la fer du cheval, avec des ailes du pigeon, et une queue à la prussienne*« (Toupé i hesteskoform med duevinger og en hale i preussisk façon). Medens jeg i lystig stemning streifede om i skov og mark, turde han ikke bøie sig, for at han ikke skulde bringe dagens kostume i uorden. En times arbeide og møie maatte ikke ødelægges ved et øiebliks ubesindige

handling, og den unge herre, hvis blege ansigt og skrobelige figur stemte saa vel overens med hans ydre dragt og væsen, var altfor vel oplært til at være ulydig mod den alvorlige og uboielige pastors strenge befalinger.

Vi har her tysk-dansk system, præget af enevoldsmagtens aand og livssyn, strengt, pedantisk og indsnævrende imod den frie engelske aandsretning, og forfatteren tilfoier derpaa: »Samkvemmet med England, og den skik blandt mange nordmænd at sende sine born over for at blive opdraget i dette land, afskaffede omsider efterhaanden det meningslose system at give de unge et ydre, som om de var voksne.

Lige til 1807, da tolden endnu ikke var lagt paa norsk tommer i England, hvad der sammen med den mellemliggende krig senere gav tommerhandelen en frygtelig lammelse og for en tid næsten odelagde den, havde de norske byer en stor udforsel af tommer til Storbritannien, hovedsagelig til London og Irland. Drammen havde da sin gyldne tid. Fra denne by alene udfortes mere end fra alle de norske byer tilsammen, især aarene 1805, 1806 og 1807. Naar isen brød op i Drammensfjorden, kunde der staa ind fjorden optil 170 fartoier for at laste tommer. I 1806 udskibede de to forste huse alene 200 ladninger hver, til Storbritannien, Frankrig og Holland.

Disse opgaver meddeler Sir A. de Capell Brooke i sine »*Travels*«. De er sikkert hentede fra oplysninger paa reisen, givet af velunderrettede personer.

Disse gamle forbindelser mellem England og Norge ophorte altsaa under krigens aar. Men dette saar skulde snart læges. Interessen for Norge som reiseland og for nordmændene som folk skjod ny fart under begivenhederne i 1813 og 1814, og det lader til, at nordmændenes sympathi for sine gamle forretningsvenner hurtig vaagnede igjen, og at den bevaredes.

Det viser sig i de talrige reiseverker, vi herefter stoder paa, og den stigende interesse, der ydedes de engelske reisende i vort land.

I 1813 udkom i London en oversættelse af den bekjendte tyske reisende, geologen friherre von Buchs »Reise durch Norwegen und Lappland« (Berlin 1810) under titelen »*Travels during the Years 1806, 1807, 1808*«.

Denne bog har som et mere videnskabeligt arbeide foreløbig henledet igjen opmerksomheden paa vort land, dets vilde, romantiske skjønhed og navnlig de eiendommelige arktiske dele af det. Men bogens publikum har sikkert været begrænset til en liden høitdannet kreds. Det samme maa vel have været tilfældet med nogle reiseindtryk fra 1805, som en bekjendt engelsk reisende, bishop Heber, har meddelt, og noget tidligere (1801) en reisende ved navn Nowell, hvis skildringer det desværre ikke har været muligt at overkomme, da de hverken findes i bibliothekerne i Kristiania eller Bergen.

Men det engelske folks, nationens, interesse for vort land, fik først sin egentlige fremvekst ved de politiske begivenheder i 1813 og 1814. Det første, kraftige vidnesbyrd herom er et reiseverk, der udkom i London 1814, prydet med illustrationer.

Bogens fulde titel er: »*Sketches on a Tour to Copenhagen through Norway and Sweden*«. Men paa permen og i citater kaldes det ialmindelighed kun: »*A Northern Tour*«. Dets forfatter er den allerede nævnte Jens Wolff.

Hans far var, som det fremgaar af bogens ord, af norsk herkomst og maa have været en meget velstaaende londonkjøbmand. Thi i 1813 eller 1814 skjænkede han 1000 pund sterling »*to the Military Institution at Christiania*«, hvorved vel er ment den norske krigsskole. Sønnen, der havde tilbragt nogle af sine ungdomsaar, som før nævnt, i en norsk geistligs hus i Kristiania, var bl. a. dansk konsul i London og foretog i 1814 i januar maaned en reise til Norge, Sverige og Danmark. I Kristiania gjenfandt han talrige venner, og han sees at have staaet i forbindelse med de fornemste familier i Kristiania og Kjøbenhavn. Paa det sidste sted blev han ogsaa modtaget ved hoffet og giver en række meget uforbeholdne skildringer af personligheder og

det selskabelige liv i Danmarks hovedstad, skildringer, der har adskillig kulturel interesse, men vistnok maa læses med forbehold.

Allerede i august 1814 udkommer hans bog, og det er da særlig dens norske del, vi her skal beskjæftige os med.

Hvad vi straks fæster os ved, er, at bogens titelbillede forestiller Christian Fredrik, og under billedet staar *King of Norway, born 18th September 1786, elected 17th May 1814*.

Til Christian Fredrik er nemlig verket tilegnet, antagelig det eneste i hans korte regjeringstid som norsk konge.

I bogens høitstilede dedikation til Norges nyvalgte konge udtaler forfatteren, at „siden det norske blod flyder i hans aarer, maa han, saalænge han lever, have den varmeste interesse for alt, hvad der vedkommer nordmændenes velfærd. Med et brændende ønske om, at fuldstændig held maa følge folkets patriotiske bestræbelser under kongens milde herredømme, slutter dedikationen.

I et appendiks til den egentlige reiseskildring er tilføiet en række vigtige aktstykker i engelsk oversættelse vedrørende de samtidige politiske begivenheder i Norge. Det sidste af disse er grundloven af 17de mai. Med tilveiebringelsen af disse har forfatteren faaet bistand af en af regjeringens mest anseede medlemmer.

Af de engelske aktstykker maa fremhæves Earl Greys tale for Norges sag i lordernes hus, der indtager 20 tættrykte sider. Endvidere en resolution vedtagen 27de april 1814 paa et offentlig møde i Leith om, at der skulde udvirkes tilladelse hos regjeringen til at faa sende korn til Norge. Ligeledes et brev fra norske krigsfanger i England til John Berkeley Monck, Esq., med en varm tak til denne herre for hans kraftige sympathiudtalelser for Norges sag paa et offentlig møde, antagelig i byen Reading, Berkshire, hvor fangerne var internerede. Ikke saa snart, skriver fangerne, var Norges navn udtalt af taleren, for et øieblikkelig udbrud af bifald gav en elektriserende virkning til de udtryksfulde

og overbevisende ord, hvori han afmalede vort lands ulykkelige stilling. Fangerne omtaler i brevet den frihed, Spanien nylig har vundet ved Englands bistand. De omtaler ogsaa med berettiget selvfølelse, hvorledes 800 norske orlogsmatroser énstemmig havde afslaaet det tilbud om frihed, der den 5te april i Chatham var bleven dem meddelt paa betingelse af, at de skulde blive svenske undersaatter; og de nævner endelig med erkjendtlighed, at de har havt et mildt fangenskab i det grevskab, hvor de var bleven interneret. Af fangerne var ti fra Bergen, en fra Øster Risør, en fra Laurvig, en fra Porsgrund og en fra Mandal. Blandt de bergenske fanger sees en ved navn Henrik Bull Kahrs.

De politiske begivenheder i 1814 og den engelske stats stilling til disse hører historikeren til, og i de fortjenstfulde arbeider, som foreligger herom, vil læseren finde al ønskelig oplysning.

Her er det kun nødvendigt at nævne disse forholde for at gjøre det klart, hvorledes en betydelig interesse og stemning for vort land havde udbredt sig i de større lag af befolkningen hinsides Nordsøen. Utvilsomt har denne stemning følt sig beroliget ved det positive resultat, der opnaaedes under eller til trods for foreningen med Sverige, nemlig anerkjendelsen af folkets souveraine ret og bevarelsen af syttendemai-grundloven.

Jens Wolff siger ogsaa i slutningen af sit forord, »at ønsket om Norges uafhængighed deles af tusinder i England.«

Fra nu af begynder da Norge gradvis i større og større omfang at søges af de engelske reisende.

Allerede aaret efter at Jens Wolffs »*A Northern Tour*« var udkommet, skred et engelsk firma til udgivelsen af et for sin tid storartet billedverk af Norge. Det var Londons kanske mest berømte kobberstikforretning, grundet af John Boydell, en kobberstikker, der var født 1719 i Dorrington. Dens største verk var en samling af stik efter engelske malere, der udkom i 1772 i 19 bind med ialt 571 kobberstik. Nu blev da Norge æren til del. I 1815 sendte firmaet

en maler ved navn Edy over til Norge for at gjøre de kolorerede skizzer til verket. Det udkom i London 1820 under titelen »*Boydell's Picturesque Scenery of Norway, from original drawings made on the spot by, and engraved by, John William Edy*«. Det indeholder en samling af 80 kobberstik af norske prospekter med tilhørende korte billedtekster, ligeledes af John Edy. Et komplet eksemplar findes paa vort universitetsbibliothek.

Vi, som er vant til nutildags at se en vrimmel af fotografier fra alle landets berømte turistcentre udlagte tilsalgs for de engelske turister, blir imidlertid høilig forbauset ved at opdage, at dette billedverk væsentlig indeholder prospekter af byerne fra Trondhjem til Kristiania.

Det viser os, hvor lidet bekjendt Norge dengang var i virkeligheden. Man maa tænke paa Sumatra og Borneo nutildags. Vi faar jo i regelen endnu kun se havne- og kystbilleder fra disse øer, just fordi saa faa reisende har trængt ind i det indre.

Ikke engang Dovre-ruten er bleven foreviget. Mary Wollstonecraft skildrede jo kun kystegnene. Dr. Clarkes reise over Dovrefjeld i 1799 offentliggjordes først 1819, og Jens Wolffs hele reise i Norge foregik fra Lyngdal til Kristiania. Det var da kystbyerne, som ialfald af engelske reisende dengang særlig var nævnt og bemerket. Det var med kystbyerne, England havde sine handelsforbindelser.

Saaledes blev kystbyerne en ære vederfaret, de nu aldrig havde kunnet tænke paa. Men én fordel er der ved dette arbeide for os. Medens vore store landskabsskjønheder dengang ikke var anderledes end nu, medens Stalheim og Rjukan frembød det samme uforgjængelige billede, som de frembyder den dag i dag, er vore talrige byer stadig udvidet og forandret. I Boydell's »*Picturesque Scenery*« vil de finde sig afbildet, som de var mellem 1814—20. Det er topografisk talt blevet et lidet kildeverk for mange af vore byers historie, baade ved illustrationerne og teksten, de saakaldte *Edy's Remarks*. Disse bemerkningers karakter vil sees af en prøve. De er nemlig noksaa tørre og ens-

Portør.

en maler ved navn E d y over til Norge for at gjøre de kolorerede skizzer til verket. Det udkom i London 1820 under titelen *Boydell's Picturesque Scenery of Norway, from original drawings made on the spot by, and engraved by, John William Edy*. Det indeholder en samling af 80 kobberstik af norske prospekter med tilhørende korte billedtekster, ligeledes af John Edy. Et komplet eksemplar findes paa vort universitetsbibliothek.

Vi, som er vant til nutildags at se en vrimmel af fotografier fra alle landets berømte turistcentre udlagte tilsalgs for de engelske turister, blir imidlertid høilig forbauset ved at opdage, at dette billedverk væsentlig indeholder prospekter af byerne fra Trondhjem til Kristiania.

Det viser os, hvor l i d e t bekjendt Norge dengang var i virkeligheden. Man maa tænke paa Sumatra og Borneo nutildags. Vi faar jo i regelen endnu kun se havne- og kystbilleder fra disse øer, just fordi saa faa reisende har trængt ind i det indre.

Ikke engang Dovre-ruten er bleven foreviget. Mary Wollstonecraft skildrede jo kun kystegnene. Dr. Clarkes reise over Dovrefjeld i 1799 offentliggjordes først 1819, og Jens Wolffs hele reise i Norge foregik fra Lyngdal til Kristiania. Det var da kystbyerne, som ialfald af e n g e l s k e reisende dengang særlig var nævnt og bemerket. Det var med kystbyerne, England havde sine handelsforbindelser.

Saaledes blev kystbyerne en ære vederfaret, de nu aldrig havde kunnet tænke paa. Men én fordel er der ved dette arbeide for os. Medens vore store landskabsskjønheder dengang ikke var anderledes end nu, medens Stalheim og Rjukan frembød det samme uforgjængelige billede, som de frembyder den dag i dag, er vore talrige byer stadig udvidet og forandret. I Boydell's *Picturesque Scenery* vil de finde sig afbildet, som de var mellem 1814—20. Det er topografisk talt blevet et lidet k i l d e v e r k for mange af vore byers historie, baade ved illustrationerne og teksten, de saakaldte *Edy's Remarks*. Disse bemerkningers karakter vil sees af en prøve. De er nemlig noksaa tørre og ens-

Portør.

Bergen, flere af Kristianiabillederne (Stortorvet, Akerselven med broen), Drammen, Moss, Porsgrund, Østerrisør m. fl. Den nøiagtige, stive tegning og de lidt afblegede farver giver de gamle sujetter sin eiendommelige charme.

Ved siden af at afbilde byerne har tegneren gjort smaa afstikkere op i de nærmest liggende landskaber, og vi faar se billedet af et par obskure norske søer, som Landvikvandet ved Grimstad, og et par andre. Morsomst er i grunden kystbillederne fra Hellesund, ialt 7, fra Portor, omtalt i Mary Wollstonecrafts reise, og Helgeraaen (se sammesteds). I billederne fra Hellesund lever vi op minderne fra seilskibenes glanstid.

Om Helgeraaen heder det i teksten: »Dette Sted er blevet saa populært som færgested, idet dets baade altid ligger parat til at føre passagerer og varer over bugten og Skiensfjorden til Brevig, Langesund, Fredriksværn og tilliggende steder. Fragten til Brevig er 3 skilling for hver person. Baadene er store fiskerbaade *(peter boats)* paa 12 til 14 tons med et sprydseil og styres af to mand og en gut. Det store hus (paa billedet) er et vertshus, hvor man kan faa forskjellige forfriskninger. Foran døren staar levningerne af et gammelt kors (sees ogsaa). Leiet har 40 huse, beboet af fiskere og færgemænd.“

Paa billedet sees ogsaa to lange udstikkerbrygger.

I Rjukans og Vøringens land er fossene repræsenteret af to smaa fald i Kristianiafjorden, Haaøfaldet og Solebergfaldet!

Foruden teksten til billederne har verket en fortale, der er en almindelig skildring af vort land og væsentlig udarbeidet efter Fabricius, den tyske reisende, hvis verk udkom i Hamburg 1779 under titelen: »*Reise nach Norwegen mit Bemerkungen aus der Naturhistorie und Ökonomi*«.

Men en ganske anden forestilling om vort land end Wolffs skizzer og Boydells billeder giver det reiseverk, der udkom i 1822 af sir A. de Capell Brooke, atter udgivet 1831, under titelen »*Travels through Sweden* [illegible] *and Finmark to the North Cape*«. Reisen for[illegible]

Havnen ved Hellesund.

Det er især turen til Nordkap, der giver dette arbeide sin betydningsfulde stilling i den engelske reiselitteratur vedkommende Norge og i forbindelse dermed de for sin tid store, gode illustrationer fra Nordland og Finmarken.

Efter disse indledende betragtninger skal der da i det følgende gives en række uddrag af de nævnte reiseverker, af Wolffs «*A Northern Tour*«, og særlig af sir A. de Capell Brookes Nordkap-reise, den første engelske tur til midnatsolens land.

Jens Wolffs reise.

Det var i januar maaned 1814, at den danske konsul kjørte afsted fra London nordover for efter to dages reise at naa Harwich, den havn i Suffolk, hvorfra seilpaketten pleiede at afgaa til Göteborg med post og passagerer.

Paa grund af modvind var paketten otte dage forsinket, og i denne ventetid gjennemgik han en fuldstændig lidelseskur ved at indaande vintertaagen i Harwich, og »ved denne søhavns elendige udseende og uhyggelige beliggenhed.«

Saadan var reiselivets skyggesider i de af enkelte romantikere saa høit priste »seilskibenes skjønne tider«.

Endelig kunde han drage afsted. De eneste passagerer var foruden Mr. Wolff en ung vestindier fra den danske ø St. Thomas og hans agent. Vestindieren skulde til Kjøbenhavn og laane penge efter at have lidt flere store tab ved sine plantager.

For gunstig vind naaede paketten efter to dages seilas ud paa Doggerbanken. Men her mødte de først en skrækkelig taage (vinteren 1813—1814 blev en slem isvinter), og kort efter udbrød der en orkan, og det var med vanskelighed, de kunde holde sig i køierne. Lugerne blev vel »forseede«; men før trappens top blev lukket til, tog de ind en sø, saa de blev vaade lige til skindet. I flere timer lensede de for den rasende storm, kom ind i hvirvlens centrum, atter ud af den. Stormen tog til igjen. Det var en frygtelig nat, og de trodde, de skulde forlise. Endelig fik de i daggryet se fyrlysene fra Lindesnes (*The Naze*) og kom omsider ind

i en udhavn, hvor der saavidt var plads for et dusin fiskerbaade.

Bevægelsens pludselige ophør, synet af de omkringliggende høider, bedækket med sne, paa hvilke blot en hytte eller to var at se, og selve frelsen fra havets og nattens farer forekom de reisende mere som et eventyr end som virkeligheden. Med taknemmelige hjerter drog de ad sleipe skrænter op til lodsens hus og besluttede at tage baadskyds fra denne udhavn ind til det nærliggende Lyngdal, hvorfra de saa vilde fortsætte landeveien langs kysten og til Kristiania istedenfor at følge paketten under dens fornyede kampe med elementerne.

Lodshavnen, som de naaede, maa have ligget paa vestsiden af Lindesnes ved indløbet til Rosfjorden. Det var ogsaa en heldig beslutning af dem at opgive paketten, thi den blev senere liggende for ishindring i den lille havn hele fem uger.

Saa leiede de reisende en baad med seks »*sturdy*« somænd i skyds. Mr. Wolff tog paa sig sin tykke hollandske »Schanzløper« (antagelig en dengang brugelig svær kavai eller ulster) og sin pelshue, medens vestindieren sad og hutrede i sine almindelige reiseklæder.

I Lyngdal blev skydsskafferen rent opskræmt ved det pludselige syn af englændere. Han tænkte først, med krigsbegivenhederne i friskt minde, at de havde ondt i sinde. Men da sagens sammenhæng blev ham opklaret, udfoldede han de bedste sider af sin gjestevenlighed.

At det undtagelsesvis ikke var saa værst bevendt med bevertningsevnen i kystens gjestgiverier den gang, viser spiseseddelen. De fik torsk, laks, ryper, rugkager og tilslut punsch lavet af akvavit og genever (hollandsk). Saa faldt de i søvn om kvelden i edderdunsdynerne og følte ikke længer nogen uro ved den forestaaende vinterreise.

I varme udtryk skildrer forfatteren glæden ved at gjense sine fædres land. »Synet af disse øde klipper var mig mere velkomment end de skjønneste egne i naturens straalende pragt.«

Færgestedet ved Helgeraaen.

Saa begyndte slædereisen med de smaa raske norske skydsheste, hvis pris gjenlyder i denne som i tidligere og saa mangfoldige følgende reiseskildringer.

Det gik over frosne søer, gjennem stille naaleskoge, hvor istappene haug ned fra træerne, eller ad smale veie, til de naaede Mandal. Som skikken baade dengang og mange aar senere var, løb skydsgutten ved siden af slæden hele veien!

I Mandal blev Mr. Wolff med sine tilfældige reisefæller modtaget paa det varmeste af sin tidligere bekjendt Mr. G. (familien Gjertsen?).

Den norske gjestfrihed udfoldede sig straks i hele sin glans. En udlændings ankomst var jo ogsaa en hel begivenhed. Det blev til et stort og muntert aftenselskab. De ældre samlede sig om ovnene, hvor det duftede af røgelse og rosenblade, ungdommen traadte dansen, indtil man kaldtes ned til aftensbordet, der naturligvis bugnede af mad. Det tog to stive klokketimer, før fisken, kjødet og vildtet foruden drikkevarerne var ydet den tilbørlige hyldest. Endelig fik de reisende trække sig tilbage »*from the fog of meats*« til sine soveværelser, hvorhen verten fulgte dem, og hvor han tilslut stoppede ovnene fulde af ved, forat de skulde have det varmt om natten.

Ved afreisen fra Mandal forsynede verten (Mr. G.) Mr. Wolff med pels og sælskindsstøvler. Slæden blev fuldpakket med mad og vinkurve, og da nu vestindieren ogsaa havde skaffet sig pels, gik reisen for sig paa bedst mulige maade.

Det var en voldsom snemængde mellem Mandal og Kristianssand, saaledes som det oftest er tilfældet paa de kanter af vort land om vinteren. Engang hørte de ulvehyl, og de saa ogsaa sporene af disse udyr, der nu er helt forsvundne fra disse egne.

Om aftenen naaedes Kristianssand. Ny gjestfrihed og ny selskabelighed! Men det var forfatterens hensigt at naa Kristiania tidsnok til at overvære kongens, Fredrik den 6tes fødselsdag, den 28de januar, og med liden afveksling fortsattes reisen gjennem Arendal, »Scheen, Larwick og Dram« til Kristiania.

For dem, som vil finde veltalende beskrivelser af den norske vinter og dens herlighed i modsætning til den engelske, vinterreiselivets fordele og fornoielser, de norske boligers og ovnes tjenlighed for denne aarstid især deleshed, — er Mr. Wolffs bog et lidet rustkammer, som jeg vil henlede opmerksomheden paa.

Under sin kystreise maatte de naturligvis sende »forbud« i forveien for at bestille skyds. Ellers vilde forsinkelserne have været for store.

I Kristiania blev Mr. Wolff forestillet for stiftamtmand Moltke, der i anledning af kongens fodselsdag gav en kur, der var talrig besogt af de hoieste civile og militære rangspersoner. Der herskede den strengeste etikette og det stiveste formvæsen ved denne kur. Dagen feiredes desuden med salut, flagning og klokkeringning. Om aftenen var der bal. Mr. Wolff dansede med grevinde Moltke og indviedes af hende i valsens dengang nye og mysteriose trin. Balgjesternes ankomst blev meldt med trompetfanfarer, hvad der efter forfatterens udtalelse havde en temmelig »*harsh effect*«, og heri maa vi være enig med ham.

Saa fulgte en række selskaber for den fremmede gjest. Han fulgte saaledes kammerherre Peder Anker paa en fjortendags jagtudflugt til en jagthytte langt fra byen. Selskabet var ialt 40 personer. Den sidste aften dansede gjesterne med bondepigerne fra de omkringliggende gaarde. Vildtet bestod af tiur, aarhane, rype og hare. Ved alle selskaber sang man patriotiske sange, og som en prove paa disse er i teksten indtaget hele »For Norge, kjæmpers fodeland« med musiken, under titelen »Norsk drikkevise«, hvortil den jo egentlig var bestemt. Det var den samme, dr. Clarke berettede lod saa begeistret under hans ophold i Trondhjem 1799.

Til det engelske publikums veiledning meddeler forfatteren en fremstilling af Christian den 2den og Dyvekes historie, af Tordenskjolds liv og en artikel om de skandinaviske sprog og vor gamle gudelære.

Fra Kristiania drog Jens Wolff til Moss, hvor ...

Ankers jernverk omtales, og derfra til Sarpsborg, hvor han var gjest hos kammerherre Rosenkrantz paa Hafslund. Skildringen ledsages her af et staalstik, forestillende Sarpsfossen i fløtningstiden. Brugsherren i sin gammeldagse dragt og arbeiderne, der tager sig en hvil og en hjertestyrkning, forlener det ellers noksaa maadelige stik en kulturhistorisk interesse. Syv obelisker, fortæller forfatteren, er reist nær faldet til minde om danske kongers besøg.

Ledsaget af kammerherre Rosenkrantz og nogle venner drog Mr. Wolff til Fredrikshald. Haldens berømmelige kampe skildres, særlig hvad der knytter sig til Karl den tolvte og hans fald. Med hensyn til Karl den tolvtes historie henviser han foruden til Mr. Coxe's tour, tidligere omtalt, ogsaa til Voltaire og et stort tysk verk, trykt 1745. Endelig omtales Armfeldts ulykkelige tog over Tydalsfjeldene.

Fra Fredrikshald gik turen videre til Göteborg. Fra Helsingborg til Helsingør maatte sundet paa grund af den svære isvinter passeres i isbaade, og dette skildres meget livlig og dramatisk. Endelig naaedes Kjøbenhavn.

Hvorledes en reisendes indtog i Kjøbenhavn anno 1814 tog sig ud, bør tilslut medtages som et billede paa forgangne tiders omstændeligheder.

Da de reisende stansede ved byens port, raaber skildvagten ved foden af vindebroen: »*Wer da!*« Der svares fra slæden: »*Der dänische Konsul von London und zwei Reisende.*« Passene bliver hentet frem og kontrasigneret. »*Lass passieren,*« raaber vagthavende officer, og paa fem minutter var de fremme paa Kongens Nytorv, hvor de steg af i et af byens bedste hoteller.

Det ligger udenfor disse reiseskildringers opgave at dvæle nærmere ved forfatterens oplevelser i Sverige og Danmark. Her er et rigt felt for dem, som vil studere tidens hof- og selskabsliv i disse lande.

Af særskilt interesse for os er hans omtale af den norske livvagt, som Struense vilde opløse ved at putte soldaterne ind i andre afdelinger. Dette foraarsagede en revolt,

og livgardens chef, St. Germain, ytrede om soldaternes optræden: »*Ils se sont conduits comme un corps d'officiers.*«

Livgarden bestod paa denne tid (1814) af høie, statelige mænd, klædt i gult, kantet med sølv, og i hjelme med lang hestehaarshale.

Jens Wolffs familie maa have staaet i et nær venskabs og forretningsforhold til familien Anker, siden denne omtales saa meget. Fra hans ophold i Kjøbenhavn bringer han nærmere meddelelser om Bernt Ankers sidste leveaar i den danske hovedstad. De er ikke saa gunstige som den ualmindelig sympathetiske skildring af Carsten Anker og hans familie paa Rolighed, hvor forfatteren var en stadig gjest.

I Kjøbenhavns musæum fæster han sin opmerksomhed ved udmerkede træudskjæringer af norske bønder. Som en mester nævnes en fra Drammen med det mindre hoviske navn Hans Fanden. Ligesaa nævner han en byste af Christian 5, gjort efter hukommelsen af en bonde, som saa kongen passere paa en reise til Trondhjem 1688.

Under omtalen af soormen kan det maaske interessere at høre andre navne paa det kjære dyr. De er: kraken, krabben, horven, søhorven og ankertrold.

I Kjøbenhavn kjøbte forfatteren er gammelt krus i renæssancestil, der skulde have tilhørt Gustav Wasa. Dette maa altsaa befinde sig etsteds i England, hvis det ikke er kommet bort.

Forfatterens reise havde et særligt formaal, som han ikke nævner. Men han opnaaede det ikke. »*My expectations,*« siger han, »*founded on well-grounded hopes, were far from being realized.*«

Sarpfossen.

Sir Arthur de Capell Brookes reise.

I. Fra London via Göteborg—Stockholm—Kristiania til Trondhjem.

Sir A. de Capell Brooke forlod London, ikke som Jens Wolff, i januars slud og taage, men i det herligste maiveir 1820.

Det var en for aldersgrænsen falden kaptein, der foretog denne reise til egne, der, som han siger, besynderlig nok hidindtil har vakt saa liden opmerksomhed. Han priser da i et indledende ord Sveriges søer og skoge, Norges fjelde, der forener det romantiske med det skjønne, Nordlands gigantiske kyst, Laplands endeløse skoge og ødemarker under sommerens uophørlige lysglans. Med bogen fulgte særskilt et kart over Norge og Sverige, udarbeidet af oberst Hagelstam, Stockholm.

Hele bogen er præget af forfatterens glæde over Nordens herlighed og gav utvilsomt stødet til en flerhed af de følgende større eller mindre opdagelsesreiser i vort fædreland ved engelske videnskabsmænd, amatørreisende og sportsmænd ikke at forglemme.

Ligesom Jens Wolff drog han med postvognen paa to dage til Harwich. Her var dagens sidste nyt indlægning af den første gasbelysning, og byen profeteres en stor fremtid som badested. I byens nærhed ligger ogsaa nu det store badested Dovercourt.

Paa fem dage bragte paketten den reisende til det jydske rev, derpaa i løbet af to dage gjennem »*the Sleeve or Skaggerack*« til Göteborg.

Fra Göteborg, hvis indvaanerantal dengang var 20 000, gik reisen videre til Stockholm. Her opsøgte han blandt andre oberst Skjøldebrand, der i 1799 over Lapland med italieneren Acerbi havde besøgt Nordkap. Til disse kolorerede skizzer, der udkom i Stockholm 1810, maatte obersten selv radere pladerne, da der ingen artister var i Stockholm dengang, som turde paatage sig arbeidet. Oberst Skjöldebrand gav alle de oplysninger, han sad inde med.

Tilfældigvis var der netop en større leirsamling i Stockholm paa ialt 10 000 mand, ved hvilken flere norske officerer var tilstede. Af disse fik han ogsaa hjælp og veiledning. Blandt dem nævner han særlig en oberst ved navn Bjerke.

Til reisen anskaffede han sig en russisk vogn, et slags barouche med tag, meget lav, ualmindelig sterk og let nok til at drages af to heste.

Endvidere karter af Carl Pontoppidan, hvilke ikke maa forveksles med det ubrugelige kart, der fulgte Erik Pontoppidans Norges beskrivelse. Denne Pontoppidan udgav ogsaa et allerede i 1820 sjeldent verk, Finmarkens Magazin. Hans karter omfattede Norge lige til dets nordligste punkt, og efter forfatterens mening burde enhver Norges-reisende anskaffe sig disse udmerkede karter.*)

Saa gjaldt det at finde en tjener. En saadan erhvervede han sig i en forhenværende toldbetjent, Johan Lundsted, der talte seks forskjellige sprog, der havde været speider for Napoleon og endog som fange været sendt til Sibirien.

---

*) Carl Pontoppidans Norges-karter er ialt tre: To for det sydlige Norge indtil Nordlands amt og et for det nordlige (Nordlands og Finmarkens amter). De er store, for sin tid meget nøiagtige karter, med hele veinettet og mange navne. Det første har følgende indskrift: Det sydlige Norge efter Kongelig Allernaadigst Befaling ved Hjælp af gode geografiske Korter og mathematiske Observationer sammendraget og aflagt under Bestyrelse af Hr. Conference-Raad Erichsen ved C. I. Pontoppidan Aar 1785. En lignende indskrift viser, at no. 3 er udført 1795. Begge er udført i Berlin »*au cabinet de Géografie chez Schrapp & Comp.*

Det finmarkske magazins samlinger udkom i Kjøbenhavn 1790. Det indeholder et kart over Finmarken.

Det kunde være betimeligt nu ved offentlige midler eller paa anden maade at faa istand en udgave af de ældste karter over vort land. Her er mange oplysninger af interesse at faa vedkommende landsdele, bygder, veiforbindelser i ældre tid. — nu ligger utilgjængelige for de mange, der ikke har ada vore faa store bibliotheker. *I*

Desuden var han frisør, taffeldækker og en udmerket kok. Han var ogsaa bleven rost for sin ædruelighed, men drak sig dagen før afreisen pærefuld. Heldigvis viste dette sig at være en bekræftelse paa det gamle ord: *Nulla regula sine exceptione.* Johan eller Jean var under hele reisen en livlig, snaksom og hjælpsom fyr.

Den norske minister Peder Anker gav Sir A. de Capell Brooke, foruden breve til autoriteterne i Nordland og Trondhjem, med en egenhændig skrivelse til hver nordmand, han mødte, om at være ham behjælpelig med raad og daad. Desuden fik han fra oberst Bjerke et specielt brev til general Sejersted i Trondhjem og desuden et brev til Mr. Knudtzon sammesteds.

Naar hertil kom en mægtig reiseproviant, hvoriblandt et stort forraad af Bologna pølser, der kunde holde sig »lige til polen«, samt røgede Danziger gaasebryster, — og hvad der ikke viste sig mindst nyttig underveis, nemlig en stor pose med nyprægede kobberpenge —, saa var vor reisende englænder efter de tiders forholde tilstrækkelig rustet for den eventyrlige færd, han skulde tiltræde.

Jeg overspringer den videre reise gjennem Sverige over Carlstad, indtil ved Magnebro grænsen overskrides, og reisepassene visiteres.

Et par mil fra grænsen, paa den norske side, viste der sig et afbrændt strøg af skogen. Det var en erindring fra krigen i 1814. Under en træfning her var der gaaet ild i krudtvognene og ild udbrudt.

Medens naturen endnu intet frembød af det, som den reisende dengang forbandt med forestillingen om Norges natur, nemlig »alt det som er vildt og romantisk«, bemerker forfatteren en sterk overgang i bøndernes væsen. Istedenfor den svenske ydmyghed og artighed møder han nordmændenes friere og djærvere væsen.

Sankthansaften 1820 kom kapteinen til Kongsvinger og tog der ind paa et hyggeligt vertshus. Der blev stor opstuds over den reisende englænder, og den lystige tjener løi de indfødte fuld med historier om den store herre, han

fulgte. Der blev da ikke stor ro om natten. Thi baade i anledning af festen og den fremmede herre saluteredes der uafbrudt. Uroen fortsattes den følgende dag. I vertshuset var der samlet optil femti mænd og kvinder, der uafbrudt drak brændevin!

Paa Kongsvinger fæstning var der kommandant, 4 løitnanter, 40 soldater og 50 straffanger eller »slaver«, som de endnu for en tredive à firti aar siden almindelig benævntes af menigmand i vort land.

Udsigten fra Kongsvinger fæstning beskrives i storartede ordelag. Det medfølgende lithografi viser fjelde i baggrunden, hvis toppe i alpeformer og med Alpernes sne rager op mod himlen. Hvis ikke disse alpetoppe er en fri tilsætning af lithografen J. D. Harding, der udførte og foredlede kapteinens skizzer, kan grunden alene være den, at forfatteren her første gang mødte et større norsk landskab, seet fra et høidepunkt, og derfor endnu ikke havde faaet det rette øiemaal i bedømmelsen af høideforholdene. De senere fjeldbilleder udmerker sig ved en forholdsvis nøgtern, men meget virkningsfuld gjengivelse af norske fjeldpartier. Saaledes Torghatten og Nordkap-billederne!

Det var alt 25 gr. Celcius i skyggen paa Kongsvinger, et bevis for, at Norge ikke var det kuldens hjem, som man almindelig forestillede sig i England. Men den skildring af vinterens kulde og varighed, han giver, er udelukkende bygget paa oplandske naturforholde og viser den udbredte tilbøielighed til feilslutninger om et lands natureiendommeligheder, som de fleste fremmede reisende gjør sig skyldig i, nemlig at benytte de egne, de tilfældigvis gjennemreiser, som en almindelig maalestok for sine indtryk og domme.

Den fremmede herre skulde nu veksle sine svenske penge. Til hans forbauselse vekslede myntfoden i det andet af de forenede riger, der af udlændingen ofte bliver betragtet som et led af det andet, ikke som et selvstændig organiseret rige.

Men — de faa, som havde penge, forlangte saa store procenter, at det vilde have været den rene ødelæggelse af

reisekassen, og kommandanten paa fæstningen erklærede ikke at have en skilling! *)

Saa maatte kapteinen gjøre en stor krog paa sin Nordkaptur. Han maatte drage helt ind til Kristiania for at faa bytte mynt. Det blev en brydsom tur. Vanskelig var det at faa folk til at tage imod de svenske penge. De vilde meget heller have engelske pund. Dertil var der et græsselig snyderi, overalt hvor de tog ind. Saa drog de nedover langs Glommen eller »Storelven«. Flere gange maatte den passeres paa færger, hvad der baade var besværligt og forbundet med fare. Engang væltede saaledes vognen, da de skulde nedover elvebakken til et færgested. De var draget ud kl. 4 om morgenen fra Kongsvinger og naaede Kristiania om aftenen.

Fra huset Kennedy and Lambert i London havde forfatteren et anbefalingsbrev til Mr. Collet paa Ulevold. Han angrede nu ikke sin Kristiania-afstikker. Thi her blev han modtaget med den største venlighed og rigelig forsynet med norske penge.

Om Kristiania siger han kun, at det er en stor, smuk by, regelmæssig bygget, men meget slet brolagt, hvad der i høi grad formindskede den fornøielse, han ellers havde ved at se den.

Hvorledes hotelforholdene var, vil følgende bemerkning give tilstrækkelig oplysning om: »I det hotel, hvor jeg var indlogeret, var bekvemmelighederne af den allerværste slags, og da min regning ved afreisen blev mig præsenteret, blev jeg ganske bragt i forvirring. Protest vilde have været unyttig, og derfor fandt jeg mig med indædt harme i, hvad jeg ikke kunde undgaa.«

Det var ikke at undres over, at Mr. Brooke med glæde rystede støvet af sine fødder og tiltraadte sin reise til

*) Kommandant paa Kongsvinger fæstning fra $^{19}/_{7}$ 1817 til $^{28}/_{10}$ 1835 var Oberst Nicolai Frederic Reichwein Huitfeldt. Naar han erklærede »ikke at have en skilling,« saa skede det vel for ikke at blive belemret med en hel sum svenske penge, som man saa nødig tog imod i Norge dengang. *D. G.*

Trondhjem over Dovre. Han kom paa denne reise til at gjøre den behagelige erfaring, at jo længer nord han kom, desto større venlighed og gjestfrihed mødte han. Men mest af alt i Nordland og Finmarken.

Nu gik da kjøreturen over Romerike til Vormen og langs Vormen til Minne. Mistbjergets kegle gjorde indtrykket af at være en liden vulkan, paa grund af de talrige kulmiler, der var i virksomhed opover bjerget. Ved Minne passeredes Vormen, og nu fortsattes paa den gamle postvei gjennem Morskogen, snart nede ved Mjøsen, snart høit oppe i lierne. Ved skydsskiftet Nøkleby i Stange viste Storfjeldene sig for første gang. Det var Synsfjeldet i Dokkadalen. Dette sees fra flere høidepunkter paa Hedemarken, saaledes fra Eksbjerget paa toppen af Helgeøen. Hedemarkens rige landskaber vækker baade forbauselse og beundring, ligesaa dets kraftige, velnærede bondebefolkning. Men hvor forfatteren har sine kilder, er ikke godt at sige, naar han under forbifarten gjennem Vang kommer med en beretning om det gamle Hamar, saalydende:

»Paa bredderne af Mjøsen, nær Vangstranden, stod i gamle dage den mægtige og rige by Stor Hamar, der ifølge tidligere historikere skal have havt en udstrækning af en halv norsk mil, mere end tre engelske mil i længde, og have havt en biskopbolig, en pragtfuld kathedral og det kongelige palads, der alene var saa stort, at det kunde skaffe bekvemmeligheder til 1000 mennesker. Der var desuden flere kirker, munke- og nonneklostre, og det skal have havt 24 katholske og 11 evangeliske biskopper. Stor-Hamars blomstringstid faldt i 1300, da det havde 1800 vaabenføre borgere. I aaret 1348 blev det herjet af Den sorte død. Fra denne tid begyndte det at gaa tilbage. I 1566 blev den sat i brand af svenskerne og fuldstændig ødelagt. Nu er der neppe et spor tilbage af den engang i Norden saa berømte by.«

Landeveien førte i en stor bue ud paa Neslandet dengang ned til Mo i Ringsaker, derpaa videre langs Mjøsen forbi Lillehammer op i Gudbrandsdalen.

Ved Sunde, antagelig det meget benyttede færgested nedenfor Lillehammer over til Vingnes, hvor man den dag idag »sunder over«, mødte forfatteren »Louven«, som af bønderne her kaldes Lossen-elven, »skjønt den med større ret kunde beholde navnet Louven-elv, af hvilken elv den blot er fortsættelse efter dens løb gjennem Lossnes-søen.«

Vore elvenavne har i de tidligere dage været meget usikre. Erfaringen viser jo, at bønderne har kaldt hovedelvene med forskjellige navne, efter deres vekslende løb fra bygd til bygd. Stundom kalder de hovedelven blot »elven eller elva«. En herre fra Rena fortalte mig, at det var almindeligt, naar han skulde ud at fiske, at faa det spørsmaal: Skal du fiske i elva eller i Rena? Glommen omtales jo i denne reise tidligere ogsaa under navnet »Storelven«.

Men medens Glommen og Laagen nu er fastslaaet for det hele elveløb, er Bægna en meget tvilsom betegnelse for Valdreselven i hele dens løb.

Otra (tidligere Odderaaen) trænger mere og mere ind som navn for Sætersdalselven i hele dens løb. Men bønderne i Torrisdal ovenfor Kristianssand kalder den endnu ufravigelig Torrisdalselven.

Saa fortsattes reisen opover Gudbrandsdalen. Først nu begyndte forfatteren at føle, »at han virkelig indaandede Norges luft og trængte ind i dets vildeste egne.«

Den første station var Moshus, hvor der blev et længere ophold, fordi vognen var bleven beskadiget »ved den medfart, den havde faaet under farten nedover fra bjergene.« Det var nemlig ikke nutidens flade chaussé, som befærdedes, men den ældre tids stupbratte bygdeveie, paa hvilke vi endnu har en uhyggelig prøve i veistykket fra Kvikne til Kampesæter i Vinstra-dalen.

Under opholdet paa Moshus fik han anledning til at beundre et orgel, bygget af en almindelig bonde. Han kommer herunder til en almindelig lovprisning af den norske bondes hændighed, der skyldes gaardenes afsides beliggenhed. Enhver maa af den grund hjælpe sig selv. »Den samme

mand maa være sin egen skrædder, skomager, tømmermand, snedker og ofte endog sin egen urmager.« Han roser ogsaa arbeiderne i træudskjæring og sølv. Smedekunsten stod ogsaa høit.

En anden merkelighed var en blind mand, som kunde lede efter heste med samme sikkerhed som en seende.

Under et ophold ved Stav, hvor der maatte ventes paa hest, gjorde han en afstikker op i fjeldet og beskuede her et vandfald, der fyldte ham med usigelig henrykkelse. Elven, der danner det, finder han efter C. Pontoppidans store kart at komme fra Lynkampen og bærer navnet Moxa. Den danner to smaa søer lige ovenfor faldet. Det er Moksa ved Stav.

Veien til Elstad i Ringebu gik høit oppe i fjeldet. Det var i den sene nattetime, de kjørte, og en isnende nattevind — det var de sidste dage af juni — feiede gjennem dalen. Landskabet nedenunder laa fuldstændig *en miniature*. De høie graner, der svaiede i vinden, lignede et uhyre grønt, vildt bevæget hav. Det gik lige paa randen af styrtningen. Nedstigningen til gaardene var saa brat, at de reisende var nødt til at binde baghjulene, for at de ikke skulde rulle ud.

Mellem klokken et og to om morgenen naaede de Elstad, »kolde, sultne og vaade«. Folk blev vækket og mad sat frem, deriblandt en overflod paa en liden ørretsort, kaldet siik *(salmo albula)*.

I Vik i Kvam besaaes naturligvis Sinklars grav, og skottertoget berettes som i saa mangfoldige følgende Gudbrandsdals-reiser, et emne, der for de engelske reisende var rigtig hvad tyskerne kalder »Gefundenes Fressen«.

Men i Breiden (Breden i Vaage) fik Sir Arthur de Capell Brooke et indtryk af norsk skiddenfærdighed, der fylder ham med forfærdelse. Her opvartedes han ved bordet af en ung, vakker pige i en dragt, der ikke var langt fra negligé. Denne landlige uskyld tabte dog hele sin tillokkelse, da han opdagede paa hendes hænder »*the cruel ravages of a certain disorder, prevalent among the lower classes in Norway.*«

Naar undtages, at rotterne promenerede over hans seng, blev han ikke forstyrret i sin søvn i nattens løb. Men tidlig var han oppe for at komme afsted fra dette uhyggelige skifte. Da han skulde søge efter sin tjener, tog han feil af en dør og kom uforvarende ind i et rum, hvor folkene sov. Det brugtes om dagen til kjøkken. Om hvad han her fik se, passer det bedst at bruge den engelske tekst ordlydende: »*On opening the door, a scene both curious and strange to my eyes presented itself. In five or six large beds, or rather wooden cribs, near twenty persons of both sexes, perfectly naked, were lying together in heaps; and the dark copper-coloured skins of some, contrasting with the whiteness of others, rendered the group still more extraordinary. To complete it, several large pigs were enjoying the sweets of repose, and responding with drowsy grunts to the snores of, I might almost say, their fellow swine.*«

Forfatteren er forøvrigt fuldt paa det rene med, at denne soveskik er den almindelige paa landet og derfor er mere forkastelig ved sin uappetitlighed end ved sin usømmelighed.

Fra Breiden gik veien over Rustenbakkerne til Dovre. Med usigelig møie lykkedes det at faa vognen over en samling stenblokke, der var styrtet ned og havde gjort veien ufarbar.

Fra Dovre station betydelig stigning til Tofte, hvis gjestgiver dengang var Paul Tofte. Nu skulde turen over Dovrefjeld begynde. Fire ting, heder det, er paakrævet, hvis man paa denne færd vil undgaa uheld eller ulykker, nemlig: en dygtig kjørekarl, et sterkt kjøretøi, gode nerver og sæletøiet i orden. Særlig vanskeligt er det at klare kjørselen nedover en næsten lodret fjeldside, naar veien knapt har vognens bredde og en gabende afgrund aabner sig ved siden. Det anbefales da at »*clogge*« baghjulene med en stang, saa deres omdreining stanses. Bonden bør ogsaa altid gaa med en tung sten i haanden, saa han ved hver stans af hestene kan lægge den under hjulene. Skal han løbe afsted og finde en, kan det blive forsent. Mere end

to heste burde ikke benyttes, da veien er for smal for tre. Det var dog fornuftigt at have en loshest med som reservehest for de mest kritiske stigninger.

Fra Tofte gik den gamle vei over Harbakhø til en høide af 4575 fod. I det fjerne viste Snehætta sig. Sir Arthur fornøiede sig med at skyde heiloer, der kom hans reiseniste meget tilgode. Han beretter ogsaa om Røroslapperne. En londonsk naturforsker, Mr. Bullock, blev saa interesseret af hans skildring af lapperne idethele, fortæller han, at han aaret efter bogens udgivelse reiste til Røros og bragte med sig hjem til London en mand, en kone og et barn, hvor de blev »udstillede« (antagelig 1823) og vakte stor sensation.

Paa Hjerkin var der dansemoro. Der svingede gutter og jenter sig i polsken til felens glade toner.

Næste stigning var Hjerkinshø, hvor den gamle bratte vei naaede ei høide af 4563′. Her var der en glimrende udsigt til Snehætta. Nogen bestigning blev der ikke af. Et par aar efter besteges det af to englændere. Den ene af disse ved navn Sir T. D. Acland tog nydelige tegninger af omgivelserne, og disse kom senere ind i et verk af M. la Motte.

Endelig fulgte som det værste og farligste stykke af færden kjøreturen over Vaarstigen langs Driva. Under en af opstigningerne rullede vognen ud og var nær styrtet i afgrunden, havde ikke Sir Arthur i allersidste øieblik faaet stanset den ved at sætte foden under hjulet. Han fulgte nemlig gaaende efter den.

I løbet af den næste dag passeredes Rise, og sent om kvelden kom de til Stuen i Opdal, Orklas dalføre. Men her var der bondebryllup. En hel del vakre jenter i høihælede sko og langlivede kjoler kom ud for at se paa den

fremmede. Musiken og dansen gik høit. Men soverum var ikke at faa, og saa maatte reisen fortsættes.

Det sidste stykke til Trondhjem var uden interesse, fraregnet et møde, der faldt meget heldig ud for forfatteren.

Da han nemlig kom til Melhus, fjorten engelske mil fra Trondhjem, fandt han paa tunet en norsk officer, ledsaget af en adjudant, ifærd med at bryde op. Da officeren saa, det var en udlænding, tiltalte han ham med megen høflighed og kjørte saa afsted efter en kort samtale. Ved at spørge efter navnet viste det sig at være general Sejersted, hvortil Sir Arthur havde specielle rekommandationsbreve fra Stockholm. Øieblikkelig løber han efter de kjørende, indhenter dem og presenterede sit brev. Generalen steg ud, gjennemlæste det og kjørte tilbage til skydsstationen. Englænderen forsynte ham med skrivematerialier, hvorpaa han udfærdigede et anbefalingsbrev til fire af de mest anseede kjøbmænd i Trondhjem for den udenlandske herre med anmodning til dem om at yde ham al den bistand, som stod i deres magt. Generalen var meget lykkelig over, at de var mødtes igjen, for han skulde paa en inspektionsreise i sit distrikt og havde ikke været at træffe i Trondhjem paa længere tid.

Med dette nye anbefalingsbrev drog nu Sir Arthur de Capell Brooke ind i Trondhjem.

Som for saa mange tusender før var det fra Stenbjerget, den gamle kongestad viste sig for første gang for hans blik, og det blev ingen skuffelse.

»Efterat have kjørt ned bjerget og passeret vagthuset, hvor stor var ikke min overraskelse,« beretter han, »ved at befinde mig i en stor og prægtig by, med rummelige og regelmæssige gader og huse, der skjønt de var udelukkende af træ, dog var tiltalende for øiet baade paa grund af deres størrelse og deres nette udseende. Der blev straks fundet en hyggelig leilighed til mig paa raadstuen i Kongens gade, (antagelig ikke, hvad man ellers forbinder med begrebet »raadstuen« i gamle dage!), og netop dukket ud af Norges

to heste burde ikke benyttes, da veien er for smal for tre. Det var dog fornuftigt at have en løshest med som reservehest for de mest kritiske stigninger.

Fra Tofte gik den gamle vei over Harbakhø til en høide af 4575 fod. I det fjerne viste Snehætta sig. Sir Arthur fornøiede sig med at skyde heiloer, der kom hans reiseniste meget tilgode. Han beretter ogsaa om Røroslapperne. En londonsk naturforsker, Mr. Bullock, blev saa interesseret af hans skildring af lapperne idethele, fortæller han, at han aaret efter bogens udgivelse reiste til Røros og bragte med sig hjem til London en mand, en kone og et barn, hvor de blev »udstillede« (antagelig 1823) og vakte stor sensation.

Paa Hjerkin var der dansemoro. Der svingede gutter og jenter sig i polsken til felens glade toner.

Næste stigning var Hjerkinshø, hvor den gamle bratte vei naaede ei høide af 4563′. Her var der en glimrende udsigt til Snehætta. Nogen bestigning blev der ikke af. Et par aar efter besteges det af to englændere. Den ene af disse ved navn Sir T. D. Acland tog nydelige tegninger af omgivelserne, og disse kom senere ind i et verk af M. la Motte.

Endelig fulgte som det værste og farligste stykke af færden kjøreturen over Vaarstigen langs Driva. Under en af opstigningerne rullede vognen ud og var nær styrtet i afgrunden, havde ikke Sir Arthur i allersidste øieblik faaet stanset den ved at sætte foden under hjulet. Han fulgte nemlig gaaende efter den.

I løbet af den næste dag passeredes Rise, og sent om kvelden kom de til Stuen i Opdal, Orklas dalføre. Men her var der bondebryllup. En hel del vakre jenter i høihælede sko og langlivede kjoler kom ud for at se paa den

fremmede. Musiken og dansen gik høit. Men soverum var ikke at faa, og saa maatte reisen fortsættes.

Det sidste stykke til Trondhjem var uden interesse, fraregnet et møde, der faldt meget heldig ud for forfatteren.

Da han nemlig kom til Melhus, fjorten engelske mil fra Trondhjem, fandt han paa tunet en norsk officer, ledsaget af en adjudant, ifærd med at bryde op. Da officeren saa, det var en udlænding, tiltalte han ham med megen høflighed og kjørte saa afsted efter en kort samtale. Ved at spørge efter navnet viste det sig at være general Sejersted, hvortil Sir Arthur havde specielle rekommandationsbreve fra Stockholm. Øieblikkelig løber han efter de kjørende, indhenter dem og presenterede sit brev. Generalen steg ud, gjennemlæste det og kjørte tilbage til skydsstationen. Englænderen forsynte ham med skrivematerialier, hvorpaa han udfærdigede et anbefalingsbrev til fire af de mest anseede kjøbmænd i Trondhjem for den udenlandske herre med anmodning til dem om at yde ham al den bistand, som stod i deres magt. Generalen var meget lykkelig over, at de var mødtes igjen, for han skulde paa en inspektionsreise i sit distrikt og havde ikke været at træffe i Trondhjem paa længere tid.

Med dette nye anbefalingsbrev drog nu Sir Arthur de Capell Brooke ind i Trondhjem.

Som for saa mange tusender før var det fra Stenbjerget, den gamle kongestad viste sig for første gang for hans blik, og det blev ingen skuffelse.

»Efterat have kjørt ned bjerget og passeret vagthuset, hvor stor var ikke min overraskelse,« beretter han, »ved at befinde mig i en stor og prægtig by, med rummelige og regelmæssige gader og huse, der skjønt de var udelukkende af træ, dog var tiltalende for øiet baade paa grund af deres størrelse og deres nette udseende. Der blev straks fundet en hyggelig leilighed til mig paa raadstuen i Kongens gade, (antagelig ikke, hvad man ellers forbinder med begrebet »raadstuen« i gamle dage!), og netop dukket ud af Norges

vildeste egne, syntes jeg, det var som en drøm pludselig at blive beboer af en saadan by. Jeg kunde neppe tro, at jeg nu var kommet til den sidste stad i retning af Polen, og at nogle mile nordover vilde bringe mig til alle veies endepunkt.«

Saa gjaldt det at aflevere sine anbefalingsskrivelser.

Den første visit gjaldt stiftamtmanden, grev Trampe, i hans prægtige residens, stiftsgaarden, i Munkegaden. Greven var ikke hjemme, men besvarede straks visiten. Det var en mand med et fint og artigt væsen. Han talte flydende engelsk. Men han tilraadede den engelske herre paa grund af den fremskredne aarstid ikke at tænke paa nogen nordkapstur. Senere hørte Sir Arthur ikke et ord fra stiftamtmanden, uagtet brevet var sendt fra minister Anker i Stockholm.

Men Sir Arthur fik rigelig erstatning for denne overseen ved den venlighed, herrerne Knudtzon viste ham baade i retning af at gjøre ham opholdet behageligt og i at fremme hans planer.

I svigersønnen, hr. Johannesens hus, traf han en af bankens direktører, hr. Oxholm. Han havde eiet et fiskevær ved Rebvog (Repsvaag?) ved Nordkap, som nu broderen bestyrede. Til denne broder fik Sir Arthur anbefalingsbreve, og Oxholms opfatning af muligheden for at naa Nordkap den sommer afveg saa væsentlig fra stiftamtmandens forestillinger, at forfatteren endog forlængede sit Trondhjemsophold.

Det blev nu deiligt veir. Sammen med hr. Broder Knudtzon besøgtes Lerfossen og Jonsvandet.

Under omtalen af de gigantiske myretuer ved dette vand, fortæller forfatteren, hvorledes man i Nordland laver et slags eddike af myrer: De fylder en flaske med vand og stikker den ned i myretuen. Myrene kryber ind i flasken, saa den efterhaanden bliver fuld af druknede myrer. Indholdet bliver derpaa kogt sammen, og fluidet benyttes derpaa af indbyggerne som en god og sterk eddike.

I Trondhjem kostede gaupeskind paa den tid fem daler. Roskatten saaes ikke saa sjelden i byens gader. Den holdt

til i udhusene, der i saa fald blev fuldstændig renset for rotter og mus. De betaltes i Finmarken med to skilling pr. stykke. En lang beskrivelse af lemænen kan muligens have interesse for naturforskere. Under en stor kavalerimønstring i 1788 var der en saadan mængde af lemæn i byens omegn, at kavaleristerne red dem ned, idet disse smaa dyr satte sig i positur og kampstilling, naar regimenterne rykked frem.

Af domkirken indeholder verket et lithografi, graveret efter en hastig taget skizze af forfatteren. En indgaaende beretning om domkirken er indtaget efter Lars Bings beskrivelse i oversættelse. Til trods for domkirkens skrøbelige tilstand var Sir Arthur slagen af de herlige rester, som den endnu besad af sin fordums pragt.

I byens omegn var der mange villaer, hvorhen eierne tyede, saasnart sommeren kom. Særlig var forfatteren gjest hos Mr. Knudtzon paa hans villa, ikke langt fra fæstningen Christianssten, hvorfra der var en pragtfuld udsigt. Den 8de juli spiste han her modne stikkelsbær og kirsebær, hvad han ikke ventede paa saa høie breddegrader. I haven var der smukke plantninger af ege, asketrær, linde, kastanjetrær og guldregn, bragte hjem fra Skotland.

»Indbyggernes væsen er dannet og behageligt. De eier en aaben oprigtighed, der synes eiendommelig for nordmændene. Der er meget faa af kjøbmændene, som ikke taler flydende engelsk. Dette skriver sig fra den store forbindelse, der har været mellem de to lande, og den forkjærlighed, nordmændene altid har næret for englænderne. I Kristiania tales der dog mere fransk paa grund af, at hoffet leilighedsvis flytter did fra Stockholm.

Dette om befolkningen.

Trondhjems handel var dog paa denne tid gaaet adskillig tilbage ligesom i de sydligere byer. Dens pekuniære glanstid var forbi.

Nogle bemerkninger om de hyppige ildebrande og vægterne, der med sine morgenstjerner synger vægterverset, af-

slutter kapitlet om Trondhjem, ved hvis fod vi ser et mere velment end vellykket billede af Munkegaden i 1820. Som en historisk tegning har den derimod visselig sin interesse.

2. Fra Trondhjem til Bodø.

Efter et fjorten dages ophold i Trondhjem, kjørte Sir Arthur og hans tjener Jean tidlig om morgenen den 11te juli i det deiligste sommerveir gjennem Trondhjems øde gader afsted videre paa sin færd mod det høie Norden.

I en lithograferet skizze har han foreviget scenen. Hesten svarer ikke til beskrivelsen. Det er et usseligt kreatur. Men hans saakaldte russiske barouche, et slags gig, træder klart frem. Ligesaa de to reisende i nogle underlige fladpullede hatte og reisekapper med et overstykke, der minder om damernes pelsoverstykker paa vinterkaaber. Et glimt til et lavt hus med en høi trappe hensætter os ganske i de gode gamle dage.

Barouchen, der paa den tidligere del af reisen var bleven benyttet af »forbudet«, som bestilte hestene paa stationerne i forveien, var nu ophøiet til reisevogn. Af den store bagage var nu tilbage kun teltet og uldtepperne af den seng, han hidindtil havde fort med sig. Hertil kom

provianten med Bolognapølserne og Danziger-gaasebrysterne.

Det varede ikke længe, før de reisende atter langs Trondhjemsfjorden fik prøve de norske veie, der gik over »Bjerge langs styrtninger, som smale „*tracks*“, paa hvilke der var spredt brudstykker af stene.« Det var beundringsværdigt at se hesten, naar den skulde nedover en af »bjergene«, trække forbenene og bagbenene sammen under sig og formelig glide ned, for at vognen ikke skulde faa magten over den. Det var en prægtig norsk indlandshest, de nu benyttede.

Ved synet af Tutero med dens edderdunsvær beretter forfatteren, at edderdunens pris den gang var 20 specier for 6 pund renset dun. Hovedmarkedet var Bergen. Kun ganske lidet udførtes til Danmark og Tyskland.

De passerede Størdalselven paa bro, Værdalselven paa færge. I Værdalen var der en stor hanskefabrik. Sammesteds fik de se et af de nordenfjeldske skiløberregimenter holde sine sommerøvelser. Uniformens farve var lysegrøn. Sir Arthur skaffede sig senere et par norske ski, som han tog med sig til London, og af hvilke bogen indeholder en afbildning.

Fra Beitstaden førte veien over Eidet forbi skydsstedet Elden til Overgaard (Aargaard) ved Namdalsfjorden. Det var den samme vei, Harald Haarfager tog, da han reiste nordover for at overrumple Thorolf Kveldulfsson, hvorom

der berettes i Egilssaga. Slettere og slettere blev veien. Engang var de i skumringen paa et hængende haar styrtet ud, og det var saa ilde bevendt med vognen, at den kun saavidt hang sammen paa det sidste stykke. Endelig naaedes fjorden. Paa Overgaard boede Gjestgiveren Hans Barlien, en mand paa firti aar, der var gjestgiver, handelsmand, færgemand, fisker og gaardbruger. Eiendommelig var det at tænke paa, at ved hans hus endte alle Norges veie. De kastede not i elven for at faa laks til aftensmad. Men lykken stod dem ikke bi, og efter et tarveligt aftensmaaltid sovnede de reisende ind, for næste dag at begynde sin 700 engelske mil lange baadreise til Nordkap!

Den næste morgen fik Hans Barlien den vel udslidte barouche til forvaring. Det var jo meningen at komme tilbage samme vei. Men denne plan kom ikke til udførelse. Sir Arthur tog hjemveien over Lapland, og saaledes arvede gjestgiveren paa Overgaard kjøretøiet, der lige som sin eiermand forlængst maa være gaaet til sine fædre.

Med seks mand i skyds, af hvilke den ene af dem paa bagerste tilje sad vendt mod forstavnen som roer og baadstyrer paa samme tid, gled baaden ned Øy-elven og nærmede sig snart Lyngenfjorden.

En reisende nutildags vilde visselig med blandede følelser have imødeseet en 700 engelske mile lang baadfærd paa Nordlands og Finmarkene fjorde og havstykker. Baade reisens varighed og besværligheder vilde have forekommet ham afskrækkende.

Men i den klare soldag forekom den nye reisemaade Sir Arthur som en herlighed. Kystens skjønhed, havvandets vidunderlige klarhed, det brogede fugleliv, fjeldenes storhed, handelsmændenes gjestfrihed næsten overalt, hvor han kom frem, giver hans skildringer paa sine steder en flugt, der endnu den dag idag gjør dem læseværdige.

I denne artikel kan kun enkelte punkter drages frem, hvis den ikke skal sluge hele aarbogens plads.

Fra Lyngenfjord drog de rundt den store Otterø, ved indseilingen til Namsos, til Seierstad paa Jøen, der var

Militære skiløberafdelinger.

første skifte. Indbyggerantallet paa denne frugtbare ø, hvis kirke ligger paa Fosnes, var dengang 150.

Spørgsmaalet om sjøormen kom nu for alvor frem. Det var jo ogsaa i juli maaned! Ved Otterøen var den seet 1819 midt i sundet, og dette bekræftedes længer nord. En lang afhandling ofres den, og Pontoppidan citeres.

Saa bar det om aftenen ud paa Foldenfjorden. De haabede at naa Appelvær paa nordsiden før midnat. Veiret var vidunderlig stille og klart. Men midtfjords fik de uventet den tykkeste taage og vidste hverken ud eller ind. Da erindrede Sir Arthur, han eiede et bitte lidet jagtkompas paa kolben af sin jagtrifle. Den blev trukket frem, og det viste sig da, at de rodde lige tilhavs. Kursen blev lagt om, og klokken 3 om morgenen naadde de Appelvær.

Næste skifte var Otersund mellem fastlandet og Viktenøerne. Paa Viktenøerne holdt der dengang rensdyr til om sommeren. Men de var udsat for angreb af ulve, saa bestanden var liden. Paa fastlandet fandtes de første multebær, men endnu umodne. Gjestgiveren hed Skjelderup.

Snart saaes Lekøens høie fjelde i taagedisen, og de styrede ind til Fjeldvik, hvor de blev modtagne med egte nordlandsk gjestfrihed af handelsmanden. Hans Navn opgives ikke. Men han havde været i England og talte engelsk. Huset var ualmindelig hyggeligt og elegant. Med stolthed viste eieren sin lille have, hvor der voksede løg, næper og andre grønsager. Om betaling var der ikke tale. »Det var ikke skik her nordpaa«, sagde han. »En hvilkensomhelst fremmeds nærværelse var rigelig erstatning«. Til overflod fik Sir Arthur et anbefalingsbrev til hr. Berg i Kobberdal paa Helgeland.

Nu var veiret gaaet om til overskyet og regntung luft. Bølgerne rullede ind og slog over baaden, da de over indseilingen til den lange og trange Bindalsfjord stævnede ind i Nordlands amt.

De naaede snart til Stensøen paa fastlandet, hvor de blev modtaget »med aabne arme« af handelsmanden Peter Greger. Hele huset kom i bevægelse, og overraskelsen

var stor ved at se en englænder, hvad der endnu aldrig var hændt. Huset var udstyret i en stil af gammeldags glans, som de lidet ventede at finde saa langt mod nord, i lighed med hvad man kunde se paa de gode gammeldagse herregaarde i England fra det forrige aarhundrede (det 18de), da soliditet var tidens eiendommelighed. Alt bar et gammeldags præg. Massive forgyldte borde og malede stole, eiendommelig udskaaret, blokerede det bedste sengeværelse, der var behængt væggene rundt med temmelig godt udførte gamle portrætter i olje. Det var, hvad Sir Arthur senere fik vide, alt kommet fra Bergen.

»Handelsmandens familie«, heder det videre, »bestod af en søn, en datter og en niece. Konen var nylig død. Det var søndag aften, og hele tjenerskabet spiste til aftens i samme værelse som os, ved et særskilt bord. De spiste sur melk og tynde rugkager. Ved familiens bord serveredes alle slags fugleæg, af hvilke nogle havde en delikat smag. Saa var der store skaaler med fløde og multebær. Da maaltidet var forbi, gik alle rundt og takkede for maden, og det var hyggeligt at høre den venlige tone, hvormed den gamle husherre sagde velbekomme til dem allesammen«.

Sønnen, John Greger, fortalte, hvad han vidste om sjøormen, der ogsaa var seet paa de kanter. Da de reiste næste dag, var det umuligt at faa erlagt betaling. Det lykkedes dog Sir Arthur at bevæge den gamle mand til at beholde en flaske rødvin, en stor sjeldenhed paa de kanter.

I stærk nordenvind roede de i dagens løb op til Torget, og det gjaldt nu at undersøge Torghatten med sit berømte hul, hvorom Sir Arthur havde læst baade i Pontoppidans »Norges Beskrivelse« og i et engelsk verk, »*Pennant's Arctic Zoology.*«

Baadfolkene vidste ingen besked om det, og Sir Arthur maatte saa paa egen haand foretage bestigningen af Torghatten.

Bestigningen skede fra den sydlige side. En frygtelig fælt udseende kjærring, som Sir Arthur vilde spørge om

veien, blev saa forfærdet over den fremmede, der pludselig viste sig for hendes blik, at hun tog lynsnart flugten. Jo mere han skreg, des fortere løb kjærringen.

Det varede dog ikke længe, forinden han naaede op til hullet og til sin store glæde fik vished for, at hullet gik tvers igjennem fjeldet, idet havet paa den anden side kom tilsyne. Høiden var som i en stor kathedral. Gjennem loftets sprækker silrede vand ned i store og hyppige draaber. Over denne umaadelige hule reiste fjeldet sig lodret op til en høide, som han sluttede sig til var omkring 1200 fod (i virkeligheden 251 meter). Paa toppen er der en sø, og det er vandet fra denne, der gjennem sprækkerne drypper ned i hulen indunder.

Fjeldet vakte Sir Arthurs høieste interesse. Han havde megen sans for naturhistorie og et aabent blik for fjeld-, dyre- og planteverdenen omkring sig under færden. De jordrystelser, der maa have fremkaldt Torghattens hul, vækker hans ærefrygt, og under omtalen af de uhyre sprækker i fjeldet fremkommer han med en hypothese om dette naturphænomens fremkomst, idet han tænker sig bevægelsen først perpendikulær, dernæst horizontal.

Han havde gjerne steget videre for at naa toppen; men det nærmede sig aften, baadfolkene kunde blive urolige, og han gik nu tvers igjennem hullet. Ved at se tilbage saa han nu »gjennem det gigantiske øie« de talrige klippeøer, som de havde passeret om formiddagen, som i en kikkert. Nedstigningen paa den anden side var meget steil, men tog ikke lang tid.

To omhyggelig udførte store lithografier følger denne første skildring af Torghattens undersøgelse og bestigning ved engelsk reisende.

Følgende bemerkninger har ogsaa sin berettigelse: »I Norge, som i andre egne, føler landbefolkningen liden interesse for det, som er merkeligt i naturen, og er endogsaa i almindelighed uvidende om ting, som findes i deres nærmeste naboskab. Dette maa være grunden til, at von Buch gik glip af fjeldet«. Hertil knytter sig en opreisning for

biskop Pontoppidans verk. Det gjorde ham opmerksom paa mangt og meget, han ellers ikke vilde have ænset. Turen vilde ikke have været halvt saa interessant, havde han ikke kjendt det, og han fik anledning til at bekræfte mange fakta, som uden grund har paadraget biskoppen ord for at være altfor lettroende.

I sterk modvind fortsattes roturen hele natten fra Torget nordover. Brændevinsdunken maatte frem for at kvikke folkene op. Solen var kun et par timer under horizonten. Den store ø Vega viste sig med sine høie tinder. Da de om morgenen kom indunder den, laa de lavere dele af øen skjult i taage. Kun tinderne var synlige og syntes at flyde paa et hav af skyer, hvad der gav dem en storartet virkning. Tusinder af mindre øer bedækkede vandene, de fleste overfyldte af hækkende fugle, hver art, som det syntes, paa sin ø. Der var maager, edderfugle og graagjæs. Det var ikke muligt at skyde paa dem i deres tillidsfulde fred. Enhver mordlyst forgik forfatteren.

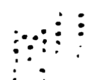
I Forvik boede en af Peder Gregers sønner. Her maatte brændevinsforraadet fornyes. Men sønnen lignede ikke paa faderen. Han forlangte seks mark for flasken, en meningsløs pris. Brændevinet var idethele saa yndet af befolkningen, at foruden alt det, der kom fra destillationsfabrikerne ved Kristiania, indsmugledes der dengang en hel del fra Flensburg og Bremen.

I Forvik forlod baadfolkene de reisende, efter at have roet dem ufortrøden 60 engelske mil fra Leko.

Saa gik reisen videre til Alsten, hvor biskoppen over Nordland og Finmarken dengang residerede. Han var netop paa visitatsreise, og da hans visitatsreise foregik paa baad lige til Kjelvik ved Nordkap, var det neppe en sinekure at være biskop i midnatssolens land dengang. I Skjeggenes var de lige under de syv Søstre. »Von Buch«, heder det »sætter deres høide til 4260 fod, mere end det dobbelte af Torghatten og meget lidet under det høieste punkt af Dovrefjeldkjeden. Men hvor stor er ikke i andre henseender forskjellen mellem denne og De syv søstre. Dovre-

Torghatten.

fjeld er en uhyre kjede af fjelde, nær 60 (engelske) mil bred med jevn opstigning. Paa Alsten blir øiet slagen af forbauselse ved at se de usædvanlige former af disse kolosser stige op fra havet til en saa uhyre høide, og deres storhed øges ved deres golde og øde udseende«.

Ogsaa denne nat var de ude. Sir Arthur sov i baaden til kl. 6 om morgenen, da de naaede Kobberdal paa Lokta, nogle mil nordenfor Alsten. Til hr. Berg havde den reisende englænder brev fra handelsmanden i Fjeldvik, og da han saa ovenikjøbet traf biskoppen her, til hvem han havde særlige anbefalingsskrivelser, var det ikke underligt, at modtagelsen blev den bedste. Biskoppen var „*a sensible and well informed man, stout, hale and active.*“ Ogsaa biskoppen havde seet sjøormen. Det var ved Sorsund(?) i Trondhjemsfjorden. Hans beskrivelser af dyret stemte overens omtrent med, hvad de tidligere havde berettet om den, at den nemlig var graaagtig af farve og laa i store bugter paa vandfladen. Den viste sig, som det synes, helst i hedt og stille veir. Hr. Berg, der var gift med biskoppens datter, vilde naturligvis ingen betaling have, og Sir Arthurs væsentligste udgifter paa turen nordover var herefter skydsbetalingen, der beløb sig til 24 skilling for hver mand pr. nordlandsk mil. Men en nordlandsk sjømil svarte i regelen til 10 engelske.

Mellem Kobberdal og Lurø, nogle mil syd for Polarcirkelen, viste nu den nordlandske kyst sig i sin høieste storhed. »Istedenfor de smaa, lave øer, vi havde passeret i syd, bliver det nordlige Ocean her formørket af umaadelige klipper, som reiser sine spidse hoveder mod skyerne, og deres talrige tinder, der skyder sig lette op i lufthavet, oplyste af nattesolens røde glans, har en slaaende lighed med de gothiske spir paa en gammel cathedral. Tredive (eng.) mil ude i havet steg Trænens høie bjerg op fra dybet som en uhyre dom, hvad den merkelig ligner. Nærmere os viste Lovundens usædvanlige klippe sin uhyre masse, bydende de brølende bølger, der overalt omringer den, stolt trods«.

Klokken ni om aftenen passeredes Polarcirkelen, og begivenheden feiredes i et glas brændevin, den eneste drik, de havde. Veiret var lummert, solen synlig næsten hele natten. De landede paa Selsøen. Da mændene var borte, drog to piger, ikke over 14 aar, afsted i en baad til nærmeste ø kl. 11 om aftenen for at skaffe rorskarle. De kom tilbage kl. 7 om morgenen med baaden halvfuld af vand, begge gjennemvaade til skindet, fordi de havde faaet modvind og sjøgang paa tilbageturen. Dødstrætte var de, men flinke og uforfærdede, saa de vakte forfatterens høieste beundring.

I Svinvær kom Svartisens gletschere tilsyne. Paa denne ø var beboerne meget plaget af bjørne, og handelsmandens søn paastod at have seet engang en flok paa tyve stykker.

Paa den videre reise langs kysten fik de se en uhyre seiestim og landede for at skifte rorskarle paa øen Støtt. Men Hans Klæbo var en fuldstændig undtagelse fra de andre handelsmænd. Han paastod, englænderen var en spion, og nægtede ligefrem at yde skyds. Først da han fik se anbefalingsbrevet til amtmand Berg i Bodø, fik piben en anden lyd. Det var med et let hjerte, de reisende forlod dette uhyggelige og smudsige sted.

Da de havde forladt Støt saa sent om morgenen efter sit natteophold der, kunde de ikke tænke paa at naa Hundholmen eller Bodø den dag. Sir Arthur tog derfor ind hos presten Jentoft i Gildeskaal, hvad han ikke fik grund til at angre. Presten modtog ham med det hjerteligste velkommen. Hans familie bestod af hans kone, to godt udseende døtre og en søn, der ikke vidste, paa hvad ben han skulde staa for at tjene den udenlandske herre. Maaltidet bestod af hjemmelavet ost og smør, og bær med fløde. Prestegaarden, en net bygning af træ, laa omtrent 1/4 (eng.) mil fra stranden. Lige ved siden var kirken, ogsaa af træ, bygget efter prestens gjetning for fire aarhundreder siden, da den katholske religion herskede, hvorom den endnu bar minder.

Det gamle navn paa Gildeskaal var Gildesgaard, et

sted, hvor man holdt de gamle gilder. Presten Jentoft mente, at der var bleven holdt møder af geistlige, ved hvilke der blev drukket paa deres velgaaende, paa dette sted — eller ogsaa, at der holdtes aarlige møder her for at feire baadenes hjemkomst fra Lofotfisket. Embedets indtægt var 400 speciedaler foruden de tilfældige indtægter og fisket.

Om morgenen klatrede Sir Arthur op fjeldet bag prestegaarden. Paa toppen var der en vid udsigt. Til venstre Kunnan med sine bræer, forgyldte af morgensolen. I vest øen Flein, der kappedes med Kunnan. Tilhøire taarnede Sandhornet sig op som en stolt rival til sin isklædte nabo Kunnan.

»Sandhornets høide er over 3000 fod, og sydsiden gaar næsten lodret ned i havet. Toppen ender i en tind bedækket med evig sne, et udmerket landmerke for fartøier, der skal ind i Saltenfjorden. Denne tind kan naaes fra nordsiden, hvor der er en heldning paa bjerget«.

Sir Arthur diskuterer da det problem, hvorledes man skal forklare sig det authentiske faktum, at der paa selve toppen ligger skelettet af en hval!

En halv eng. mil fra Gildeskaal er der lige bag prestegaarden et eiendommeligt hul i fjeldet, som er vel værdt at se. Det er kjendt under navnet »Helvedes Keidlen«. Det er 12—15 fod i diameter, og bunden kan ikke sees.

Sent paa dagen forlod Sir Arthur den ærværdige pastor. Det havde været forbundet med stor vanskelighed at faa rorskarle, da fiskerne var alle optagne af at bringe sin lille sommeravl paa de forskjellige øer i hus og derfor var uvillige til at lægge ud.

Paa øen Flein sagdes der at være ruiner efter en kongsgaard.

Snart passeredes Fuglo, og efter at baaden havde sat over indseilingen til Saltenfjorden, fik de Hundholmen (Bodo) endelig i sigte. Her boede en englænder Mr. Blackhall, til hvem Sir Arthur havde breve, og da han nu havde fuldført omtrent halvdelen af sin nordkaptur, besluttede han at blive nogle dage i Bodo for at hvile sig ud og se denne del af Nordland.

3. Fra Bodø til Tromsø.

»Hundholmen paa 67° 15′ er en meget liden kjøbstad, hvis den fortjener dette navn. Den bestaar ikke af mere end et dusin huse, beboet af kjøbmænd og nogle fiskere. Bodø, hvilket navn ogsaa anvendes paa begge, er skilt fra Hundholmen ved en udstrakt slette, der danner en halvø mellem Bodø og Saltenfjorden. Sognekirken er paa Bodø, saavelsom provstens og fogdens residenser«.

Sir Arthur benyttede opholdet til at sætte sig grundig ind i de nordlandske fiskerier. Han giver en indgaaende skildring af Lofotfisket, som det dengang dreves. Fiskemetoderne, fisketiderne, tørringen, fiskens udvinding og indladningen i jægterne. Den nøiagtige fremstilling kan muligens blive et ikke uvelkomment bidrag til vore fiskeriers historie. En af kjøbmændene, Hr. Thesen paa Vestvaagen, anslog et rigelig fiske dengang til en million vaager, hvis værdi var 100,000 pund sterling. I fisket deltog 5000 baade og omkring 25,000 mand. De vigtigste importhavne i udlandet var Neapel, Triest, Ancona, Antwerpen og Barzelona. Røst og Værø gjaldt for de bedste fiskepladse. Med besynderlig konservatisme holdt almuen ved sine faste fiskepladse, og havundersøgelser manglede fuldstændig. Ved dem, siger Sir Arthur, kunde fiskets udbytte maaske tidobles. Han beretter en anektote om to mænd, hvoraf den ene fulgte den nye anvisning og drog til Værø, medens den anden drog til det kjendte Skraaven. Den sidste fik 400 vaager; han, som drog til Værø, 15,000.

Han omtaler ogsaa det engelske hus, der begyndte sin virksomhed i 1814, og de vanskeligheder, det havde at kjæmpe med.

Nogle rørende minder fra blokadeaarene fremdrages. Presten i Gildeskaal havde sendt sin søn som en anden Jacob ud for at se at faa kjøbt noget korn, men mistede ham i en storm underveis. Medens de danske ikke vilde risikere at blive kapret for at kunne bringe den hungrende befolkning i det sydlige Norge korn, kom de russiske lodjer

uforfærdede til Finmarken. Kun enkeltvis slap de frem; men da blev der ogsaa stor glæde. Havnen i Leith var i de aar fuld af kaprede russiske lodjer.

Amtmand Berg, der boede paa gaarden Løb, holdt selskab for Sir Arthur. Did fulgtes Sir Arthur af den førnævnte Mr. Blackhall og hans frue. Det var et stort selskab, blandt hvilke amtmandens unge og interessante døtre var særlig fremtrædende. Før middagen havde de »Smørgaas« efter svensk skik. Retternes soliditet overgik alt, hvad han var vant til hjemmefra. Bordet formelig stønnede under dem. Om eftermiddagen besteg forfatteren det høie fjeld bag amtmandsgaarden og fik der nyde det herlige panorama af Landegode, Vestfjorden og Lofotvæggen. Havde han gaaet op om natten, vilde han have faaet se midnatssolen. Sir Arthur dvæler dernæst ved den lyse tids eiendommeligheder og vanskeligheden ved at faa sove i værelser, hvor de hverken havde skodder for vinduerne eller gardinomhæng for sengene. Han undersøgte ogsaa de gamle gravhøie nær prestegaarden, »af hvilke en for 60 Aar siden med stor møie var bleven aabnet af en biskop«.

Ved omtalen af Saltenfjorden omtales naturligvis Saltstrømmen og dens store styrke. Rystelsen ved den er saa sterk, at fiskerne paastaar, deres hytter skjælver. Hvirvelcentrerne er optil 25 favne dybe. En mand paa Hundholmen var endnu ilive, som to gange var bleven trukket ned i dem og bleven reddet, derved at han klyngede sig fast til sin baad, indtil den kom op igjen!

En mængde bjørn fandtes inde paa fastlandet. En ko var bleven dræbt for Mr. Blackhall kort for ankomsten til Bodø.

Den 31te august 1819 hjemsøgtes Bodø af et jordskjælv. Det varede halvandet minut og begyndte med et knald. Nogle gaarde og flere klippestykker blev kastede ned. Kapteinen paa et russisk skib fik et saadant stød, at han trodde, han var rendt paa grund paa en tid, da han havde 300 favne vand under kjølen!

De idelige bryderier med at skifte rorskarle underveis

blev ved den forestaaende afreise forebygget derved, at Sir Arthur leiede et sæt rorskarle, til at ro sig lige til Tromsø. Baad fik han laane af Mr. Blackhall.

Forsynet med anbefalingsbreve fra amtmand Berg til amtmanden i Finmarken og foged Schjoldager drog de for en frisk østenbris afsted paa den nye færd den 26de juli.

Snart var de paa den nordlandske Foldenfjord, der sender to arme, Nordfolden og Sørfolden ind i fastlandet. De passerede Rørsund kirke og prestegaard. Det var her, Linné kom ned efter at have sat over fjeldene fra svensk Lapmarken. Presten hed John Rask, og prestedatteren Sara gjorde ved sin skjønhed et overvældende indtryk paa den store naturforsker.

Ved synet af Vestfjorden kommer Sir Arthur ind paa spørgsmaalet om Moskestrømmen. Han kom ikke did ud selv. Men efter kyndige udsagn af nordmænd og to englændere, Mr. Shireff og Mr. Crowe, som havde undersøgt den personlig, berigtiger han Pontoppidans fantastiske beskrivelse, der endog var kommet ind i de engelske geografier, og giver derved en nøgtern og paalidelig fremstilling af strømmen, der af alle betegnes langtfra saa voldsom og farlig som Saltenstrømmen.

Om aftenen drog de over Leinesfjorden. Vinden lagde sig. Det var ikke muligt at naa bolig til natten, og Sir Arthur forberedte sig igjen paa at nyde søvnen i baaden, efter at den var fortøiet til nogle stene paa en liden holme.

Men forinden kastede han øiet ud over den vældige Vestfjord. Klokken var over halv tolv. Solen kastede sine nedgaaende straaler paa Lofotøernes fjerne fjelde. Nogle steder antog de skikkelsen af høie kegler, der skjød op i himlen; paa andre steder lignede de gigantiske mure af en ærværdig gothisk ruin, med utallige smaataarne paa toppen, oplyste af midnatssolstraalerne. Sjøfuglenes vilde skrig var forstummet, og alt var stille. Kun drønnet af Atlanterhavet, der sagte slog mod de høie granitklipper, mødte øret, medens fra en høi klippe, der reiste sig op fra dybet, en enslig skarv sorgmodig overskuede det hele.

Tidlig om morgenen naaede de Løvø, hvor de styrkede sig med en god frokost hos handelsmanden. Der ude laa Stegen, hvor de landede. Bønderne kaldte denne ø paa grund af dens størrelse for et »fast Land«, en betegnelse, som viser den eiendommelige opfatning af ordet, som fremkaldes i en egn, hvor der er saa uendelig mange »svømmende« smaaøer.

Over Vestfjordens inderste del naaddes Hindø. Om eftermiddagen passeredes Løddingen kirke og prestegaard ved indløbet til Tjeldsundet. Paa grund af modvind kunde de ikke naa derind, hvor Sir Arthur gjerne havde tilbragt natten og stiftet bekjendtskab med presten Schjelderup, »som han havde hørt saa meget om«.

Atter tilbragtes en nat paa baaden med et par timers søvn. Dagen blev umaadelig hed, og det var blikstille. De gik iland i Sandtorv, hvor handelsmanden Christiansen gav dem en udmerket modtagelse. Hans hus var det eleganteste, de endnu havde seet. Han var dansk af fødsel. Grunden til, at han havde slaaet sig ned her som den første nybygger, var at hans skib forliste paa en forretningsreise i disse egne. Det var bogstavelig en gold klippe den gang. Men nu var der vaaningshus, tjenerboliger, store vareboder og gode kjeldere. Fra den anden side havde Christiansen bogstavelig hentet sig en have ved at føre jord over og fik nu meget gode grønsager. Ved det sidste fiske havde han faaet optil 11,000 vaager fisk.

I Sandtorv saa Sir Arthur den første lap, der ofres en karakteristisk beskrivelse. Paa Hindøen fandtes baade blaa, hvide og røde ræve. Mest værdifuld er dog sølvræven, hvoraf Sir Arthur senere bragte et eksemplar med sig til England, der var fem fod langt. Russerne sætter denne ræveart saa høit, at de betalte op til 60 vaager mel for den.

Længere nord mødte de Dyrøens mægtige fjelde. Paafaldende var den rige vegetation, de mødte her i de indre sunde. Der var birk og asp, og en overflod paa kratvekster og vilde frugter.

Ud paa morgenstunden efter en tredje nat paa baaden

kom de til Kloven paa Senjen. Paa Kløven var der just thing, og baade amtmanden, ved navn Krogh, og sorenskriveren var indlogeret, saa alt var optaget. Men handelsmanden, Jessen, bød Sir Arthur sin seng, og ved frokostbordet mødtes embedsmændene og den fremmede. Her fik han nye oplysninger og anbefalingsbreve til kjøbmændene i Hammerfest. Atter kom sjøormen paa tale, og de høie herrer var ligesaa overbevist, som biskoppen, om dens tilværelse. Ligeledes fik Sir Arthur bekræftelse paa beretningen om den eiendommelige knitren, der ledsager nordlyset.

Senjen antoges dengang at have mellem 200 og 300 indbyggere. Hele fjorden indover forbausedes øiet ved den frodigste vegetation.

Endelig naaedes mellem Kvalo og fastlandet Tromsø, hvor Sir Arthur blev modtaget som gjest hos en herre, en ung kjobmand fra Flensburg, ved navn Sybrandt, der nylig havde ægtet en norsk dame.

Tromso's begyndende opkomst skyldes, siger han, især efter 1818 den tiltagende russehandel. Byen har omkring 15 eller 20 kjobmænd og mellem 400 og 500 indvaanere. Her blev der rigelig anledning til at se baade sjo- og fjeldlapper, og en række lithografier viser dem i hel størrelse, skizzeret under reisen, med stor noiagtighed og med navnene under som Andreas Henriksen, Johannes Olsen, Svend Rasmussen og den ærværdige Marit Martinsdatter m. fl.

Hvalfiskerierne omtales ogsaa indgaaende. Endelig skildres vinterlivet og vintermorket. »Naar de sidste skibe er reist ud paa hosten, da har kjobmændene ikke andet at bestille end røge sin pibe nat og dag, tomme sin punschebolle og spille sit whistparti«.

4. Fra Tromso til Nordkap.

Med Sybrandts baad og nye rorskarle begyndte saa reisens sidste afsnit.

I Reino stansedes for at hvile. Underveis herfra mødte de en egte nordlandsjagt eller »Bergensjagt« ladet til langt op paa masten med »Farmen« efter gammel skik. Ligesaa passe-

redes talrige lappebaade, der skulde til Tromsø efter brændevin og andre varer. Nogle af baadene styredes af kvinder.

Saa nærmede de sig den lille ø Karlsø, hilset med salut af tre smaa russelodjer.

De gik iland og op i prestegaarden, hvor Sir Arthur havde tænkt at slaa sig ned for nogen tid.

Det hændte disse artiklers forfatter her det uventede, som kanske kan hænde andre læsere af denne reisebeskrivelse. Jeg bliver gjennem Sir Arthur de Capell Brooke ført ind i mine bedsteforældres ungdomshjem. Presten paa Karlsø, Marcus Fredrik Irgens Steen, var nemlig min morfar. Hans far havde været sogneprest til Trondenes og efterladt to sønner. Den ene døde som toldkasserer i Bergen, den anden, min bedstefar, oplevede som student Kjøbenhavns beleiring og deltog i forsvaret, kom i 1813 til sin fødeegn som theologisk kandidat og fik Karlsø embede. Han blev senere sogneprest til Bodø. Han havde stor interesse for de sproglige videnskaber, særlig oldnorsk, og for naturvidenskaberne. Kanske dette var grunden til, at Sir Arthur søgte ham efter anbefaling fra andre embedsmænd i distriktet.

Paa øen fandtes dengang kun 30 norske indbyggere.

Karlsø var dengang plaget med en lemænsinvasion, og der blev nu rig anledning til at tage tegninger og gjøre præparater af dette dyr, saa ukjendt for den engelske almenhed. Ligesaa tegnede forfatteren lapper og lappekoner, der var de slettest mulige modeller, han havde havt. Thi det var dem næsten umuligt at sidde stille. Han fulgte presten i kirken, hvor menigheden, mest lapper, bivaanede gudstjenesten »med den største andagt«, og han drog til hverdags om paa øen og tegnede merkelige havplanter og dyr. Fra Karlsø indeholder verket tegning og beskrivelse af *Gorgonia Lepadifera*, *Alcyonium arboreum*, *Millepora foraminosa*, alle søplanter, og et sødyr, en soedderkop, *phalangium grossipes*.

Skildringen af livet i prestegaarden har foruden sin særlige familieinteresse visse træk, der viser, hvor haardt og nøisomt livet maatte leves ofte i de tider.

Det værste var at faa lægehjælp og undervisning for bornene. Men at sætte ud i vintermørket og stormene for at drage til annekset Skjervø eller i sognebud det skede frygtløst som en pligt, der hørte prestens kald til.

»Det var umuligt«, siger Sir Arthur, »at forlade den værdige prest, hr. Steen, uden beklagelse. Med løfte om at besøge ham igjen ved min tilbagekomst fortsatte vi vor reise under de gjentagne udbrud: »Luk paa reiser«!

De nærmede sig igjen det aabne hav, som det var nodvendigt at passere for at naa Hammerfest. Lyngenfjorden undgik saaledes Sir Arthurs opmerksomhed. Om aftenen passerede de den isolerede 2000 fod høie Fuglø. Dette umaadelige fuglebjerg var ofte et ulykkessted for fuglefangerne. Pastor Steen fortalte, at han i almindelighed tabte to eller tre af sine sogneborn i deres vovsomme forsøg paa at bestige klippen, for at fange fugl. Ogsaa paa toppen af Fuglø skulde der ligge skelettet af en hval.

Loppenhavet var heldigvis roligt om natten. Men pludselig kunde der komme vindkast ind fra oceanet, saa voldsomme, at engang var masten nær brukket. De landede paa den største af Loppenøerne, hvor der var en kirke og en handelsmand, hr. Stuhr. Baade denne og hr. Sybrandt, fortæller Sir Arthur i en note, omkom endnu før hans verk var udkommet. Et lithografi af Loppenøerne i midnatssol med en ensom baad i sundene giver i sin ufuldkommenhed dog et indtryk fra de høie breddegrader, som nu var naaet, og som selv vor tids mennesker vilde naa med ærefrygt paa damperens dæk. Vi faar da dobbelt respekt for den engelske reisende paa hans aabne baad.

I Loppen var forfatteren endelig kommet ind i Finmarkens amt. Befolkningen ansloges dengang til omkring 8000, nu over det tredobbelte. Men der var navnlig paa Magerø og i omkringliggende egne i form af kirkegaardslevninger og ifølge gamle beretninger mange spor til, at bebyggelsen havde været større. Dette tilskreves de tidligere store hvalfiskerier, ved hvis ophør kolonisterne havde trukket bort. Men Sir Arthur mener, at befolkningen vil

stige igjen ved indvandring af kvæner, og dette har jo bekræftet sig.

Presten, ved navn Hée, befandt sig i annekset Hasvik paa den anden side af Loppenhavet.

Handelsmandens hus paa Loppen var bogstavelig fyldt med sjølapper, der alle var strømmet til for at se en englænder. Alle drak de brændevin og var i overstadig godt humør under virkningen af rusen. Til ære for den fremmede blev der slagtet et rensdyr, og om aftenen holdt de

Loppenøerne i midnatsol.

kalas paa rensdyrsteg og punsch. En toldkutter var nemlig kommet til, og toldbetjenten tog del i muntrationen, hvorunder »den nationale norske sang »Bor jeg paa det høie fjeld« blev sunget under stor begeistring *in chorus.*"

Hele Loppens sogn havde bare 200 indbyggere, hvoriblandt 60 sjølapper.

Tidlig om morgenen sattes kursen for Hasvik, som de lykkelig naaede under en sterk storm. Her mødte de reisende presten. Bugten var fuld af nordlandsfiskere, der vendte hjem fra Finmarksfisket, af russere og af lapper. Det var en livlig scene. Nordmændene tiltuskede sig mel

af russerne, lapperne brændevin naturligvis. I grupperne trippede den nydelige madam Jordening, handelsmandens kone, om og skaffer kunderne de varer, de forlangte.

Efter flere stride basketag med stormene, et saa kritisk, at det gjaldt livet, naaedes omsider Hammerfest paa Kvaløen. Den store Seilandsjøkel og hele den nordlige del af Finmarkens kyst herinde gjorde et uudsletteligt indtryk ved sin barske vildhed, sit umaadelige øde, kun mildnet af havets uhyre fiskerigdom og luftens vidunderlige renhed og sundhed, samt ved beboernes elskværdige gjestfrihed.

Paa Fuglenes havde en engelsk forretningsmand Mr. Crowe sin forretning. Hans norske forretningsfører hed Aasberg. Her laa Lemmings gjestgivergaard, mest kjendt for Hammerfestfolket under navn af »Det røde hus«, saakaldt paa grund af sin røde farve. Her bodde Sir Arthur under sit Hammerfest-ophold, der varede lige til november. En ung tysk kjøbmand havde nemlig besluttet, saasnart den første sne var faldt, at reise over Lapmarken til Stockholm. Istedenfor at foretage den lange og besværlige tilbagereise langs kysten til Trondhjem, der ogsaa ved høstens tid kunde blive farlig og først tilendebringes i november, besluttede Sir Arthur at følge den tyske kjøbmand, og denne del af hans reise er skildret i et supplementbind.

Han slog sig da ned i Hammerfest for alvor og priser i høie toner de hyggelige og gjestfrie familier og de vakre unge damer paa stedet. En af disse »Malene Marie«, søster til fru Aasberg, kom til senere at følge sin svoger og søster paa en Englandstur, hvor de blev meget feterede. En fornem dame skaffede dem endog adgang til „*the Caledonian ball at Almack's*“, og begge damerne blev tegnet og efter tidens skik foreviget i lithografi. Det vakre lithografi af »Malene Marie« i datidens modedragt er saaledes kommet til at pryde reiseverket som titelbillede, en ære, der vel ikke er timedes nogen norsk dame i et lignende verk før eller siden.

Af Hammerfests andre herrer og damer nævnes præsten Drejer og hans unge vakre frue, madam Meyer, madam Jen-

toft, jomfru Maline Waad og jomfru Antonette Buck. Med disse gjordes en morsom bestigning af Tyvefjeldet bag byen, der nøie beskrives. I følget var fogden, ved navn Schjoldager.

Saa fulgte en tur med gjestgiveren hr. Lenning til en lap, Per Mathisøn Sahra, hvorved en indgaaende skildring af lapper, rensdyr og kultureiendommeligheder ved fjeldlappernes liv fremstilles. Denne skildring har ogsaa ethnografisk interesse.

Men hovedturen og bogens slutning er naturligvis afstikkeren til Nordkap, reisens maal.

Alten.

Den foregik i følge med den tyske kjøbmand, hr. Heineken fra Bremen.

Turen fandt sted den 16de august og tog flere dage.

De seilede forbi Bjørnø, Havhesten og tog en hvil paa grund af uveir paa Havø, hvor madam Outzen havde handelsforretningen. Her maatte de ligge over hele to dage. Saa drog de til Maasø, hvor klokkeren bodde, der skulde være deres veiviser. Kun to smaa bjælkehuse og en faldefærdig kirke fandtes paa Maasø. I gamle dage havde havet delt den i to. Paa Havø observeredes ogsaa tydelige strandlinjer i flere hundrede fods høide.

Saa landede de i Gjesvær, hvor en handelsmand fra Alten, ved navn Kjelsberg, paa grund af fisket havde

former i det faldende tusmørke. De sorte taagemasser i nord havde nærmet sig, og alt tydede paa, at en af Ishavets storme var i vente.

Om morgenen reistes en varde til afsked. De havde fundet minder om to tidligere besøg. Den ene af disse besøgende var en svensk professor fra Åbo i Finland. Den anden var hr. Stuhr i Loppen. Ligeledes omtales en englænder Mr. Knight og hans ven, Mr. Oxenden, som reisende, der nylig havde gjestet Nordkap under en færd til Det hvide hav.

I Gjesvær forlod de lappen og familien Kjelsberg.

Men da de i Maasø tog afsked med sin fører klokkeren, den muntre, hyggelige mand, da stod taarerne i hans øine. Det havde været en begivenhed i hans ensomme liv deroppe i ødemarken.

En række illustrationer følger nordkapturen.

Resten af slutningskapitlet indeholder en ny, indgaaende fremstilling af spørgsmaalet om sjøormens tilværelse. Endel nye skildringer af ormen ogsaa fra England og Amerika fremdrages. Forfatteren føler sig idethele fuldt overbevist om, at ormen er til, saaledes som ogsaa ikke alene fiskerne, men embedsmændene i det nordlige Norge havde bekræftet det, deriblandt Finmarkens amtmand, presten Steen paa Karlsø, provst Deinbolt i Vadsø og biskoppen i Nordland og Finmarken, der endog selv havde seet den.

I høst stod der i »Verdens Gang« en artikel af konservator O. Bidenkap om, hvad nordlandsfiskerne i vor tid mener om sjøormen. Dette bekræfter i et og alt, hvad der i tyveaarene i Nordland og Finmarken mentes om dette merkelige dyrs tilværelse.

I et supplement har endelig Sir A. de Capell Brooke udarbeidet en liden reisehaandbog over de ruter, han nu kjendte, med skydsstationer, samt nogle korte oplysninger til de vigtigste, et slags »Yngvar Nielsen« *in nuce*.

Som et curiosum hidsætter jeg tilslut veidledningen til Kristiania:

Den lyder kort og godt: „*on reaching Christiania, it is*

better to get a lodging, or go to any inn, in preference to the Gjestgivergaard, or post house, to which travellers are usually taken, as you will find it very bad, and be subject besides to the greatest impositions".

MED THEODOLITEN TILFJELDS I NORGE

AF KAPTEIN K. S. KLINGENBERG

SOM trigonometrist for Norges geografiske opmaaling lagde jeg sommeren 1904 sidste haand paa en første ordens triangelrække gjennem Jotunheimen — den saakaldte Jotunheimsrække, der fra Mjøsen gjennem Jotunheimen strækker sig til Nordfjords og Sognefjordens mundinger.

Da jo karter er af den største betydning for turisten, vover jeg at tro, at et lidet bidrag til kartverkets historie i vor fornemste turistegn, Jotunheimen, tør paaregne interesse hos aarbogens læsere. I aarbogen for 1873 er rektangelen Galdhøpiggen omtalt af sin opmaaler, oberst Hertzberg.

Inden jeg imidlertid beretter om mine egne oplevelser, skal jeg nævne lidt om tidligere kartarbeider i Jotunheimen.

Den første triangulering*) inden Jotunheimen fandt sted 1827 og er udført af daværende ingeniørløitn., senere

*) For ikke sagkyndige læsere oplyses, at ved triangulering bestemmes enkelte punkters beliggenhed med stor nøiagtighed ved hjælp af vinkelmaaling med theodolit, som er et kikkert-

generalmajor Th. Broch. Han holdt sig i de nordre og vestre yderkanter og besteg blandt andet Lomseggen, Nautgarstind og Veslefjeldtind. Paa sidstnævnte tind var han 5 gange, men kunde intet udrette paa grund af skodde. Idethele laa han og ventede paa observationsveir i 14 dage, men opgav det tilslut. Broch tilsigtede ved denne leilighed Kalvaahogda, Svartdalspiggen (uden varde) samt Skaget. Hans beregninger slutter sig til tidligere observationer, beregnede paa en maalt grundlinje paa isen paa Mjøsen i forbindelse med astronomiske stedsbestemmelser.

Ved Brochs triangulering i 1827 blev kviksølvbarometer anvendt til høidebestemmelse; denne metode anvendtes 1ste gang i 1826 af Broch.

Den første detaljemaaling i rektanglerne Galdhøpiggen og Bygdin blev udført i 1831 i 1 : 100 000 af kaptein N. A. Ramm, idet han da maalte 3 af de østlige kvadratmile.

I 1836 triangulerede atter Broch i Jotunheimens yderkanter, dennegang den sydøstlige del. Han besteg herunder af Jotunheimsrækkens punkter Skaget samt det for sin udsigt bekjendte Bitihorn. Skagastølstind uden varde blev tilsigtet fra 3 stationer, og det fremgaar af en skisse i hans observationsbog, at det maa være Storen.

I 1834 og 35 maalte Broch en grundlinje paa isen paa Kristianiafjorden, som fra nu af danner grundlaget for landstrianguleringen. I forbindelse med ny triangulering blev store dele af den ældre triangulering omregnet paa dette grundlag, saaledes Brochs observationer i 1827 af daværende artilleriløitn., senere generalløitn. N. St. Wergeland.

Fra de saaledes omregnede Brochske triangler foretog Wergeland i 1841 og 42 selve Jotunheimens detaljetrian-

---

instrument. For beregningen af de ved trianguleringen dannede triangler ligger en yderst omhyggelig maalt grundlinje, basis, til grund. Trianguleringen gaar som regel forud for detaljemaalingen, idet detaljemaaleren baserer sin maaling paa de ved trianguleringen bestemte punkter, der paa forhaand er aflagte paa hans maalebord.

gulering, idet han samtidig med trianguleringen samt i 1843 detaljerede (krokerede)*) i 1 : 100 000. Han maalte saaledes samtlige resterende kvadratmile i rektanglerne Galdhøpiggen og Bygdin samt flere mil i rektanglerne Aardal og Lyster. Høiderne bestemtes ved kviksølvbarometer.

Under trianguleringen besteg Wergeland Svartdalspiggen, Nautgardstind, Lomseggen, Synstaalskirken, Tveraadalskirken og Veslefjeldtinden, hvilken sidste var ligesaa ubehagelig mod Wergeland, som den tidligere havde været mod Broch. W. var nemlig først oppe en dag og observerede, men blev af skodde nødt til at afbryde observationerne og maatte saa vente i 10 dage, før han atter slap op. Tilsigtede blev blandt andet Galdhøpiggen, Heilstuguhø uden varde, Memurutind, Glittertind, Tjernhulstinden, Koldedalstind samt Skagastølstind.

Kart over Jotunheimen — amtskart over Kristians amt i 1 : 200 000 — blev første gang udgivet af Norges geogr. opm. i 1849 (sydl. del) og 1851 (nordl. del).

Det første rektangelkart over Jotunheimen, rektanglen Galdhøpiggen, udkom i aaret 1880, og i 1891 udkom rektanglen Bygdin. Til grund for disse ligger fornyede detaljemaalinger i 1 : 100 000 paa de ældre trigonometriske punkter af daværende kaptein Hertzberg og løitnanter T. Prydz og Tonnesen, af førstnævnte i aarene 1872—76 og de 2 sidstnævnte i 1887. Ved høidebestemmelsen blev anvendt aneroidbarometer og Næsers stigningsmaaler, men paalidelige udgangspunkter for høidebestemmelsen forelaa ikke. Inden Bygdinrektangelen blev udgivet, var der af opmaalingen i 1887 og 88 udført nivellement fra Randsfjorden op gjennem Valdres, og dettes resultater kom kartet tilgode.

Rektanglerne Aardal og Lyster blev for en del som nævnt maalt af Wergeland i 1841—43. Nyere maalinger er foretagne delvis i 1 : 50 000 i aarene 1866 til 68 paa trigonometriske punkter bestemte vestenfra. Rektangel-

*) Herved forstaaes en raskere, mindre nøiagtig maaling.

karter over disse strøg er endnu ikke udgivne og vil vel heller ikke blive udgivne, før hel ny detaljemaaling baseret paa nyere trigonometriske punkter foreligger.

Den til grund for maalingerne i 60-aarene liggende triangulering er udført af daværende løitn. F. Sejersted i 1864. Høiderne blev fremdeles bestemte ved kviksølvbarometer.

Allerede i 1862 tiltraadte Norge den mellemeuropæiske gradmaaling. Af den norske gradmaaling blev maalt 2 grundlinjer, basiser, en ved Kristiania og en i Værdalen, samt mellem disse observeret en triangelrække. Videnskabelige fordringer saavel til instrumenter og observationer som til beregninger blev herunder tilfredsstillet, og denne række eller egentlig de 2 grundlinjer har da siden dannet grundlaget for trianguleringen søndenfor Trondhjemsfjorden og derved ogsaa for detaljemaalingen, som bygges paa de trigonometriske punkter.

Siden gradmaalingens tid har vor triangulering fulgt med tiden og deles nu i triangulering af forskjellig orden i modsætning til, hvad tidligere fandt sted, da alt var lige godt, og det ene triangel byggedes paa det andet. Endvidere bestemmer nu trigonometristerne de trigonometriske punkters høideforskjel ved zenithdistanceobservationer. Ved den absolute høidebestemmelse gaaes ud fra punkter, hvis høider er bestemte ved nivellement gaaende ud fra opmaalingens præcisionsnivellement.

Jotunheimsrækken er som tidligere nævnt en første ordens triangelrække, hvori der i 1904 gjenstod observationer paa 2 stationer, nemlig Dyrhaugstind, en af Horungerne og Midtsmogtind mellem Gjendin og Bygdin. Indsenderen skulde da sommeren 1904 fuldføre rækken ved at observere fra disse punkter.

Dyrhaugstind havde alt længe været et vrangt punkt. Vanskeligt var det at finde et passende punkt blandt Horungtinderne. Store Skagastølstind blev forsøgt, men opgivet --, og det endelig valgte, Dyrhaugstind, har den ulempe, at varden sees mod fjeld blandt andet fra Lodalskaapa, hvorfra jeg i 1902 forgjæves speidede efter den og

K. S. Klingenberg fot.

Dyrhaugstinderne.
To høieste toppe.

pakket i en kasse veiede stort mere end halvdelen af det, jeg havde med.

Mit instrument fortjener en nærmere omtale, da det nemlig som montanist har ført et bevæget liv. Det blev forfærdiget af instrumentmager Olsen hersteds for Den norske gradmaaling og havde da sin storhedsperiode. Under gradmaalingen besteg det med afdøde professor Fearnley bl. a. Høgevarde og Gausta, hvor det under et ras nær havde gaaet i dybet med samt professoren, og Spaatind, hvor det blaaste ned. Med afdøde professor C. M. Guldberg bl. a. Graakallen, Munken og Vassfjeldet. Det blev ogsaa under gradmaalingen benyttet af professorerne Geelmuyden og Mohn.

Efter gradmaalingen gik det over til opmaalingen, hvor det med nuværende oberst Strugstad besteg mange fjeld fra Høgronden af langs Gudbrandsdalen og Romsdalen til Aalesund, bl. a. Kalskraatind, Romsdalshorns og Vengetindernes vældige nabo; med oberst Ebbesen har det reist kysten rundt fra Fredrikshald til Bergen, og med oberst Knoff videre til Aalesund, ikke i hurtigrute, men ind i alle kriker og kroker og op paa alle de bedste udsigtspunkter, der findes fra skjærgaardens fyrtaarne til de høieste tinder. I Nordland og Finmarken er det ogsaa bereist.

I de sidste aar har det været anvendt i Jotunheimsrækken af forskjellige observatører, men led i 1904 den tort at afsættes fra sin førsteplads af en ny theodolit fra Tyskland, men derved kom »Olsen« med sine traditioner i mine hænder og naaede herunder nærmere himmelen end nogensinde tidligere under sit jordiske løb, ligesom det udvidede sit kjendskab til Norge ved at bestige 8 af de centrale fjeldtinder i Tromsø amt, det eneste amt »Olsen« endnu ikke havde kjendskab til.

Under dette historiske tilbageblik er kløvhesten sendt tilbage lidt ovenfor de 2 smaavand paa Dyrehaugen, ryggen naaet, vi 4 tobenede indspændte i tauget, og rygpassagen begyndt under Ole Berges ledelse. Trods fuld vinter, megen sne og is og de tunge bører avancerede vi sikkert og

naaede varden kl. 4 efter 5 timers marsch fra Turtegrø. Her byggedes observationsstøtte, men et snedrev nødte os snart til tilbagemarsch, først i sedat tempo, men senere raskere, idet de mangfoldige bræer passeredes ved siddende glissader.

21de—24de. Regn, sne og skodde.

22de. Startede med mine 2 assistenter fra Turtegrø kl. 2 nat, passerede denne gang i en fart eggen uden taug, fik instrumentet og paraplyen frem fra presenningen, og snart var jeg i fuldt arbeide, se titelvigneten, som kan give en idé om, hvad det vil sige at være trigonometrist. Ved instrumentet maa man i klarveir tilbringe som minimum 12 timer paa hver station for at blive færdig, men kommer der skodde, kan opholdet ved varden blive langvarigt. Skodden steg og indhyllede snart det ene, snart det andet af mine objekter. Først kl. 12 middag blev det observationsveir, og jeg drev paa til kl. 10 ¹/₄, men havde endnu 4 timers arbeide igjen. Jeg besluttede da at forblive paa toppen om natten i haab om at blive færdig næste formiddag, tiltrods for at termometret allerede var sunket under 0.

Ja det blev en lang nat, ÷ 2° C. var termometrets laveste stand. Vi sprang og klatrede langs eggen baade mod nord og syd for at holde varmen i os, rullede store stene ned saavel i Riingsdalen som Skagastølsdalen, sang og skraalte; endelig blev det da arbeidslyst kl. 2 morgen.

Trods min udholdenhed vilde imidlertid skjæbnen, at skodden skulde dække en af mine 6 varder; de 5 var klare og gode at pointere, men den 6te, Jøkuleggen, borte.

Jeg keg og keg gjennem theodoliten, saa skodden drive og løfte sig, nu mangler der kun lidt paa, at jeg har varden, skodden stiger og stiger, men saa kommer en ny skoddedot, og jeg begynder paanyt at følge denne i dens stigen opover, men det nyttede ikke, varden var og blev dækket af skodde. Vi sov lidt udover formiddagen, nisten var opspist den foregaaende aften, veden var ligeledes opbrugt, saa »Lars« stod kold og sort og vi maatte undvære dens trøst i modgangen. Vi holdt ud til kl. 2 efterm., men maatte

da desværre opgive alt haab og vendte hjem til Turtegrø, som naaedes efter 38 ½ times fravær, hvoraf 32 timer var tilbragt paa tinden.

Den 28de ser os atter paa vei til tinden. Vi kom paa toppen efter 3 ½ times marsch kl. 3 ¼ em., men skodden dækkede enkelte varder, hvorfor vi fik os nok et natteophold, som dennegang baade var længere og koldere, men mad havde vi, og humør havde vi, saa det gik nogenlunde, trods kulden og den indskrænkede plads. Om morgenen kl. 5 var jeg da endelig færdig og var nede paa Turtegrø med instrumenterne kl. 7 ½ fm.

Efter mad og hvil drog jeg da fra Turtegrø over Keiseren til Skogadalsboen med 2 kløvheste og Ole Berge som veiviser kl. 4 ¼ em. Veiret var straalende! Skagastølstinderne, St. Styggedalstind og Gjertvastind viste sig i al sin majestæt med skinnende hvide kaaber paa. Senere blev udsigten mindre vakker, men veien betydelig værre; især var sneen lei, idet den var saakaldt raadden, det vil sige, den bar ikke. Klovene maatte lettes og jeg selv tage en turistransel paa 14 kg. Et sted maatte vi endog bære klovene, men dermed var vi ogsaa færdig med sneen. Til Skogadalsboen ankom vi den 29de kl. 1 morgen trætte og forsultne. Her var heldigvis netop kommen folk, men Gudbrand Rep var i Boverdalen med klov, saa det saa smaat ud for videre reise.

Paa Skogadalsboen vegeterede vi den 29de i det herligste veir, men om aftenen begyndte jeg ængstelig at stirre mod nord efter Gudbrand. Først kl. 10 om aftenen kom han, gammel var han og 4 mil havde han og hesten tilbagelagt den dag. Jeg mistvilede om at komme ivei til Eidsbugaren den nat, men paa mit spørgsmaal om han vilde, svarede han: »Os lyt prøve«. Han fik sig lidt mad, reparerede sine kløvsadler, og kl. 12.40 fm. den 30te drog jeg med Gudbrand Rep, Amund Odden, mine 2 assistenter og 3 kløvheste op gjennem Melkedalen, og det blev marsch. Sneen var grund og blød, saa hestene slog igjennem, hvilket ikke var uden fare, da isaafald let et hesteben kunde gaa.

Ret som det var laa hestene nedi til bugen og havde et frygteligt mas med at komme op og bort paa haard sne.

Jeg begyndte saa smaat at opgive alt haab om at komme frem gjennem Melkedalen og gjøre mig fortrolig med at komme til Bygdin ad en omvei nordover over Gjendeboden, men den, der ikke gav tabt, var Gudbrand Rep. Han fandt stadig udvei. Imidlertid blev det rent galt, da vi kom til Melkedalsvandene. Paa mit forslag prøvede vi da isen, som laa paa vandene, og det gik udmerket over de første vand, helt til vi naaede det næstsidste, regnet fra vest. Her slog vi nemlig igjennem den øverste snedækkede is og ned paa vinterisen, hvorover der stod vand. Vi gik nedi til knæs, og en ubehagelig $^1/_2$ times marsch var det, vi her havde i en stegende sol, hvis varme blandt disse snemarker var rent overvældende.

Først kom Gudbrand Rep og prøvede sig frem med en isøks, om gammelisen var fast, dernæst jeg, saa hestene med hver sin kar med 20 m. mellemrum mellem hver.

Glade var nok baade folk og heste, da den tur var slut. Umiddelbart derefter er fotografiet taget.

Nu var vi da sikre paa at komme frem, og det sidste stykke gik det forholdsvis let, men da vi endelig kl. 2 $^1/_4$ em. efter vel 13 $^1/_2$ times uafbrudt marsch naaede Eidsbugaren, var jeg grundig træt, og min beundring for Gudbrand Rep stor.

Paa Eidsbugaren var folkene netop komne, og glad kunde jeg nok være over stygveiret paa Turtegro; thi jeg havde vel knapt greiet den tur, havde der ikke været folk paa Skogadalsbøen og Eidsbugaren.

Vakkert var veiret under turen, og vakre var omgivelserne. Horungtinderne lyste i al sin glans fra Melkedalsbandet, og Bygdins blaa vande vinkede os venlig imøde, da vi fik udsigt mod øst.

Den 2den juli brød jeg op fra Eidsbugaren kl. 4 ½ morgen og roede i det herligste veir til Nybod, hvor jeg opslog mit andet kvarter. Fækaren her var endnu ikke ankommen, saa jeg raadde grunden alene. Kløvhest var sendt rundt, og da denne kom frem, drog vi op gjennem Langedalen til Midtsmogtind, der er store Knutshulstinds gjenbo og afslutningen paa den ryg, der dannes af Svartdalspiggene og Langdalstind. Da vi var naaet til foden af tinden, om hvilken det i vardesætterens rapport bl. a. heder: »Vanskelig fjeldklatring, men lod sig dog gjøre. Fører og taug absolut nødvendige ved instrumentbærernes opstigning,« blev det slut med godveiret. Solen, der havde gjennemstegt os hele Langedalen, blev borte, himlen blev graa, og snart kom Thor ridende paa sine bukke, og vældigt brugte han hammeren. Slige slag og slige brag, dem hører man ikke nede i bygderne. Al møie var spildt. Nu havde jeg havt en godveirsperiode, og

næsten ved mine ønskers maal maatte jeg finde mig i at vente, og ventetiden blev lang.

Instrumenterne blev sat igjen i uren, og gjennnemvaade ruslede vi nedover til Nybod.

3de og 4de regn og skodde.

5te lidt bedre veir, hvorfor jeg bestemte mig til at faa instrumenterne op.

Med Følsvik og Per drog jeg da opover Langedalen til uren, hvor instrumenterne kom paa ryggen. Vi satte saa kursen lige mod ryggen mellem Langedalstinden og Midtsmogtinden. Veien førte hele tiden over snedækket isbræ. Vi gik nedi til langt op paa læggen.

Omsider naaede vi da ryggen, hvorfra vedstaaende billede af tinden er taget.

Nu blev bestigningen vanskeligere, og et begreb om vanskelighederne kan man faa af fotografiet. Da det sted, som fotografiet viser, passeredes, gik jeg først op, og derefter kom de andre støttet af tauget.

Efter 5 ¼ times marsch fra Nybod stod vi paa toppen og nød det første skue af Jotunheimen. Fra Dyrhaugstind er nemlig udsigten yderst begrænset. Men fra Midtsmogtind var det bare Knutshulstind og Kalvaahøgda, som stængte for udsigt.

Arbeidsveir var det imidlertid ikke, og vi forlod snart tinden. Den 6te var vi paa'n igjen, men ogsaa da maatte jeg vende med uforrettet sag, og derpaa viser min dagbog 7de—10de juli storm, regn, hagl og skodde.

Den 11te blev det forandring, og kl. 9.30 drog jeg atter afgaarde i stegende varme og naaede toppen kl. 2 em., men Dyrhaugstind laa i skodde, de andre toppe derimod var klare. Ud paa aftenen blev Dyrhaugstind klar, men saa kom der til gjengjæld skodde paa Galdhøpiggen. Fik dog gjort lidt den dag og besluttede at overnatte paa tinden, da det tegnede til godveir.

Fra 10 til 3 — i hele 5 timer — stod saa den ene assistent og jeg der paa toppen i ÷ 5° C. og en temmelig skarp nordenvind. Den meste tid stod vi bag varden og vaggede, men af og til tog vi os en springmarsch paa den knappe plads for at holde varmen i os. Jeg fryser endnu, naar jeg mindes den nat.

Men saa fik jeg da løn for mine anstrengelser i en solopgang, der gjød et vidunderligt skjær over Heimens bræer, botner og pigge.

Ikke en sky paa himlen, speilende klar luft, rent ideelt arbeidsveir for en trigonometrist.

Jeg tog da fat paa observationerne, pointerede og læste i mikroskoper og luper, mens tænderne slog revelje i munden af kulden, og fingrene var saa blaafrosne, at jeg næsten ikke kunde holde blyanten, benene var omtrent helt borte, og øine og næse løb fulde af vand, men arbeidet skred fremad trods alt.

Efterhvert som solen steg, steg varmen i vore forfrosne lemmer, og snart blev tilværelsen helt behagelig for derpaa igjen at gaa over til den modsatte yderlighed, det blev for varmt. Det ene plag kom af efter det andet, og snart stod jeg kun i skjorte og bukser. Fra kl. 10 til 2.30 em. var det umuligt at observere paa grund af solen og varmen, saa jeg først blev færdig kl. 7. Kl. 10 aften var vi atter paa Nybod efter 36½ times fravær.

Mine observationer i Jotunheimen var dermed færdige, og Jotunheimsrækken færdig observeret.

Naar denne er beregnet, vil man faa paalidelige høider paa Galdhøpiggen, Dyrhaugstind, Midtsmogtind, Mukampen og Skaget. Paa disse skal detaljetrianguleringen bygges, og derunder vil den geografiske beliggenhed og høide paa en flerhed af Heimens tinder blive bestemt.

HVAD MAN SER FRA GAUSTA.

AF PROFESSOR H. GEELMUYDEN.

I HOTELBOGERNE i Vestfjorddalen og senere i Gaustahytten har man allerede i mange aar af og til kunnet træffe begeistrede udtalelser om, hvor glimrende Galdhopiggen tager sig ud fra Gausta. Da jeg nærede tvil om fundamentet for denne begeistring, har jeg for nogle aar siden beregnet sigtelinjen mellem de to punkter, saavel i horisontal som i vertikal retning, men kunde ikke komme til noget sikkert resultat, da hoiden af en del mellemliggende fjeldpartier i Hallingdal var ubekjendt. Paa grund af lysets brydning i luften, den saakaldte terrestriske refraktion, gaar sigtelinjen ikke ganske retlinjet, men er svagt krummet opad. Erfaring viser, at denne krumning ikke er ens bestandig; saaledes er den regelmæssig storre morgen og aften end midt paa dagen. Det kan derfor indtræffe for punkter med stor indbyrdes afstand, at sigtelinjen i almindelighed er stængt af et mellemliggende fjeld, men at den med sterkere refraktion og deraf folgende storre krumning kan hæve sig over samme, saa punkterne bliver gjensidig synlige. Men naturligvis har denne foranderlighed sine grænser, saaledes at naar et mellemliggende fjeld i en given afstand overstiger en vis hoide, saa vil sigtelinjen bestandig være stængt.

For at bringe paa det rene, hvad man i det hele kan se fra Gaustatoppen, drog jeg sidste sommer derop med en liden theodolit. Noget vidste jeg paa forhaand, da jeg i 1870 har tilbragt over fjorten dage paa toppen for at udføre observationer for den europæiske gradmaaling. Men under et saadant arbeide maa enhver gunstig leilighed benyttes for arbeidets egentlige formaal, saa der kun bliver liden tid tilovers for udenforliggende spørsmaal. I forbigaaende kan bemerkes, at leiligheden til at se langt er bedst, naar himmelen er overskyet, men horisonten ren. Paa en solskinsdag vil det som regel være bedre henimod aften end midt paa dagen. Ogsaa tidlig om morgenen kan det være bra, men man er da mere udsat for, at der hist og her ligger skodde.

Den, som tilbringer en sommeraften paa Gaustatoppen og er heldig med solnedgangen, bør ikke forsømme at lægge merke til, hvorledes fjeldets skygge, som paa den tid har en skarpt tilspidset form, først strækker sig langt henover landet (i juli nedover mod Skienskanten, i august helt over til Smaalenene) og sluttelig stiger et stykke op paa himmelen. Alt efter luftens tilstand paa den kant, hvor skyggen falder, kan den synes nærmere eller fjernere. Det er i dobbelt forstand et ophøiet syn. Naturligvis er det samme fænomen synligt ogsaa overalt ellers i verden, hvor en fjeldtop har en tilstrækkelig fri og dominerende beliggenhed; men paa vore høie bredder har det en længere varighed end f. eks. i Alperne.

Jeg kom derop om aftenen den 20de juli 1904 og var heldig med veiret, saa jeg kunde bringe arbeidet til ende den følgende dag. Nutildags er det ingen sag at oppebie en gunstig leilighed, da man finder et udmerket kvarter i turisthytten, som ikke er langt fra toppen. Jeg kunde snart bringe paa det rene, at Galdhøpiggen, hvis retning var beregnet paa forhaand, ikke var synlig; derimod ser man nogle andre tinder i Jotunheimen. Resultatet af observationerne er sammenstillet i nedenstaaende Tabel I, som angiver retning og afstand for en hel del punkter, hvorefter enhver

kan trække linjerne op paa en skive, som anbringes i horisontal stilling og orienteres efter et eller andet bekjendt punkt. Naturligvis omfatter ikke listen alt, hvad der kan sees fra Gausta; jeg havde særlig opmerksomheden fæstet paa de fjerneste partier. Af nærmere fjeld er der medtaget nogle, som ikke er særlig ioinefaldende, men som i sin tid har tjent som trigonometriske punkter. Overhovedet kan jo enhver udelade, hvad han finder af mindre interesse for sit oiemed. Omvendt er enkelte mere ioinefaldende partier udeladt, saaledes Blefjeld og Skrimfjeldene; de sidste er let kjendelige ved sin sonderrevne form.

Som udgangspunkt for retningerne er valgt *Jonsknuten*, som, skjont den ikke viser mod himmel, er let kjendelig ved sin regelmæssige, svagt tilspidsede form. I samme retning ligger ogsaa Bolkesjo og et af de nærmeste vand, Heddersvandet. Vinklerne er regnet fra venstre mod høire, set fra centrum.

Observationerne blev taget fra den lille frie plads et par meter ostenfor topvarden, men om man istedet anbringer skiven paa den lille varde ved hytten, vil forskjellen for de fleste punkters vedkommende være uden betydning for indsigtning med blotte oine. Noget vil dog gaa tabt, dels paa grund af den ringere hoide, dels fordi fjeldet selv skjuler en del af horisonten.

Nogle bemerkninger til nærmere forklaring følger bagefter tabellen.

Tabel I.

		Retning.		Afstand. km.
Jonsknuten		0°	0′	53
Det sydlige af Smaalenene og	fra	0	0	ca. 170
det nordligste af Bohuslen	til	7	57	
Hogaasen i Vatsaas, Jarlsberg		5	9	90
Dragonkollen i Bohuslen		5	50	172
Lonskollen i Vivestad, Jarlsberg		5	54	94
Bygd, antagelig i Saude	fra	23	50	ca. 55
	til	32	41	

		Retning.		Afstand. km.
Bygd, maaske i Hollen	fra	37°	39′	ca. 70
	til	38	44	
Havet	fra	29	56	168
	til	39	18	
Do.	fra	40	35	168
	til	40	45	
Mælefjeld i Siljord		61	16	33
Syd		67	46	—
Lavt søk mellem Mælefjeld og Skorve (Fladdal)		69	40	ca. 36
Lindenuten i Lille Topdal		80	37	117
Vehuskjærringa i Vinje		119	35	42
Bosnuten i Rauland		131	44	23
Snenuten i Suldal		138	11	108
Fliseggen i Rauland		155	38	46
Vest		157	46	—
Nupseggen paa Hardangervidden . . .		165	19	85
Juvikfjeld ved Mjøsvand		179	33	36
Haarteigen paa Hardangervidden . . .		181	37	96
Hardangerjøkelen		207	30	103
Maarvandet		211		ca. 40
Hallingskarvet, høieste parti		218	21	96
Jokuleggen, mellem Hallingdal og Lærdal		237	49	135
Uranaastind i Jotunheimen		239	9	177
Lovdalsberg, mellem Aal og Hemsedal .		239	52	103
Blaaberg, —»— .		240	53	103
Knutshultind i Jotunheimen		246	14	175
Leirungstind i do.		247	15	171
Nord		247	46	—
Skogshorn i Hemsedal		248	24	115
Bitihorn ved Raufjord		250	36	160
Heimdalshø i Jotunheimen (?)		252	5	179
Graahø, mellem Heimdalsvand og Vinstervand		253	50	171
Skagstind i Østre Slidre		258	13	163

	Retning.		Afstand. km.
Spaatind paa Synesfjeld, Torpen . . .	272°	0′	150
Høgevarde paa Norefjeld	290	5	67
Høgfjeld ved Sperillen	299	25	95
Høikorset, mellem Hadeland og Toten .	304	13	103
Opkuven i Nordmarken	322	50	108
Oklinuten, mellem Tinn og Numedal .	327	41	30
Tryvandshøiden ved Kristiania . . .	329	21	114
Voksenkollens sanatorium	330	4	113
Gjevlekollen i Lier	334	14	86
Haukaas i Østre Aker	334	43	126
Næverkollen i Lier	335	54	84
Øst	337	46	—
Eggekollen i Lier	339	13	86
Villingstadaasen i Røken	345	44	100
Lømmetjernaasen i Vaaler, Smaalenene	351	52	136
Linnekleppen i Rakkestad	354	42	174
Vaalervarden, Smaalenene	355	21	130
En anden snip af Smaalenene. . . .	357	5	?
Skibergfjeld i Hoff, Jarlsberg	359	25	80

Smaalenene og Bohuslen. Henimod aften den 21de juli blev jeg opmerksom paa en svag stribe, som var saa nær horisontal, at jeg først tog den for hav, men ved at maale den vertikale vinkel fandt jeg den lidt høiere end det virkelige havbryn, som da var godt synligt længere syd. Den nordlige linje gjennemskjærer Smaalenene omtrent fra Moss til Aspernsjø nær den svenske grænse, den sydlige fra Kragerøen ved Fredriksstad til bunden af Idefjorden, hvorved den nordlige spids af Bohuslen kommer med. At dømme efter stribens svaghed maa det hovedsagelig være de indre, noget høiere partier af landet, man ser.

Dragonkollen ligger paa den svenske side af Svinesund og indgaar i gradmaalingens triangelrække. Dens retning er fundet ved beregning, da den paa grund af sin ringe høide (160 m.) ikke skiller sig ud fra det omliggende land, den ovennævnte svage stribe. Derimod er det en gammel

tradition paa Fredrikshald, at Gausta kan sees fra Dragonkollen, og i 1877 har professor Fearnley en klar augusteftermiddag kunnet tage en række observationer af Gausta derfra. Seet fra Dragonkollen viser Gausta sig en ubetydelighed tilhøire for toppen af Tveteraas ved Fredriksstad. Endnu lidt længer tilhøire ser man Skibergfjeld, som er meget nærmere end Gausta.

Høgaasen i Vatsaas, som paa rektangelkartet Moss er anført uden navn, ligger omtr. 4 km. i nordvest for *Lønskollen* og er lidt høiere end denne (resp. 400 og 310 m.). Naar disse to ubetydelige koller er noksaa iøinefaldende fra Gausta, saa kommer det af, at sigtelinjerne paa en længere strækning følger Laagen-vasdragets forsænkning i Sandsver. Den samme aarsag bevirker ogsaa, at man ser tversover Kristianiafjorden til Smaalenene. Lønskollen ligger næsten nøiagtig i samme retning som Dragonkollen. Fra Høgaasen ser man Gaustafjeldet, knærne indbefattet, i hele sin mægtighed lige ned til Sætervidden. Lidt tilhøire stikker ogsaa et par fjernere, men meget lavere Telemarksfjeld frem (antagelig i nærheden af Maarvandet); disse sees dog endnu bedre fra Lønskollen.

Angaaende de to noterede *bygder* i Telemarken skal jeg bemerke, at sigtelinjerne ogsaa stryger over andre nærmere bygder, nemlig begge over Sauland, den anden tillige over Bø. Ved beregningen af afstanden har jeg gaaet ud fra, at den bebyggelse, jeg saa, ikke laa over et par hundrede meter over havet; hvis det var meget høitliggende grænder, bliver afstanden mindre. Paa grund af manglende kjendskab til høiden af de mellemliggende fjeldpartier er jeg ikke sikker, men lokalkjendte folk maa let kunne afgjøre det.

Havet er synligt over Skiens-vasdragets forsænkning. (Grænserne for de to partier, hvoraf det sydligste er ganske kort, er anført efter en observation af Fearnley i 1868. Den nordligste grænse gaar omtrent midt imellem Fredriksværn og Nevlunghavn, den sydligste over nordenden af Jomfruland. Den anførte afstand har ikke hensyn til kysten, men er den afstand, hvori synslinjen fra Gausta berører

havfladen under de brydningsforhold, som fandt sted 21de juli. I 1870 har jeg flere gange med en almindelig dobbeltkikkert kunnet følge dampskibene, som gik langs kysten tilstrækkelig langt ude.

Mælefjeld, Vehuskjærringa og Bosnuten saavelsom Flis-eggen, Nupseggen, Juvikfjeld og Haarteigen var trigonometriske punkter i den triangelrække, som general Næser i femtiaarene førte gjennem landet.

Lindenuten i Lille Topdal viste sig den 21de juli som en blaa top, *Snenuten* i Suldal som et snefjeld.

Mellem Lindenuten og Snenuten (nemlig i retningen 95° 54′), men noget lavere, ser man mod mørk baggrund et fjeld, som i formiddagssolen var saa lyst, at det næsten saa ud som et snefjeld. Retningen peger mod *Skrefjeld* i Fyresdal (afstand ca. 66 km.). Efter hvad chefen for den geologiske undersøgelse dr. Reusch har meddelt mig, har man netop her et isoleret massivt granitfjeld, som stikker op gjennem den i Telemarken sædvanlige skiferformation.

Haarteigen kan maaske betegnes som det mest eiendommelige objekt ved hele udsigten fra Gausta. Naar der er meget sne paa vidden, ser den ud som en sort hat, hensat paa snefladen.

Hallingskarvet er den, som af alle kommer nærmest op under Gaustas horisont, idet den kun er 0° 23′ under samme. Dens høide over havet skulde efter det være omtrent den samme som Gaustas; efter amtskartet er den dog henved 80 m. høiere.

Hvad jeg har kaldt *Lørdalsberg* og *Blaaberg* tilhører den vestlige del af den fjeldgruppe mellem Aal og Hemsedal, som paa amtskartet er kaldt Blaabergene. De viser sig som gode pigger. Efter observationen 21de juli skulde de være resp. omtrent 1 500 og 1 600 m. høie, eller maaske lidt mere, hvorved dog er at merke, at det lille instrument, som benyttedes, ikke giver nogen stor nøiagtighed.

Af Jotuntinderne viser *Knutshultind* sig som en skarp pig; *Uranaastind* ser man noget mindre af, og *Leirungstind* viser sig kun som en liden knup, der saavidt kan sees med

blotte øine. Hvad jeg her har kaldt Leirungstind er forresten ikke den, som paa rektangelkartet Bygdin er betegnet med dette navn, men en anden lidt sydligere, som paa kartet er anført uden navn, men med høiden 2208 m., og som har Leirungsbræen lige under sig.

Bitihorn viser sig meget godt med sin skarpe, skjeve form og kan sees enhver klar dag.

Naar der ved *Heimdalshø* er sat et spørsmaalstegn, saa er det, fordi den blev observeret om formiddagen (som »meget fjern ryg«) paa en tid, da de øvrige tre Jotuntinder endnu ikke kunde sees, skjønt de ikke er fuldt saa langt borte. Saafremt disses synlighed ud paa eftermiddagen ikke saameget skyldtes luftens større gjennemsigtighed som den sterkere refraktion, kan det dog have sin rigtighed alligevel, nemlig hvis Heimdalshø har en friere forgrund end de øvrige, hvilket jeg har forsømt at notere. Efter kartet ser det dog ud til at kunne være saa. *Graahø* blev observeret om eftermiddagen og passer godt saavel i horisontal som i vertikal retning, skjønt den kun blev observeret i instrumentets ene stilling.

Skagstind viser sig som en smuk regelmæssig kolle.

Høikorset er et punkt i gradmaalingsnettet og er anført efter beregning. I 1870 saa jeg en enkelt gang en der anbragt fast heliotrop, en blikplade, som skulde kaste solblink mod Gausta til en bestemt aars- og dagstid. Den viste mod skov.

Opkuven, Nordmarkens høieste punkt, viser sig noksaa flad, som den ogsaa er i virkeligheden. Lidt tilhøire for den (i retningen 324° 16′) har jeg noteret en mere udpræget kolle; den horisontale retning peger mod Klevkollen ved Krogkleven, men efter kartet er denne et par hundrede meter for lav til at passe med observationen.

Paa Ringerike kan man ved gunstig belysning se dele af bygden.

Tryvandshøiden viser sig som smal stribe over de foranliggende aaser. Taarnet kunde jeg ikke se med theodolitens lille kikkert.

Voksenkollens sanatorium er synligt som en hvid flek lige over kanten af den foranliggende aas. Naar eftermiddagssolen skinner paa det store hvide hus, maa det vistnok kunne sees med blotte oine. Jeg skulde tro, at det ogsaa en mork hostaften maa tage sig godt ud med sin elektriske belysning.

Gjerlekollen i Lier og *Haukaas* ved Sarabraaten er anfort efter beregning. Den sidste vil nok kunne sees under gunstige omstændigheder, men kun som ganske ubetydelig.

Nærerkollen er en rund kolle, som viser mod fjernt land, rimeligvis *Geiterudfjeld* ved Oieren; afstand 132 km.

Eggekollen har ogsaa en fjern baggrund. Linjen peger mod *Hølandsvarden*, hvis afstand er 152 km.

Villingstadaasen er synlig som en fjern ryg, derved at sigtelinjen stryger langs Drammens-vasdraget.

Linnekleppen, et af Smaalenenes hoieste punkter, er anfort efter beregning, da det er mig sagt, at Gausta kan sees derfra. Der maa vistnok særlig gunstige omstændigheder til, for at den skal skille sig ud, seet fra Gausta.

Vaalervarden indgaar i gradmaalingsrækken og er ligeledes opfort efter beregning. I 1869 blev der gjort et forsog paa at gjore den synlig fra Gausta ved en fast heliotrop. Varden var en pyramide af tommerstokker, som oprindelig havde været reist paa fire hoie stolper for at gaa klar af den omliggende skov, men da heliotropen skulde opsættes, var det hele blæst overende, saa pyramiden, som laa paa bakken, maatte reises paa sin egen basis. Heliotropen blev fæstet i toppen af den midtstok, der stak op af pyramiden, men saavidt erindres lykkedes det ikke at se den fra Gausta. Den hele forhoining er kun 118 m. over havet.

Den *snip af Smaalenene*, som er anfort i retningen 357°, blev observeret om formiddagen som »meget fjernt lavt land«. Linjen peger mod Boaasen i Varteig, men dennes afstand er saa stor (156 km.), at den neppe har kunnet sees paa den tid af dagen. Det har i det hele sine vanskeligheder at identificere de lave hoider i denne fjerne del af landet, da dertil egentlig vilde kræves storre noiagtighed i

maalingen af de vertikale vinkler, end det lille instrument var i stand til at yde.

Skibergfjeld, som ligger ret op for Eidsfos jernverk, er den ryg, som danner baggrunden for Jonsknuten. Der er ingen udpræget top, men den anførte retning gjelder det trigonometriske punkt, som paa fjeldet selv er betegnet ved en granitstøtte.

Som et kuriosum kan tilføies, at jeg om formiddagen den 21de juli blev opmerksom paa røgen af en skovbrand, hvis retning jeg noterede med tilføielse »paa Ringerike?«. Et par dage efter læste jeg i en avis for 22de juli, at der dagen i forveien havde været en mindre skovbrand i Løkebergskoven ved Sandviken. Jeg kunde naturligvis ikke se selve brandtomten, men kun røgen, som steg op mellem aasene. — Om eftermiddagen saa jeg en lignende røg i retning af de øverste dele af Numedal. Dette har maaske snarere været en af de mosebrande, som i tørre sommere let opstaar i fjeldet ved uforsigtighed af gjætergutter, men som sjelden faar nogen større udstrækning. Paa min senere vandring over fjeldet saa jeg flere merker af saadanne, dels tomter, dels røg. — En anden mindelse om tørken fik jeg paa følgende maade: Jeg kom ned til Hallingdal ved den øvre ende af Strandefjorden og maatte da gaa et lidet stykke langs stranden for at komme over en bro. Her skræmte jeg først op et rypekuld, saa et tiurkuld, og da jeg var kommen over paa den anden side, kom en hare hoppende foran mig i landeveien. Den satte sig paa bagbenene og saa sig lidt om og forsvandt saa nedover i krattet. Dyrene søgte tydeligvis ned til fjorden efter vand.

Det interesserede mig at vide, hvad det er for et fjeldførerne paa Gausta har udgivet for Galdhøppiggen, men ingen af dem kom op den dag, jeg var der. Dagen efter, da jeg havde bragt instrumentet ned til Tuddals sanatorium for at faa det sendt hjem, mødte jeg imidlertid paa tilbageveien til hytten en gammel veltjent fører, Halvor Kaase, almindelig kjendt i Vestfjorddalen under navnet Keiseren. Vi var da for lavt nede til, at han kunde paavise punktet,

men efter den beskrivelse, han gav, skulde jeg næsten tro, at det maa have været Skagstind, skjønt denne ligger over 15° længere mod øst. Galdhøpiggens retning skulde være 242° 38′. Keiseren fortalte, at han havde sin kundskab om Galdhøpiggen fra en reisende, han engang havde fort op.

Hvor stort areal man kan overse fra Gausta, er vanskeligt at beregne, thi om en række fjerne tinder rager op bag en nærmere ryg, bliver der jo et stort mellemliggende terræn, som ikke sees, hvorhos de fleste dalfører er skjult. Tager man imidlertid ikke hensyn hertil, men nøier sig med et middeltal af de foran givne afstande til punkter, som viser mod himmel, saa faar man 127 km., hvilket giver et areal af 50 000 km.², eller næsten en 1/6 af hele rigets fladeindhold. Men arealet af det, man virkelig ser, er af ovennævnte grund adskillig mindre.

- - - - -

Skjønt det er sikkert nok, at Galdhøpiggen ikke var synlig fra Gausta under ovennævnte observationer, som blev udført under meget gunstige omstændigheder, kunde det dog tænkes, at den kan komme frem under endnu stærkere lysbrydning. Fra Telemarken gik jeg derfor nordover saa langt som til Nystuen paa Fillefjeld og besteg derunder nogle mellemliggende fjeldpartier for at maale deres høide med et barometer, som var mig velvillig overladt af det Meteorologiske Institut.

I forbindelse hermed skal jeg nævne, at da veien fra Skurdalen til Aal i Hallingdal fører over fjeldet *Sangeren*, gjorde jeg en liden afstikker op til toppen af denne, hvor man har en fri og vakker udsigt. Det store Numedalsvand Rødungen danner en smuk forgrund i øst, Hallingskarvet er nærmeste nabo i vest paa et par mils afstand, og bag den ser man tilvenstre Hardangerjøkelen, tilhøire en lang række andre snefjeld. Gausta rager op i syd; et mellemliggende fjeld, maaske Gavlen mellem Tinn og Opdal, skyder en skarp kam op i Gausta uden dog at naa op til randen. I nord har man Hemsedalsfjeldene, blandt andet de to toppe, som

ovenfor er kaldt Lovdalsberg og Blaaberg, men i nordost rækker man over paa den anden side af Valdres; saa vidt jeg kunde bedømme efter et lidet lommekompas, ser man Skagstind, Langsuen og Synesfjeld.

Den første fjeldgruppe paa denne kant, som gjennemskjæres af linjen Gausta—Galdhøpiggen, er amtskartets Blaaberge, hvor den gaar over den østlige del. Under overgangen fra Aal til Hemsedal fandt jeg efter anvisning af sognepresten i Aal, en gammel universitets-kamerat, godt nattekvarter paa en af Nystølene, tilhørende en sætergrænd saa stor, at der for flere aar siden er bygget et lidet kapel. Herved fik jeg leilighed til den ene dag at gaa op paa *Buarnatten*, den sydostligste af gruppen, hvor udsigten mod nord er stængt af de nærmeste naboer; dagen efter lagde jeg veien til Hemsedal over en af disse, amtskartets *Svarefjeld*. Her kunde jeg for første gang paa denne rute se Gausta og en del Jotuntinder samtidig. Da jeg senere kom frem til Nystuen og fik se Emanuel Mohns panorama fra Stugunøse, kjendte jeg dem straks igjen som Skagastølstinderne og deres nærmeste naboer mod øst.

Svarefjeld viste sig at være henved 1 500 m. høit, men lidt i nordvest var der en anden ryg af samme gruppe, som jeg anslog til at være ca. 30 meter høiere, og lidt vestenfor denne igjen en tredje, som maaske var endnu lidt høiere. Den høide, man paa denne maade kommer til, er saa nær »den tilladelige grænse«, at jeg ikke tør benegte muligheden af, at sigtelinjen Gausta—Galdhøpiggen kan slippe over denne fjeldgruppe under sterk refraktion.

Ved overgangen fra Hemsedal til Nystuen overnattede jeg paa en af de øverste sætre i Grøndalen, lidt nordenfor Næverskaret, og fik derved en eftermiddag til at gaa op paa *Storeboteggen*. Da jeg var kommen op paa toppen, som viste sig at være henved 1 700 m. høi, fandt jeg, at fjeldet lidt i sydost har en endnu høiere ryg. Det var da for langt paa dag til, at jeg kunde gaa derop, men jeg anslog den til at være ca. 100 m. høiere. Denne høide vil være tilstrækkelig til at afstænge den tidtnævnte sigtelinje,

selv under extreme brydningsforhold, forudsat at linjen træffer det høieste parti. Herved er imidlertid at merke, at de gamle amtskarter ikke er tilstrækkelig nøiagtige i detaljerne til at afgjøre, hvorvidt dette finder sted, navnlig ikke for Storeboteggen, som ligger paa grænsen af to amter, og hvis gjengivelse paa begge karter er noksaa ufuldkommen. Fra den nordre ryg kunde jeg ikke se Gausta, men luften i syd var begyndt at blive lidt disig, saa jeg ikke kunde afgjøre, om det kom deraf, eller om den var skjult. Havde jeg vidst, at tingen skulde stille sig saa tvilsom, kunde jeg ved at maale en vis vinkel paa Gausta med en gang have afgjort sagen, men tiden var knap, og da jeg saa de andre Jotuntinder trænge frem, men ingen Galdhøpig, følte jeg mig allerede temmelig sikker.

Storeboteggen er magelig at bestige, naar man først er kommen op i Næverskaret, hvis tilgang er lidt ulændt; fjeldet er for det meste dækket af fladstenet ur med enkelte fonner. Jeg kunde se, at den søndre ryg rimeligvis vil kunne naaes hurtigere og lige saa let gjennem et dalføre, som kommer op søndenfra.

Jotunheimen ser man her i sin fulde udstrækning lige fra den karakteristiske Austabottind i vest til de tammere formationer østenfor Gjendin og Bygdin. Den egentlige tinderække omspænder en bue paa over 50° af horisonten, og man har den her paa en saadan afstand, at skjønheden dominerer over kulden og vildheden.

Da nogle af de maalte høider maaske ogsaa kan være af interesse for andre, hidsættes nedenfor i Tabel II en liste over resultaterne. Ved beregningen er der taget hensyn til lufttrykket i havets niveau efter de daglige veirkarter, og høiderne er afrundet til nærmeste ti meter; men det maa dog bemerkes, at høidemaalinger med barometer, og navnlig aneroid-barometer, lettelig kan blive usikre paa en 20—30 m., i store høider stundom mere. Temperaturen spiller en dobbelt rolle, nemlig dels derved, at den gjerne paavirker

selve barometret, selv om dette angiver sig som kompenseret, dels indgaar den, multipliceret med en faktor, ved beregningen af høiden. Da barometrets afhængighed af temperaturen i dette tilfælde var ubekjendt, har jeg slaaet begge dele sammen og udledet en empirisk temperaturfaktor ved hjelp af de punkter, hvis høide var bekjendt forud. Ogsaa disse, af hvilke de fleste skyldes ældre maalinger med kviksølv-barometer, er medtaget i listen; herved kommer naturligvis ikke de ældre værdier uforandret igjen, da den benyttede temperaturfaktor beror paa et middeltal.

Tabel II. Høider over havet.

	Meter.
Gaarden Løvheim (Kleppenhagen) i Sauland . . .	100
— Rui i Tuddal	460
Tuddals sanatorium	860
Overgang fra Tuddal til Gaustavidden, høieste punkt	1 280
(Gaustahytten*)	1 820
Gaarden Dale i Vestfjorddalen	260
Hotel ved Strand i Vestfjorddalen	200
Gaarden Maurud i Tinn	270
— Skovlebø i Tessungdalen	760
Overgang mellem Tinn og Opdal (ved Gavlen). .	1 160
Gaarden Tanberg i Opdal	560
— Brosterud »	790
Høidepunkt af veien fra Opdal til Dagalien . . .	1 090
Bro over Laagen i Dagalien	840
Gaarden Kjønaas »	900
Paa fjeldet mellem Dagalien og Skurdalen . . .	1 090
Gaarden Borge i Skurdalen	850
Bækken ved Haldalssæter, mellem Skurdalen og Hallingdal . . .	850
Teinhovdsæter —»— —»— . . .	980
Sangeren, top —»— —»— . . .	1 170

*) Selve Gaustatoppen angives i gradmaalingens publikationer til 1875 m., ifølge trigonometrisk maaling. Desværre forsømte jeg at aflæse barometret paa toppen, hvad der vilde have ydet en ønskelig kontrol.

	Meter.
Gaarden Sundre i Aal	450
Nystølen mellem Aal og Hemsedal	1 010
Buarnatten (nærmeste top i nordvest for sætrene) .	1 350
Svarefjeld, nordre top	1 460
Versjø, nordende	1 260
Hammerskaret, mellem Aal og Hemsedal	1 350
Gaarden Fauske i Hemsedal	660
Kljaansæter i Grøndalen	1 000
Det vand, hvorfra elven løber ud i Næverskaret .	1 430
Storeboteggen, nordre ryg	1 690
(søndre ryg saa ud til at være ca. 100 m. høiere)	
Tjern i Grøndalsbotten	1 330
Skar i syd for Fossegratjern	1 550
Skar i vest for samme	1 660
Nystuen paa Fillefjeld	990
Hotel ved Tyins sydende	1 110
Udsigten paa Skineggen	1 510
Eidsbugaren ved Bygdin	1 090
Hotel ved Raufjord	1 080
Gaarden Skammesten i østre Slidre	730
— Heggenes —»—	510
— Fagerlund —»—	340
Høieste punkt paa veien over Tonsaasen	750
Tonsaasen jernbanestation	680

Den sidste er ifølge jernbanens nivellement 682 m.; denne nære overensstemmelse maa dog betragtes som tilfældig.

— --- —

UR TURIST-LIFVET I NORGE

AF HASSAN

Ett kort besök i Sætersdalen.

UTI ett berg- och fjäll-land som Norge bildar nästan hvarje dalföre, där ej järnvägarne ännu trängt fram, liksom en liten värld för sig själf, som under större delen af året har föga eller ingen beröring med angränsande dalfören och kanske äfven mycket litet med den yttre världen. Denna afskiljdhet har gjort, att en mängd gamla seder och bruk kunnat kvarlefva längre, än eljest varit möjligt, och äfven uti det allra sydligaste Norge finnas ännu dalar, där befolkningen vidt afviker i klädsel, utseende och vanor från ganska nära liggande trakters invånare. Bland dessa isolerade bygder intager måhända den öfver 120 km. långa Sætersdalen det främsta rummet genom sin ännu i våra dagar i mycket bibehållna mångsekelgamla prägel. Genom jernväg och ångbåtar har dock den nya tiden redan begynt att skjuta bresch i dess uråldriga allmogeseder och bruk. Industri och turistlifvet börjar äfven här att mer och mer framträda.

Med jernväg till Byglandsfjord och på ångbåt öfver detta fjällomkransade stora vattendrag, voro vi snart vid Sommerhjems då nyuppförda hotell, omgifvet af barrskog

på ena sidan och med utsigt öfver fjorden och fjällen på den andra. Där rådde ett gladt turistlif. Krocket och det italienska spelet boccia spelades under konversation med trefliga norska och engelska familjer, och dagen slutades med dans och musik. Som en omväxling uti detta lif, gjordes utflykter i vagn till en härlig utsiktsplats vid Byglandsfjorden. Man medförde förfriskningar och hade det muntert

Stuga med en stabur.

under den vackra sommaraftonen, till dess solen begynte gå ned bakom de mörka, allvarliga fjällen.

En dag företogs en längre utflykt upp till en fiskarhydda vid Veilevandet, där det fördes ett frisk fjällif och fiskades laxöring. Återfärden öfver fjällen togs ner till sätrar vid Sandvandet, där en skämtsam middag åts på *le beau reste* af matsäcken, uppdukad på en aflyftad laddörr, under det framför oss öppnade sig en vacker tafla med ödsliga barrskogar och höga fjäll, långt uppifrån hvilkas

sluttningar tydligt hördes en sæterjäntas klara toner i den stilla augustiaftonen. På ett par ställen syntes en mängd stenar hoplagda i en aflång, buktig form, utvisande, enligt här bruklig sed, platsen, där någon person aflidit uppe i fjället.

Genom myrländta skogar och utför skogbeklädda branter bar det från fjällen åter ner till Sommerhjem, där det en afton var stor danstillställning för allmogen, och där vi fingo se de små, men mycket groflemmade sæterdalskorna, i sina utstående korta kjolar och dekorerade med silfverspännen och broscher, med lif och lust dansa sin halling, i hvilken äfven en och annan af turisterna deltog.

Stabur vid Ose.
Från 1600-talet.

En eftermiddag gjordes en utflykt till Ose — en af de äldsta och rikaste bondgårdarne i Sætersdalen — där vi fingo beskåda en gammal stabur från början af 1600-talet, i hvilken förvarades familjens dyrbara garderob med bröllopsdräkter, smycken, husgeråd m. m. Denna del studerades af en mängd muntra engelska och norska fröknar, och så fingo vi en af bonddöttrarna att kläda sig i bruddräkt, den finaste i hela Sætersdalen, hvarpå hon fotograferades. Denna dräkt är både dyrbar och praktfull; men genom den korta utstående klädningen och den klumpiga, allt annat än graciösa figuren förtages helt och hållet detta intryck. Hvardagsdräkten är också snarare ful än vacker; men till både den

Brud. Sætersdalen.

manliga och kvinnliga nationaldräkten höra smycken af silfver, såsom knappar, söljor och spännen, som äro vackert arbetade och hos de förmögnare gått i arf genom flera generationer. Men vinstbegäret har trängt undan pieteten för gamla minnen, och få äro nu mera de, som ha något i behåll, ty engelsmännen hålla riktig jakt efter dessa smycken. Litet hvarstädes i Sætersdalen sysselsätter sig allmogen med dessa filigransarbeten såsom hemslöjd och utför dem väl. En dag kom en sæterdaling och bjöd ut sina prydnader, och då min hustru frågade honom, hvar han fick silfret ifrån, svarade han, att han använde pengar. Hon upplyste honom då att det var stort slöseri, emedan en myntad krona ej har mer än ungefär 55 öres silfvervärde, och att det var bättre att köpa oprägladt silfver. Han tittade då på henne ganska fundersam och sade: »Det har du da ret i.«

Hvad som genast faller en främling i ögonen, är Sætersdalens manliga nationaldräkt, som förefaller ful, opraktisk, ja rent af komisk. Den består af ett enda, vidlyftigt, säckliknande plagg af grå vadmal, som går ända upp till

Sæterdaling.

skuldrorna och hålles uppe med ett par korta remmar öfver axeln. Plagget är baktill prydt med en skinnlapp, som varierar i storlek allt efter bärarens förmögenhetsvilkor. Den rike bonden låter således skinnlappen gå ända upp på skuldrorna och ned på benen, då den mindre bemedlade får hålla sig anspråklösare proportioner; och hålles detta bud noga i helgd. Vid högtidliga tillfällen sätter han på sig en mycket kort väst af röd vadmal, framtill prydd med snören och små tätt sittande silfverknappar.

Mer hunno vi ej få se af Sæterdalens nog i mycket intressanta kvarlefvor från gamla tider, värda ett längre och af hotell- och turistlifvet mera oberördt besök.

Några engelska turisttyper.

1. *En hungrig engelsman.*

En gång, då jag styrde kosan till Norges vildmarker, beslöt jag att så mycket som möjligt undvika de stora turiststråkvägarne och kom så till en afsides liggande bondgård. Till denna vrå af världen föreställde jag mig, att inga turister, undantagandas mig själf, kunnat leta sig fram; men jag blef snart tagen ur min villfarelse.

När jag inträdde i hufvudbyggnaden, befann jag mig snart uti ett stort rum af gammal norsk allmogestil, där det utspelades en scen, så komisk, att jag genast instämde i den allmänna munterheten.

Strax före mig hade en engelsman, trött och hungrig, anländt till gården och var nu som bäst i färd med att beställa sig en måltid. Vid de stora turistlederna är det ganska vanligt, att allmogen, om icke talar, åtminstone förstår engelska språket, så att den resande turisten från Albions ö kan blifva betjänad äfven på andra håll än i de stora turisthotellen. Här däremot hade vår engelsman förgäfves försökt göra sig förstådd på sitt eget språk och därför måst tillgripa andra medel. Af sin hårdt hoprullade

näsduk hade han förfärdigat något, som skulle föreställa ett ägg, och nu hoppade han jämfota omkring, alltjämt högljudt kacklande så likt en höna som det var honom möjligt och släppte upprepade gånger ned det fingerade ägget från ryggslutet, därmed tydliggörande, huru många ägg han önskade för att tillfredsställa sin mages kraf.

Sedan vi alla skrattat ut och jag hälsat och sagt mitt ärende, som var ungefär detsamma som engelsmannens, kom denne snart underfund med att han ej vidare behöfde tala teckenspråk. Emellertid hade vi alla fått oss ett uppfriskande skratt, tack vare engelsmannens obenägenhet att lära sig andra språk än sitt eget.

2. *En laxfiskande engelsman.*

Såsom typen för dessa Albions söner, hvilka med passion gått upp i lax och laxöringfisket, skulle jag vilja beteckna en medelålders man, som jag en gång träffade i Norge och som ej gjort stort annat än fiskat sedan flera år tillbaka, eller alltsedan han såsom tidigt pensionerad militär tagit afsked från sin tjänstgöring i Indien. När säsongen var slut i Norge, reste han till ett annat land, och på detta vis jorden rundt, och han hade mycket väl reda på de bästa platser för fiske. Alla fiskar han tog upp vägdes och antecknades. En stor del fotograferades också.

Detta allt var emellertid ej så anmärkningsvärdt som det förhållandet, att han under allt sitt fiskande äfven tycktes hafva ärft en del af fiskarnas egenskaper. En dag råkade han få en stor laxkrok med hullingen djupt in i ena handen. Utan att det allra ringaste bekymra sig därom, slet han helt vårdslöst ut kroken, som kvarlemnade ett ganska stort öppet sår, ur hvilket dock ej flöt en droppe blod. Karlen tycktes hafva hvarken blod eller känslor för smärta.

3. *En engelsk prestfru.*

På väg till jaktmarker uppe i Österdalen, kom jag en gång til Rena station med dess mot alla resande välvilliga stationsinspektor och ståtliga, uppstoppade elg vid buffeten.

Jag hade just slutat min enkla supé på ett närbeläget hotell i sällskap med en norsk doktor, då det kommer ett bud från stationen, med förfrågan om någon af oss kunde engelska, enär en engelsk dam stannat där och ingen förstod henne. Vi skyndade oss genast ut och fingo då höra, att den engelska damen önskade ligga öfver natten vid Rena, hvarpå vi inom kort sutto i full konversation med ett orginellt fruntimmer, som beredde oss en glad stund.

Damen i fråga var en, som det tycktes, förmögen medelålders fru med stor resvana och som på olika förhållanden syntes kunna tillämpa den mycket goda regeln »make the best of it.« Hon hade dessutom ett briljant humör och en särskild förmåga att hastigt göra sig hemmastadd och bekant med personer, om också på ett mera ovanligt och ibland rent af komiskt sätt.

Sedan hon fått sitt rum på hotellet och kommit ned i matsalen, var det första hon sade till doktorn och mig: »Have some whisky and a little chat!« Och så tog hon

upp ur sin väska en resflaska med whisky, hvars innehåll doktorn och jag läto oss väl smaka till vår grogg. När vi så pratat om ett och annat, skålat och fått höra, att hon var född irländska, bodde i London, som hon afskydde, var gift med en engelsk prest, som nu låg nere i Madras i Indien och predikade för hedningarne (eller kanske för engelsmännen, som nog kan vara lika nödvändigt), hade barn utspridda på vidt skilda platser i världen och själf ensam, men glad och lifvad, nu på hösten var på väg upp till Hjerkin i Dovrefjällen för att inandas en bättre luft än den ohyggliga Londondimman — så tyckte både doktorn och jag, att vi träffat på en ovanlig prestfru. Men vår förvåning skulle dock ännu mera ökas, när hon bäst det var helt allvarligt utropade: »Doktor, jag har en fru åt Er. Jag ser att hon passar Er. Jag såg henne i Kristiania på vägen hit.«

»Det var säkert i spegeln«, inföll doktorn skämtsamt.

»Oh! God gracious! It is a young, sweet girl,« försäkrade den engelska prestfrun, och så anförtrodde hon oss namnet på den norska fröken.

»Men jag tycker mer om en fru som Er«, envisades doktorn.

Vi brusto alla ut i ett hjärtligt skratt, och just då vi hade som skämtsammast, bröt den engelska frun laget med ett mycket vänligt: »Good night, friends. No whisky more. Doctor, do not forget her!«

4. *En engelsman i frack.*

Då resorna till Norge äro billiga, kommer i regel från England en stor turistpublik, som ofta visar sig vara allt annat än »first class« och som uppträder i kostymer och på ett sätt, som ej skulle gå an hemma i moderlandet. De stora Medelhafsångarna och de luxuriösa flytande hotellpalats, som föra passagerare till Indien, Australien eller andra aflägsna världsdelar, bjuda på en helt annan publik än de stora turistångarne till Norge. Dock förekommer det icke

sällan, att en och annan af dessa mera distingerade engelsmän, som öfverallt och alltid älska att uppträda »dressed«, förirrar sig äfven till Norge.

Den engelska konservatismen, som har sina mycket goda sidor, visar också ibland underliga utväxter, när inrotade vanor och fixa idéer få växa ut till opraktiska, rent af galna seder och bruk. Vanorna hemma i England tillämpas sålunda på platser, som i alla afseenden äro olika med Englands, och följden blir, att engelsmän ibland förefalla rent af löjliga.

Med ångaren »Mars«, på väg från Nordkap, reste för flera år sedan bland en mängd andra turister en gammal engelsman, som ådrog sig icke endast alla de andra passagerarnes uppmärksamhet, utan också deras största medlidande, något som dock icke tycktes inverka det minsta på honom. Det var en af dessa engelsmän, som alltifrån skoltiden äro vana att snart sagt dagligen kläda sig i frack och som anse sig mindre snygga, ja rent af vantrifvas, i alla andra kläder. Denna vana hade vår turist tagit med sig ända till Nordkap. Hans hela utrustning utgjordes af en liten väska och en paraply, under det hans dräkt bestod af svart frackkostym med hög svart hatt och hvit halsduk (en ljusgrå hatt hade varit finare). Han hade tydligen betraktat Nordkap som »a very small trip« och därför ej tagit ens ytterrock eller regnkappa med sig, något som han nog bittert ångrade. Det var nämligen en af dessa kalla somrar, då den, som rest i Norge, vet att man med nöje kan gå vinterklädd midt i sommaren. Då ångaren »Mars«, med hvilken engelsmannen reste, kom till Bodö — det var i slutet af Juli — föll det en dag fotsdjup snö rundt omkring hela Saltenfjorden. När man då såg mera erfarna och förtänksamma resande sitta pelsklädda eller eljest taga på sig så mycket kläder de hade med sig, föreföll den stackars engelsmannen ännu mera beklagansvärd. Huttrande af köld, satt han hopkrupen vid ångarens skorsten i sin frackkostym, enär han ej tålde vid att vistas under däck för sjösjuka och troligen också ville se sig omkring. Men

då en medresande frågade honom om han ej frös och om han ej ville låna en rock, tro ej, att han då svarade sig ja eller tack, utan i stället ett bestämdt »no«.

Albions son är för stolt för att vilja erkänna sina egna begångna misstag eller at låna kläder af andra. Oberörd af allt fortsatte han i sin lätta kostym sin resa till London via Trondhjem, Stockholm, Malmö, Köpenhamn och Paris. Och väl hemkommen, försäkrade han antagligen för sina vänner: »A pleasant and excellent trip.«

Detta drag hos engelsmännen har en vacker sida, men nog förefaller det mången bra ensidigt.

5. *En engelsman, som reste derför att det var billigare än att vara hemma.*

Jag hade gjort min första resa till Norge. Jag hade gästat den vänlige Ole Bolkesjö och der fått skåda en oförgätlig tafla af en storslagen fjällnatur, infattad i en imponerande ram af de väldiga Lie-fjällen (där den franska ballonen föll ned under tysk-franska kriget) ända upp till det i nordvest uppstigande Gausta-Fjället, i solnedgången skimrande från rosenrödt till ljust blågrå färgton. Jag hade under en natt bestigit Telemarkens och södra Norges högsta fjäll, Gausta-fjället, med dess gigantiska klippblock, hvitskummande fjällbäckar, djupa klyftor, klipputsprång och sekelgamla granar på sluttningarna bland vindfällen och moras och där mötande slåtterfolk berättade, att de nyss råkat en björn; hade från den 1787 mtr. (6020 fot) höga fjälltoppen sett en klar soluppgång öfver det ödsligt storartade landskapet, där hela södra Norge ligger likt en stor karta under ens fötter; hade på nedfärden från fjället mött ett större följe till häst med den sedan i syd-Afrika så sorgligt omkomne franske kejsarprinsen Napoleon i sällskap med vår kronprins, som då han såg mig bära jaktgevär på axeln, vänligt frågade mig, huru jakten lyckats. Jag hade slutligen beträdt Maristien vid den mjölkhvita, öfver 700 fot höga Rjukanforsen och öfver Mjösvandet kommit in uti

Gaustafjället med stabur i Förgrunden.

aflägsna fjällmarker i Hardangervidden, där jag legat på renskytte och slitit ondt, innan jag förbi den lilla träkyrkan vid Aamotsdal kom ut i bygden vid Hjartdal, för att genom Kongsberg vända kosan hem till Sverige igen.

Under en del af denna lilla resa, som jag företog ensam, endast ekiperad med en liten väska innehållande det allra nödvändigaste, en regnrock och min lilla 450-kaliber-studsare, kom jag af en händelse i sällskap med en engels-

Ole Bolkesjö och hans stabur.

man, hvars fullständigt apatiska liknöjdhet både förargade och förvånade mig. När han passerade de mest sevärda platserna, sof han, eller också läste han i en bok, när han ej åkte. Men genom denna likgiltighet för omgifningen råkade han också ibland att få stanna öfver vid skjuts-stationer, där andra varit så omtänksamma att genast beställa skjuts, något som likväl ej syntes genera honom det allra minsta. Tvärtom syntes han vara lika hemmastadd öfverallt, eller kanske rättare sagt ingenstädes; ty han bekände verkligen för mig, sedan vi länge samtalat om ett

och annat, att det var så dyrt i England, att han ej hade råd att vara hemma, och så frågade han mig, hvarthän han skulle resa under de närmaste 14 dagarne, som han ämnade tillbringa i Norge, för att sedan på hösten fortsätta sitt flackande lif i något annat land. Det tycktes göra honom precis detsamma, hvart han reste, blott han slapp tänka på hvarthän det nästa gång skulle bära af. Då vi skiljdes, lemnade jag honom ett reseprogram för 14 dagar och tänkte, att jag ej vidare skulle få höra af honom. Men döm om min förvåning, då jag en lång tid efteråt — jag tror det var vid jultiden — får ett bref med ett hjärtligt tack för den hjälp jag visade honom. Detta spred ett försonande skimmer öfver den stackars engelsmannens tillvaro, som nog många ytliga betraktare se med mycket olika ögon.

Det finnes i England, som annorstädes en fattig adel, som af ekonomiska skäl ej kan följa landets stränga etikett och som eger gamla skuldsatta egendomar eller hus, dem de icke kunna bebo utan att representera eller också bli utstötta ur umgänget, hvilket senare de icke ha mod till eller af andra orsaker ej vilja utsätta sig för. Kanske var han en af dem.

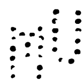
En ovanlig månskenspromenad.

Mänge hafva varit uppe på Snehættas 2321 meter eller circa 7820 fot öfver hafvet belägna topp; men få torde hafva bestigit detta fjäll under en mörk, om också månskensbelyst septembernatt. En sådan nattvandring bland dess stenar, klippblock och moras med djupa hålor bland de ofta lösa stenarna torde höra till de mera äfventyrliga och riskabla fjällturerna. Men så blir också intrycket af det gigantiskt storartade fjäll-landskapet så mycket starkare.

Det var för många år sedan och långt innan den norska jaktlagen hunnit taga bort den känsla af frihet, som jakten i Norge förut kunnat bjuda på, eller hunnit fördyra och försvåra hvarje tillfälle till jakt på allt slags storvildt, vare sig älg, vildren eller hjort, som jag en höst låg uppe i Dovrefjällen på vildrenjakt.

Rjukanfossen.

Som kvarter under dessa jakter tjänade den lilla Parkersbuen, så kallad efter en engelsman, som uppfört denna primitiva bostad högt upp i en brant fjällsluttning, med lämpligt läge för jakt å vildren. Den lilla stugan, som utvändigt liknar en jordkula, var till en stor del ingräfd i den branta sluttningen; men var invändigt brädfodrad och beredde jägaren ett för sådana platser utmärkt logi. Mobleringen bestod den tiden af två sängar, ett bord och en stol af allra enklaste slag.

I alla riktningar hade jag i sällskap med den gode renskytten Jonas genomströfvat Dovrefjällen, och förgäfves ytterligare sökt en »storbukk« på det höga och besvärliga Nystuehöen, hvars topp jag besteg. Jakten var afslutad, och utanför vår dörr lågo tvenne vackra hornbeprydda renhufvuden som jakttrofeer, och då vi på aftonen sista dagen af vår sejour kommo till foten af Snehætta, tyckte vi, att vi ej heller borde lemna detta fjäll obestiget. Vi beslöto att genast sätta företaget i verket, enär afresan från Dovrefjällen redan var bestämd till följande dag, så att det enda tillfälle, som återstod, var att gå upp nu på natten.

Det var en lugn, klar om också här uppe i fjällen något kylig dag i medlet af September, och solen var just i nedgående, då vi började att klättra upp för de nedre branterna af Snehætta. Vi hade aldrig vågat det, om vi ej vetat, att en klar fullmåne skulle lysa upp vår nattliga marsch.

Endast från en sida kan man komma upp till Snehættas evigt snöbetäckta spets. Vägen ditupp är delvis brant och ganska besvärlig; men som fjällbestigning betraktad jämförelsevis lätt. För oss blef den emellertid ytterst tröttsam och riskabel, därigenom att de senaste dagarnes växlande väderlek åstadkommit en hal och slipprig isskorpa, som gjorde vandringen öfver de besvärliga, hopgyttrade stenörarna ännu svårare i den förrädiska månskensbelysningen med dess vilseledande skuggor och dagrar. Ibland slant foten på stora, rörliga stenar, och det ena eller båda benen kommo ned i ett hål mellan stenblocken. Hade vi

ej varit så uppöfvade med fjällmarscher, som vi då voro, är jag rädd för att vi brutit benen af oss.

Vid solnedgången voro vi ett godt stycke uppför fjället. Öfver en mil österut låg skuggan af Snehætta utbredd, under det att det vilda fjäll-landskapet på båda sidor därom glänste i den nedgående solens rödaktiga skimmer.

Plötsligt vändes vår uppmärksamhet åt annat håll. Bortifrån de afgrundslika stalp, som öppna sig på sydvestra sidan af fjället, hördes starka, men dofva knallar, likt aflägsna kanonskott, och vi upptäckte snart, att dessa ljud framkallades af stora sten- eller klippblock, som tidens alltjämt gnagande tand lossnat från deras fästen och som nu störtade ned i afgrunden. Detta sker nästan dagligen under de tider af året, då temperaturen är än öfver än under fryspunkten. Snövattnet, som under dagens lopp runnit ned i remnor och sprickor, fryser efter solnedgången till is och utvidgas samtidigt med en kraft, tillräckligt stark att lösspränga stora klippblock, som hängande på själfva fjällbranten, lätt lossna och falla ned.

Under vår marsch uppåt fjället höllo vi också utkik efter vildren, hvaraf syntes färska spår, som jämte fällda renhorn, vittnade om att äfven Snehætta den tiden utgjorde ett af dess tillhåll.

Efter en under sådana förhållanden tämligen rask marsch, voro vi slutligen lyckligen och väl uppe på toppen med dess storartade panorama öfver många kvadratmil vilda och ödsliga fjällvidder, bland hvilka långt i sydväst Jotunheimens hvita, snöbetäckta spetsar glänste i månskenet.

Straxt intill fjällets västra sida torna sig egendomliga fjällformationer, storslagna vittnesbörd om de väldiga naturkrafternas verkningar. Dessa fjällspetsar, af ovanliga former och föga understigande Snehættas högsta punkt, förete flere hundra fot höga, alldeles lodräta fjällväggar och tvära, oregelbundet afskurna toppar, allt af mörk svartbrun färg. Beströdda med hvita snöfläckar, som där och hvar fattat fäste på de lodräta klippväggarna, företedde dessa fjäll i

den nattliga belysningen en i hög grad dyster, men också imposant anblick.

Nedanför dessa fjäll utbreder sig en stor snöbrä, stupande brant ned i en fjällsjö, helt och hållet bildad af den smältande snön. På denna delvis islika snömassa ligga mångenstädes hopade stenmassor och väldiga stenblock — moräner — som gifva ett ännu mera vildmarksartadt intryck åt landskapet.

Emellertid var temperaturen mellan 5 och 6 grader Celsius under fryspunkten, hvarför vi snart begynte nedstigandet, som isynnerhet under natten är ännu mera riskabelt, öfver isbelagda stenar och fjällsluttningar af de mest växlande former.

Då vi efter en besvärlig vandring, som på dagen hade varit en lätt sak, lyckligen åter kommo ned till foten af fjället, syntes Snehættas topp skimra likt silfver i månskenet, under det på sidorna därom uppstego kolsvarta fjällväggar, som gåfvo en dyster och storslagen prägel åt det vilda landskapet, öfver hvilket månskenet utbredde fantastiska skuggor och dagrar. Långt nere i dalarna glittrade fjällbäckarna, och var deras sorl det enda, som här afbröt den högtidliga tystnaden. Några stora, hvita fjällugglor sväfvade som spökliga skuggväsen tyst omkring oss, än mera ökande effekten af det trollska och vilda fjälllandskapet i månskensnatten.

Ej förr än långt efter midnatt framkommo vi till vår lilla jaktstuga i fjällen, där vi snart tungt insomnade.

STETIND

AF HOWARD PRIESTMAN

INDTIL sommeren 1904 har saavidt vides kun en eneste engelsk tindebestiger seet og identificeret den vidt berømte Stetind, og da han saa den fra Frostisen, var han altfor langt borte til at kunne gjøre sig noget begreb om de vanskeligheder, en bestigning af den vilde frembyde, eller om dens beliggenhed i forhold til de nærmeste fjorde.

Naturligvis maa enhver, der i klart veir har befundet sig paa en af de høiere toppe i Lofoten, ganske tydelig have seet denne tind, som taarner sig høit over alle sine naboer omkring Ofotenfjord, og som tydelig kan sees fra bryggen eller hotellet i Svolvær gjennem kløften mellem Store og Lille Molla.

Tindebestigningens historie i Tysfjord indskrænker sig til en kort række notiser i aarbøgerne for 1889 og 1893, samt en artikel af pastor Olaf Holm i 1883. For dem af læserne, som ikke har de nævnte aarbøger ved haanden, kan et uddrag maaske være af interesse.

Sommeren 1888 var baade Ekroll, Vaagekallens første bestiger, og Carl Hall, der er vel kjendt af alle norske tindebestigere, ivrig paafærde i dette distrikt. I begyndelsen af august dette aar besteg Ekroll den fantastiske

tindenaal, der gaar under navn af Hammerøskaftet, og den 13de i samme maaned foretog Hall den første bestigning af den høieste (mellemste) af de vestlige Hammerøtinder samt besteg et par dage senere Hammerøskaftet ad Ekrolls rute.

I august 1889 aabnede Hall atter en seierskampagne i det store tindedistrikt mellem Bodø og Ofoten og foretog her den første bestigning af Tilthorn 11te august, af Skothammeren den 19de august, og af Troldtind syd for Kjærringø den 22de august. Han naaede ogsaa et godt stykke op i Stetind og Strandtind i Folden, om hvilke han i aarbogen for 1889, pag. 77 siger: »Begge steder mødte vi vanskeligheder i retning af svaberg og fladhammere, som i hvert fald foreløbig skjønnedes at ligge over vore kræfter, og endelig havde vi begge steder den samme følelse af det absolut haabløse i at prøve nye ruter.«

Det er almindelig bekjendt, at Ekroll ogsaa gjorde et forsøg paa at bestige Stetind; men uheldigvis foreligger der ingen offentlig beretning om hans rute eller om, hvor høit han naaede.

De eneste oplysninger, vi ellers har om tinden, findes i pastor O. Holms interessante artikel i aarbogen for 1883. Han fortæller, at en af opmaalingskontorets officerer skal have forsøgt at bestige den, men uden held; og han beskriver ogsaa, hvorledes hans eget selskab tog feil af Stetind og besteg Prestetind istedet og her fandt sig afskaaret fra Stetind ved en dyb fjordarm. Denne sidste oplysning maa imidlertid bero paa en feiltagelse; thi skjønt Prestetind har utilgjængelige styrtninger, er den ved et skar, som vi kaldte Presteskar, forbundet med Stetind i en høide af 966 meter over havet.

Uden anden veiledning end de nævnte sparsomme oplysninger besluttede et selskab, bestaaende af tre englændere, at foretage endel undersøgelser i dette fantastiske strøg. Vi var alle tindestigere og haabede at kunne udføre endel førstebestigninger, og desuden havde det ukjendte for os en tillokkelse, som er vanskelig at forstaa eller forklare.

To af selskabet, Dr. Ouston og undertegnede, havde været i Lofoten tidligere og havde seet det vidunderlige panorama af fastlandstinder, der strækker sig række efter række indover mod den svenske grænse. Selv havde jeg ogsaa i 1901 tilbragt nogle uger paa Kjærringø, men under omstændigheder, som ikke tillod virkelig alvorlig klatring. Den tredje af os, Mr. Carr, skulde gjøre sit første bekjendtskab med norsk fjeldnatur.

Det var vanskeligt paa forhaand at opgjøre sig noget program, naar det gjaldt et saa lidet kjendt distrikt; men vi havde besluttet ialfald at forsøge os paa nogle af de ubestegne toppe ved Foldenfjord, og vi vilde dernæst om muligt via Nord-Folden og Sagfjord trænge frem til sydenden af Tysfjord for derfra at rette et angreb paa Stetind, før vi atter vendte vore skridt hjemover.

Den geografiske opmaalings chef havde været saa venlig at overlade os endel endnu ikke udgivne karter over Syd-Folden, ved hjælp af hvilke vi forholdsvis let vilde kunne orientere os i dette strøg; men ekspeditionen vilde paa den maade tabe endel af sin romantik, og da vi desuden havde grund til at tro, at Stetind var høiere og interessantere end nogen af Foldentinderne, havde vi ombord paa dampbaaden, der førte os nordover, lange diskussioner, der resulterede i, at vi forandrede vor plan og kl. 7 aften tog med lokalbaaden fra Bodø til Tysfjord. Hidindtil havde vi under hele reisen havt tæt taage og regnbyger; men denne aften lettede skyerne i vest og gav os herlige glimt af Lofottinderne, og før skibet havde endt sit bugtede løb mellem den labyrint af øer, som vogter den forrevne kyst mellem Folden og Sagfjord, laa hele den vidunderlige Lofotvæg svøbt i en saadan farveglød, som ingen, der ikke selv har seet dette hemmelighedsfulde land, kan gjøre sig nogen forestilling om.

Jeg har været saa heldig tidligere at befare denne egn sammen med mænd, som kjender Alpernes inderste afkroge, som har færdedes mellem Kaukasus's og Himalayas mægtige fjeldkjæder, og som har seet Orientens brogede farve-

Howard Priestman fot

Stetind og Prestetind
seet fra Stefjordnæsset.

spil, og det er interessant af saadanne mænd at høre, at intetsteds paa den vide jord er der farver og konturer, som overgaar det hemmelighedsfulde trylleri, der er Midnatssolens straalende land eget. Saa ætheriske er farverne, og saa smukke er fjeldformerne, at ingen beskrivelse kan give et sandt indtryk af deres skjønhed, og da nogle af de bedste penne i Norge allerede har beskrevet Raftsund i sommerpragt, skal jeg ikke prøve at supplere, hvad mænd som Bjørnson og professor Yngvar Nielsen har udtalt derom.

Det var bleven sent, inden vi kunde løsrive os fra det straalende panorama, til hvilket vi havde udsigt fra kommandobroen, og da vi vaagnede efter et par timers søvn, fandt vi, at vi stod i begreb med at forlade Korsnes. Næste anløbssted var Hundholmen, hvor man havde raadet os til at gaa iland for derfra at tage en baad til at transportere os selv, vore telte og anden udrustning saa nær som muligt til foden af vor tind.

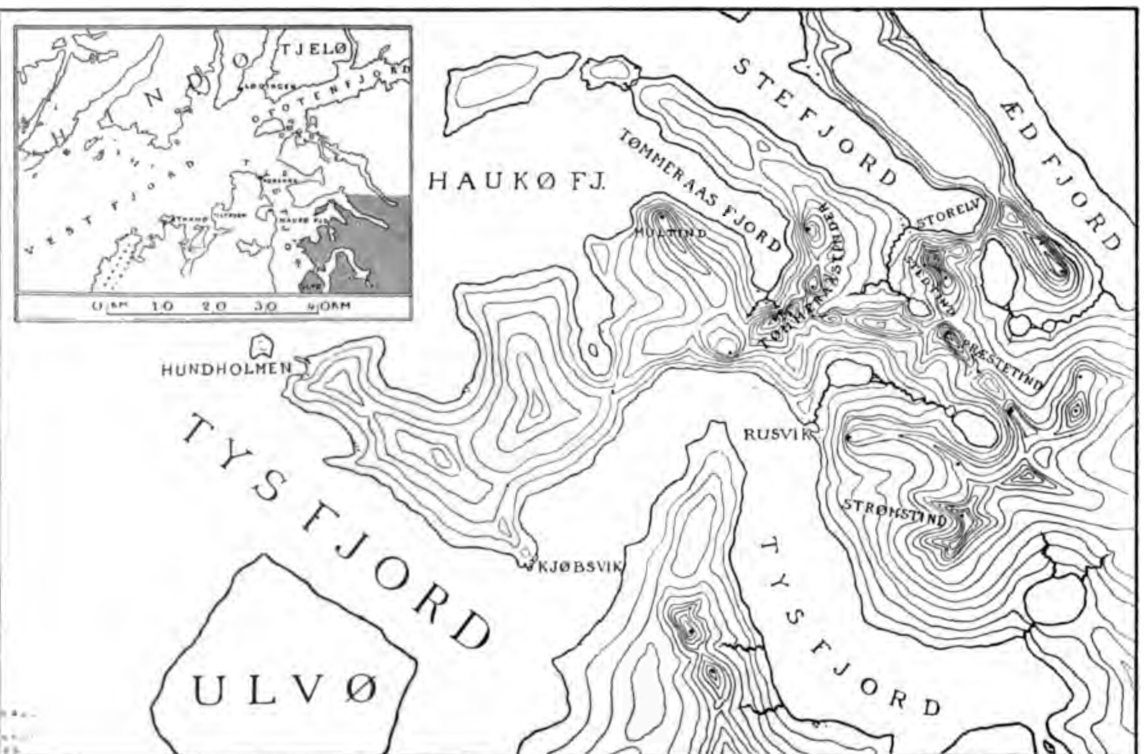
Veiret var atter koldt med sterke vindstød, og det duskregnede, da vi steg iland. Lavthængende skyer skjulte hver tind, og hvor vi vendte øiet hen, saa vi kun et eneste trøsteslost graat i graat. Vi fik imidlertid fat i en baad, og samme eftermiddag begav vi os afsted, ind i det ukjendte, uden andet end et søkart til at retlede os. Lidt efter lidt klarnede veiret, og efterat vi havde stukket rundt den bratte nordlige væg af Multind, fik vi det første glimt af Stetind, hyllet i lette slørskyer og ragende høit over de nordenfor liggende Tømmeraastinder. I smukt veir slog vi leir ved bunden af den dybe og trange Tømmeraasfjord, og næste dag besteg vi, næsten ret i syd, en tind, som vi tog for at være den høieste af Tømmeraastinderne. Disse tinder omslutter som en hestesko bunden af fjorden, adskilte ved skar i omtrent 2 500 fods høide, og det var fra det midterste og laveste af disse skar, vi fik den første klare udsigt til den tind, vi var kommet saa langveis fra for at se. Efter hvad vi dengang maatte antage, laa dens top næsten dobbelt saa høit som det punkt, hvor vi befandt os, og den side af tinden, vi havde udsigt til, bestod af

uhyre glatskurede sva. Det var let at se, at fra denne side kunde der kun være én mulig vei til toppen, nemlig fra den sydlige ryg til den lavere tind, hvor vi troede at kunne skimte to smaa varder, og vi fastslog straks, at ved vort første forsøg maatte vi gaa op ved et lidet tjern til skaret mellem Stetind og Prestetind, og derfra op den lange og lette ryg, som fører til den lavere top. Det saa ikke ud til, at vi skulde møde særlige vanskeligheder; thi fra vort standpunkt kunde vi umulig se, at den ryg, vi havde udsigt til, er saa smal, at man i en længde af flere meter kan sidde overskrævs paa den, medens den til begge sider falder saa brat af, at selv den mest svimmelfri ikke her vil føle sig sikker. Denne overordentlig smale eg fortsættes hele veien fra den lave top til de to tilsyneladende smaa trin, som hæver sig fra det laveste punkt paa eggen. Uheldigvis fik vi et alt andet end korrekt indtryk af tindens dimensioner, og da vi gjorde vort andet forsøg, opdagede vi til vor uhyre skuffelse, at de smaa trin var ikke mindre end 30 fod høie.

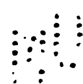
Fra toppen af Tømmeraastind havde vi en herlig udsigt ikke alene til Stetind i øst, men ogsaa over hele fjeldpanoramaet i syd og vest. Langt i nord og vest skinnede Lofottinderne blaaere end himlen over dem, i nordøst havde vi tinderne mellem Lofoten og Gravfjord, og mellem dem og os laa det vidtstrakte fjeldsystem mellem de ydre arme af Ofotenfjord, et hav af navnløse tinder og rygge, der endnu ikke er afsat paa noget kart. I syd laa en labyrint af toppe, der udgjør en egen gruppe for sig, og her ragede Stetind høit over alle de andre. Tømmeraastinderne staar kun ved en eneste smal eg, der løber lige mod Prestetind, i forbindelse med de høiereliggende tinder længer syd. Det var denne eg, vi senere passerede paa veien fra Rusvik til Storelv.

Langt i syd, kanske i 50 kilometers afstand, ragede en mængde forrevne tinder i veiret, fra bunden af den sydligste Tysfjordsarm til Skothammeren syd for Sagfjord, medens længer i nord de karakteristiske konturer af

Kartskisse over partiet østenfor Tysfjord.

Oversigtskartet tilv. formindsket efter søkart; den skraverede del viser det større kart. Paa det sidste betegner tilnærmelsesvis 6 mm 1 km
Fjordens konturer kopieret og rettet efter søkart. 20 tinder og pas bestemt ved fotogrametri. Udført af Howard Priestmann.

Hammerøtinderne og Tilthornet dristig stak ud i Vestfjorden.

Af de nærmere tinder var der tre, som særlig tiltrak sig vor opmerksomhed. Det var Prestetind, Strømstind ved Strømmen i Tysfjord, og en navnløs tind ved bunden af Ædfjord. Alle disse saa ud til at være omtrent lige høie, omkring 1 310 meter, og da det høieste punkt,

Howard Priestman, fot

Skothammeren, Hammerøtinderne, Tilthorn, Vaagekallen og Tysfjord
seet fra Presteskar.

vi naaede paa Stetind, svarede til akkurat denne høide, sluttede vi, at den ret afskaarne, utilgjængelige top ikke kunde ligge meget lavere end 1 590 meter.

Vi var fuldt paa det rene med, at vi havde slaaet leir i en gal fjord, naar det gjaldt et angreb paa Stetind, og paa veien tilbage til teltene blev det besluttet, at vi skulde flytte næste dag til et sted, der laa omtrent en engelsk mil fra bunden af Stefjord ved mundingen af en elv, der heder Storelv.

Som andre reisende tidligere har bemerket, bor der lapper ved bunden af alle Tysfjordsarmene. De gjør et meget fordelagtigt indtryk, ikke alene ved sin venlighed, ligefremhed og ærlighed; men deres hele væsen og levemaade er langt mere civiliseret, end man skulde vente.

I klarveir slog vi leir, og næste dag dels seilede og dels roede vi til Hauko, hvor vi ankom ved middagstid. Paa Hauko ligger en gaard og et skolehus, lige ved det sund, som danner den korteste vei fra Tømmeraasfjord til Stefjord. Her kjøbte vi eg og tilbragte nogen tid med at orientere os angaaende grupperingen af de sydligere liggende tinder, og medens Kristian tog baaden rundt en tange, gik vi tilfods over et smalt eid og traf ham igjen paa den anden side. For at faa den bedst mulige udsigt til Stetind seilede vi over til den østlige bred af Stefjord og gik iland ved Stefjordnes for at indtage lunch. Her var beboerne norske; de stod sig tilsyneladende godt og forsynede os med al den melk, vi vilde have, medens vi forundret stirrede paa den mest fantastiske tindeform, vi endnu havde seet. Fra Stefjordnæs ser Stetind ud som en symmetrisk obelisk, der staar paa en lidt bredere basis (2000 fod), 600 meter høi. Men tinden har ikke i virkeligheden form af en obelisk; den ligner meget mer en smal klippevæg, der gradvis hæver sig fra syd mod nord og pludselig afskjæres paa toppen. Fra Tømeraastind havde vi bare seet den ene side af denne væg; nu saa vi resten af den, og de forestillinger, vi havde gjort os om muligheden af at naa toppen, undergik pludselig en afgjort forandring. Det var indlysende, selv for den mindst erfarne, at svaene var af glatteste og umedgjørligste art, og at kanterne i de fleste tilfælde hang udover; men heller ikke herfra fik vi noget indtryk af, hvor overordentlig smal den ryg er, der danner den eneste mulige adkomst til toppen.

Storelv, hvor en elv af samme navn rinder ud i fjorden, ligger paa vestsiden, lige under det høieste punkt paa Stetind. Dalen er noksaa bred og ganske frugtbar, og fire lappefamilier finder her underhold for sine kjør og

gjeder i birkekrattet, der dækker de sydlige skraaninger af Tømmeraastinderne.

Det var en søndag vi kom did, og i hvert hus havde de gjester fra andre dele af fjorden. En forsamling paa omkring 30 personer viste os selv, vore telte og vore kogeredskaber den mest smigrende opmerksomhed og trængte sig saa langt frem som muligt for ikke at gaa glip af en eneste detalj vedrørende vort første maaltid. Hver mundfuld, vi tog, syntes at give dem nyt stof til passiar og latter, og sandt at sige følte vi os næsten lidt forknytte ved denne nærgaaende opmerksomhed og drog et lettelsens suk, da gjesterne begyndte at indskibe sig i sine baade for at begive sig til sine respektive hjem. Da de imidlertid yderst beredvillig havde hjulpet os med at bringe vore tungeste kasser paa land uden at ville tage nogensomhelst betaling, antog vi, at fremmede var et saa sjeldent og interessant syn, at vor ankomst havde vundet bugt med den naturlige generthed hos disse ellers saa frygtsomme folk. Senere hørte vi, at tidligere havde kun to reisende besøgt stedet, og da vi var de første englændere, de nogensinde havde seet, var det ikke saa underligt, om vi gjorde en vis opsigt. Da vi var iført vort mest luvslidte fjeldkostume, var vi imidlertid bange for, at de ikke fik det fordelagtigste indtryk af engelsk smag og snit.

Da vi vaagnede næste morgen, var det storm og regn og ikke tale om klatring. Tirsdag var det fremdeles rusket; men vi roede alligevel til bunden af fjorden og gik op til skaret i sydvest. Her som overalt i dette strøg fandt vi dalen paa begge sider omgivet af saa blanke sva, og paa mange steder var de ogsaa tiliset, at det syntes, som om der kun paa et eneste sted var nogen udsigt til at kunne komme frem i østlig retning. Her gik vi op og stødte paa en række varder, der, rigtignok paa en høist utilstrækkelig maade, afmerkede veien til Ædfjord. Retningen af denne sti forbausede os meget; thi skaret, der ligger umiddelbart mellem Stefjord og Ædfjord, er næsten 150 meter lavere end den høieste varde, og først senere erfarede vi,

at stien følger den eneste fremkommelige rute, da svaene i skaret er ganske utilgjængelige. Vi forlod stien paa dens høieste punkt, og idet vi fulgte en fremspringende ryg, der løber i sydvestlig retning parallel med Ædfjord, naaede vi tilslut en solid trigonometrisk varde, omtrent 750 meter over havet. Her ender ryggen pludselig, idet den styrter brat af mod en dyb, trang dal, der danner afløb for alle de bække og elve, som fra de store snemarker paa Prestetind og de nordlige skraaninger af Stetind samt fra den tidligere nævnte navnløse tind løber mod Ædfjord, hvori de tilsidst alle tømmer sig.

Den øverste halvdel af Stetind laa hyllet i tætte skyer; men saa glat og steil var den synlige del af den, at ethvert forsøg paa at naa toppen fra denne side vilde være faafængt, og til skaret under Prestetind er der lettere adkomst paa den anden side.

Der var en hel del sne paa den østlige skraaning, og paa et par steder troede vi at se bjørnespor. Lapperne sagde, at dette var sandsynligt nok, da flere kjør nylig var bleven dræbt af bjørnen. Der er endnu mange bjørne i denne egn, og i Kjøbsvik fortalte de os senere, at der i Tysfjord endnu bor en mand, som har dræbt en mængde bjørne paa gammeldags manér, bare ved hjælp af en tilspidset stage

Da vi roede tilbage til teltene, saa vi lapperne ude paa fjorden, og da vi var komne iland, overraskedes vi ved at høre geværskud. Endnu mer forbauset blev vi, da de kom og fortalte os, at de havde skudt en springer, som de havde bragt iland, og som nu laa en hundrede meter fra vor leir. Der maatte kræves sikkert sigte for at dræbe dette store dyr fra baad (den viste sig at være 2½ meter lang), saa meget mer som bare en liden del af ryggen er synlig, naar de viser sig i vandfladen. Det er ogsaa meget vanskeligt at faa dem iland, da de ofte synker, naar de er skudt. Men denne blev ikke alene i god behold bragt paa land; men den blev flaaet og parteret, medens vi saa paa det. Det var imidlertid et saa blodigt skuespil, at to af

os straks fik nok af det; men doktoren blev, til den hele ceremoni var over. Han kom forst tilbage til teltene ud paa morgensiden og var da fuld af beundring over den behændighed, hvormed lapperne havde haandteret sine knive, og meget ivrig efter at meddele sine ukyndige reisefæller de mindste detaljer ved operationen.

Tirsdag var det saa koldt og vaadt, at vi ikke kunde tænke paa klatring. Vi iforte os et dobbelt sæt klæder og fordrev tiden med at fotografere de indfodte og med at hore beretninger om det sidste forsog paa Stetind for 15 aar siden, da Anders Nielsen havde været med. Han forsikrede os, at vi aldrig vilde naa toppen, og han beskrev eggen, den smale passage og trinene eller hamrene med en merkværdig noiagtighed, idet han tilfoiede, at var han forst kommen over hamrene, kunde han magelig drive en hjord rensdyr paa toppen. Han betroede os ogsaa, før vi reiste, at han ikke vilde tro, vi havde været paa toppen, medmindre vi bragte med os ned en — guldfisk. Ifolge traditionen er der nemlig paa den flade top et lidet rundt bassin, hvor en flok guldfiske svommer uforstyrret om fra aar til aar.

Vi var nu trætte af at vente paa godt veir, og da der onsdag viste sig korte solglot mellem bygerne, lod vi os friste og begav os afsted til skaret mellem Stetind og Prestetind. Paa mindre end to timer naaede vi det tjern, hvorfra Storelven rinder ud og steg derfra over brat sne op til det ovenfor liggende skar (Presteskar, 966 meter), hvor vi ankom en time senere. Under opstigningen opmuntredes vi af og til ved glimt af den blaa Vestfjord, der glitrede i solskinnet langt ude i vest, men kun for næste oieblik at overfaldes af sne og slud, som igjen udviskede hvert spor af udsigt.

Saavidt vi kunde se, var det ikke muligt fra skaret at komme op paa Prestetind uden ved at gjore en lang omvei over de ostlige sneskraaninger. Vi indtog derfor et maaltid, hvor vi var, under et klippestykke og begav os saa efter kompasset afsted mod den i snehvirvler indhyllede

Stetind. I en høide af 1 140 meter var vinden saa voldsom, at vi maatte vente nogen tid, før vi kunde avancere. Men vi var vaade til skindet og frøs, saa vi hakkede tænder. Derfor traskede vi hurtigst mulig videre, bestemt paa ikke at vende om, før virkelig alvorlige vanskeligheder tvang os dertil. I en høide af 1 260 meter havde vi den store vestlige styrtning ret nedenfor os til høire, og her fandt vi en solid varde, som sandsynligvis merkede det sted, hvor en tidligere bestiger var naaet op paa eggen ad en brat passage, der førte ret op fra tjernet.

Den brede fjeldryg smalnede nu hurtig af, eftersom vi skred frem over uhyre blokke, der nu var dækket af et flere tommer tykt snelag, og snart var vi kommet saa langt, at den bratte skraaning mod øst og den vestlige styrtnings skarpe ryg samtidig viste sig for os gjennem den drivende taage, og efter fire timers gang stod vi kl. 2.20 paa eggen af den frygtelige væg, som forsvandt under os i taagen. Ret frem for os strakte ryggen sig nedover som en skarp knivsegg med næsten lodrette styrtninger henimod den mægtige tind; men kun en ganske liden strækning af den var synlig. Vi forstod alle, at i sligt veir var her intet at udrette, med valne fingre og stivfrosset taug, og vi begyndte retræten. Paa opveien havde vi afmerket vor rute ved at anbringe stene paa de mest fremspringende klippestykker; det var derfor let at finde ned igjen tiltrods for snetykket. Da vi kom i skaret, gik sneen over til regn, og siden regnede det uden ophold, indtil tre dryppende skikkelser kom frem af birkekrattet bag teltene. Vi var ikke sene om at komme i tørre klæder, og det næste, vi gjorde, var at koge vand til theen. Den hele ekspedition havde taget ikke fuldt otte timer.

Vore ferier var altfor korte til, at vi kunde tilbringe længere tid i Stefjord; derfor begav vi os næste dag afsted til Tysfjord paa den anden side af halvøen. Stetinds top var tæt dækket med nysne; men fjorden var stille, da vi tog afsted efter at have taget afsked med vore venner lapperne. De havde udtømt sig i taksigelser, fordi vi havde

Howard Priestman fot.

Tinder paa Hindøen.
Solnedgang seet fra Hundholmen.

Howard Priestman fot.

Stetind og Prestetind
seet fra Kjøbsvik

fotograferet dem, og havde paa alle maader givet sin taknemmelighed tilkjende for alle de tjenester, de indbildte sig, vi havde gjort dem; ja, de havde endog givet os hilsener med til vore respektive slegtninge. Men endnu var det ikke nok. Da vi var kommet saa langt ud paa fjorden, at deres smaa huse neppe længer var synlige, gav alle familier, undtagen en, salut med sine geværer. Først troede vi, at vor ven Johansen ingen skydevaaben havde; men vi blev snart overbevist om vor vildfarelse; thi det sidste bud, der naaede os fra Storelv, var en dundrende afskedssalut, der tydede paa, at Johansen havde anstrengt sig endnu mer end sine naboer.

Saa længe vi befandt os i den trange Stefjord, var vandet ganske roligt, men efterat vi havde passeret sundet og var komne ud paa Storfjorden i øst for Haukø, blæste der en sterk vestenvind, og sjøen gik saa høit, at vi var nødt til at vente flere timer, inden vinden gav sig saavidt, at vi kunde bringe vor tungt lastede baad til dens bestemmelsessted.

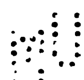
Paa Hundholmen traf vi en engelsk grubeingenior, som havde tilbragt adskillige aar i Ofoten, og som fortalte os, at vi havde vakt adskillig opsigt, og at de indfødte havde taget os for russiske spioner. Vi havde nemlig troet, at de vilde anse os for sindssyge, om vi havde sagt dem, at vi var tindestigere, og havde været uforsigtige nok til at fortælle dem, at vi skulde optage et kart over egnen.

Dampbaaden kom først kl. 7 næste morgen. Derfor laa vi hos landhandleren om natten, og næste dag tog dampskibet vor baad paa slæb til Kjøbsvik. Kjøbsvik er det største sted ved fjorden. Der er kirke og handelsmand; og hos sidstnævnte gjorde vi indkjøb af brød, eg og smør, inden vi fortsatte reisen i baad til Rusvik. Som vi saa Kjøbsvik ligge der i den straalende morgensol, havde vi vanskelig for at tro, at det laa indenfor polarcirkelen. Det ligger paa en bred landtunge, med skogklædte aaser bag; der er en overflod af jordbær og blaabær, og de frugtbare enge og frodige potetesagre danner en skarp modsætning til

de golde omgivelser, man ellers overalt træffer paa. Hoaannen var i fuld gang, og det var et smukt syn at se kvinderne i sine lysende dragter og mændene i skjorteærmerne. Det hele var et syn, som mindede om langt sydligere breddegrader. Fjorden laa blank som et speil, og vi gled langsomt henover. Men vi havde ikke været mange minuter ved aarerne, forend jakkerne maatte af. Det var bare 10 kilometers vei til Rusvik; men inden vi naaede saa langt, havde vi faaet lære, hvor pludselig en Nordlandsfjords stille flade kan piskes til skum selv paa den mest straalende sommerdag. Omtrent otte kilometer fra Kjøbsvik gjør Tysfjord en skarp boining mod syd, og lige efterat vi var komne rundt næsset og kunde overse de ti kilometer, fjordflade ret i syd, overraskedes vi ved et uventet syn. Istedenfor de lette hvide uldskyer, vi før havde seet drive for en let bris, taarnede der sig en truende graa banke over bunden af fjorden, og over den mørke skygge, den kastede paa vandet, strakte sig en lang bred stribe af hvide brændinger. Der vi var, skinnede endnu solen, og fjorden omkring os var stille; men snart kom korte vindstød feiende, og den truende skumlinje kom nærmere og nærmere. Vi havde ikke mer end en kilometer igjen til den trygge havn, vi stævnede imod. Vi heiste seil, og alle mand tog til aarerne, i haab om at skulle naa vort bestemmelsessted, for uveiret for alvor naaede os; men i dette haab skuffedes vi. Pludselig slog vinden igjen om, og inden vi vidste ordet af det, styrtede en vældig sjø indover styrbord baug for straks at efterfølges af flere. Det var med yderste anstrengelse, vi formaaede at bjerge vor fuldlastede baad ind i en beskyttet vig. Den sidste halve kilometer var drøi; den tog os en halv time. Der var ikke en tør trevl paa vor krop, da vi satte foden paa land. Mens vi iagttog de fraadende bølger, der jagede hverandre i vildt løb forbi bugten, filosoferede vi over de ubehagelige situationer, vi saa nylig havde befundet os i, og det viste sig da, at idetmindste to par øine mer end en gang havde været fæstet paa den tungeste af vore kasser, og at hvis endnu en bølge havde

Howard Priestman fot.

Leir ved Rusvik.

skyllet ind over vor ulykkelige farkost, vilde kassen være bleven sendt overbord som et offer til den vrede draug.

Regnet indfandt sig, før vi havde fundet en passende leirplads paa siden af en høi moræne, der vender mod fjorden; men heldigvis var vore Whymper-telte lette at haandtere. Inden en halv time var alt i orden, og vi gjorde os det hyggeligt i vore lune telte. I femti timer regnede det ustanselig, og da en af selskabet befandt sig mindre vel, blev han liggende i sin sovepose hele søndag, medens regnet stadig piskede mod seildugen, og vinden rev i teltaugene.

Vore telte var ganske tætte, og ikke en draabe slap igjennem. Naar undtages husarresten led vi derfor ingen nød. Rummet mellem vore to telte var dækket med et stormseil, og under dette kogte og spiste vi, idet vi forøvrigt fordrev tiden saa godt vi kunde, væsentlig med læsning og røgning.

Skjønt vi havde tilbagelagt næsten 70 kilometer i baad, var vi alligevel ikke mer end 7 à 8 kilometer fra Storelv, der ligger i en tilstødende dal paa den anden side af en ryg, hvorover der fører et pas i en høide af 2 500 fod. Endelig mandag aften syntes der at være tegn til bedring i veiret. Vinden vendte sig, og vi besluttede at begive os afsted tirsdag morgen for endnu engang at se paa Stetind.

Vi drog tidlig ud med tunge sække. Vi havde rigelig proviant, et fotografiapparat, tre tauge og endel reserveklæder for det tilfælde, at vi maatte blive ude om natten. De første 2 000 fod gjennem birkekat og bregner tilbagelagde vi i stegende sol. Dernæst fulgte nogle slemme sva lige under det skar, der ligger i sydøst for Tømmeraastind. Skaret naaede vi kl. 9. Derefter fulgte vi endel varder, ved hvis hjælp vi kom over nogle umulige sva og ned i Storelvdalen, hvorfra vi saa igjen slog ind paa vor gamle vei gjennem skoven til tjernet, hvor vi holdt lunch og laa og strakte os i solskinnet. Saa opover den haarde sne til skaret lige under Prestetinds styrtning, hvorfra vi fulgte vore egne varder til den lavere top af Stetind, hvis

hoide vi igjen satte til 1410 meter. Da vi arbeidede os opad den sidste skraaning, var vi uhyre spændt paa, hvordan den høieste top vilde tage sig ud fra denne side, og pludselig, kl. 2, laa den imponerende tind for os i straalende solskin. Den eg, som under vort første besøg havde tabt sig i taagen, strakte sig nedover til den sidste top i en længde af omtrent 50 meter. Den er saa smal, at et langt stykke kan man magelig ride paa den, og styrtningerne paa begge sider er saa overvældende, at selv den sterkeste skal have vanskelig for at bevare sin sindsro. De første 10 meter af eggen omgik vi ved en traverse i fjeldvæggen tilvenstre, idet vi steg et par fod ned. Senere tog vi atter fat paa eggen, som ender i to lodrette hammere, hver paa omtrent 10 meters hoide. Den første hammer lader sig, om end med vanskelighed, bestige; men den anden frembyder absolut ingen tag og er, saavidt vi kunde se, lodret baade fortil og paa begge sider, og vi forstod straks, at et forsøg her vilde være lige saa haaabløst for os, som det havde været for Ekroll og Hall saa mange aar i forveien, og vi vendte skuffet tilbage til den lavere tind for at fotografere og nyde den enestaaende udsigt.

Ret under os laa bunden af Ædfjord, tilsyneladende paa alle kanter indestængt af fjelde, hvis isskurede kamme og rygge for ikke længe siden maa have været dækket af Frostisens sne. Det østlige fremspring af en tind, vi aldrig fik høre noget navn paa, styrter brat ned i denne ensomme fjords mørke vande og begrænser den store snemark, hvorfra Prestetinds og Stetinds glatte vægge skyder ud.

Nedstigningen frembød intet af interesse. Først kl. 11, efterat det var bleven mørkt, stolprede tre mødige pilgrimme henimod teltene. De kunde ikke rose sig af nogen bestigning, men var ikke destomindre vel fornøiet med sin dag. De havde gjort nok et forsøg paa Stetind og havde seet dens skrækkelige eg paa saa nært hold og under saa gunstige omstændigheder, at de kunde erklære sig fuldt enige i Hall's udtalelser. Næste dag var en herlig dag, som vi sent vil glemme. Der var neppe en sky paa him-

melen, og den hele dag gjorde vi intet andet end at sole os og nyde i fulde drag den hvile, som kun de kan sætte fuld pris paa, der har gjort sig fortjent til den ved strengt arbeide. Onsdag besteg vi Prestetind, idet vi fulgte pastor Olaf Holms rute. Vi fulgte elven til en indsjø, der ligger 500 meter over havet i en dyb sænkning mellem Stromstind og Prestetind, og steg derpaa over ur og sne op til et skar syd for tinden, idet vi fulgte en snekam til toppen. Her fandt vi en flaske, som de eneste tidligere bestigere havde efterladt for mere end 20 aar siden. Uheldigvis saa vi kun lidet fra toppen, idet vi blev overfaldt af en voldsom regnbyge med sterke vindstød. Paa to minuter var vi gjennemvaade og maatte hurtigst begive os paa nedveien. Da vi naaede teltene, havde vi atter straalende solskin. Vi havde været ude i omtrent otte timer.

Fredag besteg vi Stromstind, 1 425 meter høi. Hele dagen havde vi det blankeste solskin. Vi roede først sydover, til vi omtrent to kilometer fra vor leirplads kom til en lappegamme. Her gik vi iland og lagde veien i sydøstlig retning gjennem tæt birkeskov. Den nordvestlige væg af fjeldet saa saa lidet medgjorlig ud, at vi gik udenom et uhyre udspring, indtil vi kom i sydvest for toppen, hvor svaene var mindre. Her steg vi op gjennem render og over sleipe græsklædte hylder, idet vi tog sigte saa direkte som muligt paa den eg, som fører til toppen. Omtrent 100 meter under toppen traf vi paa en stor (sandsynligvis trigonometrisk) varde paa en forreven ryg, med udsigt mod Strømmen; men paa den høieste top fandt vi intet spor af tidligere besøg. Vi byggede derfor en varde og tog en hel del fotografier, som var nødvendige til udarbeidelsen af det kart, der illustrerer denne beretning.

Skjønt sommeren 1904 i Nordland var en af de vaadeste i mands minde, var vi saa heldige at have udmerket udsigt fra tre af de høieste punkter, vi naaede. Ogsaa fra Stromstind var alle de vel kjendte tinder synlige, og virkningen forhøiedes ved det lange tog af uldskyer, som stille seilede over den blaa himmel og kastede et netverk af

skygger over landskabet, hvor tinder og rygge traadte frem i skarpt relief. Dybt under os laa Tysfjords dybgrønne arme, som fra vort standpunkt helt syntes at omspænde vor tind, der ragede saa høit over dem, at hvert punkt kunde sees fra Strømmen lige til havet.

Dermed var det slut med klatringen for isommer. Vi havde været saa heldige at finde og fotografere Stetind, om det end ikke var lykkedes os at naa dens top. Det kunde maaske interessere læseren at vide, at vi i Svolvær lagde bud ned til Mr. Slingsby, som dengang opholdt sig i nærheden, for at underrette ham om vort nederlag. Han begav sig senere med et selskab øvede tindestigere til Stetind. Men de traditionelle guldfiske svømmer fremdeles uforstyrret i sin krystalklare dam; thi endnu har ingen sat foden paa Stetinds top. Vil den nogensinde blive besteget?

EN TUR GJENNEM LYSEHEIMEN

AF R. TVETERAAS

Det var en solblank sommerdag i juli maaned 1903. Flere i følge tog vi afsked, først og fremst bestyrelsen for Stavanger turistforening, men ogsaa enkelte andre, som havde lyst at være med. Glade i sind var vi alle, for veien skulde føre os mod høiderne, og hvem kjender ikke da forventningens jubel risle gjennem aarerne.

Første reisedag bar det fra Stavanger og ind til bunden af Lysefjord. Saa langt havde nu de fleste af os været før. Men alligevel — Lysefjord er et stykke natur, som taaler at ses omigjen, vild, majestætisk og imponerende, som den er. Rigtig en troldheim. Men paa enkelte steder har menneskene haket sig fast — oppe i de bratte lier har de bygget sig bo i sænkninger og paa afsatser, hvor de kunde kjende sig nogenlunde tryg for skred og for flommen. Og troldene, som ikke liker kristenmands naboskab, har maattet trække sig tilbage. Selv bamse brakar har ingen tillid til disse mystiske tobenede skikkelser af menneskeracen. For nogle aar siden var den saa fri at gaa ned i lierne og hente sig lidt bær til helgemad. Men da fik den rig erfaring for, at menne-

8

sket er en lumsk og krigersk skabning. Nu staar bamse paa Stavanger museum og glaner og glor — saa skjønner du resten.

Inde ved bunden af fjorden er en sandoir, hvor flere gaarde har fundet plads. Fjeldene stenger steile og høie paa begge sider af dalen. Kjerag til venstre lidt ude i fjorden tager sig særlig majestætisk ud.

Turistforeningen har sørget for godt nattelogis hos P. Nedrebø, en foretagsom og dygtig kar, der i Amerika har lært at arbeide og at udnytte alle muligheder. Det kommer vel med ogsaa her hjemme mellem de norske fjelde.

Vil man spare lidt paa marschen for morgendagen, saa tager man straks opover til Auklænd. Hos Tarald faar man logi og udmerket stel. Og man er allerede nu naaet saapas tilveirs, at man om morgenen kan se mod efternølerne i dalen med en vis ophøiet følelse — som fra balkonen i et theater.

Og saa bærer det for alvor tilveirs. Stakkars dig, som i aarevis har glemt at sørge for dine musklers spænstighed og kraft! Den lange tid bag kramboddisken, paa kontorkrakken eller i skolestuen — jovist har den sat merker efter sig. Du har lagt dig ud — ustanseligt, umerkeligt, og grundkapitalen er reduceeret — men slaa vætterne i bordet behøver du ikke endda — bare gaa paa! Om sveden pibler frem, hvad gjør vel det? Des snarere faar kroppen skille sig af med alt værdiløst gods. Naar høiden er naaet, vil fornyelsen merkes, og sindet vil kjendes renvasket og let som ikke paa lange tider.

Vi drev paa. Hundre-kilos karer havde vi iblandt, men de holdt tappert stand. Og vi var ude i en heldig time, for himlen var ren og klar, saa det gik an at sætte sig og puste ud en gang imellem. Saa kunde vi samtidig anstille betragtninger over, hvorvidt kroppens tykkelse og længde egentlig stod i noget ret forhold til hinanden.

Lange hvilestunder blev det ikke. For forblaaseren, »Bjodlekunaa« var snart paa'n igjen. Han var ikke nogen unggut heller, men fjeldvant og spræk. Og jo høiere vi kom, des lettere blev luften, og des mere følte vi alle,

Rullesten paa høifjeldet
mellem Lysebu og Grauthidlervand.

hvordan ungdomsmodet reiste sig i al sin rankhed og gav spænstighed i sener og kraft i led og lemmer.

Vi naaed Kamsvandet, og saa blev det hvil for alvor. Halvdelen skulde i baad og fragtes over, medens den anden halvdel indtil videre fik smøre sig med taalmodighed og vente paa byrt. Saa skulde hele følget samles igjen ved vandets østre ende, hvor der da skulde vanke lidt mad og hvil og en god røik paa kjøbet.

Men hvor blev det af trænet? Vi havde heste med kløv i baghaanden, men hvor blev de af?

Fidjedalen.

Vi vented og speided, men nei — der kom ingen. Hutetu, saa skulde vi altsaa gaa og sulte hele dagen tilende der oppe i vilde fjeldet — var der mening i sligt?

Nei, sligt var der ingen mening i, mente to unge mænd, som havde sluttet sig til vort følge. Og dermed aabned de sine velpakkede randsler og uddelte af sit gode forraads overflod til alle kanter.

Alle sultne munde blev mættede, og alle udasede lemmer fik ny kraft. Saa bar det afsted paany — gjennem Kamsdalen og den lange Fidjedal. Der var snefonner,

og der var »lidt af hvert« at komme over. Men fremad gik det for fulde seil, og om aftenen sad vi alle glade og tilfredse rundt de dækkede borde i turisthytten paa Lysebu, og trygt kan det siges, at baade mad og drikke havde faat en smag og en duft og en deilighed, som de fineste kryd-derier aldrig formaar at skjænke.

Paa fjeldet! Let var luften, og lettere vort sind. Løst fra de daglige gjøremaals tryk kjendte vi guttenaturen vokse frem igjen med glæde og skjemt, med latter og leg. Men fremfor alt med sanglyst. Flere medlemmer af et veløvet sangkor var med, og de sparede ikke sine lungers kraft. I den vakre kveld klang tonerne hen over fjeldet, kraftigt rungende, eller blødt og dæmpet. Var det en hulder i nærheden, saa ved jeg, at den maatte stanse og lytte. For dette var anderledes og fagrere end baade bjeldeklang og lurlok af glade sæterjenter.

Aftenen seg paa, og skyggerne blev stadig mørkere. Det lille vand udenfor hytten fik et dunkelt, næsten sørg-modigt præg, idet dagens glans bad farvel. Var det bange for nattens aander? Dets blik prægedes af dyb, dyb vemod. Vore sangere hilste det tilslut med »Stille nat, o sænk dig blid« . . . og saa — ja saa grov vi os ind under felden og hilste Ole Lukøie velkommen.

Dagen efter holdt vi rast. Flere af os besteg fjeldkam-men i vest og fik derfra et kringsjaa over fjeldene med toppe og tinder, daldyb og revner, bræer og tjern, et blik langt, langt udover, lige til de fjerne kjæmper, der blaaned mod himmelsynet mod de fire verdenshjørner. Et vældigt rige, rent og skinnende, høit hævet over al menneskelig lavhed og smaalighed. Ja, nu gik det an at staa deroppe. Men vi skulde prøve i vinternatten, naar stormen vaagner, og sneen hvirvler afsted i vildeste heksedans . . . huf! Nei, da synes nok selv den lodne bamse, at det er bedst at blunde med snuden over sin lab — dybt inde i hiet.

Vi tog ned mod hytten igjen, og dagen gik med sang og samtale, gymnastiske øvelser og — malerarbeide. Ja, for hytten maatte males — udvendig. Og hvem skulde

Nær Lysebunden.

Kamsdalen.

være nærmere til end selve turistforeningens bestyrelse? Formanden gik i spidsen og drev paa som en mand. Andre fulgte efter, og hytten blev mer og mer smilende, mer og mer venlig og indbydende. Som et lokkende huldrehjem stod den der tilslut — vinkende paa vandringsmanden, der kommer træt og modig og længes efter ly og hvile inden dens lune vægge.

Dagen efter var vi tidlig oppe. Vi havde en stiv dagsmarsch for os — fra Lysebu til Bratteli i Sætisdalen. Men vi var lette paa foden nu, efter træningen, vi havde havt, og hvilen, som fulgte bagefter. Tilhøire saa vi Sireelven, som skyndte sig afsted fra fjeldets ensomhed nedover mod den venlige Siredal. Men Siredalens yndigheder fik vi have tilgode til en anden gang, og vi holdt vor kurs. Snart naaede vi Lonevandet og fulgte dets venstre bred. En flok rener stod høit oppe paa en snebræ og nidstirred paa os. De syntes nok, vi var tarvelige og pjuskede, sene i vendingen og lidet elegante i holdning — mod dem. Men alligevel — hvem kunde vide, om vi ikke havde ondt i sinde? Rensbukken fandt situationen utryg — og dermed gjorde den et kast og satte paa sprang. Hele flokken efter. Snart forsvandt de alle bag kammen.

De kunde forresten gjerne taget det med ro, for vi omgikkes ikke med lumske planer. Det begyndte at smaaregne, saa vi fik erfaring for, at naar man skal paa fjeldfærd, da er det klogest at tage regnet med i beregningen. Det havde flere af vort følge gjort, og de stod sig bedst. Forresten — »vi skyed aldrig vaadt«, som det heder i visen, og derfor skridtede vi trøstig afsted, over stene og tuer, snebræer og urer, altid videre. Aurevand passeredes, ligeledes store og lille Aureaa. Den, som har git sig paa galleien, faar se at holde trit. Ingen slinger i valsen. Og humoret var vaagent hele veien. Var der en brat snebræ, som skulde passeres, saa kunde det nok hænde, at »Brumbasken« kasted sig paa ryg, strakte hænder og ben i veiret og lod det staa til — tryg paa, at tøiet var af prima kvalitet — og kroppen ligesaa.

Vor forer gik rolig foran — det fik bli taage eller sol, han skulde nok vise vei. Og han holdt ord. Frem paa eftermiddagen aabned der sig en ny verden for vort blik, vi stod paa stupet, der forer ned til Bratteli i Sætisdalen. For en udsigt! Bare dette ene, uforglemmelige skue — det er hele turens anstrengelse værd. Vi saa og saa, og kunde vanskelig rive os løs.

Stupbrat er stien, som fører ned til Bratteli. Det saa ud som »eit vaagaspel« at ta fat paa den. Desuden var det vondt at rive sig løs fra fjeldet. Ikke længer vi havde været der oppe, det var blit os kjært, saa vi kjendte, hvordan det drog os tilbage. Skulde vi alt forlade det? Og synke tilbage til daldybet eller slettelandet med den tunge luft og det trættende stræv?

Der var ikke raad, vi maatte nok deran. Men jeg tror nok, at flere af os vendte sig om og hviskede »Paa gjensyn« op mod fjeldet, idet vi forlod det. Og saa gav vi os ikast med nedstigningen.

Jamen var det brat — aa du, aa du! Rigtig et paradis for gjeden, men ikke fuldt saa paradisisk for os. Dog, det gjaldt at tage sagen med ro og ikke overilede skridt, saa gik det nok. Bare passe paa, at ikke tyngdekraftens lov fik anledning til at tage herredømmet, for da vilde det ogsaa komme til at gaa, men lidt fortere end ønskeligt kunde være.

Vi greied os bra og naaed daldybet i god behold allesammen. Under Knut Skarbergs tag glemte vi snart al møie og besvær, og da vi havde skiftet det vaadeste af vort tøi og dertil forsynet os rigelig af landsens kost, blev stemningen snart saa høi, at »Forturneren« prøved at naa bjelkerne med hælen. Hvorvidt det nu lykkedes, husker jeg nu ikke, men det ved jeg, at sangernes glade toner naaed baade til bjelkerne og endda en god del høiere. Og de klang udover dalen og fortalte, at om nogen gaar med sorg og sut eller med vaklende helbred, da er der et raad mod alt dette, det er enkelt og billigt, og det heder: Tilfjelds, tilfjelds!

— — — — —

Paa et af hotellerne i Sætisdalen skrev en af følget i reisebogen eller en af damernes poesialbum følgende linjer:

Tilfjelds, tilfjelds vil vi stige,
saa jubled vi nys i kor.
Og glade vi fulgte vor førers spor,
til vi havned i renens rige.
Og den, som i dalen sidder,
kan neppe tilfulde forstaa,
hvad sjælehelse der er at faa
der oppe paa fjeldets vidder,
der oppe, hvor toppe og tinder
er klædte i snehvidt lin,
hvor fjeldbækken muntert rinder
og glitrer i solens skin.
Det er, som skjønhedens stempel
har præget hvert enkelt træk.
Det er som et Herrens tempel,
hvor tungsind og sorg flyr væk.
Og derfor til mænd og kvinder
vi raaber i bygd og by:
Søg op mod de sollyse tinder
at hente dig kraft paany.

* * *

Anm. Fra turisthytten paa Lysebu behøver man naturligvis ikke at tage just den rute, som her er omtalt. Man kan sætte kursen mod Aardal, om man saa lyster, eller nedover mod Siredalen. Ja, selv om man vil til Sætisdal, kan man vælge en noget anden vei, nemlig gjennem Ljosedalen til Bjørneraa, og fra Sætisdalen til Suldal eller Telemarken.

Ifølge den af Stavanger turistforening udgivne bog »Fjeldruter fra Lysefjorden«, der er tilsalgs i bogladerne, kan der tages følgende ruter:

A. Fjeldruter fra steder ude i fjorden:

Fra Havnen til Botnefjorden.
» Eiane til Fossan.
» Sangesand til Aardal.
» do. - Haaheller.
» Haaheller - Aardal.

B. Fjeldruter fra Lysebunden:

Til Aardal — 2 ruter:

» Frafjord,

» Siredal — 2 ruter:

1. Til Fidjeland og Kverven og videre østover om Gaukhei eller sydover til Flekkefjord.

2. Til Aadneram, Suleskar. Fra Aadneram østover over Haahellerhytten til Brokke i Sætisdal eller nordover forbi »Duggen« til Lysebu.

Til Sætisdal — 2 ruter:

1. Til Bratteli — Bykle over Kamsvand eller over Søreham-Lysebu turisthytte — Bergehytten — Bredaadalen.

2. Til Bjørneraa over Kamsvand eller Søreham-Lysebu turisthytte — Bergehytten — Ljosedalen.

NOTISER

Foreningens medlemmer og andre, der i sommerens løb har befaret hidtil ukjendte eller lidet omskrevne ruter, har fundet nye fjeldovergange eller besteget nye tinder, anmodes om at indsende korte notiser herom — saavidt mulig indeholdende oplysninger om afstande, førere, kvarterer, baadskyds og lign. — til aarbogens udgiver, helst inden udgangen af december maaned. Specielt navne bør skrives saa tydeligt som mulig. Indsenderens adresse bedes opgivet.

Members of the »Turistforening« and others who during the summer months have used routes hitherto unknown or little frequented, and have found new mountain-paths or ascended new peaks are requested to send short accounts of them — if possible stating particulars with regard to distances, guides, quarters, boats, &c. — to the editor of the »Aarbog« before the end of december. Names especially should be written as legibly as possible, and the name of the correspondent is requested.

Om indmeldning af fundne unøiagtigheder ved de udgivne karter.

Da det er af stor betydning for den geografiske opmaaling under den stadig paagaaende revision af de ældre karter at erholde alle til dette øiemed tjenlige oplysninger, henstilles til turister, der under sine reiser maatte finde unøiagtigheder ved de udgivne karter, at indmelde det fornødne til Norges geografiske opmaaling, Kristiania.

Turistforeningens direktion.

AKTIESTATIONEN »GJENDESHEIM«

Som bekjendt er turiststationen »Gjendesheim« et privat foretagende. Da nemlig Den norske turistforening selv ikke havde tilstrækkelige midler til ogsaa at opføre en station ved Gjendins østre ende, noget man længe havde følt savnet af, blev der paa generalforsamlingen den 30te november 1875 fremlagt en samme dag dateret indbydelse *), undertegnet af 4 af bestyrelsens medlemmer (det 5te medlem var nemlig fraflyttet byen og udtraadt af bestyrelsen), ved hvilken der indbødes til tegning af 300 aktier à 5 spd. (ɔ: 25 kroner), for at opføre en turisthytte ved Leirungen eller et andet sted ved den østlige ende af Gjende. Som følge heraf tegnedes der i aarenes løb i alt 277 aktier til et samlet beløb af 5540 kr. Turiststationen, der opførtes lige ved Gjendeosen, var færdig i aaret 1878 og kostede i alt ca. 7000 kr. Hvad der manglede i aktiesummen tilskjødes af turistforeningen, der saaledes lige fra begyndelsen af var økonomisk interesseret i byggeforetagendet, hvis opførelse og senere drift ogsaa i henhold til aktieindbydelsen den hele tid har henhørt under turistforeningens direktion, aldeles paa samme maade som dens egne hytter. Dette forhold frembød imidlertid sine ulemper for foreningen, og der opstod derfor ogsaa meget snart ønske om, at »Gjendesheim« kunde overgaa til foreningens eiendom. Bestyrelsen udstedte derfor i marts 1891 følgende cirkulære til samtlige aktionærer i Gjendesheim:

»I anledning af opførelsen af turiststationen Gjendesheim blev der, saaledes som det vil erindres, udstedt en indbydelse til tegning af aktier; den da stedfundne og senere fortsatte tegning har dog ikke paa langt nær kunnet dække turiststationens kostende, hvoraf det manglende er bleven udredet af Den norske turistforening, til hvem aktieselskabet saaledes stadig har staaet i en ikke ubetydelig gjæld. Denne, der i aarenes løb ved indtægter af logisholdet var bleven noget reduceret, er efter den med nødvendighed paakrævede

*) Kfr. Aarbogen for 1875, s. 185.

og ifjor iverksatte udvidelse af bygningen igjen bleven adskillig foroget og udgjør nu kr. 2061.14 foruden renter.

Aktieeiernes antal er for nærværende 277 og det tegnede, fuldt indbetalte, belob andrager til kr. 5540.

Under disse omstændigheder maa det ansees givet, at der ikke i en overskuelig fremtid kan ventes noget andet udbytte af aktierne end den reduktion i logisafgiften, som aktionærerne er berettigede til ved ophold paa stationen.

Aktiestationen har været bestyret af turistforeningens direktion og dens protokoller gjennemgaaede af foreningens revisor, men dens anliggender og regnskaber har, som henhørende under et privat selskab, ikke været forelagte turistforeningens generalforsamlinger.

Direktionen finder denne ordning lidet hensigtsmæssig og skulde derfor anse det som særdeles ønskeligt, om stationen helt kunde overgaa til turistforeningen, der allerede, som ovenfor omtalt, er interesseret i den for en betydelig del, saaledes at den kunde komme ind under samme vilkaar og kontrol, som foreningens øvrige stationer. Ønskeligheden heraf har ogsaa gjentagende været sterkt fremholdt paa de senere aars generalforsamlinger.

Man vil heller ikke undlade at berore, at forsaavidt det nu bestaaende forhold skal vedblive, tør der muligens være sporgsmaal, om ikke lov af 17/5 90 medfører, at der maa ske anmeldelse til handelsregisteret, hvilket under de givne omstændigheder ikke uden vanskeligheder vil kunne iverksættes.

Direktionen tillader sig derfor at opfordre Dem som aktieeier i Gjendesheim til uden vederlag at overdrage Deres aktie til Den norske turistforening, en opfordring man har saa meget større haab om maa blive efterkommet, som man tor gaa ud fra, at aktierne i virkeligheden er tegnede af interesse for turistvæsenet. Det er en selvfolge, at de nuværende aktieeiere for deres levetid vil blive reserverede den fortrinsret til logis og den moderation i pris, som de nu nyder godt af.

Af hensyn til den forestaaende generalforsamling vilde

direktionen være Dem forbunden for at erholde Deres ærede svar saa snart som muligt. Overdragelsen af Deres aktie, som man tør anse bindende, selv om det skulde vise sig, at ikke samtlige aktionærer er villige til at indgaa derpaa, vil kunne ske ved at undertegne og til direktionen indsende omstaaende blanket, ledsaget af aktiebrevet, forsaavidt De maatte være bleven tilstillet saadant«.

Som følge af dette cirkulære overdroges ogsaa i de følgende aar en stor del af aktierne i Gjendesheim som eiendom til Den norske turistforening, men endel forblev dog fremdeles paa de oprindelige eieres hænder, dels fordi disse ikke vilde opgive sin eiendomsret, dels ogsaa fordi man ikke kunde bringe paa det rene, hvor aktierne var blevne af.

Da turistforeningen i 1899 indkjøbte Anders Rusnæs's tidligere hus paa Gjendesheim, blev det imidlertid endnu mere paakrævet, at turistforeningen erhvervede de resterende aktier, der da udgjorde 13 stykker, og man har endelig nu opnaaet at erholde samtlige aktier alene paa to nær, som tilhører kand. jur. Johannes Thomassen Heftye paa Østraat. Da de tidligere aktieeiere ved overdragelsen for levetid er forbeholdt den ret til fortrinsvis logis paa turiststationen, som de tidligere som aktieeiere var i besiddelse af, meddeles nedenfor en fuldstændig fortegnelse over de personer, der nu er fortrinsberettigede til saadant logis paa Gjendesheim:

L.-No.	Aktie-No.	Navn og stilling.	Adresse.
1.	252—56.	*J. Ths. Aall*, forhv. assessor	Tretten.
2.	3.	*Jens Andersen-Aars*, bankchef	Kristiania.
3.	6.	*C. Wilh. Andersen*, assessor	—»—
4.	262—66.	*Nicolai Andresen*, grosserer	Charlottenberg, Sverige.
5.	7—8.	*Rich Andvord*, forhv. stadshauptmand	Kristiania.
6.	12.	*Knud Angell*, statsadvokat	Bergen.
7.	16-17.	*Philip Barlag*, landskabsmaler	Kristiania.

L.-No.	Aktie-No.	Navn og stilling.	Adresse.
8.	18.	*L. Bärnholdt*, forhv. postmester	Fredrikshald.
9.	238.	*Fr. Bennett*, generalagent	Bergen.
10.	20—21.	*Johannes Bergh*, dr. jur., forhv. regjeringsadvokat	Kristiania.
11.	22.	*Knud Bergslien*, landskabsmaler	—»—
12.	28.	*Chr. Birch-Reichenwald*, stud. jur.	—»—
13.	37.	*J. Hadeln Bruun*, forhv. forstmester	Hurdalen.
14.	38.	*N. R. Bull*, bureauchef .	Kristiania.
15.	102—3.	*Kirstine Bursie* født Heftye, frue	Lännarstorp, Grästorp, Sverige.
16.	40—41.	*Edvard Bøchmann*, dr. med., læge	St. Paul, Minnesota, Amerika.
17.	43—47.	*Cappelen, Didrik*, grosserer	Notodden.
18.	276.	*Harald Dietrichson*, overretssagfører	Kjøbenhavn.
19.	63.	*N. A. Eger*, høiesteretsadvokat	Kristiania.
20.	66—67.	*Jonath. Aars Fabritius*, godseier	Vaage.
21.	70—71.	*Søren Falch*, kand. jur., konsul	Bergen.
22.	72—75.	*Ths. Fearnley*, hofjægermester	Kristiania.
23.	88.	*Eilif Fougner*	—»—
24.	91.	*Marie Fougner*, frøken .	—»—
25.	92.	*Sigurd Fougner*, stud. jur.	—»—
26.	153.	*Helga Gran*, født Ingier, frue	—»—
27.	155.	*Augusta Hallager*, født Ingier, frue	Ljan.

L.-No.	Aktie-No.	Navn og stilling.	Adresse.
28.	83.	*O. Hals*, sorenskriver . .	Galleberg, Jarlsberg.
29.	87.	*C. M. Hansen*, høiesteretsadvokat	Kristiania.
30.	89.	*Frits Hansen*, kand. theol.	—»—
31.	83.	*Amalie Hanssen*, frøken .	Bergen.
32.	93.	*Barbra Hanssen*, frøken .	Arendal.
33.	88.	*G. Armauer Hanssen*, overlæge	Bergen.
34.	93.	*Haakon Hanssen* . . .	Arendal.
35.	95—96.	*Klaus Hanssen*, overlæge	Bergen.
36.	98—99.	*Jacob M. Heftye*, forhv. bureauchef	Kristiania.
37.	100—101.	*) *Johannes Ths. Heftye*, kand. jur., godseier .	Østraat, Ørlandet.
38.	121—22.	*Ths. Ths. Heftye*, oberstløitnant	Kristiania.
39.	125—26.	*Amund Helland*, professor	—»—
40.	127.	*Petter Helland*, kjøbmand	Bergen.
41.	128.	*O. E. Henriksen*, bankchef	—»—
42.	131.	*J. N. Hertzberg*, forhv. oberst	Kristiania.
43.	134.	*L. E. Hoff*, maskiningeniør	—»—
44.	148—52.	*Frithjof Ingier*, godseier	Paris.
45.	189.	*Johnstone, Ragnhild*, født Morch, mrs.	Fife Shire, Skotland.
46.	159.	*Harald Kallevig*, skibsreder	Arendal.
47.	160.	*H. S. Kallevig*, trælasthandler	—»—
48.	162.	*Morten Kallevig*, konsul	—»—
49.	55.	*T. O. Klingenberg*, generalmajor	Kristiania.
50.	163.	*Anna Krag*, frue . . .	—»—
51.	164.	*Hanna Krag*, frøken . .	—»—

*) Disse aktier er endnu ei overdragne foreningen.

L.-No.	Aktie-No	Navn og stilling.	Adresse.
52.	165.	*Hans Krag,* forhv. veidirektør	Kristiania.
53.	166.	*Hjalmar Krag,* kaptein .	—»—
54.	167.	*Wilh. Krogh,* dekorationsmaler	—»—
55.	169.	*Herman Lie,* stud. jur. .	—»—
56.	170.	*J. N. Lindgaard,* apotheker	—»—
57.	171.	*Aug. Lochmann,* kand. jur.	—»—
58.	174—74.	*C. Lyche,* sanitetskaptein	—»—
59.	175.	*L. Magelssen,* kjøbmand	—»—
60.	97.	*Chr. Magnus,* kjøbmand	—»—
61.	56.	*Emil Michelet,* grosserer	—»—
62.	179—80.	*P. Mijnsen,* fabrikeier . .	Amsterdam.
63.	181—82.	*Chr. B. Mohn,* ingeniør .	Kristiania.
64.	186.	*Ernst Motzfeldt,* høiesteretsassessor	—»—
65.	187.	*U. A. Motzfeldt.* kand. jur.	—»—
66.	190.	*Alfred Nickelsen,* kontorchef	—»—
67.	193—94.	*Kristoffer Nicolaysen,* forhv. kgl. fuldmægtig . . .	Skaugum, Asker.
68.	272.	*Erling Nielsen,* bogtrykker	Kristiania.
69.	273.	*Karen Nielsen,* født Wedel-Jarlsberg, frue . . .	—»—
70.	199.	*Yngvar Nielsen,* dr. phil., professor	—»—
71.	261.	*Georg Næser*	—»—
72.	257—58.	*Mathilde Næser,* født Andresen, frue	—»—
73.	201—2.	*Oscar Nissen,* læge . . .	—»—
74.	207.	*Chr. L. Petersen,* kjøbmand	—»—
75.	93.	*Johanne Petersen,* født Schartmann, frue . .	Arendal.
76.	57.	*Jens Printz,* sekretær i enkekassen	Kristiania.
77.	208—10.	*Jac. Ræder,* generalmajor	Holmenkollen.

L.-No.	Aktie-No.	Navn og stilling.	Adresse.
78.	211.	*Kirstine Rønnow,* fodt Müller, frue	Kristiania.
79.	212—16.	*C. Salomonsen,* overretssagfører	—»—
80.	217.	*J. E. Sars,* dr. philos., professor	Bestum.
81.	218.	*J. H. Scheel,* civilingeniør	Kristiania.
82.	274.	*Thrine Schibsted,* fodt Munthe, frue	—»—
83.	219.	*H. M. Schirmer,* arkitekt	—»—
84.	226.	*J. Schøning,* postmester .	—»—
85.	230.	*Harald Smith,* grosserer	—»—
86.	267.	*K. L. Sommerfeldt,* rektor	Kristianssand.
87.	232—33.	*Jonas Stenersen,* byretsassessor	Kristiania.
88.	234.	*L. B. Stenersen,* dr. philos., professor	—»—
89.	154.	*Thea Sundt,* fodt Ingier, frue	—»—
90.	235—36.	*Chr. M. Sørenssen,* byskriver	—»—
91.	198.	*Carsten Tank,* kand. jur.	—»—
92.	277.	*E. A. Thomle,* arkivar .	—»—
93.	243.	*Kr. Vedeler,* assessor . .	Bergen.
94.	244.	*J. C. Unger Vetlesen,* dr. med., overlæge . . .	Kristiania.
95.	248.	*Gustav M. Wriedt,* bryggerieier	Drammen.
96.	250—51. 253—54.	*Jørgen Young,* kand. jur., grosserer	Aas, Hakedalen.

BRÆFORANDRINGER 1903—04

Den norske turistforening har ogsaa for sommeren 1904 bevilget 150 kr. til fortsatte bræmaalinger. Dette beløb er tildelt d'hrr. ingeniør Large for bræmaaling i Jotunheimen samt gaardbruger A. Briksdal og førerne M. Mundal og S. Sundal for eftermaaling af bræerne henholdsvis i Olden, Fjærland og Mauranger.

Bondhusbræen skred i ovennævnte tidsrum 15 m. frem, medens ved Jostedalsbræen Boiabræen aftog 14 m. og Store Suphellebræ vokste 24 m. I Olden aftog Melkevoldsbræ og Aabrækkebræ henholdsvis 6 m. og 7 m., medens Brigsdalsbræ skred 3 m. frem. I de sydlige bræpartier har der saaledes været en voksende tendens, over i Olden derimod en aftagende.

I Skagastølspartiet var Skagastølsbræen stationær, medens Riingsbræ, Styggedalsbræ og Gjertvasbræ havde en afgjort aftagende tendens (henholdsvis 10 m., 3 m., 10 m.). Maradalsbræen skred derimod 8 m. frem i de to aar 1902—04.

Sandelvbræen, Storbræen, N. og S. Illaabræ, Sletmarkbræ, Langedalsbræ og Svartdalsbræ afmerkedes i 1902 og eftermaaltes i 1904, hvored det viste sig, at de tre førstnævnte bræer i Leirvassegnen havde havt en afgjort aftagende tendens (henholdsvis 5 m., 28 m., 8 m.), medens S. Illaabræ havde skredet 2 m. frem. De tre bræer syd for Gjende viste en aftagende tendens (henholdsvis 1,5 m., 7 m., 17 m.). Fra 1903—04 skred derimod Veobræen 7 m. frem, medens ellers i Jotunheimen i samme tidsrum en hel række bræer viste en afgjort aftagende tendens, saaledes Bøverbræ 1 m., Heimre Illaabræ 22 m., Storgjuvbræ 5 m., Styggebræ 13 m., Sveljenaasbræ 14 m., Tveraabræ 8 m., Heilstugubræ 14 m., V. Memurubræ 6 m., Ø. Memurubræ 14 m., Glitterbræ 3,3 m.

P. A. Øyen.

TINDEBESTIGNINGER I SOMMEREN 1904

Følgende bestigninger i *Hornungtinderne* er komne til inds.'s kundskab:

St. Skagastølstind: 1) (ny rute ad den sydvestlige side): Fru O. Rostrup, Egill Rostrup, H. Tønsberg og Erik Ullén; 2) (ad samme rute): Th. Tjersland og Erik Ullén; 3) (ny rute mellem Heftyes og H. O. Vigdals rende): Frk. Th. Bertheau, Dr. Stenhouse Williams og Erik Ullén; 4) (fra Skagastølsbræen): Erik Ullén med Knud Fortun; 5) R. Worsdell med Ole Øiene; 6) O. Herzog med Ole Øiene; 7) Stanley Greenough med Ole Øiene; 8) Frank Gover med Ole Øiene; 9) M. O. Orning(?) og Olav Breen med Ole Berge; 10) J. A. Green og Charles A. Hill med Ole Berge og 11) C. W. Rubenson med Ole Berge.

Mellemste Skagastølstind: 1) (via Skagsnebbet og »Berges stol«): J. A. Green og Charles A. Hill med Ole Berge; 2) Stanley Greenough med Ole Berge og 3) Dr. Williams og Erik Ullén med Ole Berge.

Maradalsryggen: (fra jernskar-renden til nordre Maradalstinder med nedstigning paa Slingsbybræ): Erik Ullén med Knud Fortun.

Sydlige Maradalstind, »Manden«: (ret op siden fra Midtmaradalen): Frk. Th. Bertheau, J. C. Procter, Erik Ullén med Knud Fortun.

Midtmaradalstind: 1) Stanley Greenough med Ole Berge; 2) Ragna Angell, Erik Ullén og George Paus.

Sydlige Dyrhaugstind: 1) (fra »bandet«): Frk. Th. Bertheau, H. Tønsberg og Erik Ullén; 2) Frk. Th. Bertheau, J. A. Green og Erik Ullén.

St. Austabottind: Sigrid Hoyer-Ellefsen, Inga Sjøberg, Ragna Reiersen og Therese Bertheau med Ole Berge.

Kombinerede bestigninger:

1) Nordre Maradalstinder, Centraltind og Skagastølstindernes ryg med opstigning fra Slingsbybræ: Erik Ullén med Knud Fortun.

2) Fra Nordre Skagastølstind over Skaga-

stølstindernes ryg og St. Skagastølstind til »hytten«: Fru O. Rostrup, Egill Rostrup, H. Tønsberg og Erik Ullén.

3) St. Riingstind og S. Dyrhaugstind: Stanley Greenough med Ole Berge.

C. Hall.

I *Nordland:*

Høieste Langstrandtind: Messrs. J. N. Collie, J. Collier, H. Woolley og W. C. Slingsby.

Kjendalsnebbet: Messrs. J. N. Collie, E. C. C. Baly, W. C. Slingsby og A. M. Slingsby.

Olstind: Messrs. J. N. Collie, H. Wooley, E. C. C. Baly, W. C. Slingsby, W. E. Slingsby og A. M. Slingsby.

Klokketind; to lavere toppe: Messrs. J. N. Collie, H. Woolley, E. C. C. Baly, W. C. Slingsby og A. M. Slingsby.

Hermanstind: Messrs. J. N. Collie, H. Wooley, E. C. C. Baly, W. C. Slingsby, W. E. Slingsby og A. M. Slingsby.

Hermansdaltind, vestlige top: Messrs. W. C. Slingsby og A. M. Slingsby.

Høieste Tømmeraastind: Messrs. Howard Priestman, Ouston og Carr.

Prestetind: Messrs. Howard Priestman, Ouston og Carr.

Strømstind: Messrs. Howard Priestman, Ouston og Carr.

Paa *Søndmøre:*

De tre søstre: Messrs. E. V. Slater og C. W. Patchell.

Sætretinderne: Messrs. E. V. Slater og C. W. Patchell.

NYE EKSPEDITIONER I 1904

Jostedalsbræen.

Sperle til Tverdalsæter. 7de august. Selskabet bestod af E. V. Slater og C. W. Patchell med Johannes Vigdal fra Solvorn som fører. Fra Sperle til Bakkedalsæter er det omtrent $2^3/_4$ times let gang. Ved Bakkedal, vestenfor sæteren, havde to af selskabet været før, i 1899. Længere nord, mellem Bakkedal og Krondal, er en anden høitliggende, snefyldt dal, hvorfra vandet i en rækkefosse rinder ned paa nordostsiden af sæteren. Ved nærværende leilighed naaede vi sneen paa Røikedalsfjeld ad en bred skulder, som danner nordostsiden af den egentlige Bakkedal. Bandet mellem Bakkedal og Tunsbergdal naaedes paa omtrent 4 timer fra sæteren, iberegnet hvil, og derefter tog det en time at stige ned til det lille, tildels isdække tjern (afsat paa amtskartet), hvorfra vandet rinder ud over den høie klippemur, der begrænser den store Tunsbergdalsbræ paa østsiden. Efter nogen søgen opdagede vi en passage syd for fossen, og derefter fulgte vi bræen, hvor der var tør is, til Tverdalsæter, hvor vi ankom $4^1/_2$ time, efterat vi havde forladt tjernet (hvil indbefattet). Den hele ekspedition tog omtrent $12^1/_2$ time.

Tverdalsæter til Sperle, via Vasdal. 8de august vendte selskabet tilbage ad ovennævnte rute. Vi forlod sæteren kl. 8.45 og gik tversover snippen af Tunsbergdalsbræen til dens østlige side. Efter en kjedelig fart gjennem tæt smaakrat og over sva, der var dækket med morænegrus, kom vi frem til en høitliggende dal med rig græsvekst, men uden tegn til kjør eller gjeder. Ved dalens begyndelse laa et par smaa, isdække tjern. Vasdalsbræen skraaner ganske svagt, men den havde mange sprække. Det første forsøg, vi gjorde paa at komme ned i Vasdalen, mislykkedes; vi maatte igjen stige op og følge sneen til sydsiden af dalen, indtil vi var ret over sæteren, til hvilken det da var let at stige ned fra sydost. ($7^1/_2$ time fra Tverdalsæter). Derefter tog det 2 timer at gaa ned den vakre Vasdal til Sperle, som vi naaede kl. 6.30 eftermiddag.

Tunsbergdalsbræ, den længste bræ i Norge, fortjener at blive bedre kjendt. Paa Tverdalsæter er det rent og ordentligt, og begge de ovennævnte ruter danner en ganske anderledes interessant adkomst til stedet end den lange marsch op Leirdalen fra Alsmo.

Nesdal til Jostedal, via Haugenaase. 12te august. Der var intet nyt ved denne rute undtagen nedstigningen. Men for et selskab, der har knap tid eller som af stygveir tvinges til at forlade bræen, kan det være nyttigt at vide, at det er ganske ligetil at komme ned den lange ryg af Haugenaase, der fører direkte til Haugenaase sæter. Herfra gaar en god sti, der fører til veien i Krondalen og træffer denne lidt ovenfor det sted, hvor dalen forener sig med hoveddalen. Fra Nesdal til Sperle er det omtrent 14 timers gang, naar man gaar op Tyveskaret og ned over Haugenaase. Der er nu ingen anledning til at faa nattelogis paa »restauranten« i Nesdal, men hos Anders Nesdal, som bor paa den sydligste af gaardene, er der rene senge at faa. Hvis der kunde anvendes lidt penge paa at hugge ned endel trær og spade en sti i den nedre del af Tyveskar, vilde dette danne en udmerket adkomst til Jostedalsbræen fra Nordfjord. Under opstigningen har man den herligste udsigt, langt vakrere end fra de tilstødende dale Kvandalen og Bødalen.

Søndmøre.

De tre søstre (omkring 4200 fod). De to høieste af disse tinder, som ligger søndenfor Jønshorn og danner saadant et fremtrædende træk i det stykke Hjørundfjordnatur, man ser fra Lille Standal, blev bestegne den 5te september af E. V. Slater og C. W. Patchell. Vi forlod Kolaas Kl. 6 og drog over det høie, sydlige Romedalskar mellem Kolaastind og Romedalshorn til den høieste sæter i Lille Standal. Herfra let men brat opstigning paa nordsiden af Lille Standal; vi gik over en bred rende og naaede et let kjendeligt hak i ryggen umiddelbart under og vestenfor den laveste af de tre tinder. Den anden (eller midterste)

tind tager sig hoist eiendommelig ud fra dette punkt, og udsigten kan overhovedet maale sig med hvadsomhelst i Søndmøre. Over sne og let fjeld kom vi rundt den rende, som skiller den midterste fra den tredje og høieste »søster« (denne rende har et dobbelt udspring) og naaede et punkt paa ryggen af den midtre tind, hvorfra det var let ved en anden og kortere traverse tilvenstre at naa bræen under den midtre tind. Fjeldet under toppen var uventet let, skjønt ryggen paa sine steder er meget smal, og vi naaede den midterste top kl. 12.30. Bræen frembød igjen en passage til det høieste og nordligste punkt, som vi efter en hvil paa 35 min. naaede kl. 1.45. Nedstigningen foretoges ad omtrent samme vei; kun sparede vi tid i Lille Standal ved at gaa rundt mundingen af dalen under Romedalshorn og slaa ind paa den vei, vi havde taget om morgenen lige under tjernet under Romedalskar. Den hele ekspedition fra Kolaas tog 13½ time, hvoraf 2½ time gik med til hvil. Den letteste adkomst til dette høist fantastiske fjeld er utvilsomt fra gaarden i Lille Standal, som kan naaes med baad eller dampbaad, men hvor der ikke er logis at faa. Veien fra Kolaas er lang og besværlig, da Romedalskar er høit og brat og man maa gjøre en lang omvei for at naa den tilgjængelige nordøstlige side af fjeldet. Fra Hjørundfjord derimod vil de tre rygge med sine tilsvarende dale frembyde direkte og fremkommelige ruter til hver af de tre toppe.

Sætretinderne.*) Den lette rute til høieste top af dette fjeld, fra bræen i Fladdal, blev fundet af samme selskab den 6te september. Vi havde vakkert veir og undgik derfor alle de vanskeligheder, som taagen voldte Mr. Raeburn's selskab, da de i 1903 foretog den første bestigning. Vi naaede toppen efter lidt mindre end 4 timers gang fra Kolaas. Udsigten var interessant og smuk; især imponerede Kolaastind med sine vilde rygge og sin taarnlignende top.

*) Se aarbogen for 1904, p. 103.

ET UDSIGTSPUNKT I SØNDFJORD

Den lille Stangfjord gaar ind mellem Førdefjord og den sydligt derfor liggende Dalsfjord (se kart over N. Bergenhus amt, SV. blad). I syd for Stangfjorden ligger fjeldet Moluren, omtrent 740 m. høit; derfra har man en udmerket udsigt. Man kan komme op paa toppen ad flere veie. Bekvemmest er vel den fra Størdal ved Stangfjorden ikke langt fra dampskibsanløbsstedet Yndestad. Fra gaarden har man først en opstigning mod syd til en bottendal med flad bund. Denne dal ser saa lukket ud, som om man ingen vei skulde kunne komme gjennem den; men naar man er fremme til bunden, finder man let op, og staar da paa høifjeldet, hvorfra man har en jevn opstigning til Moluren, hvis øverste del er svagt hvælvet med to toppe; den vestligste er den høieste. Denne øverste del af fjeldet begrænses mod syd og øst af steile skrænter, som gjør den ubestigelig fra disse sider. Bergarten i fjeldet er syenit. Mod vest ser man ud over havet med sine øer; af disse tiltrækker den i NV. liggende ø Batalden og nogle andre karakteristiske, høie øer særskilt opmerksomheden. Mod syd har man Sulenøerne ved Sognfjordens munding. I nord ser man hinsides Førdefjorden de høie Gjegnalundsfjelde. Sneen paa disse er ordnet i karakteristiske striber, der ligger langs efter lagningen hos bergarten, som er sandsten. Langs synskredsens halvcirkel fra nord gjennem øst til syd har man høifjelde plettede med sne. Op over dens linje rager de to forholdsvis nært liggende høie fjelde Bleien og Kvamshesten, begge tilhørende den samme yngre formation som Gjegnalundsfjeldene.

Det, som udmerker dette udsigtspunkt fremfor andre jeg kjender er, at man har udsyn til det aabne hav samtidig med, at der aabner sig for betragteren et vidtstrakt rundskue over fjeldstrøg af meget betydelig høide. Man faar et sterkt indtryk af Norge som et fjelland ved havet.

Hans Reusch.

REGLER FOR HYTTERNES BENYTTELSE

1. Medlemmer af Den norske turistforening har ret til — mod erlæggelse af kr. 0,50 i logisafgift pr. nat — i sommertiden at benytte følgende foreningen tilhørende hytter: Gjendeboden, Glitterheim, Skogadalsbøen, Skagastolshytten, Krækjahytten, Sandhaug, hytten i Steinbergdalen samt Gjendesheim.

Ikke-medlemmer betaler i logisafgift kr. 1,25 pr. nat.

2. Foreningens medlemmer er i alle tilfælde fortrinsberettigede til logis fremfor ikke-medlemmer.

3. Dersom alle soverum ved medlemmers ankomst skulde være optagne, maa i tilfælde først ikke-medlemmer vige pladsen, saa de af tidligere ankomne medlemmer, som har opholdt sig paa stationen i mindst 3 nætter, idet for saavel ikke-medlemmer som medlemmer da gjælder, at den, der har boet længst paa stedet, viger først. Dog er ingen forpligtet til at vige plads, hvis besked derom ei gives inden kl. 10 aften.

Det henstilles til turistforeningens medlemmer altid at holde kassereren *à jour* med deres borgerlige stilling og adresse. Derved vil opnaaes en større paalidelighed og hurtighed ved aarbogens ekspedition samt lettelse for kassereren ved medlemskontingentens indkrævning.

Indmeldelse i Den norske turistforening kan — foruden hos *kassereren, arkivar E. A. Thomle,* rigsarkivet, storthingsbygningen, kl. 10—2 fmd., og Rosenborggaden no. 18 kl. 5—6 eftm. — finde sted paa turiststationerne Gjendeboden, Gjendesheim, Glitterheim og Skogadalsbøen, samtlige i Jotunheimen, paa hytten i Steinbergdalen i Aurland og paa Krækjahytten og Sandhaug paa Hardangervidden. Endvidere kan nye medlemmer indtegnes hos:

Ths. Bennett & Sons — Kristiania, Karl Johansg. 35.
— — Bergen.
— — Stavanger.
— — Trondhjem.
Beyers turistbureau — Kristiania, Karl Johansg. 33.
— — Bergen.
— — Stavanger.
Alb. Cammermeyers bogh. — Kristiania, Karl Johansgade 41/43.
Boghandler Grøndahl & Søn — Kristiania, Toldbodgaden 27.
William Schmidt — Kristiania, Karl Johansg. 41.
Hofjuveler J. Tostrup — Kristiania, Karl Johansg. 25.
Boghandler A. Brun — Trondhjem.
Boghandler Axel Magnussen — Hamar.
Ole Berge — Turtegrø, Fortun, Lyster.
Thorgeir Sulheim — Eide, Skjolden, Lyster og
Jorgen Vetti — Vetti i Aardal, Sogn.

Paa samtlige disse steder findes indmeldelsesprotokoller udlagte, hvori fuldt navn og nøiagtig og tydelig adresse bedes indført.

Kontingenten er kr. 4.00 aarlig for almindelige og mindst kr. 50.00 en gang for alle for livsvarige medlemmer. Herfor erholder hvert medlem et eksemplar af foreningens aarbog, ligesom medlemmerne er fortrinsberettigede til at benytte foreningens hytter.

Udmeldelser af foreningen maa ske *skriftlig* til *kassereren* og være *indkommen til ham inden udgangen af december maaned det aar, i hvilket man har været medlem.* Udmeldelser, der indkommer *senere*, vil *først blive at regne fra udgangen af det aar, i hvilken udmeldelsen indkommer til kassereren.*

The subscription is 5 sh. a year for an annual subscriber, or at least £ 3. 0. 0, for a life subscriber. Every member is entitled to receive a copy of the Society's yearly publication, which contains interesting articles, routes and maps. Members have a precedence to accommodation in the huts.

If a member wishes to withdraw his name, at letter to that effect must be sent to *»Den norske turistforenings kasserer«*, (the Treasurer), *Kristiania.*

One is considered a member until a written withdrawal has been received.

Der optages aarlig af mange turister — saavel indlændinger som udlændinger — **fotografier** af forskjellige vakre partier af vort land, hvorhen fagfotografer ikke naar, og hvorfra det reisende publikum i sin almindelighed derfor sjelden har anledning til at se gjengivelser. Udgiveren vilde være taknemlig for — til mulig brug for aarbogen — at blive tilsendt et eksemplar af saadanne fotografier tilligemed nøiagtig angivelse af, hvad det forestiller.

Postgangen i Jotunheimen og paa Hardangervidden.

1) Landpostbudrute Tessanden—Gjendesheim om Randsverk, Hindsæter og Bessheim udgaar i turisttiden (juli og august) fra Tessanden mandag og torsdag morgen med tilbagekomst onsdag og lørdag aften. Breve og aviser til disse steder bør paategnes: pr. Tessanden, Vaage.

2) Landpostbudrute Øie—Gjendeboden om Framnes, Tyinholmen og Eidsbugaren underholdes i maanederne juli og august 3 gange ugentlig med hest paa strækningen Øie—Framnes og gaaende paa strækningen Framnes—Gjendeboden. Til disse stationer paategnes al post: pr. Øie, Valdres.

3) I ruten Skammestein—Beito—Fagerstrand ved Bygdin sendes post fra Skammestein søndag, onsdag og fredag middag med tilbagekomst de paafølgende dage. Breve til Fagerstrand bør paategnes: pr. Skammesteins postaabneri.

4) I landpostbudruten Øvre Eidfjord—Fossli underholdes 2 ugentlige turer i juni, juli og august.

Hvorvidt der vil blive underholdt nogen postforbindelse mellem Fossli—Bjoreidalen—Tinhølen—Sandhaug er iaar meget usikkert.

Aarbogen vil i regelen blive vedkommende medlem tilstillet mod postopkrav, forsaavidt kontingenten ikke er betalt kassereren forinden aarbogens afsendelse.

Alle **skrivelser vedk. foreningen** bedes adresserede til Den norske turistforening, Kristiania — ikke til nogen af direktionens medlemmer personlig.

AARSBERETNING FOR 1904

(Afgiven af turistforeningens direktion i generalforsamling 9de mai 1905).

I aaret 1904 har turistforeningens **indtægter** ifølge regnskabsekstrakten (kfr. bilag 1) udgjort kr. 24 105,00; deraf er dog kr. 6 000,00 bidrag af det faste fond. Kr. 100,00 er kontingent for 2 livsvarige medlemmer og afsat til det faste fond, der ved aarets udgang udgjorde kr. 8 423,78, hvoraf kr. 6 000,00 i hypothekbankobligationer, medens resten indestaar i Kristiania bank & kreditkasse.

Af medlemskontingent er i 1904 indkommet kr. 9 304,00 mod kr. 8 495,00, kr. 8 223,00, kr. 8 122,00, kr. 8 058,00 og kr. 11 694,00 henholdsvis i 1903, 1902, 1901, 1900 og 1899.

Til ovenstaaende kommer statsbidraget kr. 3 000,00, saaledes at man ialt har havt til disposition kr. 27 105,00.

Udgifterne har i aaret udgjort kr. 20 524,25, statsbidraget fraregnet.

Ved aarsopgjøret viser der sig altsaa et overskud af kr. 3 580,75, hvoraf kr. 3 128,80 er refunderet af Tyinbaadens interessentskab for tidligere udredet forskud. Direktionen anser det hensigtsmæssigt, at dette sidste beløb føres tilbage til det faste fond.

Foreningens tilgodehavende hos aktieselskabet Gjendesheim er fra kr. 1 979,47 minket til kr. 1 266,58.

Med hensyn til foreningens virksomhed skal anføres:

1. Gjendeboden var ifjor besøgt af 458 reisende mod 490 i 1903 og bestyredes som før af Rønnaug Hoft.

Taget paa det nederste hus blev tjærebredt og vinduer og døre malte.

Det er nødvendigt at foretage forskjellige udbedringer ved det ældste logishus, specielt ved tag og gulve. Forhaabentlig kan disse arbeider blive udførte til sommeren.

2. Nybod. Da det viste sig, at Gudbrand Rep ikke som antaget kunde faa denne turisthytte opført til brug iaar, har direktionen maattet indtage anbud andetsteds fra, og Nils J. Skattebo, Østre Slidre, er efter en pris af kr. 1 350,00 overdraget arbeidet i overensstemmelse med arkitekt Welhavens tegning, der i sin helhed bliver at lægge til grund, idet man ved nærmere eftertanke har fundet at burde gjøre bygningen færdig med en gang, ikke som ifjor antydet foreløbig sløife et af rummene.

Arbeidet skal være udført saa betids, at ialfald 3 af rummene kan benyttes inden midten af juli 1905.

3. Skogadalsbøen var i 1904 besøgt af 273 reisende mod 275 aaret forud.

Gaardbruger Thorgeir Sulheim er fremdeles hyttens bestyrer, medens Gudbrand Rep som tidligere fungerer som opsynsmand.

Nogle mindre arbeider er ogsaa her udførte.

4. Skagastølshytten. Den udlagte fremmedbog viser et antal af 152 besøgende mod 129 i 1903.

5. Krækjahytten bestyredes som før af gaardbruger Ole Aker og besøgtes af 22 turister og 16 færdingsfolk, tilsammen 38 mod 93 aaret forud.

6. Sandhaug var besøgt af 45 turister og 34 færdingsfolk, tilsammen 79 mod 47 i 1903 og bestyredes af gaardbruger Lars Sæbø. Fra og med iaar overgaar bestyrelsen til sønnen Sylvfest L. Sæbø efter derom af begge udtalt ønske.

Det har desværre vist sig, at den i det tilbyggede rum opforte peis har været mindre god, og da det vilde koste formeget at faa den ombygget, ligesom den ogsaa bruger for meget ved her, hvor det er vanskeligt at skaffe den fornødne mængde tilveie, har direktionen besluttet at lade den nedrive og erstatte med en god ovn. Firmaet Wallendahl & Søn i Bergen har været saa elskværdigt at tilbyde en saadan for dens halve pris — kr. 36,00 — et tilbud, man med taknemlighed har modtaget.

Den forrige bestyrers sygdom medførte, at enkelte tidligere besluttede arbeider endnu ikke er udførte; saaledes er t. eks. ikke vedskjulet iorden, ligesom heller ikke de over Bjoreia planlagte broer er bragt istand. Man haaber, at disse arbeider kan blive færdige i løbet af sommeren, og da vil der videre blive rettet paa enkelte andre under sekretærens inspektion forefundne mangler.

Paa Sandhaug har man hidtil manglet fjøs. Den nuværende bestyrer har fundet at maatte have et saadant og har for privat regning opført et af sten paa den anden side af elven, idet der skal være for liden beite paa den, hvor hytten ligger. Direktionen finder det meget ønskeligt, at der haves et fjøs her, hvor veirforholdene — især i den første del af turisttiden — kan være meget haarde, og har derfor indgaaet paa at overtage fjøset, naar dette er færdigt og i fuld stand, og derfor at betale eieren kr. 200,00 under forudsætning af, at der erholdes fæste paa tomten.

7. Hytten i Steinbergdalen bestyredes som tidligere af Anders Løne, der ihøst frasagde sig stillingen, da han agtede at udvandre. Dette blev dog intet af, hvorfor han efter ansøgning atter er ansat, fra nu af med fast løn, kr. 100,00 pr. aar.

Stedet var i 1904 besøgt af 24 reisende mod 19 aaret forud.

8. Glitterheim bestyredes som før af Knud Storstensrusten og var besøgt af 295 turister mod 257 i 1903.

Hvad muggen her angaar, saa viste den sig ifjor kun

i kjælderen, og faar man haabe, at den lidt efter lidt forsvinder.

Sekretæren foreslog ifjor endel indredningsarbeider paa loftet, saa at man her kunde faa nogle flere soverum. Direktionen har af økonomiske hensyn foreløbig ikke fundet at kunne sætte arbeidet igang, men vil have sagen i erindring.

Tagene blev ifjor tjærebredte, ligesom vinduer og døre blev malede.

9. Dæmmevandshytten besøgtes af 29 reisende mod 15 aaret forud; paa en undtagelse nær har samtlige overnattet. Tilsynet føres som før af Endre Lisæth, adr. Fosseli hotel.

Der blev ifjor anskaffet lemmer foran vinduerne i det aflaasede rum, hvor det meste af inventaret opbevares, og der vil blive tilladt opsynsmanden at tage en afgift af kr. 0,50 pr. reisende, naar han holder sengklæder. Til sommeren vil der muligens ogsaa være anledning til paa stedet at erholde mad mod faste priser.

10. Der blev i sin tid af statsbidraget $19^{02}/_{03}$ ydet eieren af Nygaard ved Ustefjorden, Guri Nygaard, inventar til et beløb af kr. 500,00, mod forpligtelse til at modtage reisende efter de af foreningen fastsatte takster. Da Guri Nygaard nu har opsagt overenskomsten, vil inventaret blive flyttet til den nogle kilometer længer øst liggende gaard Fjeldberg paa betingelser som tidligere fastsat for Nygaard.

11. Broer og klopper m. v.

Der er udlagt bro over Rinda elv paa vei mellem Glitterheim og Fuglsæter, og klopperne i Leirungsdalen, Koldedalen og ved Leirvatnet ligesom broen under Vøringfossen er reparerede.

Med hensyn til den sidste har afdelingsingeniør A. W. Jenssen lovet at give forslag m. v. til en grundig udbedring, saa de hyppige reparationer kan undgaaes.

Til sommeren vil antagelig baade Smyttebroen og broen over Krækjastubben, begge paa Hardangervidden, være gjenopførte.

Til en bro over Illaaen i Leirdalen har foreningen

ydet R. Elvesæter et bidrag af kr. 50,00 paa betingelse af, at han overtager vedligeholdet og besørger den nødvendige indtagning og udlægning hvert aar.

Endelig er Andresstigen i Simadalen udbedret.

12. Veie og opvarding.

Ifjor blev opvardet og udbedret:

1. Sti fra Vetti over Brændteigen paa vei gjennem Midtmaradalen til Turtegro,
2. veien over Hogvaglen og
3. gjennem Visdalen og Kirkeglupen.

Til sommeren vil bl. a. blive ryddet stien mellem Faaberg og Fagerdalen paa vei til Fjeldsli sæter og mellem Faaberg og Mysebusæter.

Til veiudbedringer mellem Ormheim i Romsdalen og Utigard i Eikisdalen, hvortil ogsaa ifjor ydedes bidrag, er iaar af statsbidraget ydet kr. 150,00.

13. Skjeggedalsveien er nu færdig. Som det vil sees af sekretærens indberetning, blev ifjor de gjenstaaende arbeider paabegyndte efter indhentet bemyndigelse. Efter den tid er besked indkommet om, at veien i sin helhed er oparbeidet i overensstemmelse med de af turistforeningen opstillede betingelser, idet kun lidt grusning, som vil blive udført inden sommeren, endnu staar tilbage.

Da vedkommende opsiddere og andre i veianlægget interesserede mænd ved thinglæst dokument har overtaget vedligeholdet, og kontrollen herfra er vanskelig at føre, har direktionen tilskrevet amtmanden i Søndre bergenhus amt med andragende om, at det nødvendige tilsyn og veiens vedligehold ved opsidderne m. fl. maa blive udført og paaseet gjennem amtets veivæsen.

Det er meningen, iaar eller saa snart ske kan, at anbringe foreningens merke oppe ved Rjukandebotn, hvor plads er udseet.

14. Som i 1903 var ogsaa i 1904 amanuensis P. A. Øyen tilstaaet et bidrag til undersøgelser af vore bræers forandringer; ogsaa for 1905 er kr. 150,00 stillet til hans disposition i samme øiemed.

15. Postgangen i Jotunheimen. Der blev ogsaa ifjor befordret post — 3 gange ugentlig — mellem Øie postaabneri og Gjendeboden samt mellemliggende steder. Foruden aviser ekspederedes ialt 1071 breve, brevkort og pakker op og 2792 ned ruten.

Fra Tessanden postaabneri til Randsverk, Hindsæter, Bessheim og Gjendesheim befordredes foruden aviser ca. 1350 og ad omvendt vei 2710, ialt ca. 4060, mod ca. 3000 aaret forud.

I ruten Beito—Fagerstrand (Bygdin) befordredes opover ialt 93 og nedover 250 breve og brevkort.

Fra Fossli i Øvre Eidfjord over Tinholen til Sandhaug endelig 271 breve og brevkort og ad omvendt vei 257.

16. Turistforeningen har nu følgende bytteforbindelser:

a. Indenlandske:

Norges geografiske opmaaling.
Norges jæger- og fiskerforening.

b. Udenlandske:

The Alpine Club — 23 Savile Row, London W.,
St. George's Club — Hanover Square, London W.,
Sociédad geografica de Madrid — Madrid,
Oesterreichischer Touristen Club — Bäckerstrasse 3, Wien,
Deutscher und Oesterreichischer Alpenverein — Løwengrube 6/I, München,
Club Alpino Italiano — Via Alfieri 9, Torino,
Appalachian Mountain Club — 9 Park Str., Boston, Mass., U. S. A.,
Club Alpin Français — Rue de Bac 30, Paris,
Siebenbürgischer Karpatenverein — Hermannstadt,
Società degli Alpinisti Tridentini — Rovereto, Italia,
Società Alpina delle Giulie — Trieste,
Ungarischer Karpatenverein — Iglo, Ungarn,
Smithsonian Institution — Washington, D. C., U. S. A.,
United States Geological Survey — Washington,

Finlands turistförening — Helsingfors,
Svenska turistföreningen — Stockholm,
Section Budapest du Club Hongrois des Karpates — Budapest.
Section de Haute Bourgogne du Club Alpin Français — Beaune, Côte d'Or,
Club Alpin de Crimée — Odessa,
Sezione di Belluno af Club Alpino Italiano — Belluno,
Dansk touristforening — Kjøbenhavn,
Section Lyonnaise du Club Alpin Français — 3 Rue Plénev, Lyon,
Dirección General de Estadistica de la Provincia de Buenos Ayres,
»Der Tourist«, Officielles Organ des Verbandes Deutscher Touristen Vereine — Zeil 63, Frankfurt a/Main,
Club Alpino Sardo — Cagliari, Sardinien.
Società Alpina Meridionale — Via Roma 413, Napoli,
Upsala Universitets geologiske institut — adr.: Universitetsbiblioteket, Upsala,
The Sierra Club — Academy of Sciences Building, San Francisco, California, U. S. A.,
The Geographical Society of Philadelphia — 1520 Chesnut Str., Philadelphia, Pennsylvania, U. S. A.,
The Scottish Mountaineering Club — 10 Castle Str., Edinburgh,
Club Alpino Siciliano — Via Maqueda 282, Palermo,
Geografiska föreningen i Finland — Helsingfors.
Oesterreichischer Alpen Club — Wien,
Section Oberhessen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins — Giessen,
Societé des Karpates de Transylvanie — Kolozsvoir, Ungarn,
Göteborgs turistförening — Göteborg,
Società Geografica Italiana — Roma, Italia,
Touring Club Cielistico Italiano — Via Giulini 2, Milano, Italia.
Dansk geologisk forening — Østervoldgade 7, Kjøbenhavn K.
Club Touristi Triestini — Triest.

17. Foruden aarbøger m. v. fra ovennævnte bytte-

forbindelser er foreningen velvilligen bleven sendt forskjellige reisehaandbøger og lign., udgivne af norske lokale turistforeninger.

Redaktionerne af »Aftenposten«, »Dagbladet«, »Morgenbladet«, »Norske Intelligenssedler«, »Verdens Gang« og »Ørebladet« har efter anmodning velvilligen sendt de respektive blade til foreningens hytter i Jotunheimen og til Sandhaug fra 1ste juli til 15de september.

Fotografier er sendt foreningen fra d'hrr. kontorchef E. Damsgaard, fru Jean O. Erikson (Gøteborg), cand. pharm. Birger Foss (Horten), O. Herzog (Ytre Arne), T. G. Ouston (Newcastle on Tyne), Howard Priestman (nr. Leeds), C. W. Rubenson, arkivar E. A. Thomle og cand. Vilh. Haffner.

18. Saavidt direktionen bekjendt, eksisterer der nu følgende 23 lokale turistforeninger: Kristianssand og oplands, Stavangers, Indherreds, Skien—Telemarkens, Jotunheimen—Valdresrutens, Trondhjems, Kristiansund og omegns, Drammen og oplands, Namdalens, Kongsberg og omegns, Aalesund—Søndmør, Røros og omegns, Molde og Romsdals, Bodø og omegns, Fronsbygdernes, Bergens by og stifts, Levanger og omegns, Sogns, Hønefos', Flekkefjord og omegns, Lofotens og Vesteraalens, Helgelands samt Gudbrandsdalens.

Tyinbaaden. Baaden blev af interessentskabet anskaffet hos A/S Kramper & Jørgensen, Horsens, og kom til Kristiania vistnok sidst i juni. Den udholdt uden uheld den paa grund af veiret ganske haarde fart fra Danmark hidop; maskineriet viste sig under prøverne paa fjorden at funktionere i alle dele upaaklagelig, ligesom farten var god. Men desværre kom den ikke som bestemt frem til Tyin ifjor. Vedkommende veistyrelse fandt, da baaden naaede Fagernæs, at broen ovenfor ikke taalte tyngden, og nedlagde indsigelse mod dens videre transport, saa denne maatte afsluttes og baaden foreløbig oplægges her.

Imidlertid blev veien op gjennem Østre Slidre færdig ud paa høsten, og interessentskabet opnaaede da amtets tilladelse til at føre baaden ad denne vei og op til Bygdin efter at have lettet den for noget af dens vægt ved borttagelse af overbygning og udtagelse af motoren. Istedetfor ca. 7000 kg. veiede den nu henimod 5000 kg. Transporten forløb heldig, indtil man vel forbi Bitihorn — ca. 3 km. fra Bygdin — overraskedes af en voldsom storm, der tvang entreprenøren til at udsætte med dens videre fremkjøring indtil vaaren.

Uheldene under transporten havde naturlig angrebet interessentskabets midler i høi grad, og det henvendte sig derfor til Den norske turistforening med andragende om et bidrag, stort kr. 1500.00. Direktionen fandt dog ikke at kunne yde dette som andet end laan, for hvilket der vil blive stillet pant i baaden. Laanet bliver rentefrit i 3 aar; siden betales $4^{1}/_{2}$ % renter, og der er stillet som betingelse, at der i tilfælde ikke betales noget udbytte til aktionærerne, før laanet er tilbagebetalt.

Udbetaling af beløbet har endnu ikke fundet sted.

Arkivar Thomle, der har været direktionens repræsentant i baadens bestyrelse, er paa anmodning entlediget fra hvervet og i hans sted indvalgt sekretær Printz.

Gjendesheim var i afvigte sommer besøgt af 693 reisende mod 705 i 1903 og bestyredes som før af Kari Rusnæs.

Der blev ifjor opsendt endel dækketøi, servicesager m. v., og den udenfor den egentlige station erhvervede havnegang indgjærdet.

En udvidelse af stationen har i længere tid staaet paa dagsordenen. Det store antal af besøgende har oftere medført, at der har været overmaade trangt om plads, og mange har af den grund maattet søge andetsteds hen. Det store belæg har ogsaa krævet en øget betjening, hvorfor man ogsaa af den grund har maattet leie en privat bod, der imidlertid ikke længere er at faa. Direktionen har som

følge af det oplyste besluttet sig til nu at bringe spørgsmaalet til en afgjørelse ved at tilbygge hovedbygningen i overensstemmelse med en af arkitekt Hj. Welhaven udarbeidet tegning, hvorefter den erholder en forlængelse mod øst, saa at kjøkkenet, der forbliver som før, kommer midt for bygningen, paa hvis anden side hovedindgangen anbringes. Samtidig har man bestemt sig for ved samme leilighed at indrede det af Anders Rusnæs i sin tid indkjøbte nye logishus fra nyt af, med en bedre udnyttelse af bygningen for øie. Den vil nu blive delt med en gjennemgaaende gang, hvorfra indgang til de enkelte soverum paa siderne.

Begge arbeider er overdragne til Joh. Øverstedal fra Vaage, som herfor skal have henholdsvis kr. 2570.00 og 1470.00, tilsammen kr. 4040.00. Alt skal være færdigt til sommeren.

Statsbidraget.

Som meddelt i forrige aarsberetning, erholdt turistforeningen for budgetterminen $^1/_4$ 1903—$^{31}/_3$ 1904 et bidrag af det offentlige, stort kr. 5000.00, og for budgetterminen $^1/_4$ 1904—$^{31}/_3$ 1905 et bidrag af kr. 3000.00.

Der blev tillige gjort rede for, hvorledes statsbidraget for 1ste april 1903—31te marts 1904 foreløbig var disponeret. I denne foreløbige disponering er ingen forandring skeet.

Den endelige anvendelse af **statsbidraget** $19^{03}/_{04}$ har saaledes været:

1. Administration.			
Sekretær og kasserer	kr. 300.00		
Undersøgelsesreise	» 100.00		
		kr.	400.00
2. Til fortsat udbedring af veien mellem Glitterheim og Fuglsæter		»	200.00
3. Stavanger turistforening, yderligere bidrag til opførelse af turiststationen i Lyseheimen		»	900.00
		Overføres kr.	1 500.00

Overfort kr. 1 500.00

4. Trondhjems turistforening, yderligere bidrag til opførelse af turiststationen i Nedalen . . . . » 500.00

5. Turistforeningen for Bergens by og stift, til oparbeidelse af en ridevei op mod Skaala i Loen . . . . » 400.00

6. Drammen og oplands turistforening, til opvarding paa ruten Hogevarde—Flentensæter—Buvassbræenna . . . . » 100.00

7. Helgelands turistforening, til en turisthytte ved Kjensvandet paa nordsiden af Okstinderne . . . . » 300.00

8. Til fortsat oparbeidelse af en ridevei fra Tyssedalen til Skjeggedalsfossen (se forr. statsbidrag) . . . . » 1 000.00

9. R. Elvesæter, bidrag til opførelse af en turiststation ved Leirvandet . . . » 500.00

10. Skien—Telemarkens turistforening, bidrag til bro over Maaneelven under Gausta » 100.00

11. Tobias Utigard, Eikisdalen, til udbedring af veien mellem Utigard og Ormheim i Romsdalen . . . . » 100.00

12. Fredrikke Jerkind, til logishold paa Reinheim under Snehætten . . . . » 120.00

13. Gaardbruger Guttorm Flataker, til logishold paa Tuve sæter i syd for Ustedalen . . . . » 50.00

14. Gaardbruger Asle E. Skaro, til logishold paa Skaro, Hol i Hallingdal . . » 45.00

15 Gaardbruger O. I. Jeilo, Hol i Hallingdal, til logishold paa Jeilo i Ustedalen » 80.00

16. Gaardbruger Herleik Trettestolen, til logishold m. v. paa Sveingaardsbotten, Hol i Hallingdal . . . . » 30.00

Overføres kr. 4 825.00

Turisthytte ved Kjensvandet
under Okstinderne.

Overført kr. 4 825.00

17. Gaardbruger Knud Østerbø, Aurland, til logishold paa Østerbø . . . . . » 30.00

18. Gaardbruger Kristoffer Mogen, øvre Telemarken, som eier af turiststationen Mogen ved Møsvand . . . . » 50.00

19. Til førervæsenet . . . . » 95.00

Sum kr. 5 000.00

De forskjellige arbeider er, saavidt vides, alle udførte.

Statsbidraget 1904/05 er i henhold til den direktionen givne bemyndigelse foreløbig disponeret saaledes:

1. Administration.

Sekretær og kasserer . . . . . kr. 300.00
Undersøgelsesreise . . . . » 100.00

kr. 400.00

2. R. Elvesæter, yderligere bidrag til opførelse af en turiststation ved Leirvandet » 500.00

3. Tyinbaadens interessentselskab som laan . . . . » 1 000.00

4. Til indkjøb af A. Baumanns panorama fra Løipsfjeldet ved Bodø . . . . » 200.00

5. Drammen og oplands turistforening, bidrag til udvidelse af hytten paa Høgevarde . . . . » 250.00

6. Helgelands turistforening, restbidrag til hytten ved Kjensvandet under Okstinderne . . . . » 150.00

7. Vedkommende eiere til opretholdelse af turisthytten paa Kvithovd i 1904 . . . » 50.00

8. Fredrikke Jerkind, til logishold paa Reinheim under Snehætten . . . . . » 120.00

9. Gaardbruger Guttorm Flataker, til logishold paa Tuve sæter i syd for Ustedalen » 50.00

Overføres kr. 2 720.00

	Overført kr.	2 720.00
10. Gaardbruger Asle E. Skaro, til logishold paa Skaro, Hol i Hallingdal . .	»	45.00
11. Gaardbruger O. I. Jeilo, Hol i Hallingdal, til logishold paa Jeilo i Ustedalen	»	80.00
12. Gaardbruger Herleik Trettestolen, til logishold m. v. paa Sveingaardsbotten, Hol i Hallingdal	»	30.00
13. Gaardbruger Knud Østerbo, Aurland, til logishold paa Østerbo	»	30.00
14. Gaardbruger Kristoffer Mogen, øvre Telemarken, som eier af turiststationen Mogen ved Mosvand	»	50.00
15. Til førervæsenet	»	45.00
	Sum kr.	3 000.00

Under 11te juni f. a. indgik direktionen til arbeidsdepartementet med andragende om et tilskud af det offentlige for budgetterminen $^{1}/_{4}$ 1905—$^{31}/_{3}$ 1906. Ved kgl. proposition anbefaledes andragendet med et bidrag af kr. 3000.00, som derefter af storthinget bevilgedes.

Direktionen anholder generalforsamliegen om den samme bemyndigelse, som det tidligere har været regel at give, til at disponere over dette statsbidrag.

Med hensyn til anvendelsen af statsbidraget $^{1904}/_{1905}$ har direktionen befulgt de samme principer som de foregaaende aar. Den har fremdeles anseet det hensigtsmæssigt at holde statsbidraget og foreningens egne midler ud fra hinanden.

I 1903 var ialt ansat 27 førere med foreningens førerpatent. Samtlige er udstyrede med kompas og karter samt delvis med isøks og taug.

Bilag I.

EKSTRAKT
AF TURISTFORENINGENS KASSEREGNSKAB FOR 1904

Indtægt:	Kr.	Øre.	Kr.	Øre.
1. Saldo fra forrige aars regnskab			457	39
2. Hs. maj. kongens bidrag			100	00
3. Nye tilkomne livsvarige medlemmer . .			100	00
4. Logisafgift af Gjendeboden for 1904 . .	420	25		
5. — » Glitterheim » » . .	375	50		
6. — » Krækjahytten » » . .	24	00		
7. — » Sandhaug » 1903 . .	31	25		
8. — » Skogadalsbøen » 1904 . .	289	00		
9. — » Steinbergdalen » 1904 . .	20	50	1160	50
10. Afdrag paa forskud til Gjendesheim . .			712	89
11. Indtægt af avertissementer i aarbogen. .			100	00
12. Salg af ældre aargange af aarbogen . .			32	00
13. Refusioner: a. af forskud til Tyinbaadens interessentskab.	3128	80		
b. andre refusioner	1	57	3130	37
14. Aktieselskabet »Rjukanfos« indbetaler resten af kjøbesummen for Krokan med renter			1809	13
15. Det faste fonds bidrag til Tyinbaadens interessentskab			6000	00
16. Renter af foreningens faste fond . . .			486	94
17. — » Krokanfondet			379	66
18. — » kassefolium i Kristiania bank og kreditkasse			332	12
19. Indkomne medlemskontingenter for 1904 og foregaaende aar.			9304	00
	Summa kr.		24105	00

Udgift:	Kr.	Øre.	Kr.	Øre.
1. Administrationsudgifter:				
a. Porto, avertissementer, trykning, skrivematerialier etc.	780	15		
b. Lønninger til sekretær og kasserer . .	1300	00		
c. Udgift til bud og inkassation	397	27		
d. Reiser	200	00		
			2677	42
2. Aarbogen			3352	60
3. Kart og bogsamling			0	80
4. Foreningens bygninger og inventarium:				
a. Gjendebodens bygninger . . . 62.00				
b. — inventarium . . 1.80	63	80		
c. Glitterheims bygninger 0.00				
d. — inventarium . . . 55.78	55	78		
e. Krækjahyttens bygninger . . . 2.34				
f. — inventarium . . 176.72	179	06		
g. Sandhaugs bygninger 0.00				
h. — inventarium . . . 141.70	141	70		
i. Skogadalsbøens bygninger . . 17.00				
k. — inventarium . . 1.80	18	80		
l. Steinbergdalens bygninger . . 0.00				
m. — inventarium . 1.80	1	80		
n. Dæmmevandshytten	23	55		
			484	49
5. Diverse, deriblandt assurance, skatter, afgift af grund til hytterne og for fiskeret i Gjende, samt lys og brænde.			268	19
6. Tilsyn, rorskarle og førere:				
a. Ole Aker — ved Krækjahytten for 1904	80	00		
b. Lars Sæbø — ved Sandhaug » 1903	100	00		
c. Th. Sulheim — ved Skogadalsbøen » 1904	50	00		
d. A. Løne — ved Steinbergdalen 1904: 1) Løn . . . . 80.00; 2) garanteret ekstrafortjeneste 61.07	141	07		
e. O. P. Hæreid, for skyds paa Aardalsvand 1903	15	00		
f. Aardals dampskibsselskab tilskud til drift paa Aardalsvand 1904	40	00		
g. Elling B. Stene for do. paa Vasbygdvandet 1903	30	00		
h. Ole P. Næsset for ud- og oplægning af klopper i Langglupdalen 1904 . . .	0	00		
i. Bjørn Gjuveland for ud- og oplægning af klopper over Bjortjønelven 1903 og 1904	6	00		
Transport	462	07	6783	50

	Kr.	Øre.	Kr.	Øre.
Transport	462	07	6783	50
k. Endre Lisæth for tilsyn med Dæmmevandshytten 1904	20	00		
l. Endre Lisæth for oplægning af baad i Rembesdalsvand 1904	3	00		
m. Paul Kaupang, for baadskyds paa Ustevand 1904	30	00		
n. Ole M. Vindeg for baadskyds paa Ustevand 1904	30	00		
o. John Opdal for ud- og oplægning af Koldedalsbro 1900—94	16	00		
p. Siver Bøie, for do. do. af Leirungsbroen 1904	8	00		
q. Jørgen Vetti for tilsyn med vei til Vettisfos 1903	8	00	577	07
7. Baade og baadnøst			16	05
8. Opvarding			20	00
9. Broer og klopper			24	20
10. Veie:				
a. Jørgen Vetti for ryddiggjørelse af vei til Vettisfos	12	00		
b. Jørgen Vetti for udbedring af vei over Brændstigen	40	00		
c. H. Hole for udbedring af Andresstigen	12	00		
d. G. Rep for udbedring af vei over Høgvagelen	56	00	120	00
11. Vøringsfosveien			32	50
12. Kontingent til foreningen for reiselivets fremme 1904			100	00
13. Til reisendes nytte			3	20
14. Bræmerkninger 1904			146	65
15. Pension til Erik Slaalien og Gudbrand Skattebu 1904			140	00
16. Refusioner:				
a. Feilagtig erlagt kontingent 1904 . . .	4	00		
b. Laan af det faste fond med renter . .	1020	83	1024	83
17. Tyinbaaden:				
a. Forskudte udgifter 1904	2753	71		
b. Foreningens bidrag til tyinbaaden . .	6000	00	8753	71
18. Afsat til det faste fond:				
a. Kontingent af nye tilkomne livsvarige medlemmer	100	00		
b. Renter	486	94	586	94
19. Afsat til Krokanfondet:				
a. Restbeløbet af kjøbesummen for Krokan	1809	13		
b. Renter af fondets kassefolium i Kristiania bank og kreditkasse	379	66	2188	79
Transport			20517	44

	Kr.	Øre.	Kr.	Øre.
Transport			20517	44
20. Tilfældige udgifter			6	81
21. Balance indestaaende i Kristiania bank og kreditkasse			3580	75
	Summa kr.		24105	00

Kristiania 3die januar 1905.

E. A. Thomle,
kasserer.

Beløbenes overensstemmelse med kassebogen bevidnes.

G. Meinich,
revisor.

Bilag 2.

TURISTFORENINGENS AKTIVA

Foreningens faste fond udgjorde pr. 31te december 1903	kr. 13816.01	
hvortil efter regnskabsekstrakten, udgift no. 16 b og 18, i regnskabsaaret er afsat	» 607.77	
	kr. 14423.78	
heraf er i regnskabsaaret som foreningens bidrag til Tyinbaadens interessentskab udbetalt kr. 6000.00.		
Det faste fond udgjør saaledes pr. 31te december 1904		kr. 8423.78
hvoraf kr 6000.00 i 3½ % hypothekbankobligationer og kr. 2423.78 indestaaende i Kristiania bank og kreditkasse.		
— Krokanfond udgjorde pr. 31te december 1903	» 8505.59	
hvortil efter regnskabsekstrakten, udgift no. 15, i regnskabsaaret er afsat	» 2188.79	
saaledes at fondet pr. 31te december 1904 udgjør		» 10694.38
— forskud til aktieselskabet Gjendesheim udgjorde pr. 31te decbr. 1903	» 1979.47	
hvorfra efter regnskabsekstrakten, indtægt no. 10, i regnskabsaaret gaar	» 712.89	
saaledes at forskuddet til Gjendesheim pr. 31te december 1904 udgjør		» 1266.58
— eiendele vare i 1904 assurerede saaledes:		
1. Gjendebodens bygninger . .	» 10300.00	
2. — inventarium .	» 3500.00	
Transport	kr. 13800.00	kr. 20384.74

	Transport	kr. 13800.00	kr. 20384.74
3.	Gjendesheims bygninger . .	» 2050.00	
4.	Krækjahyttens bygninger. .	» 2900.00	
5.	— inventarium .	» 500.00	
6.	Sandhaugs bygninger . . .	» 3500.00	
7.	— inventarium . .	» 1000.00	
8.	Skogadalsbøens bygninger .	» 5000.00	
9.	— inventarium.	» 2300.00	
10.	Steinbergdalens bygninger .	» 11000.00	
11.	— inventarium .	» 2000.00	
12.	Glitterheims bygninger . .	» 16500.00	
13.	— inventarium . .	» 2000.00	
14.	Bøger, kontorrekvisita og andet løsøre hos sekretæren og i rigsarkivet	» 500.00	
			» 63050.00
			kr. 83434.74

Aktiestationen Gjendesheim er assureret saaledes.

Bygningerne	kr. 10750.00	
Inventarium.	» 2500.00	
		» 13250.00
		kr. 96684.74

Bilag 3.

EKSTRAKT
AF AKTIESTATIONEN GJENDESHEIMS KASSEREGNSKAB FOR 1904

Indtægt:

Kari Rusnæs indbetalt afgift for 1904	kr.	200.00
Do. — logisafgift for 1904	»	820.00
	kr.	1020.00

Udgift:

Ivar Rusnæs forskud paa opførelse af gjærde	kr.	80.00		
Joh. Petersen for haandklæder, duge og pudevar	»	51.56		
Bogbinder Holmstrøm for indbinding af aarbogen	»	1.80		
Ekersunds Fayancefabrik for stentøi . .	»	30.12		
Ivar Rusnæs rest for gjerde om tomten .	»	50.00		
Apotheket „Orion" for fyldning af medicinkassen	»	27.67		
Vaage handelsforening for lys og olie 1904	»	17.81		
Kristiania glasmagasin for glastøi. . . .	»	5.54		
Brandkontingent 1904	»	28.61		
»Norden« assurance af løsøre til 31. decbr. 1905	»	14.00		
			kr.	307.11
			kr.	712.89

der bliver at fratrække foreningens forskud til Gjendesheim ifølge forrige aars kasseregnskab pr. 31. decbr. 1903 kr. 1979.47. Forskuddet bliver saaledes pr. 31. Decbr. 1904 kr. 1266.58.

Kristiania 4de januar 1905.

E. A. Thomle,
kasserer.

Beløbenes overensstemmelse med kassebogen bevidnes.

G. Meinich,
revisor.

Bilag 4.

FORSLAG TIL ANVENDELSE AF FORENINGENS MIDLER I AARET 1905

I aaret 1905 antages at ville tilflyde turistforeningen følgende indtægter:

1.	Logisafgift af foreningens hytter	kr.	1000.00
2.	Indtægt ved avertissementer i aarbogen.	»	100.00
3.	Salg af ældre aargange af aarbogen etc.	»	50.00
4.	Hs. maj. kongens bidrag	»	100.00
5.	Renter af foreningens kontante beholdning. . . .	»	400.00
6.	Medlemskontingent for 1904 og tidligere aar . . .	»	9000.00
7.	Rest fra forrige aars regnskab	»	3580.75
		kr.	14230.75

Dette beløb foreslaaes anvendt saaledes:

a.	Administration og reiseudgifter	kr.	2500.00
b.	Aarbogens udgivelse	»	3000.00
c.	Vedligeholdelse af foreningens løse og faste eiendele, yderligere anskaffelse af inventar, skatter, afgifter, assurance samt lys og brænde til hytterne .	»	1000.00
d.	Tilsyn med hytter, broer og veie samt udgift til logishold	»	500.00
e.	Baade, baadnøst, broer, klopper, veiforbedringer og opvardinger	»	500.00
f.	Omkostninger vedkommende opførelse af Glitterheim med inventar: a. Tidligere bevilget . . . . . . kr. 12448.48 b. Til dato forbrugt . . . . » 11319.79 Igjen	»	1128.69
g.	Til forening for reiselivet i Norge	»	100.00
h.	Pensioner	»	140.00
i.	Tilbageføres til det faste fond	»	3128.80
k.	Til opførelse af Nybod	»	1800.00
l.	Tilfældige udgifter	»	300.00
m.	Balance.	»	133.26
		kr.	14230.75

Bilag 5.

INDBERETNING OM SEKRETÆRENS INSPEKTIONS- OG UNDERSØGELSES-REISE 1904

Fra Kristiania gjennem Valdres til Eidsbugaren, Gjendeboden og Memuruboden. — Til Gjendesheim og gjennem-Blaatjernholet til Glitterheim, over Skautflyen til Røiseim og Elvesæter i Lom. — Til Bøvertun, Krossboden og Skogadalsbøen, over Friken til Vetti og Aardalstangen. — Over Flaam til Vatnahalsen, Finse og Nygaard, til Krækjahytten, Bjoreiahytten og Sandhaug. — Til Fosseli og over Vik, Ulvik og Eide til Odda og Skjeggedalen. — Over Bergen ti Kristiania.

Fra Kristiania over Tonsaasen til Fagernes, Skogstad, Eidsbugaren, Gjendeboden og Memuruboden.

Da jeg den 13de august 1904 kunde tiltræde min inspektionsreise, besluttede jeg efter konference med turistforeningens formand at begynde denne gjennem Valdres for at tage i øiesyn Tyinbaaden, hvis transport foreløbig var afsluttet ved Fagernes, og nærmere at undersøge forholdene med hensyn paa den fortsatte transport til Tyin. Uden her at gaa ind paa de grunde, som havde foranlediget baadens oplægning, og resultatet af undersøgelserne op gjennem Vestre Slidre og Vang, hvorom en særskilt fremstilling tidligere er meddelt direktionen, skal jeg nu, da interessentskabet med amtets tilladelse har besluttet at føre baaden op gjennem Østre Slidre til Bygdin, kun tillade mig at bemerke, at

denne rute, der ganske vist er meget bekvemmere for transporten end den før valgte, ikke vel kunde komme i betragtning tidligere, da det nye veianlæg først blev færdigt og taget i brug senere paa høsten — i november. Ad den gamle vei vilde det have været umuligt at føre baaden.

Fra Bygdin til Tyin skulde det jo ikke være saa vanskeligt at transportere den, men da den er ligesaa paakrævet i den første indsjø som i den sidste, vilde det maaske være heldigst, om interessentskabet besluttede sig til at lade den forblive i Bygdin, saa faar man faa en ny Tyinbaad siden. Og erfaring har man nu vundet for, hvorledes den maa bygges.

Ole Rødsheim.

Den 14de naaede jeg Skogstad og den næste middag over Tyin til

Eidsbugaren. Her benyttes ikke længer den gamle, saa kjendte lave hytte, hvortil vi har vænnet os at knytte navnet, men til held for turisterne har stedets gode, gamle

traditioner fulgt Ole Rodsheim og hans kone over i den nye og flottere bygning, hvor der nu holdes tilhuse.

Paa **Gjendeboden**, hvor jeg kom den 16de, var bestyrerinden — Ronnaug Hoft — ikke tilstede, og hun havde heller ikke været der isommer. Jeg talte med hende senere i hendes hjem og betydede hende, at sligt fremtidig ikke maatte ske uden indhentet tilladelse. Jeg hørte dog ingen klager over stellet paa hytten, hvor forresten den gamle betjening var tilstede, ligesom hendes mand, Halvor Hoft, forestod skydsen der.

Stationen var iaar saa at sige uden patentfører, idet den nyengagerede, Erik Nyhus — tidligere ansat ved Skogadalsbøen — først kom midt i juli og paa ansøgning demitteredes tidlig i august.

Taget paa det nye logishus var tjærebrædt forrige høst, ligesom væggene i 1ste etage var tættet og vinduer og døre malte.

Endnu var ikke gulvet i svalen repareret. Jeg har anmodet G. Rep at udføre arbeidet inden næste sæson. Til den tid maa ogsaa kjøkkengulvet omlægges og kjældertaget udbedres, ligesom der maa listes og tættes i soverummene i hovedbygningen. Dennes tag bør ogsaa nu undergaa en hovedreparation, da det er meget daarligt paa sine steder og utæt; dæltag maa vistnok paalægges.

Jeg bemyndigede H. Hoft til at anskaffe et par dørlaase, at udbedre komfuren i førerboden og forøvrigt at rette — uden omkostninger — nogle mindre mangler, saaledes ved trappeopgangene.

Husapotheket beordredes indsendt til fyldning.

Der mangler endel haandklæder og enkelte gjenstande henhørende under bordservicet. Disse, hvorover specificeret opgave følger, foreslaaes anskaffede tilligemed en boghylde; den gamle over pulten yder ikke plads til mere.

Den 18de var jeg indom

Memuruboden. Foreningens gamle stenbod, den egentlige Memurubod, var ved min ankomst som følge af den sidste uges regnskyl for endel af murens vedkommende udgledet.

Ole Sveine var ikke selv tilstede, men sonnen Gunnar lovede mig, at muren skulde komme iorden ud paa høsten, og at taget, som ogsaa nu var bleven daarligt, skulde være repareret inden sommeren.

Jeg omtalte i min indberetning ifjor, at Memurubroen dengang var odelagt, uden at den senere var gjenopført af Ole Sveine, hvem forpligtelsen dertil paaligger. Den var heller ikke iaar paalagt. Sammen med Gunnar Sveine inspicerede jeg brostedet og erholdt løfte om, at broen skulde komme istand til vaaren.

Gjendesheim. Gjennem Blaatjernholet til Glitterheim og over Skautflyen til Røiseim og Elvesæter i Lom.

Gjendesheim, hvortil jeg ankom samme aften, tiltrænger nu udvidelse. Af alle vore stationer ligger jo denne nærmest alfarveien og besøges derfor af det største antal reisende; iaar manglede der saaledes kun 7 paa, at det skulde naaet op til 700. Der har været tale om at udvide stedet, om ikke mere, saa dog med et større rum for betjeningen, men det forekommer mig, at skal man først gaa til en udvidelse, da bør denne gjøres saa vidtgaaende, at man derigjennem opnaar at faa nogle flere soverum for turisterne, for hvem pladsen ofte er mere end knap.

Det nye logishus er fortiden meget upraktisk indredet med sin peisestue og store rum. Om nu udvidelse af den ældre bygning besluttes, burde man benytte leiligheden til samtidig at indrede den nye fra nyt af med smaa soverum, som ganske naturlig er det, som de reisende befinder sig bedst i. Derved vil ogsaa pladsen bedst mulig udnyttes.

Og faar Gjendesheim en udvidelse og indredning som den her foreslaaede, maa stedet siges at være fuldstændig paa høide med kravene.

I 2den etage var man i rummet mod øst meget generet af — som det syntes — en sort tæger, som paastodes at komme ind gjennem vinduet og at skrive sig fra svalerne,

Vilh. Haffner fot.

Renflok i Jotunheimen.

Sverre Ihle fot.

Memuruboden.

I forgrunden foreningens stenbod.

som har sit rede under mønet, og jeg konstaterede, at der paa sengklæder og i taget fandtes diverse af dem.

Landbrugskonsulent Tandberg, som samtidig med mig opholdt sig paa Gjendesheim, fik et par af dem med sig til undersøgelse hos statsentomolog Schøyen. Jeg modtog senere meddelelse om, at det var svalelusfluen, *craterina hirunginis*, der havde vist sig generende. ogsaa ved flere af vore høifjeldssanatorier, saa man havde maattet fjerne svalerederne og hindre, at svalerne opførte nye. Dette maa ogsaa gjøres ved Gjendesheim, hvis ikke udvidelsen medfører det samme resultat.

Skogforvalter Kaurin i Vaage har velvillig udsaaet endel træfrø her, dels almindelig furu, dels buskfuru. Den sidste vokser over den egentlige trægrænse og betydelig høiere end furuen; paa grund af sin krybende vekstform kan den dog ikke afgive andet end vedvirke; de stod nu vel 1 cm. høit.

Langs gjærdet, hvor endnu kun stod et par af birkene, var ogsaa udplantet endel ganske smaa buske, buskfuru og gran, tror jeg. Det viser sig ogsaa muligt ved Gjende at faa andet til at spire og vokse, saaledes salat, reddiker o. l. Saavel paa Gjendesheim som paa Gjendeboden har de sine smaa plantninger med denslags, paa Gjendesheim anbragt i en liden have paa taget af madboden.

Jeg bemyndigede Kari Rusnæs til at anskaffe en vandbeholder til kjøkkenet og har truffet foranstaltning til anbringelse af en ny boghylde i forsamlingsværelset.

Det bliver nødvendigt at lade reparere madraserne i soverummene og at opsende et nyt flag.

Jeg betydede paa foranledning føreren, at han maatte

være ved stationen indtil 1ste september hvert aar, og paalagde ham at sørge for, at broerne over Leirungselven og Russa itide blev udlagt hver vaar.

Forinden min afreise havde jeg en samtale med Paul Raastad, som tilfældigvis opholdt sig her, om veien fra Randsverk til Fuglesæter, som han nu meddelte at være færdig, naar undtages nogen grusning, som imidlertid skulde udføres om en 14 dages tid. Regnskab over veiens kostende skulde blive indsendt.

Atter havde jeg anledning til at ærgre mig over den lange omvei, som nødvendiggjøres af de nuværende forholde, da jeg den 20de august tog afsted til Glitterheim, og jeg maa atter fremholde mit forslag fra ifjor om at udlægge en bro over Russa nærmere Rusvassoset. Her ligger en stor sten omtrent midt i løbet, hvad der i tilfælde vil tillade, at man istedetfor en større bro kan nøie sig med to mindre og billige.

Veien gjennem Tjernholet er jeg kjed af, og da Tjernholsaaen iaar var liden og kun udsendte to forholdsvis vandfattige arme, valgte jeg at vade disse og at tage op langs Blaatjernaaen. Veien til Glitterheim bliver maaske lidt længere paa den maade, men er behageligere at gaa. Til Glitterheim medgik i noksaa magelig marsch $8^{1}/_{4}$ time.

Glitterheim. Muggen havde iaar ikke vist sig andetsteds end i kjælderen, men der til gjengjæld noksaa meget. Og kjælderen var svært raa; det saa et enkelt sted ud, som om væden kom op af selve fjeldet. Det bliver nok en vanskelig sag at fjerne aarsagerne til mugdannelsen her.

Jeg tillader mig at gjentage mit forslag af ifjor om indredning af loftsrummet til soverum og om førerbodens cementering m. v. Af hensyn til den raadende uvilje mod dobbeltsenge, hvad jeg finder helt naturlig, vil jeg videre anbefale, at der anskaffes nogle løse enkelte madraser, som i tilfælde kunde anbringes paa gulvet og benyttes, saa at i alfald folk, som ikke kjender hinanden, kunde slippe at anbringes i en fællesseng. Et forhæng, som delte værelset efter midten af vinduet, vilde i nogen grad lempe paa rummenes størrelse, hvorover der jo ogsaa klages.

Jeg anmodede Knut Storstensrusten om, efter endt sæson, at fortsætte veiarbeidet i Veodalen, hvortil tidligere er bevilget kr. 200.00 af statsbidraget. Arbeidet, hvori indgaar en klop over Rindtjønbækken, blev — som det vil være bekjendt — udført ihøst.

Knuts hytte paa Glittertind vil være færdig til sommeren, er det kanske allerede.

For at kontrollere opvardingen tog jeg den 22de august alene over Skautflyen ned i Visdalen og videre til Røiseim.

Sverre Ihle, fot.

Det første »hotel« i Veodalen.

Varderne saavel i Veodalen som over Skautflyen maa siges at være udmerkede, men enkelte var dog nedfaldne, og ordren om at paamale dem turistforeningens merke var ikke efterkommet. Vardingen bør derfor til vaaren, hvor nødvendigt, udbedres og malingen finde sted.

Da varderne og stien ned mod Visdalen fører nærmere mod Spiterstulen end ønskeligt for min vei mod Røiseim, søgte jeg ned noget nordligere og var tvers af nedre Sulheimssæter efter 4 timers marsch fra Glitterheim; $2^1/_2$ time medgik derfra til Visdals sæter, som forøvrigt betegner en lang omvei, om man gaar didop, hvad ikke er nødvendig.

Fra sæteren sagdes veien gjennem Gokkerdalen og over Smiugjelsholet til Glitterheim at være forholdsvis let og grei.

Paa Røiseim, hvortil brugtes 1 time fra Visdals sæter, var alt i alle dele bra. Her afventede jeg postens ankomst næste middag og kom derfor den dag ikke længere end til **Elvesæter**, hvor jeg saa overnattede. Med eieren, gaardbruger Rasmus Elvesæter, havde jeg en konference om Leirvasshytten, der vil være færdig til at modtage de reisende fra 1905 af.

Faderen, Amund Elvesæter, som endnu syntes at være en rask gammel kar, og hvem det var en fornøielse atter at hilse paa, er senere afgaaet ved døden. Med ham er en for turistvæsenet meget interesseret mand gaaet bort.

Til Bøvertun, Krossboden og Skogadalsbøen, over Friken til Vetti og Aardalstangen.

Fra Elvesæter paagaar der fortiden gjennem Leirdalen et ganske vigtigt veiarbeide, og det er meningen at faa istand en kjørbar sætervei over Bakkebergsæter til Bøvertun og derfra videre over Sognefjeldet, hvor den mødes med veien fra Turtegro. Her har jo fra de ældste tider færdselsveien gaaet mellem Sogn og Lom, hvorfor dette veianlæg synes meget paakrævet. Det er bare rart, at det ikke tidligere er kommet istand.

Arbeidet drives for private midler, og veien lægges efter en af det offentlige udstukken linje. Endnu er der kun arbeidet et godt stykke indover Leirdalen, men allerede til sommeren vil den, efter hvad man opgav for mig, være færdig til tvers af Ytterdalssætrene. Kjøreveien gjennem Bøverdalen er nu naaet forbi Dalsvandet og vil vel i sin tid blive forenet med den nye, naar denne kommer ned fra Bøvertjernhalsen.

Til Bakkebergsæteren medgik 4 timer, derfra til Bøvertun 2 timer. Ruten er overmaade vakker og veien let og behagelig.

Bøvertun. Her har man hele 2 hoteller: Uphaugs »Bøvertuns hotel« og Bakkebergs, som vistnok begge er

meget bra. Men hvordan skal de konkurrerende eiere klare sig? Jeg skulde tro, der var liden plads for et og endnu mindre for to hoteller, tiltrods for, at stedet ligger saa vakkert til, som det gjør.

Efter middagen fortsatte jeg til **Krossboden**, en tur paa $1^3/_4$ time. Her har nævnte Bakkeberg opført et hotel, som var taget ibrug isommer; der syntes forresten endnu noget ufærdigt.

Her er vildt. Det maa saa være en solskinsdag, end mere i den uveirsstemning, som hvilte over landskabet, da jeg var der. Smørstabbræen laa forrevet tvers overfor paa den anden side af dalen og sendte isnende gufs over til os, saa det var hyggeligst at holde sig inden vægge.

Naar Leirvassboden bliver færdig, vil herfra over bræen være en passelig dagsmarsch. Og en interessant rute bliver det vist.

Fra Krossboden føres — foruden til Skogadalsbøen, Turtegrø og Lom — ogsaa til Norstedalssæter.

Veien gjennem Vetleutladalen, som jeg gik næste dag er let og grei, men var tildels meget opblødt efter regnet, som forresten vedvarede ogsaa den dag. Vardingen bør udbedres og paamales sin **T**. Til Skogadalsbøen brugte jeg 3 timer og 35 minutter.

Stien fra broen af og op til Bøen er ved kreaturernes hjælp sat i en meget miserabel stand, tildels rent ødelagt. Den bør ordentlig udbedres, da den — som den nu ligger der — er meget trættende, i søle næsten ufremkommelig. I regnveir danner der sig en dyb myr lige foran indhegningen; der maa veien stenlægges og hæves.

Skogadalsbøen er som altid en hyggelig turisthytte, hvor de reisende finder sig vel, og stellet er meget godt.

Bygningerne er i det hele taget gode; tagene bør dog atter tjærebredes, hvorfor jeg bemyndigede Gudbrand Rep at indkjøbe den nødvendige tjære og paastryge den til vaaren. Ligeledes fik han tilladelse til at indkjøbe 1 kobberkjedel og at anskaffe 1 dusin kjøkkenhaandklæder. 3 à 4 triumfstole burde opsendes.

Husapotheket beordredes indsendt til fyldning. Ved tilbagesendelsen bør medfølge gaze og vat til forbinderikassen.

Der bør fastsættes førertakst ogsaa for turen tii Krossboden; kr. 4.50 synes passende.

Fortiden faar Skogadalsbøen kun leilighedspost over Turtegro. Skulde det ikke gaa an at faa en landpostrute istand mellem disse to steder i turistsæsonen? G. Rep vilde i tilfælde besørge hentningen for kr. 4.00 pr. tur.

Da jeg lagde merke til, at skyllevand og vaskevand udkastes fra vinduerne i kjøkken og soverum, lod jeg foretage en udgravning af render under vinduerne og renderne fylde med sten, saa vandet paa denne maade bortledes. Desuden paabegyndtes en forsøgsvis udplantning af ungebirke indenfor stengjærdet. Der er dog neppe noget haab om, at de skal trives, da gjederne vel ødelægger dem i opveksten.

Den 28de tog jeg over Friken til Vetti. Vardingen paa denne rute er i aarenes løb bleven mindre god, specielt gjælder dette et par steder, hvor det er lettest og farligst at komme udaf veien. Denne bør ogsaa over myr og svaberg udbedres; lidt muring tiltrænges kanske ogsaa. Jørgen Vetti tilbød mig at foretage udbedringen i overensstemmelse med foranstaaende for en sum af kr. 25.00. Jeg tør anbefale, at hans anbud modtages. Med hest er det nu noget nær umuligt at tage denne vei.

Ruten er overmaade vakker med sit storartede udsyn mod Horungtinderne. Til Fleskedalssæter medgik 2 timer 25 minutter og paa den hele tur til Vetti 4 timer 25 minutter, deri iberegnet et kortere ophold paa Vettismorksæteren og en tur bortom Vettisfossen.

Vetti. Her var alt ved det gamle. Kun havde Jørgen Vetti, siden jeg var her sidst, overtaget gaardstyret. Gamle Anfind lever dog endnu og bad mig tage en hilsen med til direktionen.

Veien ned mod fossen var iorden.

Som det vil erindres, har Jørgen Vetti paataget sig at udbedre og ellers varde veien fra Vetti over Brændteigen til Midtmaradalen. Arbeidet var delvis udført; hvad der restede, skulde blive udført udover høsten.

Den følgende dag tog jeg til Farnes og derfra med roskyds til Aardalstangen.

Paa Farnes havde jeg en konference med Ole P. Hæreid, der nu ved siden af sin stilling som roskydsholder er formand i bestyrelsen for dampbaaden »Aardal«. Den havde ikke rutedag netop, og at finde fører og maskinist var ugjørligt; de var begge tilfjelds. Da jeg, eftersom baaden nyder bidrag af turistforeningen, vilde se den i fart, aftalte vi, at den næste formiddag, efter sin ankomst til Aardalstangen, skulde tage mig ombord til en ekstratur. Saa skede.

Baaden gjør en fart af ca. 11 km. i timen og har certifikat for 40 passagerer. Noget gammel er den jo. Enkelte mangler havde den ogsaa. Saaledes burde den paalægges solseil, som den havde, før den i sin tid sank; den bør have sit flag og kjættingerne bringes i god stand — f. eks. ikke som nu repareres med staaltraad — og endelig bør den have sit kompas for tilfælde af mulig indtræffende taage, samt rækverk. Jeg tillader mig at foreslaa det ifjor givne bidrag ydet ogsaa næste aar og indtil videre, saalænge baaden kan overholde betingelsen at kommunicere med sognedampskibene. Iaar havde farten paagaaet den hele tid uden afbrydelser.

Efter at foreningen nu har begyndt at bidrage til dampskibsfarten her paa vandet, finder jeg, at roskydsen enten helt bør bortfalde eller indskrænkes til at omfatte kun de dage, da dampbaaden ikke gaar, og herfor bør der tilstaaes vedkommende et noget mindre bidrag end nu *). Da dampbaadruten, der kommunicerer med sognebaadenes, indtages i »Norges kommunikationer«, vil turisterne kunne indrette sin reise derefter og kravet paa baadskyds efterhaanden reduceres til intet.

Paa **Aardalstangen** har ogsaa den nye tid med sine større krav holdt indtog. Jens Klingenberg Prestsæters

*) Roskyds vil hos O. P. Hæreid kunne forlanges ogsaa fremtidig udenfor dampbaadens rutedage. For skydsholder erholder han fra nu af kun en aarlig betaling af kr. 10.00, tidligere kr. 15.00.

hyggelige, lave vaaning er overgaaet til rigstelefon- og telegrafstation og som modtagelsessted for de reisende afløst af »Klingenbergs hotel«, som jeg vil nævne som meget godt.

— — — —

Til Flaam, Vatnahalsen, Finse og Nygaard. Krækjahytten, Bjoreiahytten og Sandhaug.

Med »Firda« gik turen paafølgende formiddag — 30te august — over Lerdalsøren til Fretheim i Flaam, hvor ankomst kl. 5.30 em. Kl. 7 fik jeg skyds til Vatnahalsen, hvor jeg ankom langt paa kvelden. Det var mørkt at færdes saa sent, og i tunnelen var alt saa svart som beg.

Vatnahalsen hotel er, trods sit gode udstyr, ikke rart og ikke billigt. Kr. 1.50 for frokost eller aften og kr. 2.40 for middag med suppe og 2 retter er for dyrt paa dette sted.

Den er storartet og eiendommelig vakker den mig nu saa velkjendte vei til Hallingskeie, som jeg gjorde næste dag — 31te — og videre langs baneanlægget.

Paa **Finse** indehaves bevertningen af fru Fangen, og her har man det meget godt; ialfald fik jeg en udmerket middag. Paa væggen er opslaaet de af Den norske turistforening for Nygaard approberede takster. Ved Kongsnut, maatte jeg pr. telefon træffe anstalter til at faa min hest, som blev daarlig, erstattet med en ny; det holdt forresten haardt at skaffe en, og det lykkedes først ved velvillig assistance fra Finse handelsbod.

Rimeligvis vil veien, der jo kun er anlagt som transportvei for arbeidet, ikke blive vedligeholdt, naar jernbanen engang bliver færdig; det skulde da være, om kommunerne overtog den. Et er sikkert, den som reiser her en vakker sommerdag vil have et bedre og varigere indtryk af landskabets vildhed og vekslende skjønhed, naar man færdes ad landeveien, enten tilfods eller -vogns, end den som kun overskuer det hele fra kupevinduet.

Til **Nygaard** ankom jeg ud paa aftenen. De par værelser, som foreningen her har møbleret, var meget nette. Jeg meddelte paa spørgsmaal Guri Nygaard, at den ifølge kontrakten hende paahvilende forpligtelse til at lade rummene staa til udelukkende disposition for turister, kun gjælder tiden 1ste juli—15de september hvert aar.

Baaden, der er anbragt paa den anden side af vandet, og som turistforeningen har bekostet anskaffelsen af, var daarlig behandlet og derfor ikke videre rar. Ude har den ligget sommer som vinter, og vedligehold har Nygaardsfolkene ikke kostet paa den. Der trænges et baadnøst.

Nogen fører over til Krækjahytten var det umuligt at faa næste morgen; thi den gamle karen, som sluttelig blev med, kunde ikke benævnes saaledes, da han inden kort tid viste sig komplet uvidende om enhver vei, og det bar rent bort i væggene og altfor langt mod øst. Sluttelig maatte jeg tage ledelsen, søge tilbage, og vi kom saa efter nogen tids forløb paa ret vei, fandt varderne nede ved Ølteren og endelig sterke stien frem til Krækjahytten.

Ruten bør vardes. Vi er ikke de første, som gaar feil her, var det heller ikke iaar.

Krækjahytten. Her var sengene nu ilagt springfjærsmadraser, hvad maa betegnes som en stor vinding for stationen. Jeg bad Ole Aker om at udstyre dem nedentil med omhæng.

Rullegardiner bør anskaffes til de 2 vinduer. En boghylde skulde blive arbeidet og opsat ihøst.

Bestyreren fortalte, at herredsstyrelsen i Hol ikke tilstaar nogensomhelst øl- og vinret inden herredet, saa nu kan man altsaa ikke faa andet end melk her. Der blev jo fra direktionen — paa foranledning andetstedsfra — ifjor sendt en forestilling til herredsstyret med anmodning om at stille sig velvillig overfor andragender af denne art fra turiststationerne, da reisetrafiken ellers vanskelig kunde opretholdes, men svar indløb ikke.

Broen over Krakjastubben havde han ikke kunnet udlægge isommer, da de materialier, som kunde erholdes

nede i bygden, var meget raa, hvorfor transporten vilde blive kostbarere, sagde han. Der var derfor færget over iaar. Til næste aar vil broen komme istand. Flom vilde neppe tage den, og for at hindre, at snetyngden knækkede den, vilde han anbringe afstivere under den.

Den 2den september blev en ganske anstrængende dag.

Først vilde jeg over til **Bjoreiahytten.** Ole Aker havde ikke tidligere været helt fremme ved denne, men fandt greit frem, og vi tilbagelagde den vakre tur i udmerket veir paa $5^{3}/_{4}$ time, heri medregnet en længere pibehvil.

Jeg havde ikke tænkt mig videre den dag, og vi tog det derfor ved fremkomsten meget magelig, bestilte vor middag, fik denne og kaffe, og først da klokken blev $4^{1}/_{2}$ om eftermiddagen, besluttede vi os til at fortsætte til Sandhaug; vi vilde begge vinde en dag. Besynderlig nok havde Ole Aker kun været en tur til Sandhaug og den gang i direkte rute fra Krækjahytten. Vi kom afsted, og veien er til en begyndelse grei nok, vi vadede Snero og fulgte varderne endnu en tid, men da de videre fremover, efter hvad Ole Aker havde hørt, førte i en altfor lang bue mod vest, som vilde sinke os betydeligt, forlod vi dem og lagde retningen mere sydlig mod det høitliggende skar østenom Erikseggen. Men før vi naaede did, begyndte det at skumre mere og mere; vi burde, saavidt sent paa aaret som nu, ikke have drøiet saa længe i Bjoreiahytten. Og mørkere blev det, vi snublede i tuer og stupte i uren, saa vi blev tvungne til ikke at gaa for raskt paa. Da vi naaede, som det senere viste sig, Trondevassnuterne, skimtede vi noget blakket langt nede, som vi straks antog at være Normandslaagen. Sandhaug skulde jo ligge paa en halvø her etsteds, men der skjød hele 3 ud; hvilken var den rette? Vi valgte den midterste, og under farten ned mod denne hujede vi af alle kræfter i haab om at faa svar fra turisthytten; men forgjæves.

Den midtre udløber afsøgte vi da meget omhyggelig, men fandt ingen hytte, som rimelig kunde være. Nu var det bleven saa mørkt, at jeg for min part fandt det frugtesløst at lede længere, saa meget mere som hytten vistnok

maatte ligge langt unda, naar de ikke havde hørt og besvaret vore raab. Jeg foreslog derfor at stanse her og indrede os for natten, men Ole Aker vilde nødig give sig. Han ønskede at afsøge ogsaa udløberen i øst. Vi enedes da om, at han det skulde gjøre; hvis han fandt hytten, skulde han huje. Og han gik.

Klokken var nu henimod $9^1/_2$. Minutterne blev lange. I ly af et par vældige stene, bag hvilke jeg for tilfælde havde udseet mig mit natteleie, afventede jeg resultatet af Akers rekognocering. De faa stjerner, som hidtil havde skinnet, forsvandt, og skyerne gled sammen til et begsvart hele. Gjennemsved som jeg var, føltes blæsten som en isnende kulde. En time løb, saa hørte jeg et raab, som jeg straks besvarede, men da det ikke blev gjentaget, og der endnu gik en halv time, uden at Aker kom tilbage, gjorde jeg op med mig selv, at han i mørket var gaaet vild. Jeg havde allerede taget fat i ranslen for at skifte paa tørt undertøi og for saa at lægge mig bagom stenen, da jeg hørte som en skraben i retning af vandet. Først trode jeg, det var et større dyr, en enlig ren f. eks., men skreg dog ud, for i tilfælde af at det var folk, at tiltrække mig opmerksomheden. Ole Aker kunde det ikke være, da han var forsvundet paa en langt anden kant. Saa hørte jeg aareslag, et svagt svar og endelig plystren. Og afsted for jeg over stok og sten for at hindre, at vedkommende fisker, som jeg indbildte mig, det maatte være, atter forsvandt. »Hvem er det?« »Det er Sylvfest!« Og Sylvfest Sæbø var det. Han fortalte, at Ole Aker var naaet frem, og efter anvisningen af de store stene havde Sylvfest da i pram let fundet hen til mig paa Holsbutangen.

Snart efter — kl. næsten 11 om aftenen — var jeg i hytten, og deilig smagte det at komme i hus.

Da pigen var reist for nogle dage siden, maatte Sylvfest være kok, og han var ganske anderledes flink end »manden, som skulde stelle hjemme«. Han dækkede op med kogt ørret, hermetisk mørbrad med poteter og multer med fløde, hvilket altsammen vilde have smagt endnu bedre, end det

gjorde, om jeg ikke forinden havde drukket 2 à 3 liter sur melk. -- Tilkois kl. 1 om natten.

Sandhaug. Den 3die holdt jeg en vel fortjent rast, nodvendig ogsaa for inspektionen.

Lars Sæbo, har — paa en vis med direktionens samtykke — i de aar, han har været ansat ved stationen, overladt bestyrelsen til sonnen Sylvfest, med hvem man kun har grund til at være tilfreds. Jeg vil derfor foreslaa, at Sylvfest Sæbo fra nu af ansættes som hyttens bestyrer, og skal bemerke, at Lars var enig i, at saa burde ske, da jeg senere talte med ham om sagen. Sylvfest, som opholder sig her hele sommeren, bor da ogsaa erholde forerpatent.

Her havde isommer været usædvanlig mange reisende, over 70 mod forrige aar 47; en enkelt nat havde der endog manglet sengeplads. I det ældste rum, dameværelset som det nu kaldes, findes nu kun 2 over hinanden staaende senge. Der kan uden gene anbringes 2 lignende og endnu en enkelt 3die, som jeg vil foreslaa anskaffede.

Peisen i det store rum er desværre elendig. Den ryger slig, at det er umuligt at være inde, naar der ildes op. Det kan nok vanskelig og kun med store omkostninger rettes paa, hvorfor jeg tillader mig at foreslaa den nedrevet og erstattet med en ovn *). Ovnen er jo ogsaa mere okonomisk, hvad vedforbruget angaar.

Forerboden var udmerket, men Sylvfest mente, den burde ilægges bordgulv, hvad vistnok bor ske. Det vil komme paa ca. 50 kroner.

Vedskjulet, som allerede er betalt, var aldeles ikke færdigt, kun skelettet opfort. Lars Sæbo er tilskrevet om, at han maa sikre arbeidets udforelse.

Der er forskjellige ting ved hovedbygningen, som bor gjores.

Saaledes manglede der vindskier, som selvfolgelig skulde have været anbragt samtidig med bordklædningen. Lars Sæbo pligter derfor at gjore dette uden godtgjorelse.

*) Vil blive gjort.

Gangen bør males, hvad der ikke vil koste stort, og forsynes med knagger. Muren i kjælderen bør lerslaaes og kalkes, da den nu er meget utæt, dette arbeide vil vel komme paa ca. 14 kroner. Og rullegardiner bør opsendes.

Jeg bemyndigede Sylvfest Sæbo til at anskaffe laase til hoveddøren samt til kjøkken og dameværelset, da de, som forefindes, er daarlige, og gjentog anmodningen om at anbringe et mindre skab i kjøkkenet, hvad i høi grad er paakrævet. Ligeledes bad jeg ham at anbringe lister om hoveddøren paa indsiden.

WC., hvis vægge er meget utætte, bør lerslaaes, og ordre gaves om enkelte udbedringer der.

Husapotheket, hvis indhold er svært medtaget, ligesom selve kassen er i ustand, beordredes indsendt til Kristiania.

Sylvfest Sæbø mente, at loftet burde gulvlægges, for at det, om nødvendigt, skal kunne anvendes som soverum; men da maatte ogsaa et vindu anbringes i gavlen mod vest.

Jeg bemyndigede ham til at anskaffe et par fortinnede kobberkasseroller, 2 vandkander og 2 vandkarafler.

Fjøs har man aldrig tidligere havt ved Sandhaug. Kjørne har maattet gaa ude, men har da lidt meget, da her jo er meget veirhaardt. Den nuværende bestyrer har fundet at maatte have et sligt fjøs og har for privat regning opført det paa den anden side af vandet. Selvfølgelig har han ingen fordring paa erstatning, men det er i høi grad ønskeligt for enhver bestyrer af stationen at have fjøset, som jeg derfor vil foreslaa, at foreningen overtager og betaler med de af Sylvfest Sæbø overfor mig forlangte kr. 200.00. Der maa gjøres til betingelse, at det er fuldt færdigt, forsvarlig opført med gulv og 8 baaser, for hvilket antal det er planlagt, alt forsaavidt man erholder fæste paa tomten. Hvis ikke vedkommende som hyttens bestyrer var personlig interesseret i fjøsets opførelse, vilde det ikke kunne bygges for nævnte sum.

Jeg vil ved samme leilighed anbefale, at Sandhaugtomten, hvorpaa haves fæste, nøie afmerkes med nedgravede hjørne-

stene. Kommer der en ny bestyrer, vil han ellers ingen kjendskab have om grænserne.

Den 4de tog jeg med Sylvfest Sæbø over til Fosseli. Til Langvasslægeret, hvor en enlig lappekone residerede, medgik $3^1/_4$ time, derfra over Drølsætrene og Fet til Fosseli hotel 4 timer. Hertil kommer 1 times hvil underveis.

Veien trænger nogen opvarding, hvad neppe vil koste meget, da der allerede findes et stort antal ældre varder, som kun behøves udbedrede og paamalede merket.

* * *

Det synes mig, at man bør spendere betydelig mere til opvarding, end hidtil har været tilfælde, og dette mener jeg bør ske ved hjælp af statsbidraget. Foruden Jotunheimen, hvor der fortiden væsentlig kræves udbedring af den ældre varding, bør Hardangervidden særlig erindres som trængende. Medens man som oftest har fjelde at gaa efter og dybe dalstrøg, hvor det er vanskeligt at komme ud af veien, eier vidden med sine lave høider og ensformige terræn kun faa styringspunkter, hvorfor der her mere end ellers trænges en god opvarding; selv kjendtfolk gaar her feil. Jeg vil derfor tillade mig at foreslaa, at der indtil videre hvert aar af statsbidraget bevilges en større sum til opvarding, særlig paa Hardangervidden.

Til Fosseli, Sæbø og Vik, Ulvik, Eide og Odda. — Skjeggedalsveien. — Over Bergen til Kristiania.

Ankommen til Fosseli tilkaldte jeg Endre Lisæth, opsynsmanden ved Dæmmevandsbarakken, til en konference. Han oplyste, at han iaar havde holdt de nødvendige klæder til sengene i det rum, som det er ham tilladt at holde aflaaset, naar han ikke selv er tilstede, og at han derfor af vedk. reisende havde modtaget en betaling af kr. 0.50 pr. nat. Han har ikke erholdt foreningens tilladelse dertil, men jeg vil foreslaa, at den gives ham for fremtiden. Jeg

bad ham indkomme med forslag til takster saavel for mad m. v. som føring til hytten.

Den ved, som haves, vilde ifølge hans forklaring være opbrugt paa 1 à 2 aar, hvorfor jeg paalagde ham at være forsigtig med forbruget, udlægge lidt i kjøkkenet og forresten holde vedrummet aflaaset.

Næste morgen spadserede jeg til Sæbø. Veien ned ad Dalberget var ikke videre rar, turistsveien nedenfor derimod i god stand, og fra Maabøvandet har man nu udmerket kjørevei. Til Sæbø medgaar ca. 2 timer.

Vinterruten var begyndt paa Hardangerfjorden, og jeg maatte af den grund, og for at naa Odda saa snart som mulig, gjøre en lang omvei. Først om formiddagen pr. skyds til Vik, derfra straks med dampskib til Ulvik, saa samme aften med skyds til Eide med ankomst der kl. 1 om natten og ombord i »Vikingen«, der bragte mig til Odda kl. 7 næste morgen — 6te september.

Efter frokosten ud til Tyssedalstveit for at inspicere de paagaaende arbeider ved rideveien til Skjeggedalen.

Som det vil erindres, satte direktionen i sin tid som betingelse for sit sidste bidrag, at veien for den sum skulde kunne gjøres endelig færdig og gav detaljeret besked om, hvad man fordrede. Noget svar paa, hvorvidt arbeidet kunde udføres for den pris, var ikke indløbet før sidste generalforsamling, hvorimod jeg ud paa sommeren, da direktionen var spredt hver paa sin kant, modtog gjentagne forespørgsler — pr. post og telegraf — om man kunde gaa ivei med arbeidet, hvad jeg gav bemyndigelse til paa betingelse af, at de tidligere opstillede fordringer opfyldtes. Herom blev turistforeningens formand før min afreise fra Kristiania underrettet.

Brygge er nu lagt ved Tyssedalstveit og veien op til gaarden omlagt i slyng fra søen af. Af turistforeningen var dette stykke kun forlangt 1 m. bredt; det har imidlertid faaet samme bredde som resten af veien — 1,60 m. Videre fremover stod det tilbage at veilægge en antagelig ca. 600 m. lang og ovenfor den gamle sti opstukken linje, og et stort

arbeide fordres her med minering og muring i uren. Der paagik arbeidet fortiden.

Ovenfor disse 600 m. havde man ellers udført diverse veiarbeide ved at forbinde de tidligere færdige stykker. Endnu manglede fyldning og grusning samt endel stabbestene. Disse sidste bør ogsaa anbringes ved veien ned mod Sørfjorden, da ellers kjørsel her i veiens udkant let vil foraarsage udglidning af veilegemet.

Formanden ved veianlægget, Anders Brudevik, tog jeg med mig opover og forklarede ham, hvad der var nødvendigt at udbedre paa de forskjellige steder. Jeg udpegede ogsaa for ham det sted oppe ved Rjukande Botn, hvor jeg fandt, at turistforeningens merke skulde anbringes, og anmodede ham om her at tilhugge en plan flade til det brug. Desværre har han efter senere indhentet underretning forsømt at gjøre det.

Veien havde, siden jeg sidst inspicerede den, lidt diverse ved læs- eller tømmerkjøring, uden at vedk. opsiddere i overensstemmelse med kontrakten har besørget vedligeholdet. Noget maa gjøres for at sikre sig, at den fremtidig holdes iorden, og jeg har tænkt mig, at en henstilling til amtet om gjennem veivæsen eller lensmand at overtage det fornødne tilsyn vilde være det mest rationelle.

Klopperne oppe ved Skjeggedalsgaardene var elendige. Det er for galt, at opsidderne der ikke holder dem iorden engang.

Den 7de fortsatte jeg til Bergen, med ankomst der næste dag, og med »Præsident Christie« samme aften sydover. Ankomst til Kristiania den 9de september.

Edvard Aanesen.

DEN AARLIGE GENERALFORSAMLING

afholdtes tirsdag den 9de mai 1905 i Studentersamfundet under ledelse af formanden, professor, dr. Yngvar Nielsen, der oplæste aarsberetningen og regnskabet, der ikke foranledigede nogen bemerkning. Decharge blev derefter meddelt.

Det fremlagte budgetforslag vedtoges ligeledes i sin helhed.

Advokat Lumholtz fandt — med støtte af hovedkasserer Eger og veidirektør Krag — den plan uheldig, som ifølge aarsberetningen var lagt for indredningen af det i sin tid af Anders Rusnæs indkjøbte tømmerhus ved Gjendesheim, da den helt borttog den lille peisestue her. Den havde man brug for, og den burde beholdes. Huset fik ellers et altfor logismæssigt udseende.

Formanden bemerkede, at man havde besluttet sig for denne indredning af bygningen for derigjennem at udnytte pladsen saa meget som muligt. Man trænger nemlig mere sengeplads paa Gjendesheim. Maaske burde man engang bygge en egen hal deroppe.

Med hensyn til Tyinbaaden oplyste formanden, at den nu befandt sig 2 km. fra Bygdin. Den maatte, før den bragtes paa vandet, undergaa en grundig oppudsning, da den, som bekjendt, har slidt meget ondt paa turen. Dens videre skjæbne blev da sandsynligvis, at den kom til at forblive paa Bygdin, ialfald i sommer; naar saa vandet fryser til, kan den til vinteren let føres over til Tyin, medens det vilde være meget vanskeligt at føre den over paa sommerføre.

Overretssagfører Bruun oplyste, at der nu for det første ikke vilde være anledning til at faa bragt den længere end til Bygdin. Interessentskabets resourcer er smaa, men man haaber snart at faa baaden igang paa Bygdin, naar den er repareret for den under stormen ved Bitihorn under transporten paadragne skade, hvilket vel vilde koste 4—500 kr. Imidlertid gjør aktionærerne i Valdres indsigelse mod, at baaden skal forblive i Bygdin.

Stadshauptmand Andvord hævdede energisk, at efter bestemmelsen hørte baaden Tyin til, og did fik den da bringes. Men isommer kan den naturligvis godt blive paa Bygdin.

Overretssagfører Bruun haabede, at man med tiden maatte faa motorbaade paa begge vande, først da var rundruten i orden.

Veidirektør Krag anbefalede sterkt, at denne store baad forbeholdtes Bygdin, idet Tyin godt kunde klare sig med en mindre baad. Snart vilde forøvrigt jernbanen være færdig til Fagernes, og da kom sandsynligvis turiststrømmen til at gaa veien om Østre Slidre.

Formanden havde meget tilovers for en saadan ordning, ligeledes arkivar Thomle.

Bruun oplyste, at entreprenøren forlangte 1100 kr. for at transportere baaden frem til Tyin, og det var dog et stort beløb at kaste bort, naar en for Tyin passende mindre baad kunde faaes for 4—5000 kr.

Andvord: At faa en saadan baad har dog lange udsigter.

Formanden meddelte derefter, at den i forrige generalforsamling udkastede tanke om nationalparker maaske snart kunde virkeliggjøres. Man havde, som bemyndiget, ifjor henvendt sig til Landbrugsdepartementet med anmodning til dette om at tage sig af sagen, og der var nu af departementet anstillet undersøgelser angaaende tankens realisation. Foreløbig havde man fæstet opmerksomheden ved stykket østenfor Fæmundsjøen mod rigsgrænsen, som med

sine store skoge og vekstlivet idetheletaget var af særlig botanisk interesse. Dette strøg fik vi tilbage fra Sverige ved grænsetraktaten af 1751.

Der skredes til valg.

Til direktører gjenvalgtes:

professor, dr. Yngvar Nielsen,

sanitetsoberst, dr. L. Faye og

høiesteretsadvokat H. O. Klingenberg,

samtlige med 34 stemmer.

Til suppleanter valgtes

som 1ste: bureauchef P. I. Paulsen,

» 2den: frøken Th. Bertheau

med henholdsvis 25 og 20 stemmer.

Til revisor og decisorer gjenvalgtes med akklamation:

sekretær G. Meinich,

stadshauptmand Rich. Andvord og

overretssagfører Johs. I. Bruun.

STATUTER

FOR

DEN NORSKE TURISTFORENING

vedtagne i generalforsamling den 21de januar 1868.

(Med de ved generalforsamlingsbeslutninger af 30te november 1868, 29de november 1873, 30te november 1877 og 30te april 1879 vedtagne tillæg og forandringer).

§ 1. Foreningens nærmeste øiemed er dels ved medlemmernes kontingent*), dels ved udgivelse af foreningens skrifter at erhverve midler til at lette og udvikle turistlivet her i landet.

§ 2. Disse midler benyttes til at lette adgangen til steder, der i særlig grad udmerker sig ved naturskjønhed — som bidrag til forbedring af kvartererne paa de mindre befærdede ruter — til belønning for paalidelige førere — til opførelse af hytter, hvor de reisende kan finde ly paa de større fjeldovergange. Karter og ruter for turister bør meddeles i selskabets skrifter.

§ 3. Foreningens anliggender og midler bestyres og forvaltes af en i Kristiania værende direktion, bestaaende af 5 medlemmer, som igjen i sin midte udvælger en formand. Direktionen antager sekretær og en lønnet kasserer.

§ 4. Inden udgangen af april hvert aar afholdes, til igjennem dagbladene 14 dage forud nærmere betegnet tid og sted, en generalforsamling i Kristiania, ved hvilken direktionen forelægger de til den indkomne forslag, ledsagede med dens betænkning. Om selskabets midlers anvendelse i saadant øiemed fatter generalforsamlingen ved simpel pluralitet beslutning.

§ 5. Generalforsamlingen vælger direktion. Af denne udtræder vekselvis 3 og 2 medlemmer hvert aar, første gang efter lodtrækning. Den suppleres ved valg i generalforsamlingen. Generalforsamlingen vælger hvert aar revisor og to decisorer.

§ 6. Forandring i statuterne bestemmes i generalforsamlingen med $^2/_3$ pluralitet. Forslag, sigtende til saadanne forandringer, skal indleveres inden februar maaneds udgang. De kundgjøres af direktionen i tvende af Kristiania mest læste dagblade mindst 3 gange gjennem et tidsrum af 4 uger før generalforsamlingens afholdelse.

§ 7. Saafremt foreningen engang i tiden bestemmes opløst, bliver dens eiendele og beholdne formue at tilstille „Selskabet for Norges vel“ til anvendelse i et med foreningens øiemed beslægtet foretagende.

§ 8. Enhver, der erlægger et bidrag af mindst 50 kroner engang for alle, bliver livsvarigt medlem af foreningen.

§ 9. Direktionen bemyndiges til at opnævne til medlemmer af foreningen de mænd eller kvinder, der i særlig grad er direktionen behjælpelige til sagens fremme. Om saadan opnævnelse har direktionen hvert aar at afgive indberetning til generalforsamlingen.

*) Kontingenten er fastsat til 4 kr. aarlig.

FORTEGNELSE OVER FØRERE

MED DET AF DEN NORSKE TURISTFORENING UDSTEDTE

FØRERPATENT

1. *Knud Olsen Vole* — Gjuvvashytten, for Galdhøpiggen og Jotunheimen.
2. *Eilev Halvorsen Ofigsbø* — Spiterstulen, for Galdhøpiggen m. v.
3. *Sivert Th. Bøie* — Gjendesheim, for Jotunheimen.
4. *Knud Storstensrusten* — Glitterheim, for Glittertind og Jotunheimen.
5. *Jørgen A. Vetti* — Vetti, Aardal, for Jotunheimens vestlige del.
6. *Thomas A. Vetti* — Farnes, Aardal, for Jotunheimens vestlige del.
7. *Amund J. Odden* — Skogadalsbøen, for Jotunheimens vestlige del.
8. *Ole Jensen Berge* — Turtegrø, Skjolden, Horungtinderne og vestlige Jotunheim.
9. *Ole N. Øiene* — Fortun, Skjolden, for Horungtinderne m. v.
10. *Thor Eide* — Eide, Olden, for Jostedalsbræen.
11. *Lars Larsen Lien* — Faaberg, Jostedalen, for Jostedalsbræen.
12. *Thor Antonsen Greidung* — Opstryn, Nordfjord, for Jostedalsbræen.
13. *Rasmus R. Aabrække* — øvre Olden, for omkringliggende bræer.
14. *Mikkel S. Mundal* — Fjærland, for omkringliggende bræer.
15. *Gotskalk A. Gjerde* — pr. Odde, Hardanger, for Folgefonnen.
16. *Samson Olsen Sundal* — Mauranger, for Folgefonnen.
17. *Halsten H. Møglethun* — Sæbø, Eidfjord, for Hardangervidden.
18. *Ole Larsen Aker* — Krækjahytten, for Hardangervidden.
19. *Thore Gundersen Videsjorden* — Opdal i Numedal, for Hardangervidden.
20. *Ole Pedersen Moen* — Søndre Moen pr. Brænden ved Atnesjøen, for Rondane m. v.
21. *Edv. O. Mølmen* — Mølmen, Lesjeskogen, for Lesjefjeldene, overgangene til Skiaaker, Eikisdalen m. v.
22. *Svend P. Kvitingen* — Kvitingen i Skiaaker, for fjeldene mellem Skiaaker og Sogn.
23. *Hans A. Raftevold* — Indre Haugen, for Hornindalsfjeldene.

UDDRAG
AF FORSKJELLIGE LOKALE TURISTFORENINGERS AARSBERETNINGER FOR 1904.

Drammens og oplands turistforening.

I aaret 1904 har Drammens og oplands turistforening havt 105 medlemmer, hvoraf 10 damer.

Hytten paa Høgevarde har været besøgt af 710 personer, hvoraf 398 nattegjester; af disse var 43 skiløbere.

Foreningens andre hytter — paa Haukaas, Ovnerudaasen og Storstensfjeld — modtager ogsaa ikke sjelden besøg. Beklageligt er det imidlertid, at det besøgende publikum ofte optræder paa en saa skjødesløs og uvorren maade, at hytterne og deres inventar beskadiges og ødelægges. Lignende forhold udvises ogsaa i megen høi grad med hensyn til de af foreningen opsatte afvisere, hvilke stadig maa fornyes. Det vilde være ønskeligt, om bestyrelsen mere end hidtil kunde erholde assistance i sine bestræbelser for at opdage forøverne af denslags hærverk.

I aarets løb er hytten paa Haukaas udbedret, efterat den af snemængden i forrige vinter var bleven adskillig beskadiget. Paa Høgevarde er førerboden m. m. bleven indsat med karbolineum, da der begyndte at vise sig tegn paa følgerne af det haarde veirligt; endel fornyelse af hyttens inventar har ogsaa fundet sted.

Af nye opmerkninger kan nævnes fra Nerby i Hedalen til Nes i Hallingdal efter følgende rute: Fra Nerby, tre timers kjøring efter en tildels mindre god bygdevei gjennem Djupedal, forbi flere sætre med sterk stigning op over trægrænsen: til Teinvassboden (privat jagthytte), derpaa en times marsch til Endresæter, videre forbi den private hytte paa Kjensvolden og langs Strøensvandets nordside, i hvis vestlige ende man vader den i vandet faldende elv lige ved oset. Derpaa følger man denne elv et kortere stykke frem til et et lidet sagbrug og videre til Bekkevoldsæteren (en time fra

Endresæter), hvorfra lang stigning om Nysæter til vandskillet og kort tid senere frem til Syningsæter, hvor man har en brilliant udsigt opover Hallingdal med Skarven i baggrunden. Saa nedover forbi Brotesætsæter til Tongaardene (tre à fire timer fra Bekkevoldsæter), og derpaa paa vei i omtrent en time frem til Hallingdalselven ret overfor Nes. Udgangspunktet Nerby ligger 25 km. og 13 km. fra resp. Nes og Sørum dampskibsanløbssteder i Bægnavasdraget.

Videre er opmerket overgangen fra Rustaden i Nore i Numedal til Bøle i Eggedals vestbygd efter følgende rute: Fra Rustaden sterk stigning op aasen omtrent en time, kort efter til Løkelisæter og videre om sætrene Nysæt, Volden og Elmelid frem til elvene Hækta og Verja (tre timer fra Rustaden). Elvene kan efter sterk regn være vanskelige at passere, men der vil formentlig blive gjort forsøg til sommeren med anbringelse af klopper, uagtet dette vistnok vil blive adskillig vanskelig paa grund af terrænets beskaffenhed. Videre fører veien i omtrent en time frem til vandskillet forbi Tørfurusæteren, hvorfra om Fagerlisæter og Fagerli frem til Bøle (omtrent seks timers marsch fra Rustaden). Fra Bøle fører god kjørevei ned til Eggedals kirke — godt logis paa Haugen — hvorfra let adkomst til Høgevarde.

Fra Flentensæter i Norefjeldtrakten er opmerket en vei til Skjønne i Numedal — lige ved Sporran bro — saaledes: Fra Flenten i omtrent et kvarter opover den opmerkede vei til Rensjøen, hvorefter den tager af til venstre ved en forhaabentlig nu opsat, forlængst opsendt, afviser, og videre langs vandet Fjeldøkteren og Ulevand til Storøktern med sæteren Sverige, og derpaa i tildels myret terræn langs det sidste vand til Langlisæter, og derfra til Skjønnegrammen og Aamodtsæter ved Borgeelven (omtrent fem timer fra Flenten). Ved sydligste sætervold vil man som regel let komme over elven, og derfra fortsættes paa tydelig sætervei til Skjønne kapel ved hovedveien i Numedal i omtrent to timer. Godt logis hos landhandleren paa Strøm, ca. 10 minutters vei opover dalen.

Endelig er ogsaa opmerket vei fra Hedalen til Trommald ved Krøderen efter følgende rute: Fra landeveien, lidt nordenfor Storruste i Hedalen langs tarvelig kjørevei til Sørrustesæter, hvor man gaar over Urula paa Storrustedammen, og derfra gjennem Vidalen om Goplerud og Skalsæter til et fjeldskar ved Bukollen. Senere nedstigning til vestsiden af Buvandet og over Langvandselven paa Langvassdammen, og senere paa øst- eller sydsiden af Langvandet paa tydelig vei

ned til Trommald. Den hele overgang medtager ca. syv timer. Paa veien kan fra Skalsæter foretages bestigning af Sandvasspiggen, hvortil vil medgaa et par timer.

I indeværende aar vil foreningen se at opmerke en passende overgang fra Randsfjorden til Spirillen og en lignende i ruten fra Høgevarde til Vik i Hallingdal om Voldsæter. Endvidere vil man være nødt til at foretage udbedring af opmerkningen fra Eggedal til Høgevarde — enten om Gammelsæteren eller om Tempelsæteren — da der har forekommet nogle tilfælde paa, at man i taaget veir har let for at gaa forbi Høgevarde og komme over til trakterne om Gulsviksæteren. Endvidere vil man forsøge paa at lægge klop over Hækta og Verja — se foran — ligesom man ogsaa vil foretage nogen opmerkning i forbindelse med den nyaabnede Lierbane indover »Finmarken«.

Skien—Telemarkens turistforening.

Vi viser frem vort lands natur
fra fossestupet til vildest ur,
fra birkelier og fagre dale
til blanke tjern i høifjeldssale.

Medlemsantallet har været: 1 æresmedlem, 12 livsvarige, 258 aarsmedlemmer. Der er i aarets løb udgaaet 22 og tilkommet 63 medlemmer.

Bidragsydere. Foreningen har været tilstaaet af Skiens brændevinshandel et bidrag stort kr. 1000.00.

Alm. bemerkninger. Foreningen har i afvigte aar ikke iverksat noget anlæg af turistveie, opstagninger o. s. v. Man har indskrænket sig, som man af regnskabet vil se, til alm. vedligehold af de gamle anlæg. Den i flere aar paatænkte oparbeidelse af vei fra Tuddals høifjeldssanatorium rundt Gaustaknæerne til turisthytten paa Gausta vil, saasandt arbeidsfolk dertil er at opdrive, i sommer komme til udførelse.

Sportsstuen paa Kikutkollen. Antal besøgende i 1904 var ca. 2500. Hytten bestyres fremdeles af fru Thora Larsen, som bliver meget rost for sit hyggelige og gode stel.

Gaustahytten. Ved Gaustahytten er foretaget endel udbedringer og nyanskaffelser. Besøget her har været omtrent som forrige aar. Besøget i 1904 var ca. 200 mod 210 i 1903 og 120 i 1902.

Reiseruter. For den i sidste beretning nævnte korte reiserute: Larvik—Faris—Slemdal—Kikutkollen blev forrige sommer gjort reklame paa forskjellig vis.

Resultatet blev, at noksaa mange gjorde denne tur foruden 3—4 større sluttede selskaber fra Sandefjord. Alle var begeistret over udsynet fra sportsstuen og fandt forøvrigt turen interessant og behagelig.

Den største vanskelighed med denne rute er imidlertid skydsforholdene i Slemdal. Her findes udenfor aannetiderne ikke heste at opdrive, idet disse sendes i havn. Gode kjøretøier findes der ogsaa lidet af, 1 à 2 triller og endel kjøkkenvogne er det hele. For finere selskaber maa det derfor rekvireres skyds fra Skien. For fodturister egner derimod ruten for tiden sig udmerket, men var sommeren for hed og tør til, at der kunde blive nogen strøm af disse.

Nye reiseruter. Foreningen vil førstkommende sommer til en begyndelse udarbeide en beskrivelse samt opstage en vei over Lifjeldgruppen mellem Østerli sanatorium i Bø og hotel Løvheim, Sauland. Lifjeldgruppen indeholder en masse skjønne partier, som lidet er kjendt, merkelig nok, da afstanden fra Skien kun er ca. 4 timers reise.

En anden rute i Skiens nærhed, som foreningen vil søge at oparbeide, saa snart midler dertil kan afsees, er en rute med udgangspunkt fra Porsgrund over Frier til Herre, videre forbi Midtvandet, Flaate, Langen og fl. vand til Prestestranden, hvorfra dampskib kan tages til Mærkebæk, eller man kan gaa direkte til Mærkebæk. Fra Mærkebæk er pen chaussé til Kragerø, hvorfra man pr. dampskib reiser tilbage til Brevik, Porsgrund eller Skien. Ruten byder paa ualmindelig vakre partier, og vil den vistnok blive flittig benyttet.

Reklame. Af foreningens simple udgave af »the most picturesque Routes in southern Norway« er til reiseforeningen forrige aar sendt ca. 250 ekspl. Af denne udgave haves nu i behold ca. 100 à 150 igjen. Gode reisebeskrivelser synes det at være megen efterspørgsel efter, og for ikke i en altfor fjern fremtid at kunne skaffe noget nyt og bedre paa dette omraade, har man tænkt sig at udgive Rektor Colls beskrivelse af Telemarken afdelingsvis (rutevis). Efterhvert som da disse bliver færdige, kan de udgives. Naar saa det hele var færdigt, kunde den for en del udgives samlet.

Foruden det ovennævnte parti engelske bøger er til reiseforeningen sendt en hel del af den nyeste udgave paa tysk, »Malerische Reiserouten im südlichen Norwegen« samt endel af Colls bog om Greenland. Reiseforeningen har i forrige

aar udgivet 2 udmerkede turistkarter over det sydvestlige Norge, hvoraf det østligste berører vort distrikt. Til næste aar vil den samme forening udgive fortsættelsen østover, foruden et større reliefkart af ruten Telemarken—Bergen og Stavanger. Til dette kart har bl a. Skien—Telemarkens dampskibsselskab ydet et bidrag af 300 kroner.

Skien—Telemarkens dampskibsselskab, som efter sin sammenslutning har foretaget store og omfattende ombygninger af samtlige sine skibe, har herved og ved mange forbedringer ellers bidraget betydelig til at bekvemmeliggjøre reisen i dette distrikt, saa meget mere som det kun er i dette vasdrag i Norge, hvor man fra søen af kan seile 11 norske mil ind i landet.

Turistsæsonen. Den tørre sommer hemmed straks reiselysten i Telemarken ogsaa. Det begyndte godt i juni, hvorved man havde de bedste forhaabninger, og fortsatte det nogenlunde jevnt til omkr. midten af juli, men fra den tid faldt det fort af, saa totalresultatet iaar ogsaa maa karakteriseres som under middels.

Af notable reisende i dette distrikt iaar maa nævnes kongen af Belgien med følge, som kom over Haukeli fra Hardanger. Turen over Haukeli roste han som brilliant, og fandt han kanalanlæggene ogsaa overordentlig interessante.

Stavanger turistforening.

Foreningen har fremdeles virket for at gjøre trakterne i Stavanger amt kjendt i videre udstrækning og vække interessen for turisttrafiken i disse trakter. Man har derfor iaar som tidligere udsendt cirkulærer, brochurer og reklameplakater og gjennem breve dels indhentet oplysninger, dels besvaret indløbne forespørgsler.

Sammen med »Forening for reiselivet i Norge« og »Kristianssand og oplands turistforening« har man udgivet et oversigtskart over det sydvestlige Norge, nemlig Jæderen, Ryfylke, Sætersdalen og Hardanger, af hvilke de tre førstnævnte endnu er altfor lidet kjendte saavel af vore egne som fremmede turister.

Ligesaa har man i det af »Forening for reiselivet i Norge« udgivne reklameverk faaet indtaget 4 nydeligt illustrerede sider, der indeholder prospekter med en kort beskrivelse af Stavanger,

Lysefjorden og Bratlandsdalen. Den norske udgave af dette verk er udkommet i 12 000 eksemplarer; hertil kommer de paa engelsk og tysk udkomne udgaver, der distribueres gratis i udlandet.

Man har ogsaa henvendt sig til de forskjellige turistbureauer, især de nyere, med anmodning om, at de i deres brochurer og plakater vil omtale vore trakter og ruterne i disse — ligesom man ogsaa har henstillet til udenlandske dampskibsselskaber eller de saakaldte »flydende hoteller« at lægge deres ruter om Stavanger, hvor tonnageafgiften er ophævet for turistskibe — og fra byen gjøre ture inde i fjordene, specielt til Lysefjorden og Sand. Her bør turisterne gaa iland og gjøre turen gjennem Sand, Suldal, den storslagne Bratlandsdal til Røldal, hvorfra man kan fortsætte reisen enten til Odda eller over Haukeli til Telemarken. Ruten gjennem Bratlandsdalen til Odda i Hardanger hører til de mest interessante i vort land.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Turisthytterne paa Bleskestadmoen og i Kvandalen, den første som hvilested paa overgangen fra Suldal til Sætersdalen og videre til Telemarken, og den anden som stoppested paa overgangen fra Suldal til Haukelisæter, blev i sommer besøgt af ikke saa faa turister; især gjaldt dette Bleskestadmoen, hvor enkelte turister standsede en stund — nogle endog optil 3 dage — forat nyde fjeldluften og den herlige natur. Opholdet blev saa meget mere behageligt, som »Stølsfolket« i sommer holdt til paa Moen. Som bekjendt støler man vekselvis hvert andet aar her og paa Klovskeimoen, 1 km. længer oppe. Opstigningen fra gaarden Bleskestad er delvis lidt tung, men veien noksaa grei, og fra Sandras-broen ind paa stølen er linjen opvardet eller opstaget.

Opstigningen fra Roalkvam til Kvandalen er fra først af noksaa tung; men det gjælder her som om Bleskestadmoen, »at kommer man frem, fortryder man aldrig løbet«. Ogsaa her er veien opvardet, hvor det trænges. Kvandalens turisthytte yder et velkomment hvilested saavel for dem, der vil fortsætte turen, som dem, der vil standse her nogle dage og saa atter vende tilbage til Roalkvam og Nes. Her ligesom paa Bleskestadmoen »støles« hvert andet aar. Den anden støl ligger et par km. længere oppe i dalføret. I 1905 støles der, hvor turisthytten staar.

Fra Roalkvam eller Bleskestad er det to rimelige dagsreiser — en kortere og en længere — over fjeldet til Haukeli-

sæter eller Breive (Sætersdalen). Paa begge støler faaes melk, hermetik m. m. og gode senge. Veien fra Kvandalen over fjeldet og langs Staavand er ogsaa godt opvardet. Damesadler erholdes.

Turisthytten i Lyseheimen, opført 1902 og udvidet 1903, har i begge aar havt betjening. Den indeholder et større og et mindre værelse — det sidste nærmest bestemt for damer — samt et rummeligt kjøkken og rum for betjeningen. Desuden et rum for førere og andre færdamænd. Huset afgiver nattelogis for ca. 20 personer. Ogsaa paa loftet kan i tilfælde indredes soverum. Hytten har været holdt aaben fra begyndelsen af juli til ud i september, og hvad kjøkken og tjenerværelse angaar, saa er disse rum tilgjængelige ogsaa den øvrige tid af aaret, hvilket har havt sin betydning for reisende og sportsmænd i vintertiden. Foreningens medlemmer faar forøvrigt ved henvendelse til bestyrelsen nøglerne til de andre rum udleverede til enhver tid.

Hytten var i sommer besøgt af ca. 70 turister og andre reisende. Til at bestride udgifterne ved hyttens opførelse har man erholdt af »Den norske turistforening« kr. 1500.00, deraf i 1904 kr. 300.00. Hytten med inventar er brandforsikret for kr. 3500.00, hvilket beløb omtrent svarer til de anvendte omkostninger.

For at spare de reisende for at leie førere, har man iaar fortsat med at opvarde veilinjen til Kamsvandet, hvori der er anbragt 3 pramme. Skulde disse imidlertid være beroende i den modsatte ende af vandet, eller sterk blæst skulde gjøre det betænkeligt at ro vandet, der omgives af høie, steile bredder, saa er opvardningen fortsat over Midtkammen ned i Kamsdalen og gjennem denne overalt, hvor varder tiltrænges, lige til hytten ved Lysebu.

Ved turisthytten er anbragt 2 pramme, en i Svaahidlervandet og en i »Aaen Sira« for de medlemmer af foreningen, der ønsker at fiske.

Fra Lyseheimens turisthytte er det en dags reise til Bratteli i Sætersdalen, hvor Kristianssands og oplands turistforening har istandbragt et natteherberge og har station.

Paa Aurevand er ligeledes pram til befordring og fiskeri. Fra vandet er opsat varder gjennem Breiaadalen. Man har ogsaa tænkt paa at faa opført en primitiv hytte etsteds i nærheden af Saavandet, f. eks. ved Breiaalægeret, hvorfra ruten tillige gaar gjennem Ljosadalen til Bjørneraa i Sætersdalen. — Beliggenheden blir saaledes omtrent halvveis mellem Lysebu turisthytte og Bratteli. Man har ogsaa underhandlet

herom med Kristianssand og oplands turistforening, som har erklæret sig villig til at gaa med; men hidtil har desværre vor forening ikke havt midler til at realisere denne plan; den er imidlertid gjenstand for fremtidens gjøremaal. Fra Bratteli er det 1 mils rotur nedover Bosvandet og derfra en snau halvmil til Byklum, hvor turiststation. Fra Byklum kan foretages følgende ruter:

a. nedover til Kristianssand (chaussé).
b. over til Telemarken — flere linjer.
c. opover til Breive, et par mil, hvor der er turiststation. Fra Breive gaar veilinjen over Meienfjeld til Suldal om Bleskestadmoens turisthytte, ca. 3 mil.

Ihøst har amtets skogplantningsselskab ifølge andragende fra vor forening været i virksomhed med skogplantning opover skrænterne til Lyseheimen; man har udnyttet ethvert punkt, hvor man haabede, at fjeldvæggen ydede tilstrækkelig ly for vinden.

Veilinjen fra Siredalen til Lyseheimen havde foreningen ifl. forslag fra Flekkefjords turistforening, der var villig til at deltage i arbeidet, ønsket at faa opvardet, men desværre har man hidtil manglet midler til at realisere et saadant foretagende. Imidlertid har man dog gjort noget forat fremme færdselen paa denne linie, idet der paa 2 steder, nemlig i Grydalen og ved Fossen »Duggen« er anbragt pramme til overfart over Aaen Sira — paa hvert sted en pram paa hver side af elven. Opvardningsplanen er dog ikke skrinlagt.

Videre ønsker Stavanger turistforening at faa opført en turisthytte ved Nilsebuvandet i Aardalsheien, saaat man fra Lysebu turisthytte kan foretage udflugter did — fiske i vandet og derfra, om man ønsker, lægge veien nedover gjennem Aardal. Da imidlertid Aardals-veispørgsmaalet endnu er uafgjort og midlerne smaa, maa dette udstaa indtil videre.

Per Nedrebø ved Lysebunden er fremdeles turistforeningens mand, der modtager og veileder de reisende. Logi hos ham og paa gaarden Aukland.

Endelig har turistforeningen i længere tid havt sin opmerksomhed paa at faa bygget en turisthytte i Slettedalen i Saude. Fra Saude, der i naturskjønhed søger sin lige, fører chaussé op gjennem et dalføre til Hellandsbygden, ca. 15 km. Naturen og veianlægget giver ikke den navngjetne Bratlandsdal noget efter i storartethed. Fra det trange dalføre kommer man indi den vidunderlig vakre Hellandsbygd med vand, elve og fossefald og flader med smilende agre og engmarker; det er en oase i fjeldmassen. Stedet danner et knudepunkt,

hvorfra man kan tage veien i forskjellige retninger. Hovedlinien er dog den 2 mil lange Slettedal, vistnok det rigeste og blandt de smukkeste sauebeiter i Stavanger amt. Dalførets jevne bund omgives ligesom sidedalføret »Berdalen« af snedækte fjelde. Paa stølen »Indre Austmannahaugen«, omtrent 1 mils vei fra bygden, har man tænkt paa at faa opført en turisthytte, saasnart turistforeningens midler maatte tillade det. Her vilde visselig ogsaa være plads for et sanatorium.

Efter at have fortsat fra Austmannahaugen eller en anden støl op gjennem dalen, tar man fra denne overgang ned til Aakrefjorden eller over fjeldet direkte til Røldal, eller til Seljestad, hvorfra chaussé ned til Odda eller opover til Røldal. Hver af disse linjers længde er ca. 3 mil. Opstigningen fra bunden af Slettedalen paa fjeldet og vandringen henover sneen til de to sidst nævnte maal er lidt tunge; men ruterne storartede. I Hellandsbygden skal efter sigende være indrettet et mindre landshotel. Det bør ikke glemmes, at turistforeningen har et par telte med tilbehør til udlaan til de af foreningens medlemmer, som maatte ønske at opholde sig i de mere afsidesliggende fjeldtrakter for at fiske eller gaa paa jagt.

Fremdeles skal bringes i erindring ruten fra Tou til Aardal, ligesom man skal henlede opmerksomheden paa Jæderens eiendommelige trakter, f. eks. fra Time som udgangspunkt opover til »Synesvarden«, hvorfra en storartet udsigt over hele Jæderen, eller nedover til Jæderens rev med dens deilige sandstrand.

Bestyrelsen vil være særdeles taknemlig for meddelelser om interessante ruter, som hidtil har været lidet kjendte, ligesaa for prospekter af interessante steder, f. eks. fjeldhøider, fosser m. m.

Haraldstaarnet paa Ullenhaug, der med de taarnet tilhørende tomter er foræret kommunen, blev i sin tid opført med bidrag af brændevinssamlaget. Imidlertid paadrog foreningen sig ved dette en ikke ubetydelig gjæld, som man hidtil har maattet slæbe paa. Man har derfor tilladt sig at andrage bestyrelsen for legatet for Stavanger bys vel om bidrag til dækkelse af iallefald en del af denne gjæld. Ifjor fik man intet, men haaber det vil gaa bedre iaar. Ogsaa veien til Ullenhaug blev af turistforeningen betydelig forbedret.

Medlemsantallet har desværre minket noget, men bestyrelsen retter den anmodning, specielt til ungdommen, om at støtte turistforeningen ved at tegne sig som medlem.

Trondhjems turistforening.

Medlemsantallet var 1ste januar 1905 234, hvoraf 2 livsvarige medlemmer. Der er i 1904 udmeldt 11 og indmeldt 5 medlemmer.

Brændevinssamlagets bidrag til turistforeningen, som tidligere har været kr. 600.00, blev for 1904 nedsat til kr 400.00. Af denne grund, og da udgifterne til Nedalshytten har været saa store, at alle foreningens disponible midler og mere til er gaaet med, har bestyrelsen seet sig foranlediget til at udmelde turistforeningen af »Forening for reiselivet i Norge«, hvorved indspares kr. 50.00 pr. aar. Turistbidrag har af samme grund ikke kunnet uddeles, ligesom man heller ikke har seet raad til at udgive noget aarsskrift, men kun en aarsberetning.

Foreningens medlemmer vil for eftertiden være fortrinsberettigede til plads i Nedals- og Troldheimshytten, naar de ankommer før kl. 9 om aftenen.

Taksterne for kost og logis samt for føring og roning vil blive revideret til sæsonen iaar.

I Troldheimshytten har besøget i 1904 været 16 skiløbere og 60 turister, altsaa omtrent middels. I antegningsbogen findes mange rosende udtalelser om forpleiningen og stellet i det hele.

Storli er fremdeles det samme hyggelige kvarter som før, og stellet er udmerket. Da Kristoffer Haugen og søsteren kun bor der om sommeren, faar skiløbere i paasken kvarter hos John Storli.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Byggearbeiderne paa Nedalen blev færdige til den i byggekontrakten betingede tid, og hytten aabnedes for turister 5te juli.

Den gamle turisthytte, som tidligere stod paa Nedalen, er flyttet ind til den nye og forenet med denne ved en lukket gang. Indgangsdøren fører ind til denne gang, og fra denne igjen er der en dør til samlingsrummet i den nye bygning og en til de to soverum — med tilsammen 6 senge — i den gamle. I gangen er der fundet plads til et linnedskab, ligesom der er anledning til at hænge fra sig klæder etc. I den nye hytte er der foruden et fællesrum med peis, hvilket gaar tvers igjennem bygningen og har et større vindu til hver kant, et soverum med 6 senge i to etager og et kjøkken; fra det sidste fører en dør direkte ud.

Rummene er ikke store; men under almindelige forholde vil de vistnok yde plads nok. I ethvert fald var der ikke raad til at gjøre dem større og dermed kostbarere; det har knebet nok med at skaffe de nødvendige penge til det, som er gjort, og det har — trods det i forrige aarsberetning omtalte bidrag fra Den norske turistforening, stort kr. 1200.00 — ikke ladet sig gjøre uden paa den maade, at bestyrelsen mod personlig garanti har optaget et laan i Trondhjems sparebank, stort kr. 1000.00. Turisthyttens samlede kostende udgjør kr. 2537.76, hvoraf for hytten alene kr. 2000.00 og for nyt inventar kr. 537.76.

Man har indgaaet med et andragende til Trondhjems sparebank om et bidrag, stort kr. 1000.00. Da dette andragende sees at være indstillet til bifald af direktionen, har man det bedste haab om at faa laanet likvideret, saa at turistforeningen igjen bliver gjældfri.

Ifølge overenskomst med Nedalens eier, hr. ingeniør Lysholm, har han engageret værtinde og fører. Det lader til, at de, som har besøgt Nedalen sidste sommer — i det hele 38 turister —, har fundet sig vel deroppe; ialfald har de af dem, som bestyrelsen har havt anledning til at tale med, udtalt sin fulde tilfredshed, og enkelte har endog udtalt, at hyggeligere turiststation skal man lede efter.

Det er saaledes at haabe, at turistforeningen vil faa glæde af Nedalshytten.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Opvardingen og stakingen mellem Stuevold og Nedalen vil blive efterseet og udbedret, før sæsonen begynder,

Ligeledes skal stakingen langs Essandsjø mellem Esnaosen og Djupholma blive udbedret, og kloppen over Fiskaaen, som reiste med flommen for to aar siden, bringes i orden igjen, om gjørligt.

Paa Storerikvold, hvor besøget var 25 turister, har alt været som før. Der er indrettet et hjørneskab i det ydre rum til opbevaring af servicet; derved er rummet blevet ryddigere og hyggeligere. Et par smaareparationer er ogsaa udført.

Baade til Nedalen og Storerikvold er der opsendt rektangelkarter over de tilstødende trakter. Karterne er opklæbede og forsynede med hemper til ophængning.

Til Stuedal vil der nu blive anlagt telefon. Paa grund af dette steds betydning som gjennemfartssted for turister har turistforeningen imødekommet et andragende fra Ole Stugudal om indtil videre at yde et aarligt bidrag af kr. 10.00 til telefonen.

Kvittyten. Af denne nyerhvervede eiendom har foreningen desværre havt liden glæde det første aar. Sommeren var ikke tilende, før der til bestyrelsen indløb meddelelse fra en turist om, at der var begaaet et skammeligt hærverk i huset. Som oplyst i forrige aarsberetning var der i dette kun et rum, som uden udbedring var egnet til beboelse, og det er naturligvis dette rum, som har været gjenstand for ødelæggelse. Der vilde formodentlig ikke været videre fornøielse ved at ødelægge det mindre værdifulde.

Af den indsendte beretning hidsættes:

»Vinduet var indslaaet og store stene kastet ind i det lille kammer. Foruden stene var gulvet bestrøet men glasstumper, jord, halm og træstykker. Bordet var ødelagt, i sengen var der fuldt af tomflasker, og ovnen var fyldt med jord og stene, saa den ikke kunde bruges.«

Det vil heraf sees, at vedkommende har gaaet grundig tilverks. Der blev straks indsendt anmeldelse om hærverket til lensmanden i Selbu med anmodning om at anstille efterforskning for om mulig at faa den eller de skyldige fakket og straffet. Herpaa er intet svar modtaget, saa sandsynligheden er ikke stor for, at gjerningsmændene skal blive opsporede. Men skammeligt er det, at slig ondskabsfuld raahed skal blive ustraffet.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Der bliver nu spørgsmaal om istandsættelse af Kvittyten, ialfald saavidt, at det ødelagte rum igjen bliver beboeligt. Videre reparationer af huset kan der neppe blive tale om at foretage for det første, baade af budgetmæssige hensyn og fordi der endnu er saa faa turister i det strøg, at det ene rum vistnok er fuldt tilstrækkeligt.

Det af hr. Birch udstedte gaveskjøde paa Kvittyten er thinglæst.

Graakallen. I strøget om Graakallen har man af mangel paa midler ikke kunnet gjøre noget i den forløbne sommer.

I henhold til den af sidste generalforsamling givne bemyndigelse har bestyrelsen averteret hytten paa Storheia tilsalgs, efter at man dertil havde indhentet brændevinssamlagets direktions samtykke; hytten er nemlig opført for penge, skjænkede af samlaget. Noget akceptabelt bud har man dog endnu ikke faaet paa den.

Helgelands turistforening.

Nærværende aarsberetning er den første, der foreligger trykt. Af denne grund skal kortelig omtales foreningens virksomhed i 1902 og 1903.

Da foreningen blev stiftet først ud paa sommeren, nemlig 13de juli 1902, blev der liden anledning til at virke udad. Bestyrelsens væsentlige opgave blev at sikre foreningen den nødvendige økonomiske støtte, dels i form af medlemmer og dels i form af kontante bidrag, hvilket ogsaa lykkedes.

Vinteren 1902—03 planlagdes og udarbeidedes en brochure, indeholdende beskrivelse af forskjellige reiseruter, ledsaget af billeder. Denne brochure har senere faaet et tillæg omfattende et kart over Helgeland samt opgave over reisetider og udgifter. Brochuren har været sendt foreningens medlemmer, forskjellige i turistlivet interesserede og udlagt til salg paa flere steder.

Bidrag til baad paa Tustervand blev i 1903 ydet Benjamin Tuven med kr. 30.00.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

I 1903 havde foreningen 141 medlemmer, hvoraf 14 livsvarige. I 1904 var medlemsantallet 196, hvoraf 21 livsvarige.

Foreningens indtægter i det forløbne aar har ifølge regnskabsoversigten udgjort kr. 1338.35, medens udgifterne har været kr. 1323,35.

Af udgifterne er størsteparten medgaaet til den tidligere besluttede turiststue ved Kjensvand, ialt kr. 1045.51. Heraf er som bidrag af Den norske turistforening ydet kr. 300.00 for 1904, hvortil kommer som yderligere bidrag for 1905 kr. 150.00. Nævnte turiststue er beliggende paa nordsiden af det store fjeldtinde- og isbræparti Okstinderne ved det fiskerige Kjensvand og ikke langt fra Græsvandet, der grænser ind mod Øvre Uman i Sverige. — En af Okstinderne blev vinteren 1904 opkaldt efter den tyske keiser og heder »Keiser Wilhelm den 2dens tind«. Turiststuen har en saadan beliggenhed, at to ruter støder sammen, nemlig ruten Korgen—Kjensvand—Umbugten—Mo og ruten Hatfjelddalen —Røsvand—Spjeltfjelddalen—Kjensvand—Umbugten—Mo og haabes at skulle blive til stor nytte og hygge for de turister, der søger op i disse naturskjønne høifjeldstrakter, ligesom den danner et heldigt udgangspunkt for bestigninger af Okstindkomplekset.

Den letteste adkomst til stuen er fra Korgen og Leirskaret, hvorfra den naaes efter 3 à 4 timers gang.

I den korte tid siden stuens opførelse har den været besøgt af 79.

Der gjenstaar endel mindre arbeider, som maling af gulv, bord og bænk foruden enkelte mindre ting som følge af tømmerets synkning, ligesom stuen i sin tid maa bordklædes. Disse restarbeider bør udføres efterhvert.

Som tidligere bekjendtgjort, erholdes nøgel til stuen paa gaarden Fjelddalen (Skaret) i Leirskaret, fjeldstuen Umbugten i Mo og paa gaarden Bessedør ved Røsvandet.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Tomt til stuen er forpagtet af staten mod en aarlig afgift af kr. 1.00, hvorhos der er erholdt tilladelse til fri ved efter udvisning samt stangfiske i Kjensvand og Græsvand for de besøgende.

I henhold til afholdt brandtakst er stuen takssereret til kr. 1600.00.

Der er indkjøbt og foræret inventar til en værdi af kr. 210.15 bestaaende af 4 senge med tilbehør, kjøkkenudstyr, lidt service m. v. I beløbet er ogsaa indbefattet en baad. Gratis transport af bygningsmaterialer erholdtes for en længere strækning af interesserede i Leirskaret.

I 1904 er ogsaa udført en del arbeider til en værdi af kr. 70.00, væsentlig i Grønligrotten, for at lette fremkomsten i denne. Særlig om vaaren, naar den i grotten værende bæk er stor, har det været forbundet med fare og stor vanskelighed at passere den del af grotten. Der gjenstaar ogsaa her lidt arbeide, hvortil der af Den norske turistforening er tilstaaet et bidrag af kr. 50.00 for aaret 1905.

Foreningen har været saa heldig foruden de ovenfor nævnte bidrag fra Den norske turistforening at erholde bidrag fra Mosjøen brændevinsamlag, Vefsen sparebank og Hemnes sparebank, ligesom flere privatmænd har støttet foreningen med bidrag. Herfor aflægges foreningens bedste tak.

Da der findes en flerhed af interessante og seværdige ruter paa Helgeland, er det en selvfølge, at blot ganske lidet hidtil er gjort for at fremme turistsagen, men det kan heller ikke med føie ventes, at det skal gaa hurtig. Hertil mangler man ogsaa de nødvendige midler. Imidlertid tror bestyrelsen, at det, som er gjort, er et efter forholdene godt skridt fremover, og den haaber, at foreningen fremdeles maa vinde tilslutning.

Det er at ønske, at interesserede turister vilde sende bestyrelsen kortfattede beskrivelser over de ture, de maatte gjøre her paa Helgeland, om muligt ledsaget af fotografier. Det vil nemlig efter bestyrelsens mening være heldigt at faa saadanne beskrivelser eller reiseskildringer trykt i foreningens aarsberetning, naar midler dertil haves.

TURISTFORENINGENS FUNKTIONÆRER

Direktion:

Professor, dr. Yngvar Nielsen, formand.
Sanitetsoberst, dr. med. Ludv. Faye.
Høiesteretsadvokat H. O. Klingenberg.
Bureauchef P. W. Barth.
Sekretær Jens Printz.

Suppleanter:

Bureauchef P. J. Paulsen.
Frøken Therese Bertheau.

Sekretær:

Kaptein Edvard Aanesen.

Kasserer:

Arkivar E. A. Thomle.

Revisor:

Sekretær G. Meinich.

Decisorer:

Stadshauptmand R. Andvord.
Overretssagfører Johs. I. Bruun.

FORTEGNELSE

OVER TURISTFORENINGENS MEDLEMMER

I JANUAR 1905

Foreningens beskytter:

Hs. maj. kongen.

Hds. maj. dronningen.
H. k. h. kronprinsen.
Hds. k. h. kronprinsessen.
H. k. h. prins Carl.
H. k. h. prins Eugen.
Prins Oscar Bernadotte.

Æresmedlemmer:

Krag, Hans H., veidirektør.

Livsvarige medlemmer.

Alberti, R., dr., Regierungsstrasse 1, Magdeburg.

Alfthan, Anton Edvard, philosofiæ magister, Tölö sockerbruk, Helsingfors, Finland.

Allan, Rob. S., Glasgow.

Ammann, Aug. F., Winterthur, Schweiz (adr. generalkonsul Peter A. Petersen, Kristiania).

Amory, Charles, esq., Boston, U. S. A.

Anderson, Tempest, 17 Stonegate, York, England.

Andresen, N., grosserer, Charlottenberg, Sverige.

Angerer, L., St. Remo, Italien.

Angerer, fru L., do. do.

Annerstedt, Claes, universitetsbibliothekar, Upsala.

Arbuthnot, Gerald, 52 Eaton Place, London S. W.

Arentz, Erik, Kristiania.

Armitage, Robert, Fearnley near Leeds, England.

Armitage, William J., 89 Verulam House, St. Albans, London N. W.

Armitage, mrs. W. J., do. do.
Armstrong, Robert B., 6 Randolph Cliff, Edinburgh.

Bailey, George Henry, Woodcroft, Dudley Road, Whalley Range, Manchester, England.
Balcher, esq., Bombay.
Barton, Joseph, 155 Burngreave Road, Sheffield, England.
Beer, Johan, konsul, Kristiania.
Berg, Olaf, læge, Holmenkollen.
Berven, F., grosserer, Kristiania.
Beyer, F., Strandgaden (Thorvald Beyer), Bergen.
Bigler, Hjalmar, boghandler, Kristiania.
Bjertnæs, Erik, kjøbmand, do.
Borchgrevink, Amalie, frue, Kristiania.
Bowman, H. L., 13 Sheffield Gardens, Kensington, London W.
Boyson, Ambrose P., esq., London.
Brassey, mrs., do.
Brassey, Th., esq., M. P., do.
Breder, Ivar H., kand. jur., Kristiania.
Bruun, Eskild, Kjørbo, Sandviken.
Bruun, Joh. I., overretssagfører, Kristiania.
Bulkley, Edmund W., The International Club, Trafalgar Square, London W.
Butenschøn, Chr., overretssagfører, Kristiania.
Butenschøn, Hanna Andresen, frue, Kristiania.
Butenschøn, N. A. Andresen, generalkonsul, do.
Børs, konsul, Avenue montaigne, Paris.

Cappelen, D., grosserer, Tinnoset.
Cappelen, D., kammerherre, Holden pr. Skien.
Cappelen, H., ingeniør, bankchef, Skien.
Christophersen, W., generalkonsul, Antwerpen.
de Crepy, Paul, Lille, Frankrige.
Creswick, Ethelwyn S., Miss, Norton Green, nr. Sheffield, England.
Creswick, Francis N., Moorseats Hotherage nr. Sheffield, England.
Crosse, A. P., 1 Arlington Street, London S. W.
Cumming, Lumden, esq., Rugby, England.

Dahl, Rob. H., esq., Morden Lodge, Putney, England.
Dicey, Henry, esq., London.
Diedrichson, Harald, overretssagfører, Kjøbenhavn (adr. høiesteretssagfører Lunn, Kjøbenhavn).
Dobson, Hugh V., Oakwood, Bath, England.
Dobson, Hugh Verner, mrs., do. do.
Dobson, L. C., miss, 71 Cadogan Square, London.
Dobson, W., mrs., do. do.
Duborgh, A. W., Kristiania.
Duborgh, H. A., do.

Ege, C. J., Bergen.
Eger, Ole, stud. teol., Kristiania.

Falchenberg, Chr., jun., Kristiania.
Fison, F. W., esq., M. P., 64 Pont street, London S. W.
Fleischer, Wilhelm, ingeniør, Kristiania.
Francke, Paul, Naumberg a. Saale, Tyskland
Frisak, Henrik, sorenskriver, Aalesund.
Frothingham, Fred., revd., Milton, Massachusetts, U. S. A.

Gade, Fredrik Herman, attorney at law, Lake Forest, Ill. U. S. A.

Gardie, R. de la, greve, Linkøping.
George, E. H., esq., Scandinavian club, 80 & 81, Strand, London.
Gjestvang, F., gaardbruger Løiten, pr. Hørsand station.
Gjörud, O., grosserer, Björkå pr. Hernösand.
Goddard, F. R., St. Nicholas Chambers, Newcastle uponTyne, England.
Grårud, O.T., politimester, Tromsø.
Gram, Gregers, stiftamtmand, Hamar.
Gray, Robert Kaye, Lissness Park, Abbey Wood, Kent, England.
Grønvold, Chr., Norway P. O., Goodhue Co., Minnesota, U.S.A.

Hall, Carl, kand. polit., Falkonérallé 19, Kjøbenhavn F.
Hallager, Guthorm, ekspeditionschef, Kristiania.
Hammer, M., juveler, Bergen.
Harmens, Georg, major, do.
Harris, J. Gibson, Thornbury, Campden Hill, London W.
Hart, H. G., esq., School House, Sedbergh, York, England.
Hartmann, Thorvald, ingeniør, Trondhjem.
von Heimburg, Marie, frue, født Andresen, Siegestr. 13, Hanover, Tyskland.
Hockley, Thomas, 235 South 21 st., St. Philadelphia, U. S. A.
Hodgson, E. W., esq., 17 Alwyne Road, London E. C.
Holmblad, Anna Dorthea, generalkonsulinde, Kjøbenhavn.
Holst, Hans, kand. teol., klasselærer, Holmestrand.
Huber, Lorentz, Frauenhofer Strasse 21, München.
Hutton, J. Arthur, 29 Dale str., Manchester, England.

Ihle, Sverre, kand. jur., Kristiania.

Jensen, Kr., Kristiania.
Jürgens, A., agent, Kristiania.

King, Joseph, junior, esq., Liverpool, England.
Kjøsterud, Bull, skibsreder, Drammen.
Knight, Rachel, Far Headingley, Leeds, England.
Knipe, I. F. R. Leigh, revd., Carlisle, England.
Knivsberg, J. C., grosserer, Stavanger.
Knudtzon, J. A., dr. filos, Kristiania.
Konow, Sten, dr. filos., do.
Kopp, C., tandlæge, Weimar, Tyskland.
Koppang, T. N., Storelvedalen
Kraaz, dr., 9 Glückstrasse, Bonn, Tyskland.
Krohn, E. W., kammerherre, generalmajor, Trondhjem.

Lange, Joh., Bergen.
Larsen, Tobias, kjøbmand, Kristiania.
Lassen, Carl, konsul, Dovenfleth 48, Hamburg.
Lau, Antoinette, frøken, Neuberggaden 3, Kristiania.
Levanger, Otto Herman Brown, stud. jur., Kristiania.
Lind, Andr., grosserer (firma A. Hiorth & Co.), Kristiania.
Lochmann, A., kand. jur., do.
Lowrey, Jos., The Hermitage, Loughton, Essex, England.
Lunde, Eva, frue, født Falchenberg, Lillehammer.
Lunder, H., læge, Kristiania.
Lunn, Michael, høiesteretssagfører, Amagertorv 1, Kjøbenhavn K.
Lyall, L. A., Custom House, Shanghai, China.

Løvenskiold, Carl, fhv. statsminister, Vækkerø pr. Lysaker.
Løvenskiold, Herman, kaptein, Kristiania.

Maclay, James, 169 West George Str., Glasgow, Skotland.
Mac Queen, J. Rainier, esq. of Braxfield, Lanark, Scotland.
Magnus, S., Stadtrath, 4 Gartenstrasse, Königsberg.
Meinich, J., brugseier, Kristiania.
Meyer, Hans A., Mo, Helgeland.
Meyer, Karen, frøken, Aarstad pr. Bergen.
Mijnsen, I. J., Amsterdam.
Mockler-Ferryman, A. F., captain, Royal Military College, Camberley, Surrey, England.
Moe, Molkte, professor, Kristiania.
Morewood, R. D., c/o H. S. Liesching, Trinity House, London.
Mowinckel, Hugo, kand. jur., attaché, Holvik, Gloppen, Nordfjord.
Mundahl, C. M., esq., 32 Terrace, Newcastle upon Tyne, England.
v. Munthe af Morgenstierne, Otto, student, Kristiania.
von Munthe af Morgenstierne, W., oberstløitnant, Kristiania.
Murton, George, Ashby de la Zouch, Leicestershire, England.
Møystad, Hans, gaardbruger, Elverum.

Napier, W. J., esq., Barrister at Law, Alderley Edge, Cheshire, England.
Nevill, Chas. H., esq., J. P., Bramall Hall. Stockport, England.
Nickelsen, N., res. kapellan, Kristiania.
Nielsen, Julius, kasserer, do.
Nordahl, C. G., Stettin.
Norli, Olaf, boghandler, Kristiania.
Nyquist, Johan M., kaptein, Kristiania.

Okeover, H. C., esq., Derbyshire, England.
Olsen, Jacob R., Bergen.
Olsen, Josephine, kammerpige, Neuberggaden 3, Kristiania.
Osborne, Robert Ernest, 85 Lower Baggot Street, Dublin, Irland.
Osborne, Robert Ernest, Mrs. do.

Parelius, Gram, konsul, Kristiansund N.
Parker, Frederick Hardymann, M. A., Middle Temple, London.
Petersen, Peter A., generalkonsul, Kristiania.
Plathe, Herbert, Høvik.
Plathe, Victor, Høvik.
Pope, George H., esq., 60 Banbury Road, Oxford, England.
Porter, William Smith, 269 Glossop Road, Sheffield, England.
Priestman, Alfred Tuke, Welbury Drive, Bradford, England.
Priestman, Howard, Ben Rhydding, nr. Leeds, England.

Ransom, Edwin, esq., 24 Asburnham Road, Bedford, England.
Ratcliff, Samuel, Riversmelt House, Tousham, S. Devonsh., England.
Ravn, L. Michael H., doctor, Merriel, Wisconsin, U. S. A.
Reinhardt, F., konsul, Kristianssand S.
Richardson, Wm. Ridley, Rawensfell, Bromley, Kent, England.
Rode, Leif Sundt (ad. dr. E. Rode) Kristiania.
Roll-Hansen, Jacob, oberst, Christianssand. S.
Ross, James, esq., Brightfield, Iver Heath, Uxbridge, England.

Salvesen, Fred., 29 Bernard street, Leith, Skotland.
Salvesen, Niels, Grangemouth, Skotland.
Salvesen, Theodor, 29 Bernard street, Leith, Scotland.
Schmidt, William, kjøbmand, Kristiania.
Schmies, Gustav, Dr., Fabrikdirecteur, Wödensweil, Schweiz.
von Schoeller, Philipp, 1. Bauernmarkt 13, Wien.
Sclater, Francis S., Newick Park, Sussex, England.
Sclater, Elisabeth, mrs., do.
Schube, Theodor, dr. fil., Lehrer am Realgymnasium am Zwingen, Breslau, Tyskland.
Sewell, Th., konsul, Kristiania.
Sharp, Colin Kimber, esq., London.
Slingsby, Wm. Cecil, esq., Skipton, Yorkshire, England.
Smit, Laurits, stud. med., Vaagsalmening 3, Bergen.
Smith, Hubert, esq., Brooklynne, Willes Road, Leamington Spa., Warwickshire, England.
Smith, Johanne, frue, Kristiania.
Smyth. C. C., c. B. colonel, c/o Messrs. Holt & Co., 3 Whitehall Place, London.
Solberg, Carl Nikolay, Drammen.
Solberg, Peter Collett, grosserer, Fredrikstad.
Somerville, D. M. M. Crichton, Kristiania.
Sommier, Stephen, Lung Arno Corcius No. 2, Firenze, Italien.
Spence, Robert, 3 Stratford studio, Stratford Road, Kensington, London W.
Standering, Wm., Selby, Yorks, England.
Stillesen, generalmajor, Kristiania.
Stolz, Gerhard, kand. mag., Bergen.
Stolz, Henriette, frøken, Bergen.
Stone, Octavius C., esq., Leicester, England.
Stormoen, Marius, adr.: Adams Bureau, Kjøbenhavn V.
Sundt, G., kjøbmand, Bergen.
Suhr, Ida, frøken, Kjøbenhavn.
Sætren, Gunnar, kst. kanaldirektør Kristiania.
Sønsthagen, O. H., do.
Sørensen, Søren, kand. teol., forhv. skolebestyrer, do.

Tagart, Cha. Ougley, esq., London.
Thaulow, Carl, sanitetskaptein, Kristiania.
Thaulow, Christiane, frøken, Modum.
Thaulow, Fritz, læge, Skjærdalen, Ringerike.
Theaker, Edm., Kristiania.
Thomas, Christ. J., Drayton Lodge, Redland, Bristol, England.
Thomle, E. A., arkivar, Kristiania.
Thorndick, J. H., miss, A. M. C., Boston, Mass. U. S. A.
Tietjens, John, 18, Marlborough Road, Chiswick, London W.
Treschow, Fredrikke, Lyngebækgaard pr. Hørsholm, Danmark.
Tuchett, F. F., Frenchay near Bristol, England.

Ugland, Per, ingeniør, Kristiania.

Vernon, William Warren, 47 Courtfield Gardens, London S. W.

Watson, Robert Spence, esq., Bensham Grove, Gateshead on Tyne, England.
Wedel-Jarlsberg, Carl, godseier, Atlungstad, Ottestad jb.st.
Wedel-Jarlsberg, F., ministre plénipotentiaire, godseier, Madrid.

Wedel-Jarlsberg, Herman, godseier, Bogstad.
Welby, Edward M. E., esq., Sheffield, England.
Wicksteed, Philip H., adr. J. Utne, Jondalen.
Wikborg, O., direktør, Drammen.
Winter, M., gymnasial oberlehrer, Königin Carola gymnasium, Leipzig, Tyskland.
Wishart, Mary J. C., miss., Thornton, Dalkeith, Scotland.
Wood, Charles W., esq., St. Stephens Club, London S. W.
Workman, Charles, M. D., 10 Newton Place, Glasgow.
Wrey, C., esq., London.

Østrem, Sigurd, stud. jur., Kristiania.

219.

Indbudne medlemmer.

Borch, E., amtsingeniør, Leikanger.
Brun, Einar, agent, Bergen.
Bruun, J. Hadeln, forstmester, Nannestad.
Hole, Hans, amtskasserer, Bergen.
Landmark, Peter, amtsingeniør, Bergen.
Ottesen, P., vicekonsul, Cardiff, England.
Rogne, K., lensmand, Østre Slidre.
Rødsheim, Ole, gaardbruger, Lom.
Welhaven, Hjalmar, arkitekt, Kristiania.
Wettre, Thorvald, agent, 2 Stormsteeg, Amsterdam.
Østgaard, H. R., kand. jur., lensmand, Lom.

11.

Aarlig betalende medlemmer.

A. Indenlands.

Aalesund.

Aalesunds latinskole.
Aarflot, Johannes, boghandler.
Bull, Jens Lemvig, overretssagf.
Devold, Joak., dampskibsekspeditør.
Greve, Jan, foged.
Hanssen, Fredrik, konsul.
Rønneberg, Anton J., byfoged.
Rønneberg, Joachim, grosserer.
Sandberg, Sar.
Sæther, I. S.

10.

Arendal.

Andersen, O. S, sorenskriver.
Bonnevie, Sophus, direktør.
Eyde, Chr., skibsreder.
Hein, Arthur.
Kløcher, Chr., kontorchef.
Kløcker, Nicolai, trælasthandler.
Pettersen, Hans.

7.

Bergen.

Aarestrup, J., kand. teol.
Alden, dampskib.
Andersen, Frithjof, Smørsalmindingen 2.
Angell, Fredrik, Svaneapotheket.
Angell, Hans Bonnevie, overretssagfører.
Angell, Ragna, frøken, do.
Arnesen, Ivar.
Arnesen, P., frøken, Lungegaardsgade 16.
Balder, dampskib.
Bang, Chr. Keyser, overretssagfører.
Becker, Joh. G.
Bechholm, Joh., læge.
Bendixen, B. E., skolebestyrer.
Bentzon, C., infanterikaptein.

Bentzon, Sigurd, kand. jur., konsulatsekretær (adr. Johan Lyder Bentzon).
Bentzon, Tobias Müller.
Behrens, Halfdan, skibsmægler.
Bentzon, Jakob, kjøbmand.
The Bergen Tourist Stores.
Berle, Sigv. Chr.
Berle, Hedevig, frue.
Beyer, Frantz, overretssagfører, dispachør.
Beyer, Morten, kand. jur.
Bing, K., overretssagfører.
Blaauw, Einar.
Blaauw, Herman, kjøbmand.
Boelstad, Kristian, lærer, Sverresg. 9.
Boelstad, Nora, Sverresg. 9.
Bollmann, Johan, Herm. Fossg. 7.
Borthen, Johan, læge.
Brun, Christen, sogneprest.
Brun, M., kjøbmand, Torvet.
Bruun, N. H., ingeniør.
Brynie, Axel, sagfører.
Brynildsen, Diedrich, A., bager.
Brynildsen, Mathilde, frue.
Bugge, C. B., Torvet.
Bugge, Johan, kjøbmand.
Clausen, frøken, Peter Jebsensg. 15.
Dekke, Fin.
Dethlof, Hans G., læge, Olaf Kyrres gade 4.
Egidius, Peter U., Torvet 17.
Eide, Peter, Ny Sandvigsvei 13 a.
Engelsen, Ludvig W., Stormsg. 53.
v. Erpecom, Georg B.
Eyde, Johan, stud. jur., Haakonsgade 1.
Fjalir, dampskib.
Fleischer, Knud, læge.
Flood, G. S., oberst.
Framnæs, dampskib.
Freuchen, E., Sydnesplads 1.
Friele, Herman, kjøbmand.
Giertsen, Børre R., kjøbmand.
Giertsen, Johan C.
Giertsen, Sigurd (adr. Børre Giertsen).
Grape, Astrid, frøken.
Grårud, J., drogist.
Graarud, Dina, frue.
Gran, Albert, konsul.
Greve, A. W., konsul.
Grieg, Alf (adr. bogtrykker John Grieg).
Grieg, Frida, frøken (adr. Joachim Grieg).
Grieg, Joachim, konsul.
Gundersen, Odd, Welhavensg. 99.
Hald, Elisabeth, frk., Dræggen 36.
Hald, O. F., bryggeribestyrer.
Hammer, Johan, disponent.
Hansen, Alfred Martens, Strandg. 81.
Hansen, Gerhard Armauer, overlæge.
Hanssen, Claus, overlæge.
Hanssen, Eilif, 22 Torvalm.
Hanssen, Klaus, jr., 22 Torvalm.
Hanssen, Trygve, 22 Torvalm.
Hardangeren, dampskib, ved ekspeditør Ellerhusen & Lund.
Helland, Peter, disponent.
Helland-Hansen, Bjørn.
Holck, Anna, Herman Fossg. 9.
Holdt, Wilhelm, resid. kapellan.
Holtermann, J., kand. jur., skibsmægler.
Hornelen, dampskib.
Høyer, S. A., konrektor.
Irgens, Agnes, frøken, Fredheim.
Irgens, Aksel.
Irgens, Johan, rebslager.
Irgens, Lorens, fabrikeier.
Irgens, Ole, kontorist, Fløigaden 5.
Isdahl, Chr. B.
Isdahl, Joh. Chr., jun., konsul.
Jahnsen, Esther, frøken, Kalfaret.
Jebsen, Kr.
Jebsen, Oskar.

Jensen, P. L., adjunkt.
Johannesen, O.
Johannsen, Gabriel.
Johnsen, Olaf, Engen 17.
Jonasen, Ragnhild, frøken.
Jonasen, Katharine, frue.
Jordan, W. D.
Juel, Niels, Fosswinckelg.
Kahrs, Thorvald.
Kielland, K., overretssagfører.
Kieding, J. Nicolay.
Kjelsberg, overlæge.
Knudsen, K., frøken, Schreudersmuget 4.
Knudsen, K., fotograf.
Koch, P.
Kolderup, C. Fred.
Kommandøren, dampskib.
Lampe, Beate, kand. filos.
Lange, Einar, Strandg. 130.
Lie, ingeniør.
Loss, Frits.
Loss, Astrid, frue.
Lothe, Johan, apoteker.
Lous, Anna, n. Fosswinckelg. 14.
Lude, Thor.
Lund, H., stud. med., Storg. 11.
Lærdal, dampskib.
Løken, M.
Madsen, Siegw. C., læge.
Marstrander, Johan J. M., res. kapellan, Indre Arne pr. Bergen.
Martens, Didrik B., kjøbmand.
Martens, Einar, doktor.
Martens, Idius.
Martens, P. Broch, læge.
Martens, Søren, overretssagfører.
Mathiesen, R. Krog, provisor.
Melkild, Olav, H. Haugesg. 81.
Meyer, Jakob Christopher.
Meyer, Marius, stud. med., Ladegaarden.
Meyer, R., kjøbmand.
Michelsen, P., konditor.
Mohn, Gust., kand. jur.
Mohr, Conrad, konsul.
Mowinckel, Johan A., grosserer.
Mowinckel, Thorolf, Kalvedalsvei.
Nicolaysen, Nicolay.
Nielsen, Helén, jun., Olaf Kyrresg. 5.
Nielsen, Inga, frøken, N. Fosswinckelg. 1.
Nielsen, Signe, frøken, n. Fosswinckelg. 1.
Nilssen, Leon. (adr. O. Nilssen & Søn).
Norstrand, H. Edv., overretssagfører.
Næs, Ragnvald, fabrikeier, Bugges skofabrik.
Olsen, Andr., disponent.
Olsen, Hroar, amtmand.
Olsen, Joh.
Olsen, O. Bernhard.
Olsen, Olai, borgermester.
Olsen, Rudolf.
Olsen, Wilhelm.
Paaske, J. H., bergenske dampskibsselskab.
Platou, Hilde, frue.
Platou, W.
Rieber-Mohn, Chr. J., overretssagfører.
Rogge, C., læge.
Roll, Kr., overretssagfører.
Sandberg, Jørgen, overlæge.
Sandberg, Sverre.
Sannem, M., frøken, Vaskersmuget 12.
Schnelle, Gerhard, mægler.
Schweigaard, Anton Martin, kand. jur.
Silchenstedt, Julius, bankkasserer.
Sivertsen, Hans, dr., Løveapotheket.
Sogn, dampskib.
Steffensen, Elias.
Stephansen, Peter, Toldbodalen 5.
Stolz, Emma, frøken.

Sundt, Fridthjof, Kalfaret.
Sørensen, B., kand. real., Sandvigsvei 23.
Tornøe, Ludwig W.
Trumpy, A., ingeniør.
Vedeler, Fr., handelsfuldmægtig.
Vedeler, Kr., assessor.
Vogt, Oscar, læge.
Vøringen, dampskib, ved ekspeditør Ellerhusen & Lund.
Walnum, A. H., overretssagfører.
Wesenberg, Fin (adresse Harald Wesenberg).
Wesenberg, Jac., kjøbmand.
Wesenberg, Joh. Chr., Kalvedalen.
Wiese, Frithjof.

179.

Bodø.

Alexander, Anton, kst. overlærer.
Anfinsen, ingeniør, Sulitelma.
Baumann, G. T., lagmand.
Bodø og omegns turistforening.
Gundersen, B., rektor.
Schjølberg, R. M. B., overretssagfører.

6.

Brevik.

Croft, Frederich, Stathelle pr. Brevik.
Gløersen, F. E., sorenskriver.

2.

Drammen.

Backer, Marie, frøken, amtmand Blomsg.
Bang, Hans Fredrik.
Bang, Thomas, jr., overretssagfører.
Blackstad, A. S., overretssagfører.
Bonnevie, C., stadsfysikus.
Bøchmann, Mimi, Kirkeg. 1.
Børresen, Anders, bankchef.
Christensen, Elisa, telegrafistinde.
Christiansen, tandlæge.
Christiansen, fru tandlæge.
Falch, Marie, frøken.
Gram, Andreas.
Gram, J.. konsul.
Groth, Otto, toldkontrollør.
Haug, S. Chr.
Hermanstorff, Lyder, adjunkt.
Holst, Ingeborg, frøken (adr. fru dr. Holst).
Horne, Anne, frøken.
Høy, Arne.
Johnsen, Agnes, Havneg. 3.
Kjelsberg, overretssagfører.
Kjøsterud, Erland F. C., ingeniør, Mjøndalen.
Kjøsterud, Fr. J., skibsreder.
Kjøsterud, Linke, frøken (adr. grosserer A. S. Kjøsterud).
Kjøsterud, Ragnhild, frøken (adr. do. do.)
Klingenberg, Th. O., overlærer.
Knap, Jane, frøken (adr. indrulleringschef Knap).
Krog, Johan, stud.
Lammers, A. S., direktør.
Langerud, Oskar.
Lied, N., doktor.
Myhre, K. brugseier.
Neumann, J. B., kontorchef.
Platou, Th., amtmand.
Rynning, R., borgermester.
Rømcke, Oluf G., grosserer.
Rømcke, Otto K., jun., grosserer.
Stenersen, E., advokat.
Stibolt, Ovidia, frøken.
Stibolt, W., kand., brugseier.
Sveaas, A., grosserer.
Thorne, Th., advokat.
Thurmann, E., ingeniør.
Vogt, Adler, overretssagfører.
Vogt, Valborg, frøken.
Wildhagen, Fredrik, stud. jur.
Winsnes, L., banksekretær.
Wium, Elise, frøken.

Wriedt, Gustav.
Yttrie, A. T., grosserer.

50.

Drøbak.

Enger, sorenskriver.
Gjæver-Enger, V., tekniker.
Gløersen, K. E., kaptein.
Morterud, R., sanitetskaptein.
Møller, Chr., ingeniørkaptein.

5.

Ekersund.

Arnesen, A., adjunkt.
Gløersen, P., sorenskriver.

2.

Fredrikshald.

Andersen, Karen, frøken.
Anker, Chr., grosserer.
Bärnholdt, L., postmester.
Goldmund, R., ingeniør.
Harbitz, Georg, kaptein i kystartilleriet.
Haugerud, A., adjunkt.
Helgerød, D. I.
Jentoft, Harald, kand. jur.
Schultz, K., oberstløitnant.
Sewell, H. F.
Stang, Lauritz, disponent.
Stang, N. A., grosserer.
Vogt, J., sanitetsmajor.

13.

Fredriksstad.

Bjørneby, Ole, grosserer.
Brønn, Eivind, student, Brønnerød.
Holtermann, Chr., læge.
Jacobsen, Aage (adr. H. Jacobsen, læge).
Jacobsen, Andreas J., Lykkeberg.
Jacobsen, H., læge.
Jacobsen, Joh. Fr., grosserer.
Jacobsen, Leif (adr. H. Jacobsen, læge).
Kiær, Hans, grosserer.
Kiær, Pauline, frue.
Koren, Harriet, frøken.
Lorentzen, Emma, frøken.
Lyche, Asta, frue.
Lyche, Harald, læge.
Mulvad, Morten, skibsmægler.
Mørch, Bergliot, frøken.
Nilsen, Otto, disponent.
Pay, Blanche, frue.
Pay, Ernst, konsul.
Rolfsen, Chr. L., advokat.
Schultz, Johanne, frøken.
Støp, Frithiof, tandlæge.
Sønnichsen, John, disponent.
Støren, Sigurd, handelsfuldmægtig.
Thoner, Just O., læge.
Thorne, Fr., overretssagfører.
Urdahl, Laurentius, redaktør.

27.

Gjøvik.

Andresen, Thorstein.

1.

Grimstad.

Nielsen, Hans, stud jur.

1.

Hamar.

Berbom, W. T., forstmester.
Blystad, Karl P., læge.
Borchgrevink, bankchef.
Caspari, J., kst. adjunkt.
Dahl, C., ingeniør.
Flagstad, Ingeborg, frk., kand. med.
Flakstad, G., brygger.
Horn, L., rektor.
Magelssen, tandlæge.
Magnussen, Axel, bog- og papirhandler.
Murstad, Hj., stud. phil.
Murstad, Otto.
Murstad, W.
Opsahl, Adolf, tandlæge.
Piro, Anna.
Piro, A. C. J., sorenskriver.
Smedsrud, Halvor.

Steen, Arild.
Sæhlie, Borghild, frøken.
Østbye, Julie, frøken.

20.

Haugesund.

Eide, konsul.
Eide, Frithjof.
Halleland, A.
Meidell, Chr. J., læge.
Meyer, N. B. S., sorenskriver.
Røhring, C., grosserer.

6.

Holmestrand.

Mørkassel, Emil, overretssagfører.
Paulsen, Fanny, frøken.

3.

Horten.

Augensen, Oscar, kaptein i marinen.
Engelstad, Ole, premierløitn.
Foss, Birger, provisor.
Klem, Asta, frue.
Lorentzen, Asgjerd, frue, født Vogt.
Manthey, Carl, læge.
Woxen, Einar, kand. jur.

7.

Hønefos.

Holst, Anna, frøken.
Hønefos og omegns turistforening.
Lagesen, O. F., kand. real., adjunkt.
Müller, Reidar, læge.
Thisted, Hagbart, hoteleier.

5.

Kongsberg.

Christensen, Joh., fabrikeier.
Garathun, Gunnar, disponent.
Münster, Th., myntmester.

3.

Kongsvinger.

Aas, Ole H. Knoff, politiassistent.
Forseth, J., læge.
Hess, redaktør.
Malling, Johan Cappelen, apotheker.

4.

Kragerø.

Biørn, H. B.
Halvorsen, G., kjøbmand.
Jensen, Oluf M., Vafos brug.
Wiborg, S., grosserer.

4.

Kristiania.

Aagaard, fiskeriassistent, Pilestrædet 66.
Aanesen, Edvard, kaptein.
Aanesen, Elly, frue.
Aanesen, Jens.
Aarnes, Marie, frøken.
Aarnes, Olaf, boghandlerfuldmægtig.
Aarøe, frøken, Niels Juelsgade.
Aarøe, Sølla, frøken, Sofieg. 15.
Aas, Reidar, kand. real, Gabelsgade 9. II.
Aaser, Petter, overlæge.
Aasen, Thora, frue, prof. Dahlsgade 27.
Adamsen, ingeniør, Hovedbanens verksteder.
Agnæs, O.
Aigeltinger, Fritz.
Allum, Johan, kontorfufdmægtig.
Alstad, Th. O., apotheker.
Amundsen, Andrea, frk., Sofieg. 14.
Amundsen, Axel J., Dronningensgade 2.
Amundsen, Axel, ingeniør, Vulkan.
Amundsen, Carithe, frue.
Amundsen, Caroline, frue, Vulkan.
Amundsen, G. G., dampskibsekspeditør.

Amundsen, Gunnar, doktor.
Amundsen, S., kjøbmand.
Andersen Aars, Jens L., bankchef.
Andersen Aars, Ludvig.
Andersen, Axel (adr. vekselmægler Carl Kierulf).
Andersen, Axel, adjunkt.
Andersen, Axel, kaptein.
Andersen, B., bureauchef, Camilla Colletsv. 12.
Andersen, C. Wilh., assessor.
Andersen, Johan, Neubergg. 20.
Andersen, Mathilde, frue.
Andersen, O. Chr., (adr. Peter Petersen & Co.)
Andersen, Olaf, stud., Neubergg. 20.
Andersen, Oskar, sekretær.
Andersen, Otto, skolebestyrer.
Andersen, Sigurd S., tandlæge.
Andersen, W., bankchef, Privatbanken.
Andersson, Signe, frue (adr. hoffotograf Andersson).
Andersson, Olaf, Henriksensgd. 5 II.
Andresen, Christian, kandidat, bankier.
Andresen, Harald, Drammensveien 60.
Andvord, Cathinca, frue.
Andvord, Richard, stadshauptmand.
Andvord, Richard, jr.
Andvord, Rolf, disponent.
Arentz, Bolette, frøken.
Arentz, P. N., bureauchef.
Arentz, Ragna, Daaesg. 16.
Arnesen, H., pastor.
Arnesen, H., sogneprest.
Arntzen, And., overretssagfører, bankdirektør.
Arstal, Aksel, overlærer, Vindern.
Arthur, Fredrik, overretssagfører.
Astrup, H. E., Drammensveien 79.
Atlungstad, Alex, Myrens verksted.
Aubert, V. A., redaktør.
Baardsrud, Gina, frøken, Holbergs plads 3 III.
Baashuus, Thomas, kand. mag., Welhavensg. 21.
Baastad, Axel, kgl. fuldmægtig.
Backer, Gustav, pelsvarehandler.
Backer, H. J., Kongensg. 31.
Bade, L., kst. assessor.
Baggerud, Arne, Thereseg. 22.
Balchen, Laurits, generalkonsul, Slemdal.
Bang, H., advokat.
Barlag, Philip, landskabsmaler.
Barth, P. W., bureauchef, kst. postmester.
Barth, fru bureauchef.
Bassøe, T., havnefoged.
Bauck, J., kaptein.
Beenfeldt, A. L., Neubergg. 3.
Beer, Anders.
Beichmann, E. M., kaptein.
Bendixen, Alfred, advokat.
Berg, Hans (Torvet 10).
Berg, Jens W., verkseier.
Berg, Johs.
Berg, O. Chr., kand. jur., Huitfeldtsg. 13.
Berg, Olaf, kand. real, skolebestyrer.
Berg, Ove, sekretær, departementet for de offentlige arbeider.
Berg, Paal, advokat, Bygdø allé 64.
Berg, S., Oskarsg. 79.
Berg-Hansen, Christopher Grøndahl.
Berg-Hansen, O., dampskibsexpeditør.
Bergh, Henrik, stud. jur.
Bergh, Sigurd, Schøningsg. 19.
Bergsland, Chr., Ths. Heftyesg. 6.
Bergsland, H., grosserer.
Bergvall, Arvid.

Bergvall, Aagot, f. Salomonsen, frue.
Berle, Einar, læge.
Berle, Jak. Keyser, kand. teol., skolebestyrer.
Berner, C., stempletpapirsforvalter.
Berntsen, Bernt, stud. med., Skovveien 9.
Berrum, Hans, postekspeditør.
Bertheau, E., frøken.
Bertheau, Therese, frøken.
de Besche, Arnt Greve, stud. med.
de Besche, Else, frøken.
Binfield, S. A., ingeniør.
Birch-Reichenwald, Chr., stud. jur.
Birkeland, G., kand. mag., Bjerregaardsg. 2 [2].
Bjercke, Lars Th. F., Bygdø Allée 19 [3].
Bjercke, Richard, Bygdø Allé 19.
Bjercke, Trygve.
Bjerke, Alfhild, frøken, Bygdø allée 19.
Bjerke, Carsten, advokat.
Bjerke, Harald, ingeniør (Mandalsgadens høvleri).
Bjerke, Ragna, frøken, Thv. Meyersg. 42.
Bjørklund, Ivar, Sommerrog. 17.
Bjørneby, Oscar F., Eilert Sundtsgade 28.
Bjørnson, Bjørn, teaterchef.
Bjørnson, Einar.
Bjørnstad, Johannes, bogtrykker.
Blackstad, Fin, kand. jur.
Blehr, F. W., marineintendant.
Blichfeldt, Frantz, grosserer (adr. H. C. Østrem).
Blixrud, Trygg.
Boe, Adolf, Huk avenue, Bygdø.
Boe, Ole, Underhaugsv. 15 [4].
Boger, Arne, Svolderg. 7.
Boger, Sigurd.
Bogsrud, Lizzie, frøken, Linstowsgade 4 III.
Bomhoff, Halldis, frk., Collettsg. 31
Bommen, Anton, grosserer.
Bommen, Haakon (Keddel & Bommen).
Borgen, Carl, driftsingeniør.
Borgen, Gustav, fotograf, Carl Johansg. 45.
Borgen, W. F., advokat.
Borgersen, Joh. Hilden, Konowsg. 3.
Braaset, kand. mag.
Brandt, Kr, dr. med., overlæge.
Bratlie, J. K. M., generalkrigscommissær.
Bratt, G., overretssagfører.
Breda, Ferd., generalkonsul.
Breen, Olav, kand. jur., Parkveien 25.
Breien, A., skolebestyrer.
Brendel, Johnny, Huitfeldtsg. 2.
Bronn, Olaf (adr. Ullman & Bronn).
Bruenech, Fredrik.
Bruenech, Ludvig.
Brun, Herman, tandlæge.
Brun, Johan, doktor, tandlæge.
Brun, Johan Lyder, professor.
Brun, Yngvar, kand. teol.
Bruun, Hanna, frue.
Bruun, Knud, advokat.
Bryn, direktør.
Bryn, Alfred J., ingeniør.
Bryn, Helmer, expeditionschef.
Brøgger, W. C., professor.
Buchholz, Yngve, dr. filos., Nordstrand.
Bugge, Anders G., korrespondent (adr. R. Andvords papirhandel).
Bugge, F. M., advokat.
Bugge, Fredrik, kand. filos.
Bugge, Nicolai L., Industrig. 28 [2].
Bugge, P. M., kontorfuldmægtig, Frydenlundsg. 9.
Bühring, Carl.
Bull, Clara, frøken, Oscarsg. 74.
Bull, Fanny, frue.

Bull, N. R., bureauchef.
Buraas, C. S., kand., Parkv. 62.
Burchardt, J., kgl. fuldmægtig.
Bødtker, Harald, arkitekt.
Carlsen, O., ingeniør
Caspari, C. Th., adjunkt.
Caspersen, G. A., jun., konsul.
Christensen, Arne Emil, grosserer.
Christensen, Haakon, Wergelandsveien 23.
Christensen, Hans, Elisenbergv. 24.
Christensen, Minnie, frøken, Wergelandsv. 23.
Christensen, Mogens, Wergelandsveien 23.
Christiansen, Mt., kjøbmand.
Christiansen, Bjarne, kand. mag.
Christiansen, J. Fr., kjøbmand.
Christiansen, Otto N. (P. Pettersen).
Christophersen, Mads Wiel, generalkonsul.
Chrystie, D., sekretær.
Collett, Alf, ekspeditionschef.
Collett, Arthur, stud. med.
Collett, Robert, professor.
Conradi, Carl, ingeniør, Prinsensgade 2 b.
Conradi, F. Stang, sekretær.
Corneliussen, Peter, disponent.
Coucheron, Marius.
Dahl, A., kand. jur.
Dahl, A., frue.
Dahl, Cecilia, frøken.
Dahl, N. Chr., bureauchef.
Dahl, Ove Chr., kand. mag., konservator.
Dahll, Jørgen, ingeniør.
Damman, Axel, kand.
Dammann, J. Rud.
Damsgaard, Eivind, kontorchef.
Damsgaard, Gunvald, kand. jur., sekretær.
Dannevig, Thorvald, kammerherre, forhv. kommandørkaptein.
Dannevig, Valentine, frøken, Hegdehaugsv. 35.
Dedekam, Hans, kand. mag.
Delphin, Fredrik, Ullevoldsv. 45 b.
Diesen, A., stud. real., Tostrupsg. 3.
Dietrichson, J. S. W., forhv. overlærer.
Digre, J., adjunkt.
Ditleff, løitnant, Huitfeldtsg. 1.
Ditleff, Trygve, (Oluf Lorentzen) Carl Johansg. 33.
Dobloug, Maalfrid, Colletsg.
Dons, Bella, frøken, Bygdø allée 5.
Dorff, Benedikt, bankbogholder.
Drøvdal, G., ingeniør, Nordstrand.
Dybwad, Bertram.
Dybwad, Elias.
Dybwad, Harald.
Dybwad, Knut, advokat.
Dybwad, Lorentz.
Dybwad, Vilhelm, advokat.
Døderlein, Chr., læge, Keysersg. 9.
Ebbesen, D., løitnant, Fearnleysgade 19.
Egeberg, Einar W., grosserer.
Egede-Nissen, Karl, pianist.
Eger, Adolf, cand. jur.
Eger, E., grosserer.
Eger, J. H., kasserer.
Eger, Lorentz Chr.
Eger, N. A., advokat.
Eitrem, Hans, kand. mag.
Eitzen, Harald.
Ellingsen, B. G., Toldbodg. 4.
Engebretsen, Dagmar Stig, Pilestr. 49 B.
Engelstad, E. S., forhv. kaptein, driftsassistent.
Erichsen, Borghild, frøken, Wergelandsv. 7.
Erichsen, O., kand. tekn., Industrigaden 31.
Erichsen, O. W., vpl. premierløitnant.
Eriksen, Haakon (Kra. communale sporveie).

Eriksen, Helga, født Strøm, frue.
Eriksen, E. A., kaptein.
Eriksen, Einar, kontorist (adr. Olsen, Jahrmann & Co.)
Evindvik, M. A., lærer.
Fabricius, Jonathan Aars.
Falchenberg, Christian.
Falck, Rudolf, overretssagfører.
Faye, Daisy, født Pettersen, frue.
Faye, L., dr. med., oberst.
Faye, Oskar, dampskibsfører. Johs. Brunsg. 5.
Fearnley, Elisabeth, frue.
Fearnley, Th., grosserer, hofjægermester.
Feragen, Henrik, advokat.
Fermann, Johan, tandlæge, Josephineg. 22.
Figenschou, K. J., reservelæge, Trondhjemsv. 8.
Finborud, Fredrik, Industrig. 7 I.
Fischer, Arnold.
Fischer, C. E., kand. mag. (firma C. Blunck).
Fischer, Hj., kaptein.
Fischer, Karl, kand. mag., amanuensis.
Fischer, Sverre L., handelsfuldmægtig (adr. Firma C. Blunck).
Fjeldstad, Thorgeir, postfuldmægtig.
Fleischer, Kaja, musiklærerinde, St. Halvardsg. 28.
Fougner, Sigurd, stud. jur.
Frank, Chr.
Frank, Lucie, frøken.
Frank, Paul Christian.
Frantze, Axel, kjøbmand.
Fredriksen, Fr., skolebestyrer.
Friis, Hjelm, overretssagf., Parkveien 3.
Frogner, C., kjøbmand.
Frydenlund, Gunda, frøken, Universitetsg. 22.
Frøen, E. H., grosserer.
Furu, amtmand.
Furu, A., retsskriver, Solieg. 1.
Fürst, Hans, arkitekt, Henrik Heftyesg. 10.
Fürst, Karen, frøken, Henrik Heftyesgade 10.
Fürst, Signe, frøken, Henrik Heftyesgade 10.
Færden, Anders, kst. assessor.
Gedde, Julius Kleist.
Geelmeyden, H., professor.
Generalstabens bibliotek.
Gjefsen, Niels, ingeniør, N. Juelsgade 30[2].
Gjems, Jens, stud. jur., Josephineg. 33 III.
Gjersøe, Georg, Bygdø.
Gjersøe, J. D., agent.
Gjersøe, Sina, frøken, Gabelsg. 5.
Gjertsen, Fredrik, kand. mag.
Gjertsen, Gjert, kand. filos.
Gjessing, A., ingeniør.
Gjønness, H. A., skolebestyrer.
Glad, Th., Rigshospitalet.
Glad, Sverre, tandlæge, Drammensveien 2.
Gløersen, A. J., kjøbmand.
Gotaas, O.
Graah, Knud, grosserer.
Graarud, Aage, meteorolog, Rosenborgg. 6[4].
Graff, Fredrik, translatør.
Gregersen, J. C.
Groth, Marie, frøken.
Grundt, Wilh., ingeniør, Colletsvei 6.
Grøndahl, Anders, bogtrykker.
Grøndahl, C., bogtrykker.
Grøndahl, Margrethe, frøken.
Grønn, Hans, mægler.
Grøntvedt, R.
Grøterud, N. N., skolebestyrer
Gude-Smith, Aksel, papirhandler.
Gulbrandsen, Carl (firma Carl Gulbrandsen & Co).

Gulbrandsen, Carl Eugén, telegraffuldmægtig.
Gulliksen, Gunvald, disponent.
Gundersen, Anton (adr. Olaf Norli).
Gundersen, Caroline, frøken, Prof. Dahlsg. 22
Gundersen, L. Voss, Huitfeldtsgade 33.
Haaland, Ingebret, Munkedamsveien 53.
Haanshus, L. F., apotheker.
Haanshus, J. O., assistent.
Haffner, Einar, kand. real.
Haffner, H. J.
Haffner, Vilhelm, storthingets kontor.
Hagen, Jens, jun., garver.
Hagen, Olaf (adr. Peter Petersen & Co.)
Hagen, Per, kand. theol.
Hagerup, Edvard, Beersg. 41.
Hagerup, Francis, dr. jur., statsminister.
Hald, J. K, direktør.
Hall, Chr., fhv. stiftsprovst.
Hals, Thor, pianofabrikant.
Halvorsen, O. A., kjøbmand.
Halvorsen, Otto, sekretær.
Halvorsen, Rolf, silkehuset.
Handagard, Idar, stud. med.
Haneborg, A. O., grosserer.
Haneborg, Axel, student.
Hansen, Aagot Sundt, frøken.
Hansen, Arnljot Durban.
Hansen, Aug., kjøbmand.
Hansen, Aug. Walle.
Hansen, C. M., advokat.
Hansen, Dorothea, frøken.
Hansen, Fritz, kand. teol.
Hansen, Gerda Sundt, frøken.
Hansen, Gustav, apotheker.
Hansen, Gustav C., grosserer.
Hansen, Hans O., grosserer (firma Brødrene Hansen).
Hansen, Jørgen (af firma Brødrene Hansen).
Hansen, Jørgen Walle.
Hansen, Lars, trafikkontrollør.
Hansen, Mauritz, ingeniør.
Hansen, Mauritz, jr ingeniør
Hansen, Peter Joh., ingeniørkapt., fæstningen.
Hansen, Sigrid, frøken, Frognerveien 19.
Hanssen, Sofie, frøken, Skippergaden 44.
Hansson, M. S., direktør.
Hansson, Rasmus, læge.
Harbitz, B., frøken, Slemdal.
Harbitz, Francis Th., telegrafist, Stensbergg 25.
Harbitz, G. P., kand. jur., sekretær.
Hasle, S., bankbogholder, Akers sparebank.
Haug, Haakon, ingeniør, Grændsen 7.
Hauge, Erik, ingeniør, Tostrupsgade 4.
Hauge, Ingeborg, frøken, Tidemandsgade 21.
Hauge, Lovise, frøken, Chr. Augustsg. 23.
Hauge, M. (Storebrand).
Hauge, Th. J., stud. jur., Riddervoldsg. 10 b.
Havstad, Lars A., kand. jur.
Haxthow, Laurits M., ingeniør.
Haxthow, Victor, kand. jur.
Heber, Carl M., kand. jur., Holtegaden 26.
Heber, Gustav, overretssagfører.
Heftye, Jacob, forhv. bureauchef.
Heftye, Johannes Georg, kand. jur.
Heftye, Louise, frue.
Heftye, Thomas, oberstløitnant.
Heftye, fru oberstløitnant.
Heiberg, Anna, frøken, Eugeniegade 14 II.
Heiberg, Carl, kand. jur.
Heiberg, Dagny, frøken, Engenie gade 14.

Heiberg, Gustav, overretssagfører.
Heiberg, T. E. B., advokat.
Heiberg, Wilhelm, advokat.
Heide, O., tandlæge.
Heidenreich, Jacob, læge.
Heidenreich, Johannes, kand. jur. (adr Fredrikstad.)
Heimbech, J., doktor.
Helliesen, Henrik M., advokat.
Hellstein, H. (adr. G. Hartmann).
Henrichsen, Carl, stud. med., Sofiesgade 70 .
Henrichsen, S., overlærer.
Henriksen, Gustav, Underhaugsveien 5.
Henriksen, P. T.
Hermansen, O. C., handelsfuldm.
Hesselberg, Carl O., kontorchef.
Heyerdahl, Anton, stud. jur., Frognerveien 18.
Heyerdahl, H. E., civilingeniør.
Heyerdahl, Thor, kand. rer. tech., Slemdal.
Heyerdahl, Thorbjørn, ekspeditionschef.
Hiorth, F., Josephineg. 19.
Hiorth, M., grosserer.
Hoel, Olga, frue.
Hoel, P. A., doktor.
Hoffmann, Anna, frøken, Leif Eriksensg.
Hoffmann, Emma, frøken, Leif Eriksensg
Hoffmann, Olga, frøken, Leif Eriksensg. 1.
Hofgaard, Conrad Bluhmer.
Hofgaard, L., advokat.
Hofgaard, Oscar, Kongensg. 9.
Hofgaard, Simon, skolebestyrer.
Holby, Harald, Skipperg. 22.
Holm, Alfred.
Holm, Emil (adr. H. Poulsen & Co.)
Holm, I. M., kontorchef (Steen & Strøm).
Holst, Axel, professor.
Holst, Clara, dr. filos., frøken.
Holst, Elling, dr. filos., overlærer.
Holst, Hans, tandlæge.
Holst, Helge (adr. justitssekretær Holst).
Holst, J. Throne.
Holst, L., justitssekretær.
Holst, Peter F., professor.
Holtan, E., assessor.
Holter, Adolf.
Holter, O., konsul.
Holter, Sigurd.
Holtermann, Thoralf.
Horn, Anna, frøken, Sorgenfrig. 14.
Horne, Valborg, frøken, Sofieg. 65.
Houm, Johanne, frøken, Karlsborgveien 3 [2]
Huitfeldt, Emil, vicekonsul.
Huitfeldt, Gudrun, født Schibsted. frue (adr. redaktør A. Schibsted).
Huitfeldt, Hans, læge.
Huitfeldt-Kaas, Hartvig, fiskeristipendiat.
Hvistendahl, W., agent.
Hvoslef, David, sekretær, Kirkedept.
Hvoslef, H., dr., apoteker.
Hvoslef, Stine, Parkveien 4.
Hønen, J. Chr., overbanemester.
Hørbye, L., læge.
Høst, kjøbmand.
Høstad, H. M. A., politifuldm.
Ingstad, H., advokat.
Ingvoldsen, Axel, Odalsg. 13.
Irgens, J., advokat, Oscarsg. 57.
Irgens, Kristen, kand. real., meteorol. institut.
Isdahl, Sigurd, Kongensg. 13.
Jacobsen, Sigval N., advokat.
Jacobsen, Jacob, grosserer, farvehandler.
Jarmann, Marie, frue, Frognerv. 13.
Jarmann, Viggo.
Jensen, Adelsten.

Jensen, Arnold, fuldmægtig.
Jensen, Bretteville, inspektør, Uranienborg terrasse.
Jensen, Christian (adr. byretsjustitiarus C. F. Jensen).
Jensen, Emil (adr. Adelsten Jensen).
Jensen, Johan (adr. grosserer Ingv. Jensen).
Jensen, Johannes, Kirkeg. 2.
Jensen, Karl A.
Jensen, Peter (Jensen & Co.).
Jensen, Thv., Torvg. 5.
Jensen, Valborg, fru (Karl A. Jensen).
Jervell, Fr. Kr., læge.
Jervell, Eivind.
Jespersen, skolebestyrer.
Jespersen, W., Oscarsg 46.
Jessen, Robert.
Johannesen, Ole, inspektør.
Johannessen, Axel, professor.
Johannessen, Haakon.
Johannson, Hartvig.
Johannson, Helga, frøken.
Johannson, Joh., generalkonsul.
Johansen, Jacob Lerche, kand. jur., Jørgen Moesg. 1.
Johnsen, Ingrid, Tordenskjoldsgade 11 [3].
Johnsen, Kathrine, Bygdø allée 53.
Johnson, Joh., disponent.
Jonassen, Even.
Jonassen, O., kand. jur., fuldmægtig.
Jorstad, Thorstein, overretssagfører.
Juel, Julius N., Slemdal.
Juell, H. A., borgermester.
Jørgensen, Alf.
Jørgensen, Helene, Sven Brunsgade 7 [5].
Jørgensen, N. (Hermansen & Jørgensen).
Jørgensen, Sigrid, Sven Brunsg. 7 [5].

Kamstrup, Antoinette, frøken.
Kamstrup-Hegge, bankchef, Realkreditbanken.
Kaurin, Hanna, frøken (adr. frk. K. Nickelsen, Majorstuvn. 26 I).
Keyser, J., læge.
Kielland, F. C. B., skattefoged.
Kielland, Fritz, Skovveien 16.
Kielland, Gustav B., bygmester, Tostrupsg. 29.
Kielland-Torkildsen, T., bogholder.
Kierulf, Joh., kgl. fuldmægtig.
Kierulf, Kristian, læge.
Kildal, Birger, fhv. statsraad.
Kildal, Haldis, Harbitzg. 22.
Kinck, Haakon, sekretær, kirkedept.
Kinck, ingeniør, Oscarsg. 46 [3].
Kiær, A., direktør.
Kiær, Anders Th., kand. jur.
Kiær, D., frøken, Drammensv. 74.
Kiær, E., frøken, Drammensv. 74.
Kiær, Fritz, advokat.
Kjær, Oluf Hesman, Drammensveien 2.
Kjelsen, Bjarne, Akersg. 63.
Kjelsen, Th., overretssagfører.
Kjerschow, Harald, Elisenbergveien 32.
Kjølstad, L., kontorchef. (adr. C. Hemsen).
Klaveness, Wilhelm, stud. jur. Drammensveien 84.
Klem, Hanna, Industrig. 38 II.
Klingenberg, Gudrun, frøken.
Klingenberg, H. O., advokat.
Klingenberg, Ingrid, frøken.
Klingenberg, K. S., kaptein.
Klingenberg, Ragna O.
Klingenberg, T. O., kammerherre, generalmajor.
Kloumann, H., arkitekt, Theaterg. 1.
Klæboe, L., sekretær, kirkedept.
Knap, Carl, kand. mag.
Knudsen, Otto (firma Simers & Co).

Kobro, Johan, kand.
Koht, kand., Neubergg. 1.
Kolstad, Alb., doktor.
Konow, I. H.
Kopp, A., overretssagfører.
Koren, Alfred, toldbetjent.
Koren, Axel, apoteker.
Koren, D., expeditionschef.
Koss, Melchior, kontorchef.
Krag, O., oberst.
Krebs, C., konsul.
Kristiansen, Oskar, kand. mag.
Krog, F. A., advokat.
Krogh, Mens, læge.
Krogh, Vilhelm.
Krogvik, A.
Krohn, Alfred, kst. fuldm.
Krohn, Ulrik, sekretær i indredepartementet.
Krøtø, O., tandlæge, Storg. 1.
Kverum, lærer.
Køltzow, grosserer.
Laache, professor.
Laache, Thore, frøken, Universitetsg. 12.
Lampe, Abba Friele, frøken.
Lampe, Beate Friele, frøken, Eugenieg. 18.
Langberg, Kjartan, læge.
Large, Oscar, Langesg. 13.
Larsen, Alfred (adr. P. A. Larsen).
Larsen, Anton Thune, kjøbmand.
Larsen, Doris, frk,, Fagerborg. 50.
Larsen, Finn, do.
Larsen, H., overretssagfører, Gabelsg. 9.
Larsen, Mathilde, enkefrue.
Larsen, Mathilde, frøken.
Larsen, O., hotel Cotinental.
Lem, H., juveler.
Lenschow, A. H., arkitekt.
Lenschow, Gustav, student.
Lenschow, Paul.
Levy, Fin, kand. med.
Lexow, S. M. (adr. Ditlef Lexow & Co.)
Lie, Astrid, frøken, Bygdø allé 53.
Lie, Birger, Bygdø allée 53.
Lie, Johan, uhrmager, Bækkelaget.
Lie, Laura, frøken, Bjergstien 3.
Lien, Kristine, Aakebergveien 22.
Lind, Ingeborg, fru (adr. A. Hiorth).
Lind, Ivar, Glückstadg. 6
Lind, Morten (adr. A. Hiorth.)
Lindboe, Hildur, født Schibsted, fru, (adr. redaktør A. Schibsted).
Lindgaard, Chr., dr., apotheker.
Lippe, v. d., kand. jur., St. Olafsgade 17.
Lorange, Gjerthrud, frøken, Mogens Thoresensg 13 a.
Lorentzen, Chr. B., grosserer.
Lorentzen, Frithjof, Kort Adlersgade 2 1H.
Lorentzen, Hilda, frøken.
Lous, Karl, advokat.
Lows, Georg.
Lows, Karl.
Lows, Kristian, kand. real.
Lumholtz, Ludvig, advokat.
Lumholtz, Sofie, frøken.
Lund, Aagot, frk., Gjørstadsg. 2.
Lund, Anton M., kontorchef.
Lund, Axel, læge.
Lund, Eilert, agent, øvre Voldg. 9.
Lund, Fr. Stang, advokat.
Lund, Herman, advokat.
Lund, Marius, boghandler.
Lund, Nils, boghandler.
Lund, O., skoleinspektør.
Lundh, Carl, advokat.
Lundh, S. H., ingeniør.
Luth, C. A., bogbinder, Ø. Slotsg. 25.
Lütken, Carsten, Nils Juelsg. 66.
Lyche, K., sanitetskaptein.
Lyche, Henrik, kand. teol.
Lynneberg, Markus, vekselmægler.
Lystad, Harald, læge.
Løchen, Einar, justitiarius.

Løken, Alfred, overretssagfører.
Løken, Per, kaptein.
Løken, Sigv., lærer.
Løken, Sigurd, Sven Brunsg. 5 III.
Løvenskiold, oberst, kabinetskammerherre, Lysaker.
Løwlie, A., disponent.
Maarud, Gina, frøken, Holteg. 8.
Madsen, Olaf, overretssagfører.
Magelssen, kjøbmand.
Magnus, kaptein, Lyder Sagensgade 14.
Magnus, Barbra, frøken, Lyder Sagensg. 14.
Magnus, Chr., kjøbmand.
Magnus, Gerhard, Parkveien 49.
Malling, Harald, direktør.
Mansfeldt, Rolf, Rosenborg 22.
Martinsen, Haavard, dr. philos.
Mathiesen, Agnes, frøken, Wergelandsv. 23.
Mathiesen, Julie, Linderud, østre Aker.
Meier, E. H., kasserer.
Meinich, Gabriel, sekretær i landbrugsdept.
Meinich, Halfdan, Holteg. 23.
Meinich, H. Th., overretssagfører, Elisenbergv. 6 II.
Meinich, L. W., bergmester, Industrig. 32.
Meinich, Solveig, frue, Valkyrieg. 9.
Meisterlin, Gabrielle, frøken.
Meisterlin, M. H., Jacob Aallsg. 8.
Melgaard, M., ingeniør, St. Olafsg. 24.
Mellbye, Chr., kand. mag.
Mellbye, Lil, frøken.
Mellbye, Peter Andreas M., læge.
Meyer, Agnes, frøken.
Meyer, John, ingeniør, Jacob Aallsg. 11.
Meyer, Marie, frøken, Bogstadv. 41.
Meyer, Thv., godseier.
Michelet, Christian, advokat.
Michelet, Emil, fabrikbestyrer.
Michelet, Paul, stud.
Michelsen, Gudrun, frøken, Munkegaden 3.
Michelsen, L. (firma Michelsen & Bjørnstad).
Midelfart, Ingeborg, frue, Riddervoldsg. 9.
Midelfart, Ole, premierløitn., Riddervoldsg. 9.
Moe, Marie, frøken.
Moestue, Leif, Kort Adlersg. 3d.
Mohn, H., professor.
Mohr, A. C., kammerherre.
Mohr, kammerherreinde.
Mosgaard, M., bryggerimester, Central & Fortuna bryggeri.
von Munthe af Morgenstierne, B., dr. jur., professor.
von Munthe af Morgenstierne, Wilhelm, Eilert Sundtsg. 41.
Mortensen, Harald, advokat.
Motzfeldt, E., assessor.
Motzfeldt, M., fuldmægtig, Schøningsg. 27[3].
Müller, John L., kontorchef, Niels Juelsg. 35.
Munch, Johan, arkitekt.
Munthe, Chr.
Munthe, Ludvig, kontorchef.
Munthe-Kaas, William (firma Madsen & Co.).
Mustad, Hans.
Mustad, Vilhelm.
Myhre, W., skolebestyrer.
Møller, Halfdan, resid. kapellan.
Møller, Lovise, frøken.
Møller, Martin Sibbern, kand. jur., Holteg. 8.
Møller, S., ingeniør, Frognerv. 3.
Mørch, C. Th., advokat, Grændsen 7.
Mørch, J. A., ingeniør.
Mørck, Rich. (firma A. Krogh Apenes).
Nannestad, løitnant, Harbitsg. 19 B.

Nannestad, Maggi, frøken (adr. assessor Holtan).
Narvesens Kioskkompagni.
Nathansen, C. J. (adr. Brødrene Hansen).
Neslein, H. F., grosserer.
Nickelsen, Alfred, kontorchef.
Nickelsen, Jenny, frøken (adr. res. Kapellan N. Nickelsen).
Nickelsen, Karro, frøken, Nytorvet 1.
Nicolaysen, W. Christie.
Nordlien, A. L. (Molstad & Co.)
Nielsen, Erling, bogtrykkerieier.
Nielsen, N. O., Ruseløkveien 4.
Nielsen, Rudolph, kontorist, Arupsg. 2.
Nielsen, Yngvar, dr., professor.
Nilsen, Peder, fhv. statsraad.
Nissen, Fernanda, frue.
Nissen, Guri, Gimlevei 21.
Nissen, Jacob.
Nissen, Oscar, læge.
Nissen, Oscar, kand.
Nordbye, Lars, bogholder i kreditkassen.
Næser, Joh.
Nøstdal, Vilh., kand. jur.
Olafsen, Asbjørn, kand. teol., trælasthandler.
Olsen, Chr., handelsgartner.
Olsen, Ellen Otterbeck, Schweigaardsg. 74 IV.
Olsen, Gulbrand, kasserer (Winge & Co.)
Olsen, L. Bernh.
Olsen, Ludvig, sadelmager.
Olsen, Otto, E., bogholder.
Olsen, Sven, sekretær, kirkedepartementet.
Olssøn, Leonora, frøken, Rosenborgg. 9.
Omsted, Georg, kand. farm.
Onsum, Einar, læge (adr. expeditionschef Woxen).
Oppegaard, bryggerieier.
Orning, M. O., kontorfuldmægtig, Frydenlundsg. 14 [2].
Otterbeck, Julie, frøken.
Ottesen, A. Egeberg, advokat, Sommerrog. 15.
Ottesen, P., høiesteretsassessor.
Parelius, E., sekretær, Indredept.
Paulsen, Margit, Frøken.
Paulsen, P. J., bureauchef, justitsdept.
Paus, Georg.
Paus, Louise, frøken.
Pedersen, Sigurd, boghandler.
Petersen, Ada, frøken, Eilert Sundtsg. 32.
Petersen, Birgit, frue, Storgaden 32—34.
Petersen, Elisabeth, frøken (adr. generalkonsul Petersen).
Petersen, Emil, agent (Rosenberg & Co.
Petersen, Ingrid, frue, Nordahl Brunsg. 13.
Petersen, Kristian, firma: Petersen & Waitz.
Petersen, Sev. P., læge, Nordahl Brunsg. 13.
Pettersen, Harald (Gunerius Pettersen).
Pihl, Carl Th., agent.
Pihl, Helga, frøken, Oscarsg. 34.
Piro, Anna, fru.
Piro, Chr.
Platou, Anna, frøken.
Platou, Chr., kontorchef.
Platou, Constance, frøken, Jacob Aalsg. 10.
Platou, Eilif, student.
Platou, Harald, kand. jur.
Platou, Marie, frøken.
Polaczek, Carl, professor.
Pommerenck, Georg, hoteleier.
Poppe, Constance, frøken, Elisenbergveien 12.

Poppe, Augusta, frøken, Elisenbergveien 12.
Printz, Jens, kand. jur., sekretær.
Prytz, Jacob, Incognitog. 9.
Prytz, L. R., bogholder, Bygdø allé 60 [3].
Prytz, L. H., expeditionschef.
Ramm, Johnny, advokat.
Randers, Einar, læge, Hægdehaugsv. 32.
Randers, Kristofer, kgl. fuldmægtig.
Rasch, Markus O., Nylands verksted.
Rasch, Oscar, kand. filos., agent.
Reiersen, Ragna, frøken, Bygdø allé 17.
Reimers, H. F., høiesteretsassessor.
Reinhardt, Alix, frøken.
Reitan, Livy, født Hoff, frue.
Rekstad, J., kand. real., Kronprinsensgade 10.
Reusch, H. H., dr. filos., geolog.
Reuter, Chr., arkitekt.
Rieber-Mohn, C. K., advokat.
Richard, Carl, tandlæge.
Ridder, Louis, Pilestr. 39 d.
Riecker, Fritz.
Rigsarkivet.
Ringi, Martin, skolebestyrer.
Ringnes, A., bryggerieier.
Ringnes, Andr.
Ringnes, Ellef, bryggerieier.
Ringnes, Joh.
Rode, H. J. Rosenvinge, kand. jur.
Roede, H., pianist, Rosenbergg. 15.
Roede, Johs., læge.
Roede, Nils, læge.
Roede, Wilhelm, Bogstadv. 11.
Rogne, Knud.
Rogne, Thorstein, handelsfuldmægtig.
Rognerud, Chr., Bj. Farmandsg. 6.
Rogstad, Marie, frøken.
Rojahn, Ebba, frøken, Pilestrædet 55.
Rolfsen, Elisabeth, frøken.
Rolsted, H. E. M., advokat.
Rosendahl, Halfdan, sekretær, statsrevisionen.
Rosted, Ingeborg.
Roverud, Rudolf, Akers Sparebank.
Rubenson, C. V.
Rustad, Fr., hofmarskalk.
Rustad, H., oberst.
Ruud, Einar, stud. jur., Ullevoldsv 51.
Ruud, Gudrun, frøken, Eilert Sundtsg. 11.
Rye, Aggi, St. Hanshaugen.
Rye, Math., ingeniør, Løvenskioldsg. 4.
Rye, N. M., stiftamtmand.
Rye, Olaf, ingeniør.
Rye, Pauline, frue, Løvenskioldsgaden 4.
Rygh, Arne.
Rygh, Dagny, frøken.
Rygh, Per, advokat.
Ryssdahl, O., kand. real., Langesgade 4 [3].
Ræder, A., dr., ekspeditionschef.
Røhr, Henry, Lian.
Rømcke, Harald, Advokat.
Sahlberg, Valborg, Edvard Stormsgade 1 II.
Salomonsen, C., statsadvokat.
Sand, Aug. N., underfoged.
Sand, Petra, frøken.
Sandberg, E., kand. teol.
Sandvik, Einar.
Sandvik, Knut Ragnvald, lærer, Eilert Sundtsg. 9.
Sandvik, Sigurd, premierløitnant.
Sandvik, Ole Mørch, kand. theol., Eilert Sundtsg. 9.
Sars, J. E., professor.
Schancke, Hanka, frøken, Møllerg. 9.
Schee, Fred. (firma Schee & Aas).
Scheel, Caroline, frøken.

Schetelig, H. F.
Schetelig, Sverre (adr. H. F. Schetlig.
Schiander, A., advokat.
Schiander, Adolf (adr. advokat Schiander).
Schibbye, L. W., læge.
Schibsted, A., redaktør.
Schibsted, Thrine, frue.
Schirmer, Herm. M., arkitekt.
Schiwe, Anna, født Magnus, frue, Th.s Heftyesg. 48.
Schiwe, Gerh., Th.s Heftyesg. 48.
Schiørbeck, kand. jur., Louiseg. 20.
Schiørbeck, Trygve, Bogstadv. 1.
Schiøtt, Fredrik, bureauchef.
Schiøtz, August, frøken, Inkognitog. 15 b.
Schiøtz, Marie, frøken, Inkognitogaden 15 b.
Schiøtz, O. E., professor.
Schjelderup, Ferdinand, student.
Schjeldrup, H., konsulent, Landbrugsdept.
Schjelderup, Th., kand. jur.
Schjoldager, Th., Akersg. 57 [2].
Schjøll, Oscar, direktør.
Schjøth, Fr., tolddirektør.
Schjøth, Hans, kst. overlærer.
Schjøttelvig, Asta, frk., Sofieg. 5.
Schjøttelvig, Ingeborg, frøken, Sofiegade 5 [2].
Schmelck, L., stadskemiker.
Schmelck, Victor, kemiker, kand. farm.
Schmidt, Alf, Carl Johansg. 41.
Schmidt, Ellen, frøken, Høienhal, vestre Aker.
Schmidt, Inger, frøken, Høienhal, vestre Aker.
Schmidt, Jacob, ingeniør, Høienhal, vestre Aker.
Schnitler, Carl, kand. mag., Holbergsg. 21 [4].
Schou, Chr.
Schou, Halvor, Sinsen.
Schram, Jacob.
Schram, Julius, kand. mag.
Schrøder, F., auktionsforvalter.
Schønberg, Wilhelmine, frøken.
Schøning, J., postmester.
Seiersted, Fin, direktør for Holmenkolbanen.
Seip, A. M., advokat.
Sell, I., apotheker.
Selmer, Erling, kand. mag., Oscarsg. 12.
Selmer, M., skogdirektør.
Sinding, B., læge.
Sinding, E. A., direktør.
Sjøberg, Inga, frøken, Hallingsg. 4.
Skappel, Oskar.
Skattebøl, O. L., skifteforvalter.
Skattum, Ole Jacob, skolebestyrer.
Skjelderup, Arthur, advokat.
Skollerud, M., Sorgenfrig. 10.
Skougaard, J. C., veidirektør.
Smeby, N. W., ingeniør.
Smedal, Harald, generaladvokat.
Smith, Annie M., Marieg. 12.
Smith, Carsten, agent, Skovv. 39.
Smith, J. Omsted, kand. pharm., Ullevoldsveien 109.
Smitt, Christian, Skillebæk.
Sogn, Rise Ræder, frue.
Solberg, H. A., skomager.
Solem, Hakon, Kongensg. 20.
Sommerfeldt, Thormod (adr. toldkontrollør Sommerfeldt).
Sommerfeldt, Harald, gymnasiast (adr. toldkontrollør Sommerfeldt).
Sommerfeldt, Ruth, frøken, Nils Juelsg. 8.
Sommerville, Ths. T.
Sonerud, H., kand. jur., bogholder, enkekassen.
Spørck, August, oberst.
Stang, Adelaide, frøken (adr. assessor Stang).
Stang, E., assessor.

Stang, Emil (adr. assessor Stang).
Stang, F., professor.
Stang, Peder Berg (adr. assessor Stang).
Stang, Regine, frøken, læge, St. Olafsg. 21.
Stang, Thomas, forvalter, Bækkelaget.
Stangebye, P.
Steen, Anton S. (Daniel Steen).
Steen, Chr. (Steen & Strøm).
Steen, Daniel, stud. jur.
Steen, George.
Steen, Johan (Steen & Strøm).
Steinert, Marie, frøken, Sofieg. 70.
Stenberg, G., ingeniør, overlærer.
Stenersen, A., læge, Josephineg. 20.
Stenersen, Alexander, disponent Kirkegaden 17.
Stenersen, J., Josephineg. 20.
Stenersen, John R., lærer, Drammensv. 4.
Stenersen, Jonas, byretsassessor.
Stenersen, L., professor.
Stenersen, Th., handelsfuldm.
Stephanson, Robert, Drammensveien 39.
Stoesen, Laura, frøken, Prof. Dahlsg. 21.
Storm, Helga, frøken, Pilestr. 19.
Storm, Johan, bankdirektør.
Strøm, C. A., stud. jur.
Strøm, Chr. (Steen & Strøm).
Strøm, Finn, Oscarsg. 50 B.
Stub, H., ingeniør (Kverner brug).
Størmer, G., apoteker.
Sunde, Anton, stud. med., Wergelandsv. 2.
Sunde Albert, Wergelandsv. 2.
Sundt, Chr., ingeniør.
Sundt, Einar, redaktør.
Sundt, Eilert (adr. M. Mauricio Sundt, Calle Peru 359. Buenos Ayres).
Sundt, Peter, stud. jur.
Sundt, Therese, frue.
Svendsen, Fredrik K.
Svendsen, S. G.. sekretær, Eilert Sundtsg. 43 [3].
Svenningsen, Johanne, frøken Dalsbergstien 8.
Svenningsen, Laura, frøken, do.
Sverdrup, S., Wergelandsveien 3.
Swanstrøm, Lars, boghandler.
Sylow, L., professor.
Synnestvedt, Augusta, frøken, Rosenborgg. 16.
Sæthren, Anna, Thomlesg. 4.
Sønderbye, L., Aakebergv. 8.
Sønniksen, Sønnik.
Søraas, Ingvar, Nordstrand.
Sørenssen, Chr. M., byskriver.
Sørensen, Ruth, frøken, Vibesg. 25.
Sørensen, Sofie, frøken, Vibesg. 25.
Tandberg, Andreas, læge, Riddervoldsg. 12.
Tandberg, Kr., bogtrykker.
Tandberg, Chr. A., bogholder, Neubergg. 2.
Tandberg, Hans, trælasthandler.
Tandberg, Harriet, frøken, Neubergg. 16.
Tandberg, Ingeborg, frøken.
von Tangen, Georges, kand. jur., sekretær.
Tank, Gunnar, stud. jur. (adr. professor Yngvar Nielsen).
Tannæs, Anna, frk, Skovveien 49.
Thams, Joachim, sekretær, finansdepartementet.
Thisted, Chr.
Thisted, Mathilde, frøken. Chr. Aug. 23 [3].
Thive, Johan C. (adr. Sigyn).
Thomas, Harald, overretssagfører.
Thomsen, H. B., grosserer.
Thor, T. S. Thorkelson, konservator, skolebestyrer.
Thoresen, I., amtsingeniør, Skovveien 18.
Thoresen, Ole Røed, Uranienborgv. 9.

Thormodsæter, Ingeborg, frue, Raadhusg. 30.
Thormodsæter, S., kjøbmand.
Thrane, Joh., kontorchef.
Thue, statsadvokat, Sommerog. 17.
Thue, H. I., læge.
Thue, Kr., dr. med.
Thune, A. L., verkseier.
Thune, Ingrid, frøken, Skøien station.
Thygeson, H. Sverdrup, overretssagfører(adr.Bjølsen valsemølle).
Thønder, Haldis, frøken, Waldemar Thranesg. 9.
Tjersland, Pauline, frøken, Riddervoldsg. 2.
Tjersland, Thorleif, stud. jur., Riddervoldsg. 2.
Toftdahl, N.
Torgersen, Halvor.
Torgersen, H., Ris, Vestre Aker.
Torgersen, Ludvig.
Torgersen, T. I.
Tostrup, T. A., premierl., Oscarsg. 35.
Trønnes, Herm., læge.
Tviberg, P., bankrevisor.
Tønsager, Bergliot, frøken.
Tønsager, Einar.
Tønsager, Haakon.
Tønsager, H. M., disponent.
Tønsberg, H.
Tøtterman, generalkonsul.
Uchermann, V., professor.
Udnæs, Anna, frøken, Maridalsveien 20.
Ursin, Martin, pianist.
Vedeler, G. H., civilingeniør.
Vogt, Fr., sekretær, Industrig. 24.
Vogt, N., redaktør.
Vold, J. Mourly, professor.
Voss, Kristian, Eugenieg. 17.
Voss, Lucie, frøken, Gustavsg. 2.
Voss, Per, læge.
Voss, Valentin, stud. jur.
Wahlstrøm, Signe, frøken, Universitetsg. 22.
Waldrop, Charlotte, frk. Krumgaden 1.
Walle-Hansen, Thomas, Frognerv. 51.
Walther, Anna, Edvard Stormsg. 1 [1].
Wenneberg. Sofie, født Olsen, Inkognito terasse 1.
Wennevold. H., bureauchef.
Wennevold, Ole, kontorfuldm.
Wentzel, Gustav, maler.
Wentzel, Kitty, frue.
Wetlesen, Anton, stud. med., Oskarsg. 41 a.
Wettre, Einar, grosserer.
Wexelsen, W., Lyder Sagensg. 2.
Wiberg, Aksel (adr. H. Bergsland).
Wiberg, Fredrikke, frøken, Camilla Collettsvei 3.
Wigeland, stud jur., Josephineg. 2.
Wille, dr., professor.
Willumsen, A., kand. mag. & jur. (adr advokat Ludvig Meyer).
Willumsen, Wilhelm (Willumsen & Jessen).
Wilse, A., handelsbetjent (adr. G. Samson).
Wilse, Helene, frøken, Munkedamsv. 67.
Winge, G. J., kand. med.
Winge, Paul E., læge.
Winge, Sofie, Tostrupsg. 7.
Winsnes, assessor Inkognitog. 4.
Winsnes, F., disponent, Torvg. 20.
Winsnes, Helga, frøken.
Winsnes, K. dyrlæge.
Woxen, F., ekspeditionschef.
Woxen, Hans, stud. jur., Industrig. 24.
Woxen, Jacob, bureauchef, kst. toldinspektør.
Woxen, Sigurd, overretssagfører.
Wyller, I.
Østrem, H. C., grosserer.
Østrem, Thalia, frue.

Øyen, Knud, bureauchef.
Øyen, Petter Annæus, amanuensis (mineralogiske institut).

1018.

Kristianssand.
Arenfeldt, C. D. A., stamhusbesidder.
Berg, Otto, overlærer.
Hansen, F. R., politimester.
Kristianssands og oplands turistforening.
Lundgren, H. H. L., adjunkt.
Moe, Louise, frøken.
Siqueland, T. A.
Usterud, L.

8.

Kristianssund.
Aas, L. G., politimester.
Bødtker, Fredrik, overlærer.
Dall, Robert Allan, konsularagent.
Herlofsen, Herlof A., kjøbmand.
Herlofsen, Oluf.
Røe, J., politiassistent.
Trumpy, bylæge.

7.

Laurvik.
Archer, Mary, miss.
Falch, Sigurd, konsul.

2.

Levanger.
Bonnevie, Thomas, kand. jur.
Wæhre, Johan Th., overingeniør.

2.

Lillehammer.
Aubert, Frans, forhv. kaptein, amtsingeniør.
Bergseng, Thos.
Braastad, Joh.
Fougner, Simon, overretssagfører.
Friesenberg, K. W.
Grønstad, Thora, frøken.
Holst, J. Blich, adjunkt.
Lange, N. Hanssen, student.
Lunde, Einar.
Myhre, Harald, bager og konditor.
Schey, J., overretssagfører.
Strand, T. J.

12.

Mandal.
Watne, Thomadi, frøken.

1.

Molde.
Moltke-Hansen, Leif, kand. jur.
Parelius, H., distriktslæge.

2.

Moss.
Bang, Nils Peter.
Gutzeit, Hans, Konsul.
Hausmann, C. L., sorenskriver.
Iversen, Liv frøken.
Vogt, Anette, frøken.

5.

Porsgrund.
Grøtting-Berg, Olaf, Porcelænsfabrikken.
Jeremiassen, Christian, ingeniør.
Jeremiassen, H., skibsreder.
Kjølseth, M., frue.
Knudsen, Chr., skibsreder.
Knudsen, Gunnar, statsraad.
Knudsen, G. Cappelen, ingeniør.
Knudsen, Jørgen, skibsreder.
Knudsen, Lulli, frøken.
Møller, Hans, konsul.
Wefring, And. G., fabrikbestyrer.

11.

Røros.
Müller, M., distriktslæge.
Røros og omegns turistforening.

2.

Sandefjord.

Hoffstad, O. A., adjunkt.
Klaveness, Berit, frøken, Sverstad.
Klaveness, Ruth, frøken, Sverstad.
Nordby, J. B., adjunkt.

4.

Sarpsborg.

Hammer, stadsingeniør.
Holter, Kristine, frøken (adr. havnefoged Holter).
Jensen, Bretteville, doktor.
Skotvedt, Oskar, korrespondent.
Solem, overretssagfører.
Solem, fru, overretssagfører.

6.

Skien.

Moe, Albert, adjunkt.
Nannestad, Fr., Oberst.
Skien — Telemarkens turistforening.

3.

Stavanger.

Berentsen, E., kjøbmand.
Caspari, E., kand. filol.
Daa, Jess, overretssagfører.
Falck, Hans Lindahl, konsul.
Haabeth, Svend, grosserer.
Knoph, H. S., apoteker.
Langberg, M., overlærer.
Nilsen, Gerhard, læge.
Poulsson, P. H., gartner.
Skaaden, Johannes, adjunkt.
Stang, H , oberst.
Wyller, Th., læge.

12.

Stenkjær.

Løchen, Torvald, amtmand.

1.

Tromsø.

Aagaard, dampskibsekspeditør.
Bernhoft, Carl, adjunkt.
Gjæver, Bergitte, frue.
Horst, H. J., rektor.
Schønberg, O., toldinspektør.
Strøm, Boye, stiftamtmand.

6.

Trondhjem.

Aas, Johanne.
Aas, Regine.
Arentz, Erasma, frøken.
Bachke, Arild.
Bachke, Halvard.
Beichmann, F. B., politimester.
Bergersen, Bernh. K., assessor.
Blom, Chr., overretssagfører.
Brun, A., boghandler.
Bull-Simonsen, direktør.
Christie, Sara, frøken.
Digre, Einar, kontorchef.
Grønning, Hartvig, agent.
Hoff, Jens.
Holst, Einar, bankkasserer.
Jenssen, Sigurd, kaptein.
Klingenberg, Ingvar, konsul.
Klingenberg, Odd, overretssagfører.
Klingenberg, S., overretssagfører.
Klæstad, J., oberstløitnant.
Koren, Kr., stiftsarkivar.
Kvenild, Sigurd, handelsmand.
Lundgreen, Fr.
Løcke, Henrik, overretssagfører.
Matheson, Birger.
Møller, Henrik, cicelør.
Noodt, Nic., kontorchef.
Ouren, Henrik, doktor.
Richter, Olaf, overretssagfører.
Schulerud, Ludvig, overlærer.
Smedal, overretssagfører.
Sommerfelt, Axel, adjunkt.
Thams, M.
Thorsen, Herman, læge.

Trondhjems turistforening.
Øvergaard, generalmajor.

36.

Tønsberg.

Andersen, M., lærerinde.
Dannevig, Villen M., frøken.
Engelhardt, Dik, frøken.
Engelhardt, Julie, frøken.
Isaachsen, Sigurd.
Jensen, Nils Riddervold, adjunkt.
Johnson, Jonathan, kand. teol.
Large, I. W., kand. jur.
Throndsen, Olga, frøken.
Thue, Henny, frøken.
Wilhelmsen, W., konsul.

11.

Landdistrikterne.

Aasgaard, Ivar, ytre Arne pr. Bergen.
Abrahamsen, Lars, sorenskriver, Voss.
Alm, jernbanelæge, Haugastøl, Hol, Hallingdal.
Amundsen, Harald, kand. mag., Stabæk.
Andersen, Marie, frøken, Askim.
Archer, Justus, afdelingsingeniør, Voss.
Backe, Arnold, dr., kemiker (adr. rue des communaux 9, Vevey, Schweitz).
Berg, Nils Chr., verkseier, Jevnaker.
Berge, Ole J., Skjolden, Lyster.
Bie, H., disponent, Gjethus, Modum.
Birkeland, professor, Lysaker.
Bischoff, Jules, direktør, Kap, ø. Toten.
Bjørgum, Olav, gaardeier, Voss.
Bjørlykke, K. O., overlærer, Aas.
Bjørnson, Erling, Aulestad, Gausdal.
Bjørnstad, Alb., Jeløen, pr. Moss.
Blyberg, Joh., Hole, Ringerike.
Borchgrevink, H. H. C., sogneprest, Elverum.
Brandt, J. C., kand. jur., Fron pr. Aas jernbanestation.
Brandt, Peter M. G., do. do.
Bratt, M., apotheker, Notodden.
Breien, Jacob, grosserer, Ormøen.
Brinch, Sigurd, Bryn station.
Bruun, Chr., rebslager, Hurdalen.
Brøgger, I. W., sorenskriver, Eid Nordfjord.
Brøgger, N. C., provst, Hafslo, Solvorn.
Bull, Daniel, ingeniør, Haugastøl, Hol, Hallingdal.
Bugge, T., sogneprest, Aasnes.
Bøe, Paul, sorenskriver, Havnvik, Senjen.
Christie, Niels, stationsmester, Malvik pr. Trondhjem.
Dagestad, Magnus, billedskjærer, Voss.
Dahl, P., gaardbruger, Elverum.
Elvesæter, O., amtskolelærer, Ringebu.
Esmark, D., afdelingsingeniør, Haugastølen, Hol, Hallingdal.
Fabricius, K. F., politimester, Lillestrøm.
Fosheim, Lage, landhandler, Skrautvaal, Valdres.
Fretheim, Thorstein, prest, Engerdalen.
Gabrielsen, N. H., sorenskriver, Brandbu.
Gløersen, Joh., sorenskriver, Elverum.
Gregersen, J., brugseier, Aamot, Modum.
Grieg, Edvard, Troldhaug, Hop, pr. Bergen.
Grimnæs, Helge, tandlæge, Stokmarknes.

Grøndahl, Birgit, frøken, Østre Slidre.
Grøndahl, Ingebrigt Christopher, Østre Slidre.
Gulbrandsen, J., bankkorrespondent, Ljan.
Guttormsen, O. M., afdelingschef, Hallingskeid, Aurland.
Hagen, I., distriktslæge, Opdal.
Hakestad, Erling, kontorbud, Hallingskeid, Aurland.
Hammer, F., kommunelæge, Seljord.
Hammer, H. G., afdelingsingeniør, Voss.
Hauge, Olav, kand. teol, folkehøiskolebestyrer, Sogndal.
Heber, Andreas, kommunelæge, Ø. Slidre.
Heber, Sigv., ingeniør, Haugastølen, Hol, Hallingdal.
Hedberg, Dagny, Nitedalen.
Heidenreich, J., distriktslæge, Kviteseid.
Heitman, Chr., distriktslæge, Stord, Søndhordland.
Helgelands turistforening, Mosjøen.
Hensvold, A., stationsmester, Øier, Gudbrandsdalen.
Herzog, O., ytre Arne, pr. Bergen.
Holm, O., sogneprest, Røken.
Holst, Fridthjof, distriktslæge, Sauland, Telemarken.
Holth, Halfdan, veterinær, Nordre Odalen.
Hovland, Erling, Aurland.
Hvinden, Lars, gaardbruger, Røikenviken.
Høifjeldssanatoriet, Gausdal.
Høyer, Einar, sogneprest, Hol.
Ihlen, N. C., ingeniør, fabrikeier, Strømmen.
Irgens, Esther, frøken, Fjøsanger pr. Bergen.
Irgens, Thorvald. Fjøsanger pr. Bergen.
Jansen, L., læge, Vikesund, Modum.
Jebsen, Karl, Trengereid pr. Bergen.
Jerkind, Johan, Jerkind, Domaas.
Jessen, Peter, stud. med., Fagerheim, Solheimsvigen pr. Bergen.
Johan-Olsen, Johan, dr., Kap, Toten.
Kaulum, H., marinemaler, Balholmen.
Kielland, Jacob, provst, Stange.
Kiær, Thorry, Bestum.
Kinck, Richard, læge, Strandebarm.
Klingenberg, Jens, landhandler, Aardalstangen, Sogn,
Klykken, P. M., kand. farm., Lillestrøm.
Knudsen, Knud, ingeniør, Faleide.
Koppang, Ida Soot, frue, Røken.
Krohn, C. H., sogneprest, Hitterdal.
Krohn, Hanne, frue, Hitterdal.
Kulmann, B., stud. art., seminariet, Søndhordland.
Kvam, afdelingsingeniør, Jeilo, Hol, Hallingdal.
Landmark, J. Th., docent, Aas.
Larsen, Alfred, sogneprest, Nore pr. Kongsberg.
Larsen, M., sogneprest, Roverud station.
Lauritsen, Johanne, frøken, Bergheim, Sandviken.
Lindboe, Hjalmar, læge, Ljan.
Lie, Michael, kaptein, Sandviken.
Lie, Ole, overretssagf., Brandbu.
Lindebrække, H., kirkesanger, Ulvik.
Lindstrøm, J., Lærdalsøren.
Lunde, Ole, agronom, Vaage.
Lyng, Fr., advokat, Voss.
Løland, Torkel, amtsskolebestyrer, Askim.

Løne, Anders, bygmester, Aurland.
Mathiesen, Christian, godseier, fhv. statsraad, Lunden, Ø. Aker.
Mathiesen, H. L., kammerherre, grosserer, Eidsvolds værk pr. Dahl st.
Michelsen, Einar, Gamlehaugen pr. Fjøsanger.
Mikkelsen, Gustav, Kap, Toten.
Morgenstierne, Oscar, sagfører, Vaage.
Motzfeldt, P., kst. foged, Brækstad, Ørlandet.
Møinichen, E., læge, Aurland, Sogn.
Møystad, Johan, Elverum.
Nicolaysen, Kristoffer, kgl. fuldm., Skogum, Asker.
Nielsen, Sigv., sogneprest, Løiten.
Norberg, Carl, fabrikant, Aasenfjorden pr. Trondhjem.
Olafsen, O., sogneprest, Lofthus, Hardanger.
Paaske, distriktslæge, Lyster.
Pedersen, Betsy, frøken, Elverum.
Pedersen, Halfdan, ingeniør, Nordre Aurdal.
Pettersen, Hans H. Th., overretssagfører, Seljord.
Prytz, E., apotheker, Ørkedalsøren.
Rasmussen, Nan, frøken, stud. real., ø. Toten.
Ree, Dagny, frøken, Stange.
Rognstad, O., Skreia, Toten.
Rusten, Johannes, landhandler, Lom.
Rustøen, R. A. G., lærer og bankkasserer, Heggedal.
Sandved, Samuel, sogneprest, Aardal, Sogn.
Sandven, Nils, landhandler, Norheimsund, Vikør.
Schaft, Wilh, læge, Kværnæs pr. Kristianssund, N.
Segelcke, L., forhv. generaldirektør, Strømmen.
Selland, L. K., lærer, Granvin, Hardanger.
Siewers, A. H., Tonsaasen.
Skaare, Rasmus, Opstryn, Nordfjord.
Skulhus, Anton, Biri.
Smith, Lorens, stud. theol., Dale, Søndfjord.
Spangen, Kr., gaardbruger, Løiten.
Steenberg, Joh., kommunelæge, Aasnes.
Storvik, Iver, gaardbruger, Vaage.
Støren, Kr., overlærer, Aas.
Sveaass, A. C., sogneprest, Sørum, Frogner jbst.
Sverdrup, Harald, provst, Balestrand.
Swensen, Alfred, læge, Værdalen.
Synnestvedt, A. S., distriktslæge, Inderøen.
Sæthren, Thomas, Elverum.
Sørensen, Jon, amtsskolebestyrer, Jesseim station.
Tenden, O. J., landhandler, Faleide, Nordfjord.
Thon, Karl, student, Eidsfos.
Thorne, Johan, forh. statsraad, Rygge.
Vangen, Ellind, Aurland.
Veffring, Karl, læge, Løiten.
Vetti, Jørgen, gaardbruger, Aardal, Sogn.
Vik, J. A., seminarlærer, Notodden.
Vole, Knut, Bøverdalen.
Vonen, Nikka, frøken, Dale, Søndfjord.
Walther, R., Kap, Toten.
Weis, Chr., læge, Rosendal.
Werenskiold, Werner, stud., Lysaker.

Weum, O., landhandler, Aurland, Sogn.
Winge, Chr., Tretten.
Young, Frithjof, godseier, Aas, Nitedalen.
Øiene, Iver, gaardbruger, Fortun.
Øverland, P., gaardbruger, Stabæk, Bærum.

157.

Altsaa i indlandet tilsammen 1655 aarlig betalende medlemmer.

B. *Udenlands.*

Amerika.

Grisewold, E. F., St. Johnsbury, Vermont, U. S. A.
Rossi, L. Melano, The Savay Private Tours, 250 Devonshire street, Boston, U. S. A.
Thams, Fredericka, Fargo, N. Dakota.
Thams, Ingeborg, do.
Todsen, L. Kamp, Ingeniør, 414 Hay Str., Wilkinsburg, P. A.

5.

Belgien.

Frellsen, Chr., jun., Antwerpen.
Geurts, Eugéne (adr. Agence de voyages Eugene Geurts), Bruxelles.

2.

Danmark.

van Aller, Th., sekretær, Kjøbenhavn.
Bache, Holger, Smalleg. 56, do.
Bauer, Chr., apoteker, Rudkjøbing.
Becher, Chr. H. B., kand. jur., borgermesterfuldmægtig, Næstved.
Bergsøe, Paul, kand., Bredgade 40, Kjøbenhavn.
Birk, C. L., veiinspektør, Fredriksborg.
Bjørnsbo, Aksel Anton, dr. fil., Villa Bjørnsbo pr. Hirsholm.
Bloch, E. Aug., grosserer, Holbergsgade 16, Kjøbenhavn.
Block, Heymann, grosserer, Kjøbenhavn.
Brammer, skolebestyrer, Orthrup.
Brun, hofjægermester, Seddingergaard pr. Rødeby.
Dehli, Kr. J., Fredensborg Allée 44, Kjøbenhavn.
Ebling, W., Fredericia.
Gamél, V. C., exam. polyt., bankbestyrer, Ceresvei, Kjøbenhavn.
Goldschmidt, M. J., dr. fil., Amagertorv 18, do.
Guildal, Poul, stud. med. chir., Grundtvigsv. 6, Kjøbenhavn.
Hage, Chr., grosserer, folkethingsmand, Fredriksgade 8, Kjøbenh.
Hall, Oluf, sekretær, Rahbeks allé 24, do.
Hansen, Emil I., kjøbmand, Nykjøbing paa Falster.
Hansen, Emil Victor, maler, Havnegade 43, Kjøbenhavn.
Hansen, Henrik, apoteker, Hobro.
Harhoff, kand. jur., Colbjørnsensgade 28, Kjøbenhavn.
Harhoff, C., bankdirektør, Havnegade 13, do.
Harhoff, G. F., konferentsraadinde, Store Kongensgade 77 K., do.
Harhoff, Louise, frøken, Havnegade 13, do.
Hartmann, Hj., grosserer, Kjøbenhavn.
Haunstrup, A. C., grosserer, Holbergsgade 4, do.
Hee, Th., Kronprinsensgade 5, do.

Hempel, Jenny, frøken, stud. jur., n. Farimagsg. 59 [1], Kjøbenhavn.
Hintze, Vilhelm, museumsassistent, Vesterbrogade 136, do.
Hirschsprung, Heinr., Bredgade 45, do.
Holt, P., proprietær, Sandal pr. Fredericia.
Hoppe, kammerherre, amtmand, Randers.
Hornemann, G., provindsarkivar, Jagtvei 10 L, Kjøbenhavn.
Hostrup, George, læge, Horsens.
Hostrup, Helge, høiskoleforstander, Rye station.
Hude, Karl, dr. fil., Rector, Fredriksborg.
Hygom, Fr., doktor, Nørrebrogade 22, Kjøbenhavn.
Jensen, Chr. Axel, stud. mag., Kjøbmagerg. 3, Kjøbenhavn.
Jørgensen, William, overretssagfører, Nørrefarimagsgade 21, do.
Karsten, A. C., ingeniør, gl. Kalkbrænderivei 5. do.
Kier, overretssagfører, Aarhus.
Koch, J., kriminalretsassessor, Amaliegade, Kjøbenhavn.
Krarup, borgermester, Rudkjøbing.
Larsen, H., adjunkt, Nykøbing, Falster.
Larsen, Lars Christian, herredsfuldmægtig, Sæby, Jylland.
Lassen, Otto V., overlæge, Randers.
Lehmann, A. G., dr. fil., Slagelsegade 7, Kjøbenhavn.
Linnemann, A., overretssagfører, Skindergade 47, do.
Lunn, Adam, løitnant, Rosendals Tvergade 83, do.
Lunn, Ove Chr., Bülowsvei 18 B., Kjøbenhavn.
Metzger, dr., overførster, Bramsterv. 7, Charlottenlund.
Mohnsen, V., læge, Aarhus.
Mohnsen, fru læge V., Aarhus.
Munch, professorinde, Villa Marina, Nysted.
Münster, Lorents G., kand. med. og chir., Upsalag. 26, K.b.havn.
Møhl, Otto, kand., Palludan Müllersv. 6, Kjøbenhavn.
Møller, tandlæge, Slagelse.
Mørch, A., adjunkt, Herlufsholm pr. Nestved.
Nanke, herredsfoged, Korsør.
Nielsen, D., stud. med., Aaboulevard 78 II, Kjøbenhavn.
Nyholm, C. V., høiesteretsassessor, Kjøbenhavn.
Petersen, K. Dorph, vinhandler, Nansens gade 53, do.
Pontoppidan, Chr., boghandler, Nykjøbing paa Falster.
Ranum, Ellen M., Krausesv. 3, Kjøbenhavn.
Rostrup, Ada, frue, skuespillerinde, Niels Juelsg. 4, Kjøbenhavn.
Rostrup, Egil, skuespiller, Niels Juelsg., Kjøbenhavn.
Ræder, W. J. G., Dyrehavegaard. Kolding.
Schimmelmann, V., greve, Kjøbenhavn.
Schulin-Zeuthen, greve, Tolløse.
Schulin-Zeuthen, grevinde, do.
Schou, Ch., Struer, Kjøbenhavn.
Serène d'Acqueria, Henriette, frøken, Jernbaneg. 4, Kjøbenhavn.
Siesby, A. H., overretssagfører, 19 Krystalgade, do. K.
Simonsen, Axel, stud. jur., Nørreg. 36, Kjøbenhavn.
Steinthal, H., overretssagfører, vestre Boulevard 33, Kjøbenhavn.
Steman, Julius, kontorchef i kul-

tusministeriet, Vesterbrogade 116, Kjøbenhavn.
Sødring, M. F., kand. jur., 17 Vodrofsvei, Kjøbenhavn V.
Sølling, C., kand. med., Holmens Kanal 16, do.
Sølling, N., frue, do. do.
Thaarup, F., adjunkt, Sorø.
Thiele, T. N., professor, observatoriet, Kjøbenhavn.
Thomsen, criminalretsassessor, Platanvei 5, Kjøbenhavn.
Thrane, Oscar, Gammeltorv Apothek, Kjøbenhavn.
Tolderlund, Otto, kand. jur., Vebergsgade 21, Kjøbenhavn.
Trier, V., kand. mag., do.
Ussing, Carl, dr. jur., Ny Stormgade, do.
Valentin, Carl, bogholder, Maribo.
Weis, E. A., Aarhus.
West, Johan, kandidat, St. Knudsvei 23 a, Kjøbenhavn.
Zahle, Natalie, frøken, Nørrevoldsgade 7, do.

91.

England.

Allen, Wm. Edgar, Whirlow House, nr. Sheffield.
Anderson, Yarborough, Farrars Buildings, Temple, London E. C.
Baker, H. B., M. A. F. R. S., Christ Church, Oxford.
Barrows, Geo W., 25 Arboretum Str., Nottingham.
Bathurst, C. P., 35 Colville Terrace, London, W.
Beckenbach, F. W., 8 Bellevue. Bradford.
Beamont, D. M., rev., Holy Triniti Vicarage, Coventry.
Berry, James, 20 Wimpole Str., Cavendish Sq, London, W.
Bewerley, E. J., mrs., Gatschina, Rusland.
Bill, Arthur L., Radford Road, Coventry.
Bythell, W. J. S., Wordcliffe Prestwich, Manchester.
Cameron, M. A., major, 27 Brunswick Gardens, Kensington, London, W.
Campion, H. J., Blendheim Mansions Avenue Amirgat. London S. W.
Carrington, John W., 14 Netherhall, Hampstead, London, N. W.
Chamberlain, V. I., 48 Finsbury Square, London, E. C.
Clibborn, Arthur C., 58 Londoun Str., London.
Coles, I. H., Campion, Claremont House, Eastbourne, Sussex.
Congreve, Hubert, Moore, near .Warrington.
Congreve, Mary L., mrs., do. do. do.
Corder, Alexander, 1 Carlton Terrace, Sunderland.
Corder, Percy, 3 Collingwood Terrace Jesmond Gardens, Newcastle upon Tyne.
Corder, Walter C., 4 Rosella Place, N. Shields.
Creswick, Nath., colonel, Norton Green, nr. Sheffield.
Creswick, Sarah A., mrs., do. do.
Crichton, Charles, Verona Villa, Northfleet, Kent.
Currie, James, junior, firma James Currie & Co., Leith (F. Reinhardt & co. Kristiansand).
Dalrymple, Geo. Wood, Awoca Villa Wethum, Weymouth, Dorset.
Davidson, Dunkan, Coventry.
Davidson, Helen, miss, Coventry.

Dawkins, C. G. E., Batthoel College, Oxford.

Dockray, J., Heswall, Chester.

Durrant, R. S., Marlborrough, England.

Drew, P. W., miss, 80 Brodrich Road, Wandsworth Common, London.

Eckell, Waldemar, kand. jur, norsk-svensk Vice-consul, London (adr. apotheker Eckell, Kr.ania.)

Edis, Robert, 2 Portland Villas East Heath Road, Hampstead, London N. W.

Farran, J. St. C., Ombersley, Cheltenham.

Fison, Walter C., Thetford, Norfolk.

Gibson, James, University College, Bangor, N. Wales.

Gover, Frank, 2 Dr. Johnsons Buildings Inner, Temple, London, E. C.

Gover, W. H., 10 Old Square, Lincolns Inn, London W. C.

Grant, Robert A., 19 Langham Str., Portland Place, London.

Green, C. J. Solheld, St. Margarets, S. Novood Hill, London.

Green, J. A., 21 Brudenell Grove, Leeds.

Greenough, G. M., Dallington, Northampton.

Guillemard, Arthur G., esq., Eltham, Kent.

Hall, A. J., Lewes House, Bromley, Kent.

Hall, D. C. A., 13 Rodsey Str., Liverpool.

Hambro, Everard, esq., London (adr. bankchef Andersen-Aars, Kristiania).

Hickens, Helene, miss, 24 Montpelier Place, Brighton.

Hickens, John Oldham, rev., Qullborough Vicarage, Northhampton.

Hooper, Geoffrey, Stoch Exchange, London, E. C.

Howard, Geoffrey Ardmore, Buckhurst Hill, Essex.

Huckin, Victor, Worcester Park, Surrey.

Humphries, H., 4 Saw Close, Bath.

Jackson, Fred. W., Bleasdall Belfield Road, Didsbury, Manchester.

James, W. P., the Lindens, Cardiff.

Johnson, Ebenezer, 87 Broomhall str., Sheffield, Yorkshire.

Kewley, Kings Collede, Cambridge.

Korff, W. P., 95 Gower Str., London.

Law, Margaret C. D., Hawktworth Hall, Guiseley, Yorkshire.

Lawrence, Fred. Will., Hillcote, Lansdown, Bath.

Lee, William E., 36 Finsbury Pawemet, London, E. S.

Lees, D. H. (adr. Mesrs. H. S. King&Co., 65 Conhill), London.

Leenough, Stanley, Dallington, Northhampshire.

Ling, W. Norman, Wandales, Wetheral, Carlisle.

Lister, W. H., 22 Cecil Avenue, Bradford.

Macnamara, Walter H., Railway Commission, Royal Courts of justice, Strand, London.

Madden, W. H., The College Marlborough, Wiltshire.

Mail, John, Sunderland.

Maude, Mary, miss., The Rodes, Buxted, Sussex.

Milsted, George H., White Lodge, Streatham Common, London, S. W.

Morland, H., Cranford, near Hounslow.

Neville, Ralph, jun., New Oxford and Cambridge Club, Pall Mall, London.

Nixon, Sidney Ernest, St. Chad's Hill, Far Headingley, Leeds.

Ouston, T. G., 25 Eldon Square, New Castle on Tyne.

Over, Thomas William, Fearnley, Chingford, Essex.

Pahud, A. A., 58 the Limes Louth, Westgate, Lincolnshire.

Palmer, Henry, The Manor House, Medomsley, R. S. O.

Patterson, Thomas, 35 Surrey Street, Sheffield, Yorkshire.

Pharo, Axel Chr., Esq., 3 Shooters Hill Rd., Blackheath, London, S. E.

Porter, Helen H., Eton College, Windsor.

Porter, T. C., do. do.

Pottinger, Sir Henry, The Pines, Queens Road, Richmond Surrey.

Procter, Ernest, Ben Rhydinge.

Proctor, Henry R., Rawangarthe, Ben Rhydinge.

Proctor, John C., Rawangarthe, Ben Rhyddinge.

Proctor, Stephan, 2 Otterburn Villas, Newcastle on Tyne.

Prout, Ebenezer, professor, dr., 246 Richmond Road, Hackney, London, N. E.

Rawlings, Edward, London (adr. bankchef Andersen-Aars, Kristiania).

Reed., F. R. C., Gaultier, Madingley Road, Cambridge.

Rice-Oxley, D. G., 4 Courtfield Road, S. Kensington, London.

Robinson, Ethel, c/o F. W. Turner, Esq., The Grange Church Street Stoke Nevington, W. London.

Rooke, William, 27 Summer Row, Birmingham.

Rotherham, R. A., Holyhead Road Coventry.

Royds, Allan J., Brizes Baentwood, Essex.

Royds, John J., do. do.

Rüffer, Henry, Menival 51, Crystal Palace Park Road, Sydenham, London.

Sandeman, Fleetwood, 80 Albert Hall Mansions, Kensington Gore, London S. W. (adr. N. Nielsen, Gula, Surendalen.)

Seward, W. J., New Southgate, London N.

Shann, Frederich, 6 St. Leonards, York.

Schrifver, John Marius, 27 Arundel Gardens, London, W.

Simons, John, Gordon Square, London, W. C.

Skead, C. E., 14 Sutherland Place, London, W.

Skinner, Edith, miss, Westloe So, Shields.

Slater, E. A., Eton College, Windsor.

Smith, William R., professor, Kings College, London

Soutter, Ernest, Constitutional Club, Northumberland Avenue, London, W. C.

Stiffe, Arthur William, Capt. retd, R. I. M. E. I. U. S. Club, St. James Square, London.

Temperley, Nicholas, 7 Clavering Place, Newcastle on Tyne.

Terry, Edward, Priory Lodge, Barnes, Surrey.

Trawers, Morris W., dr., University College, Gower Str., London.

Tunshall-Behrens, B., Newfield House, Forrest Hill, London, S. E.

Upton, Charles, Tower House, Strand, Gloucester.

Wade, G. H., The Grammar School, Wallingford, Berks, London.

Warman, Henry W., 80 Daleview Road, Stamford Hill, South Tottenham, London N.

Welch, M. Kemp, Kings College, Cambridge.

Weston, Annie T., 36 Sussex Square, Brighton.

Wester, Victor, Esq., c/o Mrs. Berner & Nielsen, Graechurch Str., London, E. C. (Joh. Næser).

Widdows, H. B., 224 Peckham Rye, London, S. E.

Wilde, E. H. N., Kings College, Cambridge.

Winther, H., 101 Leadenhall Str., London, E. C. (P. Winther, Kristiania).

Williamson, O. K., High Pitfall, Haslemere, R. S. O., Surrey.

Wills, H. Overton, senior, Kelston Knoll, Weston, Bath.

Wilson, Thomas, B., revd., Campbell House, Shooters Hill, Kent.

Wilson, W. G., King William College, Isle of Man.

Winter, Jos., 51 Bedford Road, London, W. C.

Winterbottom, A. W., 16 Grosvenor str., Grosvenor Square, London W.

Wooley, George S., Victoria Bridge, Manchester.

Worsdell, Geoffrey Bradford, Greenesfield House, Gateshead on Tyne.

Worsdell, W., mrs, do. do.

Worsdell, Wilson, do. do.

Zachariasen, L. S., Palace Chambers 19, Bridge Street, Westminster, London S. W.

132.

Finland.

Freng, tandlæge, Tammerfors.

Wahl, Walter, mag. fil., Helsingfors.

2.

Frankrige.

Dupin, Henry, 1 Rue d'Echelle, Paris.

Hartmann, H., consul, Bordeaux.

Martin, René, 3 rue Paris, Joinville le Pont (Seine).

Wleugel, konsul, Bordeaux, (adr. J. Næser, Kristiania).

4.

Irland.

Cooper, J. Bucknall, Bank of Irelands Chambers, Queens Bridge, Belfast.

O'Hara, lieutenant-colonel, West Lodge, Salthille, Galway.

2.

Italien.

Bertholini, Laurent, Milano.

Conradi, Axel, generalconsul, Genua.

v. Ditten, Thor, minister, Rom.

3.

Nederlandene.

Ancher, F. M. Brouwer, Oosterhout.

Friedmann, Herman, dr., chemicher, organisch-chemiches laborat., Leyden.

Goedhart, John O., 13 Maastraat, Rotterdam.

Vader van, s'Gravenpolder, W. J., Haag.

Havelaar, G., Westplein 16, Rotterdam.

van Hengel, B. I., Amsterdam.

Hudig, J. M., 15 Maasstrat., Rotterdam.

le Jonkheer Rochussen, Hay (adr. det Nederlandske Consulat, Bergen).
Keiser, I. H., dr. jur., Velp bei Amsterdam.
Kristensen, W. Brede, professor, Morsch Singel 7, Leyden.
van Oosterzee, H, A., Rijswijk pres de la Haye.
Reynwaan, I. M., Doelenstraat 16, Amsterdam.
Røntgen, Julius, musikdirektør, do.
Tichelaar, J., Meersen, Limburg.
Tuymelaar, J., Sisse, Villa Solsiden.
Warren, K., 56 Diergaardelaan, Rotterdam.
van Wyck, J. J. van Asch, Utrecht.

17.

Polen.

Helfreich, Alexander 112 Chmulma Strasse, Warschau.

1.

Portugal.

Krohn, Dankert, Oporto.

1.

Rusland.

Anker, Bernt, legationsraad, St. Petersburg.

1.

Schweitz.

Sarasin, Alfred, Basel.

1.

Skotland.

Currie, Georg W., 24 Queens Str., Edinburgh.
Currie, Mr. G. W., do. do.
Fraser, Alister S., 332 Blancheness Road, Dundee.
Fraser, Mrs. Alister S., do. do.
Patchell, C. W., Trinity College, Glenalmond, Perth.
Pateson, Octavia, miss, Alsmare, Helensburgh, Dunbarthowshire.
Roeburn, Harold, Graigmillar, Edinburgh.

7.

Spanien.

Clausen, Pedro, Bilbao.
Lund y Ugarte, Luis, Bilbao.

2.

Sverige.

Erikson, Jean O., junior, grosserer, Göteborg.
Erikson, Jean O., grosserer, do.
Erikson, Jean O., frue, do.
Hartwig, Herman, do.
Hasselblad, Victor, do.
Heyman, Theodor, do.
Keiller, James, do.
Larsson, Erik, do.
Lundberg, A. C., stadsfoged, do.
Parelius, grosserer, Säfvenes, do.
Parelius, Esther, fru, do. do.
Parelius, Gunhild, frøken, do. do.
Parelius, Karin, frøken, do.
Romanus, Reidun, født Lindboe, frue, Gustavsgatan 35 IV, do.
Wijk, Hjalmar, do.

15.

Almquist, S., frue, Nybrogatan 11 c, Stockholm.
Almquist, E. K., kanslisekreterare, Østermalm 49, Stockholm.
Bäckstrøm, Helge, dr., Djursholm, Stockholm.
Berencreutz, F. A. G., kammerherre, generalkonsul (Upsalag. 20, Kjøbenhavn).
Bjerknes, Vilhelm, professor, Dalagatan 22 III, Stockholm.

Carlson, Tor. civilingeniør, kgl. techniska Högskolan.
Folcker, Iwar, fabrikör, Handverkaregatan 16 a, do.
Forssner, Gunnar, kand. (adr. kamrer Moll, Hypothekbanken), do.
Forssner, Tom, jur. & fil. kandidat, Garfareg. 1, Stockholm.
Halldin, Oskar, Fotograf, Torstensensgatan 7, Stockholm.
Hazelius, Arthur, dr., Drottninggatan 70, do.
Herbert, Martin, ingeniør, Lilljonsplan, do.
Lefler, G. Mittag, professor, Djursholm.
Lemke, Johs., hoffrätsassessor, Svea Hoffrätt, Stockholm.
Lindhult, Niklas A., kand. jur., amanuens, civildept., do.
Lindmark, Anna, frøken, Valhallavägen 31, Stockholm.
Moll, Louise, frue, Hypothekbanken, do.
Moll, Victor, kamrer, do. do.
Nordenfelt, G., hoffrøken, slottet.
Ranius, Gunhilda, født Larsen, frue, Nybrogatan 38 III, Stockholm.
Reinius, Axel, Raadmandsg. 10, Stockholm.
Riecker, Louis, sekretær ved statsraadsafdelingen, Stockholm.
Romanus, Anna Clara, frøken, med. stud., medicinska føreningen, do.
Rubenson, L., grosserer, Stora Nygatan 45, do.
Rubenson, Ludvig, jun., grosshandlare, do.
Steendahl, Gretha, frøken, Riddargatan 43, Stockholm.
Svenssön, Anna, frøken, Kommandørsgatan 30, do.
Söderbaum, Henrik, dr., professor, Experimentalfältet Albano, do.
Thulin, Johan D., stud. jur., Skeppsbroen 30, do.
Waldenstrøm, Henning, stud. med.,
Wolcker, Erik, kammarrättsråd, Kungsg. 8, Stockholm.
Wærn, L. M., Riddargatan 5, do.
Zetterholm, Ellen, frøken, Jungfrugatan 24, Stockholm.

33.

Bjørkman, Polly, frk., Kristianstad.
Braathen, G. P., grosserer, Sundswall.
Bursie, H., major, Lannatorp, Grästorp.
de Geer, Carl, baron, Tobo bruk.
af Geijerstam, Olof, fil. & jur. kand., e. o. hofretsnotarie, Ørebro.
Hederström, Konrad, kaptein, Arvika.
Helstedt, Anna, frøken, Eskilstuna.
Henning, Sture Person, direktör, Helsingborg.
Hesselman, B., docent, Upsala.
Jönsson, J., Lockarp, Skåne.
Klem, Johannes, Malmø.
Lindskog, Elen, frøken, Gefle.
Nordendahl, Sigurd, fil. stud., Borås.
Rûdberg, Daniel, med. stud., Østgötha nation, Upsala.
v. Schneidern, Axel, Upsala.
v. Schneidern, Ellen, frøken, Christinedal, Tösse.
Ullen, Erik, fil. stud., Upsala.
Wilke, August, adjunkt, Lund.
Øvergaard, G., disponent, Carlsstad.

19.

Tyskland.

Adelmann, Karl, Dr., amtsrichter, Skelstr. 6/11, München.
Alpenverein, Section Berlin, Berlin.

Alpenverein, Section Zwickau in Zwickau, Sachsen.

Baedeker, Karl, Leipzig.

Baur, Erwin, Dr. med., Porothecstr. 5, W. N. J., Berlin.

Berthold, Lan Iral, Landrath, Blumenthal a/W bei Bremen.

Brandt, Edmund. Leipzig (adr. Halvor Schou, Kristiania).

Brendel, Martin, Dr., Professor, Schildweg 12, Gøttingen.

Brons, Bernhart, junior, Konsul, Emden, Ostfriesland.

Burchard, Johannes, Dr., Professor, Posen W. 3, Neüe Gartenstr. 51.

v. d. Busche, Georg, Ferdinandstr. 36, Hamburg.

Bødtker, Generalkonsul, Hamburg.

Ditges, Rudolph, Generalsekretær, Königgrätzerstr. 104, Berlin, S. W. 11.

Dreyfus, A., Miguelstr. 6, Frankfurth a/M.

Ebeling, Max, Dr., Wullenveberstr. 7, Berlin N. O.

Engels, W. Dr. med., Bethovenstr. 31, Bonn.

Fabrik photograf. Apparate auf Aktien, Schandauerstr. 74—76, Dresden.

Freytag, C. O., 54 Sonnenbergerstrasse, Wiesbaden.

Fischer, Otto, Prof., Dr., Monpauptstr. 3, Breslau.

Gutbier, Carl, Firma: Gutbier & Co., Leipzig-Lindenau.

Henriot, M. Pierre, 3 a Wackenitsstr., Lübeck.

Koch, Max, Neue Grønningerstr. 9, Hamburg.

Kohlis, O., Rückerstr. 11, Charlottenburg bei Berlin.

Leskien, Friederich, cand. med., Stephanstr. 10 [3], Leipzig.

Mothes, Hermann, Procurist des Bankhauses Becker & Co., Greiz.

Mann, Gustav, Dr. med., Schloss. 18, Stuttgardt.

Mann, Frau Dr., Schloss 18, Stuttgardt.

Neumann, Rudolf, dr., privatdocent, Universitetet, Kiel.

Rahm, referendar, Barbarossastr. 75, Berlin.

Reischke, Richard, lehrer, Blücherstr. 6 [2], Halle a/Saale.

Rowedder, Hans, arkitekt, Ringstr. 49, Kiel.

Rothmund, Victor, Dr., professor, Taborstr. 20, Prag, Bøhmen.

Röhrkasten, W., Paralelstr. 36 [1], altona-Elbe.

Schultz, referendar, Wickmannstr. 16, Berlin.

Sieburg, Herman, Lothringerstr. 65 II, Berlin N.

Soika, Arwed, Proskau pr. Oppelen, preussisk Schlesien.

Steidel, Gustav, Berlin.

Steidel, Theodor, Berlin.

Tetzner, Aug., Gorkau, Bøhmen.

Vorwerg, Oskar, Herischdorf im Riesengebirge.

Wagner, Peter, Bergsteinsweg 10, Hildesheim.

Walther, N., professor, Paulstr. 28, Rostock.

Walther, fabrikeier, Thorn 3, Westpreusen.

Watzinger, Adolf, ingeniør, 8 Mosersstr., Dannstadt.

44.

Altsaa i udlandet tilsammen 382 aarlig betalende medlemmer.

Turistforeningen tæller følgelig 1 æresmedlem, 11 indbudne, 219 livsvarige og 2037 aarlig betalende medlemmer, tilsammen 2268.

